

610.285
= 90/a

KARAFIÁTH JENŐ

MAGYARORSZÁG
UJJÁSZÜLETÉSÉÉRT

HARMADIK KIADÁS

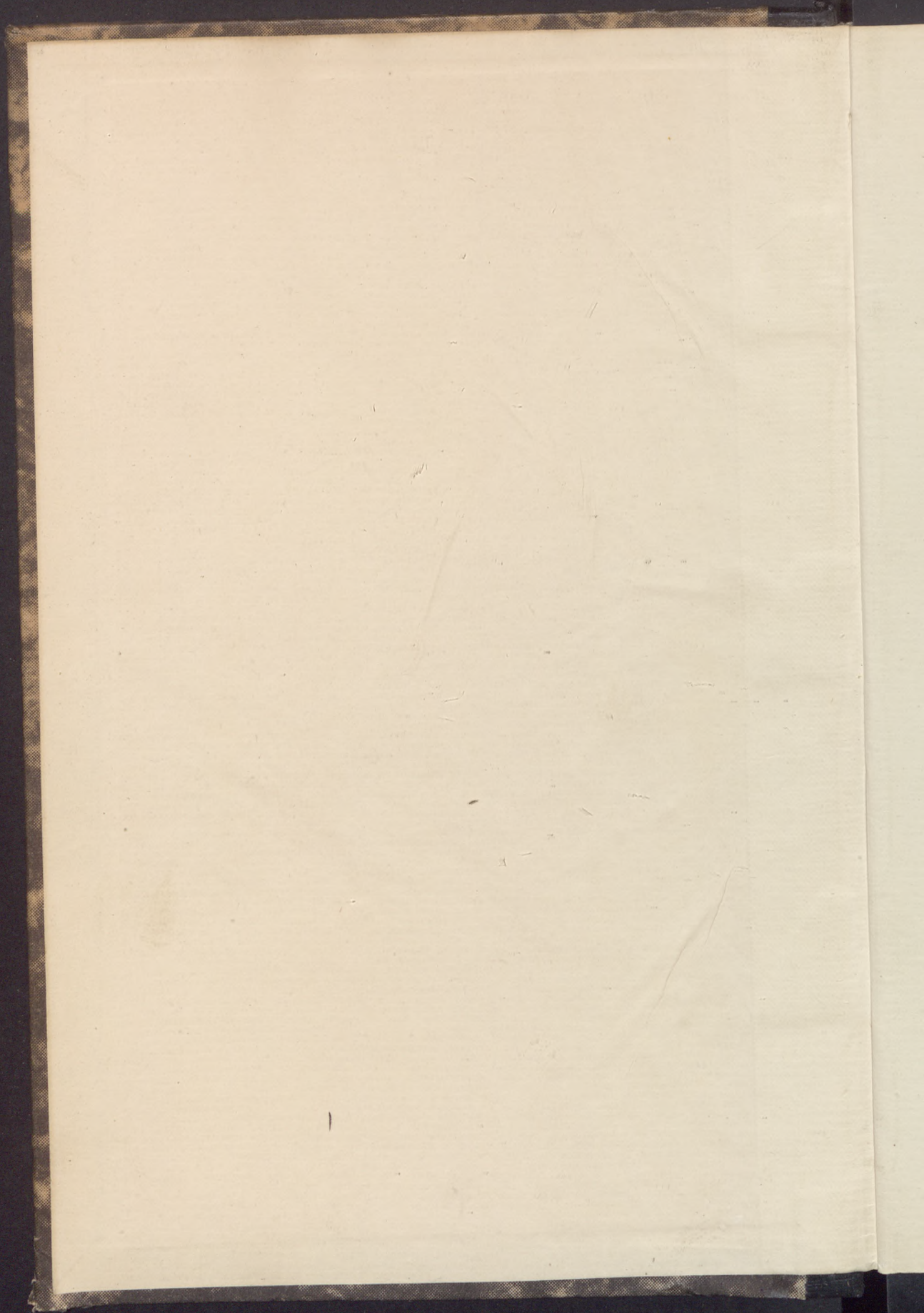
BUDAPEST 1930.

PFEIFER FERDINÁND (Zeidler Testvérek)
nemzeti könyvkereskedésének kiadása

Ára 6 pengő.

1060

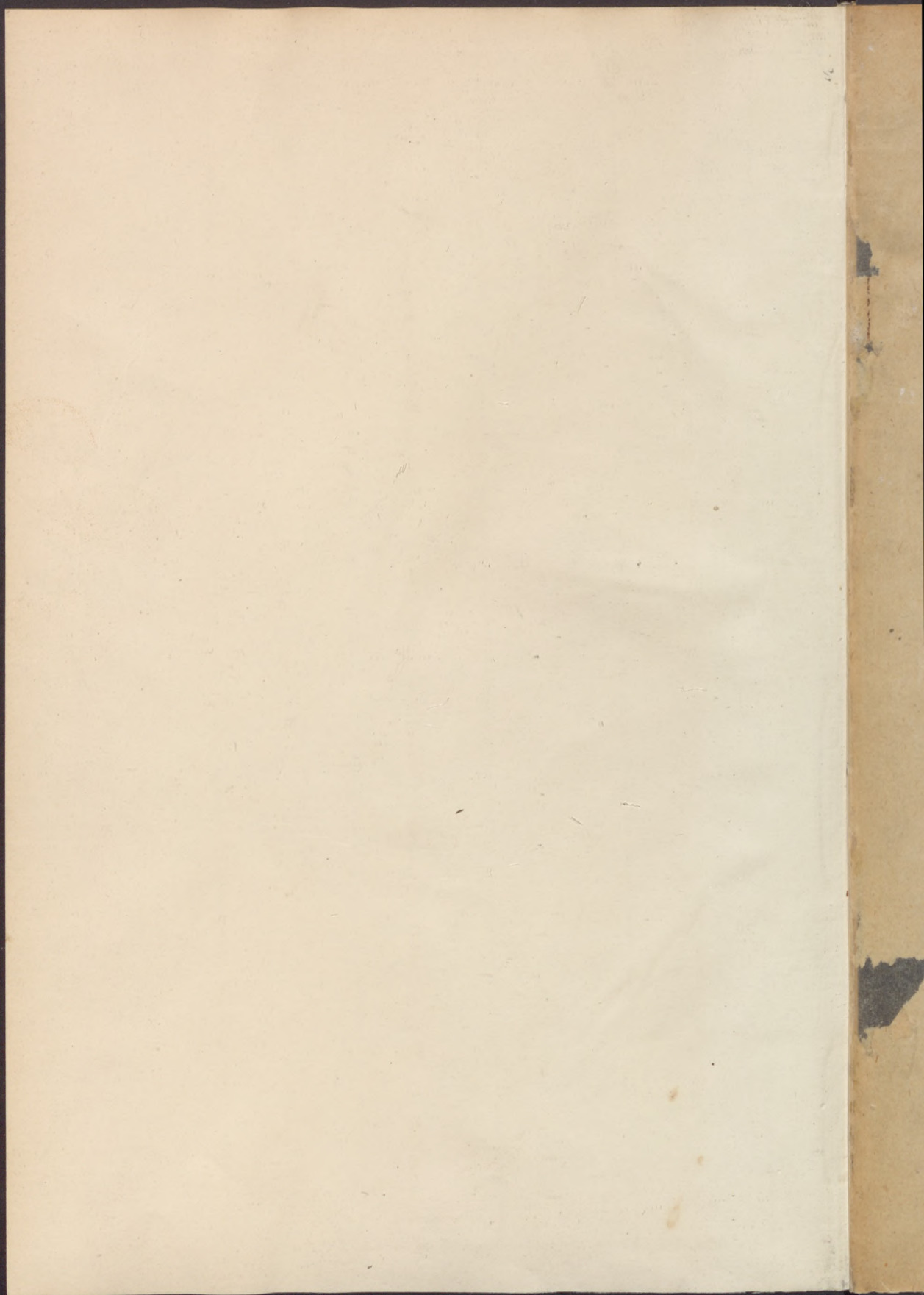

Tisztelete jeléül
Karafiáth Jenő

KARAFIÁTH JENŐ

MAGYARORSZÁG UJJÁSZÜLETÉSÉÉRT

PARLAMENTI FELSZÓLALÁSOK
ÉS ÜNNEPI BESZÉDEK
(1920—1930)

MELEG SZERETETTEL AJÁNLOM
EZT A KÖNYVET
VÁLASZTÓKERÜLETEM KÖZÖNSÉGÉNEK!

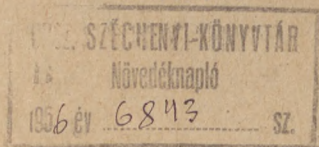

2060

610285-90/a

(R
2)

ART

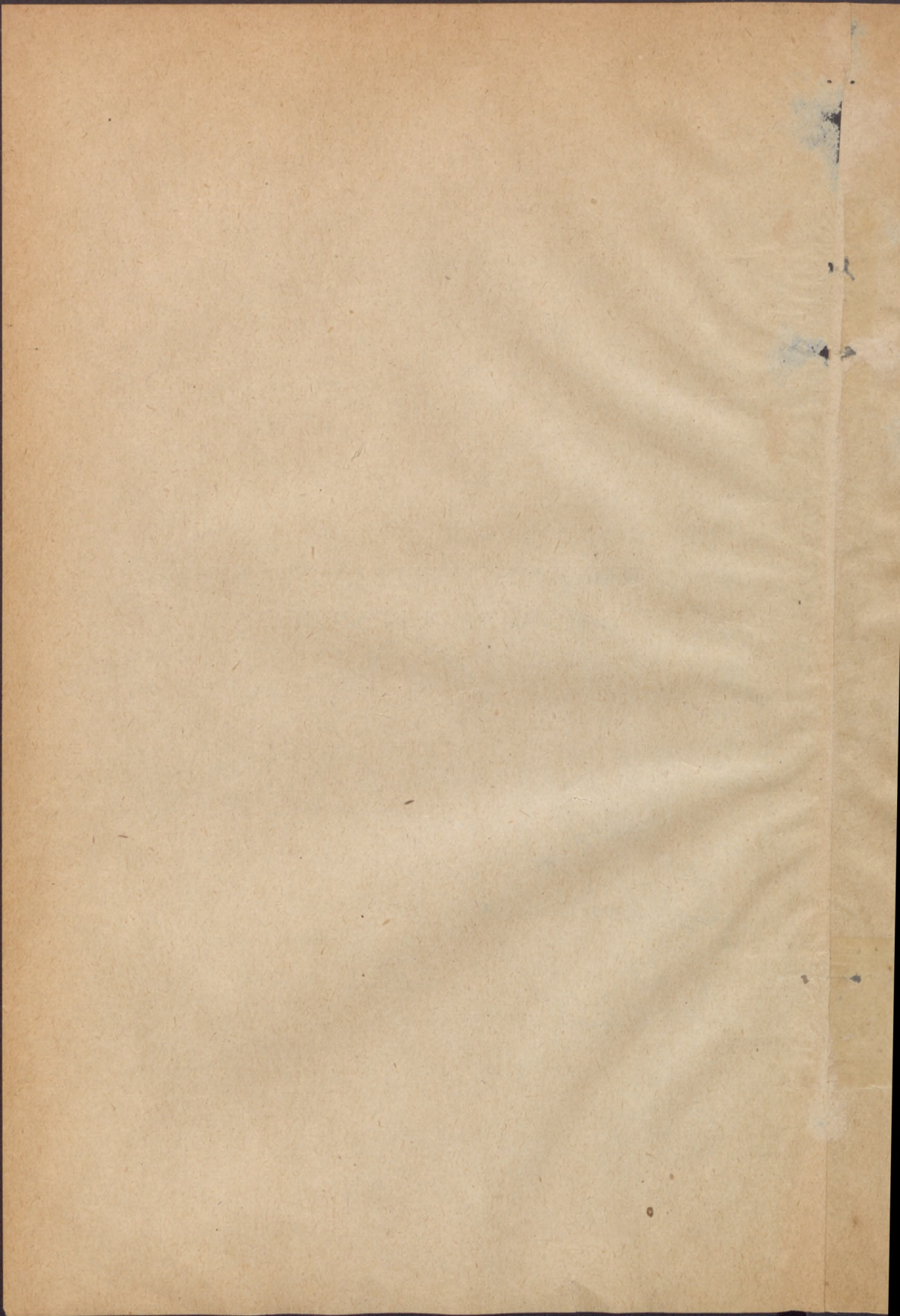
R 1986

R 1965

PARLAMENTI FELSZÓLALÁSOK
ÉS ÜNNEPI BESZÉDEK
(1920—1930)

TÍZ ESZTENDŐ

(1920—1930)

— ELŐSZÓ —

A világháborút és a szomorú emlékű forradalmakat követő decennium volt talán a magyar nemzet politikai történetének egyik legválságosabb korszaka.

Az árvaságra jutott politikai életnek régi kipróbált, de hirtelen visszavonult harcosait a járhatatlanságig felszántott küzdőtérsegen új és addig többé-kevésbé ismeretlen nevek váltották fel.

A legbecsületesebb törekvést is sokszor tette azonban illuzoriussá az a megdöbbenően szokatlan levegő, amelyből szinte visszatérően érzett ki a forradalmak izzó lehellete.

Torzsalkodó tülekedések szőtték be a huszadik század huszas éveinek legelején a magyar jövő perspektíváját és a legkülönbözőbb nehézségekből összehordott barrikádok torlaszolták el a kivezető utat.

A közélet vezetőinek talán sohasem kellett annyira latolgatni a lehetőségeket és a politikai eshetőségeket, mint abban a reánkényszerített politikai aléltságban, amidőn az önérdék csalogató rezgésekor, a nemzet igazi érdekeiért cselekvésre sorakoztató szózat, még sokak fülében oly idegenül csengett.

Legyen szabad itt újból és szerényselenség nélkül megállapítani, amit különben mindenkor bensőséges meggyőződéssel hirdettem, hogy a huszas évek elején egyedül az a közkatona járta a Magyarország újjászületéséért vívott küzdelemben a helyes utat, aki megőrizve higgadtságát, még a mesterségesen túlfűtött ellentétes érzések tobzódása közepette is a politikai élet minden tényezőjétől mindenkor és következetesen komoly munkát követelt, mindenkor reálpolitikát sürgetett és ezzel, a valóban nemzetmentő tevékenység szükséges értékelésére ösztönözte az útszéli demagógiától felforralt hangulatok kísértéseivel még egyre küzködő nemzeti közvéleményt.

Boldog lennék — és talán az erre irányuló törekvés tükröződik vissza az itt közreadott felszólalásokból — ha csak egy téglával is, de hozzájárulhattam a nemzetépítés veritékes, nagy munkájához.

Törvényhozói kötelességemet igyekeztem mindenkor hűen teljesíteni és hálás szívvel köszönöm megértő választóközönségemnek, hogy ezt az önzetlen és becsületes munkakészséget mindenkor oly szeretetteljes ragaszkodással tette számomra lehetővé.

Karafiáth Jenő

I. NEMZETGYÜLÉS

Indemnítási vita

(1920. április 20.)

TISZTELT NEMZETGYÜLÉS! A destrukció, mely a nagy világégés utókövetkezményeként viharzott végig országunkon, nemcsak a lelkekre volt kimondhatatlan káros hatással, hanem tönkretette, rombadöntötte a magyar testi kultúrát is. Talán nem esalódunk, ha azt állítjuk, hogy a tömérdek károkozás között a legnagyobb veszteséget, a legnagyobb csapást mégis a magyar ifjúság, a nemzet jövője szenvedte, mert szellemi téren évekre vetődött vissza, tiszta erkölcsét fekete mészely támadta meg, testileg pedig legyöngült.

Méltóztassék megengedni, hogy az indemnítási vita során olyan kérdésre hívjam fel a t. Nemzetgyűlés figyelmét, mely nagyon is szoros összefüggésben áll azzal a feladatkörrel, melyet a mostani kormány maga elé tűzött: t. i. Magyarország sürgős reorganizálásával. A nemzeti megújulásnak, a magyar ifjúság testi nevelésének kérdésével akarok ezúttal foglalkozni, mint olyan kérdéssel, amelyről felteszem, hogy valamennyiünk szívéhez a legközelebb fekszik, mert a nemzetnevelés helyes mederbe terelése olyan elsőrangú kormányfeladat, melynek megfelelő végrehajtása feltétlenül szükséges ahhoz, hogy az általunk eltakarítandó romokból egy szebb, egy erősebb, egy hatalmasabb Magyarország konturjai bontakozzanak ki.

De amikor ezt a három tárcát is érdeklő kérdést érintem, ugyanakkor sok minden egyébre is gondolok, olyan dolgokra is, amelyek tekintetében különféle és érthető oknál fogva nézetem szerint ma sokkal helyesebb kevesebbet, vagy éppen semmit sem beszélni, de annál többet cselekedni. (*Helyeslés balfelől.*)

Hazafias érzésem sugallja azt, hogy a mai időkben mindent el kell követnünk, hogy a szellemi neveléssel harmónikusan együtt haladva, az ifjúság testi nevelését a nemzeti eszme szolgálatába állítsuk, (*Úgy van! balfelől.*) hogy sürgősen lépünk erre az útra, amelyen haladva az erkölcsi sülyedés fertőjéből visszahozhatjuk nemzetünk virágait arra a magaslatra, ahonnan lelketlen kufárok kéjes kárörömmel végzett munkája folytán feneketlen mélységbe sodródtak. Mert ne felejtsük el, hogy az őrjöngésig túlzásba vitt, a hazát és keresztény erkölcsöt semmibevevő, fitymáló, ú. n. modernizmus már a kommunizmus bűnös korszakát jóval megelőzően kezdte meg aknamunkáját és fokról-fokra hihetetlen mértékben rontotta meg ifjúságunkat. (*Úgy van! Úgy van!*) És ne felejtsük el, hogy a

nemzetköziség palástjába burkoltan a jellemnélküliség csírái férkőztek ifjúságunk érintetlen lelkéhez, és amikor az ú. n. világpolgári felfogás leplébe öltözötten egyre többen akartak elmenekülni a hazafias áldozatkészség kötelezettségének teljesítése elől, amikor végcélul tüzték ki a tekintélyek semmibevevését, a nemzeti nagyságok, a hazafias erények, a magyar virtus, az évszázados hagyományok nevetségessé tételét, akkor mindaz, ami körülöttünk történt, ifjúságunk fogékony és érintetlen lelkében nyom nélkül nem maradt. *(Úgy van! Úgy van!)*

E nagy erkölcsi károkozás jóvátétele tekintetében azonban, amelynek egyik eszköze épen a helyes testnevelési rendszer volna, nemcsak a kormány jóakarata és támogatására van nagy szükség, hanem a társadalomnak és az egész magyar nemzetnek együttes és fokozottabb munkájára is! A diadalittas francia nemzet, alig ért véget a neki váratlanul nagy győzelmet hozott világháború, máris tiszteletreméltó ügybuzgalommal, hogy úgy fejezzem ki magamat, hazafias mohósággal látott ahhoz a nemzeterősítő, reorganizáló munkához, amelyről én is épen szólni kívánok. A *Matin*-ban nemrégiben egy érdekes cikk jelent meg, amely szerint a közegészségügyi miniszter bizottságot küldött ki, amelynek kitzótt feladata lett a sport megkedveltetésének és helyes gyakorlásának legmegfelelőbb eszközeit vizsgálat tárgyává tenni. Tehát ezen az úton visszaszerezni azt az értéket, amit a világháború könyörtelenül elsöpört.

Ebben a bizottságban a Nemzeti Sport-Comité, valamint a francia sportszövetségek és a közegészségügyi minisztérium hivatalos kiküldöttei alapos és komoly munkát végeztek és megállapították azt a sürgős programot, amelyet „A Testnevelés és a Sportok Állandó Nemzeti Hivatala” hajt végre.

Ez a hír élénken rávilágít arra a mélyreható mozgalomra, amelyet a franciák a nemzeti testnevelés, az ifjúság, a nemzet jövője érdekében megindítottak, amely cselekedetre bizonyára az angol és az amerikai példák lelkesítették a francia nemzetet, mert főképen ezekből a példákból nyert beigazolást, hogy a nép széles rétegeire támaszkodó testnevelési rendszer egyszersmind az ország védőerejének is legszilárdabb és legbiztosabb bázisa. *(Úgy van!)*

Mi magyarok, ezen a téren elég fejlett állapotban élünk, amiről a világháború folyamán, azt hiszem, ellenségeink bőséges tanubizonyosságot szerezhettek.

A francia Coubertin báró kezdeményezése, amely a millenáris esztendőben először Athénben hozta össze újból a négyévenként rendezett olimpiai játékokat, amelyek azóta Párisban, Saint-Louisban, Londonban és Stockholmban hívták fel nemes vetélkedésre az egész világ ifjúságát, a magyar színeknek, bátran állíthatjuk, sokkal több babért hoztak, a magyar nevet, a magyar dicsőséget a külföld és az egész világ előtt sokkal eklatánsabban, sokkal fényesebben hirdették és különállásunkat, nemzeti önállóságunkat, függetlenségünket sokkal határozottabban bizonyították be, mint akármelyik közösügyes

képviselőtünk! És amint elsősorban éppen ezen a téren tudtunk számottevő, őszinte nemzetközi sikereket felmutatni, úgy biztosra veszem, hogy éppen ez a terrén lesz a legelső, amelyen a béke megkötése után a nemzetközi relációkba leghamarább ismét bekapcsolódhatunk és éppen a mi fejlettebb viszonyainknál fogva Budapest lesz hamarosan az a metropolis, amely nemzetünk kulturális felsőbbségét hivatva lesz nemcsak a szomszéd kisebb államok, de az egész művelt nyugat előtt is bebizonyítani. És ez abból a nézőpontból is rendkívüli fontosságú, t. Nemzetgyűlés, mert egy újabb jelentős érvet szolgáltat Branting elve mellett, amely szerint nem lehet egy kulturáltabb népet tartósan a kulturálatlanabb fajok igája alá hajtani. *(Igaz! Úgy van!)*

Ha nem következett volna be a rettenetes világégés, ebben az esztendőben Budapesten tartották volna meg az olimpiai játékokat, amelyeknek nagy erkölcsi jelentőségéről, azt hiszem, nem kell a t. Nemzetgyűlés tagjait meggyőznöm. A győztes hatalmaknak elvakultsága azonban határt nem ismert! Ebben az esztendőben, amikor Budapest helyett a tőlünk elkobzott jogot Antwerpennek ítélték oda, a nemzetek összetalálkozásán mi, magyar nemzet nem lehetünk jelen, mert a győztes hatalmak bennünket épűgy, mint a békét már aláírt németeket is, egyszóval a központi hatalmak ifjúságát a legszigorúbb bojkott alá vették és minket a nemzetközi részvételtől egyszerűen kizártak!

Nekünk azonban, t. Nemzetgyűlés, épen ennek ellenére és ennek folytán már most kell mindent elkövetnünk — és ezt elsősorban a kultuszminiszter úr jóindulatú figyelmébe ajánlom, — hogy egyfelől az olimpiai játékok megtartására alkalmas magyar Stadiont minél előbb építsük fel, mert erre az ifjúság testi nevelése nézőpontjából épűgy szükség van, mint ahogy égetően szükségessé vált a Stadionnal szinte azonos jelentőségű Testnevelési Főiskolának felállítása és ezzel kapcsolatban az egész reorganizálási munka halaszthatatlanul sürgős megindítása, mely tekintetben a takarékoskodás még a mostani nehéz anyagi viszonyok között is helyrehozhatatlan bűn volna a nemzet jövője ellen!

Tekintettel arra, t. Nemzetgyűlés, hogy még a békeszerződés értelmében megengedett nemzeti hadsereg fentartása is súlyos anyagi terheket ró az országra, az ifjúság testi ellenállóképességének fokozása érdekében valamennyi társadalmi intézménynak szorosan össze kell fogni! Meg kell tehát kezdenünk az egyesületi szervezkedés munkáját. És itt kell rámutatnom arra, hogy a nemzet-erősítés munkájának leghathatósabb, leginkább célravezető, legkönynyebben hozzáférhető és aránylag leggazdaságosabb eszköze a mozgásos játékok, a szabadtéri sportok kultiválása!

Gossler porosz közoktatásügyi miniszter ezeket a klasszikus szavakat illesztette a német diáksághoz intézett szövegének végére: „Pro patria est, dum ludere videmur” és a nagy Moltke sem kívánt mást

az ifjúságot nevelő sportegyesületektől, mint: „Adjatok nekünk egészséges fiatalembereket és mi majd nevelünk belőlük jó katonákat”. Én nem akarok ezúttal az osztrák Knabenhorte, a német Jung-Deutschland, a cseh Szokol, az angol Boys-Brigades, a francia Scoles és a nemzet árváiból alakult és annyira népszerűvé vált Mousse-intézmény bírálatával, illetve magyar földre való átültetésének a kérdésével foglalkozni és a cserkészcsapatok tevékenységéről is ezúttal csak annyit említek, hogy meghajtom komoly irányú működésük előtt az elismerés lobogóját!

Ezúttal csak érinteni akarom ezeket a többé-kevésbé helyesnek bizonyult intézményeket és ezzel kapcsolatban sajnálattal akarok rámutatni arra, hogy Magyarországon még ma is csak papíroson vannak érvényben a cikornyás szavakkal megszerkesztett testnevelési rendeletek és a való életben még a Mária Terézia 1777-iki Ratio Educationisában lefektetett testnevelési elvek sem valósultak meg.

Franciaországban, ahol a történelem lapjai szerint már V. Károly hívta fel a nemzetét olyan társadalmi egyesületek alakítására, amelyek a fegyverkezelés mellett a testi nevelés kérdésével is foglalkoztak, már 1439-ben megalakult a Francia Lövészegyesületek Szövetsége, mely talán az összes sportszövetségek között az első volt. Ebből is látható, hogy a francia népben régóta élt már az a nemzeti gondolat, hogy a nép jóléte a haza sorsának felvirágoztatásával egyenes arányban áll és hogy a testedző szórakozásokra szánt erőt és időt a nemzet nagy gyakorlati céljainak szolgálatába kell állítani.

De nemcsak a francia nemzet, hanem a művelt nyugat összes államai úgyszólván valamennyien felismerték a nép széles rétegeire támaszkodó testnevelési rendszer fontosságát, annak rendkívüli horderejét és főként azt az elvet, hogy sehol sem szabad a testnevelésnek mereven, drillszerűen történnie, hanem feltétlenül fesztelen, könnyed, szórakoztató formában.

Nem tudom elég sokszor hangoztatni, hogy csakis az ilyen oktatási módszerrel lehet a helyes testnevelést népszerűsíteni, ami annál is nagyobb jelentőségű, mert voltaképpen fajunk fölényének biztosításáról, országunk jövőjének megalapozásáról van szó! Az ősz Wellington, mikor az etoni játszótérségen a játékban kipirult arcú ifjúságot megpillantotta, elragadtatásának azzal a felkiáltással adott kifejezést: „Itt dőlt el Waterloo!” És azóta vált szállóigévé, hogy a waterlooi ütközetet az etoni játéktéren nyerték meg.

Tény az, t. Nemzetgyűlés, hogy ahol sok a játszótér, ott a kultúra is magas fokon áll. Észak-Amerikában, ahol külön Játsszótér-Szövetség létesült, az 1909-ig terjedő tizenegy év alatt 55 millió dollárt áldoztak e célra. New-York és Chicago maga 15—15 milliót adott. New-Yorkban különben 73 parkon kívül, 169 játszótér létesült.

A norvég parlament törvénnyel igyekezett biztosítani a játszótérek létesítését! Úgy ott, mint Svédországban, törvényt hoztak, hogy iskola játszótér nélkül nem építhető. Berlinben már 1890-ben alakult

meg a kormány kezdeményezésére a „Nép- és ifjúsági játékok fejlesztése ügyét szolgáló központi választmány”, a „Zentral-Ausschuss zur Förderung der Volks- und Jugendspiele in Deutschland” és a lipesei mezőkön a kormány támogatásával 80—100 ezer német ifjú szolgáltatott tanubizonytságot a német faj életképességéről! Olaszországnak is van központi bizottsága a testnevelés és a népjátékok fejlesztésére. A mi kormányunknak is gondoskodnia kell tehát, t. Nemzetgyűlés ilyen, alkalmasnak bizonyuló szervről, a sportszövetségek szakértőit azonban ebből a nemzetmentő munkából kirekeszteni nem lehet.

És amint az ősz Wellington szavai is igazolják, az a törhetetlen erő, amely nemzetünk lelkéből a játszótéren fakad, lesz a honvédelmi erényeknek legszilárdabb bázisa! És aki visszaszerzi majd újból a mi népünknek játékos, vidám természetét, azt t. Nemzetgyűlés nem lesz szabad lekicsinyelnünk, mert hatalmas nemzeti munkát végez, mert „a játékkal szeretteti meg a hazát, az Istent, a szülőföldet, a levegőt és a munkát!” (*Igaz, Úgy van!*)

Az állam megtorpant teherbírási képessége mellett, ismételnem kell azonban, hogy a társadalom áldozatkészségére is kell számítanunk, mert ott, ahol az állam már nem feszítheti tovább a húrt, ott a társadalom még óriási erő kifejtésre képes. De ehhez, t. Nemzetgyűlés, nem elegendő a szóbeszéd! Rá kell térnünk arra, hogy következetesen létesítsük és támogassuk azokat az intézményeket, amelyek a reorganizálási munka végrehajtói lesznek.

Amikor a nyugtalanság érzete már egyre szélesebb körben lett úrrá a lelkeken, mert a bennünket gyűrűként körülvevő szlávság hatalma egyre fenyegetőbb mérveket öltött és mint valami szörnyű rém, vieszorította ránk fogait a fehér cári birodalma, már akkor voltunk egynéhányan, akik szorongó érzéssel és hazafias aggodalommal eltelve, kerestük, kutattuk a nemzetmentő utat, amelyen haladva nemzetünk ifjúságát zárt társadalmi szervezetbe tömörítve, testi ellenállóképességét megsokszorozni és megfelelő állami támogatással hazánkat a fenyegető külellenséggel szemben megfelelően felvértezni szerettük volna.

Már 1905-ben ugyanezt a célt szolgálta az Egyetemi Zászlóaljok szervezését célzó s általam megindított országos mozgalom is és a világháború előtti esztendőben, vagyis 1913 őszén, ugyanebből az indító okból követeltem a „Nemzeti Őrsereg”-nek modern formába való öltöztetését, amikor törvénnyel biztosított kedvezményekkel működő szervezetet akartam létesíteni, melyben mindenki megtalálja az őt megillető helyet és ahol a faji energia is megtalálja érvényesülését. A szervezet alapjait a vármegyék szolgáltatatták volna s e nemzeti intézmény egyik főfeladata lett volna a szabadtéri sportok népszerűsítése útján az alkohol és a nemzet élete virágát elsorvasztó betegségek elleni küzdelem, másik feladata pedig a harcászati és népnevelési nézőpontból egyaránt fontos céllövősport fejlesztése és terjesztése.

Természetes, épúgy mint Olaszországban, a gyakorlatokban résztvevőket törvény alapján kellett volna mentesíteni a fegyvergyakorlatokon való részvétel alól. A falusi ifjúság pedig buzdításul még különféle mezőgazdasági kedvezményekben is részesült volna.

Ha már mindez abban az időben és abban a formában, a valódi helyzet fel nem ismerése és a mindent megölő nemzeti betegségünk: a közöny folytán nem létesülhetett, úgy, talán most a világháborúnak s a kommunizmusnak szomorú tanulságai után legalább fel leszünk mentve e kérdés jelentőségét méltató bizonyítási teher alól és ez az idea — remélhetően — elég érdemes lesz ma már arra, hogy azzal a kormány illetékes tagjai, számolva az adott helyzettel, a legalaposabban foglalkozzanak.

Ma mindenesetre más viszonyok között élünk. A helyzet is bizonyos tekintetben sokkal kedvezőbb, hiszen a sportok nemzetnevelő fontosságáról ma már nem kell meggyőznünk a közvéleményt s ma, mint az ország kormányzója olyan izig-vérig sportférfit áll a letiport ország élén, mint Horthy Miklós, akiről a millenáris sportünepségek alkalmával a krónikások feljegyezték, hogy a törvívásban egy szimpatikus arcú tengerészhadnagy vitte el az első díjat, az arany érmet, ennek előtte fél emberöltője. Ha közéletünkben, t. Nemzetgyűlés, már igazoltan régóta vajudott egy vágyódás, olyan intézmény megalakítása iránt, amely — mint említettem — a testnevelés ügyét a honvédelmi érdekek s a pedagógiai irányelvek szem előtt tartásával egyetemes társadalmi keretekbe óhajtott tartású terelni és nemzeti irányban az eddiginél sokkal magasabbra fejleszteni, úgy ma igazán elérkezett az ideje annak, hogy cselekedjünk.

De sohase feledjük el Kossuth Lajos szavait, aki a 70-es években írta egyik munkájában: „A békés szervezkedés idején ne emeljünk válaszfalakat a polgár és a katona között; mert a honvédelem a legnemesebb kötelesség, ne vetköztessük azt ki a polgáriasság jellegéből. Neveljük az egész nemzetet honvéddé, tegyük a honvédelemre-képzést nemzeti közoktatásügyi rendszerünk lényeges kiegészítő részévé, a falusi iskolától egészen az egyetemig”.

Én, t. Nemzetgyűlés, őszinte hirdetője vagyok ennek az eszmének s híve vagyok a céllövősportnak, hiszen két évtizeden keresztül következetesen fáradoztam azon, hogy a polgári és a katonai társadalmat ezen a téren összehozzam, ami a Király-díj létesítésével és Magyarország hadicéllövő-bajnokságának megalapításával — többé-kevésbé — sikerült is. A mai demokratikus viszonyok között azonban talán kissé különösen hangzik, hogy évek hosszú során át kellett küzdeni, pl. az akkori közös hadügyi kormánnyal szemben, amellet az álláspont mellett, hogy a mérkőzésekben az ország minden fia, legyen akár tiszti, akár közlegényi sorban, egyformán és együttesen vehessen részt, mert a demokratikus értelemben üzött sport áldásához mindenkinek egyforma joga van és a demokratikus felfogás a sportban születésbeli előjogokat, társadalmi megkülönböztetést nem

ismer, csak azt kívánja meg, hogy az illető a becsület és a nemzeti eszme ellen sohasem vétett legyen.

Mint a fehér holló, olyan ritkaság volt az én igen t. Molnár Dezső barátom, akkor alezredes, a világháborúban nagy sikereket aratott altábornagy, aki már akkor megértette ennek fontosságát s a legénységnek épúgy alkalmat adott, mint a tiszteknek, a szabadtéri sportokban, valamint a hadi céllövésben való részvételre.

A testnevelés nagy fontossága és a vele kapcsolatos rokon célok rendkívüli jelentősége feltétlenül megköveteli, t. Nemzetgyűlés, hogy a jövőben nálunk is a kor színvonalán álló, tudományosan képzett, széles látókörű tanerők végezzék az ifjúság nevelését, akik a pedagógiaiával szorosan rokon tárgyakban is megfelelő kiképzésben részesüljenek. Feltétlenül szükségesnek tartom tehát — mint már említettem — a Testnevelési Főiskola sürgős létesítését*) és addig is, épúgy, mint ahogy a svédek tervezték, megfelelő állami továbbképző tanfolyamok azonnali felállítását! Amerikában, New-York államban találtak e célra ideálisan alkalmas helyet, nálunk, Magyarországon, a gyönyörű fekvésű Tatatóváros felelne meg talán ennek a célnak.

Igen helyesnek találnám, ha a gyermekek testnevelésénél elkerülhetetlenül szükséges pedagógiai ismeretek elsajátítása céljából, a hadügyi kormány tiszteket is bocsátana a kultuskormány rendelkezésére, akik e továbbképző tanfolyamokat és mihelyest megnyílik, a Testnevelési Főiskolát elvégeznék, mert a gyermeknevelés kérdése igen sokoldalú szakképzettséget igényel és a szükséges szakismeretek megszerzése nélkül az azzal foglalkozók fél munkát végeznének, sőt talán többet ártanának, mint használnának az ügynek. E tekintetben Svédországban történt a leghelyesebb kezdeményezés és bár 1912 óta minden kultúr állam foglalkozik a testnevelésügy reformjának a kérdésével, mégis a svédeknek illeti az elismerés, akik a testnevelést az értelmi neveléssel leghamarább hozták szoros kapcsolatba, akik Állami Gimnasztikai Főiskola létesítésének a tervezetét legelőször készítették el. És ne méltóztassék elfelejteni, t. Nemzetgyűlés, hogy a játékterek, a szabad levegő, a napsugár, mint a nemzet valóságos erőforrásai, aránylag sokkal kevesebbe kerülnek, mint bármely más egészségügyi intézmény és a játszótereket s a sporttelepeket, mint az egészséges életfelfogásnak intézményeit, népjóléti nézőpontból még a kórházaknál is előbbre kell helyezniünk, mert minden vitán felül áll, hogy a nemzetünket rettenetesen sujtó tüdővész és egyéb betegségek ellenében a helyesen alkalmazott testnevelést a leghathatósabb védelmi eszköznek kell tekinteni.

És itt méltóztassék megengedni, hogy az ország jelenlegi nép-egészségügyi kérdéseivel is foglalkozzam (*Halljuk! Halljuk!*) s egyes statisztikai adatokkal, nagyon is fájdalmas érvekkel szolgáljak az előbb hangoztatott eszmék megvalósításának szükségessége mellett. Poroszországban az 1886—1910-ig terjedő negyedszázad alatt 50%

*) 1925-ben megtörtént.

javulás mutatkozik a helyes testnevelés és a népjátékok fejlesztése folytán a tüdővész-statisztikában. Ezzel szemben nálunk az 1896—1910-ig terjedő 15 év alatt csak 2.92% a javulás. Az 1900—1910. évig tartó állapotot tekintve, míg a porosz viszonyok 27.63%-kal javultak, addig nálunk e nemrég lefolyt időszak alatt mindössze 3.03% volt az eredmény. A tuberkulózisban különben hozzávetőlegesen 4—500 ezer ember szenved hazánkban és évente átlag 70.000 ember pusztul el. Nékám professzor adatai szerint nemi betegségekben a tuberkulózis arányszámának tízszerese: 4—5 millió ember laborál és csak 1913-ban mint új beteg 434.732 egyén jelentkezett gyógykezelésre.

Végtelenül szomorú képet mutat a népesedési statisztika is. 1914-ben az élve születettek összes száma Magyarországon 648.865 volt, tehát ezer lélekre 34.5 születés esett, mely utóbbi szám is már erősen csökkenő irányzatot mutat az előző évekhez képest. (*Avarffy Elek*: A csecesemők egynegyed része ma is meghal.) 1916-ban 314.016 volt a születések száma, tehát ezer lélekre már 16.8 születés esett, 1917-ben 297.024 gyermek született, tehát ezer lélekre 16.1 születés esett és végül 1918-ban előzetes és nem teljes adatok szerint 253.626-ra apadt a születések száma, tehát ezer lélekre most már csak 13.8 születés esett. Ezzel szemben, míg 1914-ben 208.941-gyel kevesebb halálozási eset fordult elő, mint születés, 1915-től kezdve a helyzet már teljesen megváltozott. Minden vészkiáltásnál fájdalom-sabbak, hatásosabbak azok az adatok, amelyek a nemzetvédelmi eszközök feltétlen szükségességét igazolják, s amelyek szerint 1915-ben — természetszerűen sehol sem számítva a háború áldozatait — 29.546-tal, 1916-ban 77.804-gyel, 1917-ben 87.604-gyel, 1918-ban pedig már 181.992-vel több ember halt meg ebben az országban, mint amennyi született és a halálozási esetek $\frac{1}{6}$, illetve $\frac{1}{7}$ részének gümőkór volt az okozója. 1901-től kezdődő öt évnek átlagszámítása szerint, amikor 637.028 élve születettel szemben 450.362 volt az elhaltak összes száma, egy éven aluli korban 135.882-ten, 7 éven aluli korban pedig 217.606-an haltak el.

Az 1906—1910-ig terjedő évek átlaga szerint 648.603 élve születettel szemben 444.548 halálozási eset fordult elő és ebből egy éven aluli halott 133.486, 7 éven aluli halott pedig 208.548 volt. Egy régebbi átlagszámítás szerint az összes halálozási esetek 49%-a tíz éven aluli korra esik és ebből 37% a vagyontalan gyermek, 12% pedig a jobb módú, kedvezőbb életviszonyok között élő szülők gyermeke.

Ezekhez a nehéz megélhetési viszonyokból is következő szomorú és erősen csökkenő tendenciát mutató születési adatokhoz még hozzá kell fűznöm a bujakórtani klinikai betegforgalomnak hihetetlen mértékben emelkedő adatait is. E klinikán 1910-ben 5773, 1915-ben 9198, 1916-ban 13.500, 1917-ben 14.500, 1918-ban 17.346 és végül 1919-ben 22.904 beteg fordult meg, mely adatok minden szóbeszédnél hangosabban indokolják, hogy a nemzetvédelmi intézkedések

megtételére ütött az utolsó óra és ha szeretjük fajunkat és nemzetünket, akkor a kormánynak és a társadalomnak mindenféle eszközt meg kell ragadnia, hogy ezen a végtelenül szomorú állapoton sürgősen segítsen. (*Helyeslés.*)

Magyarország közegészségügyi viszonyairól szóló statisztikánk szerint különben, ha az 1914. évi és az 1916. évi adatokat összehasonlítjuk, az orvosi létszámot illetően sajnálatos csökkenéssel találkozunk. 1914-ben 5805 orvos működött az országban. Ez a szám 1916-ban 5288-ra csökkent.

Százezer lakosra az országban 1914-ben 30,8, 1916-ban pedig már csak 28,2, a vármegyékben 1914-ben 19,8, 1916-ban pedig már csak 18,8, a városi törvényhatóságokban 1914-ben 109, 1916-ban csak 94, Budapesten pedig 1914-ben 171 orvos és sebész, 1916-ban pedig 138 orvos és sebész esett. (*Felkiáltás: Rossz az elosztás! Egyharmada Pesten él!*)

Még jelentékenyebb a csökkenés az okleveles bábáknál. 1914-ben 14.223 okleveles bába működött, míg ezzel szemben 1916-ban csak 12.614. 1914-ben tehát százezer lakosra az országban 76, 1916-ban pedig 67, a vármegyei törvényhatóságokban 1914-ben 73, 1916-ban 66, a városi törvényhatóságokban 1914-ben 95, 1916-ban 78, Budapesten pedig 1914-ben 110 és 1916-ban 92 esett.

De még ennél is szomorúbb képet nyújt az orvosi ellátás az egyes vármegyék szerint. Az 1908. évi statisztikai adatokat véve alapul, hogy csak az egyes feltűnőbb adatokat tekintsük, Pest megyében 37, Hont megyében 48, Nógrádban 107, Somogy megyében 135, Baranya megyében 140, Zala megyében 233, Vas vármegyében pedig 279 olyan község van, amely a körorvosi székhelytől 5—10 kilométernyire esik. 10—15 kilométernyire esik a körorvosi székhelytől Pest vármegyében 13, Nógrád megyében 45, Somogy megyében 49, Hont megyében 50, Baranya megyében 85, Vas megyében 127 és Zala megyében 144 község. 15—20 kilométerre fekszik a körorvosi székhelytől Pest megyében 3, Somogy megyében 12, Nógrád megyében 16, Zala megyében 20, Baranya és Vas megyékben 28 község. És még 20 kilométernél is nagyobb távolságban van Somogy megyében 1, Baranya megyében 2, Vas megyében 3, Zala megyében 8, Nógrád megyében 10 és Hont megyében — amelynek egyik kerületét van szerencsém képviselni — 23 község! (*Barla-Szabó József közbeszól.*) 1915-ben a Duna jobbpartján lévő vármegyékben 11, a Duna balpartján fekvő vármegyékben pedig 27 orvosi állás volt betöltetlen. Ha még megismétlem, hogy az 1915. évi adatok szerint egész Magyarország területén 991 község 15—20 kilométernyire esett az orvosi székhelytől, 690 község pedig még 20 kilométernél is messzebbre, az orvosi állások hetedrésze pedig betöltetlen volt, akkor, t. Nemzetgyűlés, azt hiszem, senki sem fogja kétségbe vonni, hogy ezen a téren sok tennivaló kínálkozik. (*Egy hang jobbfelől: Földet kell adni az orvosoknak!*) (*Avarffy Elek közbeszól.*) Én is azt akarom mondani, amit Avarffy t. képviselőtársam említett, hogy meg kellene változ-

tatni azt a felfogást, hogy mindenki ezen az amúgyis túlszűfolt Budapesten óhajtja életét leélni és a vidékre való költözködéstől mindenki húzódkodik. (*Budaváry László közbeszól.*) Nem tartozom azok sorába, akik hangulatkeltés, vagy népszerűségelhajzás céljából lehetetlen kívánságokat terjesztenek a Nemzetgyűlés színe elé. Amit én kívánok, az nagyon szerény anyagi eszközökkel és a társadalom szerény anyagi jóakaratával is létesíthető. Nyugati, jól kipróbált mintára játszótereket kívánok az ifjúságnak! Kívánom azt, hogy törvény rendelkezék arról, hogy játszótereket kisajátítás útján is lehessen megszerezni. És ez nemcsak az iskolai és iskolán kívüli ifjúságra nézve fontos, hanem az iparos, munkás, sőt a legszerencsésebb életkörülmények között felnövekvő földműves ifjúságra is, mert a fiziológia bebizonyította, hogy ha talán van is eltérés azok között a pedagógiai módszerek között, amelyekkel egyik vagy másik társadalmi osztályhoz tartozó ifjúság testi nevelését irányítani kell, abban teljesen egyetért a tudomány, hogy valamennyi egyformán rászorul a támogatásra és a föltétlenül szükséges legfőbb irányításra! Én teljesen belátom és számolok azzal, hogy voltaképpen a helyes testi nevelésnek, az élet-standard javításával kellene kezdődnie.

És tökéletesen elismerem, hogy amíg kertvárosok nem létesülnek és lehetetlen és egészségtelen lakásviszonyok állanak fenn; amíg nincs olcsó és egészséges népélelmezés, amíg nincs eléggé szigorú rendelkezés a nők és serdülő ifjúság munkaidejének korlátozásáról, amíg a gyógyulás lehetősége nincs kellőképpen biztosítva s amíg épen e szomorú viszonyok folytán száz koporsó közül 45-ben, hét éven aluli gyermek fekszik és száz élve születettre harminc, hét éven aluli halott esik, addig a helyes testnevelési kérdésekkel foglalkozni első pillanatra szinte túlságosan ideális dolognak, vagy talán csak később megoldandó feladatnak látszik. És mégis alaposan áttanulmányozva a kérdést, a leghatározottabban állítom, t. Nemzetgyűlés, hogy minden pere, amelyet ezen a téren késünk, a nemzetre már most végzetes veszteséget jelent, mert ha ölbetett kézzel csak bámuljuk a hegyet, mint az egyszeri indus a Himaláját, akkor sohasem érünk fel abba a magasságba, ahonnan az ország szebb jövőjére gyönyörű kilátás nyílik. (*Úgy van! Úgy van!*) A felhozott példákból beigazoltan láthatjuk, t. Nemzetgyűlés, hogy a körülöttünk élő népek már mind megindultak abban az irányban, amelyre én céloztam és nekünk is, ha sikereket akarunk elérni, feltétlenül lépést kell velük tartanunk, mert a nemzetvédelmi tevékenységben egy percet sem szabad késlekednünk. (*Barla-Szabó József közbeszól.*) Röviden összegezve az elmondottakat, kérem a kultuszminiszter urat, hogy a testnevelés leghelyesebbnek bizonyult eszközét, a szabadtéri sportokat, a népnevelő játékokat megfelelő figyelemben részesíteni szíveskedjék. (*Erekly Károly: Keresztény alapon!*) Erre a célra az összes sport-szövetségek kívánságainak megfelelő, képviselőtüket magában foglaló és végrehajtási jogkörrel is felruházott szövetet kreáljon. A hasonló célra alakuló társadalmi egyesületek létesítését segítse elő és e

szervezeteket munkaprogramjuk teljesítése érdekében a kormány tőle telhetően anyagilag is támogassa. Ne tűrje egy pillanatra sem a magyar kultuszminiszter, hogy az egyetemi sporttelep, amely a háború alatt teljesen tönkrement, teljesen lezüllött állapotban szynlődjék tovább! Ne tűrje egy pillanatra sem, hogy a Budapesti Egyetemi Atlétikai Clubnak ma is még csak 6000 korona legyen az évi állami segítsége, amely összeg két évtizeddel ezelőtt volt beállítva a költségvetésbe, amikor szerencsés voltam az egyetemi atlétikai klubnak elnöke lenni. Pedig az a 6000 korona még akkor is sokkal több volt, mint ma 60.000 korona. *(Úgy van! jobbfelől.)*

Sürgősen állítsa fel a kultuszkormány a Testnevelési Főiskolát, amelyben a nemzeti hivatást teljesítő szakőrök megfelelő modern kiképzésben részesüljenek és nemzetközi életünk mielőbbi megkezdése céljából sürgősen tegye meg a kezdeményező lépéseket a magyar Stadion fölállítása iránt.

A népegészségügyi miniszter urat arra kérem, hogy a magyar testi kultúra megalapozásához szükséges közegészségügyi viszonyok javítása érdekében, amelyre valamennyi társadalmi osztály ifjúsága a legteljesebb mértékben rászorul, tegye meg a szükséges lépéseket. Főként az anya- és csecsemő-védelem, a gyermekvédelem reformját, — mely kérdésekkel más alkalommal kívánok foglalkozni, — valamint az iparos- és munkásosztály részére könnyen hozzáférhető népfürdők ügyét ajánlom szíves figyelmébe. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

A pénzügyminiszter úrnak pedig Lagrange híres francia tudós szavait idézem: „Ezen a téren takarékoskodnunk nem szabad!”

A honvédelmi miniszter úrnak és a Nemzetgyűlés összes tagjainak pedig újból emlékeztetébe szeretném vésni a klasszikus szavakat: „Pro patria est, dum ludere videmur!”

Tekintettel arra, hogy legjobb tudomásom szerint a kormány illető tagjainál megvan a megfelelő megértés és jóakarát eme célok iránt, várakozó bizalommal nézek további működésük elé és ez az indoka annak, hogy a felhatalmazási törvényjavaslatot lelkes készséggel elfogadon. *(Általános élénk helyeslés és taps. A szónokot számosan üdvözlők.)*

I. NEMZETGYÜLÉS

Indítvány a testnevelési főiskola, ifjúsági játszóterek kötelező létesítése és a testnevelési törvény meghozatala tárgyában.

(1920. augusztus 11.)

TISZTELT NEMZETGYÜLÉS! (*Halljuk! Halljuk!*) Olyan kérdésben szólok fel, amely kérdésben teljesen egységesnek hiszem a csonka Magyarországot képviselő Nemzetgyűlést, mert amikor a nemzetvédelem nagy problémájáról esik szó ezekben a válságosan nehéz időkben; amikor Keleten újból piroslik az ég pereme: akkor szilárd a hitem és erős a meggyőződése, hogy ebből a teremből végkép eltűnik a személyi torzsalkodásoknak olykor még mindig kísértgető árnyképe is és mindnyájunkat, akik csak itt vagyunk, egy nagy vezérgondolat hat át: a haza minden előtt! (*Úgy van! balfelől.*)

Amint már említettem, nemzetvédelmi politikáról, igazi fajerősítő tevékenységről, céltudatos, minden ízében magyar, nemzeti munkáról, a jövő Magyarország szilárd fundamentumának törvényben biztosított megalapozásáról akarok szólni akkor, amikor a testnevelés rendkívüli fontosságára ismételten rámutatok.

Előrebocsátom, hogy nem élek vissza szíves türelmükkel, rövid leszek, mert e tárgyban egy alkalommal már volt szerencsém a Nemzetgyűlés színe előtt beszélni és ismétlésekbe bocsátkozni nem akarok. (*Halljuk!*) Jelenlegi felszólalásom tárgya egyszerűen leróni tartozó kötelességemet. Háromrendbeli indítványt, három nagy, gyakorlati célt szolgáló indítványt voltam bátor a t. Nemzetgyűlés színe elé beterjeszteni és ezt a három indítványt van szerencsém most egyszerre megokolni.

Méltóztassanak azonban megengedni, hogy mielőtt az indoklásra rátérnék, a kérdéssel szorosan összefüggően néhány megjegyzést tegyek. Könnyelműen csalódnak azok, akik azt hiszik, hogy csillogó jelszavak hirdetésével már is eleget tettek a jövő Magyarország iránt tartozó honpolgári kötelességüknek. Szóbeszéddel lehet ugyan ideig-óráig megnyugtatni a forrongó közvéleményt, lehet ugyan lecsillapítani, türelemre inteni a bűnös mult miatt háborgó, a bizonytalan jövő miatt aggódó és a szebb jövő után jogosan áhitozó lelkeket, de ahhoz, hogy a Magyarországot megújító keresztény szellem létjogosultságát minden társadalmi réteg előtt kétségtelenül beigazolhassuk, ahhoz elsősorban energikus kéz, (*Úgy van!*) végrehajtásra alkalmas

tervek, *(Úgy van!)* egyszóval ahhoz cselekvő politika kell. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Magyarországnak önmagától értetődő területi integritását ölbe-tett kézzel, sóhajszzerűen hangoztatni és ezt az átmeneti helyzetet következetesen tarthatatlannak minősíteni: t. Nemzetgyűlés, kevés ahhoz, hogy Szent István nagy királyunk birodalmának évezredek határai varázsszerűen, szinte önmaguktól visszatérjenek. *(Úgy van!)* A csodák korszaka lejárt.

Annyi bizonyos, hogy pl. a Területvédő Liga működésére, a nagy propagandára, a nemzet hibáit, a legnagyobb magyar betegséget, az ősmagyar közönyt, a nemtörődömséget, a nembánomságot tervszerűen irtó, tehát a nemzet ős hibáit megértéssel gyógyító, a már-már csüggedő lelkeket letargiájukból felrázó tevékenységre feltétlenül szükség van, mert a megpróbáltatások, a szenvedések leg-súlyosabb perceiben kilobbant öröktűznek lángoló lobogással örök-kétig égnie kell. És ha áthat bennünket az a tudat, hogy a nemzet élő lelkiismeretének sohasem szabad egy pillanatra sem elaludnia és sohasem szabad egy pillanatra sem megalkudnia a jelenlegi átmeneti helyzettel, még ha a mindenkori kormánynak — amire már volt praecedens — ez a hazafias, önzetlen, tiszta, erőteljes megnyilatko-zás netalán kényelmetlen is volna, abban mégis egy nézeten kell lennünk, hogy mindez nem elég!

Tény az, hogy szükség van arra a társadalmi fórumra, mely ha kell, a békeszerződés által béklyóba vert mindenkori magyar kor-mánynak, elismerem, nehéz szívvel, elismerem, kényszerhelyzetben kifejezett akarata ellenére is dacosan ébren tartsa a magyarságban a reményt és erős hitet a nemzet mielőbbi újjászületésében és minden rendelkezésére álló eszközzel élessze a nagy nemzeti célt szolgáló törekvést: újból visszaszerezni a régi határokat, visszaszerezni azt a területet, amelyet őseink fegyverrel és vérrel szereztek meg és jól megszervezett erőhatalommal, nem pedig formai sovinizmussal tar-tottak fenn egy évezreden keresztül. *(Úgy van! balfelől.)* Azonban ismételnem kell — és nem tudom ezt elég gyakran és elég sokat hangoztatni — hogy bármennyire is szükség van erre az üdvös, erre az elismerésre méltó, erre a hézagpótló tevékenységre, ez egymagában véve még sem elég, mert kifosztott, szerencsétlen, meggyalázott, le-tiport csonka országunkat nemcsak a jövőbe vetett hit ébrentartása, nemcsak a gazdasági erőforrások alapos kihasználása, hanem a nem-zet lelki és szellemi erőinek intézményes megszervezése, kulturális életének intenzív kiépítése és főképen a legnagyobb erő kifejtésre alkalmas generáció megteremtése vezetheti vissza régi nagyságához. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

II. Frigyes, a porosz trón nagy filozófusa mondotta: az állam-nak legértékesebb tőkéje az ember. Nekünk, a csonka Magyarországra lecsökkent magyarságnak ezt a mondást kétszereesen emlékezetünkbe kell vésnünk. Nekünk a testi kulturára annyival is inkább kétszeres súlyt kell vetnünk, mert kiváló faji tulajdonságunknál fogva olyan

pozíciót értünk el e téren, hogy még a mai csonka Magyarország is a világnemzetek sorában legelől foglal helyet (*Úgy van!*) s mert ez nagyjelentőségű kulturfölényt biztosít a szomszédos ellenséges hiénanemzetek felett és ezt a pozíciót, melyet a művelt nagy világ, a művelt Nyugat oly sokra értékelt, a szomszédos ellenséges érzületű államok meg sem közelíthetik. (*Igaz! Úgy van!*)

Előttünk mindenkor az amerikai és az angol hadsereg diadalának titka, még a világhíres német drillt is meghajlásra készítő szabadtéri sportszeretete lebegjen! Sohase feledjük el, hogy az amerikai és angol nép vérebe itatott sportszeretet rövid időn belül szinte csodát művelt és így mindnyájunk s az egész világ szeme láttára igazolta be a közelmúltban a hadtörténelem sokszor hangoztatott állításomnak a realitását, hogy a nemzet újjászületésének egyik legényesebb eszköze csakis a nemzeti eszmé szolgálatába állított ifjúsági testnevelés lehet. (*Élénk helyeslés a baloldalon.*) Egy nemzet jövője kizáróan attól függ, hogy milyen az ifjúsága. És a halálnak ötéves aratása után is megmaradt legdrágább nemzeti kincsünket — mikor körülöttünk még borús a látóhatár — ma százszorta jobban kell ápolnunk, ma százszorta jobban kell becézniük és százszorta jobban kell féltetniük, mint valaha. (*Helyeslés és taps a baloldalon.*) (*Usetty Ferenc közbeszól.*) Ebben az országban még senki sem felejtette el Deák Ferenc mondását, aki 1866-ban a másodszor is ujoncozni akaró Belcredinek szinte biblikus bölcsességgel vetette oda: a magyar anyák csak egyszer szülnek egy esztendőben!

Nem is kell arra több szót vesztegetnünk, hogy a világháború rettenetes vérvesztése után erre is gondolva, aggodalommal eltelve féltjük ifjúságunkat elsősorban azoktól a rettenetes népsorvasztó betegségektől, (*Egy hang közepén: Tüdővész!*) melyek egyike, mint közbeszóló képviselőtársam meg is jegyezte, a tuberkulózis, mely a csonka Magyarországon még sokkal nagyobb százalékarányban lép fel, mint a régi Magyarország területén, továbbá az alkoholizmustól és főként a háború legszégeyenletesebb örökségétől, a különböző fertőző nemibetegségektől. És ez az aggódó félelem teszi kötelességünkké, hogy megtalálva e gyilkos veszedelemnek ellenszerét, most, mikor még nem késő, alaptételként fogadjuk el, hogy minden rendelkezésünkre álló eszközzel kell a világháborúban megtizedelt fajunk erősítésén munkálkodnunk és nemzetünket egy szabadabb kor számára a legszélesebb körű előrelátással, a legnagyobb megfontoltsággal és a legtükrézetesebb alaposággal előkészíteniünk!

A testnevelési törvény sürgős megalkotása*) volna az első ilyen irányú lépés, mely beigazolná azt, hogy megértettük a kor szavát. Megértettük azt, hogy a csonka Magyarországot szerencsétlen helyzetéből elsősorban intenzív nemzetvédelmi politikával lehet kivezetni, mert kétségtelenné vált, hogy a nemzet megújulásának egyik leghathatósabb eszköze a testnevelés kérdésének, ennek a nagy szociális

*) 1921-ben megtörtént.

honmentő problémának a sürgős és a kor igényeinek minden tekintetben megfelelő megoldása. *(Helyeslés.)*

Egyik legsürgősebb teendők, mint első indítványomban voltam bátor rámutatni, a testnevelési főiskola létesítése, mert megfelelő szakképzett tanerőkre, mint megannyi apostolra van szüksége ennek az országnak. De szükséges a testnevelési főiskola felállítása azért is, mert enélkül testnevelési reformról beszélni egyáltalában nem lehet, mert minden további lépésünk kiindulópontja az kell hogy legyen, hogy a szellemi nevelés nivójára emeljük fel a testnevelés nivóját. *(Helyeslés.)* Ezt pedig testnevelési főiskola nélkül keresztülvinni nem lehet.

Bár nem tartom feltétlenül szükségesnek mindenkor külföldi példákra hivatkozni, mégis megemlítem, hogy Németország ez év elején a cselekvés terére lépett s Berlinben május 15-én, utána pedig Münchenben már megnyíltak a testnevelési főiskolák kapui. Az Egyesült-Államokban már korábban, szinte gombamódra keletkeztek az egyetemek mellett felállított magas színvonalú testnevelési főiskolák, hol az Egyesült-Államok legkiválóbb szakférfiai, orvosok, tanárok adnak elő. Érdekes megjegyezni, hogy Északamerikában nemesak az állam, de magántársulatok és egyes egyesületek is szinte vetélkednek egymással az áldozatkészség tekintetében és Északamerikában épen a Keresztény Ifjak Szövetségének (Young Man's Christian Association) springfieldi iskolája tett legnagyobb hírnévre szert e téren, ahol négy évig tartó komoly munkálkodás után lehet csak megszerezni a testnevelési tanári diplomát. De az Egyesült-Államokban ezenkívül még a nyár folyamán is igen sok kurzust, tanfolyamot rendeznek. Az európai államok közül még Dánia, Svédország, Görögország, Olaszország, sőt még Ausztria példájára is hivatkozhatnék, mint olyanokra, melyekből okulhatunk, de teljesen elegendőnek tartom, ha egyszerűen leszögezem azt, hogy Angliában, a sportok őshazájában is szükségesnek tartották e kérdés állami szervezését. Az általam beterjesztett testnevelési törvényjavaslat 6. §-ának elfogadásával ez az indítványom is tökéletes és megnyugtató megoldást nyerne.

Második indítványom az ifjúsági játszóterek kötelező létesítését célozza, mely kérdéssel a testnevelési törvényjavaslat 8., 9., 10. és 11. §-ai foglalkoznak.

Elnök: Ha a képviselő úr végzett első indítványának indokolásával, akkor határozatot hozunk és a Nemzetgyűlést meg kell kérdeznem a házszabályok 199. §-a értelmében, hogy kívánja-e, hogy az indítványt tárgyalásra tűzzük ki. Méltóztatott bevégezni az első indítvány indokolását?

Karafiáth Jenő: Igen.

Elnök: Akkor következik a határozathozatal. Felteszem a kérdést: elhatározza-e a Nemzetgyűlés, hogy az indítvány tárgyalás alá vethessék, igen vagy nem? *(Igen!)* A Nemzetgyűlés elhatározta, hogy Karafiáth Jenő indítványát a testnevelési főiskola létesítése tárgyában tárgyalásra kitűzi.

Következik Karafiáth Jenő képviselő úr második indítványának indokolása az ifjúsági játszóterek kötelező létesítése tárgyában.

T. Nemzetgyűlés! Második indítványom elfogadására azért van szükség, mert a természet törvényeinek ismerete, a tudomány vizsgálódásai és általában véve a legújabb gyermektanulmányi eredmények szerint Basedow, Rousseau, az angol Spencer, a francia Lagrange, az olasz Mosso, a svájei Pestalozzi és a svéd Lind egyértelműen a modern testnevelési rendszer alappillérvé teszik a játékot, melyet Jean Paul az ember első költészetének nevez. Nekünk tehát elülről kell kezdeni a munkát; nekünk a szabad levegőre, a nap-sugaras természet ölébe kell vezetnünk a fiatalságot, mert csak ott tudja elsajátítani azokat a felbecsülhetetlen lelki és testi értékeket, melyekre minden alkotni és cselekedni vágyó embernek feltétlenül szüksége van.

Nekünk feltétlenül meg kell hajolnunk az előtt a nagy mondás előtt, melyre úgy Pestalozzi, mint Rousseau annyiszor hivatkoznak munkáikban: vissza kell térni a természethez! De szükség van a játékra, annak kitűnő jellemfejlesztő hatásánál fogva is. A pedagógia ugyanis beigazolta, hogy a játéktér van olyan fontos térreuma a pedagógiának, mint akár az iskola. Mert míg az iskolában a diák el tudja titkolni, el tudja palástolni rossz tulajdonságait, addig a játéktéren ez nem fordulhat elő. És itt méltóztassék megengedni, hogy ismét a nagy Amerika Játéktér szövetségének működésével foglalkozhassam, mert a játéktér-mozgalom voltaképpen e nagy világhatalomtól indult ki, ott ringott a bölcsője. Az amerikai Playground Association ezernyi érvet szolgáltatathatna azon állításom mellett, hogy a játék a nevelés legértékesebb eszköze s a legértékesebb szérum mindenféle népbetegséggel szemben, sőt egyszersmind — s ezt érdemes leszögezni — leghatályosabb preventív ellenszere a gyermekek bűnözésének. Épen ez utóbbi jelentőségénél fogva jutott Amerika abba a kedvező helyzetbe, hogy először ismerte fel a szabadtéri játékban rejlő hatalmas nevelőeszköz értékét. Chikagóban ugyanis kb. egy negyedszázaddal ezelőtt nagyon elszaporodtak a gyermekbűnök. És ekkor összeültek a pedagógusok, tanácskoztak és megállapították, hogy ezeknek leghathatósabb ellenszere, a népegészségügynek egyik leghathatósabb eszköze a nyilvános játszóterek szaporítása. Így keletkezett azután, t. Nemzetgyűlés, a civilizációnak ez az új formája, a pedagógiának és a testnevelésnek egyaránt megbecsülhetetlen eszköze, a játszótérmozgalom. És az amerikai városok szinte vetekedtek egymással az áldozatkészség tekintetében, mert belátták, hogy az egymás háttára épült bérkaszárnnyak, a rengeteg köpalota között felnövekvő ifjúság épűgy elfelejti a játékot, mint ahogy a kalitkába zárt madár előtt idegenszerűvé válik a repülés.

És a praktikus amerikaiak, miután adatszerűen meggyőződtek arról is, hogy a lakosságra nézve a játszótér intézménye sokkal gazdaságosabb eszköz, mint a börtön, a kórház, a rendőrség vagy az orvosok, ha kellett a mulasztásokat pótolni, nem sajnálkoztak milliókat is áldozni és felhőkarcoló bérpalotákat tömegével bontottak le csak azért, hogy tökéletesítsék ezt az intézményt, a nemzetvédelem-

nek legeélravezetőbb formáját. Az amerikai Játszótér-szövetség működése folytán, míg 1908 elején Amerikában csak 90 városban volt játszótér, még 1908. év nyarán újabb 95 létesült és alig mult el egy esztendő, a játszóterek száma már 265-re szökött fel.

Angliában szintén nagy súlyt helyeznek e kérdésre, ott is ugyanezt a példát látjuk és előljár ebben az angol kulturális életnek a középpontja, London. Londonban, amelynek belső területén 200 park és square van, mintegy 752 hektárnyi területtel, minden park, minden sétahely tele van modernül berendezett játszóterekkel. És itt van szerencsém megjegyezni, hogy egyedül London mutatja fel Európában azt a helyes arányt, amit Stübben tanár hirdetett, hogy minden város területe egytizedrészének feltétlenül zöld területnek kell lenni, hogy minden lélekre — és ez népegészségügyi követelmény — négy, de legalább három négyszögméter zöld terület essék.

A londoni parkokban körülbelül 15 tó van és a népegészségügyi követelményeket hatalmasan elősegíti az, hogy az angol hatóságok megengedik ezekben a nyilvános fürdést, úszást, úszóversenyeket, természetesen gondoskodnak öltözőkről és megfelelő felügyeletről is. De azt hiszem, erről nem kell hosszasan beszélnem, nem kell e kérdésnél hosszabban időznöm, hiszen a Hyde-park nyári délutánjai világszerte ismeretesek. Dublinban, a világ legnagyobb városi parkjában, a Phönix-parkban, hasonló magas kultúrával találkozunk és itt érdekes megemlíteni azt, hogy e legnagyobb városi parkban épen az a három játszótér a legszebb, amely a katonaságnak, a munkáságnak és végül amely a köztisztviselőknek áll rendelkezésére. Anglia többi városaiban, Manchesterben, Birminghamban, Leedsben, Edinburghban és másutt hasonló példákkal találkozunk.

Ami a német játszótér-mozgalmat illeti, erről már volt szerencsém a t. Nemzetgyűlés előtt beszélni. Azóta olvastam a Berliner Tageblattnak, úgy emlékszem, április 11-iki számában, hogy a német kormány 2,750.000 márkát utalt ki újabban erre a célra, vagyis, a mi pénzünk szerint több mint 12 millió koronát. Az ottani agitációs szerv, az 1891-ben alakult Central-Ausschuss zur Förderung der Volks- und Jugendspiele, sűrűn rendezett vándorgyűléseken és kongresszusokon igyekezett a játszótér intézményét fejleszteni. Különösen három irányban fejtett ki nagy tevékenységet.

Elsősorban is igyekezett a községi hatóságokat és tanítószágot megnyerni a játék ügyének. Azután játékvezetőket nevelt. 1912-ig 20.000 tanítót képezett ki. Végül pedig a népet igyekezett a testnevelés, a testápolás fontosságára kioktatni. A Németbirodalomnak ezernyi játszóterése e mozgalom kiváló vezetőségének az érdeme.

T. Nemzetgyűlés! Nálunk, Magyarországon, gróf Csáky kultuszminisztersége alatt foglalkoztak ugyan ezzel a kérdéssel, de a kiadott rendelet, mint ezernyi más, írott malaszt maradt. És itt kell elismernem, hogy közvetlenül a háború előtt Budapest székesfőváros tanácsa járt elől jó példával, amennyiben a Városligetet, a Népligetet és a Marcibánya-teret szemelte ki erre a célra. Sajnos, a háború a folytató-

lagos tevékenységet megakasztotta és sajnos, hogy 1913-ban, mikor újabb nagyarányú tervvel léptek elő, ezt a tervet az akkori belügy-miniszter, Sándor János nem engedélyezte. Ma azonban, t. Nemzetgyűlés, a világháború ezernyi tanulságai, a rettenetes békeszerződésnek halálpáragrafusai felmentenek bennünket attól, hogy tovább is e kérdés szükségességéről vitatkozzunk, ma már mindannyian túl vagyunk ezen. Legutóbb egyik lapunk vezető cikkében olvastam, hogy a magyar atlétika ma magyar irredentát jelent, más szóval: a nemzet jövődjét. De nem tudom elfelejteni azt a képet sem, amelyet a The Graphic május 22-iki számában láttam, amelyben az angolok szinte ideges aggodalommal mutatják be olvasóközönségük előtt riválisuknak, Németországnak, legutóbbi működését.

Ismertetik a Németországon történeteket, ahol ugyanis több mint egy millió főre tehető ifjúság impozáns, hatalmas tüntetésben követelte, hogy a kormány még az eddiginél is többet áldozzon a nemzet-erősítő szabadtéri sportokra. Nálunk, t. Nemzetgyűlés, azóta, hogy a Házban erről szó esett, a Magyar Olimpiai Bizottság küldöttsége eljár a kormányzó úr öfömlétségánál, hogy a Vérmezőt a Nemzeti Stadion számára biztosítsa. Nem kell bővebben szólnom arról, hogy a kormányzó előtt a bizottság a legnagyobb megértésre talált. És itt kell leszögezmem a Nemzetgyűlés előtt az ügy sikere érdekében is, hogy azóta a kormányzó úr ünnepélyes nyilatkozatot is tett. A mai ifjúságra Magyarországon — mondotta a kormányzó — különösen nehéz feladatok várnak. A nagyját elvégezzük magunk, mert le kell mosnunk a becsületünkön esett foltot. Becsület nélkül pedig egy nemzet sem élhet meg. Én tehát a nemzeti becsület védelme alá helyezem ezt a második indítványomat és tisztelettel kérem annak elfogadását. *(Élénk helyeslés.)*

Elnök: Következik a határozathozatal. Felteszem a kérdést, elhatározza-e a Nemzetgyűlés Karafiáth Jenő második indítványának, amelyben az ifjúsági játszótérek kötelező létesítésének elrendelését kívánja, tárgyalásra kitűzését, igen vagy nem? *(Igen!)* A Nemzetgyűlés elhatározta az indítvány tárgyalásra kitűzését.

Következik Karafiáth Jenő harmadik indítványa.

T. Nemzetgyűlés! Mielőtt a testnevelési törvényjavaslatot nagy vonásokban ismertetném, méltóztassanak megengedni, hogy egész röviden utaljak arra, hogy a Cseh-Szlovákiában legújabban elfogadott véderőtörvény szerint, amely a hadkötelezettségi kort 20—60 éves életévben állapítja meg, a törvény kimondja, hogy a hadköteles, vagyis a 20 éves kort megelőző időben az állam tartozik gondoskodni az ifjúság testneveléséről. Méltóztassék egyszersmind megengedni, hogy utaljak a Lefèvre, a volt francia hadügyminiszter által legutóbb benyújtott törvényjavaslatra is, amely a francia középiskolákban kötelezővé óhajtja tenni a francia ifjúságnak valamennyi sportágában való precíz kiképzését.

És most méltóztassék megengedni, hogy egész röviden ismer-tessem az indítványt. A testnevelési törvénytervezet 1. §. kimondja,

hogy a nemzeti újjászületés egyik leglényegesebb eszköze, az emberi test összehangzatos fejlődését előmozdító testnevelés: állami feladat. A 2. § a testnevelést kötelezővé teszi. A 3. § taxatív felsorolja mindazokat a testgyakorlati ágakat, amelyek az iskolai testnevelés anyagához tartoznak. A 4. §; a reformtörekvésekről szól. Az 5. §; az iskolafentartó kötelességeit írja elő. A 6. §; az előbb említett országos testnevelési főiskola felállításáról, a 7. §; a testnevelési társadalmi szervezetek állami támogatásáról, a 8., 9. és 10. §; a játszóterek kötelező létesítéséről intézkedik.

Igen jelentős szociális újítás itt az, hogy minden, legalább ezer munkaerőt alkalmazó kereskedelmi, ipari, mezőgazdasági vagy hatósági üzem köteles munkásainak és egyéb alkalmazottainak testnevelési szükségletei kielégítéséről a helyi viszonyoknak megfelelően gondoskodni. A 11. §; a vallás- és közoktatásügyi miniszternek biztosítja a játszótér (sporttelep) létesítéséhez szükséges kisajátítási jogot. A 12. §; a Nemzeti Stadionról szól. A 13. §; a fedezethez szükséges anyagi erők előteremtését biztosítja. A 14. § szerint a kultuszminisztériumban külön testnevelési ügyosztályt kell felállítani. Végül a 15. §; az országos testnevelési tanácsnak törvény alapján történő újjászervezéséről intézkedik.

Mint méltóztatnak látni, ez a törvénytervezet csak a nagy alapelveket fekteti le, amelyekre egy egységes testnevelési rendszert lehet és kell is majd felépíteni. Ettől a törvénytervezettől, amely a testnevelési reform alapvető intézkedéseit kívánja beiekkelyezni, távol áll minden osztályérdek, minden önérdék, mert minden betűjét, minden szavát, minden sorát és minden mondatát a tiszta, önzetlen, hazafias lelkesedés sugallta. *(Helyeslés.)* A törvényjavaslat végrehajtásánál a kormány lesz hivatva arra, hogy a kérdés nagy horderejére rámutasson, azonban én, akinek szerencsém van ismerni a miniszterelnök úrnak, a kultuszminiszter úrnak és a honvédelmi miniszter úrnak ez irányú felfogását, azt hiszem, hogy nem kell őket e kérdésben további érvekkel meggyőzőm.

Örömmel állapítom meg azt is, hogy a t. Nemzetgyűlésnek nincsen egy tagja sem, aki e kérdés jelentőségét kétségbe vonná. *(Igaz! Úgy van!)* A haza érdeke, a nemzeti becsület követeli meg tehát, t. Nemzetgyűlés, hogy ezt a javaslatot, amelyet a szakférfiakkal e célból folytatott beható eszmecsere után voltam bátor előterjeszteni, a Nemzetgyűlés illetékes bizottságai — nevezetesen közoktatásügyi és pénzügyi bizottsága — útján sürgős tárgyalás alá vegye. Nekem szinte pirulnom kell, amikor az előttem fekvő osztrák kormányjavaslatra tekintek. Szégyenkezmem kell, t. Nemzetgyűlés, hogy bennünket e téren még a nálunk jóval hátrább álló nemzetek is megelőzték. Megelőzött mindenki s mialatt bennünket a turáni átok sujtott, a körülöttünk élő nemzetek mind szervezkedtek. És mi túrtuk, hogy mások megelőzzenek, hogy mások megtegyenek mindent a maguk hazája érdekében és csak mi nem tudtuk, vagy nem akar-

tuk értékelni eddig eléggé a nemzetvédelmi, fajerősítő tevékenység eszközeinek rendkívüli fontosságát.

De ebben az utolsó órában, abban a tudatban, hogy félakarat egész bukást jelent s abban a reményben, hogy a mult mulasztásait gyors intézkedéssel ez a Nemzetgyűlés még pótolni képes lesz, mint nemzetgyűlési képviselő és a cselekvő politika híve, eleget akartam tenni hazám iránt tartozó kötelességemnek, — most pedig a Nemzetgyűlésen a sor, hogy e kérdésben határozzon. De a magyar nemzet becsülete biztosíték arra, hogy e határozat elutasító nem lehet. *(Lelkes éljenzés és taps.)*

I. NEMZETGYŰLÉS

Interpelláció az ipolymenti
cseh-szlovák hatóságok vissza-
élése ügyében,
a külügyminiszterhez.

(1920. szeptember 1.)

TISZTELT NEMZETGYŰLÉS! Mint az Ipoly mentén fekvő és jelenleg határszéli ipolyszalkai kerület nemzetgyűlési képviselője, kénytelen vagyok itt a Házban szóvátni azokat — hogy enyhén fejezzem ki magamat — a szabálytalanságokat, amelyeket a cseh-szlovák hatóságok követnek el és amelyek, úgy látom, nemcsak szörványosan fordulnak elő.

Az Ipoly mentén ugyanis gyakorta előfordul, hogy egyes kisgazdáknak a folyó innenső partján, valamint a megszállás alatt sinylődő túlsó parton is van ingó és ingatlan vagyonuk. A cseh-szlovák hatóságok az utóbbi időben úgy bánnak el ezekkel a kisgazdákkal, hogy kezükbe kaparítják egyes magyar királyi adóhivataloknak a megszállás előtti időből eredő végzéseit, amelyek adó- és illetéktartozásokról szólnak és ez alapon olyan ingatlanok után keletkezett köztartozásokat is igyekeznek a cseh állampénztár javára behajtani, amelyek a magyar állam területén fekszenek.

De még tovább is mennek a cseh-szlovák hatóságok! Ezeket a lejárt köztartozásokat nem az eredeti összegben, vagyis koronában, hanem annak négyszeresében, vagyis szokol-értékben hajtják be. Hogy ezek a szabálytalanságok mielőbb megszüntetessenek, van szerencsém a külügyminiszter úrhoz a következő interpellációt intézni (*Halljuk! Halljuk! Olvassa*): „Van-e tudomása a külügyminiszter úrnak arról, hogy egyes cseh-szlovák hatóságok magyar királyi adóhivataloknak még a megszállás előtti időben kibocsátott, jogerős, de a váratlanul közbejött akadályok folytán végre nem hajtott végzései alapján magyar állampolgároknak a megszállt területen fekvő ingó vagy ingatlan vagyonából olyan adó-, illetve illetéktartozásokat is behajtanak, amely lejárt köztartozások a ma is magyar közigazgatás alá eső területen fekvő ingatlanokat terhelően keletkeztek, mely köztartozások tehát minden kétséget kizáróan a magyar államot illetik meg? Van-e továbbá tudomása a külügyminiszter úrnak arról, hogy a lejárt és annak idején koronaértékben megállapított köztartozásokat a cseh-szlovák hatóságok általában számszerűen azonos összegben ugyan, de szokolban követelik?”

Hajlandó-e a külügyminiszter úr intézkedni, és ha igen, milyen intézkedéseket tenni e visszás állapot megszüntetésére?”

I. NEMZETGYÜLÉS

Interpelláció a köztisztviselők természetben való ellátásának gyakorlati megoldása tárgyában a közélelmezési és a pénzügyminiszterhez.

(1920. szeptember 25.)

TISZTELT NEMZETGYÜLÉS! A proletárdiktaturának egy igen keserves, de másfelől a néplélek, az elégedetlenség megnyilatkozása nézőpontjából igen tanulságos és mindenesetre megszívlelésre érdemes jelensége volt az egyes élelmiszerekért, tüzifáért, szénért való „sorbaállás”. Én tartozó kötelességemnek tekintem most, amikor módjában volna még csírájában orvosolni a dolgokat, elsősorban a közélelmezésügyi miniszter úrnak, akinek személye iránt bizalommal viseltetem, figyelmébe ajánlani azt, hogy a proletárdiktaturának szerencsétlen emléke újból előreveti árnyékát és a mindennapi életnek keserves gyötrődése, amely különösen egyes osztályokra nehezedik ólomsúllyal, újból kísért, hogy visszatér.

Azért vagyok kénytelen ezt szóvá tenni, mert épen a nagy nyomorban sinylődő és bizony a nehéz megélhetési viszonyok között indokoltan türelmetlen köztisztviselői osztályból egyszerre többen fordultak hozzám nemrégiben ezzel a panasszal, akik többek között a tüzifaszétosztással járó türhetetlen nehézségeket tették szóvá. Utána-jártam a dolognak és mielőtt felszólaltam volna, meggyőződést szereztem a panaszok alaposságáról.

Arról van szó, fontoljuk meg tüzetesen, vajjon célravezető-e, helyes-e, az egyes helyeken jól bevált, kitűnően működő, sőt az áruknak házhoz szállítására is vállalkozó ú. n. köztisztviselői beszerzési csoportokat radikálisan, minden kivétel nélkül hirtelen megszüntetni kizáróan azért, hogy valamennyi köztisztviselői fogyasztási szövetkezet összpontosíttassék most, amikor még nem történt kellő gondoskodás arról, hogy a köztisztviselők fogyasztási szövetkezete útján ezeknek az ügyeknek megfelelő lebonyolítása biztosíttassék.

Én a magam részéről nem sok reményt fűzök ahhoz a rendszerhez, amely csak azért, hogy a régin változtasson, szakít a decentralizálással és áttér a centralizálás rendszerére, talán, hogy rövidesen újabb tapasztalatok folytán kénytelen legyen újból, de talán más formában a decentralizálás rendszerére visszatérni. A papíroson történő teoretikus, bürokratikus intézkedések a legveszedelmesebbek, mert a mindennapi élettel nincsenek szerves összefüggésben. Hogy pl. mást ne említsek, a dohányjeggyel kapcsolatban van szerencsém

megemlíteni, hogy pl. a dohányjárandóság szétosztásánál az történt, — amit az egyes kistrafikosok ezerszer is elpanaszoltak — hogy a tözsomszedságukban lakók helyébe olyan vevőket kaptak, akik tőlük igen messze laknak, viszont pedig jómagam is, tőlem szinte hét mérföldre eső kisárudába utasítottam. (*Mozgás.*) Amint közbeszóló képviselő-társam Hegyeshalmy Lajos meg is jegyzi, pestieket Budára osztottak be és vice versa. Mindenesetre kitalálták e tekintetben is azt a módszert, amely legalkalmasabb arra, hogy úgy a közönséget, mint a kisárudásokat egyaránt bosszantsa. Visszatérve azonban voltaképeni interpellációm tárgyára, ki kell jelentenem, hogy nagyon jól ismerem és tisztában vagyok azokkal az érvekkel, melyeket pro vagy contra fel lehet hozni a centralizálás szükségessége tekintetében.

Ismételten hangsúlyoznom kell, hogy a közlelmezésügyi miniszter úr személye iránt a legteljesebb bizalommal viseltetem és a legteljesebb bizalommal viseltetem Schnetzer tábornok úr személye iránt is, aki ebben a kérdésben a legközelebről lesz érdekelve. Le kell szegeznem, hogy ez a kormány, szemben az ú. n. Wekerle-féle „naturáliák”-kal, a legtöbbet tett eddig a köztisztviselők érdekében és szinte erején felül segítette a köztisztviselői osztályt. És ha a városokban a villany- és gázszolgáltatással kapcsolatos kedvezményeket is megkapja még a köztisztviselői osztály, melyekről szintén szó van, akkor tényleg nyugodt lehet mindenki, hogy a kormány a köztisztviselők érdekében elment addig a határig, ameddig elmehtett. Nagy baj azonban az, hogy a köztisztviselők fogyasztási szövetkezetének jelenleg olyan népes kerületekben, mint a IX., vagy a VIII. kerület, ahol a tisztviselők zöme lakik, csak egy-egy fiókja van, miért is egyes köztisztviselők hetekig kénytelenek robotolni, — ami a télen az összes áruknál is bekövetkezik — amíg például tűzifajárandóságukat megkaphatják. Erre pedig a köztisztviselőknek idejük nincs, (*Igaz! Úgy van!*) háztartásbeli alkalmazottjaik nincsenek és ha valakit meg akarnak bízni e feladat végrehajtásával, ez oly horribilis summába kerül, hogy emiatt úgyszólván az egész kedvezmény értéke számukra illuzóriussá válik. (*Igaz! Úgy van!*)

Minden rendszernek megvan a maga előnye és a maga hátránya. Szerény nézetem szerint azonban csakis az a rendszer arathat teljes és tökéletes sikert, mely a közönség legaprólékosabb érdekeire is kiterjedő figyelemmel, megértéssel és méltánylással van. (*Igaz! Úgy van!*) A köztisztviselők a multban azért voltak a leghálásabbak, amikor a kormány intézkedett aziránt, hogy számukra az élelmiszert, fát és szemet, intézményesen megszervezve, tehát olcsón, önköltségi áron házhoz szállítsák. A multban előfordult, hogy kivezényelt katonák jöttek segítségére e tekintetben a köztisztviselői osztálynak. Most akadt a kezembe egyik hetilapnak egy cikke, mely a következőképen szól erről a kérdéstről (*olvassa*):

„A köztisztviselők fogyasztási szövetkezte, a békében sokat

szidott szövetkezet négy háborús év lethargiája után a közeljövőben, mint a közalkalmazottak kedvezményes ellátásának szétosztó intézménye, ismét jelentős szerephez jut. A szövetkezet folyó hó 26-ára hirdetett közgyűlésének tárgysorozatában szerepel az erre vonatkozó szerződés is. Azt hisszük, hogy a mai eselédfelel világban, mikor a középosztály úgynevezett úriasszonyai már halálosan ki vannak merülve a sorbanállás, cipekedés, inzultusok ötéves robotjától, a szövetkezet minden tagja igazat ad nekünk abban, hogy a szövetkezet akkor emelkednék a helyzet magaslatára, vagyis régi tagjait akkor elégítené ki és akkor hódítana meg sok ezer új tagot, ha a szerződést, amit a kormánnyal fog kötni, úgy kötné meg, hogy a kedvezményes árukat tagjai részére ismét a házhoz szállíttatja. A régi tagok tudják, hogy a szövetkezetnek más beszerzési forrással szemben csak két nevezetes előnye volt: jól megmérte az árut és házhoz szállította.

Különösen ez utóbbi volt az az erős kötelék, mellyel tagjait szorosan magához fűzte és e kötelék újbóli megerősítése a kedvezményes ellátásnál már csak azért sem ütközhetik semmi nehézségbe, mert meghatározott számú tag meghatározott mennyiségű árut rendelne, a kocsi és lőtartás költségei tehát fillérig kiszámíthatók és megoszthatók volnának. Meg vagyok győződve, hogy minden tag örömmel fizetné meg a házhozszállítás külön felszámítandó költségeit is most, amikor eseléd hiányában külön fogadott munkással méregdrágán kell a fiókból hazaszállíttatni a maga dukandumát.”

Ugyancsak ebben a pillanatban kaptam kézhez a földművelésügyi minisztérium élelmezési csoportjának a beadványát, melyhez hasonlóan valamennyi beszerzési csoport fordul beadvánnyal az illetékes miniszterhez, mely beadványok szintén igazolják felszólalásom szükségességét. A következőket írja a beszerzési csoport (*olvassa*):

„Igenis, a cél érdekében kívánjuk és mély tisztelettel kérjük, létesíttessék egy nagy központi bevásárló szerv, de olyan módon, hogy ez a beszerzési csoportunk működését ne akadályozza, meg ne bénítsa, hanem ellenkezőleg annak támogatására, segítségére legyen. Az egyéni akcióiban ne hátráltassa, jóindulatú, de sokszor, habár jóindulatú, mégis nem kívánt gyámkodásával agyon ne gyámolítsa, szóval: csak akkor és ott segítsen, amikor azt kérjük. A létesítendő nagy szövetkezet szerezzon be olcsó kedvezményes árukat, azokat szétosztás végett engedje át a beszerzési csoportoknak, de máskülönben semmi egyéb ténykedése ne legyen és hagyja érintetlenül csoportunk önállóságát. Az elmondottakat összegezve, legcélravezetőbbnek látjuk tehát egy nagy központi szerv létesítését, amely lehet szövetkezet is, de lehet az államnak egy szerve is. Ha szövetkezet, úgy állítson fel fiókokat, olvassza magába a kisebb, nem minden tekintetben életképes beszerzési csoportokat, de csakis azokat, amelyek önszántukból mintegy a szövetkezet fiókjaiaként akarnak működni.

Ne bántsa azonban a nagy beszerzési csoportokat s így a miénket, amely életképes, működik és amelyből azoknak a tisztviselőknek, akiken a nagyméltóságú kormány segíteni akar. Az előadottakra való tekintettel azzal a tiszteletteljes kéréssel fordulunk Nagyméltóságodhoz, hogy az összkormánynál nagysúlyú befolyását abban az irányban latba vetni kegyeskedjék, miszerint beszerzési csoportunk mostani szervezetében s önállóságában továbbra is változatlanul meghagyassék." Amidőn a magam részéről különösnek tartom azt, hogy a beszerzési csoportok élén álló vezető, dr. Miklauzis Adolf neve a magyar köztisztviselők fogyasztási szövetkezetének igazgatóságában is előfordul, mert már ezért is bizalmatlansággal figyelik mindenütt azt az irányzatot, amely a köztisztviselők fogyasztási szövetkezetének onnipotenciájára törekszik, van szerencsém a következő interpellációt terjesztetni a közlelmezésügyi és egyszersmind a pénzügyminiszter úrhoz *(olvassa)*:

„1. Van-e tudomása a közlelmezésügyi miniszter úrnak arról, hogy a köztisztviselők részére kiutalt kedvezményes áruk szétosztása nagyon nehézkesen történik s az egyes helyeken a szerencsétlen proletárdiktaturára emlékeztető és az elégedetlenség csíráit magában rejtő „sorbaállítás” újból kezdetét veszi?

2. Van-e tudomása a közlelmezésügyi és a pénzügyminiszter úrnak arról, hogy a háztartásbeli alkalmazottakat legtöbbszörre nélkülöző köztisztviselői osztályt nagyon sújtja ama beszerzési csoportoknak tervbevett megszüntetése, melyek a multban jól beváltak, mert a beszerzéssel járó nehézségek, az áruk hazavitelének költségei az adott kedvezményt jelentős mértékben csökkentik, sőt egyes esetekben a kedvezmény értékét szinte illuzóriussá teszik?

Hajlandó-e a pénzügyminiszter úr legalább átmenetileg megkülönböztetést tenni az egyes beszerzési csoportok között és a köztisztviselők kifejezett kívánságára azokat, amelyek a gyakorlati életben szerintük beváltak, legalább átmenetileg meghagyni mindaddig, amíg meglesznek az összes előfeltételek ahhoz, hogy a köztisztviselői osztály természetben való ellátása sorbanállás, egyszóval minden torlódás nélkül, egyes áruk kiosztása pedig intézményesen megszervezett, tehát olcsó, önköltségi áron való házhozszállítás által legyen végrehajtható?" *(Éljenzés és taps.)*

I. NEMZETGYŰLÉS

A gazdasági kisvasutakról.

(1920. október 26.)

TISZTELT NEMZETGYŰLÉS! Talán szinte idegenszerűnek tűnik fel ebben a teremben, amikor közéletünk porondját még mindig a személyes kérdések dominálják és mikor különféle érdekeltségeknek ádáznál ádázabb harcait kell akarva-nemakarva végigszemlőnk, hogy én, mint a reálpolitikának szerény híve, olyan kérdésben szólalok fel, olyan indítványt terjesztek elő, amelynek semmiféle személyi vonatkozása nincsen. A kérdés aktualitását kizáróan annak elismert közgazdasági jelentősége adja meg.

T. Nemzetgyűlés! Július 28-án indítvánnyal léptem a t. Nemzetgyűlés elé, mely szerint utasítsa a Nemzetgyűlés a kormányt, hogy az 1908. évben készült és az alsóbbrendű vasutakról szóló törvény tervezetét a változott viszonyokhoz alkalmazkodó átdolgozás után sürgősen terjessze a Nemzetgyűlés elé, mert felettébb szükségesnek tartom, hogy ebben a keretben a harmadrendű vasutak típusa a gyakorlati gazdasági életbe mielőbb rendszeresen bevezethető legyen.

Mint már több ízben kifejezésre juttattam, úgy a politikai, mint a gazdasági kérdéseknél szükségesnek tartom, hogy gondolatvilágunk legfőbb irányítója mindig a területi integritásnak szent eszméje legyen. Ennél a kérdésnél is ez vezérel engem. Meggyőződésem ugyanis az, hogy amit ideig-óráig a gyilkoló fegyverek mámoros hatalma elvesz mitőlünk, azt kettőzött munkával és főként a kulturának mindent legyőző fegyvereivel szerezhetjük vissza leg hamarabb. Ebben látom az igazi, a célravezető irredenta politikát. *(Úgy van!)* Előttem t. Nemzetgyűlés, mindig a kis Dániának a példája lebeg. Amint méltóztatik tudni, a dán irredentizmus és annak vezetője, az egyszerű tanítóember, Kolt, 1864 óta a Csonka-Dániában valóságos esodákat művelt. Nem tagadom, hogy ez a csendes, zajtalan, komoly munka sokkal vonzóbb erejű számomra és sokkal közelebb áll az én gondolatvilágomhoz, mint a demagógiába fulladó sovinizmusnak egetrengető harsonája. *(Úgy van! a középén.)*

Nem az a fontos, hogy divatos jelszavakkal teleírt szalagoeskák szegélyezzék koldustarisznyánkat, ... *(Rassay Károly: Levelezőlapot küldenek képviselőknek!)* ... hanem igenis az a fontos, hogy munkával, kettőzött szorgalommal igyekezzünk elérni, hogy az országnak ezernyi szenvedése helyett itt a jólét tanyáját teremthes-

sük meg, mert a koldustarisznyától még elszakadt véreink is irtóznak. Talpra kell tehát állnunk mielőbb és e tekintetben nem vagyok híve az ú. n. orientálódás politikájának sem, legalább a mai formájában nem! (*Közbeszólások.*) Nem vagyok híve — mint mondtam — az orientálódás politikájának abban a formában, amelyben az nemrégiben is megnyilvánult, mert a külföldi szimpátiának szinte könyöradományszerű gyűjtését szégyenlem, sokra nem becsülöm, célravezetőnek nem tartom. Inkább vagyok híve és hirdetője annak az irányzatnak, mely számotvetve elsősorban önmagunkkal, erőink teljes tudatában követ el mindent az alkotás, az építés terén.

A többtermelés nemzeti fontosságáról annyi szó esett már, hogy azt hiszem, felmentve érezhetem magam az alól, hogy annak szükségességét újabb érvekkel indokoljam. Rá kell azonban mutatnom arra, hogy a fokozottabb termelés lehetőségének egyik legfontosabb alapfeltételéül épen a közeljövő egyik legnagyobb problémája, az ország vasuti viszonyainak rendezése szolgál. A háború okozta rendkívül súlyos terhek és a háború elvesztésével kapcsolatos fájdalmas következmények elhárítására minden eszközt meg kell ragadni. Elsősorban fel kell karolni mindazokat a módokat, amelyek gazdasági fejlődésünk előmozdítására alkalmasak, amelyek új erőforrásokat nyitnak és ekként teherviselési képességünket a többtermelés útján minden irányban fokozva, nemesak az állam megnövekedett szükségleteinek a fedezését biztosítják, de alapját vetik meg az általános jólétnek is. Vasuthálózatunk további kifejlesztése égető szükségként lép előtérbe. (*B. Szterényi József közbeszól.*) Közbeszóló képviselőtársam megjegyzésére vagyok bátor annyit mondani, hogy a legnagyobb elismeréssel kell adóznunk az iránt a munka iránt, amelyet az államvasutak részéről épen a kommün bukása után tapasztaltunk és feltétlenül meg kell hajtánunk azért az elismerés lobogóját, mert szinte emberfölötti, sziszifuszi munkát végeztek. (*B. Szterényi József közbeszól.*) De ugyanakkor tárgyilagosan meg kell állapítanom, hogy még mindig rendkívül sok a teendő! (*B. Szterényi József közbeszól.*) Gondoskodnunk kell új vasutvonalak létesítéséről is, főként, hogy a többtermelésre, nevezetesen a belterjes gazdaságra alkalmas vidékekből minél nagyobb terület legyen a kultúra számára megnyitható. Ez a kérdés annál nagyobb nyomatókkal lép előtérbe, mert fájón kell megállapítani, hogy közutaink jelenlegi helyzete sok helyütt kétségbeesítően rossz és épen közutaink állapota folytán a háború alatt megesőkent igaerő miatt, a fuvarozás a legnagyobb nehézségekbe ütközik.

Itt azonban tényleg nagy, szinte elháríthatatlan akadályként tornyosul elénk a háború következtében előállott drágaság, az üzemi és az építési költségek nagysága, valamint az államnak szinte reménytelenül szomorú pénzügyi helyzete.

A vasuti hálózat fejlesztésében ennek következtében nem követhetjük a régi rendszert, vagyis a vicinális vasutak fejlesztésével nem érhetjük el azt, amire céloztam, hanem gondoskodnunk kell a vici-

nális vasuti rendszeren kívül egy más, a változott viszonyoknak megfelelő és aránylagos olcsóságánál fogva jobban célravezető vasuti típusról is, amely — amint a németországi példák mutatják — a vicinális vasutat a személyi forgalom tekintetében is tökéletesen pótolja. És itt lép előtérbe a gazdasági kisvasutak létesítésének kérdése, mert ezek a vasutak a lehető legkisebb befektetéssel építhetők. Mindnyájan tudjuk, hogy e vasutvonalak sík területet érintenek. Nincs szükség tehát drága felépítményekre. Általánosságban véve a lehető legtakarékosabb üzemmel bonyolítható le úgy a személy-, mint az áruforgalom, tehát még gyéresebb forgalom mellett is a gazdasági kisvasutak rentabiliseknek minősíthetők. *(Igaz! Úgy van!)*

Mindezeknél fogva engem teljesen áthat az a tudat, hogy vasuthálózatunk jövőbeni felődésénél sarkalatos szükségletként jelentkezik majd a harmadrangú vasuti típusnak vasuti rendszerünkbe való beillesztése és így feltétlenül kívánatosnak tartom, hogy amint az 1880. évi XXXI. és az 1888:IV. t.-cikkben a helyiérdekű vasutakra nézve történt, itt is törvényes rendszabályozás történjék.

A legnagyobb örömmel értesültem arról, hogy a kereskedelemügyi minisztérium illetékes szakosztálya újabban a legintenzívebben foglalkozik ezzel a kérdéssel és mérlegelve az ország jelenlegi nehéz pénzügyi viszonyait, mindent elkövet, hogy a gazdasági kisvasutak kérdése törvényhozásilag mielőbb rendezhető legyen. Buzdító példaként szolgálhatnak a csanádmegyei mezőkovácasházai kisvasutak, ahol már negyedszázados multra tekinthet vissza a mezőgazdasági kisvasutak hálózata és nemcsak a belföldi, hanem a külföldi szakértők is mindig a legmelegebb elismeréssel adóztak e vasuti-típus iránt.

Tekintettel tehát arra, hogy illetékes helyen az előmunkálatok már javában folynak, tiszteletteljes kérésem odairányul, hogy a Nemzetgyűlés a maga súlyával és tekintélyével legyen szíves támogatni a kérdés előbbrevitelét és ezzel egyfelől a többtermelés nemzeti fontosságát elismerve, másfelől az ahhoz vezető egyik legjelentősebb eszköznek szükségességét is honorálva, a legnagyobb nyomatékkal keltse fel a legáltalánosabb érdeklődést a gazdasági kisvasutak jelentősége iránt.

Tisztelettel kérem, hogy benyújtott indítványomat a házszabályok 199. §-a értelmében annak idején tárgyalásra kitűzni méltóztassék. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

I. NEMZETGYÜLÉS

Interpelláció

Magyarországnak ezidőszerint
cseh-szlovák közigazgatás
alatt álló területén élő magyar
véreinkkel szemben elkövetett
atrocitások tárgyában
és a külügyminiszter válasza.

(1920. október 27.)

TISZTELT NEMZETGYÜLÉS! Mint Hont vármegye egyik képviselője, amely törvényhatóságnak jelentékeny része ezidőszerint idegen közigazgatás alatt szenved, úgy fogom fel képviselői hivatásomat, hogy kétszeres kötelességem ébren őrködni, figyelni és vigyázni, hogy mi történik az Ipolyon túl, túlhan a demarkációs vonalon. A demarkációs vonalon túlról kerestek fel nemrégiben ismerős, szavahihető, komoly férfiak és megkértek arra, hogy tegyem szová az ő súlyos helyzetüket a legilletékesebb helyen, a Nemzetgyűlés előtt. Én tisztában vagyok azzal, hogy az ú. n. atrocitások természete olyan, hogy bizonyos ügyes szónoki beállításban az „atrocitás” nagyon alkalmas arra, hogy a kelleténél is élesebb hatást keltsen. Én nem akarok erre a térre menni, nekem nem célom a mesterséges hangulatkeltés! Én a legteljesebb objektivitással akarok előadni néhány olyan tényt, amely orvoslást igényel. Tudják meg a mi elszakadt véreink, hogy ezen a helyen sokat gondolnak rájuk!

A békeszerződés VI. címe a kisebbségek védelméről szól. Az 55. cikk szerint *(olvassa)*: „Magyarország kötelezi magát, hogy az ország összes lakosai részére, születési, nemzetiségi, nyelvi, faji, vagy vallásbeli különbség nélkül az élet és szabadság teljes és egész védelmét biztosítja.” Az 58. cikk harmadik bekezdése arról szól *(olvassa)*: „Egyetlen magyar állampolgár sem korlátozható valamely nyelv szabad használatában a magán, vagy bármilyen természetű közzététel terén, vagy nyilvános gyűléseken.” Majd így folytatja *(olvassa)*: „Azok a magyar állampolgárok, akik etikai, vallási vagy nyelvi kisebbségekhez tartoznak, jogilag és ténylegesen ugyanazt a bánásmódot és ugyanazokat a biztosítékokat élvezik, mint a többi magyar állampolgárok. Nevezetesen joguk van saját költségükön jótékonyági, vallásos vagy szociális intézményeket, iskolákat és más nevelőintézeteket létesíteni, igazgatni és azokra felügyelni azzal a joggal, hogy azokban saját nyelvüket szabadon használják és vallásukat szabadon gyakorolhatják.”

Az 59. cikk pedig arról szól (*olvassa*): „Ami a közoktatásügyet illeti, a magyar kormány azokban a városokban és kerületekben, ahol nem magyar nyelvű magyar állampolgárok jelentékeny arányban laknak, megfelelő könnyítéseket fog engedélyezni, hogy a népiskolákban ezeknek a magyar állampolgároknak a gyermekei anyanyelvükön taníttassanak. Ez a rendelkezés nem akadályozhatja meg a magyar kormányt abban, hogy a magyar nyelv oktatását az említett iskolákban is kötelezővé ne tegye.

Azokban a városokban és kerületekben, ahol jelentékeny arányban élnek oly magyar állampolgárok, akik etnikai, vallási vagy nyelvi kisebbséghez tartoznak, méltányos rész jár ki ezeknek a kisebbségeknek ama összegek élvezetéből és felhasználásából, amelyek esetleg nevelési, vallási vagy jótékonyossági célokra, a közvagyon terhére állami, községi, vagy más költségvetésekben szerepelnek.”

Ezeket a törvényeket azért voltam bátor felolvasni, mert ezzel szemben a csehek mindenütt eltiltják a magyar nyelv használatát, mindenütt eltiltják a magyar nyelvű iskolák megnyitását, illetve mindenütt azon vannak, hogy a magyar nyelvű iskolák működése mielőbb befejeztessék. Mindez pedig az idegen közigazgatás alatt álló magyar területen történik, a magasabb nyugati kultúra jegyében, a magasztos wilsoni elvek égisze alatt. Méltóztassék megengedni, hogy szomorú esokorba kötve néhány adattal szolgáljak.

Eperjesen a volt katolikus gimnáziumot átalakították reál-gimnáziummá. Az történt, hogy ingyen tankönyvek és ingyen ellátás kilátásba helyezésével tót parasztgyerekeket helyeztek el az iskolában. Ilyen kecségtető kedvezmények mellett is mindössze csak 140-et tudtak összeszedni a régi 350 diák helyett. Ugyancsak Eperjesen az evangélikus kollégiumban, az I. osztályban az idén megszüntették a magyar nyelv használatát és ott már csak cseh nyelven tanítanak. (*Felkiáltások a baloldalon: Az egész Felvidéken ezt csinálják!*)

A tanítóképzés is teljesen csehnyelvű lett. Az eperjesi tanítóképzőben, ahol már szintén cseh nyelven tanítanak, valóságos bachanáliák folynak, mert adataim szerint az ottani cseh legionárius katonák este oda szoktak járni a hölgyekkel dorbézolni. A bártfai és a homonnai polgári iskola és a nagymihályi gimnázium szintén csehnyelvű lett. Az eperjesi felsőkereskedelmi iskolát beszüntették. A kassai magyar gimnázium magyar osztályait fokozatosan szüntetik be. Léván a tanítóképző teljesen cseh lett. A főgimnázium első két osztályában cseh nyelven folyik a tanítás, legutóbb pedig intézkedés történt arra nézve, hogy az egész gimnázium tannyelve kizárólag cseh legyen. (*Birtha József közbeszól.*) A piarista tanárokkal úgy áll a dolog, hogy nekik először megengedték, hogy házankint tanítsanak, mégpedig külön szakoktatásban részesítsék a jelentkező növendékeket. Most megtiltották a külön szakoktatást és csak azt engedélyezték, hogy az egyes házakhoz csak egy piarista tanár mehet, de annak kötelessége az összes tantárgyakat előadni. Egy Stefanek nevű tanügyi referens kijelentette, hogy előbb-utóbb, de rövid

idő alatt az egész Felvidéknek csehnek kell lenni. (*Birtha József közbeszól.*) Az iglói gimnáziumban szintén nem respektálják a német szó használatát és nem akarják annak a megnyitását megengedni. Az egyetlen magyar iskola Szepesmegyében az alsószalánki társulati elemi iskola. Ezt is be akarják szüntetni.

De ugyanilyen elnyomást tapasztalunk a társadalmi egyesületek körül és egyéb téren is. (*Birtha József közbeszól.*) Zólyomban falragaszok jelentek meg, amelyek gyalázták a magyarokat és megtiltották a magyar beszédet. Dr. Luczi orvos feleségét cseh legionáriusok nyílt utca során inzultálták, mert magyarul mert beszélni. Azonkívül elrendelték, hogy a magyar feliratokat mindenünnen távolítsák el. (*Birtha József: A kisebbségi jogok biztosítása!*) Pozsonyban az utca neveket természetesen elcsehesítették. Összesen kétszázezer cseh koronát áldoztak rá és annyira mentek, hogy nemcsak a magyar történelmi neveket változtatták át cseh nevekre, de az érdekes régi pozsonyi honpolgárokról, városi előkelőségekről elnevezett utcák nevét is megváltoztatták. Vágújhelyen szintén plakátok jelentek meg, amelyek szerint tilos a magyar nyelv használata utcán és nyilvános helyen. (*Benkő Gábor: Mit szól hozzá Jászi-Jakobovics Jakab Oszkár?*) Kassán egy Kovalik nevű törvényszéki elnök hivatkozott a cseh 1920. évi 122. törvénycikk 1. §-ára, amely szerint a cseh-szlovák állam hivatalos nyelve a cseh-szlovák nyelv, ennek következtében a törvényszéken és a járásbírószágon az ottani alkalmazottak még magánérintkezésben sem használhatnak más nyelvet, mert különben fegyelmi eljárást rendel el velük szemben. (*Birtha József: És a magyarok voltak az elnyomók!*) Betiltották a nemzeti viseletet is. (*Felkiáltások: Hallatlan!*) Október 6-án Léván több lelkes magyar honleány nemzeti viseletet öltött. Erre az ottani rendőrfőkapitány, értsünk alatta egy 23 éves, alig hogy érettségizett fiatalembert, aki, sajnos, egy nyitramegyei vasúti bakter fia, — Mrwa János, — akinek a magyargyűlöleténél talán csak Finka szolgabíró magyargyűlölete erősebb, azzal akarta magát megbosszulni, hogy kötelezte a lelkes honleányokat, hogy ezért a nagy bűnükért minden két órában jelentkezzenek a hatóságnál. Ezt folytatta is egy ideig, amikor is végre a lévaiak a legerélyesebben követelték tőle, hogy mutassa meg azt a törvényszakaszt, amely a nemzeti viseletet betiltja s őt ilyen eljárásra jogosítja.

A kassai ipartestület szüreti ünnepélyén eltiltották a magyar nemzeti zászló kitűzését, jelvények, kokárdák használatát, általában véve a nemzeti színnek bárminő formában való viselését.

De az állapotok más tekintetben sem rózsásak. A zsolnai szövőgyárból egyre-másra utasítják ki a magyar munkásokat és helyükbe cseheket hoznak. A ruttkai vasúti műhelyből körülbelül 1000 tisztviselő és munkás közül 378-at bocsátottak el, a zsolnai vasúti műhelyből pedig 1200 közül 614-et.

Talán méltóztattak arról is hallani, hogy pl. Pozsonyban a munkássztrájk miatt rengeteg katonaság van koncentrálni. Gép-

puskák vannak az utcákon, autók száguldoznak, a városi színházakat és a mozgófényképszínházakat bezárták, este kilenc órakor be kell zárni minden nyilvános helyet és 1/2 10 óra után senki sem tartózkodhatik az utcán. Ugyanígy szigorították a statáriumot Kassán is, ahol a kapukat már 1/2 9 órakor be kell zárni. A cseh hóhért táviratilag Beregszászra rendelték, ahol statáriális bírászkodás folyik. A halálos ítéleket 24 óra alatt végrehajtják. (*Nagy János*: Ez nem rontja a cseh valutát?) Ott, úgylátszik, az ellenkező hatást váltja ki.

Az egyéni zaklatásoknak se vége, se hossza. (*Benkő Gábor közbeszól.*) Balassagyarmaton szeptember havában megjelent bér-málási körútján Kohl Medárd püspök. Ebből az alkalomból Balassagyarmatra átjött Kégl Elemér ipolynyéki földbirtokos, az ottani gazdaszövetség elnöke is. Más bűne nem volt, minthogy átjött a demarkációs vonalon. Ezt a Kégl Elemért szeptember 25-én, épen akkor, mikor a gazdaszövetség közgyűlése volt, letartóztatták és ezért a nagy bűnéért Besztercebányára vitték. Hazaárulással és kémkedéssel van vádolva és április óta Illaván szenved Garzuly Lajos pozsonyi révkapitány is, továbbá — itt a lista — dr. Kelemen Béla Eperjesről, Lindner Gusztáv ezredes Kassáról, Putsch Gyula százados és Radda Károly őrnagy, valamint Poloczek Róbert eperjesi lakosok.

Most szabadult csak ki a fogságból Lubkovics Miklós kassai őrnagy is, akivel szemben a katonai ügyész elejtette a vádat. Minthogy azonban a polgári ügyész folytatja ellene az eljárást, ezért továbbra is rendőri felügyelet alatt maradt. Eljárás folyik továbbá Petrogally Oszkár, Bothár Sándor, Ghillányi József báró, Nyiredy Jenő, Huszthy László, Vágó János, Förster Sándor magyar véreink ellen. Ugyancsak le van tartóztatva Szappanos Lajos pozsonyi építőmester és Zachár Rezső vágsellyei káplán. (*Közbeszólások.*)

Folyó évi október hó 12-én éjjel letartóztatták felségsértéssel és hazaárulással vádolva . . . (*Nagy János*: Masaryk ellen felségsértés?!) . . . miként azt a Nemzeti Ujság október 20-iki számában megírta, Ákosy Árpád alsóváradi körjegyzőt és Akues István törei tanítót. Ugyancsak megjelentek aznap éjjel Léván detektív-szolgálatba szegődött magyarországi születésű tejjölösszajú zsidógyerekek is . . . akik igyekeztek maguknak az új éra alatt érdemeket szerezni s a bevezényelt legionáriusok oltalma alatt dr. Gyapay Ede lévai ügyvéd lakásán házkutatást tartottak. Gyapay ügyvédet megverték, és miután házkutatás alkalmával nem találtak nála semmit, igyekeztek 9000 korona készpénzét magukhoz venni, hogy legalább valami pozitív eredményük legyen és megkötözve hureolták el Pozsonyba az ügyészség fogházába. A felesége utána ment, de nem engedték be hozzá. (*Felkiáltások balfelől*: Ez a cseh jogrend!) (*Birtha József*: Több mint 500 előkelő magyar férfiút fogtak el e napokban). Október hó 13-án dr. Haitzl Kálmán garamszentbenedeki plébánost, dr. Hornyasek Béla zemberi földbirtokost, Juhász Pál nagysallói református lelkészt, Szepešy irodatisztet Verebélről és

még néhány verebélyi lakost, gróf Herberstein Herbert peszeki birtokost, Vajda János csifféri postamestert, Vajda Gyula odaváló tanítót, továbbá Rudnay Béla zemberi birtokost és a fiát tartóztatták le, az utóbbiaknál házkutatást rendeztek, de az nem eredményezett semmit, ... (*Birtha József*: Mi a bűnük ezeknek? Az, hogy magyarok voltak? A kisebbség jogainak biztosítása!) ... ha csak azt nem tekintik pozitív eredménynak, hogy ékszereket és drágaságokat vittek magukkal. (*Birtha József*: Ratifikáljunk!)

Miután ezek a jelenségek, amelyeket felsoroltam, nem csupán sporadikus jelenségek, kénytelen voltam mindezeket itt ebbe a szomorú esokorba kötni arra való tekintettel is, — ismétlem — hogy a mi elszakadt véreink legalább tudják azt, hogy itt a Nemzetgyűlésben gondolnak rájuk (*Benkő Gábor közbeszól.*) ... és bár tudom, hogy nagyon nehezen állanak a megfelelő eszközök rendelkezésünkre, mégis szeretném, ha valahogyan tudnánk segíteni rajtuk, az ő nagy bizonytalanságukon, az ő rettenetes helyzetükön. (*Benkő Gábor közbeszól.*)

Miután a cseh-szlovákok okvetetlenkedése már határt nem ismer, szükségesnek tartottam mindezeket magyar véreink érdekében elmondani és ismételten arra kérem a miniszterelnök urat és a külügyminiszter urat, hogy a rendelkezésükre álló eszközökkel kíséreljék meg segíteni ezeken a lehetetlen, ezeken az ázsiai állapotokon. (*Birtha József*: Kultúr-nemzet a cseh-szlovák!)

Interpellációmat a következőkben van szerencsém az igen t. Nemzetgyűlés elé terjesztetni:

„Van-e tudomása a miniszterelnök úrnak illetve a külügyminiszter úrnak arról, hogy Magyarországnak ezidő szerint cseh-szlovák közigazgatás alatt álló területén lakó magyar véreinkkel szemben a cseh-szlovákok súlyos atrocitásokat követnek el; a nemzeti viseletet, a magyar nyelv használatát eltiltják, a magyar iskolákat mindenütt bezárják?

Tett-e eddig s ha igen, milyen irányú intézkedéseket a kormányelnök úr, illetve a külügyminiszter úr e túrhetetlen állapotok megszüntetése iránt s ha nem, minő intézkedéseket szándékozik tenni, hogy a megszállott területen állandó rettegésben élő véreink legalább is oly fokú védelemben részesüljenek, mint aminő védelemben a békeszerződés kötelezően részesíti a Magyarországon élő nemzetiségi kisebbségeket?” (*Helyeslés.*)

— *Gr. Csáky Imre külügyminiszter válasza* —

T. Nemzetgyűlés! Legyen szabad már most néhány szóval válaszolnom az imént elhangzott interpellációra, amely ugyan az összkormányhoz intéztetett, de amelyre az összkormány nevében bátor vagyok a választ megadni.

Igenis van tudomása a kormánynak azokról a sajnálatos esetekről, amelyek cseh-szlovák megszállott területen épúgy, mint a többi megszállott területen is — sajnos — nap-nap mellett megtörténnek

és amelyek egyenes ellentétben vannak azokkal a kötelezettségekkel, melyeket a különböző békeszerződések a megszállott területek jelenlegi uraira is rónak, mert épúgy, mint ahogy a ránk erőszakolt békeszerződésnek egy része különösen kiemeli és hangsúlyozza a magyar kormány köteleességét a nem magyarajku állampolgárokkal szemben, ami talán nem is volt szükséges, époly mértékben, sőt talán még erősebb mértékben, kötelezettségeket ró e tekintetben a szomszédos államok kormányaira is.

Sajnálatos tény, hogy ezek a kormányok, nevezetesen a prágai kormány, eddig nem tartotta szükségesnek ezeket a pontozatokat betartani. A magyar kormánynak, sajnos, sokkal több esetről van tudomása, mint amennyit az igen t. interpelláló képviselő úr fel említett. (*Karafiáth Jenő*: Én is tudnék még felhozni garmadaszámbra!) Ez csak kis része azoknak az eseteknek, amelyek nap-nap után előfordulnak és amelyek tényleg felháborodással kell hogy eltöltsék nemesak a mi magyar szívünket, hanem mindenkiét, aki igazságosan gondolkodik és igazságot akar.

A mai helyzetben nincs más eszköz a rendelkezésünkre, mint: hallatni a hangunkat az előtt a fórum előtt, amelynek feladata volna ellenőrizni, hogy a békeszerződések pontozatai végrehajthatnak-e. Ez jelenleg: a Párisban székelő nagykövetek tanácsa. A magyar kormány nem mulasztotta el, hogy ismételten és a legnagyobb hangsúllyal ne hívja fel a párisi nagykövetek tanácsának figyelmét az ilyen esetekre — mondhatnám, nincs hét, hogy ez meg ne történjék — és ne kérje és ne követelje ezeknek az eseteknek a megvizsgáltatását és a jövőben hasonló esetek megakadályozását.

Sajnos, eddig nem tudtunk eredményt elérni, kivéve azt, hogy éppen a legutolsó napokban azt a választ kaptuk, — megjegyzem, hogy ezt sem a nagykövetek tanácsától, hanem a francia kormánytól, amelyhez még külön fordultunk e tárgyban — hogy nevezzük meg az egyes eseteket, adjuk ezeknek konkrét leírását, hogy ezek alapján az esetek megvizsgáltathassanak, mert különben egyszerű tagadással intézik el azok, akiket ezért felelősségre kellene vonatniok. Remélem, hogy a konkrét esetek beadásának meglesz a kellő eredménye. Arra kérem az igen t. képviselő urakat, hassanak oda, hogy mentől több és mentől több cáfolthatatlan dokumentumokkal ellátott konkrét esetről nyerjen tudomást a kormány, hogy ezeket úgy értékesíthesse illetékes helyen, hogy egyszerű tagadással el ne intéztethessenek. Megjegyzem, hogy úgylátszik, már tényleg gyakoroltatott is ez irányban bizonyos nyomás a szomszédos államok kormányaira. Fel-tűnő ugyanis, hogy az utolsó időben cseh részről ismételten panaszok hangzanak fel az ellen, hogy a mai Magyarország területén élő tót kisebbségek nem részesülnek azokban a jogokban, amelyekben a trianoni békeszerződés VI. része értelmében részesülniök kellene. (*Birtha József*: *Risum teneatis!*) Ez nem lehet más, mint a rossz lelkiismeretnek kifejezője, amikor azáltal igyekeznek kibújni a felelősség terhe alól, hogy ugyanezt a vádat emelik ellenünk. Legyen

meggyőződve róla a t. képviselő úr, hogy a kormány egyik első kötelességének fogja tartani ezentúl is ilyen és hasonló eseteket haladéktalanul az illető fórum tudomására hozni. Ma csak ez az eszköz áll rendelkezésünkre. *(Közbeszólások.)* Bocsánatot kérek, a külföldi sajtó figyelme erre állandóan felhivatik, sajnos azonban a külföldi sajtó nagy része megtagadja az erre vonatkozó híreknek közlését. *(Benkő Gábor közbeszól.)* Az indokokkal mindenki tisztában lehet. Csak arra kérem a t. Nemzetgyűlést, legyen meggyőződve, hogy ezentúl is — úgy amint eddig is — a kormány egyik legfontosabb kötelességének fogja tartani elszakadt véreink érdekeit körömszakadtáig védeni ott és olyan módon, ahol azt hathatósan teheti.

Kérem a t. Nemzetgyűlést, vegye tudomásul az interpellációra adott válaszat. *(Élénk helyeslés és taps.)*

TERÜLETVÉDŐ LIGA

Országos Rákóczi-emlékünnap.

ÜNNEPI BESZÉD.

(1920. november 6.)

TISZTELT ÜNNEPLŐ KÖZÖNSÉG! Reerudescunt inclutae gentis hungariae vulnera... Amikor vér és halál, erőszak és ravaszság, a hitnek és a lelkiismeretnek éjfékete gyalázata tobzódott Magyarországon felett, amikor végkép ki akarták törölni ezt az élni vágyó, élni tudó és élni akaró nemzetet az élők sorából, amikor már reménytelenül sötét volt a magyar horizont, amikor már úgy látszott, hogy minden elveszett, megharsant, akkor a Kárpátok erdőkoszorúzza bércein a Beszkidek alján a harci tárogató és elhangzott a varázserejű szózat: Reerudescunt...

És a fejedelmi szózat nyomán elemi erővel tört ki és végigviharzott a türelmét vesztett, agyonsanyargatott országon az elégedetlenség moraja, mert kiújultak a szerencsétlen magyar nemzet „régisebei”! És szólott a fejedelem: Jöjjetek mind, kik az áldott magyar föld szülöttei vagytok... jöjjetek mind, kik szeretitek a verőfényt, jöjjetek mind, kik megvetitek a zsarnokságot és jöjjetek, kik nem szenveditek a rabszolgaságot! Óh, jöjjetek mind, mindnyájan utánam: Pro Patria et Libertate... Istennel a hazáért és a szabadságért! És jöttek is Thököly és Rákóczi büszke katonái...

A magyar vörösruhás és az erdélyi kékruhás palotás-ezred, a zöld vadászok, az arnótok, a daliások, a fekete süveges, sárgacsizmás székely kékkopjások, a nemes úrfiak, a medvebőrsüveges lovasgránátosok, a sárgasujtásos, kékattilás hajduk... És a Szűz Máriás kuruc lobogó alatt a jászok, a kúnok, a tót testvérek, az oláhok, a szepesiek, a szászok, a rutének jöttek is, az áldott hazai földért küzdeni! És jöttek mind!

...Két évszázad előtti színes, dicsőséges napok gyönyörűséges emléke tárul lelkiismeretünk elé, ha kezünkbe vesszük az emlékezés világító fáklyáját és bevilágítunk a magyar történelem csodaszép palotájának titokzatos ívezetei alá!

Néhai édes jó Nagyrunk, dicsőségben halhatatlan vezérlő fejedelmünk: II. Rákóczi Ferenc!

Följegyezte Klio, hogy fiatal hitvesed mellől hurcoltak el abba a börtönbe, amelyből hőslélekű Nagyatyád, Zrínyi Péter a vérpadra lépett. Már köszörülték is a pallost, már élesítették is a mérgezett tört, hogy idő nap előtt Téged is őseidhez küldjenek. De a népek kifürkészhetetlen sorsának legmagasabb és legbölesebb intézője más-

ként döntött, másként határozott! Mert miként Te monád Nagy Fejedelem: „Eszközüil használa az Úr, hogy felébreszd a magyarok lelkében a szabadságnak szerelmét, mely a rossznak megszokásától már-már hűlni kezd vala.” És Te, aki a földi javak bőséges élvezetében pazar kényelemszeretetben a Rákóczi szállási bükkfaasztal helyett, puha párnák között tölthetted volna éltedet, Neked a nemzet élére kellett állnod, hogy később tövises út jusson osztályrészedül, mert agyadnak minden gondolata, mert szívednek minden dobbanása, mert éltednek minden rezzenése a Hazádé volt és ez ébresztette, ez keltette és ez fokozta Benned fokról-fokra az önzetlen kötelességteljesítést, a páratlan hazafiúi áldozatkészséget!

Ó, minél jobban távolodik Tőled az időnek hatalmas vágásokban előre törtető kereke, ó, minél jobban távolodunk időbelileg Tőled, Magyarországnak legnemesebb, legdicsőségesebb nemzeti fejedelmé, annál fenségesebben, annál gyönyörűbben, annál erőteljesebben bontakozik ki előttünk Nagyúr a Te egyéniséged, aki a jellemhűségnek, a jellemeszilárdságnak az önzetlen hazafiságnak és a magasztos önfeláldozásnak utolérhetetlenül csodálatos mintaképe voltál!

Megpróbáltatásoktól terhes két évszázad után mintha napjainkban újra megismétlődnék a történelem! Ma mintha újra világga kiálthatná szerencsétlen magyar nemzeted: „Ismét kiújultak a mi régi sebeink, újra veszedelemben forog a mi legdrágább kincsünk, minek Te keltél védelmére nagy fejedelem!...

... És a kassai dóm sötét kriptájában mintha fölnyílnék az egyik kőkoporsó fedele és Munkács nagyasszonyának oldalán mintha délcegen kilépne a daliás fejedelem. Fekete kőcsagatollas forgó a süvegén. Tigrishörkacagány a vállán. És mintha hallanám vádoló, éreces szavait: „Véreim! Magyarok! elhoztatok ide minket nagy Törökországból, hogy hosszú, keserves rabság után az édes hazai földben nyugodtan pihenjünk! Elhoztatok ide nagy ünnepségek közepette, ennek a századnak hatodik évében. Velem jött anyám, Munkács várának nagyasszonya. Velem jött fiam is és törhetetlen lelkű vezérem, jó Beresényi Miklós! Itt van a vitézjelleme Esterházy és hűséges szolgám Sibrik! Elmondtátok nekünk, most már itt maradtok örökre a hazai földben! Elmondtátok, hogy a magyar föld gyöngyei: Kassa és Késmárk örök zarándokoló helye lesz ennek a nemzetnek, hogy fiatalsága tanuljon élni, lelkesedni, ha kell szenvedni és meghalni is a hazáért! Emlékszem, havas hideg északon, a verekei szoroson át ázva-fázva hagytam el az országot és ti Magyarországnak legdélibb hajlatán oly melegséggel fogadtatok vissza. Emlékszem, ünnep volt és én mintha hallottam volna a mokány, ürge lovakon ügető vöröspruszlíkos fekete lobogó-ujjas abaúji lovascsapat szilaj paripáinak dobogását! Mintha láttam volna őket. Árvalányhaj volt pörge kalapjukhoz tűzve. Kezükben rövid rézfokos. Nyereg nélkül ülték a lovat, mintha csak az én párducakagányos kuruc vitézeim lettek volna. Háromszázan is elegendőek ahhoz, hogy újból felszabadítsam az országot! És elmondták nekem a kés-

márki zipserek is, hogy díszítették fel apró kunyhócskáikat érzésük jeléül fenyőgalyakkal Thököly jöttére! És amikor újra sírba tettek, a zborói, borsii, regéci templomok apró kis harangjainak kongása örökké hánykodó lelkembe markolt: *Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango...* És mégis alig fordult egyet az idő kereke, alig telt el a második hét esztendő, — mert a halottak országában csak másodperenek tűnik fel az ilyen kis pihenő — nagy keserűségemre megzavartatok engem és eltűrtétek azt, hogy az ezeréves hazai földet hitvány, bitang idegen pribékhad tiporja.

Akkor is Károlyi alkudta el a nemzet javait, most is egy Károlyi követte el mindezt! Óh, mennyivel boldogabb lehet Mikes Kelemen bujdosó bajtársam, mert az ő haló porait nem lelték meg a rodostói platánok alatt és most zavartalanul „egyedül hallgatja futó szél zúgását, tenger mormolását...” Mondjátok meg nekem, szóljatok, hadd halljam; vajjon nyugodt-e a Ti lelkiismeretetek Véreim? Magyarok?...

És a kassai dóm kriptája becsukódott...

...Ti garammenti napsugaras végű házereszek, ti felsőhonti galambducos tornácok, ti abaúji muskátlivirágos magyar kúriák, ti esallóközi áldottan meleg búbos kemencék, ha majd felhangzik az eltiltott magyar nóta, ha majd fölhangzik a pergő rokka mellől a könnyező magyar dal s a magyar harci diadalokról szóló magyar regós ének, vajjon megérzitek-e, vajjon hiszitek-e, hogy ott bolyong tiköztetek a kétszer hontalanná vált nagy fejedelmünknek nyughatatlan lelke? Ha újból elhangzik a *Reerudescunt...*? Mert ebben az ezeréves országban minden fűszál, minden vadvirág dicsőséges vérzivataros hajnalokon és egetrengető vérzivataros éjszakákon, a szabadságért égő magyar szíveknek szent hamujából sarjadzott és e hamu alatt még ma is ott izzik a féktelen nemzeti öntudat vérpiros parazsa, amely újból hatalmas lángot vet, ha el akarják alkudni, ha el akarják taposni ezt a szabadságért vágyódó szerencsétlen sorsú nemzetet, melyért Te küzdöttél diadalmasan: Magyarországnak legnemesebb nemzeti fejedelme, édes jó Nagyrunk, II. Rákóczi Ferenc!

I. NEMZETGYÜLÉS

Interpelláció
a miniszterelnökhöz, mint
külügyminiszterhez a trianoni
béke revíziója Pécs és Baranya
vármegye megszállott részei-
nek azonnali kiűritése
tárgyában.
és a miniszterelnök válasza.

(1920. december 18.)

TISZTELT NEMZETGYÜLÉS! Ezekben a súlyos történelmi időkben, ha egy pillanatra felülemelkedünk a személyes kérdésektől talán kissé túlfűtött napi politika önző kicsinyeskedésein, (*Zaj és felkiáltások a baloldalon.*) meg vagyok győződve arról, hogy magasabb vonatkozásban, nevezetesen a hazafias, nemzeti érzés megnyilatkozása tekintetében ez a Nemzetgyűlés mégis teljesen egységes frontot alkot. Azt hiszem, t. Ház, hogyha elgondolkodunk a magyar idők viharos járása felett, nem akad senki ebben a teremben, aki ne a legbensőbb, legmélysegebb megdöbbenéssel viseltetné az iránt a lelketlen cinizmus iránt, amellyel a nyugati kultúrának évszázadokon keresztül annyira sok szolgálatot tett, kifáradt nemzetünk sorsát az elvakultságukban sokszor önmagukkal is annyi ellenmondásba keveredő győztes nagyhatalmak a közelmúltban intézték s a jövőben is csekély kivétellel intézni óhajtják. Ha ennek a tiszta, önzetlen, aggódó, talán pillanatokra, talán ideig-óráig elfojtható fájdalmas érzésünknek bátor kifejezést adunk ezen a helyen, azt hiszem, annak sokszoros visszhangja támad az elkeseredett magyar lelkekben és azt hiszem, hogy a hazafiúi fájdalom érzete újból végigszántja Szent István nagy királyunknak ezeréves és tartósan soha széjjel nem darabolható birodalmát Dévénytől a fogarasi bérceekig és a Drávától, talán nemsokára már a Szávától a vereckei szorosig.

De ugyanakkor, t. Nemzetgyűlés, amikor ez az érzés, mint a futótűz, mint a villamos áram, áttöri az abroncsszerűen reánk erőszakolt fojtogató kereteket, ugyanakkor magyar véreinkben és velünk együttérző idegenajkú testvéreinkben is felkölti, felébreszti az összetartozandóságnak magasztos gondolatát is, mely nem tűr mesterséges határokat, (*Úgy van! a jobboldalon.*) mely nem ösmer örökkétartó égbekiáltó igazságtalanságot, amely kétségbevonja a hazug alapokra épített szolgaság létjogosultságát és minden terrorral szemben a konok tagadás, a dacos, a büszke meg nem nyugvás s a felébredő nemzeti öntudatból fakadó forrongó elégedetlenség és

következésképen előbb vagy utóbb, de feltétlenül a cselekvés szükségességének álláspontjára helyezkedik.

Azt hiszem, t. Nemzetgyűlés, mindannyian egy nézetben vagyunk abban a tekintetben, hogy valamennyi béke között a legszerencsétlenebbül megszövegezett, a legrosszabb, legkegyetlenebb béke épen a mi békénk, a magyar béke. *(Igaz, Úgy van!)* Eme állításom igazolására hivatkozhatnék az érvek tömegére, hivatkozhatnék az év elején az angol parlamentben Newton, Bryce és Crewe angol államférfiak beszédére s hivatkozhatnék Henry Lavissera, akire a miniszterelnök úr mint külügyminiszter volt szíves a Házban annak idején hivatkozni, mint arra a kiváló tudós férfúra, aki felállította azt a megdönthetetlen tételt, hogy „védhetlen síksági határok között egy nemzet sem élhet meg”.

Hivatkozhatnék az etnográfiai viszonyokra is, hivatkozhatnék arra, hogy négy millió testvérünket szakítják el tőlünk a wilsoni elvek cégére alatt és így tovább. Mindezekre azonban nem akarok kiterjeszkedni, mert amikor a világbékéről, mint általános emberi érdekek nézőpontjából rossznak tartott békéről beszélek, ugyanakkor nem akarom kidomborítani a speciális magyar nézőpontokat, hogy annál jobban, annál erősebben domboríthassam ki azt a felfogásmat, mely szerint nemcsak a vesztes, hanem az összes győztes nemzetek látószögéből tekintve, elviselhetetlenül rossz ez a békeállapot, melynek egyedüli orvosszere csak a béke revíziója lehet. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

T. Nemzetgyűlés! A Newyork Herald egyik októberi számában hivatalos közlemények alapján igen érdekes cikk foglaltatik. Fel van sorolva ott, hogy most, amikor már békeállapot következett a világra, még kilenc országban egyre dül a háború, 19 front áll még fegyverben, újabb háborútól való félelem folytán 4 országhatárt fenyeget közvetlen veszedelem és hét országban dül, vagy pedig közvetlen kitöréssel fenyeget a polgárháború. Ha ehhez hozzávesszük azokat a statisztikai adatokat, amelyek szerint az ú. n. világbéke bekövetkezésével az összes államokban a fegyverkezési költségek jelentékeny mértékben emelkedő tendenciát mutatnak, akkor — azt hiszem — teljesen aláírhatjuk a brüsszeli konferenciának megállapítását, mely szerint Európa a békeállapot dacára is rohanvást halad a pusztulás, a végromlás, a könyörtelen lezúllás felé.

Ha mindennek okát kérdezzük, ismét csak arra térhetünk vissza: elviselhetetlenül rossz az a béke, amelyet a győztes nagyhatalmak diktáltak nekünk, mert — amint a volt külügyminiszter úr ebben a Házban találóan meg is jegyezte — az imperializmus háborúja az imperializmus békéjével nyert befejezést. Ennek folytán általános emberi érdekből ennek a kegyetlen helyzetnek, ismétlem, nem lehet más orvosszere, mint a revízió iránti mozgalom megindítása.

A béke revíziójának gondolata nem teljesen újkeletű. Már a német békétárgyalások alkalmával vetődött fel. Pedig a német békét, bármennyire rossznak minősítik is azt, mégis sokkal enyhébb-

nek kell tekintenünk, mint a mi békénket, a magyar békét. Nem akarok itt részletekre kiterjeszkedni, csupán egy látószögéből, az etnográfiai kérdés látószögéből akarom megemlíteni, hogy a világon élő kilenven millió németből egy tömbben lakik 58 millió és ebből az 58 millióból Elzász, Schleswig, Szilézia, a nyugat- és keletporoszországi területek elvesztésével a németek mindössze 3,200.000 testvért veszítenek. A népszavazás alá eső összes területeknek beszámításával ez a veszteség 4,150.000-re emelkedik, ami az össznémetiségnek összesen csak 4·5 százalékát teszi. Ha ezzel szembeállítjuk a magyar viszonyokat, akkor azt látjuk, hogy a föld kerekén lakó 10—11 millió magyarságból most egy tömbben alig marad 6,200.000 fajmagyar, ami a német 4·5 százalékos veszteséggel szemben 38 százalékos veszteséggel egyértelmű.

Ha hozzávetjük, hogy Németország még regresszállhatja magát, mert Németausztria hozzácsatolásával új hat millió németet kaphat, akkor az a veszteség leszámítása után— két milliányi szaporodást jelent, ami voltaképen két és fél százalék nyereséggel egyértelmű. Ezzel szemben Magyarországnak nincs térénuma, ahonnan kiegészíthetné magát. Mindezt csak azért említettem, hogy érvül szolgálhasson ez is amellett, hogyha már a német békét tarthatatlannak minősítik, mennyivel indokoltabb a mi szempontunkból felvetni a revízió kérdését.

Azt hiszem, nincs e teremben senki, aki ne olvasta volna vagy legalább is ne hallott volna Keynesnek kiváló csillogó logikájú munkájáról, amelyben a béke gazdasági következményeiről szól. Keynes nagy felkészültséggel ostromozza azokat a gyarlóságokat, amelyekkel a békét megalkották. Pellengerré állítja annak minden résztvevőjét. Büszke határozottsággal mondja ki, hogy a béke feltétlenül revíziót igényel azért, mert tájékoztatlanul, kirívó tudatlansággal készítették el. Hogy csak pár rövid sort olvassak fel az ő munkájából, művét így fejezi be *(olvassa)*: „Mióta ember az ember, soha ilyen halvány lánggal nem égett még lelkében az „általános emberi”-nek tüze. Ez az oka annak, hogy még nem szólalt meg az új nemzedék igazi hangja, már pedig a vélemény csak akkor válik testté, ha megtalálta a szavakat. A jövő világnézet megszületésének ajánlom ezt a könyvet.”

Hivatkozhatnék még Normann Angelnek könyvére is. Azonban Normann Angel pacifista lévén, csak annyit akarok munkájáról megemlíteni, hogy teljesen elfogulatlanul gondolkodva az érveknek ő is gazdag tárházát hozza fel, amiből ugyancsak arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a béke revíziójának gondolata indokolt és időszerű. *(Úgy van!)*

Sokkal jelentősebb fázisba jutott ez az általánosán jelentkező mozgalom akkor, mikor Nitti, a volt miniszterelnök, a porondra lépett. Mikor Nitti megvált a miniszterelnöki széktől, ő, aki maga is résztvett ebben a munkában, szabad kezet nyert és leplezetlen nyíltsággal és őszinteséggel mutatott rá, hogy milyen helytelenül

fogják fel az entente-hatalmak győztes mivoltukat és a legnagyobb energiával adott kifejezést abbeli nézetének, hogy mennyire perhorreskálták volna az entente-hatalmak azt a hangot, amelyet azután ők használtak a legyőzött hatalmakkal szemben. Nitti eredetileg Amerikának szánta ezt a cikkét, amit később a „Béke nélküli Európa” címen két olasz lapban helyezett el. Nitti kijelentette, ha kétségtől indokolt is az a része a békének, amely a kártérítési kérdéseket tartalmazza, annál helytelenebb olyan kártérítéseket meghatározni, amelyek meghaladják a legyőzött államok teherbíró képességét. Ha nem is tartja kétségesnek, hogy szükség van területi változtatásokra, abszurdumnak minősíti az olyan területi változtatásokat, amelyek azután a legyőzött népek tönkretételét vonhatják maguk után.

Alig hangzottak el Nitti szavai, Londonban az „Union of Democratic Control” gyűlésén impozáns tüntetéssel fogadták el Gill kapitánynak javaslatát, amely a versaillesi békének revízióját sürgeti szintén.

De ha mindentől eltekintünk, ha nem is helyezünk különösebb súlyt azokra a francia, angol és olasz lapokban megjelent cikkekre, amelyek általános emberi érdekből követelik a béke revízióját, ha nem is helyezünk súlyt arra, hogy Scutus Viator, legnagyobb ellenségünk is azt mondta, hogy „a szövetséges hatalmak túlságos könnyelműek voltak a kisállamokkal szemben”, ha eltekintünk attól is, hogy a trianoni békeszerződést mindegyre tágabb körben a civilizáció botrányának nevezik, akkor is, az angol parlamentben elhangzottak fölött és Nitti szavai fölött nem térhetünk többé egyszerűen napirendre.

Ugyancsak foglalkoznunk kell azzal, amit De Monsie szenátor, a francia szenátus kiküldöttje, valamint Danielou, a francia képviselőháznak a trianoni békeszerződés előadásával megbízott tagja mondott. Nagyon jól tudjuk, hogy De Monsie szenátor is leszögezte, hogy ilyen határok között Magyarország nem élhet meg. (*Úgy van!*) Nagyon jól tudjuk azt, hogy főérve az volt, hogy Közép-Európa számára egy Balkánt, egy új háborús állapotot teremt ez a helyzet, tehát Franciaország szempontjából is feltétlenül szükséges a trianoni béke revíziója. (*Kutkafalvy Miklós: Nem is lesz addig béke!*)

Azt is tudjuk, hogy Danielou is azt a jelentést küldte előbb Párisba, hogy feltétlenül szükséges volt az ő idejövetele, mert hihetetlenül tájékozatlanok francia körökben a dunamenti államok helyzetéről. (*Úgy van!*) Különböző nézőpontból világította meg ezt a kérdést Danielou. Elismeréssel adózott Magyarországnak azért, hogy a civilizációt szolgálva, a bolsevizmus elleni küzdelemben olyan jelentős szerepet vitt. Azután a hadsereg kérdésével is foglalkozott. Az *Eclair*ben írt cikkében „a zsoldos hadsereg veszélye a legyőzött népekre” címmel beigazolta, hogy ebből a szempontból is lehetetlen megkövetelni Magyarországtól, hogy zsoldos hadsereget tartson

el és hogy évi 1000 korona helyett 30.000 koronába kerüljön egy katona ellátása, ami teljesen meghaladja az ország teherviselőképeségét. Ha ez a hadsereg verbuváláson alapulna, úgy leginkább olyanok vennének abban részt, akik könnyebben hajlanak bolsevista tanokra, mert inkább az ipari munkásokból kerülnének ki a hadsereg tagjai, mint a földművesek közül, akik a megbízhatóbb elemet képviselik. Egy ilyen hadsereg könnyebben állhatna egy pártnak, egy érdekszféranak szolgálatában. Azt hiszem, t. Nemzetgyűlés, újabb érv ez is amellett, hogy lehetetlenség számunkra egy zsoldos hadsereg fentartása. Danielou célzott végül a kisebbségi védelemre is, amelyet igen gyengének ítél és végül oda konkludált, hogyha a francia képviselőház jóvá is hagyná ezt a szigorú szerződést, találkozni fog majd mégis egy szerencsés mód, mely által az igazságtalanságok helyreigazítása lehetővé válik.

Danielou döntő kijelentései mindenesetre alkalmasak lesznek arra, hogy azokat további küzdelmeinkben eredményesen felhasználjuk.

Ha ezek után is ratifikálja a francia szenátus és képviselőház a trianoni békeszerződést, sokkal nagyobb rést üt a szerződésen, mint amilyen megerősítéssel a ratifikálás szolgál. De le kell szögeznünk egyidejűen azt is, hogy ugyanazok a franciák kétféle mértékkel mérnek. Millerand, Poincaré és Bourgeois, akik azt vallották, hogy „a trianoni szerződést csak elfogadni vagy visszautasítani lehet, mert az összes békeszerződések szerves egészet alkotnak, amelyen csorba esnék bármilyen változtatással”, ugyanezek az államférfiak maguk indítványozták a sèvres-i békeszerződés revízióját. Így történt, hogy a külügyi bizottságba bekérték a békeszerződés szó szerinti szövegét, és szakértőket hívtak meg a szerződés megváltoztatásának kérdésében. Szerfelett érdekes tehát gróf Sforzának a Daily Telegraph munkatársa előtt tett nyilatkozata, mely szerint az entente-hatalmak végeredményben mégis legjobban teszik, ha megegyezésre próbálnak jutni Törökországgal és ha valamely úton-módon a békeszerződés revíziója által tudják ezt kifejezésre juttatni. Poincaré maga is a „Revue des deux Mondes”-ban a sèvres-i békeszerződést egy összetört sèvres-i porcellán vázával hasonlítja össze. Ezek után, azt hiszem, akkor járnánk el helyesen, hogyha mi is már most indítanánk meg erőteljes akciónkat, mert amikor az entente látja, hogy vele szemben erő nyilvánul meg, amint a sèvres-i békeszerződésnél látta Törökország példáját, mégsem tartja olyan nagy gravamennek, ha a békeszerződés szerves egészén csorba esik.

Mindezek alapján mulasztást követnénk el, ha akkor, amikor oly általánosságban nyilvánul meg az óhaj a békeszerződés revíziójára, mi ehhez a mozgalomhoz elsőként ne csatlakoznánk.

Azonban fájdalom ezen a téren még nagy nehézségekkel találkozunk. Hogy egyebet ne említsek, számolnunk kell azzal is, hogy vannak magyar földön született, magyarul beszélő és talán magukat

magyaroknak nevező emberek is, akik az ország integritása ellen mernek küzdeni. *(Igaz! Úgy van! balfelől. Gyalázat!)*

Hogy izelítővel szolgáljak, van szerencsém például a pécsi „Munkás” egy közleményét felolvasni. Ebben Linder Béla így nyilatkozik a magyar béke ratifikációjáról: „A ratifikálás lényege az, hogy a békeszerződésben lefektetett határozatok teljesíttessenek. Így Nyugat-Magyarország kiürítése, a tiszti hadseregnek és a sorozással kiegészített nemzeti hadseregnek leszerelése és egy 2000 tisztből és 30.000 legénységből álló zsoldos hadsereggé való átalakítása. És ami a legfontosabb: lemondás minden imperialista törekvésről és irreudenta üzelmekről, amelyeket a magyar kormány eddig a szomszédos államok területén bizonyíthatólag elkövetett.” *(Mozgás.)*

Azt mondja továbbá Linder polgármester úr: „Pécs kiürítését a magyar kormány a békeszerződés értelmében csak akkor kérheti a főtanácsától, midőn már magyar részről a békeszerződés rendelkezései teljesítettek, minthogy a teljesítést elsősorban mindig a legyőzött országnak kell eszközölni. Míg tehát a hadsereg leszerelése és Nyugat-Magyarország átadása be nem következett, kiürítésért Magyarország eredménnyel nem fordulhat az ententehez. — De egyébként is Pécs sorsa a békeszerződés ratifikálásától teljesen független elbírálás alá esik, *(Hallatlan!)* mert mindaddig, míg Pécs dolgozó lakossága nem kéri Magyarországhoz való visszaesetolását, egyetlen kultúrállam sem fog hozzájárulni ahhoz, hogy Horthy bandái ide bevonuljanak. *(Gyalázat!)* Mindaddig, amíg Magyarországon a munka tekintélye helyre nem lesz állítva és az ország teljes demokratizálása meg nem történik, addig mi nem akarunk Magyarországhoz csatlakozni és így nekünk elég időnk áll rendelkezésünkre, hogy megkezdett akeiónk eddigi eredményeit tovább fejlesszük.” *(Mozgás.)*

A Bácskai Hírlap is cikket közöl ilyen címmel: „Linder Béla és Jászi Oszkár Belgrádban tárgyalnak Baranya és Pécs sorsáról”. Méltóztassanak megengedni, hogy ebből is felolvassak egypár sort. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa):*

„Csütörtök este — írja a Bácskai Hírlap — Linder Béla volt osztrák-magyar vezérkari ezredes, hadügyminiszter, Pécs jelenlegi polgármestere és dr. Jászi Oszkár volt magyar nemzetiségi miniszter Belgrádba érkeztek. Pénteken dr. Draskovich Milorád belügyminiszter fogadta őket kihallgatáson. Mielőtt a miniszter fogadta volna a pécsi delegációt, a Bácskai Hírlap belgrádi munkatársa megintervjuolta őket utazásuk céljáról. Linder kijelentette, hogy azért jött Belgrádba, hogy tárgyaljon a Vesznic-kormánnyal a jugoszláv megszállásnak azon ideig való kitolásáról, míg Magyarországon fehér terror dühöng.” *(Mozgás. Felkiáltások: Hallatlan! Gyalázat!)* „Megkéri a kormányt, hogy a békeszerződés szerint Magyarországnak ítélte, de jugoszláv megszállás alatt lévő területeken az adminisztratív vezetést adják át nekik, ők pedig a jelenlegi magyar kormány ellen fogják azt fejleszteni.

A jugoszláv kormány küldjön Pécsre egy kormánybiztost, aki ellenőrzi a közigazgatást. Ily módon Baranyában egy autonóm kormányzat létesülne, amelynek keretén belül keresztülvinnék a kerületi s városi választásokat.”

Egy másik hír azt mondja (*olvassa*): „Linder és Jászi ma kihallgatáson jelennek meg dr. Veszniecs miniszterelnöknél, dr. Trumbics külügyminiszternél és dr. Ninesics ipari és kereskedelmi miniszternél.”

Mikor azután már Linder és Jászi Oszkár megjárta Belgrádot, akkor Linder fogadta a „Bácsmegyei Napló” egyik munkatársát, akinek a következő intervjút adta (*olvassa*): „A beográdi tárgyalások szoros összefüggésben állottak a magyar politikai helyzettel s Pécs és Baranya sorsával. A beográdi politikai körök meleg rokonszenvvel fogadták látogatásunkat.

A legirányadóbb körök véleménye a magyar politikai helyzetre vonatkozólag az, hogy csak a tökéletes demokráciának kiépítése teremtheti meg az ország konszolidációját befelé s a békés szomszédi viszonyt kifelé.” Majd azután azt mondja (*olvassa*): „Jugoszlávia Pécsnek és Baranyának megszállását a trianoni békeszerződés végrehajtásának biztosításául szolgáló kézi zálognak tekinti (*Hallatlan!*) s így e megszállott területeket nem fogja addig kiűriteni, amíg Magyarország a trianoni békeszerződés valamennyi pontjának eleget nem tett.” Folytatólag annak a nézetének adott kifejezést, hogy a megszállott Pécs és Baranya teljes autonómiával ruháztassék fel. Majd ezt mondja: „Draskovich belügyminiszter úrnál együtt voltam Jászival, ugyancsak együttesen látogattuk meg Pribicevics közoktatásügyi miniszter urat. Veszniecsnél és Trumbicsnál Jászi külön tett látogatást, akik rendkívüli figyelemmel és nagyjelentőségű helyesléssel fogadták mindazt, amit Jászi a magyar kibontakozás ügyében előadott. Mindketten hangsúlyozták azt a meggyőződésüket, hogy Magyarországon csak akkor áll helyre a belső rend s a külön nyugalmi helyzet, ha politikai rendszere a haladott demokrácia útmutatásai és célkitűzései szerint alakul át. Jászi Oszkár Beográdból Scotus Viator meghívására Bukarestbe utazott.”

Pécsen azután tudvalevőleg nagygyűlést tartottak, amelyen megjelent Hoffmann Ottó volt országgyűlési képviselő és Lovász Márton. Ha méltóztatnak megengedni, a nagygyűlésről szóló tudósításból is felolvasok néhány részletet. (*Halljuk! Halljuk!*) A Pécsen megjelent „Hír” december 10-i száma teljes részletességgel számolt be a gyűlésről. Hoffmann Ottó beszédét így kezdte: „T. népgyűlés! Ismeretes önök előtt a népgyűlésnek a célja. Hirdetni kívánjuk férfias nyíltsággal és messzehangzó szóval, hogy elégedetlenek vagyunk a magyarországi állapotokkal, hogy az ott uralkodó közéleti anarchiának, (*Mozgás.*) a katonatiszti különítmények betyárvilágának ideplántálása ellen tiltakozunk.” Azt mondja azután tovább (*olvassa*): „Kérni akarjuk ünnepélyesen a megszálló hatalmak kormányát és a győztes hatalmak illetékes tényezőit, hogy mind-

addig, míg a magyarországi politikai rendszer, illetőleg a rendszer nyomában feltámadó konszolidáció lehetővé teszi a trianoni békének teljes végrehajtását, ez alatt az átmeneti idő alatt ezen a megszállott területen megalkothassunk egy olyan önkormányzatot, amely a beesületes demokráciának jegyében a társadalmi békének legyen a legvonzóbb mintája. *(Hallatlan!)* A Magyarországon elnyomott tömegek érdekében is mi emelünk vádat a magyarországi keresztény kurzus ellen.” *(Hazaáruló!)*

Majd így folytatja *(olvassa)*: „A kereszténynek nevezett kurzus megakadályozza azt is, hogy a hivatalos Magyarország megfelelő, sikeres külpolitikát folytasson. A vezetés célszerűség helyett egy tehetetlen és bűnös kapkodás, amely egész külpolitikánkat lehetetlenné teszi, amely a megaláztatásnak, a pénzügyi és gazdasági lezüllésnek, a kudarcoknak kálváriaútját járhatja Magyarországgal.” Azt kérdi tovább *(olvassa)*: „Micsoda lelkiismeretlenség van ott, ahol felelős tényezők nem a maguk, hanem egy megmaradt kis népnek a vérét kínálják fel az orosz vörös hadsereg megfékezésére?” *(Patacsi Dénes közbeszól.)*

Azután így folytatja *(olvassa)*: „Hát, t. népgyűlés, itt az ideje, hogy ennek végét vessünk. És minthogy a Nemzetgyűlés kiscgazdapártjának egy kis csoportja minden erőfeszítése dacára nem képes megbirkózni a reakciós többséggel, s minthogy az elkábító, hazug jelszavaknak, a katonatiszti különítmények fegyvereinek terrorja akadályozza a nemzeti közvélemény igaz megnyilatkozását, élve szabadságunkkal, nekünk kell erre a magyarországi rendszerre a halálos csapást mérni.

A népakarat a tisztí kardbojtnak az osztályuralmát még akkor sem tűri, hogyha a rendszernek vezére egyik kezében nemzeti színű zászlót lobogtat, a másik kezével pedig a keresztet emeli magasra.” *(Meskó Zoltán közbeszól.)* Hoffmann Ottó beszédét így fejezte be: „Mi, t. népgyűlés, a demokráciának szigetét akarjuk itten megteremteni. Mi, mint Magyarország testének a trianoni békeszerződés szerint is egy része, ennek a testnek karja leszünk, amely a békevágy őszinte felajánlásával nyúl a győztes hatalmak és elsősorban a megszálló hatalom felé és ezt a kezét el fogja fogadni az a szerb nemzet, amely a demokráciának mindig mintaképe. A mi küzdelmünket meg fogja könnyíteni az, hogy nemesak a dolgozó tömegek vesznek benne részt, hanem irányítani segít egy tapasztalt, kitűnő és nagynevű vezér: Lovászy Márton, akinek megjelenése lelkesedést önt belénk, aki fel fogja világosítani a magyarországi tömegeket is, akinek személye bizalmat ébreszt a győztes hatalmak tényezőiben és akinek megjelenése, szava és politikája össze fogja dönteni a magyarországi reakciónak amúgy is omladozó várát.”

Ezután egy határozati javaslatot terjesztett elő elfogadásra, amelyből izelítőtül a következőket olvasom fel *(olvassa)*: „Pécs város és Baranya megye megszállt területének polgársága és földművelő népe 1920 december 12-én tartott népgyűlése kijelenti, hogy a

Magyarországon uralkodó politikai rendszert elítéli és ennek további fennmaradását úgy belpolitikai, mint külpolitikai okokból végzetesen károsnak tartja. Minthogy ez a magyarországi politikai rendszer a további megszállást provokálja, arra kérjük a megszálló hatalom kormányát, hogy e területen engedélyezze a lakosság polgári önkormányzatát, amelyet a demokrácia elveinek megfelelően a társadalmi, nemzetiségi és felekezeti béke alapján a gazdasági és szociális érdekek védelmére kívánunk megvalósítani.” (*Alávalóság! Gyálázat!*)

Ekkor lépett azután a szószerke Lovász Márton, akinek hosszú beszédéből csak néhány szemelvényt olvasok fel. (*Halljuk! Halljuk!*) Többek között ezeket mondta: „Köszönetet mondok, uraim, önöknek, hogy meghívtak a gyűlésre és engedjék meg, hogy e helyről köszönetet mondjak a jugoszláv állam itteni hatóságának is, amiért módot és alkalmat nyújt nekünk arra, hogy véleményünket szabadon nyilváníthassuk és a magunk jövőjét előkészíthessük.”

Majd az ú. n. keresztény kurzust bírálva ezeket mondja: „Ennek a rendszernek a bukása megvan pecsételve és a magyar népnek és magyar nemzetnek készen kell lennie arra, hogy amikor ez a rendszer megbukott, megalapítsa a maga jövőjének szilárd, erős alapjait, hogy ennek átadhassa az uralmat.” (*Patacsi Dénes közbeszól*) Azután így folytatta: „Itt térek rá Pécs városára, Baranya vármegyére, annak helyzetére és szerepére. Pécs városát és Baranya vármegyének nagyrészt a trianoni békeszerződés Magyarországnak ítélte oda. De polgártársaim, lehetséges-e e pillanatban az egyesülés, lehetséges-e? Mik volnának annak a következményei, t. barátaim, ha ide most az ú. n. keresztény kurzusnak a különítményei bevonulnának? Teljes felfordulás, talán vérfürdő. Újabb háború, amely innen kiindulva újból felgyújtaná az egész magyar földet és talán az ediginél is nagyobb borzalmakkal festené be Magyarország történelmének szomorú és véres lapjait. Mi magyarok akarunk lenni, de mi szabadok is akarunk lenni.” (*Patacsi Dénes: Hazaáruló bitang!*) „Odaát nincs szabadság, odaát keresztény-kurzus van.” (*Mozgás.*) „A legelső, legsürgősebb és legfontosabb feladat a társadalmi békének a megteremtése, forduljunk teljes bizalommal a megszálló hatósághoz azzal a kérelemmel, engedjék meg nekünk, hogy vegyük mi magunk kezünkbe a magunk sorsának az intézését, engedje meg, hogy a nép a vármegyében is szabadon nyilatkozhassék és választások útján alkossa meg a törvényhatósági bizottságokat.” (*Patacsi Dénes közbeszól.*) „Ha a magyar nemzet becsületesen végrehajtja a trianoni békét, akkor megértésre fog találni a szomszéd nemzeteknél is, de a világ nagyhatalmasságainál is.”

Azt hiszem, eléggé, sőt érdemét meghaladó módon foglalkoztam ezzel a kérdéssel, de mégis szükségesnek tartottam azt, hogy tisztán lásson a Nemzetgyűlés. (*Helyes!*) Azt hiszem, egységesek vagyunk a tekintetben, hogy ezeket a hazaáruló nyilatkozatokat a közmegvetésnek adjuk át. De felhoztam mindezeket azért is,

hogy megvilágítsam, milyen rendkívül sok akadályba ütközik az az akció, amelyről az előbb beszéltem, hogy milyen rendkívül sok mindennel kell számolnunk.

Mindebből pedig az következik, hogy kettőzött energiával kell mindent elkövetnünk, hogy ezt az országot ne csak a bécsi „Ember”-ben megjelenő tudósításokból ismerje meg a külföld. Erre pedig megvannak a megfelelő szervezeteink. Ott vannak a külügyminisztérium megfelelő szervei, *(Felkiáltások a baloldalon: Hol? Hol?)* a Magyar Távirati Iroda, a miniszterelnöki sajtóiroda, . . . *(Friedrich István közbeszól.)* . . . tehát megvannak a megfelelő eszközök, hogy ezekkel a jelenségekkel fokozott energiával szálljunk szembe. *(Zaj a jobboldalon. Rubinek István közbeszól.)* Én, t. Nemzetgyűlés, teljesen tisztában vagyok azzal, hogy a történelem színpadján egy emberöltő is csak egy szempillantásnyi távolság. Mi, t. Nemzetgyűlés, teljesen tudatában vagyunk annak, hogy a történelmet erőszakkal, tartósan, helytelen mederbe terelni nem lehet, Nekünk, t. Nemzetgyűlés, szent a meggyőződésünk, hogy a népek örök igazsága előbb vagy utóbb, de feltétlenül győzedelmeskedni fog. Mindennek tudatában ebben a rettenetes helyzetben, melynél súlyosabb körülmények között Magyarország még sohasem volt, lelki szemem elé rajzolódik Kossuth Lajos fenkölt alakja, akinek ihletett génuszából fakadó törhetetlen hite, lankadatlan akarateréje és messze jövőbe tekintő következetes politikája két évtizeden keresztül európai kérdéssé tudta tenni a magyar kérdést.

Azt hiszem, nekünk is ebből a klasszikus példából, ebből a grandiózus energiából kell további erőt, törhetlen szívósságot, önzetlen kitartást merítenünk további küzdelmünkre és mindent el kell követnünk, hogy ezekkel a lehetetlen békeszerződésbeli feltételekkel elintézetlenül hagyott magyar kérdést, mint a nyugati civilizációnak égbekiáltó igazságtalanságát állandóan felszínen tartsuk, hogy a mi nagy és ilyen nemzetgyilkos paragrafusokkal nem gyógyítható nemzeti fájdalunk alapos orvoslásáig nyitott seb maradjon a magyar kérdés Európa testén!

Ezek után van szerencsém a külügyminiszter úrhoz a következő interpellációt intézni *(olvassa)*: „Tekintettel arra, hogy a békeszerződés tarthatatlansága ma már az entente-hatalmaknál is annyira átment a köztudatba, hogy elérkezettnek látszik az az időpont, amidőn az összes békeszerződések között a legsúlyosabbal sújtott csonka Magyarország a béke revíziója érdekében fellépjen, figyelemmel továbbá arra, hogy egyes jelek arra vallanak, hogy a sèvres-i békeszerződés szintén revízió tárgya lesz és végül figyelemmel az Egyesült Államoknak a ratifikálással, valamint Argentínának és a délamerikai államoknak a népszövetségi szerződés 10. §-ával szemben elfoglalt álláspontjára, tisztelettel kérdem a külügyminiszter urat, hajlandó-e a trianoni békeszerződés revíziója tárgyában akciót indítani már most, mert ennek kapcsán hivatalos formában lehetne újból a világ elé tární mindazt a sok igazságtalanságot,

mindazt a sok nyomorúságot, amelyet a trianoni békeszerződés következtében kénytelen ma a megszállott területen, valamint a csonka Magyarországon élő magyarság a wilsoni elvek cégére alatt el-
tűrni, . . . (*Kutkafalvy Miklós közbeszól.*) . . . elszenvedni. Mivel pedig még a békeszerződés revíziójánál is aktuálisabb a trianoni békeszerződésnek, sajnos, oly kevés, eddig még végre nem hajtott és reánk kedvező határozatainak érvényre juttatása, tisztelettel kérdem a külügyminiszter urat: Hajlandó-e azonnal lépéseket tenni Pécs és Baranya vármegye megszállott részeinek haladéktalan ki-
ürítése tárgyában? (*Helyeslés, taps.*)

— Gr. Teleki Pál miniszterelnök válasza —

T. Nemzetgyűlés! Nem első alkalommal szegezem le erről a helyről a békeszerződés rosszását és nem első alkalommal szegezem le erről a helyről azt, hogy Baranyának ki nem ürítése égbekiáltó igazságtalanság (*Úgy van! Úgy van!*) és bizalmatlanságnak forrása is azokkal szemben, akik a békeszerződést megalkották. Mert hogyan bízunk mi igazságunkban akkor, ha még az a kevés sem hajtatik végre, ami reánk nézve ebben a békeszerződésben kedvező, mint azt az a de facto állapot mutatja, mely köztünk és szomszédaink között fennáll?! (*Friedrich István közbeszól.*) Elsősorban a baranyai kérdésekre szeretnék kitérni. Ezeknek a baranyai kérdéseknek a tárgyában már számtalanszor interveniáltunk, már számtalanszor jegyzéket írtunk és a külügyminisztérium az alatt az idő alatt is, míg nem én vezettem, folytatta azt a munkát, talán már valamivel kedvezőbb körülmények között, mert jelenleg a jugoszláv államnak van már itt egy képviselője, akivel már komoly eszmecseréket lehetett folytatni. Azt hiszem, sőt úgy tudom, ő is látja és belátja ezen helyzet illegális voltát. Mi ezentúl is minden alkalmat fel fogunk használni és minden nyomatékmal, minden erővel törekedni fogunk arra, hogy ezt a kérdést állandóan felszínen tartsuk. Ha gyenge is az erő, ha gyenge is a szavunk ma a nagyhatalmakkal szemben, de meg vagyok róla győződve, hogy a folytonos hangoztatással eredményt fogunk elérni.

Itt azonban nem az a sajnos és legmegbélyegzőbb momentum, amit velünk szemben a kívülállók követek el, hanem az a legmegbélyegzőbb, hogy akadnak — nem is akarom mondani, hogy magyar emberek, (*Úgy van! Úgy van!*) nem is érdemlik meg ezt a jelszót — hanem olyanok, akik Magyarországon születtek, (*Felkiáltások a baloldalon: Hazaárulók! Efialtteszek!*) akik mertek itt köztünk járni és akik hajlandók az országot eladni avégből, hogy ők ott a maguk ügyeit, a maguk üzleteit megcsinálják, akik hajlandók elmenni egy másik államhoz, mikor az ő felfogásuk szerint is — legalább az ő felfogásuk is az kellene hogy legyen, mint Magyarországból származó embereknek is tudniuk kellene ezt — az a megszállás jogtalan, hajlandók odamenni és azt kívánni, hogy ez a megszállás tovább tartson, hogy Magyarországgal szemben, amely

valamikor az ő szülőhazájuk volt, még az a csekély előny se valószínűsíthető, hogy a de facto állapottal szemben a trianoni békében foglaltatik. Ez oly gyalázatos tett, oly hazaárulás, melyet eléggé megbélyegezni nem lehet. (*Úgy van! Úgy van!*) Ez közönséges hazaárulás, melyet ki kell mondani és le kell szegezni a legnagyobb határozottsággal.

Meg vagyok győződve arról, hogy ilyen embereknek az értékét az ellenség sem becsüli túl. (*Úgy van! Úgy van!*) Én tudok esetet arról, — nem akarok sem neveket, sem nemzetiséget említeni — hogy a háborúban az egyik frontról átszökött egy tiszt, a hazáját és az ő oldalát elárulva, a másik frontra. Azon a másik fronton egy csapathoz került, ahol úriemberek voltak, tisztok, ahol úri felfogású, becsületes, tisztességes emberekkel találkozott. Azok kihallgatták őt és igen értékes adatokat kaptak tőle az ellenségnek, az ő oldalának az állására vonatkozólag. De azután — és ezt én magam hallottam az egyik úrtól, aki ott jelen volt — amint az illető nekem mondtotta: „kénytelenek voltunk ezzel az úrral együtt is enni, mert nem volt más helyiség, mint az a kaverna, amelyben benn voltunk; de kezet természetesen nemadtunk neki.”

Ezt az esetet csak abból a szempontból akartam említeni, hogy én meg vagyok győződve arról, hogy ezeket az embereket az ellenség is, a volt ellenség is ilyen módon értékeli, hogy amikor ilyen embert esetleg egyik-másik dologra nézve felhasználhatnak, akkor vele szóba is állanak, de az ilyen embernek a másik oldalon sem adnak kezet s meg vagyok győződve éppen azért, hogy az ilyen emberek intrikája és működése nem akadályozhatja meg a jognak és igazságnak győzedelmeskedését. (*Úgy van! Úgy van!*) (*Patacsi Dénes közbeszól.*) Meg vagyok győződve, hogy mi eredményt, igenis, el fogunk érni és hogy ezeket a területeket rövidesen vissza kell kapnunk. (*Berki Gyula közbeszól.*)

Mármost, ami a békének általános revízióját illeti, (*Halljuk! Halljuk!*) bizonyos momentumokra akarok csak rámutatni, amik itt az interpelláció szövegében foglaltatnak.

A sèvres-i békének a revíziójáról szó van ugyan, de ez sem egészen végleges dolog még és efelett is vita folyik még, valamint Amerika álláspontját nem ismerjük a kérdésben tisztán. Meg vagyok győződve azonban arról, hogy egyrészt a józan belátásnak és a közvélemény józan átalakulásának a folytonos működése, folytonos erősödése, másrészt a gazdasági szükségszerűség, amely szükségessé teszi, hogy Európának gazdasági állapota végre valahára helyreálljon, szükségessé teszi nemcsak a rossz, hanem a jó valutájú országoknak is, amelyek — mint Svájc és Amerika is — a legnagyobb nehézségekbe kerülnek, ha a mi gazdasági helyzetünknek és általában Közép-Európa gazdasági helyzetének leromlása tovább tart.

Ezen természetes és az összes többi országokra közvetlenül ható tényezők, meggyőződésem szerint, meg fogják érlelni a helyzetet

arra, hogy igenis keressék azt a megoldást egy más, egy talán jobb úton Európa konszolidációja felé, amelyhez az utat rossz és elhamarkodott módon keresték eddig azzal a papiroson készült és nem a természetes viszonyok megítélése alapján készült békével, amelyet Párizsban elkészítettek, amelyet az egyik érdekelt fél meghallgatása nélkül és az érdekelt felekkel való tárgyalás mellőzésével hoztak meg. *(Általános helyeslés.)*

Meg vagyok győződve, hogy ez a béke akkor is sokkal jobb lett volna, hogyha módot adtak volna arra, hogy azok az országok, amelyek egymással szemben közvetlenül érdekelve vannak, a békét letárgyalhassák és ha a nagyhatalmak azután döntöttek volna. De sohasem volt ilyen békétárgyalás. Hiszen erről eleget beszéltünk, ezt eléggé jellemeztük. De meg vagyok győződve róla, hogy a kényszerűségnek és a józan belátásnak meg kell hoznia azt, amit ezzel a rendszerrel nem hoztak meg, amely rendszernek, mint ilyennek a bukását már beismerték, Amerika is beismerte és ezt a választáson is nyilvánította azzal az emberrel szemben, aki e béke alapjainak tulajdonképpen egyik hangoztatója és e békének egyik megalkotója volt. *(Úgy van! Úgy van!)* Ezeket kívántam a második esetre megjegyezni.

A baranyai kérdésre nézve, amelyet én is a mai pillanatban előtérben álló kérdésnek tartok, kijelentem, hogy én is, aki tegnap vettem át a külügyminisztériumot, teljes erőmmel nem hagyom a dolgot nyugodni és a vasat állandóan fogom ütni, addig a percig, amíg eredményt nem érünk el. Ettől senki és semmi sem tántoríthat el. *(Úgy van! Úgy van!)* *(Patacsi Dénes közbeszól.)* Azokat pedig, akik saját hazájuk ellen támadtak, utól fogja érni a sorsuk. Az ilyen ember mindig meg szokta, vagy egyik, vagy másik formában a bűnhődését találni. *(Benkő Gábor közbeszól.)* Kérem, méltóztassék válaszat tudomásul venni. *(Élénk helyeslés.)*

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Karafiáth Jenő: A külügyminiszter úr válaszát hálás köszönettel fogadom. Azonban méltóztassék megengedni, hogy ennek kapcsán egy kérést terjesszek a miniszterelnök úr, mint külügyminiszter elé, nevezetesen azt, hogy rendkívül nagy súlyt helyezzen mint külügyminiszter arra, hogy addig is, amíg a kiürítés megtörténik, Pécs és Baranya megszállott részeivel megbízható hírszolgálatunk legyen, mert éppen ennek hiánya folytán ottani véreink erősen félre vannak vezetve az itt történő események tekintetében.

Ez az egy kérésem volna. Ismétlem, hogy a választ köszönettel tudomásul veszem. *(Élénk helyeslés.)*

JURISTA KLUB

(MJSE)

A világháborúban elesett
hősök emlékére rendezett
„Pro Patria“-lakoma.

ÜNNEPI BESZÉD.

(1921. január 3.)

TISZTELT URAIM! Ez a serleg és a reá vésett magasztos gondolat már ötödik esztendeje szólít találkozóra minket.

Amikor ezt a serleget avattuk — emlékezzünk csak vissza — még javában dült a világförgeteg.

Olyan volt akkor a helyzet, hogy bár a győzelem perspektívájának a lehetősége még nem veszett el számunkra: mégis, ha közelebbről vizsgáltuk a mérleget, az egyik serpenyőjében már feketévé aludt a tömérdek magyar vér, a másik serpenyőjében pedig már ott erjedt az új háborús társadalom kovásza.

Odakünn a fronton mindenütt a *magyar* virtus csillogott, a belső jólétért szinte patakokban folyt a magyar vér, mialatt idebenn az országban a teljesen igazságtalan, a mérően jogtalan és bántóan erkölestelen eltolódások árnyképe sötétítette el a nemzeti ideált, mert az új háborús erkölcsű társadalom nemzetmétélyező hatását mindegyre erősebben, mindegyre nyíltabban, mindegyre tágabb körben, mindegyre szemérmetlenebbül éreztette.

Amikor másodízben gyűltünk össze a magyar történelem leggyászosabb esztendejének tavaszán, akkor már felhős volt a látóhatár, akkor már mindegyre sűrűbben gyülekeztek a nehéz fellegek a magyar égboltozaton és lelkünkben mintha már ott rezgett volna az aggodalom érzete is, amikor véres komolysággal kezdtük latolgatni azt az eshetőséget, hogyha nem feszítjük meg összes izmainkat, a végső győzelem pálmája másfelé is hajolhatik.

És amikor egy esztendő multán itt újból összejöttünk, a Végzet mi rajtunk már beteljesedett. Megtörtént a bűnös lelkiismeretlenséggel, tervszerűen előkészített októberi nagy összeomlás, akkor már túl voltunk a nagy sorstragédián.

Odakünn az utcán még az egyedül üdvözítő független magyar népköztársaságot és annak a „királyi palotában” látható szent és sérthetetlen fejét éltette az elvakult tömeg és körülöttünk mindenütt már a fölébredt emberi öntudatot hirdető szakszervezetek minden köztekintélyt romboló korszaka tombolt, de ebben a teremben — emlékezzünk csak vissza — a mélységes hazafiúi fájdalom szántotta végig a lelkeket.

Ebben a teremben, amikor a trikolórnak a tévtanoktól elkábított, hisztériás tömeggel vívott gigászi küzdelme még javában folyt,

amikor az ország viharvert hajójának utolsó roncsait a szennyes hullámok föltartóztathatatlanul sodorták a tátongó örvény felé, a félrevezetett ország nagy többségének mesterségesen irányított érületével merően ellentétes volt a hangulat, mert az itt egybegyűltek lelkéből a mindenünnen tervszerűen kiüldözött nemzeti érzést kiölni, még csak pillanatokra is, nem volt emberi hatalom.

És az események egyre gyorsabban, egyre sebesebben, szinte lavinaszerűen peregtek tovább.

Amikor azután az elmúlt év tavaszán negyedszer találkoztunk ezen a helyen, akkor túlestünk már a bolsevista rombolás szédületes pusztításain, akkor már nagyrészen általszenvedtük az idegen megszállás lealázó szenvedéseit, akkor már túlvoltunk a nemzeti újjászületés utáni vágyakozás legelső lázas állapotán is és a keresztény erkölcs és a nemzeti gondolat jegyében kivívott győzelem fölött lelkesedve, önelégülten állapíthattuk meg, hogy ugyanazok az eszmék hatották át végre az egész magyar közéletet, mely eszméknek szepőlten tisztasága, mely eszméknek mélységes tartalma, mely eszméknek fenséges varázsa már egy évtizeddel annakelőtte töltötte be a mi gondolatvilágunkat, akkor, amikor a nagy nemzeti ideál szolgálatába állított egyesületünk megalapítását elhatároztuk.

Az ötödik esztendő most köszöntött ránk. De mielőtt még a *ma* szemüvegén keresztül vizsgálhnánk a közelmúlt eseményeit, mielőtt még a *ma* fényszóróját vetítenénk a közeljövő eshetőségeire, álljunk meg egy pillanatra ennél a határkőnél!

Idézzük előbb emlékezetünkbe a tőlünk végső búcsút sem vett és forrón szeretett hazánkért deli férfikorukban öntudatosan martíromságot szenvedett hőseink daliás alakját!

Ha csak pillanatokra is, hadd testesüljön meg az a sok ragyogóan büszke név, amely e serleg falára van bevésve.

Hadd jöjjenek a bizonytalan sorsban máról-holnapra csak tengődő és változások után vágyakozó élők közé, a szebb magyar jövőért életükkel adózó halottak.

Hadd varázsoljuk vissza együttesen, hogy erőt meríthessünk a jövőhöz, a bizakodó, dicsőséges multat, amit a feledés ködfátyola sohasem fog eltakarni, mert mindnyájan, akik csak itt vagyunk, e serleg megalapításakor szent fogadást tettünk, hogy az önzetlenségnek, a bátorságnak, a hazafias áldozatkészségnek, a minden érzésnél magasabb és magasztosabb érzelmeknek, a *hazaszeretetnek* mártírjait elfeledni sohasem fogjuk és elfeledtetni sohasem engedjük, mert a sokat nem beszélő, de annál többet cselekvő kötelességtudásnak, az igazi magyar erényeknek, a magyar tisztességerzetnek, a magyar becsületérzésnek, vagyis mindazoknak az ideáloknak, melyeknek terjesztésére egyesületünk létesült: örök oltárt emeltünk s akikben ezeket a nemes erényeket, ezeket a megbecsülhetetlen nagy lelki tulajdonságokat megnyilvánulni láttuk, azoknak a nemes hazafiaknak örökétig áldott és vérükkel szentelt emlékét ápolni és dicsőséges emléküket híven megőrizve, az utókornak általadni fogjuk.

Úgy érzem, hogy a mai nehéz időkben szinte lelki szükségletünkre szolgál, ha törhetlen akaraterőt, ha szívós kitartást, ha esüggédést nem ismerő hitet meríthetünk azoknak a hősöknek emlékéből, akik *öntudatosan*, akik nem úgy, mint százezrek talán maguk sem tudták, hogy miért, hanem akik a mi — már akkor hirdetett — eszméinkért szenvedtek vértanuhalált, mert lelkükben már ott égett a keresztény erkölcs s a nemzeti gondolat tisztító tüze, mert a hazáért dobogó szívükben ott élt a magyar nemzeti integritás magasztos gondolata.

És most álljunk meg egy pillanatra ennél a második határkőnél is!

Amikor az országot a destrukció gyalázatos aknamunkája tervszerűen a tönk szélére vetette s amikor még egyéni bátorság is kellett a közéleti föladatok elvégzésére vállalkozni, közülünk, akik itt vagyunk nagy lelkesedéssel eltelve, többen vállalkoztunk az újjáépítés nehéz munkájában való részvételre s valamennyien megfogadtuk, hogy minden rendelkezésünkre álló eszközzel szembeszállunk a legveszedelmesebb métellyel, a nemzetköziség szolgálatába szegődött útszéli demagógiával, visszaállítjuk a tekintélyek s a tiszta erkölcs uralmát s a trikolórt az őt megillető magasságba helyezzük vissza, mert a keresztény eszme és a nemzeti gondolat, úgy véltük, hogy elsősorban erre kötelezett mindnyájunkat.

Ha nem akarok az események egyszerű szürke krónikása lenni, ha nem akarom a kritika fegyvereit magamtól eldobni, akkor kénytelen vagyok elfogultság nélkül megállapítani, hogy az a helyzet, amelyben ma vagyunk, még mindig nem kielégítő és nem azonos azzal a helyzettel, amelynek elérésére annakidején szent fogadalmat tve törekedtünk.

Fájó szívvel kell megállapítanunk, hogy ma sem tudunk még felülemelkedni arra a magaslatra, hogy belássuk, miszerint csak egy politika lehet jogosult ebben a esonka-országban, az egyetértés és a fokozott összetartás politikája, amelyet csak integritásunk visszaszerzésének mindent átfogó nagy gondolata hevít s amelyet csak önzetlen, egyéni célokat nem ismerő, eselekvő munkálkodással mozdíthatunk elő.

Ma sem tudjuk valamennyi magyarok belátni, hogy e esonka-ország politikusainak nem azt kell keresve kutatni, ami elválaszt bennünket, hanem azt, ami összehoz és szorosan összefűz mindnyájunkat.

Még ma sines meg a kellő erkölcsi erőnk és bátorságunk egyértelműen kinyilvánítani, hogy a közélet porondján nincs annak semmi keresnivalója, aki nem tud nyílt tekintettel, tiszta lelkiismerettel és fölemelt fővel járni miközöttünk.

Bátran meg kell mondanunk és még ha megzavarnánk is a hősök álmát, nyíltan le kell szögeznünk, hogy azok az erények, melyeknek hősi halottaink megtestesítői voltak, a kötelességtudás, az igazi önzetlenség, a hazafias áldozatkészség, mintha még mindig

nem uralnák kellő mértékben ezt a kort, mintha még ma is a lelkiismeretlenségben sokszor határt nem ismerő egyéni törtetés korszakát élnénk, mert a konclesők tábora még mindig csak nehezen ritkul és a nagyközönség szemében porhintésül szolgáló „meggyőződés” fénytiszta mezébe a kelleténél gyakrabban a *legönzőbb*, a *legridegebb egyéni* érdek öltözik.

Csoda-e, ha a szenzációra éhes sajtó kaján kárörömmel használja ki mindezt mi ellenünk, mert ha a napi politika amúgy is ingoványos, vadvizes talajáról, — hol eszméink cégére alatt sokféle ember csödült össze — egyik vagy másik a zsombék töve mellé lépve lesüpped, nagyon is jól tudják, hogy a keresztény nemzeti irányt hirdető összességnek kell viselni mindezt a felelősséget, viselni kell pedig azért a gondatlanságért, amit a fegyvertársak meg nem válogatása körül akaratlanul is elkövettek.

Mi, akik itt vagyunk, mi, akik aggódva aggódunk hazánk jövőndő sorsáért, mi, akik az igazi keresztény érzelmektől irányított *realpolitikának* vagyunk a hívei, úgy érezzük, hogy csak akkor leszünk igazán méltók azokhoz, akik az ország jövőndőjéért envérüket áldozták, ha azon a helyen, ahová a sors akarata állított bennünket, hűségesen és úgy teljesítjük a kötelességeinket, hogy a mult hibáitól, a mult bűneitől kettőzött szorgalommal, keresztényi türelemmel, megértéssel, kitartással és eréllyel tisztítjuk meg a jövőndő perspektíváját.

Én tehát abban a reményben, hogy időbelileg minél jobban távolodunk a forradalmak izzó levegőjétől, annál közelebb jutnak a közélet erkölcei is ahhoz a tisztult, fenséges ideálhoz, amelyet egyesületünk tűzött zászlajára és abban a biztos tudatban, hogy az integritás magasztos gondolatáért való céltudatos és kitartó küzdelem *már ennek természetszerű folyamánya lesz* s abban a törhetlen hitben, hogy e hősök vére *erőt és kitartást* kölesönöz nemzetmentő munkánkhoz, ezzel a rövid, de átérzett *fohással* zárom szavaimat: Úristen! Elárvult Magyarok Istene! Világosítsd meg a lelkek sötét-ségét, hogy *minden* időkben, de leginkább most, e keserves megpróbáltatások közepette, *valamennyi* magyar embert *minden* eselekedeténél az a magasztos gondolat vezérelje, ami erre a serlegre van bevésve: „*Pro Patria.*”

I. NEMZETGYŰLÉS

Interpelláció a külügyminiszterhez a magyar nemzet örök kegyeletével gondozott s jelenleg megszállott területen levő sírhelyeknek, emlékszobroknak és egyéb műemlékeknek nemzetközi oltalom alá helyezése tárgyában és a külügyminiszter válasza.

(1921. február 5.)

TISZTELT NEMZETGYŰLÉS! Országunk mai csonka állapotában, amikor leszegezhetjük, hogy a magyar lélek századok leforgása alatt sem esett át annyi keserves csalódástól terhes viszonytagságon, mint most, az őszi rózsáról emlékezetessé vált októberi lázadás óta, előre kell bocsátanom, hogy a legkevésbé sem akarom a kelleténél élénkebb színekkel ecsetelni, a kelleténél élesebben aláfesteni és olesó hangulatkeltéssel még fájdalmasabbá tenni azt az ügyet, amelyet különben is csak nehéz szívvel, de kötelességszerűen vagyok kénytelen a t. Nemzetgyűlés színe elé hozni. Én, t. Nemzetgyűlés, a kegyeletnek, ennek a legnemesebb, ennek a legmagasztosabb érzésnek nemzetközi viszonylatokban való fenntartása, ápolása és fejlesztése érdekében emelek szót, mert amint köztudomású dolog, hogy a kultúrnépek mindenütt a legnagyobb pietással vették körül eddig is azokat az örök beccsel bíró műemlékeket, reájuk hagyományozott emlékszobrokat, még akkor is, amikor azok esetleg legnagyobb ellenségeiktől maradtak rájuk, úgy azt hiszem, joggal megkövetelhetjük, hogy a megszállott területeken hagyott műemlékeinkkel, szenthelyeinkkel szemben a magukat nagy előszeretettel kultúrnépeknek hirdető utódállamok is akként viselkedjenek, amint az a kultúrális nivó legelemibb követelményeinek megfelel! . . . (*Csernus Mihály* közbeszól.) . . . A trianoni békeszerződés hatodik részének második címe alá foglalt 155. és 156. szakaszok a kegyelet szakaszainak nevezhetők el . . . (*Weiss Konrád*: Olyan is van benne?) . . . Ezek az annakelőtte ellenséges államok területein eltemetett harcosok sírhelyeinek tiszteletben és jókarban tartásáról szólnak. A 156. §. szerint a különböző hadviselt államok egyéb állampolgárainak sírhelyei is a 155. §-nak megfelelően jókarban tartandók. A magyar nemzet felfogását büntetőtörvénykönyvünk, az 1878: V. t.-e. 420. §-a tükrözi vissza, mely szerint az, aki sírt, síremléket, nyilvános emlékszobrot jogtalanul megrongál, elpusztít vagy megsemmisít, három évig terjedhető fogházzal és megfelelő pénzbüntetéssel büntetendő

s e vétségnek még a kísérlete is büntetendő. A magyar kihágási büntetőtörvénykönyv, az 1879. évi XL. t.-c. 80. §-a szerint pedig az, aki nyilvános helyen felállított emlékművet, sírt vagy síremléket szándékosan bemocskol elzárással és megfelelő pénzbüntetéssel büntetendő.

Ami tehát a trianoni békeszerződésben a sírhelyekre nézve áll, az per analogiam kiterjeszthető egyéb műemlékekre, emlékszobrokra is, mert elvégre, hogy a kegyelet milyen formában nyilvánul meg, az teljesen mindegy, mindenesetre kell hogy ez a tilalom annyival is inkább tiszteletre s a nemes ellenfelekhez méltó legyen, mert a kegyelet fenntartását, amint a magyar állam, épúgy valamennyi külföldi jogállam is még büntető szankeióval is biztosította. Azok a hírek azonban, melyeket a megszállott területekről hallunk, ellentmondanak ennek. Így legutóbb Komáromban Klapka György honvédtábornok emlékszobrát döntötték le... (*Weiss Konrád: Félnek tőle!*)... A dévényi millenáris emlékművet lerontották; a nyitra-zoborhegyi millenáris Turul-emléket előzően megtámadták és lövésekkel megrongálták, most pedig legutóbb szintén levegőbe röptették; (*Zaj.*) a pozsonyi Mária Terézia-szobrot. A pozsonyi Petőfi-szobrot magukra nézve szerfelett kellemetlennek minősítették, a kassai honvédszobrot ledöntötték, (*Felkiáltások: Hallatlan!*) ismertesek ugyanesak azok az atrocitások, melyek a nagyszalontai Kossuth Lajos-szobor és Arany János-szobor, azután a marosvásárhelyi Bem-szobor, (*Felkiáltások: Gyalázat!*) a Himnusz lánglelkű költőjének, Köleseynek szatmári szobra ellen irányultak (*Nagy zaj.*) és mindazok a barbár vandalizmussal keresztülvitt merényletek, amelyek a kolozsvári Nemzeti Áldozatkészség szobra (*Zaj.*) és a segesvári Petőfi-emlék, a zilahi Wesselényi-szobor, a nagybeeskereki Kiss Ernő-szobor ellen történtek s amelyeknek, t. Nemzetgyűlés, majdnem áldozatává lett az aradi Kossuth-szobor és az aradi vértanúk szobra; mindezek a dolgok a legteljesebb hazafias aggodalommal töltenek el (*Felkiáltások: Oláh kultúra!*) és arra késztetnek, hogy akkor, amikor még nem késő, amikor még lehet ez ügyben tennünk valamit, felemeljem tiltakozó szavamat e barbár cselekedetek folytatása ellen... (*Birtha József közbeszól.*)... és arra kérem a miniszterelnök urat, illetve a külügyminiszter urat, hogy találjon rá haladéktalanul módot, hogy ezek a mi szent kegyhelyeink, szent szobraink sürgősen megfelelő nemzetközi oltalomban részesüljenek. (*Élénk helyeslés.*)

Itt kell szóvá tennem elsősorban, t. Nemzetgyűlés, vajjon nyugodtak lehetünk-e ezek után mi elárvult magyarok, hogy nagy fejedelmünknek, II. Rákóczi Ferencnek és Thököly Imrének, valamint az aradi tizenhárom vértanúnak porladó hamvai háborítatlanul pihenhetnek-e az alatt az idő alatt is a megszállott területen, amíg mi kénytelenek vagyunk tűrni, hogy felettünk a trianoni békeszerződés halálpáragrafusainak idegen nemzetek szereznek érvényt.

Mi magyarok, t. Nemzetgyűlés, a Kelet népe, akiket nagy előszeretettel szoktak a barbár hunok utódainak nevezni... (*Birtha József*: Látjuk, ki a barbár!) ...számtalan bizonyosságát szolgáltatottuk már ez irányban elfoglalt álláspontunknak. A török hódoltság óta, t. Nemzetgyűlés, épen maradt az egri minaret, Gül Baba sírja, a pancsovai s egy sereg más török emlék. Az 1849-iki szabadságharc letörésében résztvett orosz hatalom által létesített... (*Drozdgy Győző*: Hentzi-szobor!) ...számos orosz emlék ma is teljesen érintetlen. Ott van t. Nemzetgyűlés, a segesvári szobor, Skariatín orosz tábornok emlékműve a fehéregyházi úton, a bártfai orosz emlék, továbbá az ürömi orosz templom még a nagy világégés ideje alatt is érintetlen maradt és érintetlen maradt a tót templom, a szerb templom, Thököly Száva szerb alapítása: a Thökölyánium, az ottlevő bronzreliefeknek semmi bajuk sem történt és amikor bekövetkezett a világháború, Győrben a napoleoni háború alatt elesett franciák emlékére emelt emlékoszlopnak semmiféle bántódása nem történt. (*Birtha József*: Ez a magyar lojalitás!)

T. Nemzetgyűlés! A világégés ideje alatt békén hagytuk a Washington-szobrot s békén tudtuk hagyni még a Hentzi-szobrot is. Lovagiasabban, gavallérosabban, türelmesebben, azt hiszem, egyetlenegy kultúrnemzet sem viseltetett azok iránt az idegen állampolgárok iránt, akik a világháború ideje alatt az országban rekedtek. (*Birtha József*: Mit várjunk az oláhoktól és csehektől?) Épen ezt kérdezem én is a t. Nemzetgyűléstől... (*Gerencsér István*: A franciák bezárták őket!) ...remélhetjük-e ennek a lovagias, nemes gondolkodásmódnak legalább csak bizonyos, szerény mértékben való érvényesülését, feltételezhetjük-e azoktól a „kultúr”-államoktól, amelyek körülöttünk vannak? (*Felkiáltások*: *Soha egyikőtől sem!*) Hiszen egyre-másra a trianoni békeszerződés arculesapásáról érkeznek a hírek. (*Birtha József közbeszól.*) A hódmezővásárhelyi Friss Hírek január 23-iki számában jelent meg az a hír, hogy a román kormány... (*Csernus Mihály*: Nem román, hanem oláh!) ...január 9-én engedélyt adott a román-francia légió tisztjeinek, hogy közlegénységet toborozzanak az Erdélyben lévő katonakötelezettek között, azonban úgy, t. Nemzetgyűlés, hogy ez a toborzás csakis a magyarokra, csakis a székelyekre terjedhet ki. (*Nagy zaj.*) (*Csernus Mihály*: Ki akarják pusztítani őket!) (*Felkiáltások*: *Gyalázat!*) A Cunard Line szerződést kötött a román vagy helyesebben oláh kormánnyal, amely megengedte, hogy kivándorlási irodákat létesítsenek és kivándorlási propagandát folytassanak, de hogy a magyar-irtás jellege teljes legyen, ez is kizárólag csak magyarokra és székelyekre terjed ki. (*Felkiáltások*: *Hallatlan! Gyalázat!*) (*Birtha József közbeszól.*) Így fest, t. Nemzetgyűlés, a gyakorlatban a nemzeti kisebbségi jogok védelme. Nehogy esetleg inzultusok érijék szülőföldjeiken lakó véreinket, az oláh kormány, úgylátszik, időnap előtt igyekszik idegen hant alá segíteni őket. (*Mozgás.*)

De a kisebbségi jogok védelme egyéb nézőpontból is igen szo-

morúnak mutatkozik, mert színmagyar vidékekről, Beregszászról, Nagyszöllősről, Tiszaújlakról, Husztról hallunk egyre-másra híreket, amelyek szerint letartóztatás terhe mellett eltiltják még a magyar dalnak, a magyar nótának éneklését is... (*Gerencsér István*: A magyar iskolákat színmagyar vidékeken sorra bezárják!) ...és a színmagyar komárommegyei közigazgatási tisztviselőknek ügye is, azt hiszem, nagyon nehezen egyeztethető össze a nemzetiségi kisebbségek védelmével.

De talán, t. Nemzetgyűlés, mindezeket a sérelmeket, sajnos, az ez idő szerint szintén illetékes helyen Jablonszky és Körmendy-Ékes képviselő urak, akik bátor magatartásukkal eddig is az egész Nemzetgyűlés háláját vívták ki maguknak, (*Lelkes éljenezés.*) szóvá fogják tenni. (*Birtha József*: Itt is mindennap hangoztatni kell.)

T. Nemzetgyűlés! Méltóztassék nekem megengedni, hogy visszatérjek interpellációmnak egyik legfontosabb, legfőbb tárgyára, nevezetesen arra, hogy előadjam azt, hogy itt Budapesten a Hollós Mátyás Társaság hazafias mozgalmat indított II. Rákóczi Ferenc és Thököly Imre ereklyéinek sértetlensége és kegyeletes megőrzése érdekében. Azt hiszem, t. Nemzetgyűlés, hogy ez a mozgalom méltó a legteljesebb szimpátiánkra (*Ügy van! Ügy van!*) és amennyire csak tehetjük, támogatnunk kell ezt a mozgalmat.

De ugyanakkor meg kell jegyeznem azt is, hogy minden esetleg felvetődő olyan ideával szemben, amely talán arra irányulna, hogy ezeket a szent ereklyéket magyar közigazgatás alatt álló területre szállítsuk el, tiltakoznom kell. És ez ellen állást kell foglalnom, mint ahogy annak idején mint belügyi államtitkárnak is sokakkal szemben ellentétes volt a felfogásom akkor, amikor egyesek hazafiatlanul minősítették azokat a közigazgatási tisztviselőket, akik nehéz lelki vívódás után mégis arra az álláspontra helyezkedtek, hogy nem tudták megtagadni az idegen hűségeskünek a letételét és a helyszínén maradtak. Ma már tisztában van mindenki azzal, hogy talán nagyobb szolgálatot teljesít a magyar ügynek az, aki megmarad továbbra is őrhelyén. (*Birtha József*: Ha ugyan lehet ott maradni, de kiűldözik őket.)

Nekem az a meggyőződése, hogy minden jel, minden emlékszóbor, amely a megszállott területen továbbra is a magyar kulturára emlékeztet, a nemzeti kisebbségek erősítésére szolgál és ha a trianoni békeszerződés, amely mindenünket elvette, mely mindenünktől kifosztott, megrabolt, ezt az egyedüli jogunkat meghagyta, akkor nekünk e jogunkkal élnünk kell, ezt a jogunkat nekünk feladni nem szabad. (*Élénk helyeslés.*)

T. Nemzetgyűlés! Elöttem fekszik egy igen szomorú térkép. Az Edvi-Halász-féle térképnek 1920 novemberben megjelent III-ik kiadása, amely a külföld felvilágosítását célozza. E térképből azt látjuk, hogy a demarkacionális vonalon túl fekszenek úgyszólván az összes műkincseink, emlékszobraink, összes kegyhelyeink. Ennek a nyitja pedig az, hogy a török hódoltság ideje alatt úgyszólván tel-

jesen elpusztultak a jelenlegi Magyarország területén lévő emlékeink és inkább csak az maradt meg, ami ezen túl fekszik. A helyzet ezidőszent az, hogy most ezeket a műemlékeket még a török dúlásnál is nagyobb veszedelem fenyegeti. Méltóztassanak tehát megengedni, hogy ez ügyben szót emelve, röviden még egyszer összegezhessen azokat az atrocitásokat, melyeket kérésemre Lechner Jenő dr. műegyetemi tanár úr volt szíves összeállítani és amelyek kiegészítik azt a térképet, amelyet dr. Möller István műegyetemi tanár úr készített a külföld számára. (*Halljuk! Halljuk!*)

Felső-Magyarországon a következő atrocitások történtek (*olvassa*):

Kassán a honvédemlék fejét leverték és a múzeumba vitték. A Kossuth-szobrot elpusztították. (*Felkiáltások: Gyalázat!*) A Rákóczi-Múzeum igazgatóját elmozdították, most egy Pollák nevű szanitéc áll az élén. (*Hallatlan!*)

Nyitrán a várhídon állott Mária-szobrot — XVIII. századbeli emlék — elpusztították. A vár I. Lipót-kori kétfejű sas kódíseit, melyeket mi műemlék jellege miatt tűrtük, leverték.

Dévényben a Milleniumi emlékoszlopot — amint már említettem — felrobbantották. (*Mozgás.*)

Pozsonyban a Duna-híd mellett álló minisztériumi épület kapuján lévő kő-őralakokat megcsontkították. Mária Terézia márványszobrát ledeszakították. Petőfi szobrát az entente-missziók beavatkozása mentette csak meg az elpusztulástól. A barbár indulatok kitörésének fékentartására tilalmi táblát akasztottak rá. (*Felkiáltások: Hallatlan!*)

A pozsonyi Dómban egy szárnyas oltárról, amelyen Ferenc József huszáraival van ábrázolva, a király alakját leverték, állítólag Kľofác jelenlétében.

Zoborhegyen a Milleniumi emléket lövésekkel megtámadták. Tele van sérülésekkel és mint a legújabb hírek jelezték, felrobbantották.

Lőcsén a vasból öntött honvédemléket elpusztították. (*Zaj.*)

Körmöcbányán a honvédemléket — obeliszk bronzturullal — elpusztították.

Losoncon a honvédszobrot elpusztították. (*Mozgás.*) (*Birtha József: Minő barbárságok!*)

A turóci szorosban lévő hadiemléket csak úgy lehetett megmenteni, hogy ott elesett oroszok is pihennek.

A Prager Tagblatt közölte, hogy a rózsahegyi XVIII. századbeli Mária-szobor — Patrona Hungariae — nyakába koldustarisznyát akasztottak. Emiatt Hlinka interpellált is.

Besztercebányán az erdőigazgatóság palotájáról a Zsolnay-gyárban remekbe készült díszes címert leverték. Általában az összes negyvennyolcas emlékműveket részben elpusztították, részben megcsontkították.

Az útszéli feszületeket rendszerint megcsönkítették. Sok helyütt a tótok ellenállást fejtettek ki. Az olmützi érsek néhány száz megcsönkített feszület képét kiadta. A Bohemia is írt ezekről a kultúr-atrocitásokról.

Érsekújvárott Kossuth szobrát ledöntötték. (*Zaj.*)

Az erdélyi adatok a következők:

Kolozsvárott Mátyás király szobrát megcsönkítették, a felirat betűit leverték. A magyar bronz mellékalakok zászlóit letörték. Egy alkalommal egy suhanc felmászott a szoborra és nyilvános tetszés mellett felpofozta a királyt és sarkantyúit letörték. Az egész szobrot csak az mentette meg a végpusztulástól, hogy Mátyást az oláhok a magukénak vallják. (*Weiss Konrád: De sarkantyú nélkül, boeskorban!*) (*Élénk derűltség.*)

A Kárpátok Őre nemzeti áldozatkészség szobrát (Kolozsvári Szeszák műve) ledöntötték és tüzelőfának szétforgácsolták.

Az egyetem ormán lévő Ferenc József szobor fejét leütötték és az utcai suhancok labdázta vele.

Brassóban a cenkhegyi Milleniumi emléket, még a háború alatt, az első oláh betörés alkalmával felrobbantották.

Szatmáron — miként említettem — Kölcsey szobrát oláh munkások zúzták darabokra hatósági intézkedésre.

Marosvásárhelyen Kossuth és Bem szobrát megrongálták. Rákóczi mellszobrát a Marosba lökték. Petőfi reliefjét összetörték. Boeskey mellszobrát lerántották és összetörték. (*Felkiáltások: Hallatlan! Gyalázat!*)

Aradon a hatóság le akarta hordatni a vértanuk emlékszobrát. A magyar lakosság azonban megakadályozta.

Nagyszalontán Arany János és Kossuth szobrai — miként említettem — lerombolták.

Zilahon elpusztították a Fadrusz mester által alkotott Wesselényi-szobrot.

Segesvárott Petőfi szobrát rombolták le.

(*Sándor Pál: Barbárok! Birta József: Vadállatok ezek!*)

A délmagyarországi szomorú kimutatásból meg kell említenem még, amit szintén érintettem, hogy Nagybeeskereken Kiss Ernő szobrát kötéllel akarták lerántani, de nem bírták, tehát a vicinális vasúthoz kötötték és azzal rántatták le. (*Birta József: Rettenetes! Örületben vannak!*)

Zomborban Leiningen szobrát döntötték le. Versecen a honvéd-emléket rombolták le. (*Alávalóság!*)

Csáktornyán a várból elvitték Zrinyi Ilona ágyát és a XVII. századbéli gobelineket és a zágrábi múzeumba szállították. Festetich Jenő birtokán kifosztották a könyvtárat, levéltárat és képtárat.

T. Nemzetgyűlés! Mindezek után méltóztassék megengedni, hogy a következő interpellációt terjesszem elő a kormányelnök úrhoz, illetve a külügyminiszter úrhoz. (*Halljuk! Halljuk! Olvassa:*)

„Van-e tudomása a kormányelnök úrnak, illetve a külügy-miniszter úrnak arról, hogy a megszállott területeken maradt és a magyar nemzet kegyelete által eddig gondosan őrizett emlékszobrok, sírhelyek és egyéb műemlékek épsége a legnagyobb veszedelemben forog?

Hajlandó-e a kormányelnök úr már most megnyugtani a magyar nemzetet, hogy nagy fejedelmünknek, II. Rákóczi Ferencnek, Thököly Imrének és az aradi 13 vértanu porladó csontjai meggyalázást nem szenvednek? (*Élénk helyeslés.*)

Hajlandó-e tehát a kormányelnök úr, illetve a külügyminiszter úr diplomáciai úton azonnal érvényt szerezni, a trianoni békeszerződés 155. és 156. §-aiban megnyilvánuló kegyeletérzésre való hivatkozással, a kultúra legelemibb követelményeinek? És mikor és minő praeventív intézkedéseket szándékozik tenni a megszállott területen lévő sírhelyek, emlékszobrok és egyéb magyar műemlékek sértetlenségének biztosítása érdekében?” (*Általános élénk helyeslés, éljenzés és taps. A szónokot számosan üdvözlük.*)

— Gratz Gusztáv külügyminiszter válasza —

T. Nemzetgyűlés! (*Halljuk! Halljuk!*) Méltóztassék megengedni, hogy Karafiáth Jenő t. nemzetgyűlési képviselő úr interpellációjára úgy a magam, mint a távollevő miniszterelnök úr nevében reflektálhassak és azonnal megadhassam a választ. (*Halljuk! Halljuk!*)

Legnagyobb gondoskodásunk tárgyát fogja képezni, t. Nemzetgyűlés, az az ügy, amelyet a t. képviselő úr interpellációjában figyelmembe ajánlott. Van tudomásom arról, hogy igen sok esetben előfordultak a vandalizmusnak olyan bennünket joggal felháborítható és elég éles kifejezésekkel nem kvalifikálható megnyilvánulásai, amilyeneket a képviselő úr interpellációjának indoklásában oly nagy számmal felhozott.

Már hivatalbeli elődöm elhatározta, hogy ebben a tárgyban egy jegyzékben fog fordulni az entente-hoz, ... (*Birtha József: Meg is kellett volna csinálni, nemcsak elhatároznia!*) ... amelyben oltalmat kér a magyar műemlékek és a nemzeti kegyeletnek tárgyát képező egyéb, a tőlünk elszakított területeken levő objektumok számára. Ebben a tárgyban jelenleg tárgyalások vannak folyamatban a külügyminisztérium és a vallás- és közoktatásügyi minisztérium között, amelynek a gondozására ezek a műkincsek bízva voltak. A magam részéről ezeket a tárgyalásokat minden lehető eszközzel siettetni fogom s ennek alapján szándékunk az entente-nak részletes javaslatokat tenni abban a tekintetben, hogy ezek a mi műkincseink, emlékeink és a kegyeletünk tárgyát képező sírhelyek kellő oltalomban részesüljenek.

Ettől eltekintve azonban ezeknél a tárgyalásoknál is, amelyek közöttünk és az illető területek jelenlegi birtokosai között a békeszerződés végrehajtásából kifolyólag kétségtávol belátható időn belül

le fognak folytatódni, figyelemmel leszünk erre a kérdésre s igyekezni fogunk, hogy valóban hatékony garanciákat kapjunk az ilyen esetek megismétlődése ellen. (*Általános helyeslés.*)

Ha azok a lépések, amelyeket ebben az irányban tenni szándékozunk, természetes kötelességünket is képezik, legyen szabad mégis kifejezést adnom azon biztos reményemnek is, hogy az illető területek jelenlegi birtokosai (*Élénk felkiáltások: Bitorlói!*) maguk is súlyt fognak fektetni arra, hogy a mi műemlékeink és egyéb kegyeletünk tárgyát képező helyek meg ne sértsenek és hogy módot fognak találni arra is, hogy ezen akaratunknak náluk érvényt tudjanak szerezni. Önmagát alacsonyítja le és kultúrképességeiről szomorú tanubizonytságot állít ki az a nemzet, ... (*Úgy van!*) (*Szilágyi Lajos*: Ez a magasabb kultúrközösség, amelyet mostanában annyit emlegetnek!) ... amely más nemzeteknek és saját polgárai egy nagy részének kegyelele tárgyát képező műalkotásoknak vagy emlékeknek lerombolását vagy megsértését megakadályozni nem tudja s a saját gyengeségéről állít ki szomorú bizonyítványt, ha ilyen ére- és kőszimbólumoktól is retteg és félelmet mutat. (*Általános tetszés.*)

Kérem a t. Nemzetgyűlést, hogy válaszat tudomásul venni méltóztassék. (*Általános élénk helyeslés és taps.*)

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó. (*Huszár Károly*: A pannonhalmi műemlék is el van pusztítva!) *Karafiáth Jenő*: A külügyminiszter úrnak válaszát köszönettel és megnyugvással tudomásul veszem. (*Helyeslés.*)

I. NEMZETGYŰLÉS

Interpelláció a külügyminiszterhez a felvidéki püspökségek jogtalan betöltése és az érseki jogkörök sértetlenségének fenntartása tárgyában és a külügyminiszter válasza.

(1921. február 19.)

TISZTELT NEMZETGYŰLÉS! Méltóztassanak megengedni, hogy az ezeréves Magyarországnak ezidőszerint idegen megszállás alatt álló területén élő egyházak jelenlegi szomorú, keserves helyzetével foglalkozzam. (*Halljuk! Halljuk!*) Ezúttal a katolikus egyház ügyeivel kívánok foglalkozni. Legközelebb — a Ház szíves engedélyével — a tőlünk elszakított református és lutheránus hívek egyházi sérelmeit teszem szóvá. (*Birtha József: A lutheránusok autonómiáját felfüggesztették.*) Mielőtt interpellációm tárgyára rátérnék, méltóztassék megengedni, hogy néhány számadattal világítsam meg a tárgyalandó kérdés rendkívüli jelentőségét nemcsak felekezeti szempontból, hanem a magyarság nézőpontjából is. Kérésemre tegnap kaptam kézhez a statisztikai hivatal kimutatását, amely szerint az integer Magyarországon lakó 9,010.000 római katolikus hívőből jelenleg idegen közigazgatás alatt álló területen él 4,303.000 lélek, szóval a katolikus híveknek majdnem fele.

Ebből — az 1910-iki népszámlálási adatokat veszem — a csehek által megszállott területen lakik 633.000 magyar anyanyelvű és 120.000 német anyanyelvű; románok által megszállott területen lakik 642.000 magyar anyanyelvű, 298.000 német anyanyelvű; jugoszláv megszállás alatti területen lakik 389.000 magyar anyanyelvű és 239.000 német anyanyelvű római katolikus hívő.

Ezt azért véltem szükségesnek előhozni, mert ebből látható, hogy 4,303.000 római katolikus hívőből ezidőszerint idegen közigazgatás alatti területen él 1,734.000 magyar katolikus hívő, 849.000 német anyanyelvű katolikus hívő és csupán csak 1,305.000 tót anyanyelvű és 415.000 egyéb nemzetiségű. Azért kívánom ezt itt leszögezni, hogy lássa a tisztelt Nemzetgyűlés, miszerint a katolikus egyház ügye körülbelül kétszer annyi magyar és német anyanyelvű polgárt érint közelebbről, mint amennyi tót anyanyelvű hívőt érdekel, eltekintve attól, hogy az utóbbiak különben sem kívánták a kérdést a történeteknek megfelelően rendezni.

Méltóztassék ezek után megengedni, hogy rátérjek interpellációm tulajdonképeni tárgyára. (*Halljuk! Halljuk!*) Az apostoli szentszék hivatalos közlönyének egyik legutóbbi számában egy közlés

foglaltatik, amely szerint a pápa dr. Radnay Farkas besztercebányai püspököt és Batthyány Vilmos nyitrai megyei püspököt püspökségük vezetésétől az auxumi, illetve a cyrrhusi érseki címek egyidejű adományozásával felmentette és nyitrai megyei püspökké dr. Kmetykó Károly nyitrai megyei püspökké, besztercebányai püspökké Blacha Márián szepesegyházi megyei püspökké, szepes megyei püspökké pedig Vojtassák János szepesegyházi megyei püspökké nevezte ki.

Tisztelt Nemzetgyűlés! E hírek olvasásakor disztinkválunk kell. A szepesi püspökség Párty Sándor szepesi püspök halálával jogilag és tényleg megüresedett. Nem esik azonban eme elbírálás alá a másik két püspökség betöltésének a kérdése, mert sem szellemi, sem testi épség tekintetében e püspökök ereje nem hanyatlott, kormányzati energiájuk nem csökkent, sőt mikor az illető püspökök hivatalos eljárásukkal kapcsolatban a szentszékhez működésükről jelentést tettek, mindig a legnagyobb elismerésben, a legnagyobb dicséretben részesültek.

Nekik konfliktusuk sem lehetett a cseh kormánnyal, mert tudvalévő dolog, hogy mikor a csehek előfutárai e területre érkeztek, őket székhelyükről azonnal eltávolították. Itt tehát azzal a ténnyel állunk szemben, hogy két teljesen kifogástalan működésű róm. kath. megyei püspököt mozdítottak el állásukból... (*Birtha József közbeszól.*) ... elmozdították pedig őket azért, mert a cseh kormány nem akart ott pártatlan egyházfőket tűrni és viszont ők sem tudtak volna továbbra is olyan pozíciót betölteni, mely ellentétes egyrészt a katolikus egyház, másrészt az ott levő magyar- és németajkú hívek érdekeivel. Általában véve nem akartak a hívek kulturális életének, lelki életének elnyomói, zaklatói közé szegődni és nem akartak az egyházi érdekek rovására a cseh kormánynak politikai szolgálatokat tenni. E tény főleg azért keltett nagy elkeseredést a lelkekben, mert az a készség, az a sietség, amelyet itt láttunk, evidens ellentétben állt azzal a hagyományos magatartással, amelyet egyházi téren eddig tapasztaltunk.

Nem akarok mást említeni, azt hiszem elég, ha emlékezetükbe idézem Dfoste-Vischering kölni érsek esetét; azt hiszem elég, ha Ledochovszky gnesen-poseni érsek ügyére hivatkozom, ahol a szentszék évek hosszú során át tartó harcot vívott az államhatalommal szemben. Ezzel szemben itt lázas sietséggel, ellenünk irányuló barátságtalan készséggel kellett találkozunk, melynek következtében Batthyány Vilmos nyitrai püspöknek és Radnay Farkas besztercebányai püspöknek stante pede kellett elhagyni a helyüket. Ügyszólván alig tudtak egyebet magukkal vinni, mint a legszükségesebb holmijaikat, amiint a kereskedelemügyi miniszter úr itt körülöttem megjegyzi, kis utitáskával hagyták el a helyüket. Arról szó sem lehetett, hogy beneficiális jövedelmükből valamit is magukkal vihetek volna, vagy az abból eszközölt beruházások kérdését függőben tarthatták volna, sőt ügylátszik, — nem tudom, nem értesültem róla

— de talán még a legelemibb emberi érzés által megkövetelt nyugdíjban sem részesültek, ha csak azt nem gondolta a cseh kormány, hogy a lovagiasság szabályai szerint minden el van intézve két exotikus érseki cím adományozásával. (*Birtha József közbeszól.*)

Azt az elkeseredést, amely ennek nyomán nemcsak a magyar katolikus társadalomban, de azt hiszem az egész magyar társadalomban fakadt... (*Úgy van! Úgy van!*) (*Birtha József: Ez magyar kérdés, ez nem felekezeti kérdés!*) ...még fokozni fogja, hogy egyes szlovenszkói lapok hírt adnak arról, hogy ezt a példát hamarosan követni fogja a kassai, a munkácsi és az eperjesi görög katolikus püspökök elmozdítása is. (*Birtha József: A protestánsokkal is ugyanezt csinálják.*) Ami a kassai püspökség ügyét illeti, azt hiszem, teljesen felesleges, hogy Fischer-Colbrie püspök úr személyéről itt dicsérően nyilatkozzam. Az ő működése nyitott könyv. Egyet azonban meg kell jegyezni. A püspök úr annak idején annyira pártatlanul és oly megértéssel viseltetett az ő tót anyanyelvű híveivel szemben, hogy egyesek hajlandók voltak a püspököt még pánszláv velleitásokkal is megvádolni.

A püspök úr elment az engedékenység legszélső határáig, de természetesen odáig már nem mehetett, ahol már a katolikus egyház érdekeit találta volna magával szemben, ahol a magyar- és németajkú hívek érdekeivel került volna ellentétbe. Ekkor azonban megindult ellene a legnagyobb hajsza. A cikkek egész áradata zúdult reá. Valami Medveczky nevű ferenczerendi szerzetesből világivá vedlett pap nem átalította saját neve alatt Fischer-Colbrie püspök ellen a szlovenszkói lapokban a leggyalázatosabb cikkeket írni. (*Hallatlan!*) Ez az akció azonban reakciót szült, mert a püspök ezzel szemben mindenütt bizalomnyilvánítással találkozott. Kassa közönsége valósággal tüntetett mellette. Az egyházmegye, a lelkészek, a tót hívek mindannyian biztosították bizalmukról, sőt az egyházmegye lelkészége hódoló fölratot intézett a püspökhöz és kérve-kérte, hogy tartson ki és maradjon meg továbbra is az egyházmegye élén. Ezt a feliratot az ottani 260 lelkész közül 214 írta alá. E 214 lelkész közül a jelenleg idegen közigazgatás alatt álló területen 142 lakik.

• Azért hoztam ezt fel, hogy bebizonyítsam, hogy ma is a legteljesebb bizalom nyilvánul meg a kassai püspök működése iránt és mégis kilátásba helyezik neki, hogy majd ő is a többiekkel hasonló elbánásban részesül! Komplikálja ezt a kérdést még az is, hogy a kassai egyházmegyéhez magyar közigazgatás alatt álló területen működő plébániák is tartoznak, és komplikálja a kérdést még az is, hogy az egyházmegye ingatlanainak öthatod része magyar területen van.

Az eperjesi, valamint a munkácsi görög katolikus püspökségek hasonló veszélyben forognak. Ez azért rendkívül fontos, mert mindannyian tudjuk, hogy a rutének már alig várják, hogy a Millerand-féle kísérőlevél értelmében szabadon nyilatkozhassanak hovátartozandóságuk tekintetében. Tény az, hogy a rutén-kérdés ma még nincs

elintézve. Ha azonban az egyház vezetőit elmozdítanák állásuktól, akkor ez a tény magának a rutén kérdés megoldásának prejudikálna. (*Bírtha József*: 42 görög katolikus papot üldöztek el a csehek.)

E két egyházmegye élén álló püspököknek tudvalevően ma is a hercegprimás a metropolitája, tehát a hercegprimás előzetes megkérdése feltétlenül szükséges. Szükséges ez annyival is inkább, mert néhány plébánia magyar területen fekszik. És feltétlenül szükséges a szentszékek e püspökségek betöltése dolgában a magyar kormánnyal előzetesen érintkezésbe lépni! (*Úgy van!*) Az izgalom, amely ennek nyomán keletkezett, mintha még jobban fokozódnék azáltal, hogy úgy látjuk, mintha a szentszék meg akarná változtatni az ország területén az eddigi ősrégi hierachikus berendezkedést. Mintha azt látnánk, hogy az idegen közigazgatás alatt lévő egyházmegyéket időnap előtt ki akarná venni az esztergomi, az egri és a kalocsai érsek jurisdikeiója alól.

Úgy látjuk, hogy a politika fölébe kerekedik az egyház érdekeinek, (*Felkiáltások a baloldalon: Sajnos!*) pedig erre semmi szükség nincs. Talán elég, ha a boroszlói egyházmegye dolgát emlitem meg. Itt tehát arról van szó, hogy az az ezeréves egység forog veszélyben, melyet nagy királyunk, Szent István alapított. Ebbe az ezeréves egységbe az apostoli szentszék helyezte el annak idején ezt az egyházmegyei berendezkedést és most az előtt a veszély előtt állunk, hogy az integer Magyarországnak a trianoni úgynevezett békeszerződés által szétdarabolt térképét az egyházi hatalom is megrögzíti és a mi egységünk mai átmenetileg szétdarabolt állapotát a szentszék feleslegesen túlbuzgósággal szankcionálni fogja. (*Hihetetlen rövidlátás!*)

Tisztelt Nemzetgyűlés! Felvetem ez alkalommal azt a kérdést, hogy vajjon érdemes-e a politikát annyira az egyházi érdekek fölé helyezni akkor, amikor voltaképpen egy és negyedmillió olyan tót anyanyelvű hívőről van szó, akik maguk sem kívánják ezt a változtatást és ezekkel a hívőkkel szemben áll közel hat milliónyi római katolikus fajmagyar és egy és negyedmillió német anyanyelvű római katolikus hívő, akiknek elkeseredése emiatt úgyszólván a végletekig fokozódik.

Fájóan kell megemlítenem, tisztelt Nemzetgyűlés, hogy főleg a felvidéki (szlovenszkói) cseh nyelvű lapokban jelennek meg nyugtalanító hírek, amelyek szerint új cseh érsekség felállítása van készülöben és a rozsnýói egyházmegye megszüntetését tervezik.

Ugyancsak fájó szívvel kell megemlítenem, hogy hire jár, miszerint Románia a Szentszékek kötetendő konkordátum keretében óhajtja rendezni ezeket a kérdéseket, még pedig akként, hogy két ősrégi egyházmegye, a csanádi és a nagyváradi szuprimáltatik, valamennyi latin egyházmegye a bukaresti érsek hatásköre alá kerül. A katolikus papság egyetemi kiképeztetése pedig Bukarestben centralizáltatik. (*Bírtha József közbeszól.*) Mind e szomorú tényekkel kap-

esolatban méltóztassék megengedni, hogy néhány kérdést intézzek a külügyminiszter úrhoz. (*Halljuk! Halljuk! Olvassa*):

1. A nyitrai és besztercebányai püspökség újból történt betöltésével kapcsolatban

a) tett-e a magyar kir. kormány és ha igen, milyen intézkedéseket, hogy gróf Batthyány Vilmos nyitrai és dr. Radnay Farkas besztercebányai püspökök eltávolíttatását megakadályozza?

b) Élt-e a magyar. kir. kormány a fentemlített püspökök elmozdításának megtörténtekor a szentszéknél megfelelő remonstrációval?

c) Miután a m. kir. kormány akciója — még ha a szükséges lépések kellő időben meg is tétettek — a szentszék hivatalos lapjának közleménye szerint nyilvánvalóan eredménytelennek bizonyult, tett-e a m. kir. kormány legalább olyirányú lépéseket, hogy a jogtalanul elmozdított püspökök vagyoni jogi igényei megfelelő módon biztosíttassanak?

2. A szepesi püspökség betöltésével kapcsolatban mit tett a m. kir. kormány arranézve, hogy az elhunyt dr. Párvy Sándor hagyatéki ügye azoknak a jogigényeknek a szemmeltartásával bonyolítottassék le, melyek a főpapi végrendekezést szabályozó magyar jogszabályokban gyökeredznek, nevezetesen, gondoskodott-e arról, hogy a magyar vallásalapnak ezirányú jogigényei biztosíttassanak?

3. Tett-e a m. kir. kormány és ha igen, minő lépéseket az apostoli Szentszéknél a kassai, az eperjesi és a munkácsi püspököknek a prágai lapok hírei szerint, valamint az előbb előadott jogsérelmek megtörténte után szintén bekövetkezhető elmozdításával szemben?

4. Mi igaz abból, hogy az apostoli Szentszék az ezeréves Magyarországon területén rendszerezett egyházkormányzati ősi berendezést a trianoni úgynevezett békeszerződés által elszakított területrészekre nézve az utódállamok által vélt igényeknek megfelelően revízió alá akarja venni? És amennyiben ez a hír fedné a valóságot, micsoda lépéseket szándékozik a m. kir. kormány e tárgyban az apostoli Szentszéknél sürgősen tenni?"

— Gratz Gusztáv külügyminiszter válasza —
(1921 február hó 26.)

T. Nemzetgyűlés! Karafiáth Jenő nemzetgyűlési képviselő úr a felvidéki püspökségek jogtalan betöltése és az érseki jogkörök sértetlenségének fentartása tárgyában a múlt héten interpellációt intézett hozzám, amelyre bátor vagyok a feleletet megadni.

Karafiáth képviselő úr első kérdése az volt, hogy mi igaz abból, hogy a Szentszék a nagy Magyarország területén rendszerezett egyházkormányzati ősi beosztást az új politikai határokkal kapcsolatosan és az utódállamok igényeinek megfelelően revízió alá akarja venni, és amennyiben igaz ez a hír, micsoda lépéseket szándékozik a m. kir. kormány e tárgyban az apostoli Szentszéknél sürgősen tenni?

Tisztelt Nemzetgyűlés! A magyar kir. kormánynak nem lehetett kétsége aziránt, hogy a régi országhatároknak a háborús fejlemények

következménye gyanánt bekövetkezett és a trianoni békeszerződés értelmében nemzetközileg megállapított eltolódása a régi Magyarország egységes, hierarchikus szervezetére sem fog visszahatás nélkül maradni. Nyilvánvaló volt ugyanis, hogy az utódállamok mindent megfognak tenni arra nézve, hogy ezt a régi egységet megbontsák, nemcsak azért, mert a régi Magyarország képének egyházkormányzati keretekben való történelmi megrögzítése nem egyezett abbeli törekvésükkel, hogy a foglalt részek lakosságának az egykori anyaországhoz való tartozásának tudatát tőlük telhetőleg gyengítsék, de főképen azért, mert politikai szükségletnek vélte, hogy minden erkölcsi köteléket, mely ezt a lakosságot a régi hazájához fűzte, tehát az egyházi szervezetheli egymáshoztartozás kötelékét is szétszakítsák és a katolikus lakosságot olyan főpapok vezetésének rendeljék alá, akik azt a hatalmat, amit híveikre gyakorolnak, új országuk politikai előnyére fogják kamatoztatni.

Az utódállamok eme törekvéseivel szemben, tekintve a katolikus híveket uraló engedelmisségi köteléket, de tekintve azt a lekööttséget is, amelyben ezeknek a híveknek egyetemét a fogláló államok korlátozó politikai ingerenciája tartotta és tartja, a magyar kir. kormányt abbeli törekvésében, hogy a szent István alapította és nagyjában körvonalazta Regnum Marianum-féle már 900 esztendő múltjánál fogva is tiszteletreméltó egyházszervezet a változott politikai helyzet dacára is a maga egészében fennmaradhasson, csakis az apostoli szék igazságszeretetére és méltányosságára számíthatott. Ehez mérten a magyar kormány, mint szent István koronájának viselőjét megillető jogok és kiváltságok őre és gondozója már 1920 január 19-én gróf Somssich József akkori külügyminiszter úr útján fordult XV. Benedek pápához és kérte, hogy amennyiben Magyarország minden jog és igazság ellenére területi épségében mégis megcsontkíttatnék, ezeket a lecsatolt részeket hagyja meg abban az egyházszervezeti egységben, amelybe azokat dicső elődeinek kormányzati bölcsessége fűzte. Ehez a felirathoz a magyar kormány emlékiratot csatolt, amelyben részletesen sorolta fel és fejtegette azokat a szembevetendő előnyöket, amelyek Magyarország eddigi egyházi beosztását az esetleges új politikai alakulások ellenére is, már kizárólagosan egyházi célirányosság szempontjából is, fentartandónak javasolják.

A magyar kormány eme lépésével párhuzamosan Magyarország bíbornok-hercegrímása is közbenjárt Rómában, még pedig nemcsak írásban, de később, és pedig a m. kir. kormány kifejezett kérelmére, élőszóval is. Amikor pedig jóformán egyidejűleg a bíbornok-hercegrímásnak Rómából való visszaérkezésével gróf Somssich Józsefet magyar követként küldhettük a Szentszékhez, követünk leg-sürgősebb teendőjének vallotta, hogy ezt az ügyet úgy egy az e tárgyban benyújtott jegyzékben, mint pedig személyes érintkezés útján szorgalmazza. Azonban követünk csakúgy, mint a bíbornok-hercegrímás, azt a benyomást nyerte, hogy az előrelátható politikai

új alakulatokat véglegesen az eddigi egyházzervezeti keretek megbontása fogja követni. Rómában ugyanis mértékadó körökben már akkor is arra hivatkoztak, hogy az egymással szembenálló országok közötti ellentétek sokkal élesebbek, semhogy az állami hovatartozás tekintetében egymástól elvitatandó területek egy ezentúl is változatlanul fentartandó egyházkormányzati egymáshoztartozásnak teherpróbáját megbírhák.

Ugyanerre való hivatkozással nem akarták honorálni azokat az analógiákat sem, amelyekre, mint pl. a boroszlói egyházmegye analógiájára álláspontunk egyik igazolásául a magunk részéről hivatkoztunk, de amelyek szerintük — a római Szentszék felfogása szerint — más időkben és a jelenlegiektől lényegesen különböző körülmények között létesültek.

Mindössze arról biztosítottak bennünket, hogy a lecsatolt részen egyházi berendezkedés tekintetében a béke ratifikációjától számítandó 6 hónapon belül, illetőleg a határkiigazító bizottság munkálatainak a befejezése előtt nem fognak végleges intézkedéseket tenni.

Azok a mind sürűbben szállingó hírek, melyek szerint az utódállamok a katolikus egyházi beosztásnak revízióját a Szentszéknél mindinkább sürgetik és amelyek a román viszonylatban egy konkordátumtervezetben is csúcsosodik ki, melyet a román-tót s részben a magyar katolikus sajtó is nyilvános diszkusszió tárgyává tett, a magyar kormányt bár fájdalmasan érinthették, de nem érték meglepésszerűen.

A magyar kir. kormány nem is mulasztotta el, hogy eredeti, a régi beosztás fentartására irányuló változatlan felfogásának hangsúlyozása mellett és a folytatólagos hozzászólás kilátásba helyezésével e tárgybani jogvédő és jogfentartó álláspontját a Szentszék előtt egyetemlegesen és a román tervekkel és törekvésekkel szemben is körvonalazza.

Karafiáth Jenő képviselő úr továbbá azt a kérdést intézte hozzám, hogy „a nyitrai és besztercebányai püspökség újból történt betöltésével kapcsolatban tett-e a m. kir. kormány és ha igen, milyen intézkedéseket, hogy gróf Batthyányi Vilmos nyitrai és dr. Radnay Farkas besztercebányai püspökök elmozdítását megakadályozza; élt-e a szóbanforgó püspökök elmozdításának befejezett tényével szemben a Szentszéknél megfelelő remonstrációval és tett-e az elmozdítás tényével kapcsolatban lépéseket, hogy a jogtalanul elmozdított püspökök vagyoni jogi igényei megfelelő módon biztosíttassanak?!”

T. Nemzetgyűlés! A magyar kormány természetesen állandóan a legnagyobb figyelemmel volt az interpellációban megjelölt ezen kérdésekre vonatkozólag. Cseh-szlovák részről azonban nem érték be az új egyházi berendezkedés igénylésével és előkészítésével, hanem kezdettől fogva azon voltak, hogy az elfoglalt felsőmagyarországi részen működő katolikus főpapokat egyházmegyéjük éléről tényleg és jogilag eltávolítsák.

Elsősorban a nyitrai és besztercebányai róm. kath., valamint az eperjesi görög kath. püspököknek tették lehetetlenné, hogy püspöki székhelyükön, illetőleg egyházmegyéjük területén megmaradhassanak.

Majd odairányult az igyekezetük, hogy a nyitrai és besztercebányai püspököket jogilag is elmozdítottassák helyükről és más, a cseh-szlovák politika követelményeinek, ott magyar véreink jogos érdekei rovására is megfelelő egyénnel cseréltesse fel.

A m. kir. kormány a mi vatikáni követségünk útján erélyesen lépett közbe a Szentszéknél úgy gróf Batthyányi Vilmos, valamint dr. Radnay Farkas püspök érdekében. Közbelépésének azonban, fájdalom, nem volt foganatja. Vatikáni képviselőinknek ugyanis arról kellett meggyőződnie, hogy egy immár beígért és elhatározott ténnyel áll szemben, amelyet annál kevésbé sikerült neki megmásítania, mert az illető püspök urak — miként ők maguk mondják — a mostani prágai nuncius, akkor még a bécsi nunciatura uditoréjának biztatására, megyéspüspöki állásukat már jóval ezelőtt Őszentsége rendelkezésére bocsátották, gróf Batthyány még arra az esetre is, ha Felső-Magyarország az anyaországhoz kerülne vissza.

Ezek között a körülmények között a magyar kormánynak arra kellett szorítkoznia, hogy az e tekintetben fennálló sérelmeit a Szentszék előtt folyton újból és újból hangoztassa. Nehézményeznünk kellett, hogy az apostoli Szentszék a szóbanforgó püspököknek körülbelül másfél esztendővel ezelőtt kelt lemondását elfogadta anélkül, hogy ezeknek a püspököknek alkalmat nyújtott volna arra, hogy aziránt nyilatkozzanak, hogy vajjon akkori nyilatkozatukat most is fentartják-e, és anélkül, hogy őket lemondásuknak tényleg megtörtént elfogadásáról bármikor értesítette volna.

Nehézményezni kellett, hogy a püspököket elmozdította anélkül, hogy a magyar kormányt, mint a Szent István-korona viselőjét megillető jogok és kiváltságok ővét és gondozóját, továbbá Magyarország hercegprímását, mint a két püspökségnek ezidőszerint is való metropolitáját meghallgatta volna, és nehézményeznünk kellett végül, hogy, egyoldalú politikai befolyásnak engedve, (*Úgy van! balfelől.*) két testi és lelki erejének teljes épségében lévő főpapot mozdított el, akiknek mindössze az volt a bűnük annak idején, hogy hozzájuk szeretetében tűntek ki, de akiknek, tekintve azt, hogy egyházmegyéjükből haladéktalanul lettek elűzve, még csak alkalmuk sem nyílt arra, hogy az új hatalom elégedetlenségére bárminemű cselekedetükkel is rászolgáljanak.

Ezzel a remonstrációval kapcsolatosan a m. kir. kormány római követsége útján az új püspökök kinevezését megelőzőleg lépéseket tett az apostoli Szentszéknél arra nézve, hogy biztosítékot nyerjen arra, hogy gróf Batthyány nyitrai és dr. Radnay Farkas besztercebányai püspököknek az őket kánonjogszerűleg is megillető és eddig visszatartott püspöki jövedelmük kiadassék, összes javadalmi — akár általuk, akár eddigi jövedelmük terhére eszközölt —

befektetésük megtéríttessék és az ő hozzájárulásukkal megállapítandó élethossziglani évi járadék biztosíttassék számukra.

Az apostoli Szentszék ezen kikötésünk kapcsán arról értesítette a magyar királyi kormányt, hogy a Szentszék melletti cseh követ püspökeinek eme jogigényeinek teljesítését kormánya nevében tényleg beígérte.

Karafiáth Jenő képviselő úr harmadik kérdése odairányul, hogy *(olvassa)*: „a szepesi püspökség betöltésével kapcsolatban mit tett a magyar királyi kormány arra nézve, hogy az elhunyt dr. Párvy Sándor hagyatéki ügye azoknak a jogigényeknek szemmel tartásával bonyolítottassék le, melyek a főpapi végrendekezést szabályozó magyar jogszabályokban gyökereznek, nevezetesen, gondoskodott-e arról, hogy a magyar vallásalapnak ezirányú jogigényei biztosíttassanak?”

Vagyok bátor e kérdésre felelve jelteni, hogy vagyoni jogi igényt a magyar királyi kormány a szepesi és rozsnyói elhunyt püspökök hagyatéka dolgában tényleg bejelentett a Szentszéknél; nevezetesen aziránt, hogy a két elhunyt püspök hagyatékának tekintetében a főpapok örökösödését szabályozó magyar törvények és jogszokások alkalmaztassanak. Erre e remonstrációra a cseh követ a Szentszéknek beígérte, hogy kormánya kívánságunknak eleget fog tenni.

Karafiáth Jenő képviselő úr utolsó kérdése arra vonatkozik, hogy mit tett a magyar királyi kormány az apostoli Szentszéknél a kassai, az eperjesi és a munkácsi püspököknek a cseh kormány által nyilvánvalóan tervbe vett elmozdításával szemben.

Ami, t. Nemzetgyűlés, az eperjesi és munkácsi püspökök ügyében felvetett kérdéseket illeti, utalnom kell arra, hogy a kárpát-aljai rutének kérdése ezidőszerezt még nincs elintézve. A határkiigazító bizottság még nem szállt ki és így még nem is dönthetett. A rutének különben sem voltak mindeddig abban a helyzetben, hogy a békeszerződésünk aláírása alkalmából hozzánk intézett Millerand-féle kíséreléssel aposztrofált hovátartozandósági nyilatkozatukat megtehessek. *(Úgy van! a balközépen.)* Mindezekre való hivatkozással a magyar kir. kormány felkérte az apostoli Szentszéket, hogy minden egyéb, ezúttal mellőzött szemponttól is eltekintve, a görög katolikus püspökök dolgában már csak azért se határozzon, mert egy ilyen döntése a rutén kérdés végleges megoldásának prejudikálna. *(Úgy van! a balközépen.)*

Magától értetődik, t. Nemzetgyűlés, hogy a magyar kormány dr. Fischer-Colbrie kassai püspök ügyét is nagy érdeklődéssel kíséri, még pedig annál inkább, mert a kassai egyházmegyének jelentékeny része politikailag is magyar terület és bizalommal reméli, hogy Fischer-Colbrie püspöknek elvitázhatatlan jogán kívül az a szeretet is, amellyel papjai, hívei, nevezetesen tót hívei, sőt az egész felvidék katolikus tótsága környezik és az a körülmény, hogy az engedékenységség végső határáig ment el, a Szentszéknél meg-

annyi védelmezőjéül fognak szegődni. Ezek ugyanis önként az elé az alternatíva elé állítják a Szentszékét, hogy Fischert vagy hagyja meg székhelyén, vagy pedig engedje, hogy eltávolíttatása nemesak sok millió magyar szívében, de az egész katolikus tótságban is oly következtetéseket váltson ki, melyeket az általános magasabb etika szempontjából még akkor sem tudnánk örömmel üdvözölni, ha a belőlük fakadó elkeseredettség politikai célokra nekünk gyümölcsöt hozna.

Amikor még kijelentem, hogy a kormány már az ezen kérdésekhez fűződő igen nagy érdekeknél fogva a jövőben is a legnagyobb gondossággal és állandó figyelemmel fog igyekezni érdekeink megvédésére minden lehető eszközt felhasználni, kérem a t. Nemzetgyűlést, hogy Karafiáth Jenő képviselő úr interpellációjára adott válaszat tudomásul venni szíveskedjék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Karafiáth Jenő: T. Nemzetgyűlés! Ezt a kérdést azért hoztam az igen tisztelt Nemzetgyűlés színe elé, mert meggyőződésem szerint szorosan összefügg az integritás kérdésével, *(Úgy van! balfelől.)* és mert szilárd a hitem, hogy nem egy felekezet ügyéről, hanem egyetemes magyar érdekről van szó. *(Általános helyeslés.)*

Amidőn tehát a külügyminiszter úrnak válaszat tudomásul veszem, kérem, hogy a külügyi kormány a jövőben a legéberebb figyelemmel kísérje mindazt, ami körülöttünk ebben az igazán rendkívüli jelentőségű magyar kérdésben történik. *(Ugron Gábor: Szomorú, hogy a schismatikusok jobban érvényesülnek Rómában, mint mi!) (Úgy van! balfelől. Zaj.)*

I. NEMZETGYŰLÉS

**Interpelláció a magyar államot
illető köztartozásoknak a cseh-
szlovák hatóságok által történt
jogtalan behajtása tárgyában
és a külügyminiszter válasza.**

(1921. március 5.)

TISZTELT NEMZETGYŰLÉS! Tekintettel az idő előrehaladtára, csak igen röviden óhajtok szólni. Mindenekelőtt bocsánatot kérek én is, mint Csukás Jenő t. képviselőtársam, hogy ismétlésekbe bocsátkozom. Azonban, amióta a t. Nemzetgyűlés előtt ezt a nagyfontosságú kérdést szóba hoztam, a fák levelei lehullottak, külügyminiszterek jöttek-mentek, de választ nem kaptam. Pedig voltaképp nem én volnék kíváncsi a válaszra, hanem az a sok ezer érdekelt, akiknek érdekében felszólaltam és talán maga a magyar állam is. Arról van ugyanis még mindig szó, hogy a cseh-szlovák hatóságok ma is behajtják fegyverrel és különféle terrorisztikus eszközökkel azokat a lejárt köztartozásokat, amely lejárt köztartozások nyilvánvalóan a magyar államot illetik meg. Behajtják ezt nem is koronaértékben, hanem szokolértékben. Én tehát a külügyminiszter úrhoz a következő kérdéseket intézem (olvassa):

„Van-e tudomása a külügyminiszter úrnak arról, hogy a cseh-szlovák hatóságok hatáskörüket nyilvánvalóan túllépve — a magyar államot illető, koronaértékben kimutatott, lejárt, gyakori esetben már régóta kiegyenlített köztartozásokat a cseh-szlovák állam javára erőszakos fegyverekkel újból behajtják?

Van-e tudomása a külügyminiszter úrnak arról, hogy e köztartozások gyakori esetben oly ingatlan után terhelik úgy a magyar, mint az ezidőszerint cseh-szlovák közigazgatás alatt álló területeken ingó és ingatlan vagyonnal rendelkező tulajdonosokat, mely ingatlanok jelenleg is magyar közigazgatás alatt álló területen fekszenek?”

Van-e végül tudomása a külügyminiszter vagy esetleg a pénzügyminiszter úrnak arról, hogy mindezeket a minden kétséget kizáróan a magyar államot illető régi, lejárt köztartozásokat, épúgy, mint a most esedékessé váló adókat, nem korona, hanem annak sokszoros összegében, vagyis szokol értékben követelik, annak ellenére, hogy az előírás korona értékben történt?

Hajlandó-e a külügyminiszter úr és ha igen, milyen sürgős intézkedéseket tenni e kétségtelenül visszás állapot azonnali megszüntetése iránt?” (Helyeslés.)

— Gratz Gusztáv külügyminiszter válasza —
(1921. március 10.)

TISZTELT NEMZETGYŰLÉS! Karafiáth Jenő képviselő úr a magyar államot illető köztartozásoknak cseh-szlovák hatóságok által történt jogtalan behajtása tárgyában intézett hozzám interpellációt, amire vagyok bátor a következőket válaszolni:

Egy hozzám érkezett panasz folytán tényleg van tudomásom arról, hogy a cseh-szlovák pénzügyi hatóságok még a magyar pénzügyi hatóságok által régebben kivetett hátralékos köztartozásokat az esetben, ha az adózó jelenleg a cseh-szlovák közigazgatás alatt álló területen lakik, illetve ott vagyonnal bír, a cseh-szlovák állam javára erőszakkal is behajtják. Az érdekelt fél állítása szerint a cseh-szlovák adóhivatal olyan adókat is követel, amelyek annakidején a magyar pénzügyi hatóságnak már kifizettettek. Továbbá a cseh-szlovák hatóságok által igényelt köztartozások is gyakran olyan ingatlan után terhelik a cseh-szlovák állam területén lakó tulajdonost, amely ingatlan jelenleg is magyar közigazgatás alatt álló területen fekszik.

Ha, t. Nemzetgyűlés, a cseh-szlovák pénzügyi hatóságok tényleg olyan adók újból való lerovását követelik, amelyek már a magyar pénzügyi hatóságoknak még annakidején kifizettettek, ez az eljárás teljesen jogosulatlan és önkényes. Sérelmes továbbá az az eljárás is, hogy a cseh-szlovák hatóságok olyan közterheket hajtanak be, amelyek a megszállás előtti időből származnak és így jogosan a magyar államot illetik. Utalnom kell azonban arra, hogy a cseh-szlovák közigazgatás alatt álló területen jelenleg még a magyar adótörvények állanak érvényben, amelyek alapján személyes adóknál az adókiivetés szempontjából az adóköteles lakóhelye a mérvadó. Ha tehát valaki, aki bár magyar állampolgárnak vallja magát, cseh-szlovák területen lakik, az ottani pénzügyi hatóságok a fennálló törvények alapján az illetőnek egész jövedelmét és vagyonát, azt is, amely a magyar állam területéről származik, illetve, amely a magyar állam területén fekszik, viszonyossági szerződés hiányában jövedelmi adó és vagyonadó alá vonhatják, amint viszont a m. kir. pénzügyi hatóságok is ilyen szerződés hiányában, a kiadott rendelet értelmében a magyar területen lakó személyeket, tekintet nélkül állampolgárságukra, megrójják jövedelmi- és vagyonadóval összes belföldi és külföldi jövedelmük és vagyonuk után.

Az ilymódon sok esetben előálló kétszeres megadóztatást csak úgy lehet elkerülni, ha az illető külállamokkal erre vonatkozó egyezményeket kötünk. A cseh-szlovák állammal legközelebb kilátásba vett gazdasági tárgyalások során tervbe van véve különböző pénzügyi kérdések és ezek közt az adókérdések rendezése, illetve egy erre vonatkozó egyezmény megkötése is. A cseh-szlovák kormány a maga részéről erre szinte már késznek nyilatkozott. Ez alkalommal nyomatékosan oda fogok hatni, hogy egyrészt a magyar kincstár,

másrészt az érdekelt magyar állampolgárok érdekei hathatósan megóvassanak és a kétszeres megadóztatás lehetősége kiküszöböltessék.

Egyébként addig is, amíg az egyes külállamokkal ilyenmű megállapodások létesíthetők lesznek, a pénzügyminiszter úr az 1920:XXIII. t.-c. 40. §-ában nyert felhatalmazás alapján kijelentette, hogy abban az esetben, ha valamely állam, amelyhez a trianoni békeszerződés értelmében a magyar szent korona országaiból területet csatoltak, a maga részéről a saját adóztatási jogkörében de facto nem adóztatja meg azokat a jövedelmeket, amelyek a békeszerződésben körülhatárolt Magyarország területéről folynak és azokat a vagyonokat, amelyek Magyarország területén vannak, úgy a magyar állam sem fogja a maga részéről jövedelemadó vagy vagyonadó alá vonni magyarországi adóalanyoknak azt az illető állam területéről folyó jövedelmét, illetve az ott lévő vagyonát.

Ettől eltekintve, t. Nemzetgyűlés, amennyiben egyes konkrét esetek tudomásomra jutnak, amelyekben a cseh-szlovák pénzügyi hatóságok részéről nyilvánvaló visszaélések forognak fenn, kész vagyok azokat a haladéktalanul a prágai magyar képviselő útján a cseh-szlovák kormánynál szóbahozni és azok orvoslására a kellő intézkedések megtételét követelni.

Ami végül azt a panaszt illeti, t. Nemzetgyűlés, hogy a cseh-szlovák hatóságok a koronákban előírt régi köztartozásokat, valamint az újonnan kivetett adókat azonos számösszegű cseh-koronákban, vagyis szokolokban hajtják be, ez ellen felszólalni — fájdalom — nincs módomban, mert a Cseh-Szlovákiában érvényben álló valutatörvények szerint osztrák-magyar értékű koronákra szóló tartozások, amelyek a cseh-szlovák állam területén fizetendők, cseh-szlovák koronákban egyenlítendőek ki olyképen, hogy egy cseh-szlovák korona egy osztrák-magyar koronával egyenlőnek számítatik. Ennélfogva a cseh-szlovák állam területén ez a törvény mindenkire nézve egyformán kötelező.

Kérem a t. Nemzetgyűlést, hogy válaszat tudomásulvenni szíveskedjék.

I. NEMZETGYÜLÉS

A fegyveradóról és a vadászati adóról szóló 1883. évi XXIII. t.-c. módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

(1921. március 17.)

TISZTELT NEMZETGYÜLÉS! Előre bocsájtom, hogy a magam részéről megértéssel viseltetem a pénzügyminiszter úrnak az iránt a lázas tevékenysége és lelkes munkája iránt, amellyel — amint ő oly kedvesen szokta mondani, — egyéves szerződésének legelső fázisában is szinte tömegcikkszerűen ontja a t. Nemzetgyűlés elé a legkülönbözőbb pénzügyi javaslatokat! Teljesen átérzem ennek a szükségességét, mert amint Montecuccoli szerint a háborúhoz pénz, pénz és pénz, még pedig elsősorban jó pénz kell, úgy teljes mértékben aláírom és méltánylom a pénzügyminiszter úrnak idevonatkozó álláspontját, mely szerint neki úgyszólván teljesen mindegy, hogy milyen címen kapja az államháztartás az orvosságot, a lényegbevágó az, hogy az ürességtől kongó államkassza fenyegető réme őt többé ne kísértse.

De bár mindennek tudatában vagyok, mégis kénytelen vagyok a jelen esetben aggodalmamnak adni kifejezést a tempó túlságos gyorsasága felett, mert úgy látom, hogy mindez sokszor már a szakszerűség rovására esik. Újabb időben szinte úzussá vált, hogy pl. délből két órakor osztják szét az egyes javaslatokat és délután öt órakor azok már tárgyalás alá kerülnek az egyes bizottságokban. Ennek azután mindig az a következménye, hogy csupán ötletszerűen foglalkozhatnak a képviselők az egyes módosításokkal, ennek az eredménye pedig az, ami a magyar törvényhozásnak talán egyik legnagyobb szépséghibája, hogy végtelenül sok, szinte túlteng a magyar törvények között a novella. Így történhetik csak meg, hogy amikor a bizottság és az előadó már teljesen megegyezett, a végleges törvénytöveg tekintetében, gombamódra teremnek az úgynevezett lépcsőházi gondolatok, a javítások és módosítások. Én magam is, mint jogászember, jól tudom, hogy még reánk is, akiknek pedig kenyeré a törvényekkel való foglalkozás, milyen kizökken-tően hat, ha csak nagynehezen tudunk az egyes törvényekben eligazodni, mert az alaptörvényben unos-untalan újabb hivatkozások történnek egy másik törvényre.

A törvénynek egyik legfőbb kelléke az, hogy könnyen hozzáférhető, könnyen érthető, könnyen kezelhető legyen. *(Helyeslés.)*

Alapelv az „ignorantia juris cuique nocet!” A törvény nemtudásával senki sem mentheti magát. A törvénynek tehát olyannak kell lennie, hogy a legegyszerűbb szántóvető ember is el tudjon benne igazodni, könnyen tudjon hozzájutni. Minden erőnkkel legyünk rajta, hogy ne szülessék meg a törvéynél előbb az illető törvénynek a novellája, filius ante patrem.

Mindezeket kötelességemnek véltem előadni, annyival is inkább, mert úgy látom, hogy ennél a törvényjavaslatnál mutatkozó sietés sok tekintetben érinti súlyosan a vadásztársadalmat! És bár a legteljesebb mértékben honorálom és helyeslem azt, hogy a vadászati és fegyveradó módosítása megtörténjék, mégis nem leplezhetem el, hogy e törvény és a vadászati törvény között junktim van! (*Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.*) Épen úgy, mint annak idején, amikor az 1883. évi XXIII. t.-c.-t meghozták, helyesen mondotta az akkori előadó úr, akinek szavait idézem (*olvassa*): „Az e napokban elfogadott vadászati törvénynek ez kiegészítő része, mert ennek rendes kezelése és ellenőrzése ezen kétrendbeli adó fentartása és szigorú alkalmazása nélkül lehetetlenné válik”

Ép így vice versa is. A kettőt együttesen, egy időpontban kell életbeléptetni. (*Helyeslés a jobbfelől.*) Ez, mondom, nem tartozik szorosan ehhez a törvényjavaslathoz, de mégis teljesen lehetetlennek tartom azt, hogy amikor ilyen igen fontos, elvi kijelentések foglaltatnak ebben a novellában, ugyanakkor megmaradnak a régi vadásztörvények egyes rendelkezései, amelyek szinte hihetetlenül alacsony tételeket foglalnak magukban.

Egész biztosra veszem azt, hogy a pénzügyminiszter úr, aki minden emeléshez a legszívesebben hozzájárul, ehhez a revízióhoz is a legszívesebben fog hozzájárulni. De ismételten rá kell mutatnom arra, hogy amikor a jelen törvényjavaslat adócsalás következményeivel fenyegeti meg mindazokat, akik csak egy kis hibát, vagy elnézést követtek el — hogy ne használjak súlyosabb kifejezéseket — akkor pl. a vadászati törvény megmaradt még a régi alapon. Itt van pl. az 1883. évi XX. t.-c. 26. §-a, amely azt mondja, hogy „aki a tulajdonosnak, vagy ha a vadászat bérbe van adva, a haszonbérlőnek engedélye nélkül vadászik, 10-től 50 forintig terjedhető pénzbüntetéssel, ha pedig a vadászás lóháton történt, 20-tól 100 forintig terjedhető pénzbüntetéssel sújtható.” Itt folytatólag felolvashatnám a 27., 28. és 29. §-t, ahol pl. ki van mondva, hogy aki tiltott időben vadászik, 5-től 50 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Ez szerves összefüggésben van ezzel a javaslattal. Mindezeket változtatni kell, még pedig sürgősen. (*Úgy van!*)

A 30. §. azt mondja, hogy (*olvassa*): „Ha valaki a vadak fiait elfogja, a madarak fészkeit elrontja, 1-től 10 forintig terjedhető pénzbüntetéssel sújtandó.”

A 31. §. szerint, „aki a tiltott időben hasznos vadat lő, árul vagy vesz, ha a vad nála találtatik, a következő pénzbüntetésekben marasztalandó: Szarvasért vagy dāmivadért darabonként 60 forint,

szarvas vagy dām vad tehénért darabonként 50 forint, őzért 20 forint, más vadért 3 forint” stb. stb. — mondom, folytathatnám ezeket a citátumokat, azonban a dolog lényege az, hogy a két törvény között szerves összefüggés van és amíg itt ebben a törvényjavaslatban arról van szó, hogy a pénzügyminiszter adócsalással fenyegeti a megalkotandó törvény áthágóit, ezzel szemben a vadász-törvény még ma sem teljesíti a szakköröknek azt a kívánságát, hogy az orvvadászás nem tekinthető egyszerű kihágásnak, hanem annak súlyosságához képest vétségnek, illetve büntettnek minősítendő. Ezért van szerencsém ezzel kapcsolatban egy határozati javaslatot előterjeszteni *(olvassa)*:

„Tekintettel a vadászatnak nemzetgazdasági nézőpontból a forradalmak következtében teljesen kipusztult vadállomány folytán ez idő szerint még fokozottabb védelmet igénylő érdekeire, tekintettel továbbá arra a szoros kapcsolatra, amely a vadászati törvény és a vadászati fegyveradóra vonatkozó törvény között a múltban is fennállott, tisztelettel indítványozom, utasítsa a Nemzetgyűlés a kormányt, hogy a modern viszonyoknak megfelelően szerkesztendő törvényjavaslatot a vadásatról, mely javaslat a földművelésügyi minisztérium vadászati osztályában különben is már évek óta tárgyalásra készen áll, sürgősen terjessze a Nemzetgyűlés színe elé, még pedig oly időben, hogy az új vadásztörvény a jelen vadászati és fegyveradóra vonatkozó törvény hatálybalépésekor, de legkésőbb 1921 augusztus hó 1-én életbeléptethető legyen.” *(Általános helyeslés.)**

T. Nemzetgyűlés! Ezzel kapcsolatban méltóztassék engedélyt adni még arra is, hogy egyes szakköröknek állásfoglalását ismertessem a t. Nemzetgyűlés előtt, miután az egyes szakkörök ezt az állásfoglalásukat annak idején meg nem tehették. Itt van a Hubertus Országos Magyar Vadászati Védegyletnek beadványa. Méltóztassék megengedni, hogy miután teljesen szakjavaslatról van szó, néhány sort ebből is felolvassak. Azt mondja a Vadászati Védegylet *(olvassa)*:

„Elsősorban hangsúlyozni kívánjuk azt, hogy teljesen át vagyunk hatva annak a hazafias kötelességnek az érzetétől, hogy az államháztartás egyensúlyának megteremtéséhez, erejéhez mérten a legteljesebb áldozatkészséggel mindenki hozzájárulni köteles s mi nem is a törvényjavaslat intenciói ellen emelünk szót, hanem a vadászati adó igazságosabb rendszerét kérjük, amelynél érvényre jut e javaslat indokolásának az a helyes elve, hogy a társadalom vagyonosabb osztályait az arányosság mértékén túl is bele kell vonni az adóztatásba.”

Azután azt fejtegeti a beadvány, melynek csak egyes részeit olvasom fel, amelyeket én is magamévá tettem, hogy: „Homlok-egyenest ellenkezik a 3. §. pl. a törvényjavaslat indokolásában kifejezett azzal az elvvel, hogy a társadalom nagyobb jövedelmű

* A határozati javaslatot a Ház elfogadta.

és vagyonosabb osztályait kell elsősorban belevonni az adóztatásba. Ellenkezőleg, a javaslat a kisexisztenciát, a vagyontalan adóztatja meg, az arányosság mértékén túl is. A törvényjavaslat az évi százegyezer korona jövedelemmel rendelkező, de egyébként vagyontalan személlyel 5000 korona vadászati adót fizettet és ugyancsak ennyit fizet az évi kétmillió korona jövedelemmel bíró dúsgazdag egyén is. A vadászati adó kirovásának alapja szerintünk egyedül és kizárólag a progresszíve megállapított állami adó lehet és csak így lehet a vadászati adó méltányos és igazságos.”

Azután azt adja elő a beadvány, amelyet a magam részéről is teljesen magamévá teszek, hogy a javaslat teljesen hamisan fényűzésnek állapítja meg a vadászatot és maga is érzi állításának tarthatatlanságát, mert az indokolás 3. szakaszának utolsó-előtti bekezdésében ezt a beállítást ódaenyhíti, hogy bizonyos egyéneknél nem fényűzés, hanem az egészség fentartására szükséges testmozgás a vadászat. Ez annak idején, amikor a vadászati törvényt tárgyalták, szintén kifejezésre jutott itt a Ház előtt, amidőn egyik felszólalásban kifejezést adott egy képviselő annak, hogy vannak olyanok, akik oly munkával vannak elfoglalva, mint pl. az írás stb., akiknél a vadászat, melyet csak olykor-olykor üzhetnek, nem fényűzés, hanem célszerű testmozgás, mellyel az egészségüket fentartják, hogy a munkát annál nagyobb kedvvel folytathassák. Azt mondja továbbá a beadvány (*olvassa*): „Szerény nézetünk szerint az agrikultúr Magyarországon a vadászat ősfoglalkozás, a vadállomány pedig igen jelentős nemzetgazdasági érték, a meglőtt vadak és ezek gereznái, valamint a befogott vad a múltban is jelentős jövedelmet jelentettek mint exportcikkek is és ezért a vadászat hozamképességét ezután is emelnünk kell. A törvényjavaslat a vadászatilag is legértékesebb társadalmi osztályt, a majdnem kizárólag fixfizetésből élő értelmiségi középosztályt sujtja és esetleg teljesen ki fogja zárni a vadászat üzéséből s arra fogja kényszeríteni, hogy a vadászattal felhagyva, fegyverétől megváljon és így önmagát lefegyverezze.”

T. Nemzetgyűlés! Amint Zákány t. képviselőtársam előbb közbeszólás alakjában megemlítette, én őszintén szólva, igen aggodom a tekintetben, hogy ha most a nyomorúságos viszonyok között élő értelmiségi osztályt teljesen kizárjuk a vadászatban való részvételből, annak tényleg az lesz a következménye, hogy helyüket parvenü vadászok foglalják el s a hadseregszállítóknak lesz majd úgyszólván egyedüli igényjogosultságuk arra, hogy vadásszanak, vagyis azoknak, akikre nézve a vadászat tényleg nem az, mint a többiekre, hanem luxus és fényűzés. (*Úgy van!*)

Én tehát helyesnek tartanám azt, ha valamiképen nem a hadseregszállítóknak adnánk kedvezményeket, hanem azoknak, akiknek értelmisége biztosítékot nyújt az iránt, hogy a vadállományt nemzetgazdasági értéknek tekintik és a mai igazán súlyos viszonyok között hozzáértésükkel a magyar közgazdaságnak fontos tényezőjét a magyar vadállományt igyekeznek — amennyire tőlük telik

— emelni is, nem pedig csupán visszaélésekre szolgáltatni alkalmat.

Teljes mértékben honorálom a demokratikus viszonyok mellett ugyancsak azt a gondolatot is, hogy azokat, akik másokat a vadászból kirekesztenek, súlyosabb és erősebb adóztatásban részesítsük. Minthogy azonban a trianoni békeszerződésnek van egy olyan pontja, hogy külföldieket nem lehet súlyosabban adóztatni, mint a bel-földieket, nagyon sajnálom, hogy nem tudok módot találni arra nézve, hogy azok részére, akiknek igazán luxus a vadászat, nagyobb adózást állapítsunk meg. Az egyik újságcikkben olvasom pl., hogy akad oly multimilliomos külföldi, aki egy szarvasnak lelövéséért ma 15.000 márkát, vagyis 135.000 koronát, sőt 500 fontot, tehát egymillió koronát kínál — nevetséges tehát, hogy az illető csak 5000 korona vadászati adót fizessen.

Sőt a külföldiek részére a törvényjavaslat 4. §-a további kedvezményt ad, mert ők egy hónapra szóló vadászati jegyet is válthatnak. Bár mások is élhetnek ezzel a kedvezménnyel, pl. a vadászatra meghívott vendégek, akik csak egyszer veszik azt igénybe, vagy a szabadságidőt vadászaton töltik, de mégis azt látom, hogy ez a szakasz a külföldieknek biztosít túlságos sok előjogot. Épen ezért ezt a szakaszt törlendőnek tartom.

Legyen szabad egyidejűen már most azt a kérelmet is előterjesztenem a pénzügyminiszter úrhoz, méltóztassék konszideráció tárgyává tenni, nem lehetne-e a vadászati jegyet arképpel ellátva kiadatni (*Helyeslés*), mert ezzel igen sok visszaélésnek tudnánk gátat vetni.

Magyarországon minden egyes szaktevékenységnél, minden szakdologban mindig két fórum szokott illetékes lenni. Így a vadásztársadalom is két fórum között tagozódik el. Ezt a helyzetet áthidalandó, előbb idéztem a Vadászati Védegyletet, most a „Vadászat” című lapra hivatkozom, ahol Gyöngyöshalászi Takách Gyula igen nagy szakértéssel szól erről a törvényjavaslatról. Ez a közlemény, amely a vadásztársadalom másik részének, a Magyar Vadászok Országos Szövetségében tömörült vadászok véleményének megnyilvánulása, kijelenti, hogy a javaslat a vadászatot fényűzési szenvedélynek minősíti és fényűzési adóval sújtja. Ezt erősen kifogásolja ez a szaklap és azt mondja: „A vadászat Magyarországon a honfoglalás óta ősfoglalkozás; a világháború kezdetétől pedig beláthatatlan hosszú időnkig hússzerzési művelet az örökös hústalan napok enyhítésére; sokaknak pedig egyedüli kenyérkereset. A vadászati adó minimumát tehát legfeljebb 250 koronában véljük megállapíthatónak akkor, ha egyidejűleg a vadtenyésztés védelmére készült 1883:XX. t.-c. 20—100 koronás büntetésösszegei is felelnek a mai áraknak és napszámnak megfelelő arányban.”

Én fenntartom magamnak a jogot arra, hogy a részletes tárgyalás során egyes módosításokat terjesszek elő. A magam részéről azonban ismételten kérem a pénzügyminiszter urat, méltóztassék a jövőben — amennyiben az ország helyzete megengedi — tényleg

több meggondolási időt engedni ezekre a javaslatokra, mert már az az adoma kering, hogy a pénzügyminiszter úr azért siet olyan nagyon a javaslatokkal, hogy a Nemzetgyűlés tagjai még rossz pénzben szavazzák meg azokat a javaslatokat, amelynek következményeit azután majd jó pénzben kell kifizetni, mert így határozottan, könnyebben megy keresztül a súlyos szakaszok megszavazása. (*Derűltség.*)

Annak idején ez a törvény igen hosszú szakvitára adott alkalmat. Átnézve az 1883. évi XX. és XXIII. t.-cikkekre vonatkozó országgyűlési naplókat, azt láttam, hogy annak idején itt az országgyűlésen szinte felkorbácsolta a hullámokat az a körülmény, hogy 12 forintban kívánta a pénzügyminiszter megállapítani a vadászati adót, míg mások 6 forintban. Névszerinti szavazás mellett 141 szavazattal 112 szavazat ellenében dőlt el ez a kérdés, amely — mondom — lázba hozta itt az országgyűlésen a kedélyeket. Most pedig ezzel szemben a legnagyobb könnyedséggel, a legnagyobb nyugodtsággal siklunk át ezeken az igen súlyos javaslatokon. És én arra kérem a pénzügyminiszter urat, ha nem is tartozik ez szorosan az ő tárcájához, de mert szorosan összefügg azokkal az elvekkel, amelyeket ebben a javaslatban lefektetve látok, méltóztassék gondoskodni arról, hogy amikor ebből a törvényjavaslatból törvény lesz és amikor azt életbeléptetik, akkor a modern viszonyoknak megfelelő új vadásztörvény is napvilágot lásson. (*Helyeslés.*)

I. NEMZETGYÜLÉS

Költségvetési vita.

(1921. május 23.)

TISZTELT NEMZETGYÜLÉS! A költségvetési vita során egy oly kérdéssel kívánok foglalkozni, amellyel a Házban nem foglalkozott azóta senki sem tüzetesebben, amióta — még a háború folyamán — gróf Apponyi Albert igen tisztelt képviselőtársamnak nagy érdeklődéssel fogadott beszéde elhangzott. A szociálpolitikának egyik legjelentékenyebb problémájára szeretném az ország figyelmét felhívni, mert az én gondolatvilágom szerint most, amikor a nagy világégés után a nép fájó sebeit a különböző forradalmak meghatványozva vetették felszínre, azt hiszem, hogy ennek a Nemzetgyűlésnek elsősorban is olyan kérdésekkel kellene foglalkoznia, amelyek a nép széles rétegeit, az egész nemzet egyetemét érdeklik, a másodrangú, sokszor az egész országot bizony alig-alig érdeklő kérdések homloktérbe állítása helyett. *(Ügy van!)* Nemesebb hivatást nem is tudnék elképzelni, mint a keresztény eszmét és a nemzeti gondolatot cselekvő, reálpolitikával minden téren mindennél magasztosabbá tenni. Kétségtelennek tartom a magam részéről, hogy ennek a kornak, de főként a megesonkított, megtépett és megújhodásra vágyó Magyarországnak egyik legfontosabb problémája az anya- és gyermekvédelem és ennek az országnak egyik legfontosabb feladata a céltudatos népesedési politika. *(Ügy van!)*

A népesedési politikát a freiburgi egyetemnek egyik kiváló professzora, Mombert Pál dr. úgy definiálja, hogy a népesedési politika voltaképp oly közgazdasági politika, ahol a népesedés politikai célokra van beállítva. E pillanatban, t. Nemzetgyűlés fátyolt kell vetnem arra, hogy nálunk Magyarországon e kérdés iránt talán kevesebb érdeklődés mutatkozik, mint másutt, hogy kevésbé érzi át a magyar társadalom, hogy mivel tartozik a jelen nemzedék a jövő nemzedék iránt, mint pl. külföldi államokban, hogy csak Hollandiát, Svájcot, az Egyesült-Államokat, vagy Angliát említsem meg. Elfelejteti azonban velem mindezt, t. Nemzetgyűlés, egyfelől a jövőbe vetett hit szilárd reménye, másfelől az a körülmény, hogy a népjóléti miniszteri székhelyen Bernolák Nándor igen t. barátom személyében olyan férfiút látok, akinél biztosra veszem, hogy nála a nemzet jövőjének egyik legfontosabb problémája feltétlenül megértésre és azok a kérdések, amikről szólni fogok — az ő régi kedvenc törekvései — érdemleges megoldásra találnak.

T. Nemzetgyűlés! Ha talán van is némi szándékos túlzás abban a paradoxonban, amit Herbert Spencer állított föl, hogy a jól táplált nemzetek egyszersmind a hatalmas, az uralkodó nemzetek, mégis meg kell állapítanom, hogyha végigtekintünk a háború folytán bekövetkezett állapotokon, a kettő között némi okozati összefüggés fennforgása tagadhatatlan. Az a szörnyűséges nyomor, amely főként Közép-Európát sújtotta ép a táplálkozás hiánya folytán, t. Nemzetgyűlés, szoros összefüggésben van a háború elvesztésével. (Balla Aladár: Ez így van!)

Ismétlem, szörnyűséges az az állapot, ami a központi hatalmakhoz tartozó államokban egyformán érezte hatását. A *Neue Freie Presse* már 1919 május 31-iki számában jajdul fel azért, hogy a rossz táplálkozás folytán egy vértelen nemzedék nő fel fejletlen izomzattal, fejletlen tagokkal, fejletlen agyvelővel. A *Schwedisch Press* hasábjain már 1919 április havában tesznek jelentést a hollandi, svéd és norvég egyetemeknek tanulmányútra küldött tudós professzorai, akik nagyon szomorú jelentésben számolnak be pl. Németország válságos állapotáról.

A *Vossische Zeitung* 1919. évi június 5-iki számában megrázó szavakban számol be annak kiküldött tudósítója arról, hogy mit látott akkor, amikor a nagy világégés után Németországban a Herbert Hoover-féle misszióval kapcsolatban különböző helyeken az Érchegységben megjelent. Azonban a német nép, t. Nemzetgyűlés, hamar felismerte a rettenetes helyzet súlyát és Schultz német birodalmi belügyi államtitkár igen fontos nyilatkozatot tett közzé, amely szerint a német nemzetgyűlés legfontosabb feladatának tekinti a német nép belső talpraállításához szükséges előfeltételek megteremtését és a hatóságilag megszervezett gyermekvédelmet.

De a németek, t. Nemzetgyűlés, nem elégedtek meg azzal, ami nálunk is szokásos, hogy egy és másról gombamódra teremnek különböző interviewek és nyilatkozatok és azután nem történik semmi. Az új német birodalmi alkotmány 7. szakaszának 7., illetve 9. szakaszának első pontjai az egész nyilvános gyermekgondozásnak és ifjúságvédelemnek új alapokon való rendezését állami feladattá emelték.

És az egyes német államok, t. Nemzetgyűlés, szinte versenyeztek az elsőségért, hogy e téren valamit tegyenek. 1919 október 4-én Württemberg már megalkotja a maga Jugendamtgesetzét és Berufsvormundschaftsgesetzét és hamarosan a német alkotmányozó nemzetgyűlés elé kerül a birodalmi ifjúsági jóléti törvény tervezete, amelyből előre veti már fényét a testileg, lelkileg, szellemileg és erkölcsileg egyaránt egészséges ifjúsággal rendelkező hatalmas Németország újjászületése, a Deutschland, Deutschland über alles! De, t. Nemzetgyűlés, hogy tárgyilagos legyek és teljesebb nemzetközi képet alkossak az ügyről, meg kell említenem, hogy 1920 őszén Caldaro milánói polgármester kezdeményezésére egy igen érdekes nemzetközi értekezlet is tartatott már erről a kérdéstről, amelyen főként azt tárgyalták, hogyan s miként lehetne valamennyi európai állam

gyógy-tényezőinek hatását igénybevenni a szegény gyermekek részére; tárgyalták elsősorban a nagy nemzetközi veszedelem: a tüdővész elleni nemzetközileg szervezendő küzdelmet és tárgyalták, t. Nemzetgyűlés azt, hogy miként lehetne a leghelyesebben megszervezni a nemzetközi gyermek-kieserélési akciót.

Erről a konferenciáról azonban, valamint igen sok más népjóléti konferenciáról — a népszövetségi, a wilsoni eszmék legnagyobb dicsőségére — bennünket, magyarokat, t. Nemzetgyűlés, kizártak! *(Mozgás.)* Méltóztassék ezzel szemben megengedni, hogy elfogulatlan helyzetjelentést mutassak be a magyarországi állapotokról annak igazolására, hogy ezek a viszonyok Magyarországon sem sokkal rózsásabbak, mint ahogy azt Németországgal kapcsolatban említeni bátor voltam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az európai emberbaráti akciók igazi középpontja, a Vöröskereszt Egyletek Nemzetközi Ligájának genfi irodája az elmúlt év december 27-én a következő helyzetjelentést tette közzé *(olvassa)*:

„Pedlow James kapitány, az amerikai Vöröskereszt Egylet magyarországi megbízottja, Párizsba érkezve kijelentette, hogy egyesületének legfőbb kötelessége a jövő évben a magyar gyermekek segítése lesz. Miután több külföldi segítőakció forrása kiapadt, attól lehet tartani, hogy az 1921. év válságos lesz egész Magyarországra, de főképen a serdülő gyermekekre nézve. Pedlow kapitány megállapítja, hogy Magyarországon százezer gyermek közül negyvenöt-ezer szorul külföldi élelmezésre és egyéb segítségre és ezek között harmincezer Budapesten és a környékén. Rendkívüli erőfeszítésre van tehát szükség, hogy ezeknek a gyermekeknek életét megmenthessék, mert az élelmiszerek beszerzése a gyermekek és anyák részére nagyon valószínűleg még nehezebb lesz, mint az 1920. évben volt. Valószínű az is, hogy Budapestnek tejjel való ellátása is gyengébb lesz a mostaninál; Magyarországon a szükséges táplálkozás hiánya miatt huszonötezer csecsemő élete van állandó veszedelemben. Az Amerikai Vöröskereszt mindent elkövet ezen szerencsétlenek megmentésére. A helyzet egy esztendei segítő munka után sem javult meg.”

T. Nemzetgyűlés! Így ítélik meg a mi helyzetünket azok, akiknek kétségtelen, elég bőséges alkalmuk van összehasonlításokat tenni és akiknek nemes emberbaráti cselekedeteiért, azt hiszem, még a Nemzetgyűlésnek is ez úton kell kifejeznie soha el nem múló háláját. *(Általános élénk helyeslés. Taps.)*

T. Nemzetgyűlés! Szomorúan egészítik ki ezeket a külföldi adatokat azok az adatok, amelyeket magyar orvos-professzoroktól hallottam. Jelen voltam pl. Torday Ferenc egyetemi professzornak, az Állami Gyermekmenhely igazgatójának egyik előadásán, aki megállapította, hogy Budapesten a gyermekkórházakban minden második 1—3 éves gyermek az 1920. esztendőben angolkóros volt és ki-mutathatóan legalább 100 százalékkal szaporodott a tuberkulózisban megbetegedett gyermekek száma. Ezt erősítette meg Bókay János

egyetemi tanár könyve is, aki szerint 1919. évben a menhelyi gyermekek 10 százaléka pusztult el tejhiány következtében. (*Hallatlan!*)

A magam részéről, t. Nemzetgyűlés, a legszívesebben azokkal a kérdésekkel szeretnék foglalkozni, amelyek közelebb viszik megítépett, lerongyolódott országunkat legfőbb, legszentebb célunk eléréséhez; integritásunk visszaszerzéséhez. (*Helyeslés.*)

Mindenkor hirdetem és nem tudom eléggé sokszor hangoztatni, hogy ennek az országnak jövője kizáróan attól függ, miként tudjuk szociális tartalomtól duzzadó erőteljes, cselekvő politikával, az erős kéz politikájával ezt a nemzetet a reá Trianon után váró nagy feladatok elvégzésére előkészíteni. (*Úgy van!*) Nagy örömmre szolgált, hogy már a legutóbbi kormányprogram ezt az integritáshoz vezető két legjelentékenyebb útvonalat megértő figyelemre méltatta. A messze jövőbe tekintő szélesvonalú népesedési politika elismerése, az intenzívebb gyermekvédelmi törekvések abszolút értékelése csillogott ki Hegedüs Lóránt t. barátom expozéjából, amelyben azt mondta, hogy egész rendszerét két oszlopra építi és építményének egyik oszlopa a gyermek. A jövő! Ugyancsak az integritáshoz vezető második útvonalra világított rá a volt miniszterelnök Teleki Pál t. barátom, aki a Nemzetgyűlés osztatlan helyeslése közben jelentette be, hogy kormányprogramjává teszi az ifjúsági testnevelés kérdésének megoldását és ezt az örökséget vette át a jelenlegi miniszterelnök úr, aki nagy koncepciójú programjában szintén nem feledkezett meg arról, hogy az egységes testnevelési törvényt megalkotja. Ezekből a szavakból a jelenlegi szomorú viszonyok között is egy biztatóbb, egy szebb jövő perspektívája tárul elénk, mert mind a két kérdés egymással és a nemzet jövőjével szorosan összefügg. (*Helyeslés.*)

A fokozottabb gyermekvédelem terén teendő intézkedések feltétlenül szükséges, égetően sürgős voltát a statisztikai adatok parancsolóan írják elő. Míg 1914-ben mintegy 208.000-rel több születés fordult elő, mint halálozási eset, addig 1915-től kezdődően ez a helyzet lényegesen és megdöbbentően rosszabbodott. Meg kell ismételnem a Nemzetgyűlésen egy alkalommal már elmondott szavaimat, hogy mindennél fájdalmasabbak azok az adatok, amelyek a nemzetvédelmi eszközök sürgős igénybevételét teszik feltétlenül szükségessé. (*Helyeslés.*)

1915-ben, — természetesen sehol sem számítva a háború áldozatait, melyek a szűkebb értelemben vett Magyarországot tekintve mintegy 500.000 főre, a szent koronához tartozó országokat tekintve, összesen mintegy 600.000 főre tehetők — mondom, 1915-ben majdnem 30.000-rel, 1916-ban majdnem 78.000-rel, 1917-ben majdnem 88.000-rel és 1918-ban majdnem 182.000-rel több ember halt meg ebben az országban, mint amennyi született. (*Mozgás.*) A népesség megdöbbentő fogyatkozásához méltóztassék hozzávenni, hogy átlagszámítás szerint a multban a halálozási esetek majdnem egyharmada egy éven aluli s majdnem fele a hét éven aluli korra esett. Már

egyszer hivatkoztam a t. Házban arra, hogy egy másik számítás szerint az összes halottaknak 49%-a 10 éven aluli korra esett, ebből pedig 37%-a vagyontalan, 12%-a pedig a jobbmódú, a kedvezőbb életviszonyok között élő szülőknek gyermeke volt.

Méltóztassanak ezeket az adatokat mélyen az emlékezetbe vésni. Megállapítható már ebből is, de Neumannnak, a kiváló berlini gyermekorvosnak adataiból szintén kitűnik, hogy a lakásviszonyok, az életviszonyok, egyszóval a megélhetés gondja, továbbá a tudatlanság, a tájékozatlanság, a nemtörődömség, vagyis a kultúra hiánya milyen rendkívül fontos tényezők, milyen rendkívül nagymértékben befolyásolják a mortalitásnak rendkívül szomorú statisztikáját.

Neumann professzor adatai szerint ugyanis minden egy-két-szobás lakásban a csecsemőhalandóság 17·7% ; háromszobás lakásban 12·8% s négy- és többszobás lakásban már csak mindössze 7·2%. Ugyanezt igazolják a magyar statisztika adatai is. 100 házasságon kívül született gyermek közül egy éven aluli korban elpusztul 35; száz munkásgyermek közül elpusztul 30, száz középosztálybeli gyermek közül 17 s a magasabbrangúaknál elpusztul 100 közül mindössze 5 gyermek. Méltóztatnak tehát látni, hogy a legszegényebb néposztály gyermekei közül hétszer annyi pusztul el, mint amennyi a legmódosabbak gyermekei közül.

Mindezekből következően megállapítható, hogy ez a kérdés voltaképp a szegénység problémája, pedig a szülői fájdalom és a szülői szeretet nem ismerhet különbséget a palota és a kunyhó között, s egy demokratikus államnak egyformán kötelessége, hogy elűzze a legszegényebb polgárának is az arcáról a gyászt, letörölje a könnyeket és távol tartsa a fájdalmat, melyek a kortéziákon sokszor bizony öblös hangon hirdetett úgynevezett népboldogságot a valóságban fekete keretbe foglalják.

Levonva mindebből a tanulságot, t. Nemzetgyűlés, nem szabad napirendre térnünk a felett, hogy ebben az országban száz koporsó közül 45-ben hét éven aluli gyermek fekszik és száz élve születettre harminc hét éven aluli halott esik. Elvesztegetni való időnk egyáltalában nincs és addig kell cselekednünk, míg nem késő.

Előttünk mindig Franciaországnak rendkívül aggasztó példája lebegjen. Franciaországban ugyanis már a világháborút megelőzően, évek óta megdöbbentő mértékben apadt a népszaporodás, szinte feltartóztathatatlanul csökkent a népesség száma. Jacques Mornetnek, egy francia tudósnak 1910-ben megjelent könyve: „La protection de la maternité en France” akadt egyszer a kezembe és abból végtelenül szomorú kép tárult elém a születések számát illetően. E rendkívül érdekes könyv adatai szerint Franciaországban 1816-tól 1876-ig terjedő időben kb. 960.000-től 1.000.000 közt váltakozott a szaporodási átlag. 1886-ban már csak 927.000, 1893-ban már csak 867.000, 1907-ben pedig már csak 774.000 lélekre terjedt a szaporodás, úgyhogy Mornet szerint fekete kövel kellene megjelölni

Franciaország történetében az 1907-es esztendő, amikor a halálozások száma 20.000-rel haladja felül a születések számát, holott ugyanakkor Olaszországban 360.000-rel, Angliában 400.000-rel, Németországban pedig 900.000-rel több születés történt, mint halálozás. Mornet, hogy nemzete előtt a depopuláció szörnyű rémét még élénkebben ecsetelje, igyekezett nemzete önértetére appellálni s könyvének egyik részében megemlíti, hogy a gloire nemzete . . . (*Kállay András közbeszól.*) . . . XIV. Lajos idejében úgy viszonylott Európa lakosságához, mint 35 a 100-hoz, 1910-ben ez az arány lecsökkent 13 a 100-ra. Ám ha ez a kiváló francia tudós már fekete kővel akarja megjelölni az 1907-ik esztendőt, ahol 20.000-rel haladta meg a halálozások száma a születések számát, mit szóljunk mi, elárvult magyarok ahhoz, hogy nálunk, ahol 182.000-rel, tehát tízszer akkora mértékben emelkedett a mortalitás a natalitással szemben. Intő példaként lebegjen tehát előttünk, sohase felejtjük el, hogy nem szabad oly elkésve fognunk a gyermekvédelmi reformokhoz, mint ahogy azt Franciaországban tették, ahol olyan lavinaszerűen indult meg az elnéptelenedési processzus, hogy már a legkörülményesebb, a legnagyobb áldozatkészséggel végrehajtott intézkedésekkel is alig vált lehetségessé ezt a folyamatot feltartóztatni. Mert az 1914—18-ig terjedő esztendők Európa minden nemzeténél egyformán kritikusak voltak. Angliában is 1914—1918-ig 362.000-ről 51.000-re csökkent a mortalitás feletti évi plusz a népszaporodás terén. Franciaországban azonban ugyanakkor a mínusz emelkedett ilyen rendkívül ijesztő mértékben, hiszen — mindenütt csak a háború által teljesen megkímélt 77 departementot tekintve — ez az emelkedés 53.000-ről 390.000-re szökött. Az a nemzet, ahol a halálozás ilyen megdöbbentő mértékben múlja felül a születések számát, ha pillanatnyilag meg is részegítheti a győzelmi mámor, — illúziókban ringathatja is magát a gall kakas, — az én szerény nézetem szerint a jövő számára elveszett. (*Úgy van! a középén.*)

Ettől a szörnyűséges, ettől a katasztrófális jövőtől akarom én megmenteni nemzetemet akkor, amikor rámutatok ennek a szörnyűséges veszedelemnek leghathatósabb ellenszerére, (*Helyeslés.*) ugyanakkor azonban, amikor még nem késő és feltétlenül szükségesnek tartom a gyermekhalálozási arányszám csökkentése érdekében a leghathatósabb intézkedések megtételét és a különböző járványok és fertőző népbetegségek elleni fokozott küzdelem haladéktalan megindítását. Mert az a körülmény, hogy a legutóbbi évben — 1920 első feléről szólnak a legutóbbi adatok — talán némi javulás mutatkozik is ezen a téren, az még a legkevésbé sem jogosít fel bennünket az elbizakodottságra. De mégis, hogy tárgyilagos legyek, meg kell említenem, hogy 1920 első felében 112.500 az évi születések kerek száma, 78.500 a halálozások száma és így e félévben mintegy 34.000 születési többlet mutatkozik. Hogy azonban ez a többlet mekkora, azt abból láthatjuk leginkább, ha tudjuk, hogy ez 1000 lélekre átszámítva mindössze csak 8·7 szaporodást jelent.

Engedelmet kell kérnem a t. Nemzetgyűléstől, hogy több statisztikai adattal, számadattal terhelem a t. Nemzetgyűlés tagjait, de kénytelen vagyok vele, mert ebből láthatjuk leginkább a szomorú igazságot. (*Halljuk! Halljuk!*) Hogy milyen szomorú adat ez a 8·7, ez abból tűnik ki, ha szembeállítjuk az 1901-től 1905-ig terjedő évek átlagával, amikor Magyarországnak natalitása Oroszország, Bulgária és Szerbia után következett, még pedig akként, hogy Oroszországban 1000 lélekre 48·1, Bulgáriában 40·9, Szerbiában 38·7 és ugyanabban az időben Magyarországon 1000 lakosra 37·7 születés esett, tehát majdnem ötödfélszer annyi, mint most; amikor tehát Magyarország megelőzte Ausztriát, sőt Németországot is és még Franciaországban is, amely állam utolsónak zárta be e téren az európai államok sorát, 1000 lélekre 21·2 születés esett, tehát még ebben az államban is majdnem harmadfélszer annyi volt a születések száma, mint az elmúlt esztendőben minálunk.

Méltóztatnak tehát látni, hogy hazánk elnéptelenedésének ijesztő veszedelme még nem mult el. (*Úgy van!*) És méltóztassék megengedni, ha ismét számadatokhoz fordulok, (*Halljuk! Halljuk!*) de számadatokhoz kell fordulnom azért is, mert a külföldi államokban is épen ezek a számadatok irányították a kormányok figyelmét arra az óriási pusztításra, amelyet a nemzetek éltető munkaerejében ezek a veszedelmek okoztak.

Az 1914. esztendőben kerekszámban 648.000 születés történt Magyarországon. Ez 1000 lélekre átszámítva 34·5 élveszületést jelent. Ez tehát már az 1901—1905. évek átlagához képest, amely 37·2 volt, csökkenést mutatott. Méltóztassék most emlékezetbe vésni, hogy 1915-ben ennél a számnál már 203.500-zal kevesebb születés történt, ami 1000 lélekre 23·6-ot jelent. Az 1916. esztendőben újra azt látjuk, hogy ismét 131.500-zal kevesebb születés történik, ami 1000 lélekre 16·8-ot jelent. 1917-ben újabb csökkenés mutatkozik, amelyet 17.000-re tehetünk, 1000 lélekre ez 16·1 élveszületést jelent, 1918-ban pedig újabb erősebb csökkenéssel találkozunk, amikor ismét 43.500-zal kevesebb születés történik, ami 1000 lélekre átszámítva 13·8-ot jelent. Ezek után következik az 1920. esztendő, amelyben a csökkenés nagyobb még ennél a számnál is, mert mint említettem, 1000 lélekre 8·7 születés esett. (*Retteñetes!*)

A legmélyebb fájdalommal utalhatok csak arra, hogy még az 1920. év első felére vonatkozó adatok szerint is abból a 78.500-ra tehető elhalálzásból majdnem 26.000 még mindig a hét éven aluli korra és ebből majdnem 20.000 az egy éven aluliakra esett.

Ez pedig, t. Nemzetgyűlés, még mindig annyit jelent, hogy a halálzási eseteknek több mint egynegyedét ma is az egy éven aluli gyermekek szolgáltatták. (*Borzasztó!*) Hogy ez a megállapítás milyen súlyos, azt abból láthatjuk leginkább, ha ismét a régebbi normális idők statisztikai adataihoz fordulunk. Az 1901-től 1912-ig terjedő években ez az arányszám kedvezőbb volt, pedig akkor is állandóan egyötöd körül variált. 1913-ban 640.000 újszülött csecsemő

közül 140.000 nem érte el az egyéves kort és az 1901—1905. évek statisztikájára visszatekintve, Magyarország már akkor is nagyon elől járt ebben a szomorú névsorban, mert míg Oroszországban 100 élveszületésre 27·7, Ausztriában 21·3 egy éven aluli halálozás esett, addig Magyarországon az akkori kedvező arányszám szerint 21·2-del harmadik volt a sorban, megelőzván ezzel Franciaországot is, melynek arányszáma 13·9 volt, nem is szólva Norvégiáról, ahol 100 élveszületésre mindössze 8·2 egy éven aluli halálozás esett.

A mai helyzet tehát, mint előbb említettem, ennél még lényegesebben rosszabb. A „Magyar Közigazgatás” egyik számában olvastam Kovács Alajos miniszteri tanácsos tollából egy cikket és ott találtam azt a ténymegállapítást, hogy Magyarországon aránylag több gyermek halt meg egyhónapos koráig, mint ahány Svédországban pusztul el egyéves koráig.

Mindebből következően pedig le kell vonnunk a tanulságokat. Le kell vonnunk elsősorban azt a tanulságot, hogy a legnagyobb megértéssel, a legteljesebb odaadással és a legmelegebb szeretettel és ügybuzgósággal kell a magyar közigazgatásnak, a magyar társadalomnak munkálkodnia abban az irányban, hogy végre a múlté legyen az a szomorú dicsőség, hogy csecsemőhalandóság terén valaha is Európa vezetőállami közé tartoztunk. Az államnak és a társadalomnak szinte vetélkednie kellene ebben a nemzetmentő munkában. mert a népesség szaporodásának előmozdítása mindenkor nagy társadalmi, nagy nemzeti érdek volt, de most egyenesen esonka Magyarország jövője függ attól, hogy a nemzeti lét e legfontosabb problémája milyen hozzáértéssel lesz felkarolva. (*Kállay András közbeszól.*)

Hiába beszélünk, t. Nemzetgyűlés területi integritásról és hiába rajzoljuk lelki szemünk elé a régi Magyarország ezeréves határait, ha nem tudunk céltudatos politikával egy egészségesen felnőtt új nemzedéket a nagy eszme szolgálatába állítani. (*Úgy van!*) A lét és nem lét kérdése tehát az, hogy a nagy világégés vérvesztéseit minden rendelkezésünkre álló eszközzel hatályosan ellensúlyozzuk és pótoljuk. (*Úgy van!*) Kell, hogy ez a kérdés a törvényhozás, a kormány és a keresztény és nemzeti szellemtől áthatott társadalom állandó és együttes gondoskodásának legfőbb tárgya legyen. (*Úgy van!*) A bürokráciát kell, hogy áthassa a legmélyebb szociálpolitikai érzék, amelyet viszont a társadalomnak kell állandóan ébren tartania! (*Úgy van!*) Tisztában kell lennünk azzal is, hogy e téren számottérvó eredményeket csak úgy érhetünk el, ha a lakosság szociális, kulturális és gazdasági viszonyainak javítása érdekében minden tőlünk telhetőt elkövetünk!

Hogy például a közegészségügyi kérdést csak per tangentem érintsem, — egyízben a Házban már szoltam is erről részletesebben — amíg Budapesten szinte túlteng az orvosok száma, vidékre senki sem akar menni. (*Berki Gyula: Kétszáz községre esik egy orvos Baranyában.*) (*Mozgás.*)

Legutóbb, épen Patacsi Dénes képviselőtársam beszélt a banyai állapotokról, amelyeket most Berki Gyula t. képviselőtársam említett meg. Főleg gyermekorvosok terén mutatkozik nagy hiány. A kultúra kérdése is összefügg ezzel és a legfontosabb dolog, hogy a nemzetet a lehető leggazdaságosabban erősítsük. A magas kultúrnívójú Hollandia példája lebeg itt szemem előtt. (*Halljuk!*) Hollandiában 190 születésnek kell történnie ahhoz, hogy a holland nemzet lélekszáma százszal szaporodjék. Már Németországban 61-gyel több születés volt szükséges ugyanennek az eredménynek eléréséhez. Magyarországon azonban 348 születésnek kellett bekövetkeznie ahhoz, hogy ez a szerencsétlen nemzet száz lélekszámmal erősödjék. Last, but not least említtem meg azt is, hogy épen ebben az országban, ahol, mint említettem volt, a legtöbb vér- és pénzáldozat árán szaporodott a népesség, leselkedett a legnagyobb mohósággal áldozataira a legszörnyűbb nemzeti veszedelem: a tüdővész! Megállapított tény, t. Nemzetgyűlés, hogy az ötesztendő háború vérvesztése nem volt olyan nagy, mint az, amelyet a nemzetnek a tüdővész bacillusai okoztak. (*Hallatlan!*) Ebben az országban az átlag halálozásoknál a tuberkulózis terhére körülbelül 15 százalék esik. A fővárosban magában, amelyre nézve méltóztassék még figyelembe venni a megcsónkított Magyarország helyzetét, mely szerint a főváros ma az egész ország egyhetedrészét teszi, mondom, magában a fővárosban a tüdővész bacillusai következtében elvesztett emberek száma az összes halálozásoknak 25-3 százalékát tette ki.

És itt méltóztassék megengedni, hogy idézzek néhány sort Szekeres Jánosnak a népjóléti és munkaügyi minisztérium kiadásában megjelent könyvéből, amelynek címe: „A jövő nemzedék pusztulása.” (*Halljuk! Halljuk!*) Szekeres János egy helyen a következőket mondja (*olvassa*): „Gümőkór (tuberkulózis) következtében az 1911—15. években átlag 8137 hét éven aluli gyermeket veszítettünk. Ez a szám, amely évek óta érezhető javulást alig mutat, az európai államok sorában Magyarországnak biztosítja a szomorú elsőbbséget.” És itt egy statisztika következik, mely szerint Magyarország a legelső az összes európai államok sorában. Tízezer lélekre esett halálozás 34-4, míg legutolsó a sorban Dánia 6-tal.

Majd azt mondja Szekeres (*olvassa*): „Az ismételt fertőzés teóriájának helyességét igazolja az is, hogy a városokban, ahol az intoxicatio veszélye jelentékenyen nagyobb, a hét éven aluli gümőkórban elhalt gyermekek arányszáma jóval magasabb, mint a vidéken.”

És itt egy összeállítás foglaltatik, amely szerint pl. a vármegyékben tízezer hét éven aluli gyermekre esik hét éven aluli korban gümőkór következtében elhalt gyermek: 20-3, Budapesten jóval több, mint a duplája, vagyis 51-0. Méltóztassék itt ismét arra gondolni, hogy Budapest az ország fővárosa, az egész ország egyhetede!

Majd azután azt írja a szerző, hogy a fejlődő tuberkulózisnál az orvosok különösen ajánlják a tiszta levegőjű magaslati gyógy-

helyeken való huzamosabb tartózkodást. Hol vannak most megesonkított Magyarországon ezek a gyógyhelyek?

Később azt írja, hogy adataink szerint a terület vízszintes tagosultsága a betegség terjesztésére tényleg jelentékeny hatással van és kimutatja, hogy az Alföld vidékén esett tízezer 7 éven aluli gyermekre 7 évnél fiatalabb korú gümőkóros halott 26·1, hegyvidéken pedig csak 15·5.

Méltóztassék megengedni, hogy egy másik nemzetpusztító betegségre is rátérjek, s ne csak a tüdővésszel foglalkozzam, hanem ezzel kapcsolatosan egy másik veszedelmes betegséggel is. Azt mondja ez a könyv, hogy a klinikai megfigyelések szerint a koraszüléseknek háromnegyedrészt a lues okozza. Ismeretes, hogy a venereás betegek száma — ebben a tekintetben különben hivatkozhatunk a kimerítő kopenhágai statisztikára — a városokban nagyobb, mint a vidéken. Adataink szerint több, mint tízszerannyi a törvényhatósági jogú városokban a 7 éven aluli korban lues következtében elhaltak arányszáma, mint a vármegyékben. Tényleg a különbség azonban nem ilyen nagy, mert vidékről a bejelentések hiányosabban érkeznek. Különösen magas — állapítja meg később a szerző — a házicselédek gyermekeinek halálozása, ahol 10.000 hét éven alulira 46·7 lues okozta halálozás esik. Ezt követi a különféle napszámosok, ipari, kereskedelmi és bányászati segédszemélyzet, a véderő és a közszolgálatban alkalmazott szolgák arányszáma.

A lues is tehát a gazdaságilag gyengébb foglalkozásoknál pusztít a legerősebben, akiknek nincs módjukban, hogy bajukat, amint a betegség természete megkívánja, hosszú ideig és rendszeresen kezeltessék.

Szekeres a következő konklúzióra jut *(olvassa)*: „A magyarság halálozási arányszámának nagyságát egész Európában csak három ország mulja felül. Ennek a szomorú jelenségnek okát az európai mértéket messzire meghaladó tuberkulózis- és gyermekhalandóságunkban találjuk. A gyermekhalálozások viszonyszáma az ország különböző vidékein nagyon eltérően alakul. A gyermekvédelemnek e tekintetben igen nagy körütekintéssel és gonddal kell eljárnia, mert jóformán minden egyes területén más és más a legerősebben veszélyeztetettek korcsoportja és mások azok a betegségek, melyek legtöbb áldozatot követelnek. A gyermekhalálozás elleni küzdelemnek tehát mások lesznek az eszközei az Alföldön, mint a Felvidéken, és mások a vidéken, mint a városokban. A gyermekhalálozások alakulását determináló tényezők után kutatva a földrajzi viszonyoknál is élesebben domborodnak ki minden beállításban a szociális okok, a gazdasági tényezők, a kulturális viszonyok és az orvosi ellátás nagy hármas csoportja. A társadalmi piramis legalsóbb rétege, amelyre a gazdasági élet terhe a legsúlyosabban nehezedik, áldoz legtöbb gyermeket a halálnak. Alig van betegség, amelynél nem a három legszegényebb foglalkozási ág, a mezőgazdasági munkások, a tanulatlan és legrosszabban fizetett városi napszámosok és a házi-

eselédek nyomorban növekedő gyermekei veszítenének a legtöbbet.”

Méltóztassanak kérem megengedni, hogy még egynéhány idézetet olvassak fel Buday Lászlónak „A megcsontított Magyarország” című könyvéből. Buday az 1919. évre vonatkozóan azt mondja (*olvassa*): „Máris konstatálhatjuk, hogy 1919. évi adataink szerint az 1919. évben elhaltak száma 410.000; ebből a gümőkórban elhaltak abszolút száma 63.000. A halálozások 154 ezreléke esett tehát a tuberkulózisra, míg a korábbi években az ugyanazon időközben a tuberkulózis-halálozás az összes halottak 145 ezreléke volt. Ez az arány az év első és második negyedében, amikor tudvalévően a tuberkulotikus halálozás általában magasabb szokott lenni, 170-re, illetőleg 220-ra emelkedett.

Ugyancsak Buday említi meg könyvében, hogy „megdöbbenve látjuk különösen némely sűrű népességű alföldi falvak tuberkulózis-halálozásánál a fertőzéses fészkek keletkezését és ijedve gondolunk arra, hogy Budapest túlszűfolt külterületi lakásai milyen tenyésztoi lehetnek a tuberkulotikus fertőzésnek.”

„Magyarországon átlag az összes halálozások 14,8%-a esik a gümőkőrra. Vidéki népességünkben az alföld népe van nagy mértékben exponálva a tuberkulózisra; épen a sűrűbb lakosságú rész, ahol a nagy tömegek élnek. A tuberkulózisban elhunytak magas számarányánál minden valószínűség szerint nagy szerepe van a lakásnak, a zárt ablakú, gyakran padlózatlan szobájú lakásnak, amely a családfő betegségét átterjeszti a családtagokra és az apákét átörökíti az utódokra.”

„Falvakban magát a tuberkulózis elleni küzdelmet is igen nehézzé teszi az orvosi ellátás és megfigyelés hiánya; a helyzetet pedig a háború befejezte óta megnehezítette az, hogy rokkantjaink szertevitték a rosszul szellőztetett, padlóatlan lakásokba a tüdővész csiráit; nem lehet tehát megvárunk, amíg olyan vidékek népe is inficiálódik, amelyek eddig csak kisebb mértékben voltak kitéve a bajnak.”

„Közegészségügyi törvényünk — írja továbbá Buday — úgyis 44 éves már. Ha egyes hézagait — bár keveset — azóta újabb törvényalkotások kitöltötték is, még mindig hiányzik egy pontos részlet-törvény a tuberkulózis elleni kötelező védekezésről.”

Engedelmet kérek, ha talán kissé hosszú idézeteket olvastam ki ebből az igen érdekes könyvből, de ezt kötelességemnek tartottam. Megmondom, miért. Meg vagyok győződve arról, t. Nemzeti gyűlés, hogy ezek után feltétlenül disszonánsan kell hatnia mindnyájunkra, hogy a tuberkulózis elleni, kétségtelenül állami feladatot képező küzdelemre rendes kiadásként csak 1,600.000 K lett a költségvetésbe felvéve. Ugyancsak, egy nagy világégés után megújodásra vágyó országnál, talán egy kissé csekély összeget jelent, hogy újabb kiadási tételként gyermek- és anyavédelemre 3,600.000 K foglaltatik. Önkéntelenül eszembe ötlök az a gondolat, hogy csak nem ezen a téren akarunk takarékoskodni az entente számára? A nemi betegségek elleni védekezésre beállított 240.000 K. szintén rendkívül

csekély összeg. (*Úgy van!*) Amint az ilyen kérdéseket a multban megoldani szokták, első cselekvésképen egy kormánybiztos kinevezése történne meg, ámde annak az automobilköltségére sem elegendő ez a tétel. A járványok elleni küzdelemre 200.000 K van előirányozva, a trachoma elleni védekezésre 127.000 K, az alkoholizmus elleni küzdelemre 25.000 K. Mindez valutáris viszonyainkra való tekintettel époly csekély összeg, mint a testnevelési célokra beállított 132.000 K. Hogy ezek a tételek mily nevetségesen csekélyek, az legjobban illusztrálható azáltal, hogy egy-két állami autó beszüntetésével máris meg lehet kétszerezni ezeket a tételeket és ha 4—5 további autó fenntartásának feltétlen szükségességéről lemondunk, a tüdőbeteggondozó intézetekre rendkívüli kiadások alakjában beállított 4 millió koronát megkétszerezhetjük, vagy megkétszerezhetjük a kórházak létesítésére szükséges rendkívüli beruházási tételt, az 5 millió koronát.

Mindent egybevetve elérkezettnek látom az időt arra, hogy abban a biztos tudatban, hogy a Házban a t. Nemzetgyűlés tagjai sorában, nem akadhat senki sem, aki e kérdés fontosságát kétségbe vonná és abban a meggyőződésben, hogy nem nézheti tovább már közömbösen az állam, hogyan pusztul az ország legértékesebb tőkéje, az emberélet és miként sötétíti el a szebb jövő horizontját a gyermekhalandóság szörnyűséges veszedelme, a következő indítványt terjesszem a t. Nemzetgyűlés elé, tisztelettel kérve annak elfogadását. (*Halljuk! Halljuk! Olvassa*): „Indítvány. Tekintettel arra, hogy területi integritásunk visszaszerzésének egyik legjelentősebb és a jelenlegi súlyos körülmények közt kétszeres fontossággal bíró eszközét a céltudatos népesedési politikában látom, indítványozom, utasítsa a Nemzetgyűlés a kormányt, hogy az anya- és csecsemő- és általában a gyermekvédelemre vonatkozóan sürgősen terjesszen törvényjavaslatot a Nemzetgyűlés elé. (*Általános helyeslés és taps.*)

Ezzel kapcsolatban méltóztassanak még megengedni, hogy ráterve azokra a speciális intézkedésekre, amelyekről való gondoskodás törvényhozásunk útján égetően szükségessé válik, rámutassak elsősorban az anyasági biztosítás ügyére. Ez a kérdés elsősorban a népjóléti miniszter urat fogja érdekelni. A legnagyobb örömmel kell üdvözölnöm a kormányt, hogy a munkásbiztosítási törvényjavaslatnak az anyasági biztosításra vonatkozó intézkedéseit az intenzívebb anya- és gyermekvédelem érdekében törvényhozás útján minél előbb életre hívni szándékozik. (*Helyeslés.*)

A megértés kétségtelen jelének tekinthető elsősorban a gyermekágyi segély időtartamának hat hétről nyole hétre való felemelése, a gyermekágyi segély pénzbeli mértékének a napibér 50%-áról 70%-ra való megállapítása, a gyermekágyi segély lejártá után 12 héten át adott szoptatási segély, bár az csak igen csekély összegben, napi 2 K-ban van megállapítva és végül a veszélyes ipari, gyári munkában résztvevő nőknek négyheti tartamra adott ú. n. terhességi segély, ami az átlagos napibér 60%-ig terjedően van tervbe

véve. Le kell szegeznünk, t. Nemzetgyűlés, azt a tényt, hogy mindezek humanitárius nézőpontból nemcsak a múlttal szemben jelentősen lényeges haladást, hanem általában az összes kultúrállamok sorában Magyarországot az első helyre juttatják. Mert pl. a svájci törvény ismeri ugyan, de csak a hatheti gyermekágyas segélyezés után következő négy hétig tartó úgynevezett Stillgeldet, de a terhességi segélyt ép úgy, mint pl. az osztrák törvény, egyáltalán nem ismeri. A német munkásbiztosítási törvény nyolcheti, a különben igen humanus norvég, valamint az orosz munkásbiztosítási törvény hatheti táppénznek megfelelő segélyt ad és az olasz törvény szülés esetére mindössze 40 líra pénzsegélyt folyósít.

Talán felhívhatom az igen t. kormány figyelmét arra, hogy e kérdést tanulmányozva, az anyasági segély tárgyában Schmidt Henrik francia képviselőtől egy érdekes törvényjavaslatot találtam, amely 1913 június 17-én került először tárgyalás alá a francia kamarában. Méltóztassék meghallgatni: nálunk visszamenően, ügyebár sohasem tettünk különbséget az országban azért, hogy ki milyen nemzetiségű: magyar, német, tót, oláh vagy bármely anyanyelvű honpolgár lett legyen bárki, egyformán részesülhetett mindenféle kedvezményben. A sovén francia nemzet, amely hazug módon terjesztett hírek alapján annyiszor vetette szemünkre a nemzetiségi kisebbségek brutális elnyomatását, ilyen módon fogadta el ezt a törvényjavaslatot: Igényt tarthat a törvény által megállapított segélyre minden — kizáróan — francia nemzetiségű vagyontalan nő, aki mint munkásnő, cseléd, vagy egyéb alkalmazotti minőségben másoknál fizetésért munkát végez. Ezt a segélyt azután az ott dolgozó munkásnőkre is kiterjesztették. A gyakorlati megoldást pedig a javaslat akként kontemplálta: Franciaországban átlagszámítás szerint körülbelül 775.000 születés történt 1912-ben. Először is az idegen nemzetiségűeket kűszöbölték ki és így maradt 748.000 francia nemzetiségű nő, pénzsegélyre szorult 75%, vagyis 560.000 nő. Az akkori békebeli valutáris viszonyokat tekintve, 60 napra egy frank napisegélyt számítva, összesen 33.600.000 frankot irányoztak elő, még pedig akként, hogy annak felét, vagyis 50%-ot, maga az állam viselje, 15:6%-ot a département és 34:4%-ot a község. Miként azonban méltóztatnak hallani, még ez a javaslat sem éri el azt a szociális felfogást, mely a mi magyar törvényjavaslatunkban nyilvánult meg és ezt én annál is inkább szívem legteljesebb melegével üdvözlöm, mert szerintem az anya- és gyermekvédelemnek alfája és omegája éppen az anyasági biztosítás ügye és e kérdés kedvező megoldása nélkül minden népesedési politika egy fabatkát sem ér, minden anyasági és csesemővédelmi akció nélkül hajtótörést szenved. *(Úgy van!)*

Rendkívül helyesnek tartom és szívem egész melegével üdvözlöm azt a tervezetet is, amelyről a népjóléti miniszter úr egy interview alkalmával nyilatkozott, hogy a közszolgálati alkalmazottak betegségi kötelező biztosításának kimondásával kapcsolatban erről a sokat szenvedett osztályról is meg akar emlékezni valamely formá-

ban és úgy ezekre, valamint megfelelő formában az ipari munkásokra, háziételekre és földmunkásokra is akarja terjeszteni a szociális gondoskodás áldását. Én a magam részéről erre nemzetvédelmi szempontból rendkívül nagy súlyt helyezek és kérem, hogy ez főként azon a nyomon haladjon, amire 1884-ben Németország irányította rá elsőként az európai államok figyelmét, a kötelező állami betegség-biztosítás kimondásával.

A következőkben még rá akarok térni a gyermekmunka és női munka szabályozásának kérdésére. (*Halljuk! Halljuk!*) Erről egy igen érdekes tanulmány jelent meg Magyarországon Chyzer Béla dr. tollából 1909-ben, aki ezzel a kérdéssel kimerítően foglalkozott. In medias res megemlítem, hogy éppen Hegyeshalmy Lajos kereskedelmiügyi miniszter úrtól hallottam, hogy legközelebb a Nemzetgyűlés elé fog kerülni az a javaslat is, amely Magyarországon a női- és gyermekmunkát szabályozza.

A legutóbbi washingtoni munkáskonferencia nagyon kimerítően foglalkozott ezzel a kérdéssel és úgy az ipari munkában foglalkoztatott gyermekek korhatárának megállapítása, mint a kiskorúak, valamint a nők éjszakai munkaidejének szabályozása tárgyában, valamint a gyermekágyas nők védelme tekintetében igen értékes határozatokat hozott. E határozatokat a berni szövetségi tanács is elfogadta és hozzájárulván a washingtoni munkáskonferencia határozataihoz, törvényjavaslatot dolgozott ki a kiskorúak üzemi foglalkoztatásáról, mely szerint 14 éven aluli gyermekeket, valamint ennél idősebb, de mindennapos iskolalátogatásra kötelezett gyermekeket üzemi munkára nem szabad alkalmazni, úgyszintén 18 éven aluli férfiakat, valamint ipari üzemekben az éjszakai munkára nőket alkalmazni egyáltalán tilos. (*Helyeslés.*)

A francia törvényhozásban Lemire képviselő igen érdekes törvényjavaslatot terjesztett elő 1912. évben a gyermekágyas nők pihenetése tárgyában, melyet a francia szenátus elfogadott. Itt történik szintén hivatkozás arra, hogy már 1890-ben a berlini konferencián vetették fel egy nemzetközi törvény hozásának a szükségességét úgy a gyermekmunka és női munka idejének szabályozása tekintetében, mint a vasárnapi munkaszünet tárgyában. Strausz francia képviselő a francia nők részére ipari és kereskedelmi üzemekben négyheti szabadságidőt javasolt és ezt azzal indokolta, hogy a gyermekhalandóság halálózási arányszáma 1906-tól 1910-ig terjedő években a szülést követő négy hétre 33.66% volt. 1910-ben ez a szám 35.17%-ra emelkedett és 88.000 francia gyermek közül, kik első életévükben haltak el, 30.000 már az első hónapban pusztult el.

Franciaországban mindezeket a körülményeket figyelembe véve még a könnyebb foglalkozású nők részére is, pl. tanítónő, postai kiadónők, tisztviselőnők részére kéthavi anyasági szünet engedélyeztetett. Ezzel, illetve az üggyel kapcsolatos kérdésekkel különben a mi Nemzetgyűlésünkben Slachta Margit t. képviselőtársam több alkalommal foglalkozott. A magam részéről ismételten örömömnek

adok kifejezést, hogy ez a kérdés nemsokára törvényjavaslat alakjában a Nemzetgyűlés elé kerül. A kérdés nagy fontosságára talán elég jellemző, ha még egy adatot említek meg: a nehéz ipari üzemekben, pl. a betűöntőknél a terhes nőknek egyharmad része elvetél, tehát erre a humánus intézkedésre feltétlenül szükség van.

Ami a gyermekvédelmet illeti, még csak per tangentem akarok néhány dolgot érinteni és nemsokára be is zárom beszédemet. (*Halljuk! Halljuk!*) A csecsemővédelemnek szerény véleményem szerint voltaképpen az orvosképzésnél az egyetemen kellene kezdődnie. A főkérdéssel tehát feltétlenül összefügg az orvosképzésnek rendezése. A csecsemők gyógyítására vonatkozó ismereteknek terjesztése s a bábaképzésnek reformja is. És összefügg ezzel a kérdéssel épen a gróf Apponyi Albert igen t. képviselőtársam lelkéhez nőtt intézmény, a Stefánia-szövetség által oly szépen megoldott kérdés is: a védőnők és gyermekgondozónők képzése. Ide tartozik, st. Nemzetgyűlés, a dajkaotthonok létesítése, ami mellett Heim Pál egyetemi professzor tört lándzsát.

Ide tartozik továbbá a külföldi mintára szervezett szülőházak létesítése, az állami gyermektelepek fejlesztése, a tejkérdés rendezése, az állami tartásra jogosult gyermekek fokozottabb védelme, a gyógyíthatatlan gyermekek elhelyezésének kérdése. Jelenleg e tekintetben például a helyzet az, hogy a homoki intézetnek megszüntetésével nincsen Magyarországon hely, ahol ezeket a gyermekeket el lehetne helyezni. Végül pedig itt van a házasságon kívül született elhagyott gyermekek védelme. Hosszasabban foglalkozhatnék ezzel a kérdéssel is, de ezt is csak per tangentem érintem, mint olyan tipikus társadalmi problémát, amelyet áltudósok, álemlerbarátok éveken keresztül felhasználtak arra, hogy különböző címet, rangot, kitüntetést nyerjenek, amelyben azonban, ha a dolgok mélyére nézünk, az előbb említett Stefánia-szövetség működésén kívül a valóságban alig történt valami. (*Rupert Rezső közbeszól.*) Szívemből kívánom, hogy minél több Károlyi Lászlóné grófnője legyen ennek az országnak (*Éljenzés.*), de ugyanakkor rátérek arra is, amit Rupert képviselőtársam említett. Igenis, olyanok is akadtak és ha nem jön közbe a kommunizmus, talán a gyermekvédelemnek ma is szabadalmazott apostola volna például Engel Zsigmond, a később hírhedtté vált kommunista vezér, aki ezt a szörnyűségesen súlyos kérdést nem átalotta saját üzleti céljaira felhasználni.

A jóhiszemű emberek becsületes nevének fedezése mellett ilyen visszaélések is történtek. És szomorúan állapítom meg, hogy akadhatott például Magyarországon olyan árvaszéki elnök is, akinek mellékfoglalkozásai folytán mindenféle közigazdasági tevékenységre volt gondja, a húsvágóipar részvénytársaságtól kezdve Isten tudja meddig, csak épen arra nem volt fizikai ideje, ereje és gondja, hogy főfoglalkozási jogcímen a saját hatáskörében ellenőrizze ezeket a dolgokat. Én, mint belügyi államtitkár, energikus kézzel bele is nyúl-

tam ebbe a dsungelbe. Ennek eredménye be is igazolta azt az állítást, amelyet Rupert t. képviselőtársam vetett közbe az elébb. Nem is akarok evvel a kérdéssel tovább foglalkozni, levonom ebből a konzekvenciát. Méltóztassanak megengedni, hogy tanulva a multakon, okulva a tapasztaltakon, egy indítványt terjeszthessek a t. Nemzetgyűlés elé, megemlítve azt, hogy erről a kérdésről legutóbb a „Jogállam”-ban igen értékes tanulmányt olvastam Csorna Kálmán árvaszéki ülnök tollából, amire majd visszatérek, ha a törvényjavaslat tárgyalására kerül a sor. Indítványom a következő: *(Halljuk! Halljuk!)* *(Olvassa):* „Tekintettel arra, hogy e kornak egyik legfontosabb társadalmi kérdése, az intenzívebb gyermekvédelem ügye a modern gyámügyi igazgatás szükségessé váló sürgős kiépítésével szorosan összefügg és a sok tekintetben elavult gyámügyi törvény, az 1877: XX. t.-c. amúgy is feltétlenül revízióra szorul, tisztelettel indítványozom, utasítsa a Nemzetgyűlés a kormányt, hogy a gyámügyi köz-igazgatás reformja tárgyában sürgősen terjesszen törvényjavaslatot a Nemzetgyűlés elé.” *(Élénk helyeslés, taps.)*

T. Nemzetgyűlés! Méltóztassanak megengedni, hogy most, e kitérések után még egy rövid idézet olvassak fel Buday Lászlónak „A megcsontított Magyarország” című könyvéből. Azt mondja Buday László *(olvassa):* „Aránylag nem nagy, de állandóan éber s a néphangulathoz mindig közel férkőzni tudó szervezetre volna szükség, amely a születési arányszám javításán dolgoznék s aránylag nem is nagy állami áldozatokkal.

Oly óriási érték azonban a megszületett és felnevelt gyermek az állam gazdasági szempontjából, mindig, de különösen az elmúlt nagy vérvesztés után, hogy erre a legsötétebb pénzügyi viszonyok közt is meg kell találni az áldozatot. A népi erőnek egyetemes emelése a legjobb szociálpolitika. A dolgos munkáskéz az az erő, amely kifosztott országunkon leghamarább segíthet. Csak okos önzést tanúsít az állam, ha munkásait segítve olyan szociálpolitikát űz, amely a tömegeket emelve, vezetve, azokat éperejűvé és megértővé fejleszt.

Összegezem az elmondottakat. Igénytelen nézetem szerint legfontosabb nemzetvédelmi feladatnak tekintem elsősorban, mint említettem, a csecsemőhalandóság arányszámának csökkentésére irányuló hathatós és komoly eszközökkel megindítandó küzdelmet, a fertőző népbetegségek, a vérbaj és a tüdővész elleni hathatós védekezésre irányuló halálosan komoly munkálatok azonnali megindítását. A magam részéről pedig nagyon szeretném, ha ez a könyv, a megcsontított Magyarország könyve, mint valami imádságoskönyv, ott lenne minden hazáját szerető, hazájáért aggódó magyar embernek az asztalán. *(Helyeslés.)*

Mert ha e csonka országnak valamennyi lakója, ennek a szerencsétlen nemzetnek minden fia, apraja-nagyja egyaránt amikor csak teheti, bele-belepillantana ebbe a bánatos könyvbe s életének minden vonatkozásában, minden gondolatát arra a szomorú képre koncent-

rálná, melyet megdöbbenő valóságban vetítenek elénk e fekete betűk, akkor megvagyok róla győződve, hogy ebből a 14 megyés esonka országból végképen eltűnnék minden önző kicsinyeskedés, minden pártoskodás, minden tárcsaéhség és a megcsonkított Magyarország fájdalmas sorsa, Mohácsnál is rettenetesebb vesztesége feltétlenül egy táborba: a komoly, építő munkára tömörítené mindazokat, akik talán még ma is maguk sem tudják, hogy az erők szétforgácsolásával akaratlanul is milyen szörnyűséges mulasztást követnek el önmaguk, az ország integritása és a magyar nemzet jövője ellen! *(Élének helyeslés.)*

A költségvetést abban a reményben, hogy a népjóléti célokra előirányzott tételek jelentős mértékben emeltetni fognak, elfogadom. *(Élének helyeslés, éljenzés és taps. A szónokot számosan üdvözlik.)*

I. NEMZETGYŰLÉS

A védjegyek oltalmáról rendelkező törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

(1921. május 25.)

TISZTELT NEMZETGYŰLÉS! Azok között a vagyonértékű eszmei javak között, amelyekre nézve a törvény a jogosultnak a tulajdonhoz hasonló kizárólagos jogot biztosít, tudvalevően legnagyobb jelentőséggel a védjegy bír, mely épűgy megkülönbözteti egymástól az ipari és gazdasági termékeket, mint az egyéneket a személynév. Főjelentősége abban rejlik, hogy akit e jog kétségtelenül megillet, az a kereskedő, iparos vagy termelő, a megkülönböztető jegyet jogosítva van akként használni, hogy annak használatából minden más harmadik személyt kizár.

A védjegy eredete őskori népszokásokra vezethető vissza, melyek a tulajdon felismerését célozták lehetővé tenni. Nagy szerepe volt a védjegynek a középkori kereskedelmi szokásokban és tulajdonképen a signa mercatoria volt a jelenlegi védjegy eredeti alakja. A védjegy azonban, mely eredeti formájában, amint említettem, az illetéktelen használat ellen alkalmazott ismertetőjelként szerepelt, voltaképen akkor emelkedett igazi jelentőségre, amikor egyes államok az ipari tulajdont hatályosabb büntetőjogi védelemben kezdték részesíteni.

Az európai államok már a XIX. század elején ismerték fel a védjegy óriási közgazdasági jelentőségét és úgyszólván alig maradt kultúrállam, amely szabályozatlanul hagyta volna az ipari jogok védelmét. A magyar törvényhozás csak az 1873-ban tartott bécsi kiállítással kapcsolatban foglalkozott először egy alkalmi törvényben ezzel a kérdéssel, az 1872. évi XXIV. t.-cikkben, majd később a büntetőtörvénykönyvnek, az 1878. évi V. t.-cikknek 413. §-a rendelkezett először az iparjegyek védelméről, mely szakasz több mint egy negyedszázad előtt már hatályon kívül helyeztetett. Ezek azonban csak alaki természetű törvények voltak, úgyhogy voltaképen a haladó államok követelményeinek megfelelően csupán az 1890: II. t.-cikk, az 1895: XLI. t.-cikk és az ezt módosító 1913. évi XII. t.-cikk oldotta meg az iparpolitikának eme fontos problémáját.

Természetszerűen azonban mindez az idők múlásával revízióra szorult. Amint az indokolásból is kitűnik, már az 1914. évben elhatározta a kereskedelmi kormány a védjegyek oltalmáról szóló törvények revízióját és csupán a közbejött rendkívüli események gátolták meg a kormányt annak keresztülvitelében. A gyökeres revízió

most is hosszabb időt venne igénybe, ennél fogva a kereskedelmi kormány szerint az mutatkozik kívánatosnak, hogy egyelőre csupán a legégetőbb kérdések szabályozása történjék meg és ez foglaltatik a most bemutatott törvényjavaslatban.

A szabályozás három irányú. Egyrészt szükségesnek tartjuk, hogy a lajstromozási díjak a valutáris viszonyoknak megfelelően emeltessenek, másodszor szükségesnek mutatkozik, hogy a kollektív védjegy oltalmában részesítsük saját honosainkat is, harmadszor, hogy az eddig kihágásnak minősített védjegybitorlás ismét vétséggé minősítettessék.

Tisztelettel kérem tehát, hogy a védjegyek oltalmáról szóló törvényjavaslatot abban a módosított és pótlással ellátott szövegezésben, amelyben azt a közgazdasági, igazságügyi és pénzügyi együttes bizottság elfogadta, általánosságban és részleteiben elfogadni méltóztassék. (*Helyeslés.*)

I. NEMZETGYŰLÉS

Indítvány
a testnevelési törvény sürgős
megalkotása tárgyában.

(1921. június 23.)

TISZTELT NEMZETGYŰLÉS! Nem régiben a következő indítványt voltam bátor az igen t. Nemzetgyűlés elé terjeszteni *(olvassa)*:

„Bár a testnevelési reform két legjelentősebb alappilléret már lerakta a Nemzetgyűlés többsége akkor, amikor a reform sürgős szükségességét felismerve, még 1920. évi augusztus hó 11-én kétféleképpen idevonatkozó indítványom elfogadása mellett nyilatkozott, mégis a nagy nemzeti célt gyakorlatilag szolgáló és az elmondott kormányprogramok szerint Magyarország újjászülését hatályosan előmozdító törvényjavaslat a testnevelésről a Nemzetgyűlés elé mai napig nem terjesztetett be.

A mai rendkívüli viszonyok között a testnevelési reform keresztülvitele azért sürgős, mert helyes testnevelési politikával az ország érdekében szerény anyagi erőforrásainkhoz jobban alkalmazkodó nemzetvédelmi tevékenységet fejthetünk ki.

Mindezeknél fogva tisztelettel indítványozom, utasítsa a Nemzetgyűlés a kormányt, hogy a legfőbb alapelveket feltétlenül magába foglaló javaslatot a testnevelésről most már haladéktalanul terjessze a Nemzetgyűlés elé.”

T. Nemzetgyűlés! Méltóztassék megengedni, hogy az eddigi szokástól eltérően csak igen röviden indokoljam meg előterjesztett indítványomat. Felmentve érzem magam a hosszabb indokolási kötelezettség alól egyfelől azért, mert erről a tárgyról itt a Házban már eleget beszéltem s különben is ma már nem beszédek, an kétezeket, minisztériumok közötti purparlékat, hanem tetteket, cselekedeteket vár, sőt követel tőlünk a nemzet jövődjére. *(Úgy van!)* Másfelől, felment a hosszabb indokolási kötelezettség alól az a körülmény is, hogy ezen a téren a legteljesebb megértés, a legteljesebb egyetértés mutatkozik, amit mindennél fényesebben és ékebben igazol az a körülmény, hogy jelen indítványomat eddig nem kevesebb mint 163 képviselőtársam látta el szíves támogató aláírásával s ezzel mindennél ékebb tanubizonyságot szolgáltatott a Nemzetgyűlés többsége arról, hogy a valóban honmentő kérdések tekintetében ez a Nemzetgyűlés teljesen egységes frontot alkot. *(Úgy van!)*

Hazám iránt tartozó kötelességemnek óhajtottam kellő időben eleget tenni akkor, amikor annak idején ennek a kérdésnek nagy

nemzeti jelentőségére elsőként mutattam rá. Mélyen fájlalom, hogy több mint másfél esztendőnek kellett eltelnie, míg végre a köztudatba ment át a testnevelési törvény megalkotásának feltétlen szükségessége, hogy ezalatt kormányok jöttek, kormányok mentek, míg végre a jelenlegi miniszterelnök úr kormányprogramjába vette annak a törvénynek megalkotását, amelyet a nemzeti érzéstől áthatott társadalom esztendők óta hasztalanul, hiába követelt. Megújhódásra vágyó nemzetem sorsáért aggódó lelkiismeretem sugallja azt, hogy ezen a téren tovább várnunk már nem lehet, hogy ezen a téren cselekednünk kell, ezen a téren elvesztegetni való időnk nincs. Azért szólok fel, hogy a Nemzetgyűlés egyhangú határozatával támassza alá ma a kormány megértő törekvéseit. *(Helyeslés.)*

A helyes, a modern testnevelési rendszernek a test és a testi ügyesség fejlesztése mellett elsősorban jellemnevelőnek kell lennie. *(Úgy van!)* Elsősorban erre kell súlyt vetni, mert csak kiművelt jellemmel lehet ennek a hazának olyan nemzedéket nevelni, olyan spártai falankszot állítani, amelyen még Xerxes serege is megtörik. Paul Best, a Gambetta kormánynak közoktatásügyi minisztere a múlt század nyolcvanas éveiben már a legelőbbnek és a legfontosabbnak tartotta a honvédelmi célokat is szolgáló helyes testnevelési politikát, mellyel szerinte az önző polgári erényt a legönzetlenebb „állampolgári” erényig lehet, sőt kell fejleszteni, fokozni és nemesíteni.

Az 1889. évi francia véderő törvény 85. §-a külön törvényben óhajtotta szabályozni a testnevelés kötelező gyakorlását s annak kötelező tanítását a nép- és középiskolákban, úgyszintén az iskolán kívüli 17—20 éves ifjúság kötelező kiképzését.

Sajnos, egy világégésnek kellett ráncszakadnia, egy világháború embertékozlásának, emberpazarlásának kellett elkövetkeznie, hogy végre ráeszméljen az emberiség arra, hogy az emberanyaggal legalább annyit törődjék, mint amennyit törődik az egyszerű földművelő ember — amint Zsolt említi meg Esti levelében — a maga ökrével és disznájával.

Bár eleve tiltakoznom kell az ellen, mintha a francia társadalom és a magyar társadalom között bizonyos telepathikus viszony állott volna fenn, mégis meg kell állapítanom, — hogy a mostanában divatos „külügyi szakkifejezéssel” éljek — a francia társadalom sokkal helyesebben „orientálódott” aziránt, hogy nálunk Magyarországon mi történik, mint ahogy mi orientálódtunk a külföldi megértések irányában. Szégyenkezve bár, de le kell szögezmem, t. Nemzetgyűlés, hogy dacára annak, hogy mi ezen a téren sok nemzetnél már előbbre voltunk, amint a „Le Soldat de demain” egyik legutóbbi számából teljes szövegében olvastam, 1921. évi március 24-én a francia kamara mégis megelőzött bennünket, mert egy olyan törvényjavaslatot fogadott el, amelyben majdnem szószerint ugyanazok az elvek vannak lefektetve, majdnem szószerint ugyanazok az elvek emelkedtek törvényerőre, amelyeket ebben a Nemzetgyűlésben

már közel másfél esztendeje voltam bátor egy törvényjavaslat keretében betérjeszteni.

Tiszteletteljes óhajom tehát az, hogy ezt a „kópiát” szeretném most, ha kissé elkésve is, egy esztendei veszteség után visszavarázsolni a magyar viszonyokra s minden további indokolás nélkül az a kérésem, méltóztassék t. Nemzetgyűlés indítványom elfogadása mellett akként határozni, hogy lehetően még a nyári szünet előtt legyen módunkban ezzel a nemzetmentő törvényjavaslattal érdemlegesen foglalkozni. *(Általános élénk helyeslés és taps a Ház minden oldalán.)*

Elnök: Méltóztatnak hozzájárulni ahhoz, hogy ez az indítvány tárgyalás céljából napirendre tűzessék, igen vagy nem? *(Igen!)* Ha igen, akkor ilyen értelemben mondom ki a határozatot. Az indítvány annak idején napirendre fog tüzetni.

Következik Karafiáth Jenő képviselő úr indítványának tárgyalása a testnevelési főiskola létesítése tárgyában.

Karafiáth Jenő: T. Nemzetgyűlés! Ezt az indítványomat annak idején már megokoltam, most tisztelettel kérem, méltóztassék az előbbiekből okszerűen következően ezt az indítványomat is elfogadni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kíván valaki az indítványhoz hozzászólni? *(Nem!)* Ha senki sem kíván hozzászólni, a vitát berekesztem. Következik a határozathozatal. Méltóztatnak ezt az indítványt elfogadni, igen vagy nem? *(Igen!)* Ha igen, akkor kimondom határozatkép, hogy az indítvány elfogadtatott.

Következik Karafiáth Jenő képviselő úr indítványa az ifjúsági játszótérek kötelező létesítése tárgyában.

Az indítványozó képviselő urat illeti a szó.

Karafiáth Jenő: T. Nemzetgyűlés! Ezt az indítványomat is megindokoltam annak idején és a Nemzetgyűlés elfogadta. Tisztelettel kérem, méltóztassék felette véglegesen dönteni.

Elnök: Kíván valaki hozzászólni? *(Nem!)* Senki sem kívánván hozzászólni, következik a határozathozatal.

Méltóztatik Karafiáth Jenő képviselő urnak ezt az indítványát elfogadni: igen vagy nem? *(Igen!)* Ez az indítvány is elfogadtatott.

I. NEMZETGYÜLÉS

Interpelláció
a tejrendelet tárgyában és a
közélelmezésügyi miniszter
válasza.

(1921. június 25.)

TISZTELT NEMZETGYÜLÉS! A költségvetési vita során tartott beszédemben, amikor erőteljes szociálpolitikát kértem a kormánytól és különböző egészségügyi intézkedések megtételének szükségességéről szóltam, hosszasan foglalkoztam azzal a kérdéssel, milyen súlyos csapás az országra nézve a gyermekhalandóságnak szörnyűségees veszedelme. Ugyanakkor csak per tangentem érintettem a tejkérdést is. Ezzel kapcsolatban több levelet kaptam anyáktól, orvosoktól, pedagógusoktól, akik mind azt fejtegették, hogy a gyermekhalandóság számottevő csökkenését csak úgy érhetjük el, ha intenzívebben foglalkozunk az azt előidéző összes okokkal. A tejkérdés egyike azoknak a legjelentékenyebb tényezőknek, amelyekről helyzetünk orvoslása függ. Nem sajnáltam, tehát a fáradságot, alapos tanulmányt folytattam ebben a kérdésben s kapcsolatban a szociálpolitikával és a népesedési politikával akarok itt reávilágítani a mielőbbi intézkedést igénylő baj egyik kútforrására.

T. Nemzetgyűlés! Én nagyon jól tudom azt, hogy a kritika fegyverével élni nagyon könnyű mesterség a mai súlyos időkben, de sokszor már a lelkiismeretlenséget érinti, ha erősebben és indokolatlanul használjuk ezt a fegyvert, a minden tekintetben jót akaró kormány működésével szemben. Tőlem mindez távol áll, én a legteljesebb bizalommal fordulok elsősorban a közélelmezési miniszter úrhoz és hiszem, hogy nála e téren megértést fogok tapasztalni. És kölcsönös megértéssel segíteni is tudunk a bajon.

Ami a tejkérdést illeti, a háború előtt a helyzet az volt, hogy naponta körülbelül 350—400.000 liter tej érkezett Budapestre. A háború alatt nagyon lecsökkent ez a mennyiség és a kommunizmus alatt már csak 80—90.000 liter tej érkezett fel. Ebben az évben májusban mindössze 65.000 l. tejet szállítottak Budapestre, ma pedig körülbelül 90.000—100.000 literrel van szó. A háború alatti ármaximalások, másrészt ama körülmény folytán, hogy takarmányra volt szüksége a hadseregnek, a pestkörnyéki tejforrások kiapadtak, miért is a kormánynak a kissé messzebb fekvő tejforrások felhasználásáról kellett gondoskodni. Vác környéke, Lepesény és Székesfehérvár volt a régi terrén, most azonban talán indokolatlanul messze mentek, mert Tolna, Baranya és Somogy vármegyék területe lett az a vidék, ahonnan Budapestnek édes tejjel való ellátásáról kívántak

gondoskodni. Ezek a vármegyék oly távol fekszenek a fővárostól, t. Nemzetgyűlés, hogy az innen felhozott tej mennyiségnek 90%-a már nem is kerülhet édes állapotban Budapestre, amiből következik, hogy legfeljebb csak formalinozott, szódázott, vagy meszezett tejet élvezhet a székesfőváros közönsége.

T. Nemzetgyűlés! Nem kutatom most azt, vajjon ezen az állapoton lehetett volna-e praeventív módon segíteni vagy sem. Tény az, hogy bár a két legnagyobb vállalat, a Budapesti Általános Tejesarnok és a Budapesti Központi Tejesarnok a legutóbbi időben is nagy kedvezményben részesült az állam részéről, amennyiben a rekvirálások, továbbá az ármaximálások folytán e tejtársulatok nagy előnyökhöz jutottak, nem is szólva a cukor, a petróleum és korpa kiutalás terén adott megfelelő állami kedvezményről. Ezek az anyagi előnyök és kedvezmények azonban nem voltak előzetesen ahhoz a szigorú kikötéshez fűzve, hogy ezek a vállalatok régi tejgyűjtőtelepeiken létesítendő megfelelő hűtőberendezésekkel szüntessék is meg végre azt az anomáliát, hogy édes tej alig kerül már itt forgalomba. Éppen ezért azzal a kéréssel fordulok a közlelmezésügyi miniszter úrhoz, hogyha eddig elmulasztották is ezzel a kikötéssel élni, most a közvélemény nyomásának hatása alatt, amikor csak legutóbb is újabb kölcsönöket kapott ez a két nagy vállalat, legalább utólagosan igyekezzenek a miniszter úr e kívánságoknak érvényt szerezni.

A tejkérdésben legutóbb megjelent rendelet, a magyar királyi minisztériumnak 4090/1921. M. E. számú rendelet 2. §-ában akként szabályozta a kérdést, hogy minden termelő, illetve tejszállító, aki eddig közfogyasztás céljaira, tehát nem feldolgozásra, szállított tejet, saját házi és fejenkénti szükségletének levonása után folyó évi szeptember hó 30-ikáig köteles ugyanoda szállítani a tejet, ahova a jelen rendelet életbelépésének napján szállítja. E rendelkezés alól indokolt esetben a végrehajtással megbízott miniszterek kivételt tehetnek.

Én nagyon szeretném, ha ezzel kapcsolatban helyesbítő intézkedések tétetnének. Bizonyos anomáliák forognak ugyanis fenn a kisgazdákkal szemben. Az történik, t. Nemzetgyűlés, hogy mivel megfelelő hűtőberendezések nincsenek, maguk a tejgyűjtőtelepek is inkább a tejtermékek feldolgozására vetik a fősúlyt s amíg a tejkirakítások folytán egyes kisgazdák és szövetkezetek arra vannak kényszerítve, hogy ők maguk nem dolgozhatják fel a tejet, addig azok a nagy tejtársulatok, amelyeknek ők szállítani kötelesek s amelyek az állam részéről szubvencionáltak, a tőlük elrekvirált tejet nem messze tőlük, a gyűjtőtelepeken tejtermékekkel dolgozzák fel. Ezzel azonban a tejinségén segítve nines.

Ez az előbb említett két nagy vállalat csak legutóbb is egymillió korona kamatmentes kölcsönben részesült. Sajnos, ennek a kölcsönnek nyújtásakor nem köttetett ki a régi telepek modern felszerelése; amire az előbb céloztam s ezt a sürgősebb tennivalót egy újabb tejgyűjtőtelep létesítése előzi meg.

T. Nemzetgyűlés! Tekintettel arra, hogy ez az új tejgyűjtőtelep a legjobb esetben is csak jövőre kerülhet üzemképes állapotba, az én kérésem arra irányul, hogy amennyiben lehetséges, már a közel jövőben méltóztassék a régi tejgyűjtőtelepeket arra szorítani, hogy elsősorban a szükséges hűtőberendezésekkel szereljék fel telepeiket, hogy ennek eredményeként a főváros lakosainak és főleg a gyermekeknek tejellátása ne szenvedjen fennakadást és szűnjék meg mielőbb a mai inséges állapot. A közvélemény nyomása alatt ezt az intézkedést talán sikerrel lehetne most megtenni.

Másik kérésem, amely a tejkérdéssel szorosan összefügg, a korpakiutalásra vonatkozik. Tudvalevő dolog, hogy Budapest tej-mizériája, illetőleg a fővárosnak tejjel való ellátása összefüggésben áll a korpakiutalással. E tekintetben — mint méltóztatnak tudni — az általános szabály az, hogy aki közellátás céljaira tejet szállít, minden liter tej után $\frac{1}{2}$ kilogramm kedvezményesárú korpát kiutalására tarthat igényt. Kedvezményes korpát csak az kaphat, aki a főszolgabíró vagy a város polgármestere útján igazolja, hogy a tejure feltétlen reászorulóknak szükségletének kielégítésére édes tejet szállít. Ezt a rendelkezést — amint megállapítottam — nem tartották be szigorúan a gyakorlatban, nevezetesen főleg a Budapesti Általános Tejesarnoknál igen sok korpakiutalási s az előírt hatósági záradékkal el nem látott kérelmet teljesítettek anélkül, hogy az ellenszolgáltatás megtörténtéről meggyőződést szereztek volna.

Senki sem ellenőrizte, hogy voltaképpen eleget tettek-e a kedvezményes korpában részesítettek, az egyes szövetkezetek vagy községek, ezeknek a kautéláknak — legtöbbször nem is ők kapták meg a korpát közvetlenül — és én magam is tudok eseteket, amikor már egy fél esztendővel ezelőtt korpaelőlegnél a mai napig sem győződtek meg illetékes helyen arról, hogy az ilyen előlegben részesítettek teljesítették-e a kikötött rekompenciációt. Hogy konkrét esetekre utaljak, a Budapesti Általános Tejesarnok és a Központi Tejesarnok szállítói kaptak korpát előlegképen, Ófalu község nevére egy waggont, Pilismarót község nevére két waggont adtak január 28-ikán. Somogyvámos nevére december 2-ikán egy waggon, Biró J. (Sirok) nevére február 24-ikén két waggon, továbbá a Farkasdi gazdaságnak (Monor) két waggon, dr. Domonkos Jenőnek (Tiszavárkony) szintén két waggon utaltatott ki, stb. Több mint egy fél éve, hogy a felsoroltak ilyen előlegeket kaptak, de a mai napig sem történt meg az ellenőrzés arra vonatkozóan, hogy az ellenértéket tényleg beszolgáltatták-e.

Mindezek alapján nagyon kérem a t. közlélmzési miniszter urat, akiben különben teljesen megbízom, szíveskedjék utánanézni ezeknek a dolgoknak, győződjék meg a miniszter úr arról, vajjon az ellenértéket az érdekeltek mindenütt beszolgáltatták-e már vagy sem és állapítsa meg az 1920/21. termelési évre szóló korpakönyvnek indifferens egyénéből alakított bizottság útján való megvizsgálatá-

sával, vajjon a korpakiutalások a törvényes rendelkezéseknek visszamenően mindenkor megfelelően történtek-e?

Mindezt pedig ismétlem azért hoztam ide a Nemzetgyűlés nyilvánossága elé, mert szorosan összefügg azzal a kérdéssel, amellyel legutóbb a Nemzetgyűlésen foglalkoztam. Mert mindent szeretnék elkövetni a tekintetben, hogy a gyermekhalandóság szomorú arányszáma országszerte mennél jobban lecsökkentsék. Ez nemzeti érdek t. Nemzetgyűlés s mert a szerencsétlen megcsónkított ország lakosságának úgyszólván egyhetede Budapestre zsúfolódik össze, ez a tény egymagában véve is kötelességünké teszi, hogy Budapest tejellátását szívünkön viseljük.

Mindezek alapján a következő interpellációt vagyok bátor a közlelmezésügyi miniszter úrhoz, illetően a földművelésügyi miniszter úrhoz és egyben a népjóléti miniszter úrhoz, mint akinek tárcáját elsősorban érinti, intézni *(olvassa)*:

„1. Van-e tudomása a közlelmezésügyi miniszter úrnak arról, hogy egyes községek és vidéki tejszövetkezetek teje a székesfővárosnak édes tejjel való ellátása céljából még mindig lerekviráltatik és ez a tejmennyiség az év legnagyobb részében megsavanyodva érkezik fel?

2. Van-e tudomása a közlelmezésügyi miniszter úrnak arról, hogy nagy vállalatok mai napig sem felelték meg kellőképen vállalt feladatuknak? Tejgyűjtőtelepüket mai napig sem szerelték fel megfelelő tejgyűjtőberendezésekkel, hogy ily módon a tej édes állapotban legyen a fővárosban forgalomba hozható, holott az állam legújabbban is egy-egymillió korona kamatmentes kölcsönrel támogatta a vállalatokat; igaz ugyan, hogy ezzel szemben nem köttetett ki határozottan, hogy eddigi gyűjtőtelepük legyen előbb szakszerűen berendezve?

3. Van-e tudomása a közlelmezésügyi miniszter úrnak arról, hogy a Budapestre szállított édes tejért a termelőknek juttatott kedvezményes árú korpá, petróleum, stb. kiutalásának ellenőrzése körül mulasztások, illetve szabálytalanságok történtek?

4. Hajlandó-e a földművelésügyi miniszter úr és ha igen, milyen intézkedést tenni a rekvirálás folytán tönkrement tejszövetkezetek érdekében?

5. Hajlandó-e a közlelmezésügyi miniszter úr a korpakiutalás körüli szabálytalanságok megállapítására, a közvélemény megnyugtatótatására és különösen a gazdaközönség tájékoztatására egy teljesen érdektelen egyénekből alakítandó szakbizottságot kiküldeni, mely bizottságban elsősorban a földművelésügyi minisztérium takarmányozási, tejgazdasági és a tejellenőrzést irányító osztályok kiküldöttjei foglalnának helyet?” *(Helyeslés.)*

Mayer János közlelmezésügyi miniszter válasza:

Mélyen tisztelt Nemzetgyűlés! Méltóztassék megengedni, hogy mélyen tisztelt képviselőtársam elhangzott interpellációjára röviden a választ megadhassam.

Amikor én a közlelmelési miniszteri széket elfoglaltam, minden téren megkezdtem az intézkedéseket a szabadforgalomra való áttérés tekintetében. (*Általános helyeslés.*) A tejforgalom szabaddátétele tekintetében is megtörtént az intézkedés és az érdekeltek bevonásával, úgy a termelő- mint a tejgyűjtőközpontok, a főváros, a gazdák és a gazdák érdekképviselőinek közbenjöttével több napon át tartó viták folytak, mindaddig, amíg bizonyos elhatározásra tudtunk jutni. Június 7-én jelent meg a hivatalos lapban az igen tisztelt képviselőtársam által is citált 4090. számú kormányrendelet, amelynek 1. §-a a tej kötöttforgalmára vonatkozólag minden eddigi rendelkezést teljesen hatályon kívül helyezett. A rendelet 2. §-a azután olyan korlátozó rendelkezést állított fel, amely szerint azok a tejgyűjtőtelepek és fejtermelők, akik továbbra is a főváros részére szállítanak tejet, kötelesek tovább is oda szállítani a tejet, ahová a rendelet megjelenése előtt szállítottak. Ez sok vitára adott alkalmat, amíg hajlandók voltunk ebbe belemenni. A főváros ugyanis minden érvet felsorakoztatott a szabadforgalom ellen, amikor ez a szakértekezlet megtartott.

Az ő véleménye az volt, hogy a tejfelhozatal apadni fog, ha szabaddá tesszük a forgalmat és ő azt mondta, hogy a tejelosztásnál ez nehézségeket fog okozni, mert nem tudja így odajuttatni azt a tejet, ahová tulajdonképpen szociális szempontból juttatni kell, nem fognak kapni a csecsemők, nem fognak kapni az aggok, nem fognak kapni a betegek, nem fognak kapni a legszegényebb néposztály közül azok, akik legjobban rá vannak utalva. Attól tartott a főváros vezetősége, hogy a gazdagabb, vagyonosabb fogyasztók el fogják kapkodni, drágán fogják megfizetni a tejet és így a szociális szétosztás lehetősége meg fog szűnni.

Hogy a főváros aggodalmai nem váltak be, azt bizonyítja az, hogy amikor ez a szakértekezlet folyt, Budapestre naponként 56.000 liter tej jött fel, ma pedig naponként 115.000 liter jön fel. Ebből a tejből csak 15% savanyodik meg, a többi pedig teljesen édes állapotban érkezik be, úgyhogy most jegyre naponta 65.000 litert adnak ki, a felesleg pedig állandóan 35—40.000 liter.

Karafiáth Jenő: Harminc év óta nem volt ilyen hűvös júniusban!

Eberhardt Antal: És a főváros határát mégis esendőrök és rendőrök őrzik, hogy senki se hozhasson be tejet! (*Zaj.*)

Mayer János közlelmelésügyi miniszter: Méltóztassék megengedni, hogy megindokoljam azt, hogy miért történt az az intézkedés, hogy a tejszállítók arra köteleztettek, hogy a rendelet megjelenése előtt központokba szállítsák be a tejet.

A székesfőváros tiszti főorvosa kifejezte azt az aggodalmát, hogyha teljesen szabaddá tesszük a tej forgalmát és mindenki szabadon hozhat be mindenféle pancsot, ez közegészségügyi szempontból annyira ártalmas volna, hogy meg kell akadályozni, hogy mindenféle hamisítvány és pancs kerüljön a fogyasztóközönség asztalára; nem

szabad megengedni azt, hogy a behozatalnál elkerüljék a legszükségesebb higiénikus vizsgálatot, biztosítani kell a fogyasztót arról, hogy ami az asztalára kerül, tényleg emberi élvezetre alkalmas valami. Ennek folytán köteleztük az illetőket arra, hogy valamely központi tejgyűjtőhelyre vigyék a tejet, ahol az ellenőrzés leg-
elemibb feltételei biztosítva vannak és ne házalhasson mindenki tetszése szerint, ne hordhassanak mindenféle panacst be a házakba. *(Helyeslés.)*

Ezért történt ez a rendelkezés átmenetileg. Egyébként pedig azoknak, akik nem a központba viszik a tejet, hanem házakhoz viszik a saját termésű tejet, ami szintén meg van engedve, azoknak, ha kívülről tejet akarnak behozni, ezt a szándékukat be kell jelenteniök a székesfőváros tanácsánál. A székesfőváros tanácsa az engedélyt nekik erre kiadja. Meg sem tagadhatja, ha az illető bejelenti, hogy saját termését hozza és kinek akarja vinni, vagy egyáltalában, hogy saját termését árulja. Erre neki a jogosítványt a székesfőváros tanácsa megadja és senki, sem csendőr, sem rendőr, sem finánc nem akadályozhatja meg abban, hogy a székesfővárosba fogyasztás céljaira a tejet behozhassa.

Azért van tehát az, hogy a székesfővárosba behozni szándékolt tejet még mindig kitiltják, mert az illetők, akik a tejet behozzák, nem ismerik a rendelkezést, hogy az illetőnek be kell ezt jelenteni a székesfőváros tanácsánál és a székesfőváros tanácsának arról szóló igazolványa szükséges, hogy az illető ezt bejelentette. Aki ezt fel tudja mutatni, azt senkisé akadályozhatja meg abban, hogy a fővárosba tejet beszállítson.

Mélyen t. Nemzetgyűlés! Méltóztassanak megengedni, hogy a korpára nézve röviden megjegyezhessem az interpelláló t. képviselőtársamnak, hogy idevonatkozólag már hangzottak el panaszok.

Az egyik képviselőtársunk per tangentem érintette ezt a kérdést és jelezte, hogy visszaélések voltak. Ennek a tejosztálynak igen tiszteletreméltó vezetője van, aki ezt hamarabb meghallotta, mint én és amikor ezt meghallotta, azonnal fegyelmi eljárást kért maga ellen. Én ebben az ügyben el is rendeltem a legszigorúbb fegyelmi vizsgálatot, konkrét panasz azonban még nem érkezett hozzám. Nagyon köszönöm a t. képviselőtársamnak, hogy ezzel a konkrét panasszal előállott. Legyen meggyőződve róla, hogy a vizsgálatot meg fogom tartani s a legszigorúbban fogok eljárni akkor, ha valami visszaélést tapasztalok. *(Helyeslés.)*

Azt azonban a legrosszabbnak tartom, ha bizonyos kérdésekben általánosítunk. Amikor ennek a fegyelmi vizsgálatnak elrendelése megtörtént, a tisztviselői karnak több tagja odajött hozzám és azt mondta, hogy ez őt is érinti és a másikat is érinti. Konkrét panaszokra megindítható a vizsgálat, általános panaszokkal azonban igazán csak ártunk minden ügynek és sértjük vele azt a sokat szenvedett és nyomorgó tisztviselőt is, aki ha történt visszaélés, elismeri, hogy a visszaélő ellen el kell járni, de ha vala-

melyik intakt és egyáltalán nem részes a visszaélésben, természet-szerűen sértőnek tartja magára nézve, ha általánosan hangoztatunk vádakát.

Ami a negyedik kérdést illeti, hogy mit fogok tenni a tönkre-ment tejszövetkezetek talpraállítására nézve, erre csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy tulajdonképpen egyetlen tejszövetkezet sem ment tönkre, csak arra köteleztettek, hogy tejet hozzanak fel. Hogy miért köteleztük erre őket, az — azt hiszem — mindannyiunk előtt nagyon közismert tény, mert a székesfőváros tejellátása olyan problematikussá vált, hogyha a községekben kint lévő tejtermelő szövetkezeteknél le nem kötjük a főváros részére szükséges tejet, ebből nagyobb szociális bajok is származtak volna.

Azért kellett ezt megtenni, hogy a főváros részére a legmini-málisabb tejmennyiséget biztosítsuk. Most azonban a szabadforgalomra való áttérésnél mindezeket a korlátozásokat hatályon kívül helyezzük. Átmenetileg még szeptember 30-ig maradnak meg ezek a korlátozások, szeptember 30-a után pedig át fogunk térni a teljes szabadforgalomra, (*Helyeslés.*) amennyiben pedig még hamarabb javul a helyzet s a tejfelhozatal még mindig fokozódni fog, konszideráció tárgyává fogjuk tenni, hogy áttérjünk a teljes szabadforgalomra, veszélytelenül és zökkenés nélkül. Méltóztassanak meggyőződve lenni, hogy én az egész vonalon a szabadforgalomnak olyan fanatikus híve vagyok, hogy mihelyt elérkezik az az időpont, hogy veszélytelenül és aggodalom nélkül át tudunk térni, át is fogunk térni a szabadforgalomra.

Ezekben voltam bátor megadni a válaszat a mélyen tisztelt interpelláló képviselőtársamnak. Kérem a t. Nemzetgyűlést, méltóztassék a válaszat tudomásul venni. (*Élénk helyeslés.*)

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Karafiáth Jenő: T. Nemzetgyűlés! A közlelmezésügyi miniszter úr válaszat megnyugvással veszem tudomásul, és kérem, hogy lehetően még szeptember 30-ika előtt a saját hatáskörébe méltóztassék ezt a rendlethelyesbítést foganatosítani.

I. NEMZETGYŰLÉS

Interpelláció

az összkormányhoz, illetve a külügy-
miniszterhez a közép Európa nyu-
galmát veszélyeztető egyes külföldi
sajtóorganumok elleni lépések meg-
tételé, valamint a magyar sajtóter-
mékeknek a megszállott területen
való akadálytalan terjesztése

tárgyában

és a külügyminiszter válasza.

(1921. július 20.)

TISZTELT NEMZETGYŰLÉS! Azt hiszem, mindnyájunknak élénk emlékezetében van még az a nap, amidőn hét esztendővel ez-
előtt egész valónkat átjárta és megdöbbentette az a rettenetes hír,
hogy Szerbia akkép ünnepelte meg Vidovban emléknapját, a nagy-
szerb szabadságharc emlékünnepe, hogy Princip Gavriló és elvete-
mült társai gyilkos bombával halálra sebeztek a magyar trón akkori
várományosát és vele volt hűséges hitvesét. Ezzel tüzesóva hullott
Európa szívére és ez a robbanás okozta, hogy a nemzetek színe-
virágának végeláthatatlan sorai halomra pusztultak a robbanás
nyomában támadt hosszú öldöklő világküzdelemben.

Történelmi tény, hogy a Narodna Obrana féktelen izgatásainak
eredménye volt ez a bűnös cselekedet. Történelmi tény, hogy ennek
az elvetemült gaztettnek köszönhetjük, hogy az egész világra rá-
zúdult a szenvedések kálváriája.

De alig fordult egyet az időnek hatalmas vágásokban törtető
kereke, alig pergett le hét esztendő, valami csodálatos fátumszerű-
séggel, csodálatos módon ugyanazon a napon, Vidovdan ünnepén,
amidőn Jugoszlávia a nagyszláv egységet kétszeresen óhajtotta meg-
ünnepelni azáltal, hogy a Constituante erre a napra tűzte ki a dél-
szláv alkotmány kihirdetését, ugyanabban a városban, amely annak
idején nemzeti hősként virágos diadalmában ünnepelte az
elvetemült gonosztevőket, ezt az ünnepi hangulatot ismét bomba-
robbanás zavarta meg.

Méltóztatnak tudni, hogy ennek a bombarobbanásnak nyomán
óriási zűrzavar keletkezett. Mint a délszláv lapok írják, 300 letartóz-
tatás történt aznap. A parlament tagjai sorából Filipovics Filip,
Csopics Vladimir, továbbá Kovacevics Nikola képviselők ellen irá-
nyult a gyanu. Néhány nap múlva a parlament mentelmi bizottsága-
ban az igazságügyminiszter követelte ezen képviselők kiadatását.
Végül megállapítást nyert az is, hogy e merénylet számai a moszkvai
szovjet bécsi követségéig nyúlnak el, akiknek szintén részük volt a
merénylet előkészítésében.

T. Nemzetgyűlés! Mikor a délszláv kormány belátta azt, hogy
voltaképen az a kacérkodás volt egyik előidézője mindezeknek az

eseményeknek, amelyet ők űztek a bolsevista propagandával, akkor nem átalította az Agramer Tagblatt nyomán Magyarországot is gyanuba venni a tekintetben, hogy Magyarország is részese ennek a gyalázatos merényletnek, az a Magyarország, amely épúgy mint annak idején a török- és tatárveszedelem ellen, védőbástyája lett a művelt Nyugatnak Kelet ellen, ezúttal a legnagyobb veszedelem, a vörös rém ellenében.

Mielőtt rátérnék arra, hogy ezt az okozatot milyen okok hozták létre, méltóztassék megengedni, hogy interpellációm tárgyától rövid időre eltérjek. (*Halljuk! Halljuk!*)

Teljesen tudatában vagyok annak, — ez mindennek alfája és omegája — hogy más államok belügyeibe avatkozni nem lehet és nem szabad. Mégis akkor, amikor a belgrádi constituante dolgával foglalkozom, lehetetlennek tartom, hogy ne boncolgassam az itt történő eseményeket és annak a nyomán egyéni nézetemnek kifejezést ne adjak.

Három évi provizórium után ült össze a belgrádi constituante abból a célból, hogy elfogadja a délszláv alkotmányt. Ezt az alkotmányt 419 képviselő közül 223 szavazta meg. Ellene volt 35 és többen, a kommunistákon és klerikálisokon kívül a horvátok is a távolmaradási politika mellett döntöttek. A délszláv alkotmányt megszavazók, hogy teljes képet nyújtsak erről, akként oszlottak meg, hogy 88 demokrata, 87 radikális, 11 dr. Vosnyák Bogumil által vezérelt paraszt esztergályos képviselő, 23 bosnyák muzulmán és 11 délszláv muzulmán volt mellette. Ez a legutóbbi 11 szavazat adta a nap szenzációját, mert ezek a képviselők váltig hangoztatták, hogy az alkotmány ellen fognak szavazni és csak a legutolsó pillanatban változtatták meg álláspontjukat. Így jött létre az S. H. S. királyság új alkotmánya.

Ugyanezen a napon Zágrábban egy kiáltvány jelent meg és pedig Jankovics, Drinkovics volt miniszterek, valamint Laginja volt horvát bán aláírásával, amelyben a legerélyesebben tiltakoztak a horvátok a csonka parlament működése s ülésének határozata ellen. Tiltakozott a horvát jogpárt, a horvát Zajednica és a horvát Radicspárt.

Ha ezeket az eseményeket nézem, lehetetlen, hogy bizonyos rokonérzésemnek ne adjak kifejezést, amikor látom az önrendelkezési jogban újabban is keservesen csalódott horvát népnek ezt a kálváriáját. Látva azt, hogy a horvát nép nem találta meg az új korszakban azt, ami után évek hosszú során át vágyakozott!

Eddig ebben a Házban a horvát testvérekről egyetlen szó sem esett azóta, hogy az 1918. évi október 29-iki szabor-határozat folytán elváltunk egymástól. Azonban annak ellenére, hogy a fehér lap dacára sokszor előfordult, hogy nem értettük meg egymást a horvát testvérekkel, ezzel a világháborúban is oly sok dicsőséget arató nemzettel, (*Egy hang balfelől: Éljenek a horvátok!*) mégis meg kell

állapítanom, hogy bizonyos lelki rokonságnak kellett mi köztünk fenforognia, különben 800 éven keresztül nem tudtunk volna egymás mellett élni; jó és balsorsban egyaránt. És mikor 800 esztendő együtt-lét után elválva egymástól, azt látom, hogy az ezeréves horvát köz-jogot sutba dobják, a korfui paktumot semmibe sem veszik, mikor a régens manifestuma a papírkosárba kerül, mikor látom azt, hogy a szábor határozata nem jelent semmit, nem jelent semmit az, hogy az 1920. évi novemberi választások a horvát nemzeti eszméért lelkesedő és a horvát nemzeti célokra törekvő, a szerb centralista törekvésekkel szembehelyezkedő horvát pártoknak adják a többséget, mikor látom, hogy mindezzel szembehelyezkedve Horvátországnak parcellázása kezdődik meg — mint az Obzor kesergi, nyolc megye helyett csak négyet hagynak meg — amikor látom azt, hogy Horvátországot szerb katonák szállják meg, — Boszniában 30.000, Horvátországban 40.000 szerb katona van — amikor látom azt, hogy megváltoztatják az eredeti megállapodást, amely szerint csupán kétharmad szótöbbséggel és közös egyetértéssel lehetett volna az új délszláv alkotmányt elfogadtatni és ehelyett egyszerű szótöbbséggel fogadtatták el azt, mikor látom azt, hogy a báni intézményt megszüntetik és szerb királyi helytartó kerül a helyébe, mikor látom azt, hogy ilyen lehetetlen erőszakoskodással viszik keresztül a délszláv egységről tanuskodó alkotmányt: akkor lehetetlen, hogy legőszintébb rokonérzésemmel ne adjak kifejezést a vitéz, függetlenségre törekvő, a horvát nemzeti eszméért lelkesülő horvát nép irányában és ne kívánjam neki egyénileg, hogy ebben az új elhelyezkedésben találja meg ez a vitéz, harci erényeiről híres testvérnép az ő boldogulását és szerenéséjét. (*Úgy van! balfelől.*) (*Közbeszólások.*) Ezek után visszatérve interpellációm tulajdonképeni tárgyára, ebből a néző pontból foglalkozom a belgrádi eseményekkel.

Habár hét év előtt ugyanazok a harci eszközök nyilvánultak meg a Narodna Obrana féktelen izgatásai következtében, mint most és habár 7 év előtt az emberi száanalomra sem méltatták az elvakult szerbek, hogy a magyar trón akkori várományosa alávaló merénylet áldozata lett, most a legelvakultabb szerb szívet is kell hogy megérintse ez a gyalázatos gaztett, amely a szerb nemzeti eszme megtestesítője, a régenshereg, valamint a délszláv álmok összehogozója, a nagy délszláv államnak megvalósítója, Pasics miniszterelnök ellen irányult. Azt hiszem, ha megvizsgálják a lelkiismeretüket, lehetetlen, hogy ne lássák be ők is, hogy mindennek indító oka az volt, hogy túlságosan nagy mértékben kacérkodott a délszláv állam azzal a bolsevista propagandával, amely körülöttünk mindenütt megmozdult. (*Szádeczky-Kardoss Lajos közbeszól.*) Nem tudom elképzelni ebben a pillanatban, hogyha például Pasics miniszterelnök megvizsgálja a lelkiismeretét, ne sajnálná utólagosan, hogy mily dolgok történtek a multban az ő tudtával; és miként tartja össze-egyeztethetőnek eddigi tevékenységével azt a hírt, hogy mint a dél-

szláv sajtó írja, akeiőt fog indítani abból a célból, hogy az anti-bolsevista irányban hozza össze a népeket!

Egyik régebbi parlamenti felszólalásomban, amikor a trianoni békeszerződés revízióját elsőként sürgettem, valamint amikor Pécs és Baranya kiürítésének szükségességére elsőként mutattam rá, már bemutattam egy csokorba kötve a t. Nemzetgyűlésnek, hogy ezeken a megszállott területeken miket túrt a szerb kormány és hogy ez hova vezetett. Ugyanezeket látjuk szerves összefüggésben azokon a területeken, amelyeken jelenleg cseh-szlovák közigazgatás működik. (*Friedrich István*: Ideiglenesen!) Ideiglenesen! Mert ahol ideiglenesen cseh-szlovák közigazgatás tartja járomban a megszállt területeket, ott szintén ütőkártyaként használják ki a magyarság ellenében ezt a propagandát, épúgy, mint itt. Azok a módok, eszközök és jelenségek, amelyek e téren mutatkoznak és arra irányulnak, hogy Magyarország feltámadását lehetetlenné tegyék, csodálatos tervszerűséget és egyformaságot mutatnak körülöttünk. A vezérkar teljesen közös. Itt, Magyarország ellen irányuló koncentrikus támadásról van szó. (*Igaz! Úgyvan!*)

Mert ha délre tekintünk, az Agramer Tageblatt hasábjain a Magyarországról származó és sajnos, magyarul beszélő Szende Pál éppen legutóbb a portorosei tárgyalások elnapolása alkalmából magyarul meri megírni azt, hogy ezt az országot a kis entente államainak nemesak politikailag kell megfojtania, de meg kell ölnie gazdaságilag is. (*Mozgás. Egy hang balfelől: Gazember!*) Ha tovább megyünk, és a Baranyai Magyar Ujságot tekintjük, látjuk, hogy az ugyanazokkal a betűkkel jelenik meg, mint a Bécsi Magyar Ujság és az első évfolyam első számában 1921 július 3-ikán most, alig pár napja jelent meg Hesslein Józsefnek, aki annak idején a „vasuti közigazgatás” terén működött, egy cikke, mely ország-világnak kiabálja, hogy Jászi Oszkáré a jövő. És ha a Német-Ausztria területén megjelenő lapokat nézzük, ott Jászi Oszkár cikkezik. Azt állítja a „Jövő”, hogy a „Fényes Lászlók” fogják ezt a hazát felépíteni. (*Zaj.*) (*Kószó István közbeszól.*) És ugyanesak ezekben a cikkeken egyeznek meg mindenütt abban, hogy tényleg a Jászi Oszkárak fogják megalapítani Magyarország jövődjét. (*Mozgás és zaj.*) (*Budaváry László*: Nem kérünk belőle!)

Lehetetlen, hogy ez a csodálatos tervszerűség bennünket teljesen hidegen hagyjon. Ez a töméntelen magyargyalázás, ez a sok trágárság mind az ellen irányul, hogy nem tudják elfelejteni, hogy ez az állam keresztény és nemzeti alapra helyezkedett, hogy a mi szent ideálunk az integritás és hogy integritásáról lemondani a magyar nemzet sohasem fog. (*Igaz! Úgy van!*) Ezzel szemben sokkal szívesebben látná a kis entente, talán Jonescu, talán Benes, talán Pasics együttesen és külön-külön sokkal nyugodtabban aludhatna, ha mi felkelő napként üdvözlölnénk az úgynevezett kis-entente által pártfogolt és inaugurált nyugati demokrata kurzust, amelynek vezérkara élén ott volnának Jászi Oszkár, Lovászy Márton és a többi hasonló

fajtájú vezérek. (*Zaj. Közbeszólások.*) De ugyanez a hang, amint közbeszóló Huszár Elemér t. képviselőtársam megjegyzi, jelentkezik itt az ország határain belül is. És fájdalommal állapítom meg, fájdalommal látom, hogy valami izzik a levegőben, mintha ismét szeretnének eljuttatni minket egy második októberi forradalom felé. T. Nemzetgyűlés! Caveant consules! Legyen erélyes a kormány, hogy kellő időben meggátolja ezeket a dolgokat, mert az ország kibírt egy tatárjárást, kibírt egy törökdúlást, egy mohácsi veszedelmet, kibírta még a kommunizmussal súlyosbított forradalmat is egyszer, de ez az ország nincs abban a helyzetben, hogy még egy forradalmat végigszenvedjen. Ha ez bekövetkeznék, igazán megfordíthatjuk az ősi címet és ráírhatjuk: Finis Hungariae! (*Nagy János egri: Ezt akarják Jásziék, ez a céljuk!*)

Ilyen hazafias aggodalmaimban, bár nem szívesen teszem, mégis kötelességemnek tartom, hogy rámutassak arra a tervszerű maffiára, ami e körül a csonka ország körül jelentkezik. Hogy a Bécsi Magyar Ujságnak milyen a hangja, a tónusa, arra vonatkozóan elég, ha csak egy pár címet mondok: Hullaszag. Rothadás. A vezéreiknek írói, mintha csak 1918 októberére térnénk vissza: Lovászy Márton, Szász Zoltán, Szende Pál, Biró Lajos, Gábor Andor, Buchinger Manó . . . (*Felkiáltások: Micsoda nevek!*) . . . G. S. Jászi Oszkár stb. Hogy milyen a hangja, arról jobb nem is szólni. Eltettem egy régebbi újságot 1920 szeptember 23-áról keltezve. A cikk címe: „Horthy pokolgépei Európa békéje ellen!” Mégis, hogy a hanggal kicsit megismerkedjenek t. képviselőtársaim, szükségesnek tartom, hogy néhány idézetet ebből felolvassak. Azt mondja többek közt (*olvassa*): „Nekik csak pénzzel megvásárolt híveik lehetnek, lelketlen, beestelen, szemét magyarok; de olyanok, akik elhiszik, hogy a magyarnak vágynia kell a háromszínű halottas lepedő alá, amíg Horthyék nyargalnak a nemzeti színre mázolt Szent Mihály lován: olyanok nem fognak akadni.” (*Felkiáltások balfelől: Akasztófárávalók!*)

Gábor Andor írja ezt a cikket. Kénytelen vagyok még ezt a pár sort felolvasni, hogy megmutassam, milyen hangon írnak, mert a rab magyarok kénytelenek ezeket a szennylapokat olvasni, mivel a tisztességes magyar sajtótermékek nem kerülhetnek be a megszállott területekre. Azt mondja (*olvassa*): „Ti földkerekség utolsó hitványai, ti népünk és országunk halálba hurcolói, ti hazaárulók, ha van e szónak még megbélyegző értelme, miután a mi tisztességünkön megnevesítettétek, ti világ vakaréka, ti vért isztok és ember-rostélyost zabáltok s a henyélok, dözsölők, kártyázók, ivók, lányozók, cédzázók, degeszig és okádásig falók, mezítlén nőket korbáccsal táncoltatók s lovaglókorbácsokat anyaméhekben megforgatók uralmát akarjátok felépíteni, ti kolerák és pestisek: itt vagyunk és ellenetek vagyunk. (*Mozgás és zaj.*) Halljátok, véresek! Mi, a gyöngék, az egy szál tollúak, akikről azt hittétek, hogy amerikai állampolgárral és francia misszióval mégis rátaposhattok nyelvünkre, mi legyőztük

a pénzeteken mobilizált követet, sajtófőnököt, álhírlapíró, petróleumügynököt, az egész szemétkosarat és nem engedjük meg nektek, hogy a helyükre üljeteek..." (Közbeszólások.) "...és ti informáljátok ezentúl — raffinált furfanggal: szélső ellenzéki hangon — a magyar emigrációt, a tót Felföld, a Bácska és Erdély magyarjait. (Egy hang balfelől: Veszett állatok ezek, nem emigránsok!) Amerikát és a világ összes helyeit, ahol magyarok élnek, lélegzenek és undorodnak tőletek. Eleven dögök ti! Ki fogjuk takarítani leprát lélegző hulláitokat!" (Nagy zaj.)

T. Nemzetgyűlés! A magyar emigráció feladatairól Jászi Oszkár cikkezik egy másik helyen. Azt hiszem, ennél a címnél sokkal helyesebb azoknak a kitétele, akik hazátlan bitangoknak, kivert kóbor, veszett ebeknek nevezik ezeket, hiszen a történelem az emigráns kifejezést Kossuth és társai és régebben Rákóczi és a rodostói bujdosó magyarok részére sajátította ki s ezt az elnevezést a magyar nemzet kegyeletének patinája vonta be.

Azt mondja Jászi ebben a cikkében (olvassa): „Nemsokára két komor és súlyos esztendeje lesz annak, hogy a magyarok tízezrei voltak kénytelenek hazájukat elhagyni és a külföldön menedéket keresni Horthyék börtönei, kínzókamrái és akasztófái ellen. E két év alatt több változáson és átalakuláson ment át a száműzöttek lelki összetétele, szellemi horizontja és erkölcsi szenzibilitása. Az első korszak — azt mondja — a néma kétségbeesés és a tehetetlen düh korszaka volt. Rémekekkel és kísértetekkel volt teli a levegő. Minduntalan halálra kínzott emberek jajgatását véltük hallani, megcsónkított hullák látományai kergettek s a magyarországi gyilkosok hajtóvadászatainak robaja idáig zúgott a Balaton felől. Csak lassan kezdett — írja tovább — az emigráció második korszakában eme vak és reflexszerű érzelmi reakció némileg tudatos formát ölteni, az éerasesz l'infame! felkiáltásában. Odahaza ölnek, rabolnak, herélnek, asszonyokat kínoznak — tovább hallgatni nem lehet, le kell leplezni Európa előtt az entente-missziók által üzletes nyugalommal támogatott fehér rémuralom összes bűneit és garázdálkodásait. Hogy aztán mi lesz, hogy a helyébe mi jön, az mind közömbös." A harmadik korszak azután az emigrációt úgynevezett tevőleges működésre szólítja fel és azt mondja (olvassa): „Ezzel a felszínes és lát-szólagos konszolidációval szemben immár nem elégséges az emigrációnak merőben vádoló, leleplező és megtorló munkája, az emigráció pályája egy harmadik korszakához érkezett el, melyben nem elegendő többé a Horthy-rendszer diszkreditálása és lerombolása, hanem itt van már a legfőbb ideje annak, hogy az emigráció erőt egy felépítő és alkotó program megvalósítása érdekében mozgósítsuk, mely egyrészt meggyorsíthatná a fehér ellenforradalom hullájának eltakarítását, másrészt hozzájárulna egy olyan politikai és közéleti atmoszféra megteremtéséhez, mely alkalmas volna arra, hogy egy valóban termékeny reformátori munka kezdődjék meg az oly kegyetlenül sújtott Magyarországon. Egy ilyen program felállításához szeret-

nék e cikkben hozzájárulni — írja Jászi Oszkár — (*Egy hang a középén: Jó firma!*) de mikor ezt megkísérlem, hangsúlyoznom kell, hogy mint pártoktól és osztályoktól távol álló politikust nem vezetnek a legközelebbi exigenciák szempontjai, nem akarok napi politikát csinálni...'' (*Birtha József közbeszól.*) „...és semmi közöm nincs a közvetlen jövő esetepatéihoz és kompromisszumaihoz. Engemet egyedül az a probléma érdekel, hogy hogyan lehet a demokrácia, a kultúra és a nemzetközi munkamegosztás útjára visszaterelni borzalmasan tönkretett országunkat s mi lehet a külföldre kiűzött magyarok szerepe ebben az eszmeérlelő és az érzelmeket okosan átalakító munkában? Pár szóval kifejezve, azt hiszem, hogy Magyarország megmentése attól függ, vajjon sikerül-e az októberi forradalom igazi örökségét valóban, azaz lélekben és igazságban végrehajtani.” (*Zaj. Elnök csejget.*)

Majd később egy recepttel is szolgál (*olvassa*): „Azonban az általam javasolt bel- és külpolitika nem ér semmit, ha egyidejűleg nem sikerül egy új közéleti etikát (ami különben az egyéni etikának csak a másik oldala!) vinni be az új magyar társadalom lelkébe.”

Majd ezt mondja (*olvassa*): „Lelki megújulás nélkül nincs magyar jövő.” S azzal fejezi be (*olvassa*): „Az októberi forradalom igazi szelleme csak új emberekkel és új etikával győzhet. Enélkül ismét csak a kirakattáblák és a koncok változnak.”

Azt hiszem, elég ennyi izelítő (*Egy hang: Nagyon ízes!*) ezekből a cikkekből. De visszaélnék egyes politikusok leveleivel és nyilatkozataival is és egymásután jelennek meg apokrif nyilatkozatok. Ilyen például egy nyilatkozat, melyre vonatkozólag éppen a legutóbbi napokban a magyar lapokban is egy dementi jelent meg, nevezetesen Bottlik József, a Nemzetgyűlés alelnöke nyilatkozott ki, hogy itt voltaképpen az ő nevével való visszaélésről van szó. A Bécsi Magyar Újság, „A Nép” református pénzen támadja a reformátusokat cím alatt nyilatkozatot közöl, mely — mint már említettem — a Nemzetgyűlés köztiszteletben álló alelnökének nyilatkozata szerint hazugság.

A Bécsi Magyar Újság a következő nyilatkozatot adja Bottlik József szájába (*olvassa*): „Bottlik József, a Nemzetgyűlés alelnöke tájékoztatta budapesti munkatársunkat, aki egyben arra is nagyon érdekesen világított rá, hogy milyen pénzből csinálták meg „A Nép” című lapot. Amit ez az újság a reformátusok ellen csinál, az már túlmeleg még a mi nagy türelmünkön is, és szükségessé teszi, hogy ezzel a szennyirattal komolyan foglalkozzanak a protestáns körök. Megdöbbenő, hogy a cenzura, amely ma is teljes apparátussal dolgozik, vigan engedi a reformátusok ellen való féktelen izgatást. Ebből jogosan következtetnek a reformátusok arra, hogy ezek a támadások a kormány tudtával történnek és hogy a kormány még ezt a legalávalóbb eszközt is megengedhetők tartja, csak hogy a kurzus legszilárdabb ellenfeleit lejárássa és lehetetlenné tegye a liberális szervezkedést. Mert ezért fáj olyan nagyon Balthazar püs-

pök a kormánynak. Látják, hogy Balthazar népszerűsége nőttön-nő és hogy az ország egész népe benne látja a liberális átalakulás vezérét.” (Zaj.) Ezt mondja az ujság szerint Bottlik József. (*Felkiáltások: Nem mondja! Visszaélnek a nevével!*)

(Olvassa): „Ezekkel a durva támadásokkal és a Balthazar ellen folyó egész aknamunkával a protestáns vezetőkörök már a legközelebb kénytelenek lesznek foglalkozni, annál inkább, mert ennek A Nép című ujságnak az alapításához jogtalanul épen református pénzeket használtak fel. Alapos ugyanis a gyanu, hogy a reformátusok valamelyik elvakult és megtévesztett vezetőférfia, még nem tudjuk, hogy kicsoda, engedte behálózni magát és beugrott A Nép alapításába, amibe jogtalanul több millió korona jótékony adományt is bevitt.

Ebben a dologban úgy Nagyatádi Szabó, mint magam is vizsgálót sürgetünk és a hozzánk érkezett jelentések szerint a lap-alapításhoz a hollandi reformátusoknak nagyösszegű, sok millió adományait használták föl. Ezeket az adományokat hollandi hit-testvéreink az utódállamok területéről ide jött református lelkészek és tanítók segítésére, továbbá az ott maradt szegény református egyházak támogatására adták össze és ez az összeg több millió koronát tesz ki. Ma tehát az a helyzet, hogy református pénzen alapított lapban nemesak jezsuita célokat szolgálnak, de egyenesen támadják a reformátusokat és azok legkiválóbb vezéreit. Ezt nem fogjuk tovább tűrni és minden eszközzel végére járunk annak, hogy kinek az árulása folytán vonták el ilyen célokra a szegény református papok és tanítók elől a jótékony adományokat, amelyeket hollandi testvéreink igazán nem ilyen nemtelen célokra adtak össze. Úgy tudjuk, hogy a legmagasabb protestáns egyházi hatóságok hivatalosan is megindítják a vizsgálatot a protestánsok elől jezsuita célokra ellopott milliók és Szabó Dezső református-gyalázó lapja ügyében.” (Zaj. Egy hang jobbfelől: Méregkeverés az egész!)

De nemesak a Bottlik-féle nyilatkozat szerepel itt, hanem visszaélnek nagyatádi Szabó miniszter úr nevével is. Egy cikk magában foglalja nagyatádi Szabó ismeretlen levelét Drozdyhoz. A nyilatkozat többi része igen érdekesen festi alá azt a levelet, melyet Nagyatádi intézett Kerekes Mihály képviselőhöz, amikor Balla, Rassay, Drozdy, Kerekes és Cserty kiléptek a Kisgazdapártból, mert nem tudták már szó nélkül elviselni a folytonos elvfeledást. (Olvassa): „A levél, melyet alkalmam volt megszerezni a Jövő számára, így szól: (*Felkiáltások: Apokrif! Biztos!*) „Kedves barátom! Hozzám intézett leveledet, melyben a pártból való kilépéseket bejelentitek, megkaptam. Fájdalom, hogy a nehéz küzdelemben épen ti, a leghívebb barátaim és legjobb társaim, nem vagytok mellettem a pártban, ahol a ti egyenes magyar nyíltságtokra oly nagy szükség van és nem érzem a ti segítségeket a harcban, melyet ellenfeleinkkel és magammal folytatok, de nem távolodtunk el mi egymástól, ti szálláscesinálók vagytok, a mi

előőrseink és úgy látom, most már közel az idő, amikor lerázhatjuk magunkról mi is ezt a nehéz terhet, mely lelkünkön ül és követ-hetünk benneteket. Addig is, amíg együtt lehetünk és végre nyíltan együtt harcolhatunk, biztosak lehetnek szeretetetről. Én megértem lépéseket, amelyet nemsokára nekünk is meg kell végre tenni, hogy a magyar falu népe el ne veszítse egyetlen reményét és bennünk el-helyezett bizalmát. Szabó István (nagyatádi) s. k.” (*Zaj.*) (*Kerekes Mihály közbeszól.*) Így élnek vissza közéleti kiválóságok nevével! (*Felkiáltások: De csak a nevével!*)

„Az Ember” című lap július 17-iki számában közli Göndör Ferenc Károlyi Mihály első megszólalását. A cikk így kezdődik (*olvassa*): „Az Ember” élén közöljük Károlyi Mihálynak hosszú idők után való első megszólalását. Károlyi Mihálynak a legelső emigrációs megnyilatkozása ugyanezen a helyen. „Az Ember” első bécsi emigrációs számában történt. Épen most, amikor Károlyi Mi-hály nemes és tiszta alakját ismét a rágalmak piszkos árjával igyek-szenek befeketíteni, (*Zaj és derűlttség*) mi boldogan valljuk be, hogy az elképzelhető legnagyobb megtiszteltetésnek és kitüntetésnek tekintjük azt, hogy Károlyi Mihály messze Spalatóból levelet írt hozzánk és ebből a levélből egy áhitatosan tiszta és becsületes férfiú meleg hangja rezzen ki. (*Zaj.*) Ennyit a dolog szubjektív részéről, arról, hogy ünnepi számnak tekintjük „Az Ember” mai számát, amiért a Károlyi Mihály nevével díszíthetjük fel.” (*Közbeszólás.*) Nem is érdemes a dologgal foglalkozni, de Károlyi Mihály levele, úgylátszik, nem apokrif s azért érdekes tisztában lenni azzal, hogy miként gondolkodik e nagy férfiú Spalatóban. A levél többek kö-zött a következőket mondja (*olvassa*): „Biztató szavaiból erőt me-ríték az előttünk álló nagy küzdelemhez és bármennyire felemelő is az a tudat, hogy vannak ma is olyanok, akik bíznak bennem és ki-tartanak mellettem...” (*Birtha József: Még vannak olyanok? Huszár Elemér: Még van egy pár esirkefogó!*) ... Ne törődjünk hát a renegátokkal, a zászlónkat meggyalázókkal, legkevésbé azokkal, akik személyünk ócsárlásával akarnak érdemeket szerezni a hatalom jelenlegi bitorlójánál. Csak arra fordítsuk egész erélyünket, csak azért dolgozzunk fáradhatatlanul, hogy azokat, kik ma odahaza ártatlanul a legszörnyűbb kálváriát járják, megszabadítsuk a banditák karmaiból és hogy ne hagyjuk elhomályosítani azt a programot, amelyért küzdöttünk, amelyért most is szívesen szenvedünk és melynek célja Magyarországot kiragadni a feudálizmus járma alól, megvédeni a Habsburgok visszatérő uralmától, földhöz juttatni a földműves-osztályt, a fizikai és szellemi munkásokat, felszabadítani a kapitaliz-mus kizsákmányolása alól és megteremtteni egy szóval azt az új szo-ciális bázison felépülő Magyarországot, mely aztán joggal követelheti a maga helyét a kor szellemében haladó új világban.” (*Huszár Elemér: Miért nem jön be megpróbálni? Segítenénk neki.*) Nem folytatom a cikkeket. Vannak itt olyanok is, melyek Friedrichről szólnak, de egy körülmény mégis arra készítet, hogy Károlyi Mihály-

nak a pécsi szereplésével „sok babért” aratott Linder Bélához írt levelét citáljam, legalább egy részletét azért, hogy teljesen tisztában legyünk a magyarság „barátaival”. (*Birtha József*: Ismerjük mi már a firmát!) Azt írja: „Kedves barátom! Több mint egy éve lesz annak, hogy egy hosszú levelet írtam neked. Vajjon megkaptad-e? Most, hogy a sors idehozott és közelebb kerültünk egymáshoz, még nagyobb figyelemmel kísérem azt a szép és nehéz politikai feladatot, amelyet Baranyában tűztél ki magadnak. A sok emigráns között, kik az utódállamokban szétszórva élnek, te vagy az egyedüli, akinek megadatott aktív politikai téren működni.

Majd azt mondja (*olvassa*): „A te működésed fix pont, mely köré csoportosulhatnak mindazok, akik szegény Magyarországot ki akarják emelni abból a posványból, amelybe a keresztény kurzus belesodorta. Bécsi működésed külpolitikai sikerétől sokat remélek.”

Nem is folytatom tovább, a hazaárulás egész tömege foglaltatik ebben a cikkben.

Igen érdekes azonban, hogy a Bécsi Magyar Ujság hírszolgálatát milyen gyors. Például előttem fekszik a Bécsi Magyar Ujság folyó évi július 15-iki száma és abban már az itt szerdán, illetőleg esütörtökön tartott minisztertanácsról foglaltatik igen érdekes közlés, de nem akarom untatni a t. Nemzetgyűlést a felolvasásával. (*Felkiáltások balfelől: Halljuk! Halljuk!*) (*Birtha József*: Hogy lehet ez? A minisztertanácsban vannak árulók? (*Mozgás.*))

Nem tudom, de ez a lap nagyon hamar tudta meg a csütörtökön itt történt dolgokat. (*Szabó József (budapesti)*: Az már előre tudja, Szerényinek igaza van!) Csak okulásul ismertetem, hogy a legutóbbi történetek miképpen vannak beállítva. A Bécsi Magyar Ujság július 16-iki száma írja (*olvassa*): „Orgovány a Nemzetgyűlés előtt. Beniczky követeli a Héjjas-banda letartóztatását. — Horthy fekete hadának fekete péntekje volt ma. — Igen, mi bécestelen rágalmazók, hazátlan söpredék, annyi reménytelen, meddő küzdelem után, melyet az igazság ismeréséért és ismertetéséért folytattunk, megértük azt, hogy Kecskemétről, Orgovánról, Izsákról és a Duna—Tisza közének — Héjjas birodalmának — egyéb véres foltjairól írott tudósításainkat a magyar Nemzetgyűlésben a fehér terror belügyminisztere erősíti meg fehér akták alapján. Az idén rosszabb a helyzet, mint 1920-ban volt! — kiáltotta a világba Beniczky ...” (*Benkő Gábor közbeszól.*) „Nem mi mondjuk ez alkalommal, hanem Beniczky volt belügyminiszter mondja” stb.

Ugyancsak ebben a tenorban folyik a következő cikk, ahol a Nemzetgyűlés a kormány ellen fordul. (*Olvassa*): „A kormány megszűnt kormány lenni. Eddig legalább névleg az volt. Ha gróf Bethlen miniszterelnök és miniszterei kiejtették kezükből ezt a névleges hatalmat is, a keresztény nemzeti párt három-négyfelé szakad. Fele Rakovszky elnök, másik fele Beniczky mellé szegődött. Bethlen és Tomesányi riadtan nézték a végleges felbomlás robbanásait, a Ház elnöke is a miniszterelnök ellen fordult. A vihar újabb felesapására

a kurzus egész ege beborult: Beniczky felnyúlt Horthyig és őt rángatta le a gazságok közt, amiket elkövetett. A világ leggyávább és legbornirtabb katonai diktatúrájában senkinek sem biztos az élete ma sem! Ezt mondták és kiabálták a Nemzetgyűlés tagjai. Ilyen ülése rég nem volt a Horthy-parlamentnek. Vége felé jár ez a gyászos, bűnös, gonosz életű társaság. A szerdai ülésből élesen kiváltak a legitimista törekvések szájasai és mereven, sötéten, némán vonult meg masszív tömbben a kisgazdapárt. Várja az idők teljesedését. (Zaj.)

Ugyanesak hasonló tenorban emlékezett meg az itt legutóbb történetekről A Jövő is, ennek a cikknek a címe: „Orgovány és Izsák a Nemzetgyűlés előtt.”

Ezek a leleplezések nemcsak megerősítik, de sok tekintetben messze felülmúlják az emigrált sajtónak a különítmények garázdálkodásairól közölt híradásait és rettenetesen igazolnak minket, akiket tisztító munkánkért, a magyarságért való kétségbeesett segélykiáltásainkért a hazaárulás vádjával illettek — a gyilkosok. Beniczky Ödönt leleplezéseiben a bosszú vezette. Bosszú Horthy ellen, aki husvétkor letartóztatta őt. (Budaváry László közbeszól.) ... és aki — mint Beniczky aktákkal bizonyítja — fölbujtó, irányító, részes és bűnpalástoló ezekben a gyilkosságokban. — Nem engedem a kormányzó személyét ezekbe a szörnyűségekbe belevonni — figyelmezteti az elnök, mire Beniczky megjegyzi: Én nem említettem a kormányzó úr nevét, — mondja — de az akta, amely kezében van, a fővezérségtől, Horthytól származik. — A mai viharos üléshez egyébként nem szükséges sok kommentár. Beszél az önmagáért is eleget. Elég az eseményeket közölni, pörére vetköztetik azok Horthyt és a kurzust egészen.” (Benkő Gábor közbeszól.) Még megemlítem azt, hogy megjelent a Bécsi Magyar Ujságban Károlyi Mihály nyilatkozata és válasza Windisch-Graetznek és annak végső passzusa így szól (olvassa): „Kijelentem végül, hogy a Windisch-Graetz hereceg által felhozott összes vádak aljas hazugságok és hogy őt magát elvetemedett szélhámosnak és hamisítónak tartom. — „Ugyanilyen gyalázkodások vannak ebben az ujságban az összes képviselőtársainkról, akik hazafiságukról tettek tanuságot, de azt hiszem, ezek tendenciájával mindenki tisztában van. (Benkő Gábor közbeszól.)

T. Nemzetgyűlés! Méltóztassék megengedni, hogy némileg rámutassak arra is, hogy milyen szörnyű helyzetben vannak azok a rabmagyarok, akik kénytelenek e szennylapokkal is beérni, ha magyarnak akarnak valamit olvasni. Kezembe jutott egy ujságeikk, mely szerint Körmenyi Ékes Lajos dr. és társai a prágai parlamentben a cseh belügyminiszterhez interpellációt intéztek és kérdezték: „Hajlandó-e a cseh-szlovák belügyminiszter a kassai cenzurát kioktatni arra, hogy a Bécsi Magyar Ujságnak ily mérvű támogatása egyrészt hatásköri túllépés, másrészt politikai ostobaság.”

A lehetetlenséggel határos, t. Nemzetgyűlés, hogy a tisztességes magyar sajtó ne juthasson el a megszállott vidékre, ellenben ilyen

monopóliumot élvező lapokkal tervszerűen árasszák el az ottani magyarságot! Számtalan keserves levél jutott hozzám és az ő lelkük tükrét akarom adni akkor, amikor egy ilyen levelet felolvasok. (*Halljuk! Olvassa*): „A mi — elszakított magyarok — lelkiállapota más, mint a tiétek. Mi nehezebben bírjuk azt a nyomást elviselni, amely a lelkünkre, de a testünkre is ránehezedik. Folynak a napok. A reményünk már fakul, a lelkünk fásul. Ujságot nem olvasunk, mert amit az hoz, az a cenzura és államérdek filtrumán kerül csak szemünk elé. Dolgoznunk kell, többet mint valaha s mert már öregszünk, ez a küzdelmes, máról-holnapra való megélhetés biztosítása annál nagyobb fáradságunkba kerül, mennél jobban halványulnak a reményeink. És ilyen viszonyok között, ilyen viszonyoknak a lélekre való hatása alatt én most Széchenyi „Blick”-jét fordítom magyarra! — nagy, fáradságos munka ez, sok tekintetből, de nekem üdülés, mert van, amivel a hivatásom teljesítésén kívül eső óráimat eltöltsem, a sötét gondokat elűzzem, töprengéseimet, aggodásaimat elhallgattathatom.”

T. Nemzetgyűlés! Én azt hiszem, hogy az ilyen leveleket és mindezeket kellene Briand miniszterelnök úr tudomására hozni, s a Németh Istvánok ügye helyett inkább azzal kellene foglalkoznunk, hogy a Nemzetgyűlés erélyesen utasítsa vissza azt a hangot, hogy „a husába kell vágni az elnyomónak.” (*Úgy van! Úgy van! balfelől és a középen.*)

A „Magyarságban” írja Ajtay József t. barátom s a magam részéről minden sorát aláírom: „Elég, ha azt a szerény kérdést intézzük a dühöngő Briand úrhoz: ha igaz, hogy mi elnyomtuk a nemzetiiségeket, miért tűrik Briand úr és társai, hogy a tőlünk elszakított területeken élő nemzeti kisebbségek: magyarok, horvátok, tótok, németek, rutének, még annyi jogot és szabadságot se élvezzenek, mint az „elnyomás” korszakában. És miért nem követelik, hogy legalább úgy bánjanak elszakított testvéreinkkel, mint ahogy mi bántunk nemzetiségeinkkel? (*Mozgás.*)

Tisztelt Nemzetgyűlés! Én nem sajnáltam a fáradságot és utánajártam annak, hogy tulajdonképpen hogyan áll a megszállott területek hírlapirodalmának és csonka Magyarországnak hírlapforgalmának ügye. (*Halljuk!*) A posta- és távirdaigazgatóságtól azt a felvilágosítást nyertem, hogy általában véve a hírlapok a szomszéd államokból ide akadálytalanul érkeznek és kézbesíttetnek is. (*Úgy van! jobbfelől.*) Erre való utalással nagyon kérem a kereskedelemügyi miniszter urat, legyen szíves kövessen el mindent az itt elmondandó helyzet szanálása érdekében, mert viszonyosság nincs. A tényleges helyzet a következő: Csehországgal többször próbáltunk a postaforgalom felvétele iránt tárgyalni a postaigazgatással, 1920. júliusában ígéretet is kaptunk, mégis csak ez évi január elseje lett, míg a levélpostaforgalom megindult. Akkor levél, levelezőlap, nyomtatvány, árumintán kívül, minthogy ez külön tiltva nem volt, a hírlapok szállítását megengedtük. Azonban a pozsonyi

tót minisztérium január elsején kelt rendeletével eltiltotta a Felvidék és rutén földön az 1918. óta megjelent nyomtatványok és magyar hírlapok szállítását, úgyhogy a magyar postának is ennek megfelelően kellett intézkedni.

Legújabbán divatlapokat és hírlapokat, amelyek az eredeti Csehországba szólnak, szintén visszaküld a pozsonyi civil cenzura. Az egyéb küldemények forgalmának felvétele tárgyában intézkedéseket tettünk és tárgyaltunk képviselőikkel Budapesten, főleg arról, hogy ne csak Szobon át menjen ez a forgalom.

Romániával 1921 április elején indult meg a forgalom; egyelőre csak levélposta megy, csupán az aradi gyorsvonat útján szállított zárlatokban. Hírlapok szállítása kifejezetten tiltva nincsen. Azonban csak most július 14-én indultak meg újabb tárgyalások Aradon a vasúti és postaforgalom felvétele iránt más útvonalakon is.

Itt van a szerb-horvát-szlovén királyság. Itt közvetlen forgalom mai napig sincsen. Ausztrián át azonban már 1919 ősz óta bonyolódik le, de csakis levélpostára szorítkozik. Hírlapok kifejezetten eltiltva nincsenek, a küldött hírlapokat azonban innen is sokszor visszaküldik. A közvetlen forgalomnak több helyen való felvétele tárgyában előbb Szabadkán 1920 december közepén volt tárgyalás, legutóbb pedig június közepén, azonban a szerb kormány ezt nem hagyta jóvá, úgyhogy nem nyílt meg ma sem a közvetlen forgalom, amelynek július 10-én kellett volna megnyílnia.

Azonban vannak lapok, melyeknek ügyes bécsi összeköttetések vannak s így azzal játszották ki a rendeleteket, hogy Bécsben levelekbe tettek újságokat és így kerültek el azok megszállott területekre. Általában véve úgy a bojárok földjén, Bukarestben, mint Prágában, a régi Csehország területén magyar lapokat lehet kapni, lehet hozzájuk jutni, de ez a megszállott vidékeknek tilos, hogy annál kegyetlenebb, lehetetlenebb, elviselhetetlenebb, fájóbb legyen az az állapot, amely reájuk nehezedik. (Zaj.)

Interpellációm végére értem. Igyekeztem bebizonyítani, hogy milyen lehetetlen állapotban szenvednek a megszállott vidékek, mert a tisztességes hírszolgálatot teljesítő magyar sajtó — ami pedig a nemzetiségi kisebbségi jogoknak legelemibb követelménye — nem tud hozzájuk eljutni s hogy mi lett az eredménye annak, hogy az „utódállamok” kormányai annyira kacérkodnak a „bolsevista”, valamint a „demokrata” kurzusba takaródzó ilyen destruktív újságokkal. Hogy ez hova vezetett... (Meskó Zoltán: Láttuk Belgrádban!) .... ezt a belgrádi bombarobbanás mindennél eklatánsabban igazolta be, amiből úgy a Nemzetgyűlés, mint az úgynevezett „utódállamok” kormányai azt hiszem levonhatják a következtetéseket, a tanulságokat!

Van szerenésém a következő interpellációt terjeszteni az összkormány, illetőleg az igen t. külügyminiszter úr elé (olvassa):

1. Tudja-e a m. kir. kormány, illetve a külügyminiszter úr, hogy szoros okozati összefüggés van a belgrádi merénylet és a hallgatóla-

gosan ugyan, de szívesen tűrt, sőt leplezetten támogatott titkos alapokból, szovjet-pénzen mesterségesen fentartott bolsevista propaganda között, mely esonka Magyarországot körülövező államokban az utóbbi időben egyre szélesebb méreteket ölt?

2. Utalással e nyugalomrontó, a konszolidációt elsősorban veszélyeztető, izléstelenségében határt nem ismerő gyalázatos aknamunkára, hajlandó-e a magyar kir. kormány, illetve a külügyminiszter úr erélyes lépésekben illetékes helyeken rámutatni az abban rejlő nemzetközi veszedelemre?

3. Van-e tudomása a m. kir. kormánynak, illetve a külügyminiszter úrnak arról, hogy a bolsevista eszmékkel való veszedelmes kacérkodásból előállott helyzetben egyes orgánumok azzal igyekeztek menteni kormányuk céltudatos erélytelenségét, hogy nem állották a magyar kir. kormányt vakmerő tendenciával a külföld előtt oly megvilágításba helyezni és megrágalmazni, mintha a m. kir. kormánynak ehhez az elvetemült merényletnek köze volna?

4. Van-e tudomása a m. kir. kormánynak arról, hogy a Nemzetgyűlés zárt ülésében tárgyalt dolgokra — megvannak az adatok — „a Bécsben megjelenő hírlapokban, — így legújabbban is — hivatkozás történik s van-e tudomása arról, hogy valószínű visszaélés következtében magyar nemzetgyűlési képviselők neve alatt e lapokban cikkek és interviewek jelennek meg, amelyek ha nem bizonyulnának apokrifeknek, hajlandó-e a m. kir. kormány s ha igen, mit cselekedni e megdöbbentő tényekkel szemben a hazafias gondolkodású magyar közvélemény megnyugtatóására?

5. Hajlandó-e a m. kir. kormány, illetve a külügyminiszter úr az osztrák kormánynál sürgősen megfelelő diplomáciai lépéseket tenni a szomszéd magyar államot gyalázó, a magyar nemzetet mélyen sértő, felforgató irányú és Német-Ausztria területén megjelenő sajtótermékeknek a békés megértést veszélyeztető tevékenysége ellen?

6. Hajlandó-e végül a m. kir. kormány, illetve a külügyminiszter úr az ú. n. utódállamok kormányainál sürgősen lépéseket tenni abban az irányban, hogy a pártatlan hírszolgálatot végző magyar sajtó termékei a megszállott területen akadálytalanul terjeszthetők legyenek?” (*Általános élénk helyeslés és taps.*)

Gr. Bánffy Miklós külügyminiszter válasza:

T. Nemzetgyűlés! Az egész világ megbotránkozással vette tudomásul annak az attentátumnak hírét, amely legutóbb Belgrádban történt. A magyar királyi kormány kifejezte afeletti örömét, hogy ez az attentátum nem sikerült.

Mi, akik elsőnek küzdöttük le a nálunk hatalomhoz jutott bolsevizmusnak az uralmát, akik elsőnek álltunk oda ezen világrengető veszedelemben szemben, akik végigküzdöttük azokat a nehézségeket, végigszenvetők azokat a komplikációkat, amelyek ebből származtak, mi természetesen mindenkor figyelmeztettük szomszédainkat arra, hogy az, hogy mindenféle jelszavak, mindenféle áljelszavak alatt

ottan egy aknamunka folyik az ő területükön, amely egykor, egy közelmúltban, amelyről jelenleg beszélni nem akarok, egy fájó múltban talán támogatásban is részesült, hogy ez egy végzetes, veszélyes dolog, amely nemesak minket támad, — bár úgy tesznek, mintha csak minket támadna — de aláássa az alapjait annak a társadalmi rendnek, amely Európának első érdeke, amely az emberiség előhaladásának első feltétele. *(Úgy van!)*

Ebben a magyar kormány — s ez alkalommal nemesak magamról beszélek és a mi kormányunkról beszélek, de az előző kormányokról is — mindenkor megtette a kötelességét, mindig felemelte figyelemztető szavát. Én ma bizonyos megnyugvással tekinthetek arra, hogy az a meggyőződés, amelyet mi már régen hirdetünk, azt hiszem, megértésre talál ottan, ahol eddig kevesebb érzéket mutattak ezek iránt az ügyek iránt.

Mi megnyugvással vehetjük ezt tudomásul, mert mi egyenesen és becsületesen mindig azon az alapon állottunk, hogy azzal az agitációval szemben, amelyet talán egykor kormányzati formákért terjesztettek s amelyet jelenleg a Harmadik Internacionale terjeszt, — mert hiszen ezek a dolgok át vannak szervezve — hogy azokkal szemben mi mindig megállottuk a helyünket s ebben az irányban is teljesítettük azt a kötelességet, amely a magyar nemzet hivatása, hogy Európának rendjét és érdekét itt a Dunamedencében megvédje azzal az erővel, azzal a céltudatos akarattal, amelyet a magyar nemzet mindig tanusított s ahogy megálltunk egykor a helyünket a kereszténység védelmében. *(Általános helyeslés.)*

A magyar kir. kormány tehát, mint mondom, nem mulasztotta el ezek iránt érdeklődni. A sajtótermékek iránt is mindenkor felhívtuk a figyelmet s nekem reményem van arra, hogy az ilyen attentátumok, az ilyen szörnyű cselekedetek és kísérletek, mint amilyenek Belgrádban és a bukaresti parlamentben történtek, felnyitották végre a szemüket azoknak, akik nem hittek abban, hogy a bolsevista irány nem egy lokális, egy helyhez kötött, hanem egy internacionális veszedelem, amellyel szemben az összes polgári társadalmaknak védekezniök kell. A sajtótermékeinknek határainkon való átjuttatása iránt érdeklődött a t. képviselő úr. Nekem reményem van, hogy már a közeli időkben e tekintetben is eredményeket fogunk elérni, mint-hogy ezek a dolgok szóba kerültek marienbadi tárgyalásunk során is. Reményem van továbbá arra, hogy az az erősebb kezű kormány, amely átvette Ausztriában a hatalmat, módját fogja találni annak, hogy a minket sértő közlemények megakadályoztassanak és lassanként leépíttessenek azok a fókuszok, azok a tanyák, amelyekből Magyarország ellen egy hazug és alávaló propaganda folyik. *(Igaz! Úgy van!)*

Ugyanígy szomszédunkban, Baranyában is van egy székhelye annak az agitációnak, amely ellenünk hazugságokat szór. Minthogy pedig ez a kérdés internacionálisan, a békeszerződésnek megfelelően

fog rendeztetni, én azt hiszem, ebben is bizonyos megnyugvást találhatunk.

Kérem a t. Házat, méltóztassék válaszat tudomásul venni.
(Helyeslés.)

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Karafiáth Jenő: T. Nemzetgyűlés! A külügyminiszter úr válaszat köszönettel tudomásul veszem.

I. NEMZETGYŰLÉS

A testnevelésről szóló
törvényjavaslat
általános vitája.

(1921. december 19.)

TISZTELT NEMZETGYŰLÉS! (*Halljuk! Halljuk!*) Az előttünk fekvő törvényjavaslathoz nem óhajtottam eredetileg hozzászólni, egyfelől azért, mert úgy érzem, hogy a nemzeti újjászületés után vágyódó hazám iránt tartozó kötelességemnek eleget tettem már akkor, amikor ezt a mai időkben különös jelentőséggel bíró kérdést a nemzetgyűlésen elsőként szőnyegre hoztam s annak megoldását azóta is több ízben sürgettem. De nem kívántam szólni másfelől azért sem, mert a nemzetgyűlésnek több ízben megnyilvánuló bölcsessége bebizonyította előttem már azt, hogy túl vagyunk a kölcsönös meggyőzés szükségességén! Szavak, beszédek helyett t. Nemzetgyűlés tettekre, cselekedetekre, intézményekre van szüksége ennek a nemzetnek, még pedig a Corpus Jurisba becikkelyezett intézményekre, mert ha ez mielőbb meg nem történik, az az érzésem, hogy mi sokkal szánandóbb, sokkal szomorúbb sorsra jutunk, mint eleink, amikor Forgách Zsigmond a hazája sorsa feletti kétségbeesésben, a dúló polgárháborúk korszakában találóan jegyezte meg: „Minek a szabadság, ha nem lesz hozzá ország!” Ha nem állunk meg, ha tovább rohanunk a lejtőn, ha nem igyekszünk intézményekkel körülbástyázva biztosítani a jelent, ha nem igyekszünk, ameddig még nem késő, megalapozni a jövőndőt, akkor a mi fiaink számára valóban nem marad se szabadság, se ország!

Az előttünk fekvő törvényjavaslat a nagy Széchenyi István honmentő gondolatát valósítja meg, aki a nemzet testi és szellemi erőinek harmónikus nevelését, fejlesztését és nemesítését egyik legfontosabb nemzeti feladatként jelölte meg. Ez késztetett engem szólásra, hogy pár szóban kifejezést adjak afelett érzett örömömnek, hogy a nagy Széchenyi gondolatát megértve, a kultusz-kormány a sok sürgetés után végre idejött a Nemzetgyűlés elé ezzel a javaslattal. Ezt a valóban nemzetmentő javaslatot szívem legmélyéből üdvözlöm. Mert ki kell jelentenem, hogy ez a törvényjavaslat van hivatva a esüggedést eltávolítani és annak helyébe bizakodást önteni a lelkekbe!

Ki kell jelentenem, hogy az én, integritásunkért sokszor aggódó és hazám javáért rajongó lelkemből is ez a törvényjavaslat üzte el azt a kimondhatatlan keserűséget, amely legutóbb ebben a teremben — egy ránk kényszerített törvényjavaslat nyomában — támadt bennem. És úgy érzem, hogy ezt a hazafiúi fájdalmat e törvény révén

annyival is inkább reménykedő ünnepies hangulat fogja felváltani, mert íme rámutathatunk egy honmentő feladatra, amely nem ismer pártkereteket, mely egy táborba, egy intézmény keretébe tömöríti az áldatlan kuruc- és labancviszályokat kereső magyarságot, mely végre minden pártérdek fölé tudja helyezni a haza érdekét! Amikor ennek az érzelmeknek itt kifejezést adok és amikor látom, hogy ez a nemzetgyűlés végre nemzeti egységbe forrad egy ilyen fontos és nemzeti szempontból annyira jelentékeny kérdésben, úgy érzem, hogy ilyenkor a megszállott vidékeken élő rabmagyarok lelkében is hatványozott mértékben erősödik meg az érzelmi egység és úgy érzem, hogy ilyenkor a magyar jövőben való bizakodás teljessé válik mind a 63 vármegyében! (*Úgy van!*)

Másik oka igen rövidre szabott felszólalásomnak az, hogy az Országos Testnevelési Tanács megbízásából is néhány kiegészítést fogok az igen tisztelt Nemzetgyűlés elé terjesztani, kérve az előadót és a kormányt, hogy azokhoz hozzájárulni szíveskedjék, hogy ezáltal teljesebbé tegye örömlünket.

Az egyik kérésünk az, hogy vétessék bele ebbe a törvényjavaslatba a testnevelési főiskola kérdése. Vagyok bátor ezirányban egy indítványt terjesztani elő. Megfelelően a házszabályok 213. §-ában foglalt intézkedéseknek, ezt az indítványt rajtam kívül még 10 képviselőtársam is aláírta és azt már most az általános vita során bátor vagyok felolvasni. Indítványom a következőképen szól (*olvassa*): „A törvényjavaslatba negyedik szakaszként a következő szakasz vétessék fel: Az állam pénzügyeinek rendezése után testnevelési tanterők képzésére országos testnevelési főiskolát kell felállítani, amelynek fentartásáról a vallás- és közoktatásügyi miniszter gondoskodik. Indokolás: A tanításhoz nemcsak idő, hely, eszközök és jó tantervek kellenek, hanem elsősorban jó tanító. Tornatanáraink mindezekig nem állami iskolában nyertek kiképzést, hanem a Nemzeti Tornaegyesület kebelében felállított 10 hónapos tanfolyamokban, ahol az idő rövidebbé miatt még a legszükségesebb ismereteket sem sajátíthatták el. A legelső teendő tehát egy olyan állami testnevelési iskola felállítása, ahol a polgári-, közép- és főiskolák, valamint a tanító- és tanárképző intézetek, továbbá az egyetemek leendő testnevelői a testgyakorlatok minden ágában úgy elméletileg, mint gyakorlatilag tökéletes kiképzést nyernek. A testnevelési tudomány és ismeretek fejlesztése érdekében pedig a főiskola mellé orvosi és fiziológiai laboratóriumot kell felállítani, abból a célból, hogy az oda beosztott kiváló szakértők a testnevelés problémáinak tudományos vizsgálatával foglalkozhassanak. Mindaddig pedig, amíg a nemzetgyűlés által már elfogadott indítvány értelmében a testnevelési főiskola felállítása megtörténik, kívánatos volna, ha átmenetileg és sürgősen aziránt intézkednék a közoktatásügyi kormány, hogy egyes tanterők rövidebb időtartamú testnevelési tanfolyamokban vehessenek részt.”

Ismételnem kell, hogy ilyen irányú indítványomat a nemzetgyűlés már határozattá emelte. A magam részéről ismételten na-

gyon kérem a kultuszminiszter urat, hogy ehhez ilyen formában hozzájárulni méltóztassék.

Második kérésem ugyancsak az Országos Testnevelési Tanácsnak a nemzetgyűlés előtt tett beadványából tűnik ki. Az egész magyar sporttársadalom kívánsága az, hogy már eme törvény keretében tegyük lehetővé, hogy Magyar Nemzeti Stadion létesíttessék. Idevonatkozóan tehát kérni fogom, hogy a törvényjavaslat 7. §-a után erről egy külön törvényszakasz iktattassék be.

Magam részéről feltétlenül szükségesnek tartom, hogy a Magyar Nemzeti Stadionnak az alappillérei ebben a törvényjavaslatban lefektetessenek.

Hangsúlyozni kívánom ezúttal még azt, hogy a magyar testnevelési ügyet nagy sérelem érte azáltal, hogy az 1913: XIII. t.-cikkben felállított Testnevelési Alap, az indemnitási törvényben: az 1921: II. t.-cikkben tiltakozásom ellenére megszüntettetett. Ennek következtében az az előbbi indítvány is, mely a Nemzeti Stadion létesítését célozza, nehéz viszonyok közepette születik, minthogy a magyar testnevelésügy ezáltal nagy céltudatos megtakarításból eredő erőforrásoktól lett megfosztva. Errevonatkozó és módosítást tartalmazó indítványomat is a részletes tárgyalás során fogom előterjeszteni, mert e sérelmet feltétlenül orvosolni kell!

Végül még csak azt akarom megjegyezni, hogy nagy örömmel hallottam, hogy Bodó János t. képviselőtársam a magyar sporttársadalomnak azt a kívánságát már előterjesztette a nemzetgyűlésen, mely szerint a kultuszminisztérium kébelében egy önálló testnevelési osztály felállítását tartja szükségesnek. A magam részéről is nagyon kérem a kultuszkormányt, hogy ilyen irányban is intézkedni méltóztassék. Midőn az előttünk fekvő testnevelési törvényjavaslatot ismétlem, a legnagyobb örömmel, szívem legmélyéből üdvözlöm, azt a magam részéről általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. *(Általános élénk helyeslés és taps.)*

I. NEMZETGYÜLÉS

A testnevelésről szóló
törvényjavaslat részletes
tárgyalása.

(1921. december 20.)

TISZTELT NEMZETGYÜLÉS! Már tegnap voltam bátor az általános vita során abbeli javaslatomat jelezni, hogy a törvényjavaslatba egy új 8. szakasz iktattassék be a 7. szakasz után, még pedig a következő szövegezéssel: „Az állami pénzügyek rendezése után, nemzetközi megbízás alapján rendezendő olimpiai játékok, valamint egyéb nagyszabású ünnepségek és mérkőzések megtartására Budapesten Nemzeti Stadiont kell létesíteni.” Ehez a szakaszhoz a következő indokolást vagyok bátor előterjeszteni *(olvassa)*: „A francia Pierre de Coubertin kezdeményezésére felújított ókori görög olimpiai játékok nemes versengésre készítették a nemzeteket és egymásután siettek az olimpiai játékok méltó helyéül szolgáló stadionokat és amfiteátrumokat megépíteni. Ilyeneket emelt Európában Athén, London, Stockholm, Páris, Berlin, Hamburg, Antwerpen, Amsterdam, legutóbb Köln, Amerikában Saint-Louis, Yale, Princeton, Harvard, New-York, Tacoma, San-Diego, Syrakusa. Sok helyt, például Rómában, épülőfélben vannak a stadionok vagy terveik készen állnak a kivitelre. A Magyar Olimpiai Bizottság kezdeményezésére közoktatásügyi kormányunk még a háború előtt hozzáfogott a Magyar Nemzeti Stadion előkészítéséhez, hogy a Nemzetközi Olimpiai Bizottság által 1920-ra Budapestnek ítelt olimpiai játékok fővárosunkban méltó hajlékot találjanak. A világháború folytán beállott helyzet a budapesti olimpia idejében eltolódást eredményezett, de remény van arra, hogy legkésőbb 1928-ban Budapest lesz színhelye az olimpiai versenyeknek.

Haladéktalanul gondoskodni kell tehát arról, hogy az állam karöltve a magyar társadalommal és az illetékes szakértő tényezőkkel, a magyar testnevelésügy fontosságára való tekintettel a Magyar Nemzeti Stadion alapkövét minél előbb lerakja és azt anyagi erejéhez képest fokozatosan kiépítse. Budapest milliós lakosságának ettől eltekintve is szüksége van egy 70—80.000 főnyi nézőközönséget befogadó nagy arénára, ahol a nagyszabású nemzetközi versenyek és bajnokságok, országos sport- és hasonló ünnepélyek megtarthatók legyenek. A Nemzeti Stadion felépítésére ma talán legalkalmasabbnak látszik a budai Vármező. Predesztinálja erre fekvése, nagysága, több irányból való megközelíthetősége és emlékekben gazdag történelmi multja.”

Mindehez még a következőket vagyok bátor hozzáfűzni. Ne méltóztassanak lekicsinyelni, hogy mit jelent ennek a szegény és kis országnak az, ha be tud kapcsolódni a nemzetközi érintkezésbe. A Nemzeti Stadion a nemzetközi érintkezésbe való bekapcsolódásra szolgáltat alkalmat és azt hiszem, nem tévedek, ha azt gondolom, hogy éppen ezek a nemzetközi vetélkedések már a múltban is sokkal több hasznot hajtottak a magyar állam önállóságának, mint régi közös külügyi képviselőtünk. (*Úgy van!*) Láttuk, hogy a cseheknek és a finneknek a propagandája, melyet az olympiai vetélkedések alkalmával kifejtettek, milyen hathatós eszköz volt nemzeti létük, nemzeti önállóságuk megteremtése érdekében. Én tehát rendkívül fontosnak tartom, hogy már most alapozzuk meg a Nemzeti Stadiont; ebben a törvényjavaslatban. Nagyon jól tudom, hogy az ország anyagi ereje sokat nem bír el, de éppen azért akarok rámutatni annak szükségességére, hogy már ebből a törvényből kifolyóan fordulhassunk a hazafias társadalomhoz, mert mikor az állam ereje már nem képes tovább feszíteni a hurt, ott még a társadalom rendkívüli áldozatokra, hatalmas erőfeszítésre képes. Vegyük be tehát a törvénybe, hogy szükségesnek tartjuk a nemzetközi versenyeket előkészítő Nemzeti Stadion létesítését. Kezdjük meg e téren ezzel a munkálkodást, mert ily módon, amikor anyagi helyzetünk megengedni majd annak megvalósítását, a Nemzeti Stadion eszméje élő valósággá lesz. Tisztelettel kérem, hogy a szakaszt a törvényjavaslatba beiktatni méltóztassanak. (*Helyeslés.*)

Elnök: A képviselő úr tulajdonképpen a régi 7., új 8. szakaszhoz kért szót, de úgy veszem észre, hogy egy egészen új szakasz beiktatását indítványozta a 8. szakasz után. A 8. szakaszt nem méltóztatik megtámadni?

Karafiáth Jenő: Már tegnap voltam bátor az elnök úrnál személyesen jelentkezni és kértem, hogy a 7. és 8. szakasz közé egy új szakasz iktattassék be. Miután az elnök úr volt szíves ehhez hozzájárulni, bátor voltam most szót kérni. Kérem, hogy az általam közbeiktatni javasolt szakasz a 7. és 8. szakasz közé helyeztessék.

Elnök: Szóval a képviselő úr azt célozza, hogy ez legyen az új 8. szakasz, a régi 8. szakaszból pedig 9. szakasz legyen.

Karafiáth Jenő: Igen!

Elnök: Mindenekelőtt felteszem a kérdést, méltóztatnak-e elfogadni Karafiáth képviselő úrnak azt az indítványát, hogy a régi 6., új 7. szakasz után egy új 8. szakasz vétessék fel az általa előterjesztett szövegben, igen, vagy nem? (*Igen!*) Elfogadtatott, tehát az általa közbeiktatni javasolt 8. szakasz felvételük a törvényjavaslat szövegébe.

I. NEMZETGYŰLÉS

Indemnítási vita.

(1922. január 5.)

TISZTELT NEMZETGYŰLÉS! Az indemnítási viták során immár harmadízben szólok fel és mikor ennél a fontos törvényjavaslatnál szólásjoggal élni kívánok, nem leplezhetem el azt az érzésemet, hogy fájó szívvel nélkülözöm ezúttal is az annyszor kilátásba helyezett rendes költségvetést, mert enélkül az iránytű nélkül meggyőződésem és hitem szerint Scylla és Charybdis közötti vergődésre van kárhoztatva az ország hajója és a nyílt tengerre kifutni nem képes.

(B. Szterényi József: Ez így van!)

Mint minden eddigi felszólalásomban, úgy ezúttal is szeretnék felülemelkedni a különböző egyéni és pártérdekekből keletkezett esetpaték által összebogozott napi politikán és ez okból felszólalásomat ezúttal is olyan kérdéssel kezdem, amelyről hiszem, hogy a nemzetgyűlés tagjait pártkülönség nélkül érdekli. A magyar nemzet egyetemes érdekével, a jövő kérdésével, a főiskolai ifjúság ügyével óhajtok bevezetésképen foglalkozni. (*Halljuk! Halljuk!*)

Azok a rendkívül nehéz viszonyok, a mindennapi kenyérgondok, amelyek ma mindenkit terhelnek, a jövő reménységét létalapjában támadták meg, úgyhogy nehéz szívvel kell számot vetnünk azzal a körülménnyel, hogy ezek a jelenlegi viszonyok súlyos hatással lesznek a jövő Magyarország kialakulására. Nem tudom elleplezni, hogy soha fájdalmasabb érzés még nem markolt lelkembe, mint mikor ama őszi csatakos estén a Múzeum-kert mellett elhaladva, láttam, hogy fekete drapériával vonják be azokat a hatalmas dór oszlopokat, amelyek valaha a márciusi ifjúság lelkesedésének voltak szemtanúi. Ekkor fogamzott meg bennem az a gondolat: nagyon sok igazságtalanság és méltánytalan bánásmód szorul itt jóvátételre, amely elsősorban mi reánk, a nemzet törvényhozóira hárul. Mert ezért a nemzethű ifjúságért, amely ha kell, életét is áldozza a hazájáért, ezért a koldusszegény, de rajongó lelkű ifjúságért sokkal többet kellene cselekedni és sokkal melegebb szívvel kellene az ő sorsának alapos feljavításáról gondoskodni, mint ahogy az eddig történt.

Mert bizony a minden hálára és minden tiszteletre érdemes, de sajnos fehér hollószzerű kivételt képező egyes tanár urakon kívül, a professzor urak legnagyobb része a tanítási órákon túl ennek az

ifjúságnak ügyes-bajos dolgaival, hogy enyhe kifejezéssel éljek, a kelletténél kevesebbet törődik.

Hogy érzékhány következménye-e ez, vagy elfásultság, avagy más okból származó nemtörődömség, azt nem kutatom, de meg kell állapítanom, — és itt érzem bizonyos keserűséggel mondott kritikám súlyát — hogy a professzor urak, akik ezt a magasztos életpályát választották hivatásuknak, a tanügyi órákon túl nem foglalkoznak az ifjúság dolgaival azzal az erővel, és nem fordítanak rá annyi időt, amennyit az igényelne és megérdemelne.

Ezeket a dolgokat saját tapasztalataim alapján állítom. Annak idején elég tevékeny részt vettem az ifjúság életében és jelenleg is, — bár elég más irányú elfoglaltságom is akad — három szociális diákintézménynek vagyok irányítója. De ily körülmények között hazafias kötelességemnek tartom, hogy erre is vállalkozzam. Újból állítom tehát; saját személyes tapasztalataim alapján kell megdöbbenéssel kijelentenem, hogy az ifjúság tanárai bizony sokszor olyan magatartást is tanúsítottak az ifjakkal szemben, amelyből inkább lehetne arra következtetni, hogy az ifjúságnak ellenségei, mint azt, hogy annak jó barátai. (*Ellentmondások.*)

Közelről vizsgálva a kötelességtudó ifjúság helyzetét, ismételnem kell: félek, hogy mi lesz a jövő Magyarország kialakulásával, ha ezen nem tudunk kellő időben segíteni. (*Dinich Vidor közbeszól.*) Én sokszor gondolkoztam azon, hogy micsoda kontraszt az, amikor a háborútól megkímélt svéd hazában, pl. május elsejének előestéjén, az ifjúság ünnepén, örömtüzek gyulnak ki és ugyanakkor kígyózó menetben, zászlókkal felszerelve Stockholmon keresztül halad az élet-erőtől, duzzadó, kacagó, daloló ifjúság; mennyi életkedv, mennyi bizakodás, mennyi pogány erő, mennyi nemzeti érzés nyilatkozik meg abban a hatalmas diákénekkarban, amikor áthaladva a fővároson, felmegy a Skansenre és ott az oberammergaui passzió játékokra emlékeztető keretben ünnepli a tavaszt, a napfényt, a csodaszép természetet, az örök istenit! Minálunk, ebben a trianoni béke által megcsúfolt országban csak elvétve akadunk örömtől duzzadó, kacagó, daloló ifjúságra; nálunk — amint legutóbb Huszár Károly t. képviselőtársam oly megrázó szavakkal ecsetelte — már a fiatal arcokra is erős barázdát rónak a nehéz gondok. Mindezért, az Isten ítélőszéke előtt az entente lesz felelős, (*Úgy van!*) amely ide juttatta ezt az országot, hogy itt úgyszólván ne is legyenek fiatalok, csak öregek.

A legsúlyosabb problémája a diáknyomornak a lakásínség. Valamikor Zielinszky Szilárd igen t. barátom, a közmunkatanács jelenlegi kiváló elnöke, nagy koncepciójú tervet vetett fel, melyben az foglaltatott, hogy a lágymányosi tó helyén három diák szálló épüljön fel. (*B. Sztérynyi József: Készen hagytam hátra a terveket 1918 szeptemberében.*) A nagy koncepciójú elgondolás alapján Kocsis Iván műegyetemi tanár és építész el is készítette a részletes terveket. A fűvészkert közepébe helyezte el a diákotthont, háttérben volt látható

a Nemzeti Stadion. Az e célra összegyűjtött, de sajnós, parlagon heverő téglamennyiség ma is intézkedésre vár. A bútorok legnagyobb része szinte együtt van és mégis, nem tudom miért, de hovatovább már délibábos álommá válik a Gellérthegy alján építendő diák-negyed, amely — szerintem — minden Quartier Latin-nál szebb, gyönyörűbb és egészségesebb helyre került volna.

Talán méltóztatnak arra is emlékezni, hogy Legate úr, a diák-világszövetségnek egyik áldozatkész apostola, aki — azt hiszem — kiérdekelte a mi nemzetgyűlésünk legteljesebb háláját is, mert akciója ingyen vagy olcsó ruhával és tankönyvekkel segíti az ifjúságot, felvetette azt a tervet, hogy 25 milliót hajlandó erre a célra áldozni. Ő fizeti a munkásokat, ruhákkal látja el és ételmezi őket, de kiköti, hogy az állam adjon anyagot, munkavezetőket és ugyancsak az állam gondoskodik arról, hogy lehetőleg maga a diáksereg vegyen részt ezekben a munkálatokban. Az első felszólításra ezer technikus jelentkezett. Minden készen volt és két-három hónap alatt már el is készülhetett volna egy 500 diák befogadására alkalmas diákotthon. Mégis, — nem tudom, kinek a hibájából, nem is akarom kutatni, de — a dologból nem lett semmi. Ugyanaz a Legate úr azonban Prágában megértésre talált. Ugyanilyen feltételek mellett létesítették az ottani diákotthont, amely 3000 cseh diák befogadására alkalmas és amely ennek a célnak a legteljesebb mértékben meg is felel. Nálunk pedig továbbra is a Gorkij Maxim-féle menedékhelyekre van kárhóztatva az ifjúság.

A helyzet különben az, hogy 14.000 diák él ezidőszerint Budapesten. Ezeknek nagy része megszállott területekről való és legnagyobb részük nyomorog. (*Mozgás.*) Magánlakásokban uzsorabérekért fizetnek és talán valamennyi több lakbért fizet egy hónapra, mint amennyit az előttünk ülő igen t. miniszter uraknak havi lakbére kitesz. 800—1500, sőt 2000 K-ig terjed egy hónapra ez a lakásbér. (*Hallatlan!*) Vannak azután olyanok, akik ezt nem tudják megfizetni, ezek tehát társaikkal laknak együtt, hogy megosszák a költséget. Vannak ágyrajárók is és ezenkívül van az ágyrajáróknak egy másik szektája, akik oly módon tudnak valahogyan olcsóbb lakáshoz jutni, hogy a főbérlő családtagjaival egyeznek meg és kettesben laknak egy-egy szobában. (*Mozgás.*) Nem akarom ezeket a bogármennysorokat itt különböző erős színekkel aláfesteni. Sokkal szomorúbb ez a kérdés. És nem akarok feleslegesen hangulatot kelteni, de tény az, hogy a diáklakásinségen sürgősen kell segítenünk, annál is inkább, mert ezt a nyomort erősen tetézik a diákélelmezés körüli nehézségek is. Attól kell félni ugyanis, hogyha a diák-menzák nélkülözni fogják azt a nagy segítséget, amelyet a külföldi államok részéről élveznek, nevezetesen a zsírt, tejkonserveket, kakaót és egyéb természetbeni segítséget, akkor megszűnik az a kedvezmény is, amelyet eddig nyújtanak, t. i. hogy napi 15 K-ért ebédet és vacsorát tudnak juttatni az ifjúságnak. Hogy mennyi veszteséget jelentene ez a különben is annyit nélkülöző ifjúságra, annak illusztrálására

elegendő megjegyezmem, hogy még a budai Szent Imre-kollégiumban is például az évi tartásdíj 22.000 K-ba kerül, az egyszerűbb pesti Szent Imre-kollégiumban pedig 15.000 K-ba, tehát mindenképen oly horribilis összegbe, amelyet a szülők nem bírnak elviselni.

Hogy mily nagy itt a diáknyomor, az kitűnt akkor is, amikor a pápa Őszentsége, akinek a nemzetgyűlés legmélyebb háláját kell itt kifejeznünk, legutóbb félmillió koronát kitevő segítségben részesítette a magyar diákságot. (*Éljen.*) Ezt a félmillió korona összeget Wolkenberg tanár úr nagy ügybuzgalommal és minden vallásfelekezeti különbség nélkül — mert így adta a pápa Őszentsége — osztotta szét és akkor állapították meg azt, hogy minimálisan számítva, legalább 5—6 ezer korona szükséges egy-egy segélyezéshez, hogy valamit elérjenek vele. Főként télikabátban, cipőben, fehérneműben és egyéb ruházati dolgokban volt a legnagyobb hiány.

Távol áll azonban tőlem, hogy tápot adjak ahhoz a tévhithez s hogy alátámasszam azt az elgondolást, hogy ha valaki beiratkozik az egyetemre, akkor az állam legyen köteles azt el is tartani, mert ez nagyon veszedelmes dolog volna. A küzdelem feltétlenül szükséges, mert csak az életküzdelem tudja megacélozni a fiatalság erejét. De nem tudom mindezeket mégis elhallgatni és ismételten ki kell jelentenem, hogy igenis a legnagyobbfokú és legsürgősebb segítségre van ezen a téren szükség. Amit a költségvetésben láttam, az az öt és félmillió korona, amely diákjóléti intézmények fentartására és szegénysorsú egyetemi hallgatók segélyezésére volna fordítandó, igénytelen nézetem szerint édes-kevés. Nagyon kérem, méltóztassanak főleg 60—80 vagy 100 diák befogadására alkalmas internátusoknak, diákotthonoknak létesítéséről gondoskodni. Nagyon kérem, méltóztassanak állandósítani azt a szokást, hogy egyes vendéglők mintegy kötelességszerűen kiadós ételmezésben részesítsék az arra rászoruló egyetemi hallgatókat, még pedig állami ellenőrzés mellett. Emellett nagyon kérem, hogy a nemzetgyűlés saját kebeléből is küldjön ki egy kilenc tagú bizottságot, amely e tekintetben a kormánynak segítségére legyen. (*Helyeslés.*)

Ha van kérdés, ahol nagy szükség van a sajtónak és a társadalomnak együttes működésére, azt hiszen ez a kérdés az. (*Úgy van! Úgy van!*) Nagy örömmel kell megállapítanom, hogy az ujságírók nagy része több ízben foglalkozott is már a lapok hasábjain ezzel a kérdéssel. Igen érdekes dolgokat olvastam pl. Dr. Bagyó János tollából, aki különösen perhorreszkálta azt, — amely nézetét én is magamévá teszem — hogy pl. a Mária Valéria barakktelepet bocsátották az ifjúság rendelkezésére, mert így a diákok annyit fizettek villamosköltségre, amennyit uzsoralakbérben fizettek volna. Ha pedig ezt meg akarták takarítani, kénytelenek voltak az utcán ödöngeni, vagy egyebütt tölteni az időt. Ezen a helytelen intézkedésen változtatni kell. Ami a további kedvezményeket illeti és amit már szintén több ízben szóvátettek, hogy tankönyveket és egyéb szükséges dolgot, pl. fürdőjegyet stb. bővebben kapjon az ifjúság, ezt fájdalom, csak a jövő zenéjének kell tekinteni.

Ugyanesak élénk visszhangra talált egy indítványom kapesán a diákotthon kérdése Zsoltnál is, aki pl. a következőket mondja egyik Esti Levelében: „Végre is az államnak kell megkezdeni az építkezéseket, ha a magánvállalkozástól elveszik a lehetőséget és a kedvet. Az állam gyámlikodik felettünk, a gyámság kötelezettséggel jár. Azt is beláthatjuk, hogy a most uralkodó nemzedék nem tudja a régi Magyarországot újjáépíteni, ez csak a jövő nemzedék feladata, tehát legalább ezt a fiatalságot neveljük hozzá a nehéz feladathoz. A középiskolai és egyetemi tanórák után senki sem törődik az ország legértékesebb kincsével, az emberanyaggal. Barátságos meleg otthont kell adni a fiatalságnak, hol megtalálja a hiányzó családot, a szeretetet és a tisztességes szórakozást. Majd azzal végzi Zsolt, hogy a fiataloknak ez az együtt lakása a baráti érzést, a szerető kollegiálitást, a bajtársi összetartást is nevelné, amely újabban teljesen kivezett társadalmunkból. Jellemnevelőiskola lenne tehát ez a diákotthon és a nemzeti szellemnek, a hazafias érzésnek temploma. Szóval, mindazt, ami belőlünk kiveszett, legalább öntsük bele gyermekeinkbe, hogy így vissza tudják szerezni valaha azt, amit mi elvesztettünk.”

Ezzel kapcsolatban van szerencsém a következő határozati javaslatot előterjeszteni, amelyet körülbelül 20 képviselőtársam is magáévá tett, de amelyet, meg vagyok róla győződve, a t. Nemzetgyűlés nagy többsége is magáévá fog tenni (*olvassa*): „Minden nemzet ereje az ifjúságában van. Az a nemzet, amelynek nincsen hazafias szellemben képzett, életerőtől duzzadó, munkabíró fiatalsága, sorsának jobbrafordulását nem remélheti. Nem nézhetjük tovább tétlen közömbösséggel a magyar főiskolák ifjúságának, a Nagy-Magyarország után vágyódó ezeréves magyar nemzet színvirágának küzdelmes tengődését, rettenetes nyomorát. Mindezeknél fogva tisztelettel indítványozom, utasítsa a nemzetgyűlés a kormányt, hogy az immár elviselhetetlenné vált diáknyomor enyhítésére — elsősorban pedig főként az általános lakásinség csökkentését is előmozdító diákotthonok mielőbbi létesítése iránt —, sürgősen tegye meg a szükséges intézkedéseket! A nemzetgyűlés pedig küldjön ki saját kebeléből egy kilenetagú bizottságot, mely a diákkérdés megoldása körül a kormány segítségére legyen.”

A magyar diákság nyomorúságos helyzetének ismertetése után méltóztassék megengedni, hogy a diákság életéhez közelálló, tudományos képzésével szorosan összefüggő és a jövő Magyarország kialakulásával kongruens dolgokkal foglalkozzam, nevezetesen a magyar kultúra kérdésével, a magyar kultúrának egyik lényegbevágó ügyével, mert meggyőződéseim szerint a legjobb irredentát az erőteljes kultúrpolitika adja meg. (*Halljuk!*) A magyar tudományosságunknak, felső oktatásunknak jövője, a területre népekkel szemben mindenkor hangoztatott kulturális fölényünknek biztosítása attól függ, miként tudjuk kultúrintézményeinket, elsősorban pedig tudományos könyvtárainkat fentartani és korszerűen kifejleszteni. (*Úgy van!*)

Itt is szomorú tényekről kell beszámolnom, mert az egyén gaz-

dasági erejét a kultúrzsükségletek már régen meghaladják. *(Sajnos!)* Nem akarok ezúttal arra célozni, hogy pl. a mai leszegényedett középosztály angol és francia forrásmunkákhoz abszolúte képtelen hozzájutni, mert erre anyagi ereje nincs, csak a német tudományos forrásmunkákra utalok, hol 50—200 márka egy könyvnek beszerzési ára. Ez a mi valutánk szerint 200—800 koronát tesz ki és erre a mai körülmények között főképp a középosztálynak befektetni valója nincs. Az egyén tehát nincs abban a helyzetben, hogy áldozzon. A nívó fentartása azonban nemzeti érdek. Irredentát jelent, hogy fejlesszük, amennyire csak tudjuk, a tudományt. Ennélfogva minderről az eddiginél sokkal nagyobb mértékben kell gondoskodnunk, de azért is, mert rendkívül nagy kultúrértékek vesztek el a trianoni békével. Értem ezt emberanyagban, tekintve a 3 millió rab-magyart, értem ezt egyéb anyagokban, pl. könyvgyűjteményekben is, hogy mást ne említsek. Hiszen Kassa, Kolozsvár és Pozsony elvesztésével félmilliónyi nagyértékű könyvgyűjtemény került idegen kézre.

Az én kérésem tehát a kormányhoz az, hogy miután nem vagyunk abban a helyzetben, hogy apróbb, kisebb, például egyes szemináriumok melletti könyvtárakat fejlesszünk, — bár szerintem ez is nagyon kívánatos volna — miután szegény ország vagyunk, legalább koncentráljuk erőnket két intézményre: az egyik a Nemzeti Múzeum Széchenyi-könyvtára, a másik a Tudományegyetem Könyvtára. Ezeket részesítsük nagyobb segítségben. Azt hiszem, méltóztatik tudni, hogy a Széchenyi-könyvtár a magyarországi és a Magyarországra vonatkozó magyar irodalomnak speciális gyűjteménye. Nézetem szerint mindent el kell követnünk, hogy a régi kereteket e téren továbbra is fentarthassuk és az integer Magyarországra vonatkozó irodalmat ez a könyvtár továbbra is összegyűjthesse. Ez a lehetőség azonban nagy áldozatokba kerül, miután ma már a kis-entente valutájában kell megfizetnünk azoknak a könyveknek árát, amelyeket régen kötelespéldány alakjában kapott meg a Széchenyi-könyvtár.

A másik az Egyetemi Könyvtár, amelyet tudvalevően 1635-ben alapított Pázmán Péter és amely azóta a magyar tudományos világ gőépontja volt, amely félmilliónál több kötetből álló nagyértékű könyvgyűjtemény felett rendelkezik. Ez a könyvtár azonban mint a tudományok általános könyvanyag-gyűjteménye, nem tudom, kinek a mulasztásából, de tényleg nem részesült a békeidőben sem abban a támogatásban, amelyben kellett volna részesülnie. Mindössze évi 45.000 koronát kapott, jóllehet abban az időben a külföldi államok mindenütt négy-ötször ekkora segítségben részesítették az ilyen intézményeket. Most, amikor az árviszonyokat tekintve a könyv ára körülbelül a tízszeresére emelkedett, igazán nem elegendő, hogy ezt a 45.000 koronát felemeljük 100.000-re. Más közhasznú intézetnél 4—5-szörösére emeltük fel a segítséget, tehát itt is szükséges a megfelelő emelés. Annál is inkább, mert a költségvetésbe rendkívüli kiadásként beállított körülbelül 500.000 korona csak az 1914-től 1920-ig,

tehát a háború alatti időkben elmaradt külföldi folyóiratok beszerzésére lett beállítva.

A jövő évi költségvetésbe a budapesti Tudományegyetemnél 132 millió irányoztatott elő. Ennek az összegnek a legnagyobb része azonban közegészségügyi célok rendezésére szolgál, amit én a magam részéről ugyan csak helyeselhetek, de azt már nem helyeselhetem, hogy például tanügyi célokra abból igazán csak morzsák jutnak! Hiszen, amint említettem, az integritás gondolatát szolgálja a kormány azzal, hogyha erőteljesebb kultúrpolitikát folytat. Én tehát a magam részéről nagyon kérem, méltóztassék erre több gondot fordítani. És mindezt a következő módon is szeretném elősegíteni. Az Egyetemi Könyvtárnál is hozzuk be azt a Bach-korszak által megszűntetett szokást, hogy t. i. az Egyetemi Könyvtár is megkapja ingyenes köteles példány alakjában az ország területéről legalább azokat a könyveket, amelyeket a könyvtár vezetősége igényel. (*Közbeszólások.*) Miután Zágrára és Kolozsvárra fordítottuk a sok pénzt, hogy a könyvtárak ott megfelelő épületben helyeztessenek el, Budapestnek erre nem jutott. Én tehát kérném a pénzügyminiszter urat, hogy legalább 500.000 koronában állapítsuk meg az évi dotációt. (*Helyeslés balfelől.*) A pénzügyminiszter úr ugyan magánbeszélgetésekben nagyon szívesen zárkózik el minden ilyen irányú emeléstől, én azonban megmutatom erre is a fedezetet. (*Zaj balfelől.*) (*Friedrich István: Könyvtárirredenta!*) Sokkal mélyebb vonatkozású kérdés ez, t. képviselőtársam, semhogy ezt tréfával lehetne elintézni. A helyes kultúrpolitika a legjobb irredenta, többet ér minden beszédnél, többet ér, mint minden anzike-röpirat vagy plakát, mert ha fenn tudjuk tartani kulturális fölényünket, akkor ezzel mindennél nagyobb vonzóerőt gyakorolunk az elszakított részekre! Megmondom a fedezetet is. Valamikor Günther Antal a Curia köztisztjeletben álló elnöke, a messzeségből, a Gellérthegy mellett fekvő lakásáról bizony csak gyalogszerrel vagy villamoson járogatott be a Curiára, ahol akkor az integer Magyarországnak 63 vármegyéjéből odakerült ügyes-bajos dolgokat intézték; úgy tudom, hogy Vávrik Antal a Curiának szintén köztisztjeletben álló elnöke 80 évet meghaladó korával is gyalog járt a Curiára; de kívülök más, ilyen csendes — időhöz nem kötött — közhivatalok vezetői is gyalogszerrel jártak hivatalukba.

Azt hiszem, a pénzügyminiszter úrnak nem kell sokat keresni a fedezetet, megvan itt a fedezet. (*Helyeslés balfelől.*) Méltóztassék csak ezt a régi jó szokást erre a 14 megyéből álló koldusszegény csonka országra is újból visszaállítani és akkor máris jutna a tudomány és az integritás céljaira egyformán szükséges morzsákra fedezet. (*Helyeslés.*)

Méltóztassék ezek után megengedni, hogy ismét egy olyan kérdéssel foglalkozzam, amely véleményem szerint a nemzet egyetemét érdekli. Nem akarok hosszabban foglalkozni vele azért is, mert Weiss Konrád t. barátom részletesen foglalkozott vele legutóbb és hovatovább ez a kérdés, a tisztviselők szolgálati pragmatikájának kérdése

olyan fiumei cápa lesz, amely évenként egyszer-ször megjelenik, amelyet azonban megfogni sohasem tudnak. Én tehát nem akarok ezúttal bővebben foglalkozni ezzel a kérdéssel, amellyel 1917-ben az Állami Tisztviselők Országos Egyesületének kongresszusán foglalkoztak és amely ügy a legutolsó Wekerle-kormány elé pedig 1918 szeptemberében — Sztterényi t. képviselőtársam emlékszik rá — törvényjavaslat alakjában került. Arra kérem a kormányt, legyen rajta, hogy a tisztviselők követelései minél előbb megoldásra találjanak. (*B. Sztterényi József közbeszól.*) Úgy emlékszem, hogy 30 tisztviselőegyesület is kifejezte sürgető kívánságát.

Én tehát röviden előterjesztem a következő határozati javaslatomat (*olvassa*):

„Utassítsa a nemzetgyűlés a kormányt, hogy a köztisztviselők és altisztek szolgálati pragmatikáját magában foglaló törvényjavaslatot sürgősen terjessze a nemzetgyűlés elé.”

E határozati javaslatomat szintén több t. képviselőtársam tette magáévá.

Ezek után méltóztassék megengedni, hogy a tisztviselőkérdéssel foglalkozzam, még pedig az egyenlő elbánás igazságos elvének érvényt szerzendő, azokéval a tisztviselőkével, akik abban a kedvezményben nem részesültek, mint amelyekben az állami tisztviselők, akikkel szemben tudvalevően elment már az állam az áldozatkészség legszélsőbb határáig. Méltóztassék megengedni, hogy a vármegyei közigazgatási tisztviselők mostoha helyzetéről szóljak... (*Halljuk! Halljuk!*) (*Meskö Zoltán közbeszól.*) ...akik a többi állami tisztviselőkhöz viszonyítva bizony nagyon szomorú viszonyok közt élnek, miután az 1919. évi státuszrendezésből kimaradtak, pedig az ország közigazgatásának jósága elsősorban a tisztviselők megbízhatóságától, képzettségétől, becsületességétől, meglegedettségétől, megélhetési viszonyaitól függ.

A tényállás e tekintetben a következő:

Az 1904. évi X. törvénycikk tudvalevően a vármegyei tisztviselőket a VI—XI. fizetési osztályba sorozta, a szolgaszemélyzet illetményeit pedig az állami altisztek és szolgák illetményeinek megfelelő összegben állapította meg. Ugyanekkor e törvény 15. §-a kimondotta azt az elvet, hogy az állami alkalmazottak illetményeire vonatkozó összes intézkedések a vármegyei alkalmazottakra megfelelően kiterjesztendők. Ezek a törvényszakaszok tehát azt az elvet juttatták érvényre, hogy a jövőben illetmények szempontjából a két tisztviselői kategória között nem teendő különbség és amennyiben az illetmények emelkedése volna várható az állami tisztviselőknél, ez természetesen kiterjesztődik a vármegyei tisztviselőkre is. Ezt az elvet az 1912. évi LVII. törvénycikk, mely a vármegyei tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló 1904. évi X. törvénycikket módosította, szintén fentartotta és érvényesítette is. Ezzel a törvénycikkal azonban nem történt státuszrendezés, hanem csak arányosítás.

Az alsóbb kategóriákban megszüntettek egyes állásokat, hogy a felsőbb kategóriákba jusson néhány állás. Ezzel nem lehetett célt érni, mert — mint említettem — nem volt státusrendezés és ez a megoldás azzal a hátránnyal is járt, hogy a legtöbb esetben az illető tisztviselő nem lépett tényleg magasabb fizetési osztályba, hanem pótlék címén kapta meg a magasabb fizetési osztálynak megfelelő fizetést, miáltal a magasabb fizetési osztállyal járó illetményektől, így a magasabb napidíjtól, a lakásbértől elesett. Fokozta ezt a hátrányt még az is, hogy a magasabb fizetési osztályban való részesítés oly hosszú várakozási időhöz, 10—12 esztendőhöz lett kötve, amely idő az állami tisztviselők által az egyes fizetési osztályban töltött időt általában meghaladta.

Mint már említettem, a vármegyei tisztviselők nem részesültek abban a kedvezésben, mint az állami tisztviselők, mert az 1904. évi X. törvényeikk és az 1912. évi LVII. t.-c. meghozatala után 1919-ben, a státusrendezésben — mint méltóztatnak rá emlékezni — nem részesülhettek. Az egyik belügyminiszter adott ugyan részükre ideiglenes pótlékot, ez azonban csak átmeneti segítség volt és nem oldotta meg a kérdést. Most 1921 nyarán hozatott egy minisztertanácsi határozat, amely még tetézte a mostoha helyzetet, mert engedélyezett az állami tisztviselők részére bizonyos előlépési lehetőséget a költségvetési létszámon felül is, amit azonban a dolog természeténél fogva a vármegyénél nem lehetett megtenni.

Mint ezekből láthatjuk, a vármegyei alkalmazottak előlépési viszonyaik és illetményeik nézőpontjából sokkal mostohább helyzetben vannak és voltak mindig, mint az államiak. És bár az 1904 évi X. törvényeikk az egyenlő elbánás elvére helyezkedett, ebből a vármegyei tisztviselők csak hátrányt láttak, mert amikor arról lett volna szó, hogy egyes gazdagabb vármegyék saját hatáskörükön belül tisztviselőiknek segínyt nyújtsanak, mindig azt kapták válaszul, hogy ezt keresztülvinni nem lehet, mert a két tisztviselői kategória között és egymás között is az egyenlő elbánás elvének kell érvényesülnie.

Mindezeknél fogva a vármegyei alkalmazottak körében mindjobban növekvő elégedetlenség arra bírta a Vármegyei Tisztviselők Országos Egyesületét, melynek élén Agoraszto Tivadar igen t. barátom, Pestvármegye köztisztjeletben álló alispánja áll, hogy a kormányhoz forduljon egy memorandummal. Nemrégiben újabb emlékirattal fordult az Országos Egyesület épen az én közvetítésemmel a nemzetgyűléshez is, melyhez egy törvényjavaslat is mellékeltetett s melyet ha jól tudom, Hederváry Lajos árvaszéki elnök úr készített. Ebben rámutattak a vármegyei tisztviselők arra, hogy miként lehetne ezt a kérdést a mai nehéz viszonyok mellett rendezni olyan módon, hogy az az államra nézve ne jelentsen nagy megterhelést. Azt javasolták, hogy az ítélőbírák és ügyészek fizetésrendezéséhez hasonlóan állapíttassék meg az övéké is s ez mindössze csak 5—6 milliójába kerülne az államnak. A magam részéről nem tudom, hogy tényleg kielégítő-e ez a megoldás és hogy az tényleg így

hajtassék-e végre, de igenis érzem és tudom, hogy elérkezett az utolsó óra és e kérdés megoldásával feltétlenül sürgősen foglalkozni kell.

Ismétlem, nemcsak közigazgatási, de — elsősorban — nemzeti érdek, hogy a vármegyei tisztviselőknek helyzetén, akiknek hazafiságáról nem kell a t. Nemzetgyűlést meggyőznöm, — mert felteszem, hogy arról mindenki elég meggyőződést szerezhetett — azonnal segítsenek.

Még mint belügyi államtitkár kezdtem foglalkozni ezzel a kérdéssel és az akkor szerzett adatok alapján, melyeket a mai viszonyoknak megfelelően módosítottam — hogy teljesen tiszta képet nyujtsak a nemzetgyűlésnek — közölhetem, hogy ma 832 jogi szakon működő vármegyei tisztviselője van az országnak. Ezeknek a jogi szakon működő vármegyei tisztviselőknek egynegyede a X. fizetési osztályban van, egyhatede a IX-ben, egyharmada pedig a VIII. fizetési osztályban. Hogy ez mit jelent, azt, azt hiszem, az itt ülő miniszter urak érzik és tudják a legjobban, amikor felveszik a fizetésüket, akik ugyan a II. fizetési osztályban vannak, de mégis fizetésük nagyon csekély többszöröse ennek az összegnek, amely úgy szólván a meghalásra sem elegendő.

A 31 alispán közül 16 van a VI. fizetési osztályban. Ha körül nézünk egyes minisztériumokban, miniszteri osztálytanácsosnál kisebb tisztviselőre szinte már nem is tudunk akadni, a segédfogalmazók, fogalmazók teljesen kivesztek! Ezzel szemben a vármegyék élén álló 16 alispán a VI. fizetési osztályban, 15-nek pedig az V. fizetési osztályt megillető „pótléka” van, de nem tartoznak az V. fizetési osztályba! Mit mutat most a való élet? Az alispán beidézi a referensét, mondjuk egy állatorvost, aki azonban nagyon könnyen állat-egészségügyi főfelügyelői rangban lehet és megtörténik, hogy a referens az V. fizetési osztályban van, míg az alispán csak a VI-ikban. Bejön hozzá referálni a pénzügyigazgató, aki az V. fizetési osztályban van vagy a tanfelügyelő, aki szintén V. fizetési osztályban lehet, míg az alispán csak a VI-ban! Ez lehetetlen állapot, amelyen feltétlenül segíteni kell.

Itt van az igen fontos közigazgatási tevékenységet kifejtő főjegyzői állás. A megyei főjegyzők létszáma az országban 29. Ezeknek zöme, négyötöde, vagyis 23, a VII. fizetési osztályban van.

Főügyészekkel is találkozunk a VII. fizetési osztályban. A főszolgabírák zöme, kétharmada — 162 közül 102 — van a VIII. fizetési osztályban, 44 pedig a VII. fizetési osztályban. A másodjegyzők közül, kiknek létszáma 42, 35 van a VIII. fizetési osztályban, 68 árvaszéki ülnök van a VIII. fizetési osztályban, a 122 aljegyző közül 77 van a X. fizetési osztályban és 33 a IX-ikben. A 239 szolgabíró közül 129, vagyis több mint a fele a X. fizetési osztályban van és csak 79 van a IX-ikben. A 832 tisztviselő így oszlik meg a fizetési osztályokban. Van azonban a vármegyei alkalmazottaknak évi ideiglenes szolgálati pótléka is! A VI. és VII. fizetési osztályban „évi 2000 korona”, a VIII. és IX. fizetési osztályban „évi 1500 korona”, a

X—XI. fizetési osztályban „évi 1000 korona”. Az 1909 január 1-től hat évet szolgáló és középiskolai négy osztályú képesítéssel bíró díj-nok 1000 koronát kap, e képesítés nélküli 800 koronát, a vármegyei altisztek 800 koronát, a hivatalsszolgák 600 koronát.

És itt ötlik szemünkbe újból az orvosi kérdés is, mellyel nem akarok most foglalkozni, mert egyik előbbi beszédemben már megemlékeztem róla. Szükséges azonban, hogy a közegészségügyi kérdésre is ezúttal legalább annyiban tereljem rá a t. Nemzetgyűlés figyelmét, hogy a 151 járási alorvos közül 124 a X. fizetési osztályban van; sorsukon tehát a közegészségügy érdekében is segíteni kell. Végül itt van még a kezelési szak. 569 vármegyei tiszttelölő közül a XI. fizetési osztályban van 299, a X-ikben 270 és csak 76 van a IX-ben.

Bocsánatot kérek, hogy ilyen sokáig vettem igénybe a Nemzetgyűlés szíves türelmét, de azt hiszem, hogy ezek után mindenki előtt indokoltnak látszik a következő határozati javaslat előterjesztése (*olvassa*): „Utasítsa a nemzetgyűlés a belügyminiszter urat, hogy a vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról terjesszen be mielőbb törvényjavaslatot a nemzetgyűlés elé.” (*Helyeslés.*) A határozati javaslatot szintén több képviselőtársam írta alá.

A vármegyei közigazgatási tiszttelölők kérdése után méltóztasának még megengedni, hogy egy ugyancsak nehéz kérdéssel, a községi közigazgatási tiszttelölők ügyével foglalkozzam. A községi tiszttelölők ügyével főként azért nehéz foglalkozni, mert azt hiszem, háládatlanabb szerepet nem tölt be senki a közigazgatás terén, mint éppen a jegyző. Nem akarok most visszatérni a háborús korszakra, de hiszem, hogy nem vált ki csodálkozást, hogy ha a fegyelmezettséghez különben sem szokott Magyarországon nem találkozhatik közszimpátiával és közszeretettel az, aki a rendnek, a kormányrendeleteknek akar érvényt szerezni, vagy törvényt kénytelen végrehajtani. Ezek az intézkedések mondom sohasem voltak nagyon szimpatikusak a nagyközönség előtt. Emellett még egy tévhittel is kell megküzdenünk. Túl sokan gondolják ugyanis azt, hogy felér még egy kis királlyal, egy-egy jegyzőséggel. Én koncedálom, hogy vannak kivételek, koncedálom, hogy igenis, a községi jegyzők között sokan viszonylag jobb helyzetben vannak, mint a többiek. Azonban az igazság nevében tiltakoznom kell az ellen, hogy amiért egyes jegyzők rosszabb, egyes jegyzők jobb helyzetben vannak, a jegyzőkre vonatkozóan egész általánosságban vonjunk le bizonyos konzekvenciákat. Tény, hogy jó községi közigazgatás csak úgy képzelhető, úgy várható és úgy követelhető, ha a közigazgatási alkalmazottak biztos megélhetéséről gondoskodunk. Az is bizonyos, hogy 1600—1800 jegyző közül körülbelül 100—200-ra hathatott az különösebben, hogy felemelték a magánmunkadíjakat, azonban ez a többlet a jegyzők nagy részét anyagilag nem igen érintette és minden elfogultság nélkül állapíthatom meg, hogy igenis a többi jegyző bizony erősen küzd a megélhetés gondjaival. Mert tény, t. Nemzetgyűlés, hogy az 1913 LX.

t.-cikk óta a jegyzőkkel szemben semmi sem történt, nem részesültek még abban a státuszrendezési előnyben sem, amelyben — amint előbb említettem — 1919-ben részesültek a többi közigazgatási tisztviselők. Az a pótlék is elmaradt, amit 1920. évben a megyei tisztviselők kaptak. Hogy az 1913: LX. t.-cikk mennyire elavult, arra nézve elég felolvasnom az 1-ső szakaszt, amely azt mondja (*olvassa*): „Községi (nagyközség) jegyző (főjegyző) alapilletménye a községek által természetben adott lakáson, esetleg lakáspénzen felül évi 2000 koronánál, a segédjegyző (aljegyző) alapilletménye pedig 1400 koronánál kevesebb nem lehet.”

A 2. § azután „erre” az összegre való kiegészítést rendelte el.

Aligha tévedek, t. Nemzetgyűlés, hogy ma már, a mai valutáris viszonyok mellett teljesen tisztában vagyunk azzal, hogy ez az összeg a múlté és ezen az állapoton változtatnunk kell.

Korpótlék tekintetében is hátrányba kerültek a közigazgatási községi tisztviselők. Az 1918: III. t.-cikk — indemnitási törvény — 5-ik szakasza ugyanis leszállította már a korpótlék idejét a községi és felekezeti tanítókra nézve is, — a többire nézve a várakozási idő már előzően le lett szállítva — csupán csak a jegyzőkről nem történt gondoskodás. Igazán nem szeretném, ha egyes buzgó közigazgatási községi tisztviselők összehasonlítást tennének a maguk és egyes esendőráltisztek vagy a határszélen pénzügyőri szolgálatot teljesítő tisztviselők legális javadalmazása között, — bár nagyon helyesnek találom, ha ezeknek megvan a megélhetésük — hogy mennyivel haladja meg ez az ő javadalmazásukat.

A mindenkori belügyminiszter urak, amikor megjelenik előttük a községi jegyzők küldöttsége, rendszeren nagy elismeréssel szoktak adózni a jegyzők tevékenységéről. De nem erről van szó, hanem arról, hogy a jegyzők dolgán feltétlenül segíteni kell. (*Helyeslés.*)

Még csak a községi helyettes-alkalmazottak háborús és egyéb segélyének ügyét akarom röviden megemlíteni. A községi (körjegyzői) hivatalok személyzetének szaporítása, új állások szervezése, önálló adóügyi jegyzői, illetve segédjegyzői állások létesítése tudvalevően a legtöbb helyen elkerülhetetlenül szükségessé vált. 1918 március 7-én azonban egy minisztertanácsi határozat kimondta, hogy az 1917: XV. törvényeikkben engedélyezett újabb háborús segélyeket csak azok kaphatják meg, akik mint kirendelt jegyzők legalább egy évig működnek helyettesi minőségben. Már most méltóztassanak elképzelni, hogyan lehet egy évig kirendelt minőségben teljesíteni szolgálatot évi 2000 korona, illetve — ha segédjegyzőről van szó — 1400 korona mellett. Szükségesnek tartom tehát, hogy a jegyzői és segédjegyzői állások üresedése következtében felszabadult állami segélyeket azonnal megkaphassák azok, akik az illetékes helyről nyert megbízás alapján az üresedésbe jött állást betöltik és ugyanezt az intézkedést kérem alkalmazni a községi, kör-állatorvosi, valamint a községi és körmérnöki állásokra is, hogy ugyanazokat a járandósá-

gokat, tehát segélyeket és kedvezményes természetbeni ellátást a helyettesítők az ügy érdekében azonnal megkapják.

Még csak egy dologra akarok kiterjeszkedni. Az 1913: LX. t.-cikk 8. §-a szerint, ahol nem jelentkeztek rendszeresített segédjegyzői állásra menekült jegyzők, illetve segédjegyzők, ott az idézett szakasz első bekezdése alapján jegyzőgyakornokok is alkalmazhatók. Méltányos, hogy ők is megkapják a végleg alkalmazott segédjegyzőt megillető javadalmazást és ugyancsak ott, ahol díjnokok vannak e törvény alapján behelyettesítve, ők szintén részesüljenek a községi közkórházaknál alkalmazott községi díjnokokat megillető összegekben.

Azt hiszem, engem senki sem illethet azzal a váddal, hogy elfogult és részrehajló volnék a községi közigazgatási tisztviselőkkel szemben. Mint belügyi államtitkár épen elég „jelét” adtam annak, hogy a magáról megfélemedezett tisztviselővel szemben mindig a leg-rigorózusabb, a legkérelmetlenebb álláspontot foglalom el. Azonban legyünk mindig objektívek, legyünk mindig igazságosak és ne szenvedjenek azok a tisztviselők, akiknek a mulasztásokban sem a háború alatt, sem azóta részük nem volt, de akik de facto ezidőszert nyomorognak. Erre vonatkozó határozati javaslatom a következő *(olvassa)*: „Utasítsa a nemzetgyűlés a belügyminiszter urat, hogy a községi közigazgatási tisztviselők anyagi helyzetének kérdését az általuk több ízben előterjesztett kérelmek kapesán sürgősen vizsgálja felül és az annak eredményéhez képest szükségessé váló intézkedéseket mielőbb tegye meg.” *(Helyeslés.)*

Tisztelt Nemzetgyűlés! Talán kissé érthetetlennek tűnik fel, hogy épen én, aki mindenkor a takarékossgot, a „Több takarékossgot” hangoztattam, jelen beszédemben mégis több olyan dologra mutattam rá, amelyeknél a takarékosagnak, nézetem szerint, helye nincs. Legutóbb a Budapesti Hírlapba fenti címmel írt vezéreikkemben is foglalkoztam a takarékoság kérdésével, rámutattam arra, hogy világjelenséggel állunk szemben, hogy minden államháztartásnak takarékosagra van szüksége. *(Rassay Károly)*: Ez a jelenség most nem mutatkozik! Rámutattam arra, hogy Ausztriában, ahol 110 milliárd a deficit, külön takarékosági bizottság alakult. Rámutattam arra, hogy a győztes államok is ugyancsak küzködnek a mindennapi élet nehézségével. Itt van a csehszlovák republika, ahol az évi költségvetés — bármilyen nagy takarékosági hajlam mellett is — félmilliárdnyi hiányt mutat fel, de ami nemesak félmilliárdot jelent, mert hozzá kell adnunk elsősorban a tisztviselők részére kiadott és a költségvetésben nem szereplő plusz két milliárdot is. Tehát az új. n. győztes államoknál sincs teljesen rendben a mérleg. A délszlávoknál 1 és $\frac{3}{4}$ milliárd dinár az évi deficit. A lengyel államban 70 milliódra tehető ez. A német pénzügyminiszternek, Hermesnek nagy gondot okoz, hogy miként tudja előteremteni azt az évi 270 milliárdot, amire a német birodalomnak — a jövő évi költségvetés szerint — szüksége van. Giolitti legutóbb az olasz parlamentben foglalkozott az olasz pénzügyi krizissel. És ugyancsak pénzügyi krizissel küzd a

győztes Franciaország is, amennyiben ott Doumer francia pénzügy-miniszternek okoz nagyon sok fejtörést, hogy miként tudja eltüntetni a 2 milliárd és 600.000 franknyi deficitet. Ott is a szigorúbb takarékoskodás szükségességét hirdetik.

És rá kell mutatnom arra, hogy még Amerikában is, ahová tudvalevően éppen a lefolyt esztendőben 578,5 millió dollár arany vándorolt ki és pedig magából a szerenésetlen viszonyok között élő Európából 429 millió dollár — a Newyork Times és az egész sajtó nagyon erősen hangoztatja a fokozottabb takarékoskosságot és minduntalan hivatkozik Anglia példájára, ahol egy képviselőjelölt sem állhat oda a választók elé, ha nem híve a legszigorúbb takarékoskosságnak.

Tisztelt Nemzetgyűlés! Nem akarok magammal ellentétbe keveredni. Én igenis szükségesnek tartom a legmesszebbmenő takarékoskosságot. Azonban vannak egyes kérdések, ahol takarékoskodni nem szabad, sőt majdnem azt mondhatnánk, hogy a takarékoskodás a nemzet érdeke elleni bűn. Ilyen például a népegészségügy kérdése. Erről volt már alkalmam a nemzetgyűlés előtt beszélni, amikor erőteljes szociálpolitikát követeltem a kormánytól és szükségesnek tartottam, hogy a tüdővész elleni harcban, a fertőző népbetegségek elleni küzdelemben, az Apponyi Albert igen t. képviselőtársam által irányított anya- és csecsemővédelmi ügyekben nyissuk meg az erszényt és ne takarékoskodjunk az áldozatokban.

Ugyancsak ilyen elbírálás alá esik a fürdőügy. A magam részéről például nagyon szívesen támogatnám a népjóléti miniszter úrnak nagy koncepciójú fürdőpolitikáját, amely politika középpontjában egy fokozott Balaton-kultusz állna. Mert ne felejtjük el, hogy a trianoni béke egyre szélesebb vonatkozásokban érezteti hatását. Valamikor a Dobogókőn járva, a vendégekönyvben egy százsz turista következő sorait találtam: „Die Ungarn wissen nicht, was sie haben.” És igaza volt. Soha találóbban nem jellemezte még idegen az integer Magyarországot.

Ezt a luxust azonban mi Csonka-Magyarországon már nem engedhetjük meg magunknak, mert ezeknek a kérdéseknek nagy közgazdasági kihatásuk van. Hogy e témánál maradjak, az integer Magyarország 550 ásványvíz-forrása közül 500-at elvettek, 224 fürdőből 54 maradt meg. Az 1913-as statisztikát tekintve, a magyar fürdőket 255.000 ember látogatta, amiből körülbelül egy negyed-rész esett a Csonka-Magyarországon maradt fürdőkre. 1915-ben körülbelül 52.500 üdülő látogatta a megmaradt fürdőket. Mindezt azért vagyok bátor megemlíteni, hogy rámutassak ezzel kapcsolatban arra, hogy igenis teljesen reális az a statisztika, amit tavaly olvastam, hogy az elmúlt esztendőben a megszállott Felföldre 50.000 üdülő távozott el ebből az országból. Nem tudom, kinek volt közülük tényleg feltétlen szüksége arra, hogy Sary Tatransky Smokovece utazzon, ahogyan most Ó-Tátrafüredet nevezik, hogy ott töltsen el a nyarat. Nem tudom, kinek követelte meg feltétlenül az egészségi állapota, de nekünk, úgy érzem, ezentúl mindent el kell követnünk,

hogy akit csak itt tudunk tartani, akinek itt tudunk megfelelő üdülést nyújtani, azt tartsuk is itt és e lehetőség megadása tekintetében semmiféle áldozattól se riadjunk vissza. Mert ha a megszállott Felföldre utazó 50.000 fürdővendéget tekintem, akik 4—6 hétig ott maradván elköltenek átlag 10.000 szokol, tessék csak elővenni a ceruzát s hamarosan rá méltóztatnak jönni arra, hogy igenis hazafiasság kérdése, hogy valaki megszállott területre menjen akkor is, ha nem feltétlenül szükséges. Mert ha ezt a két számot megszorozom, akkor a szokol mai állása szerint, amikor az kilencen felül áll: *négy és háromnegyed milliárd mínusz* jelent nekünk ez a kilengés, vagyis többet, mint amennyit a Hegedüs-féle költségvetés előtünk, mint tényleges deficitet kimutatott. (*Mozgás.*) Ekkor azonban még nem számítottam bele mindazt a többköltséget, ami abból áll elő, hogy a szokol mesterséges felhajtása következtében a Felföldről behozott iparcikkek stb. is sokkal többbe kerülnek minékünk. Azt hiszem, most már világosan láthatjuk ebből azt is, hogy a szomszéd államok miért adnak oly előzékenységgel vizumot a fürdőzőknek.

És az is kitűnik ebből, hogy miért tartom én a takarékoság gyakorlását egyes esetekben nemzetellenes hibának, mulasztásnak, sőt bűnnek is. Feltétlenül szükséges tehát ott a beruházás, ahol meg hozza a maga kamatait. (*Úgy van!*)

Mindezek után, miután így gondolom, nem lehet előtünk közömbös a jövő nemzedék sorsa, de az sem, hogy a kulturát hogyan fejlesztjük és nem maradhat előtünk közömbös a közigazgatás fejlesztésének ügye sem, — mert ezt is integritási kérdésnek minősítem — tisztelettel kérem a kormányt, méltóztassék ezekre a címekre a közel jövőben nagyobb összeget juttatni, annyival is inkább, mert a megszállott vidékekre az itteni jólét sokkal nagyobb centripetális erőt gyakorol, mint az itteni nemzetgyűlésben előforduló sok esetepáté s a „magyar összetartást” motiváló ezernyi személyes kérdés, melyek stíl- és programszerűen azalatt verik a legnagyobb hullámokat, mialatt itt az országban oly indokolt lenézéssel, mondhatnánk hőhész-szerűen végzik milliárdokba kerülő kegyetlen munkálatukat a jóvátételi bizottságoknak sokszor talán túlságos előzékenységgel fogadott tagjai!

A felhatalmazási törvényjavaslatot elfogadom. (*Általános élénk helyeslés és taps.*)

I. NEMZETGYŰLÉS

Az országgyűlési képviselők
választásáról szóló törvény-
javaslat tárgyalása.

Előadói beszéd.

(1922. február 11.)

TISZTELT NEMZETGYŰLÉS! A nemzetgyűlésnek megoldásra váró legutolsó feladata az új nemzetgyűlés egybehívásánál alkalmazandó választójog megalkotása. Mikor ugyanis a kommün bukása után a nemzeti alapon álló kormány a nemzethez fordult, a választójogot csak a törvényhozás legközelebbi intézkedéséig, vagyis átmenetileg óhajtotta szabályozni, abban a tudatban, hogy ezt a kérdést az összeülő nemzetgyűlés saját hatáskörében rendezni fogja.

Ennek a feladatnak óhajtott eleget tenni a jelenlegi kormány akkor, amikor a külön e célra választott választójogi bizottság által nyolc ülésben megvitattott törvényjavaslattal a Ház elé lépett. Ezzel a javaslattal kerülnek újból az érdeklődés homlokterébe és a tárgyalagos kritika bonekése alá mindazok a különböző oldalról jövő javaslatok és mindazok az egyformán tiszteletreméltó meggyőződésből eredő kontroverz kérdések, amelyek a választójog reformjával és a választási eljárás szabályozásával kapcsolatban koronkint minden nemzetnél annyszor váltak már aktuálisakká és annyszor tűntek már el a napi politika sülyesztőjében, hogy adandó alkalommal ismét felszínre vetődjenek. Mert a választójog kérdésében nyugvópontot a politikai élet nem ismer!

Minálunk legutóbb, alig négy esztendeje, 1918. évi február havától kezdődően négy teljes hónapon át tartott 31 ülésben vitatta meg szakszerűen a reformot az akkori választójogi bizottság.

Külön választójogi minisztérium gyűjtötte egybe az anyagot. A választójogi miniszter teljes vezérkarral, egész táborral dolgozott az előmunkálatokon, az anyag egybegyűjtésén. Az ekként összehordott anyag felhasználásával készült és a javaslatához csatolt melléletek oly széles körben ismertették a választójog kérdését és annak történetét és a bizottság, valamint a Ház plénuma előtt folyó viták oly alapos részletességgel ismertették a választójog irodalmát, a jog- és társadalomtudomány tárházából oly tömegesen sorakoztatták fel a pro és kontra merített érveket, hogy aki ezidőszerint e kérdéssel foglalkozni kíván, az már csak taposott úton haladhat. A bizottsági vitában ugyan gyakran hangzott fel az az ellenvetés, hogy bizonyos tekintetben változott a helyzet. Van t. i. egy kérdés, mely sokat foglalkoztatta az integer Magyarország törvényhozását, amely kérdés azonban Csonka-Magyarország keretén belül ismeretlen fogalomná

vált. Ez egyeseket a lemondás politikájának álláspontjára és arra késztetett, hogy ma más szemszögből bírálják el a választói reform ügyét, mint azt annak idején, négy évvel annakelőtte tették.

Én azonban, aki a művelt világ legigazságtalanabb fércalkotásának, a ránk kényszerített és lelkünkben soha el nem ismert trianoni békeszerződésnek élettartamát tisztavirágszerűnek tartom, nem vagyok abban a helyzetben, hogy a választójog kérdésével kapcsolatban erről a helyről a lemondás politikáját hirdessem világgá. És abban a tudatban, hogy a választói törvény nem máról holnapra, hanem a következő nemzedékek számára szükséges alkotás, tagadásba veszem, hogy ebben a nemzetgyűlésben már csak a csonka ország területi viszonyaihoz alkalmazkodva hozzuk meg a törvényeket. *(Helyeslés.)*

Nemzetem jövőjébe vetett törhetetlen hitem megerősít abban a gondolatvilágban, hogy a csonka ország jelen parlamenti munkája nemcsak a mai Magyarország 14 vármegyéje számára, hanem a minden remény szerint fokozatosan felszabaduló területrészek és előbb vagy utóbb az integer Magyarország 63 vármegyéje számára készül. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Mindezeket csak azért bocsátottam előre, mert ebből következik, hogy ily felfogás mellett igazán nem találhatok mélyreható különbséget az alig négy év előtti viszonyok és a mai állapot között. Csupán a lelkiismeretlen izgatás szülte októberi lázadás, az országpusztító bolsevizmus tanulságait nem szabad vak elbizakodottsággal figyelmen kívül hagynunk, mert ha a szemünk előtt lefolyt keserves győtrődésekből merített tanulságokból sem okulnánk, az nemzetünkre végzetes szerencsétlenséget jelentene. *(Ügy van! Ügy van!)*

A most elmondottak alapján, tisztelt Nemzetgyűlés, felmentve érzem magamat attól, hogy az áttanulmányozott közös forrásból merítve, épúgy átfogjam az anyagot, époly részletességgel foglalkozzam a javaslattal, amiként az a negyedik életévét el sem ért 1918: XVII. t.-c. alkotásánál megtörtént. De talán idő sines arra. Csak egész röviden óhajtom emlékezetébe idézni a tisztelt Nemzetgyűlésnek azokat a határállomásokat, amelyekhez a választójog terén az ország időről-időre eljutott. *(Halljuk!)*

Az első alaptörvény, az 1848: V. t.-c. 200.000 választó helyett 800.000-nek adott szavazati jogot és olyanokat vont az alkotmány sáncai közé, akik politikailag és közjogilag majdnem teljesen jogtalanok voltak, a magánjogok terén pedig csak igen korlátolt joggal rendelkeztek. Ez a törvény azonban csak incidentaliter hozott, abban a feltevésben, hogy az annak alapján összeülő országgyűlés úgylis majd új törvényt alkot.

Ehhez a legközelebbi választótörvény meghozatalához azonban, miután Tóth Vilmos belügyminiszter igyekezete 1872-ben az ellenzék obstrukciója folytán hajótörést szenvedett, nem kevesebb, mint negyedszázadnyi várakozási időre volt szükség. Ennyi idő kellett ahhoz, hogy megszülethessen a második választójogi törvényünk, az 1874: XXXIII. t.-c., amely azonban ahelyett, hogy fokozatosan kiterjesz-

tette volna, sok tekintetben még inkább szűkebbre szorította a 48-as választójogot.

Az igazi küzdelem homlokterébe a választójog kérdése, nem tekintve a szintén csak incidenciális intézkedésnek minősíthető 1899: XV. t.-c.-et, voltaképpen a Kristóffy-féle törvényjavaslattervezettel került. A kérdésnek akkori és a koalíciós kormányzat által tett ígéret szerinti megoldására azonban mégsem kerülhetett a sor, mert az Andrássy-féle plurális javaslat még a bizottsági tárgyalásig sem jutott el. Majdnem négy évtizedig tartott tehát az út, amíg a harmadik választójogi törvény, az 1913: XIV. t.-c. felválthatta az 1874: XXXIII. t.-c.-et. Ez a Lukács László-féle tervezet alapján készült új törvény azonban már születésekor magában hordta a korai elmúlás esiráját. Mint méltóztatik tudni e törvényjavaslat parlamenti tárgyalásában az ellenzék nem vett részt és e szépséghibáját a törvény sohasem tudta levetni.

Nemesak minálunk, de úgyszólván Európa valamennyi államában a világháború eseményei építették fel a legközelebbi, nálunk a negyedik határállomást a választójog történetében. A világrendés következtében úgyszólván az összes művelt államok parlamentjei szinte elementáris erővel vetik mindenütt felszínre a választójog kérdését. Ekkor történik meg, hogy még Poroszországban is megdőlt az osztályválasztójog és az 1917. november 24-én benyújtott javaslat eltörli a három osztályrendszert és az 1848-ban behozott titkos szavazásról ismét a nyílt szavazásra áttért és 1849 óta életben volt szavazási rendszert az általános, egyenlő, titkos szavazati jog rendszere váltja fel.

A háborús viszonyok hatása alatt érlelődő magyar törvényjavaslat is ezidőtájt születik meg, még pedig az Esterházy Móric miniszterelnök által 1917 június 21-én kifejtett programnak megfelelően. Beható alapos viták követték, mint már említettem, a választójogi miniszter által benyújtott törvényjavaslatot és e munkálatok eredményeként még a háború folyamán, de már közvetlenül az októberi lázadás előtt 1918 szeptember 11-én szentesítették az 1918: XVII. t.-c.-et, legutolsó választójogi törvényünket, amelynek alapelveitől a jelenlegi javaslat eredeti formájában alig mutat fel jelentős eltérést. Az alig négy év előtt e törvény alkotása körül lefolyt választójogi vita, mint előrebocsátottam, felment engem attól, hogy a választójog reformjának kérdésével az előadói székből szélesebb alapon foglalkozzam.

De mégis le kell szögezmem, hogy milyen szemszögből vizsgálom erről a helyről a felvetett kérdést. (*Halljuk! Halljuk!*)

Ha van kérdés, t. Nemzetgyűlés, amiben kell hogy a nemzet legjobbjai ne csak keressék, hanem meg is találják a kölesönös megértés fonalát, ha van kérdés, amelynél teljesen el kell némulnia minden áldatlan pártviszálynak és el kell hallgatnia minden pártérdeknek, úgy azt hiszem, a választói reform kérdése az.

Az én hitem, az én szilárd meggyőződéseim szerint feltétlenül

ki kell kapcsolni az egymással küzdő pártok önös követelését olyankor, amikor a haza sorsáról, amikor nemzetünk létéről van szó.

Egy pillanatra sem szabad tehát, t. Nemzetgyűlés, szem elől téveszteni azt a nemzetmentő feladatot, amelynek megvalósítására kötelezettséget vállaltunk és nem szabad egy pillanatra sem elfelejtünk, hogy míg minden politikai pártérdek változó és gyorsan mulandó, az általunk megalkotandó választási reform nemzedékekre szól.

Én nem akarok, t. Nemzetgyűlés, kiterjeszkedni arra a vitára, amely a Rousseau-féle népszuverénitási elmélet hirdetői és ellenzői közt lefolyt. Nem akarok foglalkozni azzal, hogy a veszesületett és soha el nem ves�hető természeti ősjogot, melytől az egyén semmiféle törvényes intézkedéssel meg nem fosztható, a tudomány nem ismeri el s a választójogot az állami közületben élő polgár szerzett jogának, az alkotmány által csupán azoknak adott jogosítványnak tekinti, kiket az állam arra hivatottnak, arra alkalmasnak, arra méltóknak tart. (*Közbeszólás.*) De ennél a kérdésnél mégis önkéntelen eszembe jutnak az olasz Platónak, a Riforma Sociale szerkesztőjének a szavai, aki a francia választójog kapcsán a következőket jegyezte meg (*olvassa*): „A közeljövőben nem fogják megérteni tudni, hogyan lehetett egy modern szövevényes állam gépezetének irányítását a politikailag iskolázatlan tömegek kezébe letenni.” És felidéződik emlékezetembe Beksics Gusztáv intelme, aki a választójogi reform kérdésében a magyar nemzet fejlődésének és megszilárdulásának jövőjét látta, mely jó megoldás esetén határozottan esz-közévé lesz a magyar nemzeti politikának, de ha rosszul oldják meg a kérdést, abból kiszámíthatatlan bajok következhetnek.

Magam részéről a választói jogot sohasem tekintettem öncélnak, hanem csak eszköznek arra, hogy oly törvényhozást kapjunk, mely a nemzeti akarat hamisítatlan képviselője és igazi kifejezője legyen. (*Közbeszólások.*) Annál inkább ez az álláspontom, mert teljesen aláírom az egyetem tudós professzorának, Concha Győzőnek azt az állítását, hogy: „választójogában a nemzet legfőbb hatalma nyilatkozik meg.”

Az tartandó tehát szerintem szem előtt, amit e javaslat is megvalósítani törekszik, mi felel meg elsősorban a magyar nemzeti állam jól felfogott érdekének, mi felel meg tehát az államfentartás leg-
elemibb követelményeinek, mi felel meg sajátos magyar viszonyaink alapos mérlegelése szerint hazánk különleges nemzetközi helyzetének, mi felel meg a magyar nemzet féltve őrzött egységének és nemzeti jellegének, mi felel meg a magyar ember természetének, a magyar társadalmi osztályok annyira kívánatos egyensúlyának és a magyar parlament munkaképességének. (*Helyeslés.*)

Az ország és nem a politikai pártok számára alkotandó, az állam nyugodt fejlődésének útját hosszabb időre biztosító választójog tehát minden vonatkozásában elsősorban magyar nemzeti kérdésnek tekintendő. Amint annak idején a jelenlegi miniszterelnök úr mint kép-

viselő ebben a Házban kifejtette, a magyar politikának más célja, mint hogy egy általános állampolgári egység szellemét fejlessze ki, nem lehet. (*Úgy van! Úgy van!*)

Idegen jelszavak, külföldi jogintézmények által nem vezettethetjük magunkat.

A külföld törvényhozására és az ottani viszonyok szerint jól bevált választójogi rendszerekre, egy szóval a külföldi példákra való hivatkozás rendkívül értékes tanulságokat szolgáltatathat ugyan, de e tanulságoknak a speciális magyar viszonyokra alkalmazása a legtöbb-ször teljesen céltalannak és meddőnek bizonyul, mert megállapított tény, hogy e kérdésben ugyanazok a rendszerek más-más nemzetnél, sőt idők múlásával ugyanazoknál a nemzeteknél is mindenkor a legkülönbözőbb eredményre vezettek.

Elég erre nézve talán bizonyosággal felhoznom, hogy míg a francia Suffrage Universel valóságos mediokráciát teremtett, melyért Benoist a francia választói reform-bizottság elnöke a politikai analfabétákról és félbarbárokról szólva, valamint Chelard Raoul a nemzeti politika és a nemzeti idealitást eltűntet siratva — melynek helyébe a kerületi ideál és a kantonális politika lépett — annyit kesergett, vagy hivatkozhatnék Dumas Sándor, Taine kritikájára is, addig ezzel szemben a német Allgemeines Wahlrecht a nemzet színe-javát szóhoz juttatta. (*Közbeszólás.*) Vagy hogy az egyes államoknál bekövetkezett változásokra utaljak, amíg a világszerte hirhedté vált francia konventet, akár csak az I. Napoleon államesínyjét szentesítő valóban szolgálékú kamarát a legkonzervatívabb alapon hívták egybe, addig éppen a legszélesebb alapon egybegyűlt népképviselőt ratifikálta 1848-ban az autokratikus francia császárságot.

A választójogi reform megoldásánál tehát — az itt elmondottakból folyik — idegen példákból hazai viszonyokra leszárt következtetéseket vonni egyáltalában nem lehet — az elméleti politikának mindenkor kizáróan a gyakorlati élet sajátosságos követelményéhez, a nemzeti lelkület sajátlagos megnyilvánulásához kell alkalmazkodnia. (*Úgy van! Úgy van!*)

A jelen választójogi javaslat, amely különben sokban hasonlít a többi európai állam demokratikus választójogi törvényeihez s amely az 1918. évi XVII. t.-c. alapján oly bonyolult jogcímekkel összehozott választótömeget úgyszólván egyetlen jogcímmel juttatja választójoghoz, nem kevesebb mint 2,447.300 egyént, vagyis a 24 éven felüli népesség 60%-át ruházza fel választójoggal, ebből 1,500.100 férfi és 947.200 női választót.

Az entente-hatalmak által kívánt szellemben alkotott 1919. évi 5985. számú kormányrendelet szerint véghezvitt tényleges összeírás-hoz viszonyítva, ez a magyar constituyente férfi választóihoz képest 108.900 főnyi apadást, a nőknél pedig 485.800 főnyi csökkenést jelent, viszont a Vázsonyi-féle javaslat-hoz hasonlítva a nőknél még mindig 687.200 főnyi többletet mutat fel. (*Közbeszólás.*)

E törvényjavaslat mindössze hat szakaszból áll. E törvényjavaslat tendenciával, annak gyorsabb letárgyalása céljából a legtöbbször szinte szóserint átveszi az alig 4 év előtt alaposan megvitattott 1918: XVII. t.-c. megfelelő intézkedéseit, mely törvény tudvalevően kompromisszum alapján jött létre. Ha összehasonlítjuk az eredeti javaslatot azzal, amit a bizottság a Ház elé terjesztett, úgy abban, az eredetitől lényeges eltéréseket találunk. Ezek között talán a leglényegesebb eltérés épen a titkos, vagy a nyílt szavazás kérdésében mutatkozik.

E tekintetben a legkülönbözőbb felfogásokkal találkozunk és hogy melyik mellett történjék a döntés, az szerintem az állam konkrét viszonyainak megítélésétől függ.

A nyílt szavazás hívei rámutatnak a nyílt szavazás jellemfelesztő erejére. (*Közbeszólások.*) Hangoztatják, hogy aki politikai jogokban akar részesülni, annak legyen bátorsága... (*Közbeszólás.*)... kifejezést adni politikai nézetének. (*Zaj. Közbeszólás.*) Hivatkoznak arra, hogy a művelt elem befolyásának erősödésével jár a nyílt szavazás, (*Közbeszólás*) míg a titkos szavazás mellett inkább fenforog annak a veszedelme, hogy egyesek a fennálló állami és társadalmi rend felforgatóit támogatják szavazatukkal. (*Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon.*)

A XIX. század alkotmányos mozgalmi azonban, t. Nemzetgyűlés, amelyek a bolsevizmus előszelét még nem érezték meg mindenütt, a titkos szavazást tették uralkodóvá... (*Közbeszólás.*)... és 1872-ben még a konzervatív Anglia is erre a rendszerre tért át a Balott Act behozatalával! (*Felkiáltások balfőlről.*) A titkos szavazás mellett mindenkor döntő érvként hozták fel, hogy úgyszólván egyedüli védekezési eszköz a mindenkori választási visszaélések ellenében. Bismarck a nyílt szavazást a germán fajhoz sokkal közelebbállónak tartotta. John Stuart Millnek ugyanez volt a véleménye az angol fajra nézve. Ezzel szemben a kommunista-radikális Kunfi ellenezte a nyílt szavazás behozatalát, főként azt nehézményezve, hogy a nyílt szavazás prémium jellegével bír, mert a szavazati jogot a „bátorság”-ra alapítja. (*Közbeszólás.*) Nemrégiben kerültek kezeim közé Claude Tilliernek, a híres francia pamflettistának a választói rendszerről írott levelei, amelyek annak idején a francia sajtóban is nagy feltűnést keltettek. Claude Tillier a titkos szavazásról a következőket írja (*olvassa*): „Azt akarnám, hogy az urna, melybe szavazólapjukat leteszik, üvegből legyen s hogy mindenki láthassa, mi történik abban. A francia a nemzet színe előtt jobbát a szívére téve szavazzon. Hiszen a választó is felelős cselekedetért, ha nem is a törvény, de a közvélemény előtt. A titkos szavazás nem biztosítja a választók függetlenségét: kinek elvei nemesek, az mindig bátran vallja azokat. A titkos szavazás csak a korrupciót, hitehagyást és az alattomoskodást biztosítja, csak aljas tett keresi a titkolást és a ho-

mályt. A becsületes ember nyilvánosan, fényes nappal szeret cselekedni." (*Közbeszólások.*) „Akinak nincs szándéka aljasságot elkövetni, az nem kerüli a világosságot. Ön azt kérde az egyik választótól, hogy kire szavaz? Az azt feleli, hogy lelkiismerete szerint fog szavazni. Hogy-hogy, ismeretlen honfitársam, te lelkiismereted szerint fogsz szavazni és nem mered megmondani, hogy kire fogsz szavazni?... Talán attól félsz, hogy becsületes embernek tartanának?"

(*Rassay Károly: Folytassa kérem, folytassa! Zaj.*) Mindjárt folytatni fogom, t. képviselőtársam, mert ugyanezt az álláspontot foglalta el itt ebben a Házban gróf Andrássy Gyula igen t. képviselőtársunk is, amikor a legteljesebb mértékben ellenezte a Kristóffy-féle és a titkosság elvi alapján álló választói jogot. Ezt ő a maga részéről ismételtén károsnak mondotta... (*Közbeszólás.*)... épúgy, mint ahogy a francia Claude Tilliernek is az volt a véleménye, hogy a titkosság csak a beestelenek szabadságát védi meg. (*Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Közbeszólások.*) Méltóztassanak megengedni, én különböző oldalról akarom megvilágítani ezt a kérdést és azt hiszem, ehhez jogom van. (*Igaz! Úgy van! jobbfelől. Zaj a baloldalon. Közbeszólás.*) Méltóztassanak elolvasni az én jelentésemet. Kísérő beszédemben azonban, mint képviselő azt mondom el, amit akarok. (*Élénk ellenmondások a bal- és szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.*) Szilágyi t. képviselőtársamat is citálni fogom, méltóztassék csak türelemmel lenni. (*Zaj balfelől.*)

A titkos szavazás, mint az Andrássy-féle 1908-iki javaslat indokolása mondja, a választói jog természetével ellenkezik, mert a választói jog eminens jog, melyet nem egyéni, hanem közérdekből kell gyakorolni. A közérdekű jog gyakorlása felelősséggel jár, azt a nyilvános ellenőrzés alól elvonni nem lehet. (*Zaj.*)

Ezt gróf Andrássy Gyula t. képviselőtársunk mondta és én az ő szavait teljes mértékben méltányolom. (*Zaj és felkiáltások balfelől: De mikor mondta?*) Miután ez a kérdés felvetetett, kötelességemnek tartom az igen t. Nemzetgyűlést e tekintetben teljes részletességgel tájékoztatni. (*Közbeszólás.*)

Elnök (csenget): Ne méltóztassanak az előadó urat közbeszólásokkal zavarni. Ha a törvényjavaslat tárgyalásának első félórájában így méltóztatnak viselkedni, hogyan várhatunk akkor nyugodt tárgyalást? (*Közbeszólások.*)

A plurális választójogi javaslat indokolásában gróf Andrássy Gyula t. képviselőtársam, akit imént is a legnagyobb tisztelettel idéztem s akinek ott kifejtett álláspontját a legszabatosabban megalkotott-nak tartom, a következőket mondotta (*olvassa*): „A titkos szavazást azért is ellenzem, mert meggyőződésem szerint ellene sokkal több nyomatékos érv szól, mint mellette. A titkosság mindenképen ellentétben van a társadalom felfogásával, szokásával, erkölcsi érzésével.

Szabad országokban az egész politikai élet a nyilvánosságon alapul és arra van berendezve, hogy mindenkinek politikai meggyőződését és állásfoglalását tisztán láthatóvá tegye. A közvélemény csak nyilvánosság mellett irányíthatja az eseményeket, csak a nyilvánosság útján alakulhatnak ki a nézetek, csak a nyilvánosság tájékoztathatja a parlamentet és a kormányokat a nemzetek hangulata és törekvései felől, nyilvánosság nélkül a politika sötétben tapogatózik. A parlamentáris rendszerrel együtt jár a törekvés a pártokat állandóan megszervezni és a választókat lehetőleg egyes pártok keretei közé állítani. Az erkölcsi érzés mindig elítéli azt, aki nem mer színt vallani, akiről nem tudni, kivel tart és mit akar. A társadalom azokat becsüli, akiknek megvan a bátorságuk véleményük kifejezésére.

A titkos szavazást kimondó törvény szembehelyezkedik ezekkel a mindenütt meglévő eleven erőkkkel és ki akarja magát vonni a politikai életen uralkodó ezen általános szabály alól. A szokások azonban erősebbek a törvényeknél. Azt a fogalmat, hogy a politikai meggyőződés titkossága oly szentély, melybe behatolni nem szabad, a társadalom sehol és soha nem tette magáévá. (*Zaj és ellenmondások a bal- és szélsőbaloldalon.*) Csak abban a védelemben részesít, hogy a titkosság leple alatt hűtlenekké lehetnek ígéreteikhez. A választók szabadságának ezen módon való védelme csak abban áll, hogy technikailag biztosítjuk nekik azt a közre nézve szomorú lehetőséget, hogy álnokul szavazzanak. Gyakorlatilag a titkos szavazás főleg azoknál, akik valóban védelemre szorulnának, mert gyengék, csak a becsutelenek szabadságát védi meg, azokét, akik adott szavuk megtartását magukra nézve kötelezőnek nem tekintik." (*Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Közbeszólások.*) „A tisztességesek véleményének szabadságát csak akkor védené meg a titkosság, ha a társadalom felfogása és a politikai élet egész alkata átfőrmálnának és a törvényhez alkalmazkodnának; ha többé senkit sem kényszeríthetnének arra, hogy pártértekezleteken, manifesztumokon szerepeljen és hogy ígéreteket tegyen a párt vezetőinek. Ilyen átalakulások jelét azonban sehol sem látni, még ott sem, ahol a titkos szavazás régtől fogva alkalmazásban van.” (*Közbeszólás. Nagy zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.*) „... Azt a helyes erkölcsi elvet, hogy mindenkinek lelkiismeretbeli kötelessége, hogy bírjon a vélemény szabad nyilvánításának bátorságával. Csak káros hatású lehet az a törvény, amely ahelyett, hogy a nyíltságot tenné kötelezővé, a titkolódzás jogát erősíti meg. A titkosság nem is jár azokkal az előnyökkel, amelyeket tőle várnak. A vesztegetést nem szünteti meg, inkább csak más alakot ad neki. A vesztegetést többé nem úgy gyakorolnák, hogy egyes szavazatokat vásárolnának meg, hanem úgy, hogy a kortésekhez és befolyásosabb emberekhez (*Felkiáltások balról.*) azzal a kijelentéssel fordulnának, hogy csak akkor adják meg az ígért pénzt vagy előnyöket, ha majd a jelölt csakugyan többségre tett szert, vagy úgy, hogy községeknek, társaságoknak, tömegeknek tetsző adományokat, alapítványokat ajánlanak fel. Hogy ez így van,

ezt bizonyítja a tapasztalat . . .” (*Rassay Károly: És Karafiáth Jenő!*) „A titkos szavazás mellett is mindenütt van vesztegetés és pedig néhol oly nagyszabású, hogy ott, ahol a választások titkosságát komolyan akarják biztosítani, a titkosság mellett is, folyton új meg új törvényeket kell e célból alkotni. Ezen törvények gyakorlati sikerét azonban épen a szavazás titkossága teszi még kétségesebbé. (*Folytonos nagy zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.*) mint amilyen különben volna. A választási visszaélések — kérem ez a kérdés a legérdekesebb kérdése az egész javaslatnak — a választási visszaélések a társadalom erkölcsi felfogásának következményei. Gyökeresen csak akkor lesznek kiirthatók, hogyha a közfelfogás szigorúan elítéli őket (*Folytonos zaj.*) és ha a társadalom java része. . .”

Elnök (csenget): Kérem a képviselő urakat, szíveskedjenek képviselőtársuk meggyőződését tiszteletben tartani. A szólásszabadságot meghiúsítják a folytonos lármával. (*Közbeszólások.*) Kérem a képviselő urakat, ne zavarják állandóan az előadó úr beszédét; a képviselő uraknak módjuk és joguk van reflektálni az előadó úr szavára, beszédében zavarni azonban nem szabad. (*Közbeszólás.*) Ha tovább is zajonganak a képviselő urak, kénytelen leszek a ülést felfüggeszteni. (*Halljuk! Halljuk!*)

Előadó: „Amíg ez nem lesz így, addig a titkosság elvének alkalmazásától komoly gyakorlati eredmény nem várható. Addig azt hiszem, helyesebb, mert az imént említett közfelfogás kialakulását is előmozdítja, a visszaélések lehető kemény büntetése és a választójognak és a bíráskodásnak olyan szabályozása, hogy lehetőleg a legtöbb esetben elveszítse mandátumát az, aki azt visszaélésnek köszönheti. Mindkét cél pedig nyilvános szavazás mellett könnyebben érhető el, mint a titkosság esetén!” (*Közbeszólások. Folytonos nagy zaj a jobb- és a baloldalon.*)

Elnök: Az ülést öt percre felfüggesztem.

(*Szünet után.*)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, szíveskedjenek helyeiket elfoglalni. (*Közbeszólások.*)

Előadó (olvassa): „Nem lehet megakadályozni azt, hogy az emberekre politikai szavazatuk végett nyomást ne gyakoroljanak, hogy közülük kötelező ígéretet ne vegyenek és hogyha ezt megtagadják, ne kelljen ennek megtorlásától félniök. (*Halljuk! Halljuk!*) A titkos szavazás a lelkiismeretre gyakorolt terrorizmust sohasem bírja kiküszöbölni és csak annak a szavazónak a szabadságát fogja megóvni, aki ígérete ellen kész szavazni és ekkor is csak úgy, ha a szavazás titkossága teljes biztossággal megóvható, ami csak igen nehezen érhető el.

A titkosság megállapítása azért is hátrányos, mert a komoly, tisztességes eljárást a nyilvánosság biztosítja mindig és mindenben legjobban.” (*Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Közbeszólások.*)

„A legtöbb ember visszariad attól, hogy nyilvánosság előtt olyasmit tegyen, ami megszegényítésével jár; ellenben nagyon sok ember fog kicsinyes motívumoknak, haragjának és bosszújának hódolni, ha ezt titokban teheti.” (Nagy zaj.)

Elnök: Friedrich képviselő urat, miután állandóan zavarja a szónokot, rendreutasítom. (*Folytonos nagy zaj. Közbeszólás.*)

„Nyilvánosan inkább igaz meggyőződés mellett vall színt a legtöbb ember, míg titokban minden szeszélynek, pillanatnyi ötletnek is engednek akárhányan. (*Folytonos nagy zaj.*) A titkosság a köz-erkölcsök általános meggyanusítását idézi elő.” (*Élénk ellenmondások. Folytonos nagy zaj. Közbeszólások.*) „Még egy nagy hátránya van a titkos szavazásnak, az, hogy a választási visszaéléseket is nehéz kideríteni, mert nem tudni, hogy a választó kire szavazott. Azon országokban, ahol titkos a szavazás és ahol a titkot a felállított elvhez következetesen a bíraskodás során is megóvják, mint például Franciaországban, néha kénytelenek mandátumától azt megfosztani, aki kifogástalanul járt el.

A titkosság következtében nem lehet tudni, hogy az esetleges visszaélések miatt érvénytelen szavazatok kire adattak. (*Folytonos nagy zaj.*) Nehogy ily érvénytelen szavazatoknak köszönje a jelölt a mandátumot, annak szavazataiból kell leszámítani a megsemmisített szavazatokat, aki a többséget nyerte meg. A visszaélések annak válhatnak hasznára, aki azokat elkövette, mert új választást érhet el általuk.” (*Közbeszólások.*) „A titkos szavazási rendszer komoly és őszinte megvalósítása olyan alakban, amely a hívei részéről remélt előnyöket biztosíthatja, sok nehézséggel is jár. (*Nagy zaj. Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.*) Ezt mutatja a különböző államokban a sokféle rendszer és kísérletezés, amelyek legtöbbször meddők maradtak. Mondhatni, hogy a legkevesebb államban van valóban titkos szavazás. (*Nagy zaj és élénk ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.*) (*Közbeszólás.*) „Az úgynevezett titkos szavazás a pressziónak legerősebb és legkényelmesebb módjait is lehetővé teszi. Ne feledjük el, hogy III. Napoleon a hivatalos presszió klasszikus korában is titkosan szavaztatott.” (*Közbeszólások.*) „Azok, akik a választást állandóan szemmel tarthatják, vagy akik reá döntő befolyást gyakorolhatnak, a titkos szavazás mellett is legtöbbször megtudhatják, hogy a választó kire szavazott. Ezért hívei a titkos szavazásnak a terrorista és az oly szervezettel bíró pártok, amelyek tagjaikat állandóan szemmel kísérhetik, ezek egész magánéletét felügyelet alatt tarthatják... (*Folytonos nagy zaj. Közbeszólás.*)... aminők a munkáspártok szakszervezeteikkel. (*Nagy zaj.*) Ezek jól tudják, hogy a titkosság velük szemben hatálytalan, hogy a titkosság csak a nyilvánosság ellenőrzését bénítja meg, az ő terrorizmusukat azonban érintetlenül hagyja.” (*Folytonos nagy zaj és közbekiáltások a Ház minden oldalán.*)

Elnök: Kérem Fangler képviselő urat, méltóztassék nyugodtan meghallgatni a szónokot. (*Folytonos nagy zaj.*) A képviselő urak

meghiúsítják a tanácskozást. Ha így méltóztatnak folytatni, kénytelen leszek az ülést újból felfüggeszteni. (*Közbeszólások.*)

„Különben legtöbbször még a valóban titkos szavazás mellett sem számíthatnak arra, hogy szavazatuk állandóan titok maradjon azok előtt. . . .” (*Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Elnök csenget.

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni mind a két oldalon. (*Nagy zaj. Közbeszólás.*) *Elnök:* Szemreésszerű képviselő urat ismét rendreutasítom. Ha kénytelen leszek még egyszer rendreutasítani . . . (*Folytonos nagy zaj.*) Amennyiben a képviselő urak így folytatják, . . . (*Nagy zaj. Közbeszólás.*) . . . kénytelen leszek az ülést felfüggeszteni. (*Folytonos nagy zaj. Közbeszólás.*) *Elnök:* Az ülést öt percre felfüggesztem.

(*Szünet után.*)

Elnök: Az ülést újból megnyitom. Kérem a képviselő urakat, szíveskedjenek helyeiket elfoglalni. (*Nagy zaj balfelől.*) (*Közbeszólások.*) *Elnök (csenget):* Ha így folytatják magatartásukat a képviselő urak, kénytelen vagyok megállapítani, hogy meg kívánják zavarni a rendet és így lehetetlenné akarják tenni a tanácskozást.

Előadó (olvassa): „A valóban titkos szavazás mellett sem lehet számítani arra, hogy a szavazatok állandóan titokban maradjanak azok előtt, akik velük együtt élnek éjjel-nappal. . . .” (*Nagy zaj balfelől. Közbeszólás.*) „Végül nem szabad megfélemlenünk arról, hogy a titkos szavazás a választói jog természetével ellenkezik. A választójog eminens közjog, amelyet nem egyéni, hanem közérdekből kell gyakorolni.” (*Közbeszólás.*) „A közérdektől jog gyakorlása felelősséggel jár; azt a nyilvános ellenőrzés alól elvonni nem lehet.

A magyar közélet minden mozzanata nyilvános. (*Nagy zaj és derűtlenség a bal- és a szélsőbaloldalon.*) A magyar nép jellemével nem tartom összeegyeztethetőnek . . . (*Közbeszólások.*) . . . hogy a nemzet részvétele a legfontosabb aktusnál a titkosság leple alatt történjék. (*Közbeszólások.*) Ugyanezt a véleményt ismétli meg Andrassy Gyula gróf 1912. évi január hó 26-án a Házban mondott beszédében, amelyben szintén az általános, egyenlő és titkos választójog ellenségének jelentette ki magát. (*Nagy zaj és felkiáltások balfelől: Mikor?*) (*Közbeszólás.*) Felolvassam azt is? Itt van! (*Élénk derűtlenség és taps a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! balfelől.*) A kérdés historikumához tartozik, hogy Lukács László javaslata . . . (*Közbeszólások.*) Ő éppen a titkosságra helyezte a fősúlyt, . . . (*Közbeszólás. Zaj.*) . . . csupán magasabb államérdek szempontjából kívánt különféle korlátozásokat. (*Zaj. Halljuk! Halljuk!*) A Vázsonyi-féle javaslatból lett törvény szintén a nyílt szavazás mellett döntött. . . . (*Közbeszólások.*) A jelenlegi választójogi bizottság azonban mindennek dacára arra helyezvén a fősúlyt, hogy a választók akarata minden pressziótól mentesen juthasson kifejezésre, (*Élénk helyeslés bal-*

felől.) a titkos szavazás mellett döntött. *(Közbeszólás.)* A titkos szavazásnak igen sokszor azt az előnyét szokták hangoztatni. . . *(Közbeszólás.)* Csupán az igazságnak teszek szolgálatot. Én ugyanolyan képviselő vagyok, mint Szmrecsányi képviselő úr! Jogom van beszélni! *(Nagy zaj és felkiáltások balfelől.)* Tessék, különben itt van nyomtatásban a bizottság jelentése! Tessék elolvasni! *(Zaj balfelől.)* Kísérő beszédemben azt mondhatom el, amit akarok. *(Közbeszólás. Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök (csenget): Már minden eszközt igénybe vettem, a mentelmi bizottsághoz való utasításon kívül, hogy a képviselő urat esendire bírjam. *(Közbeszólások.)* Szmrecsányi képviselő urat figyelmeztetem, hogyha nem marad esendben, akkor kénytelen leszek a mentelmi bizottság elé utasítani. *(Közbeszólások.)*

Elnök: Szmrecsányi képviselő urat már ismételtelen rendreutasítottam és vele szemben minden eszközt kimerítettem, legközelebb tehát azt fogom indítványozni, hogy Szmrecsányi képviselő úr a mentelmi bizottság elé utasíttassék. *(Helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj és felkiáltások balfelől. Közbeszólás.)*

Elnök: Kérem, képviselő urak, így lehetetlen a rendet fentartani.

Előadó: Tartozom a saját lelkiismeretemnek annyival, hogy a kérdést különböző szempontokból világítsan meg a legteljesebb objektivitással. *(Halljuk! Halljuk!)* *(Közbeszólások.)* Sokszor hangoztatták a titkos szavazásnak a nyílt szavazás feletti azt az előnyét, hogy ezáltal a választási visszaélések elkerülhetők. Tartozom az igazságnak annyival, hogy utaljak a t. Nemzetgyűlés előtt Anglia példájára, ahol — mint említettem — 1872-ben hozták be a titkos szavazati jogrendszert és nemsokára, tizenegy esztendő múlva máris a legszigorúbb törvényeket kellett hozni azért, hogy a titkossággal kapcsolatos visszaélések meggátolhatók legyenek. Hivatkozhatom Ruau francia radikális képviselő szavaira, aki a választójogi bizottság előadója volt és aki szintén a titkos szavazás mellett választási visszaéléseknek egész sorozatát terjesztette a Ház elé, amelyek fennforgását Waldeck Rousseau francia miniszterelnök is elismerte. *(Közbeszólás. Nagy zaj! Halljuk! Halljuk!)*

Ugyancsak a gyakorlati élet terén szerzett bőséges tapasztalatok kényszerítették, úgylátszik, Vázsonyi Vilmos képviselőtársunkat, aki e téren a szakminiszteri tárcát vállalta, hogy a Háznak 1918 június 4-én tartott ülésében a következő kijelentést tegye *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Olvassa):* „Hiszen a titkos szavazásnak az az egy hátránya megvan a nyilvános szavazással szemben. . . *(Közbeszólás.)* „... hogy a választási visszaélések retrospektíve sokkal nehezebben állapíthatók meg, mint nyilvános szavazás mellett. . .” *(Nagy zaj balfelől.)* *(Közbeszólások. Zaj a jobboldalon.)* . . . ahol még hosszú idő múltán is ki lehet deríteni tanukihallgatásokkal az igazi tényállást.” *(Szmrecsányi György: Ez nem a bizottság véleménye!)*

Előadó: Vázsonyi véleménye, de én szükségesnek tartom ismertetni! (*Közbeszólások.*)

Előadó (olvassa): „A titkos szavazásnál a rettenetes választási visszaélések egészen új lehetősége tárul fel. (*Zaj.*) Szerbiában például nagyszerű alkotmányt esínáltak 1918-ban a legmodernebb alapon, kisebbségi képvisellel, titkos szavazással. Ott volt titkos szavazás a falvakban is, de egyszerűen az történt, hogy az úton kieseréltek a szavazólapokat.” (*Közbeszólás. Nagy zaj.*) „Ez a „csekélység” történt, különben teljes mértékben fennállt a titkos szavazás, az 1898-iki alkotmány a legragyogóbb, a legmodernebb alkotmányok egyike volt.” Ezt mondotta Vázsonyi Vilmos t. képviselőtársam. (*Barla-Szabó József:* Halljuk a többi vezért, Szilágyit!) Rákerül a sor!

Az eldöntendő kérdés tehát az, vajjon az ország mai helyzetében, a mai nemzetközi viszonyok mellett . . . (*Közbeszólás. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.*) . . . a Bécsi Magyar Ujság és a Jövő modorában gyakorta fel-felbukkanó bolsevista agitáció mellett és a kisentente államainak tetsző és erőszakra felépített életüket meghosszabbító aknamunkával megtámadott magyar szigeten a proletárdiktatura bukása után következő harmadik esztendőben a titkos szavazás általánossá tétele nem segítené-e elő a nemzetellenes izgatást? (*Nagy zaj balfelől.*) (*Közbeszólások.*)

Nem vezetne-e mindez egy újabb bolsevista felfordulásra, amivel az ellenséges vasgyűrűvel, kémekkel amúgy is körülvelt nemzet érdekében feltétlenül számolnunk kell! (*Zaj.*)

T. Nemzetgyűlés! A kormány lelkiismereti kérdéssé tette ebben a nemzet sorsára nézve rendkívül nagyjelentőségű ügyben a döntést . . . (*Nagy zaj és felkiáltások balfelől. Közbeszólások.*) A kormány azonban a maga részéről a Budapesten és környékén próbaképen alkalmazandó lajstromos szavazást nem tekintve, a nyílt szavazás mellett foglalt állást. Ezzel szemben a választójogi bizottság — amint előbb már említettem — szintén legjobb lelkiismerete szerint a választói akaratnak minden befolyástól független megnyilvánulására helyezvén a fősúlyt, a titkos szavazás behozatala mellett döntött. (*Helyeslés balfelől. Közbeszólás.*)

Ami a lajstromos szavazati rendszert illeti, nem akarok annak ismertetésére most bővebben kiterjeszkedni. Hivatkozhatnék a francia, az olasz parlamenti viszonyokra, azonban arra való tekintettel, hogy a törvényjavaslat ezt a rendszert ezúttal csak Budapestre és környékére „próbaképen” óhajtja megvalósítani, röviden csak annyit említek meg róla, hogy a törvényjavaslat az 1915 május 10-én kelt dán törvény analógiájára utal, amely szerint a dánok tudvalevően 93 képviselőt egyéenként választanak meg és Kopenhága és Frederiksberg 24 képviselőt lajstromos szavazás útján küld a törvényhozásba. Mondom, ezzel a kérdéssel nem kívánok most bővebben foglalkozni, ismétlem, próbaképen fog nálunk ez a rendszer

bevezettetni és a nyert gyakorlati tapasztalatok alapján fognak annak idején dönteni annak megfelelő vagy helytelen volta fölött.

A választójogi bizottságban is már kifogás tárgyává tétetett, — Haller István képviselőtársunk külön véleményt is jelentett be ebben a tekintetben, Rassay képviselőtársunk pedig a Házban is szóvátette — hogy a törvényjavaslatból kihagyatott a hősök választójoga. (*Zaj a baloldalon.*) (*Közbeszólások.*)

Ennél a kérdésnél méltóztassék megengedni, hogy a részletekre ne terjeszkedjem ki, hanem egyszerűen csak hivatkozzam a Háznak egyik igen tisztelt, szerintem is kiváló katonai szaktekintélyére, aki erre vonatkozó véleményét a Ház 1918. évi július hó 9-én tartott ülésének naplójában fektette le. (*Felkiáltások jobbfelől: Ki az? Talán Szilágyi?*) Miután Szilágyi Lajos t. képviselőtársam az előbb kívánta, hogy őt is idézzem, méltóztassék megengedni, hogy őt is — habár csak igen röviden — mégis idézhessem, mert a magam részéről minden szavára feltétlenül nagy súlyt helyezek. Szilágyi Lajos ezeket mondotta (*olvassa*): „Az elmúlt év augusztus havában egy tanulmány keretében részletesen kifejtettem azt, hogy a Károly-csapatkeresztések választójogát a kereszt alapszabályai miatt, a vitézségi érmések választójogát pedig az idevonatkozó katonai rendelkezések és az előfordult igazságtalanságok és aránytalanságok miatt nem tartom alkalmas eszköznek arra, hogy vele nemzeti hálát rójunk le.” (*Nagy zaj jobbfelől.*) (*Közbeszólás.*) „T. Ház! A vita eddigi során több szónok említette már, hogy a Wekerle-kormány és a 48-as alkotmánypárt, nemkülönben a nemzeti munkapárt a hősök teljesítményei iránt kellő érzékkel nincs, hogy a Wekerle-kormány és a 48-as alkotmánypárt elárulta a hősök jogát és általában a nemzeti munkapárt is elvi ellensége volt annak. Be fogom bizonyítani, hogy ilyen állításokat jóhiszeműleg csak olyan országgyűlési képviselő tehet, aki a katonai kérdésekben teljesen tájékozatlan és tudatlan.” (*Közbeszólás.*)

„A katonák választójogát itt Magyarországon nem a háború vetette fel, hanem politikai pártérdekből, gróf Tisza megbuktatásának céljából javasolták azt. (*Úgy van! Úgy van! jobbfelől.*) Mintha most is látnám Rakovszky István t. képviselőtársam arcán a kaján örömet (*Derűltség jobbfelől.*) és a kéjelgés érzésének nyomait...” (*Élénk derűltség jobbfelől. Közbeszólás.*) „... mikor ezt először szóvátette, hogy miként örült, hogy most eltalálta, Tisza Istvánt nem sikerült megbuktatni a nádorválasztás kérdésében...” (*Közbeszólás.*) „...nem sikerült elbuktatni a kivételes hatalom kezeléséről beterjesztett jelentés tárgyalásakor, de most, most eltalálta Rakovszky képviselő úr: a hősök joga! Milyen nagyszerűen hangzik! A legfelsőbb Hadur természetszerűleg nem szegülhet ellene majd, itthon pedig népszerű lesz az egész vonalon. Ebbe aztán Tisza István határozottan, biztosan belebukik! A legtöbb választói jogcím, mint pl. a népiskolai végzettség, az adófizetés nagysága stb. szentesített törvényeken alapul, míg a katonai jogcímek katonai rendeleteken

alapulnak és pedig olyan katonai rendeleteken, amelyeket nagyobb-részt idegen honos tisztek bocsátottak ki.” (*Közbeszólás.*) „Önkénytelenül felmerül a kérdés, hol voltak most a folyton aggodalmaskodó magyar közjogászok? Kérem, hogyan tudja gróf Apponyi Albert az ő közjogász lelkiismeretével összeegyeztetni azt, hogy ezentúl majd a magyar ember politikai jogosultsága katonai rendeletekkel tetszés szerint szűkíthető, vagy tágítható legyen. (*Zaj a baloldalon.*) Az eddig felvett katonai jogcímek közül egyetlenegy sem igazságos és egyetlenegy sem arányos. A Károly-esapatkereszt már alapszabályai miatt sem alkalmas arra, hogy politikai jogokat fűzzön hozzá a törvényhozás. A Károly-esapatkeresztet 1916 decemberében egyedül és kizárólag azért alapították, hogy megkülönböztessék a veszélyes helyen megfordult katonákat a hátrább fekvő helyeken alkalmazottaktól, hogy megkülönböztessék a csapatot a vezérkartól, a magasabb parancsnokságot személyzetétől és a tréntől. Ha itthon, az ország belsejében, vagy a hadtápkörzetben nem követte volna el a hadvezetőség azt a hibát, hogy hadidíszítményekkel adományozta a hátrább alkalmazott egyéneknek is a rendjeleket, akkor annak a gondolata, hogy egy esapatkereszt, egy tűz-kereszt létesíttessék, fel sem merült volna. (*Folytontartó nagy zaj és közbeszólások a baloldalon.*) A Károly-esapatkereszt nem értelmiségi, nem megbízhatósági, nem becsületességi fokmérő, a Károly-keresztos katona fogalma nem azonos a hős katona fogalmával.” (*Zaj a baloldalon. Közbeszólások.*) „A Károly-esapatkereszt egyszerűen azt jelenti, hogy valakit, akit a sorozás alkalmával alkalmasnak találtak, besoroztak, kiképeztek és megfelelő kiképzés után kiküldtek a frontra és ott ő 12 héten át harcokban is épén és egészségesen megmaradt; mert mindenki megmaradt, aki el nem esett, aki meg nem sebesült, vagy aki hadifogságba nem került. A esapatkereszt tehát voltaképpen egy határidőhöz kötött életveszélyes katonai szolgálatnak emlékjelvénye, mondhatnám azt, hogy a Károly-esapatkereszt jutalom olyan szolgálatokért, amelyeket ha nem teljesített volna, vagy pedig hanyagul teljesített volna a katona, akkor a legsúlyosabb büntetést kapta volna, esetleg golyó vagy ákasztfőfa lett volna osztályrésze. Megkapja a Károly-esapatkeresztet olyan is, aki a frontra nemcsak hogy nem önként ment, hanem csak a legnagyobb kényszer útján került ki oda és aki mindent elkövetett arra, hogy oda ne kerüljön és akinek esetleg nincs a világon semminemű érdeme, csak szerencséje, hogy 12 héten át megmaradt.” (*Nagy zaj és közbeszólások a baloldalon.*) „A Károly-esapatkereszt igazságtalanságokra vezet a választójog tekintetében. Igazságtalan elsősorban azokkal szemben, akik a legnagyobb áldozatokat hozták.” Itt rátért a képviselő úr arra, hogy a Károly-esapatkereszt alapszabálya igazságtalan a harctéren megbetegedett hős katonákkal szemben. Majd a következőket mondja (*olvassa*): „Hogy a Károly-esapatkereszt alapszabályai a sebesült és beteg katonákkal szemben igazságtalanok, azt tudja minden polgár, aki katonai kérdésekben tájékozva van.” (*Nagy zaj és fel-*

kiáltások a baloldalon.) Majd így folytatja a képviselő úr (*olvassa*): „Belementünk abba, hogy katonai rendeleteken alapuló jogcímeket tárgyalunk és fogadunk el. Egymás után jelenhetnek meg ilyen újabb és újabb rendeletek és a törvényhozás kénytelen lesz majd kullogni a katonai rendeletek után. Az eddig elmondottakból könnyen megítélhető, hogy a Károly-csapatkeresztes választójogra nem lehet jóhiszeműleg ráfogni, hogy az a hősök joga. De még ha elfogadnók is azt a tévesen hamis beállítást, hogy az a hősök joga, még akkor sem lehet azt mondani, hogy a Wekerle-kormány, vagy a 48-as alkotmánypárt alkudta el a hősök jogát.” (*Folytonos nagy zaj a baloldalon.*) Ezután ezt mondja (*olvassa*): „Ami a vitézségi érem jogcímét illeti, sajnálattal látom, hogy a választójogi bizottság a bronz vitézségi érem jogcímét még ott is elejtette, ahol a Károly-csapatkereszt jogcímét beiktatta. Felhívom az igen tisztelt kormány figyelmét, hogy a vitézségi érmek adományozása tekintetében tömördek panaszt hallani mindenfelől. Vagy azért panaszkodik valaki, hogy nem kapott vitézségi érmet, vagy azért, mert keveset kapott. Az egyik előljáró szűkkeblű, a másik bőkezű. Az egyik rideg, a másik méltányosan kielégíté a várakozásokat, de van olyan előljáró is, aki a vitézségi érmek adományozásánál a saját dekoráltságát tartja szem előtt.” Azután rátért a képviselő úr arra, hogy az érmetek más és más fokban, más és más irányban adományozták a parancsnokok. Kezdetben fukarkodtak vele, holott épen kezdetben voltak a legvéresebb csaták. Ezután a következőket mondja (*olvassa*): „Nagyon sok ember esik el a vitézségi éremtől, aki megérdemelné. Ha valaki egy ütközetben megsebesül és hátraviszik a kötőőhelyre, akkor vitézi eselekménye a feledés homályába vész.” (*Zaj a baloldalon.*) (*Közbeszólás.*) „Tagathatatlan, hogy a háborúban a legnagyobb sikereket a gyalogság vívta ki, ám, ha megnézzük a statisztikát, látjuk, hogy a lovasságnál aránylag több vitézségi érem adományoztatott, mint a gyalogságnál. A politikai jogok tekintetében ez nagymérvű igazságtalanságokra fog vezetni.” Majd rátér a képviselő úr arra, hogy régi idő óta vitás kérdés, hogy a fronton lévő katonák maguk is kívánják, követelik-e jutalmul a választójogot. (*Zaj és közbeszólások a baloldalon.*) Ez igen érdekes, mert Szilágyi Lajos t. képviselőtársunk saját tapasztalataira hivatkozik e tekintetben. *Hosszantartó nagy zaj és közbeszólások a baloldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, ne méltóztassanak megakadályozni, hogy az előadó úr beszédét befejezhesse, mert még az interpellációk meghallgatására is át kell térnünk. (*Közbeszólás.*) *Előadó:* Erre vonatkozóan azt mondja a t. képviselő úr (*olvassa*): „Eskü alatt vallhatom, hogy egész zászlóaljamból egyetlenegy ember sem említette a választójogot. De nem törődnek a választójoggal a frontról már hazatért és jelenleg itthon lévő emberek sem.” Nem akarom ezután már untatni a t. Nemzetgyűlést, (*Zajos helyeslés a baloldalon.*) csak hivatkozom arra, hogy Szilágyi Lajos t. képviselőtársam felolvasta annak idején Batory Ferenc községi bírónak és

más községi bírónak nyilatkozatait, melyek mind olyan értelműek voltak, hogy a katonák nem kívánják a választójogot. (*Nagy zaj és közbeszólások a baloldalon.*)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni, különben kénytelen lennék a képviselő urakat a mentelmi bizottság elé utasítani. Lehetetlen így a rendet fentartani.

Előadó: Áttérek ezek után a korhatár tekintetében a bizottság által elfogadott álláspontra. Általában véve a korhatár tekintetében az összes államok a 21—25 éves kort fogadták el, mely alól kivétel Argentína, továbbá a német nemzetgyűlés választójoga, mely szerint tudvalevően minden 20 éves német férfiúnak és nőnek választójoga van. Ez a korhatár azonban nem felel meg az általános kívánalmaknak, hiszen a német nemzetgyűlés választójoga, (*Zaj a baloldalon.*) a német birodalmi választótörvény 3. §-a aktív és passzív választójogot biztosít a katonáknak is és nekik is megengedi a politikai gyűléseken, politikai pártokban való részvételt. Ez azt dokumentálja, hogy a német birodalmi választójogi törvény voltaképpen még forradalmi alkotásnak tekintendő. 25 év a korhatár Belgiumban, Hollandiában, Spanyolországban, Norvégiában, Dániában és Törökországban is és ezt a korhatárt fogadta el a bizottság is. A passzív választójog tekintetében a bizottság álláspontja az, hogy az a 30 éves korhatárhoz köttessék. (*Zaj és felkiáltások a baloldalon: Lejárt az idő! Nem beszélhet!*)

Elnök: Figyelmeztetem az előadó urat, hogy a tanácskozássra szánt idő lejárt. (*Közbeszólás.*) *Előadó:* A passzív választójognál a 30 év leszállítását kívánta a kisebbség. Mint kellék szerepel a törvényjavaslatban a négy elemi elvégzése is. A törvényjavaslat tehát a választójogot a népoktatással akarja összekapcsolni. Ennek a gondolatmenetnek helyessége mintegy kristályosodva mutatkozik abban a levélben, amelyet Kossuth Lajos 1868 március 3-án Schwarez Gyulához intézett és amelyben egyebek között a következőket mondja: „Ami engem illet, én a demokrácia és közművelődés között a válhatlan összefüggést annyira lényegesnek tartom, hogy épen mert csak a demokrácia megerősödésével tudok hazánknak jövőndőt ígérni, azt óhajtanám, hogy az államszervezetben, a politikai institúciókon a közoktatásügy érdeke, ezen viszont a nemzet politikai érdekei egymásba fonódva, egy szakadatlan fonal gyanánt végigvonuljanak s egymást kölcsönösen elősegítsék és biztosítsák. Minő áldásos volna így a kölcsönös hatás a politikai institúció s a közművelődés között! Nem mondom, hogy a tankötelezettség biztosításának egyéb módjait is mellőzni kellene, hanem meg vagyok arról győződve, hogy a választói jognak az elemi tanfolyam elvégzéséhez való kötése, minden ellenszenv ébresztés nélkül nagyobb sikerrel mozdítaná elő az elemi iskolabajárás általánosítását, mint bármily kényszereszköz. A második nemzedéknél már nem fordulna elő a kényszereszközök, bírságok, büntetések alkalmazásának esete. A törvény azon felséges előnnyel

bírna, mellyel a természet törvényei bírnak, hogy magamagát végrehajtaná.”

Az igen t. Nemzetgyűlés böles belátásától fog függni a döntés a tekintetben, (*Zaj.*) hogy a jelölt ajánlói leszavazottaknak tekintendők-e, igen vagy nem? Ugyanesak az igen t. Nemzetgyűlés böleseségére tartozik a döntés a tekintetben, hogy a kisebbségi képviselőnek helyt ad-e, vagy sem. (*Folytonos zaj balfelől.*) Ugyanesak ide tartozik az is, hogy a bírói és közigazgatási funkciók között hol vonjuk meg a szükséges határvonalat.

Ami a köztisztviselők passzív választójogát illeti, örömmel állapíthatom meg, hogy a bizottság abban a szövegezésben fogadta ezt el, amelyben azt én annak idején kezdeményeztem.

Egyebekben a jelentésemben előadottakra utalok és így a részletkérdésekkel már nem kívánok bővebben foglalkozni. Méltóztassanak megengedni, hogy amikor beszédemet befejezem, ... (*Zaj. Halljuk! Halljuk!*) (*Közbeszólás.*) ... hivatkozhassam egy, magát mindenkor büszkén liberálisnak nevező és ebben a Házban nemrégiben még nagyon ünnepelt t. képviselőtársam szavaira, (*Folytonos zaj balfelől.*) aki ebben a Házban tartott beszédében az általános választójogot egy folyammal hasonlította össze, amelynek folyását feltartóztatni nem lehet, de amelynek igenis lehet medret szabni, hogy nemzeti alkotmányunkból el ne vigye annak legbeesesebb részeit, hogy áldássá legyen és ne legyen átok! Erre a hasonlatra hívom fel én is az igen t. Nemzetgyűlés tagjainak szíves figyelmét a javaslat tárgyalása alkalmával, amikor a magam részéről a javaslatot általánosságban elfogadásra ajánlom. (*Élénk helyeslés, éljenzés és taps jobbfelől. Zaj a baloldalon.*)

II. NEMZETGYŰLÉS

A vármegyei alkalmazottak létszámviszonyainak szabályozásáról, a községi és körjegyzők, valamint a segédjegyzők illetményeinek szabályozásáról szóló 1913: LX. t.-c. módosításáról és a városok fejlesztéséről szóló 1912: LVIII. t.-c. egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló törvényjavaslatok együttes tárgyalása.

(1922. november 21.)

TISZTELT NEMZETGYŰLÉS! Az előttem fekvő törvényjavaslathoz részben az idő előrehaladottságára való tekintettel, csak igen röviden kívánok hozzászólni, de mégis szólásra késztet az a körülmény, hogy már az előző nemzetgyűlésen én voltam szerencsés a kérdéssel indítvány, majd pedig határozati javaslat alakjában elsőként foglalkozni. Le kell tehát szögezmem, t. Nemzetgyűlés, hogy már az előző nemzetgyűlés helyezkedett arra az álláspontra, hogy a közigazgatási — úgy a vármegyei, mint a községi — tisztviselőknek nehéz anyagi helyzetén feltétlenül enyhíteni, javítani kell.

A legteljesebb nyíltsággal kell azonban őszinte sajnálatomnak kifejezést adnom mindjárt bevezetőül azért, hogy ez a javaslat nem fedti az én határozati javaslat, illetően törvényjavaslat alakjában benyújtott indítványomat, amely pedig tulajdonképen a Vármegyei Tisztviselők Országos Egyesülete vezetőségének böles önmérsékléssel a minimumra redukált jogos követeléseit tartalmazta és azt nem haladta túl. De én mindezekért mégsem tudom a belügyminiszter urat okolni és felelőssé tenni, hiszen a belügyminiszter úrról köztudomású, hogy ő a közigazgatási tisztviselők sorsát szívében viseli. A magam részéről kizáróan a mi lehetetlen, nehéz, sívár anyagi helyzetünkben látom azt az okot, amely a pénzügyminiszter urat magánéletében különben igen gavallér természetéből annyira kivetkőzteti és tartózkodásra inti, hogy még akkor is elzárkózik minden kérelem teljesítése elől, amikor voltaképen minimális anyagi áldozatokról volna szó.

Megbízás folytán tehát kötelességszerűen ki kell jelentenem, hogy a Vármegyei Tisztviselők Országos Egyesületének ez év augusztus hó 16-án impozáns keretekben megtartott közgyűlésén megállapítást nyert az, hogy az ő — szerintük jogos — igényüket az előttünk fekvő javaslat nem fedti. És hogy ennek a nemzetgyűlés színe előtt írásban is kifejezést adjak, legyen szabad tisztelettel hivatkoznom arra, hogy a vármegyei tisztviselők vonatkozó határozatát épen az én ellenjegyzésemmel voltam bátor a t. Nemzetgyűlés elé juttatni.

T. Nemzetgyűlés! Nem akarok azokkal az indítványokkal és kívánságokkal foglalkozni, amelyeket a bizottság előtt már ismertetni voltam bátor, amelyek elfogadását kértem, hisz a bizottság letárgyalta már azokat. De mégis szükségesnek tartom a vármegyei és a községi tisztviselők nézőpontjából, hogy legalább a Sopronvármegyei tisztviselők memorandumának főbb vonásait itt a nemzetgyűlés előtt ismertessem, hogy ezáltal a Napló számára leszögezzem az ő követelésüket és állásfoglalásukat. (*Halljuk! Halljuk! jobbfelől.*)

Ebben a memorandumban t. Nemzetgyűlés megírták, hogy a vármegyei tisztviselők eddig minden illetményrendezésnél tulajdonképpen rövidséget szenvedtek. (*Úgy van! jobbfelől.*)

Jóval később kerültek az egyes fizetési osztályokba, mint a többi állami tisztviselők. Előmenetelükben elmaradtak, mert szinte rendszerré vált, hogy csak később kerülhet rájuk a sor. A többiek természetesen előbbre mentek fizetésben, mivel három-három év a várakozási idő. És mégis ez az új javaslat a fizetési osztályok alsó fokozatába sorolja őket.

Az ő érvelésük, t. Nemzetgyűlés, körülbelül a következő: Azt mondják, hogy (*olvassa*): „az állami hivatalokban nyitva áll a tisztviselőnek az egész ország és ha tehetsége, rátermettsége, munkaeereje van, a legnagyobb pályát futhatja meg. A megyénél csak egyetlen állás, az alispáni került be az V. fizetési osztályba. A középiskolai képesítéssel bíró tanfelügyelő, állampénztári tisztviselő, fegyintézeti igazgató belekerülhet az V. fizető osztályba, ellenben az egyetemi képzettségű főszolgabíró, főjegyző, árvaszéki elnök vagy ülnök, egy emberöltőt kitevő szolgálat után sem érheti el ezt a fizetést.”

Majd azt veti fel a memorandum (*olvassa*): „nem kellene-e olyan tisztviselők számára, kik most kényszerűen bevégezik pályájukat a VI. fizető osztályban, mert hiszen alispánok mindannyian nem lehetnek, kivételes nagy érdemek jutalmazására megnyitni az V. fizető osztályt? Nincsenek-e országos hírnök, gyakorlati téren az átlagos színvonalon messze túlemelkedő vagy a közigazgatási szakirodalom terén hírnevessé vált tisztviselők? Hát ezek okvetlen a VI. vagy a VII. osztályban fejezzék be érdemes pályafutásukat? Egy évtized alatt talán egyszer történik meg, hogy vidékről behívunk valakit a minisztériumba vagy a közigazgatási bírósághoz; akkor is hatalmas befolyásnak kell érdekében megmozdulnia. Egyébként mindig a fővárosból egészítik ki a magasabb állásokat, mintha bizony a vidék nem adhatna kiváló tehetségeket.

Vajjon nem súlyos mulasztás-e az államhatalom részéről, hogy tisztviselőinek egy számottevő rétegét mesterségesen zárja el attól, hogy Istentől adott tehetsége révén érvényesülni tudjon? Melyik gazdag, művelt, népes nemzet engedné meg magának azt az esztelen fényűzést, hogy lemondjon arról a nagy erőtartalékról, melyet a megyék történeti osztálya képvisel a maga tisztultabb felfogásával, szélesebb látókörével, nemes hagyományaival? Az ítélőbírákat legutóbb a törvényhozás bölesége külön fizetési rendszerbe sorozta.

Azt mondták a napisajtóban és a nemzetgyűlésben, hogy erre azért van szükség, mert a bírák nem vállalhatnak mellékfoglalkozást. Hát vajjon melyek azok a mellékfoglalkozások, amelyek a megyénél kereseti lehetőséget nyújtanak? Hiába van megengedve a mellékkereset. Maga a jog nem kenyér. A közigazgatás nem kisebb mértékben alapja az állami életnek, mint az igazságszolgáltatás; sőt a társadalmi rend biztonsága voltaképp a közigazgatás vállán nyugszik. A bíróság csupán a jogrendet védi meg, de e nagy feladatát csak úgy teljesítheti, ha előbb a közigazgatás, a társadalmi együttélés zavartalanságát biztosítja. Háború, forradalom, járvány, éhínség, sztrájk, tűzvész, vízáradás ellen a társadalom nem az igazságszolgáltatástól kér védelmet, hanem a közigazgatástól. Ennek kell előbb megteremtenie, sokszor az egyén heroikus önfeláldozásával, éjjelt is nappallá tevő munkával az élet mindennapi rendjét és csak azután teljesítheti magasztos hivatását a bíróság." És így tovább.

T. Nemzetgyűlés! Ismételtem, szükségesnek tartottam a vármegyei tisztviselők álláspontját itt leszögezni, hogy ennek a kellően és részletesen megokolt állásfoglalásnak a Naplóban is nyoma legyen.

Ezek után talán szinte különösnek tűnhetik fel, ha én általánosságban a részletes tárgyalás alapjául ezt a javaslatot mégis elfogadom. (*Közbeszólások.*) De megokolom.

Ennek oka kizáróan a jelenlegi belügyminiszter úr személyében rejlik. Benne vélem ugyanis feltalálni 35 esztendő után az első belügyminisztert, akiről biztosra vehetem, hogy nemcsak igéri a közigazgatás megreformálását, hanem keresztül is viszi a reformot. (*Közbeszólások.*)

T. Nemzetgyűlés! Én a közigazgatási reform és a közigazgatási tisztviselők megélhetése, anyagi javainak kérdése között junktimot látok. A közigazgatási reform nemcsak jó közigazgatást fog adni ennek az országnak, hanem egyszersmind ezt a kérdést is megoldja. (*Úgy van! Úgy van! jobbfelől.*) Már pedig, ha ez így van, akkor szükségesnek tartom, . . . (*Közbeszólás.*) . . . hogy még a mai ülésből kifolyóan a jelen törvényjavaslat tárgyalása alkalmával hangozzék el a nemzetgyűlésen biztatás a közigazgatási tisztviselők részére, hogy igenis ez a törvényjavaslat nem záróköve az ő jogos előhaladásuknak, ez a törvényjavaslat csak ideiglenes rendezést foglal magában (*Úgy van! jobbfelől.*) és hogy véglegesen a közigazgatási reform során fog róluk megnyugtató gondoskodás történni. (*Közbeszólás.*)

Én a magam részéről, bár tagadásba veszem, hogy a tradíciónak nálam nagyobb tisztelője és híve volna, mégis határozottan állítom, hogy a vármegyek passzív rezisztenciája, amelyre évszázadok voltak nemes platinát, most, hogy az ország függetlenségét, régóta óhajtott önállóságát visszanyerte, az idők változásával illuzióriussá vált. És így — ez lehet az én magában álló szerény nézetem — az államosításra, amely ellen csak egy nyomós érv hozható fel, bizonyos kautélák mellett a közigazgatási reform során feltétlen szükség lesz.

(*Helyeslés jobbfelől.*) Az én nézetem szerint ugyanis az a szerep, amelyet az 1504. évi I. t.-c. és az 1545-iki országgyűlés felhatalmazásától kezdődően egészen az 1886. évi XXI. t.-c. 20. §-áig és e törvények alapján a vármegyék töltöttek be, amikor is a nemzetnek saját királyai ellen folytatott küzdelmében a vármegye, annak a fajmagyarságnak, amely nemzeti létét féltette, alkotmányvédő szerve lett, ma már idejét multá.

Külföldi alkotmányok sem ismerik ezt az alkotmányvédő szerepet. Nincs ez meg a francia alkotmányban, nincs meg a német alkotmányban sem. Franciaországban ezt a kérdést egyszerűen elintézik azzal, hogy minden pénzügyi törvényben expressis verbis kimondják, hogy aki pedig a törvény rendelkezése ellenére a törvény által meg nem szavazott akár egyenes, akár közvetett adót szed, zsarolást követ el. A német törvényhozásban pedig ugyancsak expressis verbis ki van mondva, hogy aki pedig a feljebbvalója parancsa ellen cselekszik, azt esakis a törvény parancsa menti fel a felelősség alól! (*Közbeszólások.*)

Szerintem tehát belügyi politikánk feltétlenül megköveteli azt a jól átgondoltan előterjesztendő reformot, amely nélkül jó közigazgatást, olyan minisztériumot, amelynek vérkeringése az egész országot behálózza, nem is tudok elképzelni. Ettől a reformtól várom azt az ideális állapotot, amelyre már a nemzet nagy vértanúja, Tisza István törekedett, nem olyan formában képzelve el természetesen a megoldást, mint az a Károlyi-rezsim alatt történt. Mert e rezsim demokráciája éppen abban nyilatkozott meg, hogy címeket osztogatott esztelenül jobbra és balra, amely rezsim azután zsákszámba osztogatott kinevezésekkel elérte azt, hogy a centrális helyen, a minisztériumokban a legalacsonyabb állás tényleg a miniszteri osztálytanácsosi állás lett.

Én igenis szükségesnek tartom, hogy a centrális helyen a miniszteri osztálytanácsosi állás legyen a legkisebb stallum, de ez a régi tekintélyű miniszteri osztálytanácsosi állás legyen és arra csak az neveztessék ki, aki a periferiákon, az országban, (*Helyeslés a jobboldalon.*) kisebb közületekben megszerezte a nagyobb közület számára szükséges, értékes közigazgatási tapasztalatokat. (*Helyeslés a jobboldalon.*) (*F. Szabó Géza: Gyakorlati ember! Nagyon helyes!*)

Mindezeknél fogva van szerencsém a házszabályok 213. §-ának megfelelően egy határozati javaslatot benyújtani, amely határozati javaslatot kívülem Dobóczky Dezső, Endre Zsigmond, Erődi-Harrach Tihamér, egri Nagy János, Éhn Kálmán, Fáy Gyula, Huszár Dezső, Mokesay Zoltán, Kováts-Nagy Sándor, Könyves Lajos, Láng János, Putnoky Mór, F. Szabó Géza, Ulain Ferenc, Zsilinszky Endre és Zsitvay Tibor képviselőtársaim is aláírtak. Ez a határozati javaslat a következőket foglalja magában: „Utasítsa a nemzetgyűlés a kormányt, hogy a közigazgatási reformról szóló törvényjavaslatot záros határidőn belül terjessze a nemzetgyűlés elé. (*Helyeslés.*) (*Közbeszólások.*)

Ugyancsak a közigazgatási tisztviselők, de egyszersmind a jogkereső közönség érdekében is fel kell hívnom a miniszter úr figyelmét egy tényre, szerintem elődeinek mulasztására és nagyon kérném, méltóztassék ezt eliminálni addig is, amíg a közigazgatási reformot előterjeszteni szíves lesz. *(Közbeszólás.)*

Hegymegi-Kiss Pál képviselőtársam felszólalását megelőző időben készült ez a határozati javaslat is, amelyet lesznek bátor majd beterjeszteni. Arra célok ugyanis, hogy az 1883. évi I. t.-c. 23. §-a előírta a gyakorlati közigazgatási vizsga szükségességét. *(Közbeszólás.)*

Tényleg — sajnos — ez a vizsga a mai napig sem lépett életbe. Itt a nemzetgyűlés színe előtt arra kérem a miniszter urat, legyen szíves ezt a gyakorlati közigazgatási vizsgát rendeleti úton mielőbb életbeléptetni, mielőbb életre hívni, mert ennek a szakvizsgának a letételét maguk a közigazgatási tisztviselők kívánják, mert ezáltal is kifejezést akarnak adni annak, hogy ők igenis haladni óhajtanak a korrallal, hogy ők tanulni akarnak és hogy éreznek is magukban elég erőt arra, hogy ezeknek a feladatoknak megfeleljenek. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Erre vonatkozó határozati javaslatom, amelyet ugyancsak az előbb megnevezett képviselőtársaim voltak szívesek aláírni, így szól *(olvassa)*: „Tekintettel arra, hogy az 1883. I. t.-c. 23. §-a szerint a megyei törvényhatóságoknál az alispáni, főjegyzői és szolgabírói, a fővárosnál és a törvényhatósági joggal felruházott városoknál pedig a polgármesteri és rendőrkapitányi állás elnyerése az elméleti képzettségen felül a gyakorlati képzettség kimutatásától is függ, amelyet egy külön gyakorlati közigazgatási vizsgának sikeres letétele ad meg, a belügyminisztérium azonban annak idején a vizsga tárgyait, a vizsgáló-bizottság összeállítását, azoknak eljárását az idézett törvény életbeléptetésétől számított egy év alatt rendeleti úton megállapítani elmulasztotta és végül, mert gyakorlati közigazgatási vizsga nélkül közigazgatási reform el sem képzelhető, javasolom: utasítsa a nemzetgyűlés a belügyi kormányzatot, hogy a közigazgatási szakvizsga mielőbbi rendszeresítése iránt intézkedjék.” *(Helyeslés.)*

Midőn tehát ismételten annak a reményemnek adok kifejezést, hogy a belügyminiszter úr lehetőleg rövid időn belül be fogja nyújtani a közigazgatási reformra vonatkozó törvényjavaslatot... *(Közbeszólások.)* ...és az mielőbb letárgyalható lesz; minthogy előttem a belügyminiszter úr személye garanciának látszik; én a törvényjavaslatot általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon.)*

II. NEMZETGYŰLÉS

Indemnítási vita.

(1922. december 19.)

TISZTELT NEMZETGYŰLÉS! Amikor a Házban felszólalni szerenésém volt, igyekeztem mindig olyan témákkal foglalkozni, amelyek egy nevezőre hozzák e csonka parlamentnek ama tagjait, akik minden pártérdeken felülállónak tartják Csonka-Magyarországnak azt a természetes, magától értetődő törekvését, amely okkal-móddal, öntudatosan, az úgynevezett trianoni békeszerződés hatályon kívül helyezésére törekszik.

Engem a parlamenti szócsaták, ezek az apró, kisebb-nagyobb tűszúrások, az úgynevezett személyes kérdések, szenvedélyes fellángolások, amelyek Nagy-Magyarország feltámadását csak késleltethetik, sohasem érdekelték, sohasem vonzottak. (*Helyeslés jobbfelől.*) Mert kétségtelen, hogy az ország javára inkább az szolgálna, ha a nagy kérdések egy táborba tömörítenék ennek a szomorú országnak reményüket nem vesztett, magabízó és dacos fiait. (*Úgy van! jobbfelől.*)

Ezúttal is azokkal a kérdésekkel óhajtok foglalkozni, t. Nemzetgyűlés, amely kérdések kedvező megoldásából egy nagy Magyarország perspektívája bontakozik ki, mert amikor fellángol e teremben a gyűlölet, én akkor is, talán bensőmben ugyan elkeseredve, de lelki szemeim előtt mindig a nagy Magyarországot látom, (*Közbeszólások.*) Nagy-Magyarországot, gazdag, boldog kultúr néppel, hatalmas ifjúsággal, a mi jövődjő seregünkkel, amelynek egyfelől municiója a tudás, másfelől a nemzeti szellem. (*Igaz! Úgy van! jobbfelől.*) Ezért foglalkoztam mindenkor, t. Nemzetgyűlés, az alappillérek tervszerű kiépítésével, mert viharálló alappillérek nélkül, nézetem szerint, minden nemzet összedől. Ezért foglalkoztam, még pedig tervszerűen, elsősorban az anya- és gyermekvédelem kérdésével; azután folytatólagosan az ifjúság nevelésének kérdésével. Ezért mutattam már számos ízben a mi elhanyagolt, nyomorúságos közegészségügyi viszonyainkra; a tüdővész, a lues és a többi népbetegség romboló hatására. Ezért mutattam a néphalandóság szomorú perspektívájára és ezért mondtam, t. Nemzetgyűlés, — a statisztikai adatok tárházát hozva annak idején a nemzetgyűlés elé, — hogy a depopuláció, az elnéptelenedés réme,

Franciaországot nem tekintve, hovatovább már speciális magyar problémává válik.

Amikor Lloyd George az ő Social Insurance Bill-jét, szociális biztosítási javaslatát annak idején beterjesztette, ezeket a szavakat mondta: Segíteni akarunk a gyermekek, de a gyermekek át magán az államon is.

Én teljes egészében aláírom ezt a tételt, mert amikor a gyermekek, amikor az anyákon, a magyar ifjúságon segítünk, akkor tulajdonképpen a legfőbb, a legszentebb államérdeket is szolgáljuk, sőt kiváltképpen csak azt szolgáljuk. *(Igaz! Úgy van! jobbfelől.)*

Amikor legutóbb az egyetemi ifjúság kérdésével foglalkoztam, — talán méltóztatnak még emlékezni rá — az ifjúság az ú. n. 4-es számú tartalékkórházban volt Kispest közelében elhelyezve, olyan helyen, hogy a Gorkij Maxim-féle éjjeli menedékhelyet sem lehet hozzá hasonlítani. Amikor még a mesterutcai Nádasdy-laktanyában volt összeszorítva a magyar ifjúság — amiről a miniszterelnök úr, aki személyesen győződött meg a tarthatatlan állapotokról bővebben tudna beszélni, — akkor igazán nem gondoltam arra, hogy aránylag rövid időn belül mégis kedvező és megnyugtató hírekkel tudunk e tekintetben szolgálni.

Én t. Nemzetgyűlés, aki évek hosszú sora óta meglehetősen ügyszere-ttel és kitartással foglalkozom a nemzet jövőjének, az ifjúságnak ügyeivel, a legteljesebb tárgyilagossággal óhajtom ebből az alkalomból meghajtani az elismerés lobogóját a kultuskormány előtt, mert kétséget sem szenved, hogy legutóbb olyan változások történtek, amelyek pártkülönség nélkül a nemzetgyűlés minden oldalán feltétlenül csak elismerést igényelhetnek. *(Igaz! Úgy van!)* Személyesen győződtem meg a helyzetről. Bejártam a Sasadi-úti laktanyát és örvendve láttam, hogy egészséges vidéken, egészséges elhelyezésben talál végre otthont a sokat nélkülöző ifjúság. Közel ezer ifjú talál majd elhelyezést bagatell összegért, mert lakásért évi 2000 koronát kell fizetniök s a szegényebbek ennek az összegnek is csak a felét fizetik, A teljesen vagyontalanok pedig teljesen ingyen laknak ott. Ha összehasonlítom ezt a régi állapotokkal, akkor meg kell állapítanom, hogy a kultuskormányt e téren az őszinte megértés és a haza jövője iránti igaz szeretet vezette. *(Helyeslés.)* Örömmel adok tehát ismételtet kifejezést, hogy a mai szomorú viszonyok közepette is lehetővé tette a pénzügyi kormány, hogy e célra 33 millió koronát tudjunk fordítani és hogy lehetségessé vált e diáktelepen egy diáktankönyvtár létesítése, amire tízmilliót tudott a pénzügyi kormány áldozni. Hogy milyen nagyfontosságú lépés ez, arra nézve talán elég, ha annyit mondok, hogy egy műegyetemi hallgatónak a Rejtő Sándor professzor „Mechanikai technológia” című tankönyve 6000 koronájába kerül, egy-egy orvostanhallgatónak pedig 8—9 ezer koronájába kerül egy tankönyv. Ezzel a tankönyvtárral éri el a kultuskormány azt — és azt óhajtanám, hogy erre még sokkal többet áldozzunk — hogy egy-egy garnitúrához minden diák hozzájuthat. Ingyen kap azokból a

könyvekből, amelyekből a tudás fegyvereit szerezheti meg. Én pedig ebből az alkalmából itt a nemzetgyűlés színe előtt arra kérem a kultusz- és pénzügyi kormányt, hogy ne álljon meg ennél a lépésénél. A Sasadi-uti laktanya arra lett teremtvé, amit én ehelyütt is sürgettem, hogy egy college-rendszerű diáktelep létesüljön. Legyen rajta tehát a kultuszkormány, hogy ez a telep a legteljesebb egészében ennek a nagy és szent célnak szolgáljon. *(Élénk helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*

Bármennyire is híve vagyok a takarékosági politikának és bármennyire elismerem, hogy ma tulajdonképpen nemzetközi szükségességnek látszik minden országban a takarékoság, azt vallom, hogy ezen a téren, valamint minden más olyan téren is, amelyen az állam bőséges ellenszolgáltatást kap, az államnak takarékoskodni nem lehet. Nem takarékoskodhatik az állam akkor, mikor a nemzet ifjúságának ügyéről van szó. Nem takarékoskodhatik, amikor a magyar anya- és a magyar gyermekvédelem ügyéről van szó. *(Helyeslés.)* És nem takarékoskodhatik az állam akkor sem, amikor a közegészségügyön, a falu és város nyomorúságos állapotán akarunk segíteni. Mert ezek a kiadások tulajdonképpen olyan beruházások, amelyek bőségesen, százszorososan és ézerszeresen visszatérülnek. *(Élénk helyeslés a jobb-oldalon.)*

Én annak idején, t. Nemzetgyűlés, szóvá tettem itt a vidéki orvoshiányt és hangoztattam, hogy legalább minden 5—10 ezer főnyi lakosnak szüksége volna egy orvosra. Hangoztattam, hogy az 1876: XIV. t.-cikk, a közegészségügyi törvény nincs végrehajtva és egyidejűen kívántam több igen fontos szociális problémának mielőbbi megoldását.

Most is nagyon hosszasan kellene minderről beszélnem, de csak röviden teszek eleget nemzetgyűlési képviselői kötelességemnek, amikor erre ismételten, újból és újból felhívom a kormányt, a nemzetgyűlést és a sajtó figyelmét, főleg azért is, hogy rámutassak arra, hogy inkább ezekkel a dolgokkal volna helyénvaló foglalkozni ebben a nemzetgyűlésben és nem a társadalmi és politikai élet különböző és kiszínezett pikantériáival. *(Úgy van! jobbfelől.)* Méltóztassék tehát megengedni, hogy ezekkel a kérdésekkel, habár csak igen röviden, de mégis foglalkozzam.

Az Országos Központi Statisztikai Hivatal adatai rendkívül szomorú képet tárnak élénk. Az év első háromnegyedének adatait tekintve, az egy éven aluli korban 1922-ben elhaltak száma, az 1921. évben elhaltak számának majdnem pontosan egyhatodával növekedett. Ezek a számadatok azt jelentik, t. Nemzetgyűlés, hogy olyan rosszak a lakásviszonyok, közegészségügyi állapotunk annyira elhanyagolt, hogy feltétlenül szükséges ezzel a kérdéssel behatóan foglalkoznunk, még pedig elsősorban azért, mert mindezek az adatok főként a legszegényebb néposztályra vetnek igen szomorú világot, amelynél legkevesebb az ellenállási erő, legkevesebb a tudás. *(Úgy van! jobbfelől.)*

T. Nemzetgyűlés! A fertőző betegségek közül az elmúlt évben a kanyaró, a vörheny, a romboló toroklob és a vérhas erősen csökkenő tendenciát mutatott. A hastífusz valamivel csökkent. A kiütéses tífuszban megbetegedettek száma sem nem emelkedett, sem nem csökkent, azonban igen erős mértékben emelkedett a gyermekági láz áldozatainak száma és még sokkal erősebben a tüdővész áldozatainak a száma. A gümőkór okozta pusztítás az év első háromnegyedében, 1921-hez viszonyítva, 15.598-ról 19.208-ra, tehát az elmúlt év áldozatai számának egyharmadával nőtt, amely szám nagyobb, mint az összes elhalálozás egyhetede.

Gyermekági lázban 1921-ben 184 anya pusztult el, 1922-ben 221 anya, ami annyit jelent, hogy az 1921. évi adatoknak több mint negyedével nőtt ez a szomorú szám. A tüdőveszről már beszélt előttem Szeder Ferenc képviselőtársam.

Méltóztatnak nagy általánosságban tudni, hogy erről a szomorú néppusztító betegségről azóta van csak tiszta fogalmunk, amióta 1882-ben Koch Róbert felfedezte a tüdővész bacillusát és megállapította, hogy nincs az emberi szervezetnek egyetlen része sem, amelyet meg nem támadna, azonban tizenkét esetből tizenegy esetben a tüdő van bántalmazva. Az ú. n. Hamburger-féle kimutatás, amely Berlinre készült, megállapította, hogy a tüdővész a szegénység problémája, mert a szegény népesség sorából négyszerannyi ember pusztul el benne, mint a jobbmódúak közül. Legyen szabad erről még általánosságban annyit megemlítenem, hogy csalódnak, akik azt gondolják, hogy a tüdővész leginkább a poros foglalkozásúak sorából pusztít. Ezúttal is a berlini statisztikai adatokra hivatkozom. Az utcaseprők 16%-át, a kőművesek 35%-át pusztítja ez a veszedelmes betegség; a varrónők, mosónők, bányászok, nyomdászok sorában már nagyobb a percent; a könyvkötők 64%-a, a kárposztosok 65%-a, az aranyozók 85%-a hal el tüdővészben. Főként tehát az ipari munkások betegsége a tüdővész. Magyarországon a helyzet egészen speciális, mert bár a földműveléssel foglalkozó mezőgazdasági munkások többet vannak a levegőn, mégis oly nyomorultak a lakásviszonyok, különösen az Alföldön és oly nagy a tudatlanság, hogy nálunk az ipari munkásság és a mezőgazdasági munkásság között e tekintetben úgyszólván semmi különbség sincs. Amit nyer az egyik a jó levegővel, annyit veszít a másik a rossz lakásviszonyokkal. Ebből pedig mi következik? Az, t. Nemzetgyűlés, hogy az eddiginél sokkalta nagyobb erővel kell ellene küzdeni.

A gümőkór pusztítása az év harmadik negyedében, 1921 harmadik negyedéhez képest viszonyítva 3810-ről 4759-re emelkedett. Ebből a Duna-Tisza közére 2225 elhalálozás esik. Ez az adat akkor bontakozik ki a maga legteljesebb borzalmasságában, ha megállapítjuk, hogy az összes többi fertőző betegség mindössze 2088 áldozatot szedett és a tüdővész után következő legrombolóbb hatású vörhenynek 664, a vérhasnak 498, a hastífusznak 414 áldozata volt, míg a többi fertőző betegségek áldozatainak száma kétszázon, sőt százon is

alul maradt. Budapesten, amely tudvalevően ennek a csonka országnak egyhatedét teszi népesség tekintetében, száz fertőző betegségben elhunyt egyén közül hetvenkettő gümőkórban pusztult el. (*Hallatlan!*)

A kormányzatnak, társadalomnak és a sajtónak mindent el kell tehát követnie, hogy a tüdővész szomorú árnyát igyekezzék minél hatályosabban visszariasztani, mert nagyobb az a nemzeti veszedelem, amelyet a tüdővész bacillusai okoznak, mint a lefolyt világháború összes vérvesztése. És ez a betegség már 1908-ban az összes kultúr-államok élére helyezte Magyarországot.

Németországban legutóbb törvényjavaslat foglalkozott ezzel a kérdéssel.

Ha tudtunk mi a lepra, a kolera, a pestis, e ritkán előforduló fertőző betegségek ellen törvényt alkotni, azt hiszem, itt az ideje, hogy a tüdővész elleni kötelező védekezésre vonatkozóan tegyük meg a szükséges törvényhozási intézkedéseket, (*Úgy van!*) annyiival is inkább, mert a statisztika bebizonyította ennek a védekezésnek óriási kihatását. Amikor New-York államban a tüdővész ellen tervszerűen kezdtek védekezni, — természetesen népnevelési reformot is értek ez alatt, a lakásügyek javítását, a tudás fegyverének terjesztését — mondom, New-York államban 1886-ban 44.2 ezrelék volt az elhalálozási arányszám, ez fokozatosan csökkent és 1909-ben már 25.7 ezrelékre apadt. Van szerencsém tehát a következő határozati javaslatot előterjeszteni ezzel a kérdéssel kapcsolatban. Ezt rajtam kívül aláírták Alföldy Béla, Barla-Szabó József, Czettler Jenő, Fáy Gyula, Görgey István, Hegyeshalmy Lajos, Horánszky Dezső, Kaas Albert, Krakker Kálmán, Mayer János, Mikovinyi Jenő, Patay Tibor, Pesthy Pál, Putnoky Mór, Ráday Gedeon, Temesváry Imre és Zsitvay Tibor képviselőtársaim is. Ez a határozati javaslat a következőképen szól (*olvassa*):

„Tekintettel arra, hogy a tüdővész okozta elhalálozások száma napról-napra ijesztő mértékben emelkedik, a magyar faj pusztulásának meggátolása érdekében tisztelettel indítványozom, utasítsa a nemzetgyűlés a kormányt, hogy mielőbb terjesszen be törvényjavaslatot a tüdővédekezéssel szemben szükséges és kötelező intézkedések és védekező rendszabályok megtétele tárgyában.” (*Helyeslés. Közbeszólások.*)

Ezúttal nem akarok bővebben foglalkozni a gyermekhalandóság kérdésével, bár ezzel a kérdéssel ugyanesak sokat foglalkoztam. Mégis mementóképen a nemzetgyűlés színe előtt újból el kell mondanom, hogy Magyarországon ma is az a helyzet, hogy egyhónapos koráig több gyermek pusztul el, mint pl. Svédországban egyéves koráig. A legutóbbi statisztika szerint a lefolyt évben 132.901 elhalálozásból kétötöd rész a hét éven aluliakra esett, vagyis 52.207, a miből az egy éven aluliak halálozási száma 38.733. Ne felejtse el senki sem ebben az országban, hogy itt száz koporsó közül harminckilencben ma is hét éven aluli gyermek fekszik, ebből a harminckilencből pedig huszonkilencben egy éven aluli csecsemő.

Az elnéptelenedés szomorú problémájával is sokat foglalkoztam, nem akarom az idő előrehaladottsága miatt ezt most bőven tárgyalni, de mégis érdemesnek találom a t. Ház engedelmével a kérdést röviden megvilágítani. (*Halljuk! Halljuk!*) Ezt másképp, mint statisztikával megvilágítani, nem lehet. Az 1901—1905. években Magyarországon az élveszületések arányszáma 37·2 ezrelék volt. 1914-ben bizonyos esökkenés mutatkozott, 34·5 ezrelék, 1915-ben már csak 23·6 ezrelék, 1916-ban 16·8 ezrelék, 1917-ben 16·1 ezrelék, 1918-ban 13·8 ezrelék, 1920—21-ben csupán 8·7 ezrelék és 1922-ben a esökkenés már szinte végzetszerű arányban jelentkezik, 8·4 ezrelék. Némi vigasztalásul szolgálhat ugyan, hogy a legutóbbi három hónapban, július, augusztus és szeptember hónapokban némi emelkedést látunk, amennyiben az arányszám 11·7 ezrelékre emelkedett és vannak egyes megyék, pl. Nógrád megye, ahol 17·6 ezrelék, tehát az átlagon felüli, Fehér megyében 17·7 ezrelék, Borsodban 18·7, Szabolcsban 24·8, a népszaporodás. Viszont egyes megyékben, mint Somogy már az átlagon alul marad 8 ezrelékkal és pl. Hont megyében, amelynek egyik kerületét van szerenésém képviselni, már csak 8·4 ezrelékről beszélhetünk.

A városokban még ennél is szomorúbb adatokat találunk. Például a színmagyar Debrecenben csak 6·6, Győrben 6, Szegeden 5·5, Székesfehérváron 5·3, Miskolcon 3·1, Hódmezővásárhelyen 2·5 ezrelékről beszélhetünk, az arányszám tehát mélyen az átlagon alul van, Pécsen 1·8, Budapesten 1·1 és Baján 0·4 ezrelék. (*Mozgás.*) Ezen a szomorú helyzeten feltétlenül segítenünk kell szociális javaslatokkal, amelyeket már régen sürgettem és ma is sürgetek. Az előző nemzetgyűlés már el is fogadta e tekintetben egy határozati javaslatomat, közben azonban hatályát veszttette az, mert a nemzetgyűlés véget ért. Szükségesnek tartom — mivel hatályát veszttette — újból előterjeszteni, mert ez a javaslat legalább részleges orvoslást jelent. A következő határozati javaslatmal járulok tehát a nemzetgyűlés elé (*olvassa*): „Tekintettel arra, hogy területi integritásunk visszaszerzésének egyik legjelentősebb és a jelenlegi súlyos körülmények között kétszeres fontossággal bíró eszközét a céltudatos népesedési politikában látom, javasolom, utasítsa a nemzetgyűlés a kormányt, hogy az anya-, csecsemő- és általában a gyermekvédelemre vonatkozóan sürgősen terjesszen törvényjavaslatot a nemzetgyűlés elé.” (*Általános helyeslés.*)

Franciaországban egy igen érdekes törvény van e tekintetben, amelyre már egyszer céloztam is, rámutatva arra, mennyire sovíniszta alapon áll az. Ott ugyanis esakis a francia nemzetiségű nőknek, napszámosasszonyoknak adnak segélyt. Más nemzetiségű nő egyáltalában nem kaphat semmit. Franciaország különben 11 milliót irányzott elő erre a célra és külön gondoskodik a törvény arról, hogy a háromnál több gyermekes családok bizonyos szubvenciót kapjanak; például az ötgyermekes családapra 500 frank évi jutalomban részesül. Ugyanesak törvényjavaslatot terjesztettek elő a

francia kamarában, amely szerint a gyermektelen férfiakra évenként 30 frank adót vetettek ki; ebből a francia állam nem kevesebb mint 500 millió frank bevételre számított. A német anyasági törvény már sokkal liberálisabb, amennyiben ott már minden német nőt segélyben részesítenek. Sajnos, nálunk az a helyzet, hogy tulajdonképpen csak egyes társadalmi intézmények, amelyek előtt a legteljesebb mértékben kalapot kell emelnünk, foglalkoznak ezzel a kérdéssel és kötelességüket csak a rendelkezésükre álló korlátolt eszközökkel számolva teljesíthetik, de ez mind nem elég.

Méltóztassanak ezek után megengedni, hogy egy másik kérdéssel foglalkozzam, amely az előbbivel nincs egyéb összefüggésben, mint-hogy takarékoskodni ezen a téren sem lehet. Ezúttal az utügyekkel óhajtok foglalkozni. (*Halljuk!*) Szinte álmunk tűnik fel, hogy például Amerikában 3 milliárd dollár költséggel egy olyan tervezetet dolgoztak ki, amely 20 év alatt egész Amerikát úthálózattal látja el, amelytől azután a vasútiparnak és az automobiliparnak is nagy fellendülését várják. Nálunk az útkérdést mindig harmadrendű kérdésnek tekintették. Teljesen harmadrendű kérdés volt, míg nem jött a háború és akkor hirtelen kellett a helyzeten javítani és amennyire lehetséges volt, sebtében utakat építeni és pótolni a mulasztásokat. A római úthálózat létesítése óta — a Via Lapidia Imperatoris Traiani, a Traján-utak létesítése óta, melyek Aquincumtól kezdődően a Dunántúlt és Erdélyt behálózták — erről a kérdéstről századokon át beszélni sem lehetett. Csak az 1791-iki országgyűlés mutatott rá először az utügy fontosságára. Nem történt azonban ezúttal még semmi. Az 1825. évi országgyűlésen is alig valami s ami történt, az is rendszertelenül.

Rendszertelenség mutatkozik az 1844:IX. t.-c., a közmunkaszolgáltatásról szóló törvény meghozatala után is, de a tempó élénkebbé vált. Mint talán méltóztatnak is tudni, ezidőtájt építtette Széchenyi István és nagynevű munkatársa Vásárhelyi Pál, az orsova—báziási utat, az ú. n. Széchenyi-utat. Az akkori tevékenységnek köszönhető, hogy 1848-ban már 2100 kilométer hosszú kiépített út felett rendelkeztünk. Azután jött az 1851. évi osztrák császári pádens, amely már rendszert hozott a rendszertelenségbe. Egészen az 1890:I. t.-c. meghozataláig körülbelül ezek alapján végezték ezeket a munkákat, úgyhogy évente 715, később 700 kilométer út építésével az úttörvény idejében az országban — az állami és megyei utakkal együtt — összesen 29.630 kilométer utunk volt. Buday Béla kereskedelemügyi helyettes államtitkárnak Magyarország közutairól írt értékes tanulmányából megállapítható, hogy az ütügyek elhanyagolásából rendkívül nagy közgazdasági kár háramlik az országra. Szerinte egy kilométernyi kiépítetlen úton a szállítás átlagban 2500 koronával kerül többbe, mint ugyanolyan hosszú kiépített úton.

Ez az évenkénti és kilométerenkénti veszteség a trianoni béke előtti Magyarországnak mintegy százezer kilométernyi kiépítetlen

közútjánál évenként 250 millió korona gazdasági kárt jelentett, vagyis csonka Magyarországra egyharmadrész, azaz 33.000 kilométer kiépítetlen utat és a békebeli árak helyett azoknak harminceszorosát számítva, közuti közlekedésünk rosszaságából származó évi gazdasági kárunk mintegy 242 milliárdra tehető. (*Mozgás.*) E pénzügyi kárhoz hozzávehetjük azt is, hogy például az Alföldön ez bizonyos időre korlátozza a forgalmat s a gazdasági tevékenységet, ami a nép gondolatvilágát is szűkebb korlátok közé szorítja.

Legutolsó indemnitási törvényünk, az 1922. évi XVII. t.-c. 26. §-a foglalkozott legutóbb ezzel a kérdéssel. Felolvasom ezt a szakaszt, amely szerintem ma már elavult, mert olyan összegeket tartalmaz, amelyekkel már egy félév után sem lehet operálni (*olvassa*):

„A 26. § szerint felhatalmaztatik a kereskedelemügyi miniszter, hogy az állami és államosítás alatt álló közutak kiépítetlen részeinek folytatólagos kiépítésére az 1922/23. költségvetési év folyamán szükséges 60 millió koronából a költségvetési év első felében 30 millió koronát igénybevehessen.” A mai viszonyok között nézetem szerint erre legalább 150 millió korona volna szükséges, de még az is kevés. (*Továbbolvassa*): „Felhatalmaztatik továbbá a kereskedelemügyi miniszter, hogy a törvényhatóságoknak útépítési célokra az 1922/23. költségvetési év első felében visszatérítendő előleg gyanánt 30 millió koronát bocsásson rendelkezésre.” Tudomásom szerint a minisztertanácsban külön felhatalmazás alapján még 32 milliót fordítottak ebben az évben erre a célra; de ha hozzávesszük ennek az összegnek a dupláját, mindennek összevetéséből származó 92 millió korona sem volna elég erre a célra, mert a bejelentett igények nagyobbak! Kerületemben van például egy fontos stratégiai út. Kétmillió kölcsönsegélyt tudott csak eddig adni ennek a csonka megyének a kereskedelmi kormány akkor, amikor ott egy egyszerű kis híd újjáépítése minimo calculo 6 millióba kerül. (*Továbbolvassa*): „Felhatalmaztatik végül a kereskedelemügyi miniszter, hogy az állami fahidak végleges jelleggel való átépítésére, továbbá a törvényhatósági és egyéb nem állami közutakon nagyobb hidaknak végleges jelleggel való megépítéséhez adandó visszatérítendő előlegekre az 1922/23. költségvetési évben legfeljebb 100 millió koronát felhasználhasson.” (*Halász Móric közbeszól.*) A költségvetésben 150 millió koronát akarnak felvenni erre a célra, azonban mindez még mindig elégtelen összeg a mi lerongyolt, nyomorúságos valutánk mellett. Az ország érdekében szükségesnek tartom, hogy az 1890:I. t.-c. helyére mielőbb egy új úttörvény alkottassék. Ezért a következő határozati javaslatot terjesztem elő, amelyet Alföldy Béla, Barla-Szabó József, Czettler Jenő, Fáy Gyula, Görgey István, Horánszky Dezső, Kaas Albert, Krakker Kálmán, Mayer János, Mikovínyi Jenő, Patay Tibor, Pesthy Pál, Putnoky Móric, Ráday Gedeon, Temesváry Imre és Zsitvay Tibor képviselő urak is elláttak aláírásukkal, így szintén fontosnak minősítettek. Eszerint (*olvassa*): „Tekintettel arra, hogy az útiügy egészének egységes koncepció alapján való reorganizálása csakis egy

új úttörvény megalkotása útján érhető el, tisztelettel indítványozom, utasítsa a nemzetgyűlés a kormányt, hogy az 1890. évi I. t.-c. helyébe léptetendő új úttörvényre vonatkozóan mielőbb terjesszen javaslatot a nemzetgyűlés elé." (*Helyeslés a jobboldalon.*)

T. Nemzetgyűlés! Ma a pénzügyi világot általában véve — nemcsak a mi pénzügyi világunkat, de a nemzetközi pénzügyi világot is — három kérdés foglalkoztatja. Az egyik az, amit újabban a modern nyugati kultúrnyelveken jóvátételnek neveznek, amit azonban én egyszerűen hadisarenak hívok; azután a különböző országok pénzügyeinek stabilizációja; végül pedig a takarékoság szükségessége, amely — post equitem sedet atra cura — úgy a jó, mint a rosszvalutájú államok pénzügyminisztereinél sötét árnyként egyaránt jelentkezik.

Ami a mi pénzügyi politikánkat illeti, Hegedüs Loránt t. barátom ideje alatt az volt az irányzat, hogy minél erősebbnek kell bemutatni a külfölddel szemben ezt a koldusországot, hogy külföldi hitelt kaphassunk. A mi hitelképességünket igyekeztünk tehát ily módon mesterségesen növelni. Bebizonyosodott azonban, hogy mindaddig, míg a hadisare kérdése eltörölve vagy bárhogy elintéztve nincs, addig itt külföldi hitelre tulajdonképpen nem számíthatunk. (*Ügy van! jobbfelől.*) Azt hiszem tehát, hogy evvel a politikával feltétlenül szakítanunk kell. Én is azt vallom, — és nem hiszem, hogy a parlamentben bárki is az ellenkező nézetet vallaná — hogy tőlünk, akiknek az ország kétharmad részét át kellett szolgáltatnunk idegen megszállás alá, hadisarcot követelni nem lehet. (*Ügy van!*) Ez az ország mégis kénytelen foglalkoznia végleges döntéssig ezzel a kérdéssel; kénytelenek vagyunk feltétlenül foglalkozni azzal, hogy mi lesz az országból, ha tényleg komolyan vesszük ellenségeink ezt a jóvátételt. Én e tekintetben kétféle hírt hallottam; szeretném, ha egyik sem fedné a valóságot. Az egyik hír az, amely az angol és olasz álláspontot fedi s amely annál is inkább érdekel bennünket, mert az olaszokat szeretjük ünneplésben részesíteni, sőt egyes esetekben díszkardot is szoktunk nekik átadni, azonban még mindig nem látjuk az olasz nemzet nagylelkűségét, mint őszinte barátságunk megnyilvánulását. Sőt elsősorban éppen ők követelik tőlünk az 500 millió aranyfrankot, amelynek behajtása tulajdonképpen Magyarország megsemmisítését jelentené. (*Ügy van! Zaj.*)

A másik, enyhébb álláspont az angol álláspont. Ez sem sokkal enyhébb, mert tulajdonképpen húsz millió angol fontról beszél. Szeretném, ha egyik hír sem közelítené meg a valóságot, sajnos azonban — azt hiszem — nem tévedek a számok hitelességét illetően.

Nekünk tehát feltétlenül minél előbb meg kell változtatnunk a pénzügyi politikánkat. A pénzügyminiszter úr kötelező ígérteét bírjuk. Terjesszük elő tehát mielőbb a legreálisabb költségvetést. Valljuk be őszintén, hogy koldus, esonka ország vagyunk. Akkor talán a török viszonyok miatt későbbre halasztott hadisare ügyével bizonytalanságban tartott állami helyzetünket — talán — javítani

tudjuk még azzal, hogy megmutatjuk a külföldnek: itt semmiféle keresnivalója nincs.

Az én számításom szerint a mi költségvetésünk egy esztendőben 180 milliárdot tesz ki. Ez az a minimális szükséglet, amelyre a legnagyobb takarékosági elvek mellett is ennek a koldus országnak okvetlenül szüksége van. Amennyire számításaim nem esznek, mi ennek csak a felét, 90 milliárdot tudjuk csak fedezni, a másik 90 milliárd hiányzik és évről-évre növeli államadósságunkat.

Szükségesnek tartom ezzel kapcsolatban összehasonlítás céljából arról is szólni, hogy milyen a jó valutájú államok helyzete? A francia költségvetést pl. most októberben tárgyalta le a jó valutájú, gazdag, úgynevezett győztes államnak, a Gloire nemzetének parlamentje s a költségvetés bevallott deficitje is bizony nem kevesebb mint négy milliárd frank. *(Közbeszólás.)*

Ez azonban csak az első pillanatban látszik ennyinek; további négy milliárdra tehető az adósságuk azért, mert az a számítás, amelyet ők a németekkel szemben, a német hadisarc behajtásával kapcsolatban felállítottak, csődöt mondott, tehát ehez a számhoz még négy milliárdot bátran hozzátehetünk. Franciaországban különben az idén nagyon rossz termés volt, amennyiben az évi termés 88 millió q gabona helyett csak 64 millió métermázsa volt, tehát 24 millió métermázsa gabonát a külföldről kell előteremteni, ami az ő pénzük szerint körülbelül 2 milliárd kiadást jelent. Természetesen, amint nálunk szeretik szidni a kormányt, úgy a francia kormányt is alaposan megszidták ezért a rossz költségvetésért, főként Clemenceau lapja, az Echo National ment nagy erővel a kormánynak a pénzügyi politika csődje miatt. A német márkának esése ugyancsak nagy ijedtséget okozott. Természetesen érthető is volt ez az ijedelem és aggodalom, mert hiszen a frank végül is annyira csökkent a legutóbbi időben, hogy míg pl. békeidőben 25 frankért lehetett kapni egy font sterlinget és 5 frankért egy dollárt, a legutóbbi időben 48—52 frank helyett már 67 frankba került a font sterling és a dollár ára is 11-ről 15 frankra emelkedett.

Az angoloknál épúgy szükségessé vált a takarékoság. Amint Bonar Law beszédeiben több ízben mondotta, Angliának elsőrendű szükséglete a nyugalom, de utána mindjárt a takarékoság következik, mert a takarékoság az, amellyel a gyarmatokba való kívándorlások kívül a legjobban lehet enyhíteni a munkanélküliséget.

A francia költségvetésen kívül az olasz költségvetés is szomorú képet nyújt. Csak röviden akarom közölni, hogy ott egy képviselő szóvá tette, hogy tulajdonképpen nem 6870,000.000 líra deficitről lehet szó, amit Paratore állított, hanem Donati szerint legalább 7 milliárd 352 millió líráról. Épen így deficitet mutat fel a cseh költségvetés is, e fiatal, összetákolt államnak, a cseh republikának a költségvetése. Ezt azonban nem csodálom, mert ha $19\frac{1}{3}$ milliárdból a mai viszonyok között, amikor mindenki a lefegyverzésnek szükségességét hirdeti, példának okáért 1759 millió cseh koronát fordít-

tanak nemzetvédelmi célokra, amikor iskolai célokra csak 459 millió jut, akkor a deficit érthető. 711 millió cseh koronával emelkedett különben ott múlt év óta az állami adósságokból származó kiadások száma és évente mintegy 160 millióval a személyi kiadások. A csehek deficitje 3 milliárdra tehető. (*Drozdy Győző közbeszól.*) Cseho-Szlovenszkóban azonban a helyzet sokkal szomorúbb, mint ahogy a költségvetésből lehetne arra következtetni. Kállay teljhatalmú miniszter a beköszöntőjében azt mondta: „Azt akarom, hogy minden kémény füstölögjön Szlovenszkóban.” Ezzel szemben azonban a helyzet úgy áll, hogy a munkanélküliség egyre jobban növekszik, mindenki közmunkát akar, követel és könyörög s a munkanélküliek tábora csak azért nem okozott nagyobb bajokat, mert nagy részük kénytelen kivándorolni az országból. Egy statisztika áll előttem, Szmítka János mérnök statisztikája, mely szerint eddig beszüntették az üzemüket: a Hernádvölgyi Vasipar Rt. korompai gyártelepe, a Hamburger Papírgyár Poprádon, a Kelet-Szlovenszkói Fatermelők fűrésztelepei Jekelfalván, a Haltenberger-féle textilgyár Iglón, az istvánhutai és a garabói fűrésztelep, Merényben a Plander vasáru-gyár, a szomolnoki két fűrésztelep, a nagyőri és a sztrázskai textilgyár, azonkívül erősen redukálták az üzemüket és egy-két nap dolgoznak hetenként az Antoni- és a Walkó-gyárak Gölnicbányán, a Harmat-féle villamosforrasztó gyár Szepesváralján, a prakfalvai vasgyár, a Wein-féle textilgyár Késmárkon és a Reich-féle gépgyár Iglón.

Amellett mindenütt nagyobb méreteket ölt a munkanélküliség és amint egy lengyel lap, a Dziennik Poznanski írja, nemcsak a Szlovenszkóban, de magának Csehországnak a területén is egyre-másra buknak az ipartelepek. Így pl. november első felében Csehországban magában is 295 nagy cég bukott meg óriási veszteségekkel. Friedner 2,300.000 cseh korona, Weisz és Taussig cég Brünnben 2,100.000, Karamil cég Budejovicban 2,264.000, a Kóburg-művek 18,137.000 korona fedezetlen tartozást mutatott ki. A gyárak egymás után állanak meg s a gépeket és felszereléseket csomagolják és egymás után viszik ki külföldre idegen államok területére. Látjuk ebből, hogy tulajdonképpen a cseh-szlovák pénzügyi helyzet sem olyan irígylésreméltó, főleg azért nem, mert a szokolnak a stabilizációjával, a szigorú adózásokkal az egyéni fináncérdek a legteljesebb mértékben háttérbe szorult.

T. Nemzetgyűlés! Mindezeket csak azért akartam elmondani, hogy ebből is azt a következtetést vonjam le, hogy igenis van még reményünk arra, hogy a magyar helyzeten is tudunk segíteni, azonban nézetem szerint ehhez nagyon erős, kitartó munka kell és csak a nemzet jövőjébe vetett hit és erős nemzeti politika vezethet el bennünket a célhoz. (*Helyeslés jobbfelől.*) A legnagyobb örömmel konstátálom azt, hogy a nemzetgyűlésnek egyes pártjai igyekeznek demantálni, hogy az ő politikájuk összefüggésben volna a kommunizmussal vagy pedig az októbrizmussal.

Hogy Károlyi Mihályban csaldott a munkásság, ebben nem talállok semmi különöset, hiszen Károlyi Mihályban csaldni nem volt olyan nagy dolog, aki közelebbről ismerte tevékenységének értékét. Neki különben még mindig van ideje arra, hogy feltolakodjék és pénze, hogy a munkásságnak sürgönyöket küldjön. Legutóbb pl. az emigrációs munkásságnak küldött egy ilyen alkalmi sürgönyt, amikor az emigráltak októberi évforduló ünnepüket ülték (*olvassa*):

„Fájdalom, hogy ezt a napot nem ünnepeletem együtt az elvtársakkal. Erös a hitem, hogy az öntudatos proletáriátus egyesített erejével a munkásság el fogja érní célját: az új szociális világrend megteremtését. Ebben a munkában minden erőmmel a munkásosztály mellett fogok állni. Károlyi.” Azonban úgy tudom, hogy a munkásság nem nagyon kér ebből a támogatásból, sőt talán restellik is azok a képviselőtársaim a túloldalon, akik — pedig elég szégyen, ma is megtörténik a nemzetgyűlésen — Károlyi Mihályt éltetni szívesek, mert méltóztassék tudomásul venni, Károlyi Mihály bolsevista volt. Azok részére, akik nem tudnák, hogy Károlyi Mihály kommunista volt, talán a Népszava 1919 június 4-iki hírével szolgálhatok. (*Propper Sándor*: Nagy tévedés! Ő még szocialista sem volt! (*Zaj*.) Egy értekezleten, melyet Hamburger elvtárs vezetett, mikor a szovjet hajójának összes eresztékei már recsegték és lehullóban volt a szovjet csillaga, jónak látta Károlyi a fehér pénz mellett, mint a Hangya politikai biztosa, beszédet mondani, sőt nemcsak emellett, hanem az árucesereforgalom mellett is, melyet akkor szükségesnek találtak, biztató szavakat ejteni. Talán nem lesz érdektelen, bár előrehaladott az idő... (*Zaj a baloldalon*.)

Elnök: A házszabályok 251. §-a szerint az elnöki előterjesztések, irományok és kérvények bemutatása a napirendre szánt idő utolsó félórájától kezdve történik. Ez az idő elérkezett s így kénytelen vagyok a képviselő urat kérni, hogy szíveskedjék beszédét befejezni.

Pár percre kérném csak a meghosszabbítást. (*Zaj a szélsőbaloldalon. Közbeszólás. Jobbfelöl Halljuk! Halljuk!*) Kérem a Ház engedélyét, hogy tíz perccel tovább beszélhessek. (*Helyeslés a jobboldalon és a középén*.)

(*Olvassa*): „Erdélyi elvtárs után Károlyi Mihály jelentkezett szólásra és a következőket mondotta: Mint a Hangya szövetkezet politikai biztosa vagyok bátor felszólalni. A tanácsköztársaság jelenlegi helyzete stabil és én úgy látom, hogy meg fog ismétlődni a francia forradalom esete, hogy száz ellenséget leverve, szabad országot teremtünk és újjáalkotjuk az országot. Minden veszély el van hárítva akkor, ha a falu és a város megtalálják egymást.” T. i. akkor erre nagy szükség volt! (*Továbbolvassa*):

„Mert az ellenség jön, jön a korbácsesal, reakcióval és nem fog különbséget tenni a falu és a város proletárja között. Jön a falu ellen is és a föld népe megint húzni fogja az igát és ha a falu ehez hozzájárul, úgy meg is érdemli az igát és a korbácsot. Ezért nagyon fontos a eseremegindítás.” Azután azt mondja (*olvassa*): „A másik,

amely szorosan összefügg ezzel: a pénzkérdés. A pénzt el kell ismerni, el kell fogadni, mert ezzel nemcsak a saját kormányunkat ismerjük el, hanem lehetővé tesszük, hogy élni tudjunk. A tanácskormány nagyon helyesen gondolja, hogy az árucserét megnyitja, de nem azért, hogy a pénzt ne értékeljük, hanem megkönnyíteni akarja a helyzetet, ha minden pénzt elfogad és így az egyesekben is bizalmat ébreszt minden pénznem iránt, amit az egyeseknek is el kell fogadni." Azt mondja később *(olvassa)*: „Én mindent elkövetek arra, hogy ne csak ezeket a szerveket tartsuk fenn, hanem újakat is létesítsünk." Majd azt mondja *(olvassa)*: „Kell, hogy az új szellem áthassa ezen szerveket!"

T. Nemzetgyűlés! Nem csodálom, ha ezek után Károlyi Mihályt talán feleslegesen üdvözlik egyesek, akik benne az októbrizmusnak a megtestesítőjét látják, mert ő tulajdonképpen bolsevista volt. Azon sem csodálkozom, hogy az én szocialista képviselőtársaim nem orientálódnak már a kommunizmus felé, amelyet Richter Jenő német birodalmi képviselő „A szocializmus diadala után" című munkájában látnoki szemekkel festett le előre. Hiszen a legegyszerűbb közigazgatási kérdés is olyan komplikált volt a tanácskormány alatt. Ha betört egy ablak, — méltóztassék megengedni, hogy felolvassam, hogy a tanácskormány alatt mikép történt ennek az ablaknak megcsináltatása *(olvassa)*: „1. A lakó tartozik a ház-bizalmival igazoltatni, hogy a törött ablak pótlására szükség van. 2. Ezen igazolványt a kerületi munkástanács műszaki hivatalával láttamoztatni kell. 3. E láttamozott igazolvánnyal a kerületi üvegesüzembe kell menni, honnan egy felmérőt küldenek ki a méretek megállapítására és az árak kiszámítására. 4. A méretjegyzékkel az üvegezési központba kell menni *(Derűltség.)* és a már megállapított árat, illetve összeget befizetni. 5. Az összeg kifizetése után az üvegezési központ munkajegyet állít ki, amely jegyet a kerületi üvegesüzembe kell vinni. *(Derűltség.)* 6. A munkajegy beszoigáltatása után az üvegesüzem kiküldi munkásait a kívánt munka elvégzésére." *(Élénk derűltség jobbfelől és a középén.)* Tehát a kommunizmus szerint olyan egyszerű volt az eljárás, hogy épen kétszerannyiba került az adminisztráció. *(Zaj balfelől.)*

T. Nemzetgyűlés! Én nem csodálkozom ezen és örömmel konstátalom azt is, ha önök talán tiltakoznak a kommunizmussal való összefűzés ellen, előbb Szeder Ferenc t. képviselőtársam is erről beszélt. Azonban én azt hiszem, hogy önök nem azért nem kommunisták, mert nem szeretnének kommunisták lenni. *(Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* önök nem azért nem kommunisták, mert önök, akik — hiába — staffage voltak, elnőköltek a munkástanács ülésein, hiszen Farkas István t. elvtárs úr is volt szíves májusban nagy beszédet mondani a szovjet mellett, Jászai Samu elvtársról is tudom, hogy beszédet mondott a szakszervezetek törhetetlen hűsége mellett *(Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* — nem lennének szívesen ma is azok, hanem mert önök teljes mértékben restellik, szégyenlik, hogy

akik mellett szónokoltak, azoknak kivételes képességeikben milyen rettenetesen csalódtak. Lehet, hogy azért, mert nem voltak elég radikálisak, de lehet, hogy azért, mert túlradikálisak voltak, lehet, hogy keveslik azt az 587 áldozatot, amit kimutat Váry Albert, lehet, hogy sokallják, de megnyugtathatom, hogy Szovjet-Oroszországban is kiábrándultak a kommunizmusból, bár sokkal radikálisabb volt, mint az itteni.

A Gazetta Varsavska közli, hogy milyen pusztítást okozott az orosz szovjet. E kimutatás szerint 28 püspököt, 1215 papot, 6700 tanítót, 8800 orvost, 54,500 katonatisztet, 15.000 rendőrtisztet, 260.000 légénységi állományú katonát, 13.000 földbirtokost ítélték halálra, de míg a középosztályból csak 355.000 mártír került ki, addig a munkásságból 200.000, a parasztságból pedig 815.000 áldozata volt az internacionalénak, úgyhogy összesen 1 millió 764.000 embert végzett ki a népboldogító szovjetkormány. *(Egy hang jobbfelől: Rablógyilkos banda! — Közbeszólások.)*

Én ismétlem, nem csodálkozom önökön, de ebből még nem következhetik az, hogy önök olyan túlságosan hangosak merjenek lenni a nemzetgyűlésben, nem következik az, hogy felemelt fővel jár hassanak itt köztünk, *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* hogy parázs tüntetést rendezhessenek egy Garami, egy Lovászy mellett... *(Hosszantartó nagy zaj és folytonos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Garami, csak azért is!)* *(Közbeszólások.)* ...akiknek meg tudom talán bocsátani összes bűneiket, akiknek meg tudom bocsátani összes tetteiket, amiket ebben az országban elkövettek, de nem tudom megbocsátani *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Garami! Éljen Lovászy!)* azokat a cikkeket, azokat a hazaáruló cikkeket, amelyeket a Bécsi Magyar Ujságban, a Jövőben mint magyar emberek elhelyeztek. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Garami! Éljen Lovászy! Felkiáltások a jobboldalon: Be a vörösbe! — Rothenstein Mór: A tanácskozási idő lejárt! Kétféle mérték! — Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Rendre! Rendre!)* Rögtön befejezem.

Elnök: Rothenstein képviselő urat rendreutasítom. *(Zaj.)* Csendet kérek. Megjegyzem, hogy bármelyik oldalról szólaltak is fel eddig a képviselők, a napirend letárgyalására szánt idő után nyolc-tíz pernyi időt mindig engedett az elnök. Kérem a képviselő urat, hogy letelvé a tanácskozásra szánt idő, méltóztassék felszólalását befejezni, a képviselő urakat pedig kérem, méltóztassanak esendben maradni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

T. Nemzetgyűlés! *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Befejezem beszédemet. Csak azt akartam mondani még, hogy a mai nyomorúságos helyzetből másként előrevinni ennek az országnak az ügyét nem lehet, mint olyan éber, körültekintő politikával, amit az angol watchful waiting-nek nevez, olyan politikával, melynek az önök által hirdetett nemzetköziség helyett egyik alap-

pillére a nemzeti szellem, másik alappillére pedig az önök által hirdetett vallástalanság helyett az Istenbe vetett hit. (*Éljenezés a jobb-oldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.*) A magyar ügyet kell szolgálnia a mai viszonyok között mindenkinek. A magyar ügyet szolgálja az is, aki... (*Hosszantartó nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Csendőrrrel és terrorral! Zaj a jobboldalon.*) (*Farkas István közbeszól.*)

Elnök: Szíveskedjenek csendben maradni és engedjék meg, hogy a képviselő úr befejezhesse beszédét.

A mai súlyos, nehéz viszonyok között más kötelessége nem lehet minden nemzetgyűlési képviselőnek, mint a magyar ügyet szolgálni. (*Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.*) A magyar ügyet kell szolgálni az ellenzéki oldalon is. (*Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: De nem a rendtörvénnyel!*) Az ellenzéki oldalon is lehet szolgálni a magyar ügyet... (*Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Lehet?*) a nemes értelemben vett kritika fegyverének használatával és lehet szolgálni azon az oldalon is, amelyen mi vagyunk, a kormánynak minél erősebb alátámasztásával és támogatásával. Ma semmi sem árt azonban jobban a nemzet jövőjének, mint a gyűlölet politikájának aknamunkája és a konkolyhintés. A magam részéről bár az indemnitási törvényjavaslatot nem úgy fogom fel, mint a bizalom vagy a bizalmatlanság kérdésének megnyilvánulását, mégis, minthogy Bethlen István gróf politikája iránt a legteljesebb bizalommal viseltetem, az indemnitásról szóló törvényjavaslatot általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. (*Élénk éljenezés és taps a jobboldalon. Szónokot számosan üdvözlík. Nagy zaj a baloldalon.*)

ORSZÁGOS TESTNEVELÉSI TANÁCS

Új ciklust nyitó teljes ülés.
ELNÖKI MEGNYITÓ BESZÉD.

(1924. január 7.)

TISZTELT TELJES ÜLÉS! Soha nehezebb időben a haza sorát előbbrevinni hivatott kormány a hajórúdnál még helyet nem foglalt, de soha a közélet legszerényebb polcán is annyi nyomorúság, annyi keserűség és a nemzet legelemibb, de legszentebb érdekeivel szemben mutatkozó megannyi szöges ellentét nem jelentkezett, mint ma, amikor a Trianonnal megpecsételt kegyetlen elbukás a nemzeti élniakarás minden vonatkozásában, a mai államélet minden megnyilvánulásában lelketlen hidegséggel érezteti mindent bénító, mindent sorvasztó hatását.

Soha nehezebb nem volt cselekedni, soha nehezebb nem volt alkotni felelősségteljes pozíciókban, mint ma.

Ma vállalkozni nagy nemzeti feladat megoldására, ma bocsátkozni az ország jövődjé érdekében küzdelembe a lehetetlenségek ellen, nagy elhatározást, törhetlen akaraterőt és tennivágyást jelent. Mert mindenekelőtt és mindenkinek egyformán számolnia kell elvégre azzal, hogy a rideg valóság könnyen pozdorjává zúzza a legnemesebb törekvéseket is, mert a leghazafiasabb tervek is szétmorzsolja a reánk nehezedő malomkő, a trianoni béke és halálra sorvasztja a nemzet életerejét a vasabroncs, a trianoni határ, amelyre a megcsönkített élet ezernyi nehézségei vertek fájdalom, már is patinát.

Ily szomorú látóhatár mellett, amikor nehézveretű koporsóba akarták és akarják fektetni idegen bűnös kezek a magyar jövődjét, egyetlen reménysugarunk, ha egy boldogabb, ha egy erősebb, ha egy teheredzettebb, munkabíróbb, felvértezettebb nemzedéket tudunk nevelni, egy új generációt adni ennek a Maradékerszágnak. Olyat, amelynek muniója a nemzeti szellem, olyat, erőset, mely megalkuvást nem ismer, olyat, amely hivatva lesz Nagy-Magyarországot, mindnyájunk Magyarországot megteremteni.

Az Országos Testnevelési Tanács mindenkor e nagy eszmekörnek állt szolgálatában, de régi feladatkörét a Magyar Tragédia meghatványozta. Oly nagynevű előd után, mint Berzeviczy Albert, átvenni e meghatványozott munkakört, megtisztelően súlyos feladat!

Elvállalásához elsősorban bátorság és lángoló hazaszeretetből fakadó kötelességérzet kell, egyszersmind az a biztos tudat, hogy az egyéni erő fogyatékoságát a kipróbált munkatársak edzett ereje és lelkesedése pótolni s e vállvetett munkálkodás az élénk tornyosuló akadályokat elhárítani fogja.

Amikor az elnöki széket elfoglalom és amidőn a Tanácsot a nagy nemzeti munkának önzetlen elvégzésére felhívni szerencsém van, elsősorban hálás köszönetünket kell kifejeznem a régi Tanács elnökének odaadó munkásságáért és nem mulaszthatom el, hogy mélyre ne hajtsam az elismerés zászlaját azért a nemesveretű tevékenységért, amelyet Berzeviczy Albertnek, a magyar közélet e kitűnő nagy fiának és mindenkori büszkeségének böles útmutatásával és nagyszerű vezetésével a régi Tanács minden egyes tagja végzett.

E kedves kötelességteljesítés után néhány rövid szóban programot kívánok adni. Lehetővé teszi pedig ezt elsősorban az a körülmény, hogy a kultuszminiszteri székben olyan férfiú ül, akiben mi mindnyájan megértő hivatottságot és a cselekvésre erőt látunk és akiben bízunk, hogy e sorsdöntő nemzeti ügy diadalra jutása elé szűklátókörű bürokratizmusból odavetett akadályokat hamarosan szétteri és megsemmisíti. És hogy ez így lesz, arra nézve egyelőre annyit, hogy még annál az időnél is rövidebb idő alatt, mint azt az igen tisztelt Tanács tagjai talán e pillanatban gondolni méltóztatnak, igazolást nyer reményeink jogosultsága.

Rövid elnöki működésem alatt szerzett tapasztalataim — maguk a tények — jogosítanak fel e kijelentés megtételére.

Amidőn mult év november hó 18-án a Főméltóságú Kormányzó Úrtól elnöki kinevezésemet kézhez véve, az elnöki széket átvettem, tehát nem is rövid két hónap alatt, a következők történtek:

A kultuszminisztérium épületében nyert elhelyezést az Országos Testnevelési Tanács és ezzel az a kívánatos jó viszony, amely a Tanács és a kultuszminisztérium között mindenkor szükséges, hogy fennálljon, sokkal bensőségesebb, sokkal közvetlenebb lett. De az érintkezést sokkal könnyebbnek tette az az intézkedés is, hogy a kultuszminiszter a társadalmi sportegyesületeknek és az egész magyar sporttársadalomnak régi kívánságát, amelyet az Országos Testnevelési Tanács annyiszor juttatott már a multban illetékes helyen kifejezésre, honorálandó, felállította a testnevelési ügyosztályt, amelynek szimpatikus és hozzáértő vezetőjében, Felicides Román miniszteri osztálytanácsos úrban nagy nemzeti munkánk végzéséhez rendkívül értékes munkatársat nyertünk. A harmadik, reánk nézve nagyjelentőségű lépése volt a kultuszminiszter úrnak, hogy a Testnevelési Törvény Végrehajtási Utasításának mielőbbi kibocsátása érdekében az elmúlt év december folyamán ankétot hívott egybe, amelyen a társmisztériumok kiküldöttein kívül a Tanács jelenlegi vezetősége, a Magyar Atletikai Szövetség és a Magyar Olimpiai Bizottság elnökei vettek részt. Ezen az ankéton nyert megállapítást, hogy nem a kultuszminisztériumban van a hiba a Végrehajtási

Utasítás késedelmes kibocsátását illetően, hanem másutt, amiért is a helyzet sürgős tisztázása végett szükséges lépések haladéktalanul megteendők. És ezen az ankéton hangzott el és találkozott általános helyesléssel az a miniszteri nyilatkozat, mely szerint a Testnevelési Alap alapszerű kezelése mielőbb visszaállítandó. Itt nyertünk értesülést arról is, hogy a kultuszminiszter ez ügy érdekében törvényjavaslatot készítettett el, amelyet azóta megfelelő indokolás kíséretében, hozzájárulás céljából el is juttatott a pénzügyminisztériumhoz. Ezzel az aktussal az Országos Testnevelési Tanács régi kívánságai terelődtek helyes mederbe és mi reménységgel és bizalommal eltelve várjuk e ránk nézve lét és nemlét kérdésében a további fejleményeket.

Talán nem lesz érdektelen, ha e kérdésnél megállva, fölidézem a Tanács igen tisztelt tagjainak szíves emlékezetébe azokat a törvényhelyeket, amelyek bennünket a legközelebből érdekelnek.

A hazai testnevelés anyagi ügyét érdeklő legelső törvény az 1913. évi XIII. t.-c.; a lex Gerenday. E törvény második szakasza akként intézkedett, hogy a kölcsönös fogadásokra (totalizátorra) fel tett összegekből a c) pont szerint az egyéb célokra levonásba kerülő 12%-on felül a további 2% az állampénztárba szállíttatik be. Az így befolyt összeg, annak egyötöde kivételével, (mely összeg külön alapszerűen kezelendő s a földművelésügyi miniszter által turisztikai célokra, valamint a tárcája keretébe tartozó iskolák hallgatóinak testedzése és egyéb hasonló célok előmozdítására fordítandó), tehát az eredeti összeg $\frac{4}{5}$ -e, a kultuszminiszter által egységesen alapszerűen kezelendő és ezt az összeget a honvédelmi miniszterrel egyetértően minden évben részletes költségvetési tervezet szerint kizáróan a testnevelésnek, valamint a testedzésnek, az ország lakosainak széles rétegeiben való meghonosítására és fejlesztésére kell fordítani. E törvény 3. szakasza azután az üzletszerű vagy nyilvános versenyfogadásokat közvetítő egyeseket vagy vállalatokat vontatta illeték alá, mely illeték ugyanolyan arányokban volt felosztandó a két minisztérium között, mint a totalizátorból származó fentebbi jövedelem. Ezt az alaptörvényt az 1921. évi indemnitási törvény; az 1921. évi II. t.-c. 7. szakasza akként változtatta meg, hogy $\frac{1}{2}$ %-kal felemelvén az egyéb célokra addig adott 12%-nyi összeget, a testnevelési célokra szánt és a totalizátorfogadásokból befolyó 2%-ot 8%-ra emelte fel, azzal a hozzáadással, hogy az így befolyó összeg a kultuszminiszteri tárca költségvetésében a Testi nevelés cím egy külön rovatán számolandó el bevételben, ezzel szemben azonban az alapok megszüntetendők.

Az 1921. évi XXXIV. t.-c. 11. szakasza azután az 1913. évi XIII. szakaszainak további módosítása iránt intézkedett. Megtartotta azonban az alaptörvényben meghatározott arányt a bookmaker fogadási irodák illetékeinél és így 1921 január 1-jei hatállyal 2%-ot rendelt a testi nevelés céljaira a kultuszminiszteri tárca költségvetésébe bevételezni. Az alaptörvénynek e két indemnitási törvényben történt

megváltoztatása után a harmadik, szintén indemnitási törvény; az 1922. évi XVII. t.-c. 29. szakasza foglalkozik a testnevelés anyagi kérdésével. E törvényhelyben a pénzügyminiszter arra nyert felhatalmazást, hogy a totalizátórfogadásokból az állampénztárba beszállítandó 8%-os összegnek legfeljebb felerészét átengedheti a Magyar Lovaregylet részére, az általa versenypályaépítés céljaira felveendő költsön szolgáltatáshoz való hozzájárulás fejében.

Már most, vessünk egy futópillantást ezek után arra, hogy az elmúlt esztendőben a testnevelés nemzeti ügyének istápolására milyen összegek fordítottak?

Csak a totalizátorra feltett fogadások évi forgalma az elmúlt évben a 12 milliárd 349 milliót meghaladta.

A Magyar Lovaregylet versenyeinek forgalma a 6 milliárd 201 milliót, az üggető versenyeké a 2 milliárd 835 milliót, a Pestvidéki Versenyegetlet versenyeinek forgalma az 1 milliárd 875 milliót, az Urlovasok Szövetkezetének totalizátórforgalma pedig az 1 milliárd 371 milliót meghaladta. Ezek közül bennünket legközelebből a Magyar Lovaregylet versenyei érdekelnek, amely egyesület új pályája tudvalevően jobb esetben 1924 őszére, de legkésőbb 1925. évre elkészül és így remélhető, hogy annak közelsége folytán ez a forgalom a jelenlegi forgalmat és így az abból származó bevételt sokszorosán fogja felülmúlni.

Az a 4 százalék, melyet az 1922. évi XVII. t.-c. 29. §-a alapján pályáépítési célra a pénzügyminiszter a Lovaregyletnek átengedett, 493 millió 967.676 K-t tett ki az elmúlt évben.

Ennek az összegnek azonban más úton való pótlásáról — amint azt a törvény előírta, — gondoskodás nem történt. De még a hazai testnevelés ügyét egyébként megillető másik 4% sem volt az ország szomorú anyagi viszonyai következtében teljes összegében eredeti céljára fordítható, úgyhogy csak 219 és félmillió K-t tett ki az az összeg, amelyet a kultuszminiszter, mint a hazai testnevelés legfőbb óre és istápolója, e nagy ügyre fordíthatott.

Ha tekintetbe vesszük, hogy ez az összeg is három részre osztandó, úgy az iskolai, valamint az iskolán kívüli testnevelés és a társadalmi sportegyesületek támogatására az elmúlt évben egyenként 70 milliónál több nem esett, ami kb. 9800 békebeli, tehát aranykoronának felel meg.

Eme összegnek abnormális csekélyisége az Országos Testnevelési Tanács legfőbb feladatává teszi az anyagi kérdés sürgős rendezését, amelynek biztosítására, mint fentebb említettem, az első lépés, hogy a Testnevelési Alap alapszerű kezelése visszaállíttassék,*) hogy legalább ez az összeg fordíttassék a testnevelés céljaira az 1913. évi XIII. t.-c. rendelkezése szerint.

Mert akármilyen nagy előhaladást is jelent, hogy kultusz kormányunknak 1923—24. évi költségvetésében sokkal nagyobb összeget

* 1924-ben megtörtént.

látunk mint rendes kiadást felvéve, (az iskolai testi nevelésre félévre 200, az iskolán kívüli testi nevelésre 212, a társadalmi és sportegyesületek támogatására 250 és a turisztikára 30 milliót), mindez nem nyugtat meg bennünket, mert pénzünk értékének rendkívüli ingadozása következtében megtörténhetik újból az, ami az előző évben történt, hogy oly nagy változás áll elő hamarosan a pénz értékében, hogy amidőn az összeges kiutalására kerül a sor, az szinte teljes értékét veszti. Ezért szükséges az állandó jövedelmi források biztosítása.

Csak az anyagi kérdések rendezése után kerülhet a sor a modern viszonyoknak megfelelő Testnevelési Főiskola felállítására, valamint a Nemzeti Stadion felépítésére, amelyeknek a viszonyoknak megfelelő mielőbbi létesítéseért az Országos Testnevelési Tanács nem fog megszűnni harcolni soha!

Addig is, míg a Testnevelési Főiskola, vagyis a modern testnevelőképző felállítható lesz, sürgős tennivalónk lesz a testnevelő tanárképzés reformja, mely ügyben remélhetően a testnevelési ügyosztály útján a kultuszminisztériumnak mielőbb újabb értékes javaslatokkal szolgálhatunk.

A testnevelő tanárképzés jelenleg — fájdalom — szünetel és így mindent meg kell tennünk, hogy ezen a tűrhetetlen állapoton mielőbb változtassunk. Az iskolai testnevelés, valamint a eserkészet hazafias ügyének istápolására szintén nagy gondunk lesz a jövőben. Az iskolai látogatásokra több időt fordítunk és minden tekintetben támogatni fogjuk a kultuszminisztert reformtörekvéseiben.

Rendkívül nagy horderejű kérdés végül, amelynek istápolása épen az OTT 3. szakbizottságának a feladata: az iskolán kívüli testnevelés nemzeti ügyének előbbrevitele.

Ehez azonban a testnevelési törvény végrehajtási utasításának remélhető mielőbbi kibocsátása szükséges. Azt hiszem felesleges hangoztatnom, hogy nem lehet szebb integritási kérdés, nem lehet megoldásra váró magasztosabb feladat, mint a haza ifjúságának kiképzése, mint a magyar jövőendő tervszerű előkészítése.

De támogatnunk kell a külön szövetségek égisze alatt működő társadalmi egyesületeket is nemzeti munkájukban, mert nem szabad sohasem elfelejtenünk, hogy azt, hogy a magyar sport oly magas nívóra emelkedett és hogy az olympiai versenyeken is mindig babérkoszorúzta a trikolórt, azt elsősorban az önzetlenül működő társadalmi sportegyesületeknek köszönhetjük.

A társadalmi sporttestületek mellett még a sajtónak kell őszinte köszönetet mondanunk abban a reményben, hogy úgy a sportszövetségek, mint a társadalmi egyesületek, valamint a sajtó a jövőben épúgy mint eddig is mindenkor, az előrehaladás fáklyavivői lesznek.

Köszönetet mondok tehát a sajtónak ügyünk érdekében mindenkor kifejtett odaadó tevékenységeért, egyszersmind arra kérem,

hogy a jövőben is bizalommal eltelve várja küzdelmes munkánk eredményét és ne vonja meg tőlünk sohasem szeretetteljes támogatását.

Végül — last, but not least — hálás köszönetemnek kell kifejezést adnom, hogy kultuszminiszterünk személyes megjelenésével a Tanács első alakuló ülésének fényét emelni és ezzel nemzeti küzdelmünk nagy jelentőségét hivatalosan újból is elismerni méltóztatott s amidőn még megköszönöm az igen tisztelt tanácsstagok szíves érdeklődését, abban a biztos reményben, hogy kipróbált munkatársaim segítségével a Magyar Úgy zászlaját biztos diadalra fogjuk vezetni és azzal az erős hittel, hogy ezen az úton haladva, mielőbb elérjük Mindnyájunk Magyarországot, az Országos Testnevelési Tanács alakuló ülését megnyitom. *(Hosszantartó lelkes éljenzés és taps.)*

II. NEMZETGYŰLÉS

Az Országos Testnevelési Alap
visszaállításáról szóló törvény-
javaslat tárgyalása.

(1924. február 29.)

TISZTELT HÁZ! Én is azt hittem, hogy nem fogok a szőnye-
gen fekvő kérdéshez, az előttünk fekvő tárgyhöz felszólalni, mert
szerintem minden olyan kérdés, amely szoros összeköttetésben áll a
háborúban lerongyolt magyar nemzet fizikai erejének gyarapítá-
sával, minden olyan kérdés, amely igazi magyar ügy, tulajdonképen
feleslegessé tesz mindenféle vitatkozást ebben a parlamentben. *(Ügy
van! jobbfelől.)* Ezzel szemben minden magyar embernek egységes
fronton kell lennie. *(Ügy van! jobbfelől.)* Teljesen felesleges tehát a
vita az előadó értékes beszéde és a kultuszminiszter szakavatott
előadása után.

Hogy mégis szólásra jelentkeztem, ennek oka röviden az, hogy
szocialista képviselőtársaim nem is annyira erre a törvényjavaslatra
való tekintettel, hanem az ezt megelőzően kiadott rendeletre hivat-
kozva, valóságos attakot intéztek e javaslat ellen, pedig éppen az ellen-
zéknek kinevezett vezére, Szilágyi Lajos t. barátom fejtette ki, hogy
ez ellen a javaslat ellen senki sem fog tiltakozni a túlsó oldal részéről.

Én csak egészen röviden kívánok felszólalni. Részben bizonyos
megnyugtatóssal kell szolgálnom szocialista képviselőtársaimnak. Ők
t. i. a levante-egyesületekben, vagy amint Várnai Dániel t. kép-
viselőtársam mondotta, „spanyolfal” és egyéb kitételekben rém-
képeket látnak, rémképeket, amelyek nincsenek. Előtte nem ismer-
etlen, t. Ház, az ő rémképfaragó mesterségük, hiszen egyszer
Propper Sándor képviselőtársam — sajnálom, hogy most nincs jelen
— azt a közbeszólást kockáztatta meg például, hogy engem a csendőr-
szuronyok választottak meg. Miután ama ritka hollók egyike vagyok,
aki még személyes kérdésben, mint képviselő, egyszer sem vettem
igénybe a t. Ház figyelmét, e felszólalásomnál ragadom meg az alkal-
mat, hogy erre is válaszolhassak. A t. képviselő úr először elfelejtette
azt, hogy a választások során az én kerületemben történt meg az a
ritka eset, hogy a választások előtt pár nappal a Népszava meg-
dicsérte a főszozolgabíró t. pártatlanságáért. *(Közbeszólás.)* Én
nem akarok a szocialista terrorról beszélni, hogy egyes szó-
lősgazdák nem kapnak munkást, ha nem szavaznak szocialista
ellenfelemre, nem akarok ma szólni arról, hogy egyes kereskedők
nem kapnak vevőket, hogy a borbély kénytelen jelentkezni, hogy ne

kelljen szavaznia, mert különben kundschaftjait elveszíti. (*Pikler Emül közbeszól.*) És a többi!

Kijelentem azonban, hogy vettem fáradságot magamnak annak megállapítására, hogy Hont vármegyében az egész megye területén a választások alatt hány csendőr volt, hogy legalább a szuronyokkal tisztában lehessenek. Hitelesen megállapítottam, hogy az egész vármegye területén a felemelt csendőrlétszám 54 volt. Tessék ezt 25-tel elosztani, akkor kijön 2·1 vagy 2·2 csendőr, (*Derűlttség jobbfelől.*) ennyi esett egy népes községre. Én azt hiszem, mégsem valószínű, hogy előfordulhatott a választások történetében, hogy 2·1 vagy 2·2 csendőr ilyen nagy arányú véleménykülönbséget idézhetett volna elő.

Én tehát, mondom, hozzá vagyok szokva ezekhez a rémképekhez. De ki kell jelentenem a tisztelt képviselő urak előtt, hogy sem a levente-egyesületek, sem pedig a testnevelési törvény végrehajtási rendeletében foglalt egyéb dolgok abszolúte nem céloznak semmi mást, mint a magyar nemzet leromlott közegészségügyének, leromlott ifjúságának talpraállítását.

A t. képviselő úr azt említette, hogy a munkásegységek rendkívül kellemetlen helyzetben vannak, amennyiben nem részesülnek a legteljesebb elismerésben. Másik célja felszólalásomnak éppen ide vonatkozik. Sietek kijelenteni, miszerint a munkás testedző egyesületekkel szemben a multban és mindenkor a legnagyobb elismeréssel viseltettünk. És amint az előbb közbeszólás alakjában voltam bátor megemlíteni, részletes kimutatással fogok szolgálni Várnai t. képviselő úrnak, hogy miben és miként nyilvánult meg már az előző évek során ez a jóakarát. T. képviselő urak, nincsen demokratább terrénüm a politikai életben, mint éppen a testi kultúra. Ezt méltóztassék tudomásul venni. Itt nincs semmiféle különbség azok között, akik ennek a testi kultúrának ideális munkásai; nem kérde ott senki, hogy kérges-e az illető tenyere, (*Úgy van! jobbfelől.*) hogy az illető munkás-e, hol született, ki volt az apja, ki volt az anyja, vagy esetleg mint hivatalnokembernek lerongyolódott-e az öltözete ülő foglalkozása következtében.

Méltóztassanak tehát nyugodtak lenni, a testi kultúra éppen az a terrénüm, ahol a legdemokratikusabb felfogás szerint senki sem néz egyebet, csak a közös nagy célt. (*Helyeslés.*) Itt semmiféle osztályellentét nincs és arra kérem a túloldalt, hogyha van olyan terrénüm, ahol osztálykülönbség nincs, ne méltóztassanak ott felidézni az osztályellentéteket, ne méltóztassanak diszharmóniát hozni oda, ahol harmónia van, ahol munkás, hivatalnok, köztisztviselő, magántisztviselő vagy katona egyformán megfér békés egyetértésben egymás mellett. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Ezt azért voltam bátor megemlíteni, t. Ház, mert a t. képviselő urak többször kifogásolták, hogy a Testnevelési Tanácsban nincsenek képviselve a munkások. Tessék tudomásul venni, hogy a sportban differencia nincs; azok a munkások a különböző szövetségekben igenis kiveszik a dologból a részüket és akiket ők az elnöki székbe

saját autonóm joguknál fogva ültetnek, az foglal helyet a Testnevelési Tanácsban.

Kéthly Anna t. képviselőtársam — sajnálom, hogy ép most távozik — megemlített a tüdővész kapesán néhány dolgot. Erre a tέρre nem akarok már rátérni, miután épen én voltam abban a szerencsés helyzetben, hogy a t. Ház a tüdővész kérdésével, a gyermekvédelem kérdésével, az anyavédelem kérdésével — azt hiszem, az unalomig — foglalkoztathattam. Egyik beszédemben fel is hoztam, hogyha talán igazuk is van a képviselő uraknak a tekintetben, hogy a test egészségéhez mindenesetre elsősorban a jó táplálék szükséges, ne méltóztassanak azonban elfelejteni azt, amit a bizottsági tárgyalások alkalmával is megemlítettem, hogy Poroszországban statisztikailag bizonyították be, mily óriási mértékben csökkent már azáltal is a tüdővész, mert az emberek a szabad levegőre, a napsugaras természetbe mentek ki és a szabad levegőn töltve el az időt, a test fokozott mértékben tudott ellenállani a tüdővész bacillusainak.

Rövid felszólalásom harmadik célja az, hogy önökkel szemben, akik ebben a rendeletben a nemzeti és hazafias jelzőket kifogásolják, ezt a törvényjavaslatot — mögöttem a munkások tízezreivel, akik a polgári társadalommal vállvetve sürgették e korszakalkotó törvényjavaslatnak létrejöttét — a legnagyobb melegséggel üdvözöljem és azt abban a biztos reményben, hogy a kultuszminiszter nem fog megállni ezzel a javaslattal nagy nemzeti céljainak elérésében, elfogadom. *(Élénk éljenzés és taps a jobboldalon és középen.)*

II. NEMZETGYÜLÉS

A Házsabályok módosításáról
szóló javaslat tárgyalása.

(1924. december 1.)

TISZTELT NEMZETGYÜLÉS! Az előadó úr értékes előadásában célzott az angol parlamenti élet egyes főbb eseményeire és előttem szóló Griger Miklós t. képviselőtársam is beszéde elején kijelentette, hogy tulajdonképpen parlamentárizmus ma csak Angliában van. Engedtetsek meg nekem, aki nemzeti érdeknek tartom, hogy a házsabályoknak szőnyegen fekvő kérdése a legnagyobb tárgylagossággal és a legnagyobb körültekintéssel nyerjen mielőbb végleges elintézészt, hogy a kérdés historikumával kizáróan és speciálisan angol szemüvegen keresztül részletesebben foglalkozzam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Washington György, akit az 1789-es emlékezetes dátum szőlított a reszpublika élére és aki kétségtelenül a világtörténelem egyik legnagyobb alakja volt, mondotta egyszer épen a függetlenség visszaszerzésének tapasztalatai alapján, hogy az emberek a boldogságukra legalkalmasabb rendszabályokat sem fogadják el és teljesítik kényszerítő eszközök közbenjötte nélkül. Azt hiszem ezt a böles és kétségkívül tiszteletreméltó élettapasztaláson alapuló ténymegállapítást a magyar viszonyokra nézve is nyugodtan elfogadhatjuk. Az angolok nem is skrupulizáltak sokat, amikor cselekedni kellett. Soha sem riadtak vissza kényszerítő eszközök igénybevételétől, amikor annak szükségét látták. Nem riadtak vissza a kényszerítő eszközök igénybevételétől akkor sem, amikor a szólásszabadsággal való visszaélés veszedelme merült fel az angol parlamentben. A magam részéről egy darab parlamenti történelmet óhajtok bemutatni — szinte filmszerűen — annak a parlamentnek belső életéből, amely a szólásszabadságot talán minden nemzetnél nagyobbra becsülte, de amely ugyanakkor a szólásszabadsággal való visszaélés veszedelmét is mindenkor kellően értékelte. Ez a veszedelem szerintem nálunk is fenforog, pedig a nemzeti érdek a parlamentárizmusnak mielőbb nyugodt mederbe való terelését kívánja. *(Úgy van! Úgy van!)* Magyarország azonban, ahol egyébként oly szívesen és oly sokat szeretnek hivatkozni a külföld, respektive Anglia példájára, ezen a téren a veszedelem komolysága ellenére sem — és épen erre akarok rámutatni, ezt akarom főként kiemelni — a korral együtt nem haladt. Ennek természetes oka azonban kézenfekvő. A mi szerencsétlen és

évszázadokon át Ausztriától függő helyzetünk az ország függetlenségének eléréséig noli me tangere-nek tekintette mindazokat az erődtételeket, amelyek az annyiszor oly ripőkül megtámadt nemzeti érzés védősáncai lehettek. Ily védőbástyája volt a nemzetnek az elnyomásra törekvő Ausztriával szemben a parlamenti Házzsabály is, amelyhez a mindenkori kormányzat félve nyúlt és amelynek megváltoztatása ellen az in illo tempore nemzeti alapon álló ellenzék szívvel-lélekkel tiltakozott. Ezek a tiszteletreméltó indítóokok azonban, az idők mulásával, a valóságban ugyan — fájdalom — elszomorító képet nyújtó, de elvégre mégis tényleges függetlenségünk elérésével teljesen elvesztették nemzeti jelentőségüket. Trianonnal a helyzet teljesen megváltozott. Ma épen az ellenkező végletnek úgyszólván kizárólagos mentsvárai lehetnek egykönnyen azok a paragrafusok, amelyek valamikor a legszentebb érzés, a legtisztább nemzeti akarat és a legtiszteletreméltóbb nemzeti szellem legerőteljesebb biztosítékai voltak. *(Úgy van! Úgy van!)*

Hogy miért akarok foglalkozni speciell az angol parlamenti étellel, ezt érthetővé teszi egyfelől az a körülmény, hogy amióta a XVIII. század derekán Montesquieu „Esprit de Lois” című munkája, vagy valamivel később De Lolme svájci tudósnek Angliáról szóló értékes műve megjelent, azóta egyre több és több hivatkozás történik Angliára, egyre intenzívebb az érdeklődés a kontinensen az angol alkotmány iránt. És nálunk is egyre többször hivatkoznak az angol alkotmányra, melynek egyik közismert alaptétele a „Kings do not wrong” fejezi ki talán legtalálóbban az angol alkotmány igazi szellemét. Ahol az alkotmányosság másik alaptétele; a miniszteri felelősségen nyugvó parlamentárizmus. Ahol a „Rex regnat, sed non gubernat” elve — amely ugyan a XVI. századbeli lengyel országgyűlésből szállt világgá s amelyet Thiers csak ismételt és átültetett franciába — olyan gyönyörű formában nyert megtestesülést. Ahol ezer év kristálytisztá históriájára lehet hivatkozni s akikről szinte irigykedve olvashatjuk, hogy Gneist azt írhatja fel könyve címére: „Das englische Parlament is Tausendjährigen Wandlungen”.

Ami a parlamenti jogot illeti, magam részéről sem vallhatok mást, minthogy az, épen úgy mint a közönséges jog, élő és folyton fejlődő szervezet, amely tehát nem zárható béklyókba. Ebből folyik, hogy aszerint módosítható és aszerint változtatható, amint azt a cél megkívánja.

Mi a cél, t. Nemzetgyűlés? A cél, ugyebár, a parlamenti tanácskozótestületnek megadni a lehetőséget, hogy akaratát kifejezhesse. A cél tehát nem más, mint a Ház határozatának előkészítése. Már most, amikor ez a cél könnyen elérhető, természetesen, akkor nincs szükség semmiféle szabály igénybevételére; mihelyt azonban a cél elérése nehezebbé válik, amikor a parlamenti hagyományok iránti tisztelet hatványosabb lesz, akkor a Ház akaratának biztosítása, a parlamenti munka hatályossága érdekében a visszaélések meggátlására már szigorúbb eszközök veendők igénybe.

Angliában csak az 1832-iki választójogi reform után válik szükségessé első ízben ilyen szigorú eszközök igénybevétele. Ekkor van szükség arra, hogy az addigi morális klotürt felváltsa 1881-ben az ideiglenes klotür, majd később — 1882-ben — a végleges klotür. Azok a határállomások — amelyeket én, mint előbb említettem, csak filmszerűen óhajtok itt a nemzategyülés színe előtt felvonultatni — Angliában: 1887, amely évszámmal van összekötve a részenkénti klotür behozatala, azután 1896, a költségvetési vita terjedelmének maximálása, 1902, a Ház eljárás egyszerűsítése, 1909, a módosítárostálás intézményének behozatala és végül 1913, amikor a Time limit eszméjét vetik fel.

Ha kezembe veszem a mi mostani Házsabályainkat, úgy azt látom, hogy azok 322 szakaszával szemben az úgynevezett Standings Orders mindössze csak 95 pontot tartalmaz. Ebben voltak egybefoglalva az állandó házsabályok és elvi ügyrendi rendelkezések. De annál jelentősebbek a precedensek. Ha valaki tanulmányozni akarta a precedenseket, úgy arra a Háznak 1547 óta megjelent jegyzőkönyvi naplója és az 1803 óta megjelenő rendes tárgyalási napló állott rendelkezésére.

1604-ben találkozunk — tehát több mint háromszáz esztendeje — a szólásszabadsággal való visszaélés veszedelmének első, de szinte ötletszerű elhárításával. Jenkins speaker nevéhez fűződik az eset, aki alatt a Ház — ismétlem, több, mint 300 esztendeje! — a következőképpen határozott (*olvassa*): „Ha valaki eltér a tárgytól és nem a Ház előtti kérdéstről beszél, az elnök a Ház rendje szerint jár el, ha őt félbeszakítja és megkérdezi a Házat, hajlandó-e a szónokot tovább hallgatni”. Három napra rá a következő határozatot hozta a Ház (*olvassa*): „Ha valaki felesleges indítvánnyal vagy unalmas beszéddel terheli a Házat, az elnök tartozik őt figyelmeztetni és megrendszabályozni”. (*Helyeslés jobbfelől.*) Egy nappal később a Ház kimondja, hogy (*olvassa*): „Aki a tárgytól eltérve személyeskedésekre tereli beszédét, attól az elnök a szót megvonhatja”.

Ezt a szakaszt először Litton és Paddy képviselőkkel szemben alkalmazták.

Az első technikai obstrukcióval pedig 1771-ben találkozunk először. A technikai obstrukció Burke whig parlamenti vezér nevéhez fűződik. Ekkor ugyanis a Ház a nyomdászok ügyét tárgyalta, akik nyilvánosságra hozták a Ház tanácskozását. Pedig a szabály annakidején Angliában az volt, hogy a Ház zárt tárgyalásokat tart. Nyilvánosságra hozni valamit, elvben még ma is tilos. Ez a magyar parlament helyzetével, ahol a nyilvánosság törvényen nyugszik, tehát ellentétes. Az angol ellenzék ezt a szabályt mint elavultat vitatta, de én zárjel között megjegyezhetem, hogy ez mégis igen üdvös óvóintézkedés volt a tekintetben, hogy nem igen kerülhetett sor a nem annyira a Ház tagjainak, mint inkább — miként az nálunk oly gyakorta történik — a szenzációt hajhászó ujságoknak mondott beszédekre. Az ellenzék, amint említettem, ezt a rendelkezé-

zést elavultnak nyilvánította s a módosítások és elnapolási indítványok egész sorozatát terjesztette be és egy ülésben huszonháromszor kért névszerinti szavazást. Ez az igen emlékezetes ülés hajnali 4 órakor ért véget. A Ház ugyan napirendre tért hamarosan a kérdés felett, mert bár megidézte a lapkiadókat, akik a fennálló szabályt indiszkréciójukkal áthágták, mégsem tette vita tárgyává a parlamenti tudósításokat és a hírlapok üldözésétől eltekintett. Mégis az itt használt obstrukciós eszközök, amelyek tizenhárom-próbásnak bizonyultak, később is éreztették hatásukat. És voltaképen ennek tulajdonítható, hogy később, amikor az 1832-iki választójogi reform került tárgyalás alá, az itt használt, itt tanult eszközökkel küzdöttek ellene, ami azután 1833-ban arra készítette az akkori Házat, hogy a szólásszabadság megvédése érdekében az addigi tanácskozási időt kiterjessze és az addig 4 órára terjedő ülési időtartamot 7—8 órára hosszabbítsa meg. Ez sem vezetett azonban teljes sikerre. Nem vezetett pedig azért, mert az írek az „Írországi kivételes állapot”-ról, később pedig a „Fegyverviselési tilalom”-ról szóló törvényjavaslat-tal szemben tömeges névsorolvasás szorgalmazását használták fel az időhúzásra és így az utóbbi törvényjavaslatnál nem kevesebb mint negyvennégyezer kértek névszerinti szavazást, ami, az akkori rendelkezések szerint, igen unalmas és hosszadalmas procedura volt. Ez készítette azután Shaw le Fevre Speakert már 1848-ban arra, hogy elsőként vesse el a klotür magvát azzal az indítványával, hogy éjfél után 2 órakor az elnök feltétlenül köteles szavazás alá bocsátani a kérdést. A vetés azonban csak későbbben ért meg. De éppen a Shaw le Fevre Speaker javaslatára kiküldött bizottság, mely az 1853-iki házszabály-reformot készítette elő, foglalkozott első ízben a szólásszabadsággal való visszaélések elleni védekezés alapos megvitatásával. 1861 — szintén olyan dátum, amelyet érdemes megjegyezni. Az angol parlament ekkor azt a határozatot hozta, hogy a költségvetés bármikor tárgyalható, még akkor is, ha nincs napirendre tűzve. Ez azért érdekes, mert — sajnálom, hogy a túloldaltól egyesek nem hallják — igazi magyar specialitásnak kell deklarálnom azt a módot, ahogy a költségvetési törvényjavaslatokat Magyarországon fogadják. Angliában a normális állami szükségleteket még akkor is megszavazták a kormánynak, amikor az ellenzék többségben is volt. Erre klasszikus példa volt pl. a Pitt-kormányal szemben 1783-ban, amikor a Fox vezetése alatt álló ellenzék annak ellenére, hogy többségben volt, mégsem vonta el a normális állami szükségleteket a kormánytól és csak egy kérést terjesztett elő és tiltakozása csak abban merült ki, hogy feliratban kérte a királyt, hogy többségi kormányt nevezzen ki. 1877-ben, amikor Parnell képviselő akadályozta a normális tárgyalást, szintén igen érdekes határozatokat hozott az angol parlament. Azt mondotta a Ház (olvassa): „A Ház iránti tiszteletlenség vétségét követi el az és megrovással, felfüggesztéssel, vagy elzárással büntetendő, aki a Házat munkájában szándékosan és tervszerűen feltartóztatja”. Northcote, aki egyik kiváló pénzügyminisz-

tere volt Angliának, felszólalván, azt vitatta, hogy (*olvassa*): „A Ház tekintélye és méltósága megvédésének érdeke felettte áll a mindenkori házszabályoknak, mert a Ház nines annyira kötve saját szabályai által, hogy azoknak rabja és szolgája legyen. Megfenyítheti a képviselőket, sőt megfoszthatja őket mandátumuktól is, sőt még börtönbe is vetheti a képviselőket. Ha pedig mindez sem vezetne sikerre, akkor jöjjön a klotür”.

A klotür ideiglenes formában 1881-ben, végleges formában pedig 1882-ben be is következett. „A szólásszabadság végelemzésben nem cél, hanem csak eszköz a köz iránti kötelességek teljesítésére. Ha tehát e céljával ellentétesen használják fel, abban az esetben korlátok közé kell szorítani”. Így vezette be többek között Gladstone annakidején a klotürre vonatkozó indítványát, amelyet oly módon javasolt, hogy a kormány és a Ház elnöke együtt legyenek feljogosítva a klotür deklarálására és foganatosítására. Indítványa szerint: a kormány bejelenti a Házban, hogy a közügyek állapota sürgős. Erre legalább 40 képviselő ezt a javaslatot felállással támogatja, mire egy elfogadott módosítás szerint „legalább 300” jelenlévő képviselő közül, háromnegyed többséggel kell elfogadnia a javaslatot, amikor is azután a Ház elnöke felhatalmazást kap az ad hoc tárgyalási szabályok szerkesztésére. Brand elnök, a későbbi lord Hampden nevéhez fűződik, hogy ezt egyhangúan elfogadták, aki a renitens képviselőkkel szemben az angol házszabályokban biztosított joggal élt.

Nemsokára azután véglegessé vált az ideiglenes klotür és eszerint a Házelnök, illetőleg bizottsági elnök kezdeményezésére egyszerű szótöbbséggel minden vita berekeszthető, ha 200, illetőleg amennyiben az ellenzék 40 képviselőnél kevesebből áll, ha 100 képviselő kívánja azt. E tekintetben hosszabb vita indult meg. Nem kevesebb, mint 19 napig tartott az erről szóló vita. 304 szavazattal 260 ellen fogadta el ezt az angol parlament. Ez a 44 főnyi szótöbbség az első pillanatban talán kevésnek tűnik fel, ne becsüljük azonban alá ezt a számot. Angliában 1799-ben a Pitt-kormány az ír unióra vonatkozó javaslatát mindössze csak egy szótöbbséggel vitte keresztül; az 1832. évi angol választói reformot csak egy szavazattöbbséggel fogadták el és ugyancsak egy szavazattal bukott meg 1841-ben lord Melbourne minisztériuma, amiként Gladstone is 1873-ban mindössze csak három szótöbbséggel maradt kisebbségben. Így került be a klotür az angol parlamentbe, amikor Ausztriában, Belgiumban, Dániában, az Egyesült-Államokban, Franciaországban, Hollandiában, Németországban, Olaszországban és Svájcban már régóta megvolt.

Nemsokára azonban bizonyos változtatás történt a klotürön. Nevezetesen 1887-ben az elnök, kezdeményezési joga helyébe a vétójogot kapja. Az elnök bizonyos esetekben vétót emelhet a klotür ellen, ha azt a kisebbségre nézve sérelmesnek véli, vagy ha azt a házszabályokkal való visszaélésnek tartja. A vétójogot illetőleg is hosszabb

vita indult meg. Azt is érdekes megjegyezni, hogy ezt már 262 szavazattal 141 ellenében, tehát összesen 121 szótöbbséggel fogadták el.

Az elnöki jogkört 1888-ban jelentékenyen kibővítették. A vétójoggal már felruházott elnök házhatározat nélkül — *motu proprio* — ki is utasíthatja a renitens képviselőket. A névszerinti szavazásra vonatkozó, vagy elnapolást kérő indítványt pedig egyszerűen mellőzheti is.

Ezekkel a szabályokkal azonban, bár a plénumban rendet teremtettek, a bizottsági részletes tárgyalásoknál nem érték el a kellő célt. Így azután épen az ír büntetőjavaslattal kapcsolatban javasolták az ú. n. „részenkénti klotürt”. A kormány egyik minisztere útján határozati javaslatot terjesztett a Ház elé, mely szerint ha bizonyos ideig a részletes tárgyalás be nem fejeződik, akkor a bizottság elnöke előtt a tárgyalás alatti szakaszhoz benyújtott módosításokat és indítványokat, azután a hátralévő szakaszokat szavazás alá bocsátani tartozik. Ezt a részenkénti klotürt köznyelven parlamenti guillotine-nek nevezték el, hasonló lévén az ezzel való eljárás a francia forradalom tömeges kivégzéseihez.

Az 1896. évi dátumról akarok még néhány szót szólni, amikor is a költségvetési vita idejét maximálták. Ez abból a szempontból érdekes, mert — mint már az előbb is említettem — az angolok a költségvetési vitánál még a kisebbségben lévő kormánynak is mindig megadták a normális állami szükségleteket. Erre vonatkozóan 202 szavazattal 65 ellen, tehát 137 szótöbbséggel döntöttek s így került ez az egyelőre 20 napra történt maximálás — amelyet úgy módosítottak, hogy a kormány három nappal megtoldhatja ezt — az ülésszaki megállapodások közé. Majd 1902-ben az állandó szabályok közé, amikor a házeljárás egyszerűsítését terjesztette be Balfour angol miniszterelnök.

Érdekes és rávilágít arra a kontrasztra, amely Anglia és Csonka-Magyarország parlamentje között van, amit elmondandó vagyok. Angliáról, mikor az idén néhány képviselőtársammal módunkban volt megtekinteni a wembley-i kiállítást, azt hiszem volt elég alkalmunk meggyőződni arról, hogy Angliát igazán a világ urának kell tekintenünk. Mégis Balfour, a világbirodalom kormányelnöke, amikor a Házeljárás egyszerűsítését terjesztette elő, erősen nehezményezi, hogy míg 1800-ban a felirati vita egy napot, addig 1901-ben kilene napot vett igénybe, míg 1800-ban a budgetvita egy napig tartott, 1901-ben nem kevesebb mint 26 napra terjedt — természetesen nem Csonka-Magyarország, hanem az angol világbirodalom költségvetési vitája. Az interpellációkra is volt megjegyzése. Míg 1800-ban nem volt egyetlen interpelláció sem, addig 1901-ben 7180-ra rúgott azok száma s azok elintézése, a Ház idejéből 118 órát, vagyis az ő tárgyalási rendjük szerint 15 napot vett igénybe.

Az interpellációk kérdése hamarosan elintézését is nyert azzal, hogy kimondották, hogy szabály szerint írásban kell azokat előterjeszteni, kivéve ha az elnök megengedi a szóbeliséget. A miniszter

válaszolhat szóban vagy írásban, amint neki tetszik és amennyiben írásban válaszol, választát kinyomatják és kiosztják a Ház tagjai között.

1909-ben a klotür-indítvány ellenszereként jelentkezik a parlamenti gyakorlatban a módosítványrostálás életbeléptetése. Az elnökség ugyanis igen sokszor akaratlanul fonák helyzetbe került. Ha hozzájárult a klotürhöz és vétót nem emelt, akkor az értékes módosítványok ép úgy elsöpörtettek, mint az értéktelenek. Ha pedig vétót emelt és a klotürt nem engedte rendes útjára, akkor tulajdonképpen elősegítette az időfecsérlést; mert az értéktelen indítványok ép úgy tárgyalás alá kerültek, mint az értékesek. Asquith miniszterelnök e nehéz és visszás helyzet elkerülése céljából kompromisszumos megoldást ajánlott, amely akként szólt, hogy az elnököt fel kell hatalmazni arra, hogy bizonyos módosítványokat visszavessen, ne fogadjon el. Ezt kengurunak nevezték, amennyiben bizonyos el nem fogadott módosításokat mintegy átugortak. Ez igen hasznos intézménynek bizonyult, mert az indítványt benyújtók egyre gyakrabban az elé a választút elé kerültek, hogy vagy belemennek abba, hogy csak az értékes indítványok kerüljenek tárgyalás alá, vagyis a jelentéktelen módosítványokat visszaveszik, vagy ragaszkodnak valamennyi indítványhoz és akkor a klotür az értékesebbeket is elsöpri az értéktelenekkel együtt.

Még csak az 1913. évi intézkedésről akarok röviden beszélni, amelyet Time limit, „időkorlátozás” néven ismerünk s amely tulajdonképpen a szólásszabadság kiterjesztése volt. Ez arra szolgált, hogy a rendelkezésre álló időt ne csupán a vezérszónokok vegyék igénybe, hanem a képviselők zöme is szóhoz juthasson. Ez az intézkedés tehát a szónokok számának szaporítására szolgált. Akkor hozták be az időkorlátozást, amikor az már Olaszországban, az Egyesült-Államokban, Új-Zélandban és Belgiumban megvolt. Az Egyesült-Államok képviselőházában pl. egy óra volt a beszéd maximális ideje.

Foglalkoznom kellene még *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* az angol parlament fegyelmi jogával is, de nem akarom az idő előrehaladottságára való tekintettel a Ház türelmét továbbra igénybe venni. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Erre nézve röviden csak a következőket jegyzem meg: Amíg a szólásszabadsággal való visszaélések meggátlására egyre szigorúbb rendelkezéseket hívtak életre, addig Angliában a másik oldalon egyre enyhültek azok az intézkedések, amelyek a parlament fegyelmének biztosítására szolgáltak. Az angol parlamentet megillette a teljes fegyelmi jog; megillette a feddés, a dorgálás, a bírságolás, az időszaki kizárás joga, sőt az a joga is, hogy egyes képviselőket az egész ülészakról kizárjon, a fogságbavetés joga és megillette még a mandátumtól való megfosztás joga is. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Ennek a jognak egy személyi korlátja mégis volt, nevezetesen az, hogy bár az idegenekre is kiterjedt, még sem terjedt ki a másik Ház tagjaira. Tárgyi korlátja az volt, hogy természetesen csak a parlament elleni vétségekre

terjedhetett ki. Egyébként teljesen fakultatív volt, amennyiben a Háztól függött, hogy él-e jogával, vagy nem. Meg kell jegyeznem azonban, hogy 1880 óta elzárás egyáltalában nem fordult elő.

Mindezeket azért voltam bátor felhozni, hogy ismételten megállapítsam, hogy Anglia, amely mindenfajta szabadságnak mindenkor védelmezője volt, sohasem riadt vissza olyan kényszereszközök igénybevételétől, amelyek a szabadsággal való visszaélés veszedelmét voltak hivatva elhárítani, sőt megtorolni. Pedig az angol és a magyar parlament között jelentős különbségeket kell megállapítanunk. Nem szeretném pl. vita tárgyává tenni azt, hogy elképzelhető-e Magyarországon hosszabb ideig, mondjuk hónapokig tartó úgynevezett morális klotür, amely Angliában évszázadokon keresztül teljesen feleslegessé tudta tenni a tényleges klotürt. De nem tudnám elképzelni a hazai viszonyok között azt sem, hogy arra való hivatkozással, hogy mert Washington, az Egyesült-Államok megalapítója, vagy Franklin, annak első elnöke soha egy negyedóránál tovább tartó beszédet nem mondott el, lehetne-e nálunk elérni azt, hogy mindenki lehetően egy negyedórára sűrítse össze gondolatait? (*Derültég.*)

Abból az előttem fekvő teljesen hiteles statisztikából, amelyet a gyorsiroda t. tagjai készítettek, épen az ellenkezőjére következtethetünk. Az országgyűlésen 1902-től 1918-ig az ülések számának évi átlaga 121 volt. A nemzetgyűlési átlag az 1920—23. években 132. A napló-oldalszám az országgyűlésen átlag évenként 2737 volt, a nemzetgyűlésen átlag évenként nem kevesebb, mint 4221. De pl. 1922-ben a napló-oldalszám 4400, 1923-ban 4867, a folyó 1924. év első felében pedig 3361 volt, ami az egész évre 6722 oldálnak felel meg. (*Gr. Bethlen István miniszterelnök: Pedig az országgyűlésen 400-nál több képviselő volt, most pedig csak 245!*) Az országgyűlések egy-egy ülésére eső átlagos oldalszám 22,6, a nemzetgyűlésen pedig ez az átlag 32, de 1922-ben 38,9, 1923-ban 35,8, a folyó 1924. év első felében pedig 35,4 volt.

Nem akarok egy másik statisztikával is foglalkozni, amely szintén rendelkezésemre áll, hogy a mai nyomoruságos pénzügyi viszonyok között mit jelent az országra anyagilag az interpellációk túltengése. Ismétlem, ez is rendelkezésemre áll és méltóztassék meggyőződve lenni arról, hogy ez nagyon súlyos tételt jelent. (*Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.*)

T. Nemzetgyűlés! Amidőn bátor voltam mindezeket úgyszólván minden kommentár nélkül előadni, őszinte öröömre szolgálna, ha ezzel a kérdés nyugodtabb és tárgyilagosabb elbírálását csak némi-képen is előmozdíthattam volna. Azzal fejezem be rövid felszólalásomat, amivel kezdtem: a cselekvés küszöbén egy pillanatra se felejtsük el a nagy Washington mondását: Az emberek a boldogságukra legalkalmasabb rendszabályokat sem fogadják el és teljesítik kényszerítő hatalom közbejötté nélkül!

A javaslatot a magam részéről elfogadom. (*Élénk helyeslés, éljenzés és taps. Szónokot számosan üdvözlük.*)

Cap
húzu
nyi
előtt
enne

jelen
megh
teres
a lör
hírek
hatot
még
amik
nap
hó 1
Time

tam,
díció
készü
távols
viszor
az ör
hattá
kába
napij
a wer
dalom
Angli
összeá
kilom

II. NEMZETGYÜLÉS

Interpelláció a Magyar Rádió-leadóállomás mielőbbi létesítése és a rádióügy végleges rendezése tárgyában.

(1925. január 21.)

TISZTELT NEMZETGYÜLÉS! Ha a Földközi tengertől Cape-Town-ig, a Fokvárosig, Afrikán keresztül egy egyenes vonalat húzunk, akkor e távolságnak a Földközi tengertől számított öthatodnyi részén Afrika belsejében fekszik a Hererok földje, a háború előtti német Délnyugat-Afrika, amely jelenleg angol kézben van s ennek a tartománynak egyik igen érdekes városkája: Windhoek.

A Modern Wireless karácsonyi számában olvastam egy hivatalos jelentést, hogy a Windhoecken felállított Rádió-készüléken sikerült megkapni a 2LO-t, vagyis a londoni leadó állomást, amely 365 méteres hullámhosszal dolgozik és sikerült azon keresztül meghallgatni a londoni opera zenéjét s a legfrissebb újdonságokat, szóval olyan híreket, amelyekhez a legjobb esetben is csak hónapok múltán jut-hatott volna az Isten hátamögött élő afrikai ember. Hiszen ott talán még ma is százsorta rosszabbak a viszonyok, mint a régi Európában, amikor Nagy Frigyes halálát a Karlsbadban időző Goethe kilenc nap múlva csak szállongó hírként tudta meg, vagy amikor a június hó 18-án vívott sorsdöntő waterlooi ütközetről még a június 22-iki Times sem emlékezik meg.

Ugyancsak egy angol folyóiratban a Wireless Weeklyben olvastam, hogy az oxfordi egyetem által az északi sarkra kiküldött expedíció magával vitt egy nagyobb kofferben elhelyezhető rádió leadó-készüléket is és ezen a készüléken a több, mint 3200 kilométernyi távolságból azonnal közölhette tapasztalatait a kiküldő hatóságokkal, viszont az expedíció tagjai a szintén magukkal vitt felvevőkészüléken az örök jég hazájában, jegesmedvék és fókák társaságában hallgathatták a londoni opera legszebb áriáit. Amikor a Zeppelin Amerikába repült, az egész világ azonnal megkaphatta a léghajóról leadott napijelentéseket. Amikor az angol király a múlt nyáron megnyitotta a wembley-i kiállítást, megnyitó beszédét az egész angol világbirodalomban, még a legtávolabbi kolóniákon is egyszerre hallgathatták. Angliában a Public Address System név alatt ismeretes készülék-összeállítással úgy meg lehet erősíteni a szónok hangját, hogy az 4—5 kilométernyire is elhangzik és így száz meg százezer ember hallgat-

hatja egyszerre a szónok szavait. (*Rassay Károly*: Jó lesz majd a választásoknál!) Így aztán Amerikában, de legutóbb Angliában a választásokon a képviselőjelöltek egyszerre mondhatták el programbeszédeiket kerületeik összes városaiban és községeiben, pedig ők maguk csak egy nyugodt és csendes készülék előtt beszéltek, — és ezt Rassay Károly t. képviselőtársamnak mondom — minden közbeszólás nélkül. (*Derűlttség.*) Amerikában a messze Nyugat szétszórt farmjain élő gyermekeket, akik iskolába nem járhatnak, rádió útján tanítják. Az elmúlt évben Amerikában rádió-egyetemet szerveztek, amelyen a legkitűnőbb professzorok rendszeresen nap-nap után előadásokat tartanak. Ha még megemlítem, hogy a német posta vezérigazgatója Von Bredow államtitkár rádió útján népszerű iskolát szervezett, akkor azt hiszem, hogy épen eleget mondtam — egy szűk időhatárok közé szorított interpelláció keretében —, ahhoz, hogy a rádiót korunk legesodálatosabb találmányának nyilváníthassuk. De talán még az elektromoshullámok kitűnő felfedezője: Herz, és Herz tanait a gyakorlatban oly sikerrel alkalmazó világhíres Marconi sem álmodhatta, hogy ez a közvetlenül a háború előtti években tett felfedezés hamarosan olyan óriási népszerűsége és olyan rendkívüli jelentőségre tesz szert és hogy ez a felfedezés Angliában, Franciaországban és újabban Németországban is még a háború utáni munkanélküliség enyhítéséhez is hozzájárul! Pedig a helyzet e tekintetben az, hogy Marconi londoni nyolc gyára közül egyiknek az igazgatója most decemberben azzal bocsátotta el egy honfitársunkat, hogy nem tud neki egyetlen készüléket sem eladni, mert bár 5000 munkással dolgozik gyárában, eddigi rendelkezései sem tudja kielégíteni! Amerikában, a népszerű rádió szülőhazájában, lépten-nyomon keletkeztek új elektromos technikai gyárak és ezek nagyarányú fejlődését a legjobban illusztrálja, hogy míg 1922-ben 50, 1923-ban már 250, 1924-ben pedig már nem kevesebb, mint 400 millió dollár értékű rádió-készüléket gyártottak és adtak el, ami magyar pénzben 30.000 milliárd korona értéket jelent. És hogy mégjobban jellemezzem ezt a nagyarányú fejlődést, több folyt be a rádió-készülékek eladásából Amerikában, mint például vasúti kocsik gyártásából.

Ezekután azt hiszem, sajnálattal kell megállapítanom, hogy a rádió nálunk ma is csak újdonságyszámba megy. (*Úgy van!*) Pedig nagyon sok nyomós okot lehetne felhozni, ami a jelenlegi állapot sürgős megváltoztatását indokolná. Amint hogy igen sok okból szükséges az is, hogy a rádió-ügye országonkint, de főleg nemzetközileg is mielőbb szabályozást nyerjen. Mert ha egy leadóállomás ugyanolyan hullámhosszal dolgozik, mint egy másik, akkor abból feltétlenül hangzavar támad. Jelenleg a legkülönbözőbb leadó állomások ugyan békességgel megférnek egymás mellett, de az önkényesen szerzett, bár tiszteletben tartott jogok ratifikálva nincsenek!

London, az úgynevezett 2LO, 365 méteres hullámhosszal dolgozik, Hamburg 395, Münster 413, Breslau 418, Stuttgart 443, Páris 450, Lipcse 454, Königsberg 463, Frankfurt 470, München 485,

Berlin újabban 505, Zürich 515, Wien 530, a tengeri hajók 600 méter körüli hullámhosszal, Prága 1150 és Brünn 1180 méteres hullámhosszal.

De nemcsak ezek a most felhozottak teszik szükségessé, hogy rendezzék a rádió ügyét, de ez azért is szükséges, mert nagyon sok helyen, az egyes magánkézben lévő magánleadó állomások nem bírván elegendő jövedelemmel, kulturális nézőpontból alacsony reklámokkal dolgoznak és különféle pénzeszoportok érdekszférájába kerülnek. Így mutatkozott azután külföldön helyesebbnek a rádió ügyének országonkénti központi megszervezése. Így történt Amerikában. Főleg Angliában szervezték meg mintaszerűen a rádió-ügyet. Itt nem kevesebb mint 21 leadóállomás működik már, egyik kitünőbb mint, a másik. Különösen ki kell emelnem, hogy az összes országok között Anglia volt az első, amely megkönnyítette a nagyközönség számára a rádió-készülékekhez való hozzájutást. Egyszerű bejelentésre megadta a jogot a készülékek használatára, a díjakat pedig hamarosan egy tizedrésztől szállította le. Így azután nem volt szükség, mint más országokban a titokban felállított rádió-állomásokra, amelyeknek száma — hiába sujtják például a csehek e cselekedetet hathavi börtönnel — napról-napra több lesz. Angliában a könnyítések folytán a bejelentett amatőrök száma úgyszólván máról-holnapra 80.000-ről 800.000-re szökött fel és a rádióipar soha nem remélt arányokat öltött.

Az a bevétel, amit az állam abból kapott, azáltal, hogy megkönnyítette, illetve leszállította a díjtételeket, még az előbbi bevételeket is meghaladta. Németország is hamarosan követte az angol példát és évi 60 aranymárkáról 12 aranymárkára szállította le a díjtételt. Amikor mi a múlt nyáron a wembleyi kiállítás megtekintésére néhány képviselőtársammal Londonba utaztunk, alig győztük számontartani azt a rengeteg sok antennát, amely London külvárosainak egyszerű munkásházai felett lebegett. A rádió Japánban, Kínában, Ausztráliában, Új-Zeelandban és mindenütt óriási arányokban fejlődik, mert mindenütt méltányolják, hogy még idegen világban is fentartja ez a kis készülék a kapcsolatot az anyaországgal, a szülőfölddel. A nagy távolság ellenére is, résztvehetnek az idegen uralom alatt élő honpolgárok az anyaország minden bánatában és örömeiben, mert a rádió nem ismer távolságokat, ereje túlterjed minden határon. Ezek után sajnálattal kell megállapítanom, hogy bár Belgrádban és Bukarestben, tehát még a Balkánon is van már rádióleadóállomás, Magyarország az egyedüli ország, ahol nincs, ahol a felvevőállomás használata is meg van tiltva. Az országban működő titkos állomások számát hozzávetőlegesen kétezerre becsülöm. És mivel magyar leadóállomás még nincsen, ez nagy apparátusok igénybevételét teszi szükségessé, ami a rádiót természetesen költségesebbé is teszi.

Végre 1924 szeptember 24-én megjelent a kereskedelmi miniszter 85.463. számú rendelete, mely kötelezővé tette a rádiókészülék

bejelentését, azonban a továbbiakat az úgynevezett Végrehajtási Utasításnak tartotta fenn. Ez a Végrehajtási Utasítás a mai napig sem jelent meg, bár több ankét volt ebben az ügyben, ahol is szerettem volna, hogyha a gyakorlat emberei még nagyobb számban vettek volna részt. A Végrehajtási Utasítás azonban ismétlem, a mai napig sem jelent meg és a helyzet az, hogy a postavezérigazgatóság, az 1884 : XXXI. t.-cikkre hivatkozva, ma sorra leszerelteti a készülékeket, a berendezéseket, betiltja működésüket és lepecsételi azokat. A tervezett budapesti leadóállomás még ma sincsen meg és ugyancsak nem történt meg a csepeli állomásnak — amely a rádióhullámokat annyira zavarja — Székesfehérvárra tervbevett áthelyezése sem.

Ilyen körülmények között a magam részéről különösen aláhúzva a rádió nagy nemzetközi jelentőségét, de főleg hangsúlyozva azt, hogy magyar szempontból ezt a jelentőségét még sokkal nagyobb fontosságúnak tartom, kérdezem a kereskedelemügyi miniszter urat, hogy *(olvassa)*: 1. hajlandó-e intézkedni az iránt, hogy a rádiókészülékek forgalombahozatala és használata mielőbb szabad, illetve mérsékelt díj ellenében mindenki által megszerezhető legyen?

2. Hajlandó-e intézkedni az iránt, hogy a magyar kir. posta- és távirdaigazgatóság részére tudomásom szerint megrendelt, sőt interpellációm benyújtása óta már megérkezett állomás haladéktalanul felállíttassék és üzembe helyeztessék?

3. Hajlandó-e az elmúlt év szeptember havában megjelent rendelet alapján a kereskedelmi minisztériumhoz már benyújtott kérvényeket sürgősen elintéztetni és általában megengedni, hogy addig is, amíg a rádióügy Magyarországon végleges szabályozást nyer, rádióamatőrjeink készülékeiket szabadon, esetleg átmenetileg megszabott díjért használhassák? *(Helyeslés jobbfelől.)*

— Walkó Lajos kereskedelemügyi miniszter válasza. —

T. Nemzetgyűlés! A rádió-kérdés erős fejlődésben lévő probléma, s épen ezért a kérdés kezelése nálunk még bizonyos óvatosságot igényel. Óvatosságot igényel egyrészt abból a szempontból, hogy az államkincstár ne boesátkozzék fölösleges költségekbe, hogy esetleg olyan megrendelést ne csináljon, amelyeket rövidesen meg kell változtatni és óvatosságot igényel másrészt azért is, mert azáltal, hogy a technika fejlődése napról-napra tart, egy esetleg túlkorán kiadott rendeletet igen hamarosan meg kellene változtatni. Ezidőszerint az a helyzet, hogy már mi is elérkezettnek látjuk az időt, hogy ezzel a kérdéssel foglalkozunk és a kérdést szabályozzuk. Az őszi hónapokban meglehetősen sok rádió-vevőkészülék jött az országba. Ezeknek egy része ma is működésben van, és kiindulva abból, hogy most már halaszthatatlan a kérdés szabályozása, az elmúlt hónapokban az érdekelt tárcák között beható megbeszélések voltak, hogy mikép történjék a szabályozás? Ezek a megbeszélések az elmúlt héten

véget értek és azok befejeztével az elkészített rendelettervezetet azoknak a szakférfiaknak a bevonásával, akik Magyarországon a kérdéssel foglalkoznak és foglalkoztak, újból megvitatás tárgyává tettük. Én azt hiszem, hogy most már a legközelebbi időben — ha talán nem is még e hó folyamán, de mindenesetre a jövő hó elején — a rendelet meg fog jelenni, amely ezt a kérdést szabályozza. Ezáltal lehetővé válik úgy a készülékek importja, azoknak itten való gyártása, azoknak forgalombahozatala, mint üzemben tartása is.

Egyelőre ezekkel a készülékekkel csak külföldi hírek lennének felvehetők, mert az további kérdés, hogy miképpen lesz Magyarországon a rádióleadás megszervezve. Egyelőre odáig jutottunk, hogy a posta-kinestár megrendelt egy adókészüléket; ennek az adókészüléknek egyik része — tehát még nem az összes részei — már itt is van Budapesten. Én azt hiszem, hogy a tavaszi hónapokban lehetővé fog válni ennek az adókészüléknek felszerelése. A tavaszi hónapokra válik aktuálissá az a kérdés is, hogy vajjon miképpen legyen ezen adókészülék felhasználásával a rádióleadás megszervezhető. Egyelőre ezeket kérem tudomásul venni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

T. Nemzetgyűlés! Abban a biztos reményben, hogy az úgynevezett Végrehajtási Utasítás a kereskedelemügyi miniszter úr előbb elhangzott nyilatkozata alapján legkésőbb a jövő hó elején megjelenezik, a választ köszönettel tudomásul veszem.

Elnök: Következik a határozathozatal. Kérdem a t. Nemzetgyűlést, méltóztatik-e tudomásul venni a kereskedelemügyi miniszter úrnak Karafiáth Jenő képviselő úr interpellációjára adott válaszát, igen vagy nem? *(Igen!)* A válasz tudomásul vétetik.

II. NEMZETGYÜLÉS

A vallás- és közoktatásügyi
tárca költségvetési vitája.

(1925. február 19.)

TISZTELT NEMZETGYÜLÉS! (*Halljuk! Halljuk!*) Több mint hat évtizeddel ezelőtt Gladstone angol miniszterelnök egy szociális törvényjavaslat tárgyalása alkalmával mondotta volt, hogy az emberi élet tíz eset közül kilencben pusztá küzdelem a létért. A hatalmas gazdag, a háború előtti Angliáról állapította ezt meg az angol miniszterelnök — mint az angol viszonyoknak legalaposabb ismerője — arról az időről, amikor egész Anglia, de egész Európa is — és épen most látjuk csak ezt a maga valójában — a legteljesebb, a legragyogóbb jólét korszakát élte. Nekem nagyon sokszor jut az eszembe ez a mondás és ezzel kapcsolatban nagyon sokszor gondolok arra, hogy mit szóljunk akkor mi, elárvult magyarok a mi nyomorúságos helyzetünkhöz, a mi nyomorúságos viszonyainkhoz, ahol már évek hosszú sora óta a megélhetés gondjainak Scylla és Charibdisei között bukdácsol a jobb sorsra érdemes, de valóságos mártírsorsra kárhozott középosztály és ahol egy-két évi rossz termés, a pénzügyi mérleg serpenyőjét teljesen felbillentheti, teljesen felboríthatja. És fájó szívvel gondolok arra, hogy ily viszonyok közepette lehet-e szó egyáltalán magasabb kulturális igények kielégítéséről, magasabb szellemi igények állami támogatásáról, pedig tisztában kell lennünk azzal, hogy bármibe is kerüljön azok megszerzése a koldustarisznyájú nemzetnek, szebb jövőt, boldogabb korszakot nem érhet el a kultúra fegyverei nélkül. A mi kultúránkért, a mi szellemi fölényünk alátámasztásáért minden áldozatot meg kell hoznunk, mert ha el is vesztek átmenetileg a végek és én úgy mondom *csak* történelmi pillanatokra, a magyar kultúra, a magyar tudomány, a magyar géniusz ösereje azért fájdalmas megcsónkításukban is továbbra sértetlen, továbbra is ép, a mi megtépázott integritásunkban továbbra is integer maradt. (*Tetszés.*)

A nemzeti kultúra alapja a fejlődésképes, egészséges nemzeti tudomány. Tudományterjesztő és tudományművelő intézmények stagnálása vagy visszafejlődése magával rántja az egész közműveltséget és vele pusztul a szebb jövőbe vetett hit is. A mi felsőoktatási intézményeink, a mi tudományterjesztő és tudományművelő intézményeink színvonalontartása tehát nemesak hogy szükséges, de első

rendű szükséglet, sőt mondhatom *nemzeti érdek*. Nagyon tévednek és helytelen nyomon járnak mindazok, akik azt mondják, hogy a felsőoktatás és a népoktatás, a tudomány és a népműveltség között különbség vagy látszólagos ellentét is lehetne, mert ezek között szoros az összefüggés, sőt az utóbbi a két előbbinek függvénye. Tudományterjesztő intézményeink nem fejlődhetnek a sikeres középfokú oktatás nélkül és viszont a sikeres középfokú oktatás nincs biztosítva nélkülök. Ha felső oktatásunk stagnál és visszafejlődik, vele stagnál a tanárképzés is és így a középfokú oktatás, de az alsófokú oktatás is.

Mindezek előrebocsátása után azokkal az intézményekkel óhajtok mai felszólalásom keretében foglalkozni, amely intézményeknek igazi jelentősége még ma sem ment át a köztudatba. Foglalkozni akarok a csendes munkaműhelyekkel, foglalkozni akarok a tudomány népszerűsítésének minden vásári zaj, minden reklám nélkül dolgozó műhelyeivel. Foglalkozni akarok a tudományos közgyűjteményekkel, a múzeumok, a könyvtárak ügyével, a levéltárakkal és általában a tudós munka szervezeteivel, az Akadémiával és a tudományos társulatok ügyével. Mindenki tudja azt és büszke arra, hogy van egy százéves tudományos Akadémiánk, amely a magyar névnek mindenkor megbecsülést szerzett a tudományos munka alátámasztásával és fejlesztésével. Mindenki tudja és büszke arra, hogy vannak félszázados, sőt még talán annál is idősebb tudományos társulataink, amelyek azonban a legfiatalabb életerővel működnek.

Mindenki tudja azt és büszke arra, hogy van egy közel 120 éves Nemzeti Múzeumunk, amelyet az 1808 : VIII. tc. hívott életre. Van egy nagy közgyűjteményünk, amely a magyar nemzeti mult minden becses emlékét magában foglalja: a magyar szellemi élet, a magyar istenáldotta föld minden becses termékét felölelő kincsesházunk! Mindenki tudja és büszke arra, hogy van a tudomány eredményeit magában foglaló és terjesztő közel 300 éves egyetemi könyvtárunk és a XIX. század legkitünőbb műveit magában foglaló műegyetemi könyvtárunk. Viszont nagyon kevesen tudják, hogy mit jelentenek tulajdonképpen ezek a közgyűjtemények a közműveltség fejlesztése tekintetében és mit jelent tulajdonképpen az a munka, amelyet ők végeznek. Nagyon kevesen látnak bennük egyebet, mint holt kincseket, kegyeletos emlékeket és porlepte könyvtárakat. Pedig tulajdonképpen mindezek a nagy közgyűjtemények a tudománynak, a közművelődésnek és tudósképzésnek a legfontosabb alapszervei. Amióta Ptolomeos Philadelphos múzeuma létesült, azóta a múzeum és tudomány fogalma egy és ugyanaz. És amint az alexandriai időkben 2000 évvel ezelőtt a tudományos gócpontokon ott foglaltak helyet a múzeumok, ép úgy legjelentősebb szervei a mostani időkben is a tudósképzésnek, a tudományos munkának. Ami a British Múzeum az angol világbirodalomnak, ugyanaz Magyarországnak a Magyar Nemzeti Múzeum. A Magyar Nemzeti Múzeum, a könyv-

táruk, általábanvéve a nagy közgyűjtemények fejlesztik a főiskolai ifjúságot. Rendkívül fontos az a tevékenység is, amelyet a tudósképzés terén kifejtenek, amellyel az egyetemek sucsessenciáját biztosítják. Hisz ha végigtekintünk a különböző egyetemeken, főleg a bölcsészettudományi és természettudományi karok professzorainak névsorán, akkor megállapíthatjuk, hogy úgyszólván valamennyi tudós tanár épen innen, ezekről a helyekről került ki. De nem szabad alábecsülni azt a tevékenységet sem, amelyet a rendelkezésre álló anyag feldolgozásával végeznek a rendszerezéssel és egyéb tevékenységükkel, miáltal rendkívül jelentőségteljes és becses a magyar kultúra oltárán végzett munkájuk. És épen a jelenlegi kultuszminiszter és az általa életrehívott Gyűjteményegyetem tanácsa helyez különös súlyt erre a tevékenységre — nemcsak a hazai, de egyszersmind a külföldi intézetekben is!

Nem szabad végül alábecsülni azt a tevékenységet sem, amelyet a középiskolai ifjúságnak nevelése terén ezek a közintézmények kifejtenek, de továbbmegyek: az elemi iskolai ifjúság fejlesztése terén végeznek és az egész magyar népműveltség terjesztése körül is, és ezért mindezek alapján azt kell mondanom, hogy nemcsak egyszerű tudományos érdek a múzeumoknak és könyvtáraknak színvonalon tartása és fejlesztése, hanem *elsősorú kultúr-szükséglet és nemzeti érdek!* (Helyeslés.)

A mult politikájának egyik legnagyobb bűne volt, hogy a tudományos szükségleteket luxuscikkeknek minősítette. Ha akadt is egy-néhány kitűnő kultuszminiszter, mint Trefort vagy Wlassics, akik megértették a kérdés igazi jelentőségét, nem tudtak eredményt elérni, mert mindig szembe találok a pénzügyi közigazgatással és — őszintén meg kell vallanom — a megnemértéssel, sőt animozitással is. Ebből az animozitásból és megnemértésből származó antikultúrális felfogás volt pl., hogy mást ne említsek, az oka annak, hogy a Magyar Nemzeti Múzeumnak 1906 óta akuttá vált elhelyezési kérdése még a mai napig sem nyert megoldást. Természetesen ennek az antikultúrális felfogásnak kedvezett a háború, a két forradalom és az ennek nyomán támadt gazdasági összeomlás. És itt fájó szívvel kell megállapítanom, hogy ez a gazdasági összeomlás épen a tudományos intézményeket sujtotta a legerősebben, a legszomorúbban.

Kezembe került az 1914—15. évi költségvetés és összehasonlítottam azt az 1922—23. évi költségvetéssel. Megállapítottam, hogy a békeköltségvetésnek mindössze 2.7%-a jutott már ebbe a későbbi költségvetésbe a tudományos szükségletek fedezésére. Ennek igazolására eltettem és megőriztem Hóman Bálintnak a Nemzeti Ujság 1924. évi március 25-iki számában megjelent cikkét. A Magyar Nemzeti Múzeum tudós főigazgatója írta ezt a cikket és szükségesnek tartom, hogy azt a nemzetgyűlés színe előtt is felolvassam.

Elsősorban igazat ad nekem ez a cikk, hogy tényleg 2.7%-nyi támogatásban részesültek csak ezek az intézmények a mostani nyomorúságos viszonyok között. Azt mondja továbbá (olvassa): Ugyan-

ily helyzetbe jutottak a Szépművészeti és Iparművészeti Múzeum, az Országos Levéltár, az Egyetemi Könyvtár s a többi tudományos intézetek. A tudományos közgyűjteményeknek ez a takarékoság örve alatt végrehajtott fokozatos ruinálása annál megdöbbentőbb, mert a tudományos intézetek munkássága, működésük és feladataik köre az ország megcsönkítésével egyáltalában nem szorult szűkebbre. Sőt a gyűjtési körükbe tartozó megszállt országrészek anyagának beszerzése az elveszett múzeumok és könyvtárak Csonka-Magyarország területére szorult látogatóinak és használóinak kielégítése az eddiginél fokozottabb munkát és jóval nagyobb kiadásokat ró rájuk. Az ilyen takarékoskodás veszedelmesebb a legkönnyelműbb pazarlásnál, mert végső eredményben a nemzeti kultúrértékek elpocsékolására, a legsürgetőbb tudományos feladatok megoldásának elmulasztására vezet. A tudományos intézetek — habár munkájuk eredménye zárszámadási koronátételekben nem is fejezhető ki — kulturális, politikai és gazdasági szempontból egyaránt gyümölcsöző termelő munkát végeznek. E termelő munka megakadályozása, a munkaszervezet anyagi erőforrásainak bedugaszolása finánc szempontból lehet megtakarítás, de a nemzeti kultúra és a nemzeti lélek egyetemesszempontjából mérlegelve, a legszomorúbb herosztráteszi cselekedet. Ez a megfontolás vezette Klebelsberg Kunó gróf kultuszminisztert és Kállay Tibor pénzügyminisztert, midőn az 1922—23. évi költségvetésben szakítottak a nyolc év óta követett mérhetetlenül káros és könnyelmű gazdálkodási rendszerrel s az Országos Magyar Gyűjtemény Egyetem keretébe foglalt négy legnagyobb tudományos közgyűjteményünk dologi kiadásainak fedezésére a megelőző évi átalálynak — aranykoronában számítva — mintegy ötszörösét bocsátották rendelkezésre. Bár a korona értékének esése már 1923. év tavaszán aggasztó mérveket öltött, e költségvetés alapján teljes erővel hozzáfoghatunk a háborús hiányok pótlásához és a legsürgősebb tudományos feladatok megoldásához.

És itt egy megjegyzést kell tennem. Fájdalom, ez a 14.5%, ami itt mutatkozik, nagyon hamarosan elolvadt 4.7%-ra és így azután egyre jobban tágult a tér a viszonylagos szükséglet és a rendelkezésre álló összegek között, pedig a cikk a következőket mondja (olvassa): „A tudományos intézeteknek 10 év alatt támadt hiányaik pótlásához és életfentartásukhoz minimális számítással is békeátalálynuk 25%-ára van szükségük. Ha ezt az összeget nem kapják meg, nem lesznek képesek hivatásuk betöltésére. A magyar kultúrában és a nemzeti életben ható intézmények a balkáni színvonalnak is alatta álló, elavult ritkaságraktárákká fognak átalakulni. Reméljük és hisszük, hogy a kormány és a nemzetgyűlés módját fogja találni százados multtal dicsekvő, fontos nemzeti missziót betöltő kultúrintézményeink megmentésének. Bízunk benne, hogy most a tizenkettedik órában végre meghallgatásra találnak a magyar tudományosság legfontosabb létszerveiből — a tudományos intézetekből, társulatokból és egyetemekből — mind sűrűbben és mind hangosabban fel-

hangzó vészkiáltások. Hiszünk, remélünk és bízunk, nehogy Széchenyivel kelljen kiáltanunk: Elvész az én népem, mert tudomány nélkül való!’’.

Ezzel szemben kultuszminiszterünknek nagy küzdelem után is csak igen kis százalékát sikerült a költségvetés 5. címe alá az általa életbehívott és az 1922:XIX. tc.-be iktatott Gyűjteményegyetem céljaira beilleszteni. A magam részéről elismerem, hogy a kultuszminiszter derék munkát végzett a tudomány fejlesztésének sugárútján haladva, amikor elsősorban a Gyűjteményegyetemet hívta életbe és amikor a Gyűjteményegyetembe lelket lehelt. Elismerem, hogy akkor is nagy koncepciójú munkát végzett, amikor az Országos Levéltár és a Néprajzi Múzeum ügyét tető alá juttatta. Derék munkát végzett a menekült egyetemek elhelyezésével és helyesen járt el az Országos Bibliografiai Központ létesítésével. Helyesen járt el és a nemzet hálijára érdemes azért a munkájáért, hogy a bécsi és berlini intézeteket tető alá juttatta, sőt az évek óta szunnyadó római történelmi intézetnek is életet adott. Helyesen járt el főleg akkor — és ennek legutóbb a közoktatásügyi bizottság ülésén is kifejezést adtunk —, amikor a külföldi iskoláztatás rendszerét meghonosította. De nem szabad kultuszminiszterünknek a félúton megállni. Nem szabad engednie, hogy az ekképen a szívéhez nőtt intézményeknek további fennállása és fejlődése akadályoztassék.

Főleg a megnemértéssel szemben kell felvennie a küzdelmet és biztosítania kell mindezeknek a kultúrintézményeknek további fennmaradását és ki kell építenie a tudományos intézetek egész hálózatát.

Ezek az intézmények különben mindent megtesznek a mai körülmények között, amit egyáltalán tenni lehet, a Nemzeti Múzeum jelenlegi tudós főigazgatója is igen helyesen akciót indított meg a társadalom körében is. Sajnos azonban, a társadalom már teljesen kimerült. Az Apponyi Sándorok, fájdalom, ritkák, mint a fehér holló.

Ami a belépődíjakat illeti, igen helyesen járt el a Nemzeti Múzeum főigazgatója, amikor külföldi mintára, ahol Anglia és Amerika kivételével, a nagy közgyűjtemények mind bizonyos belépődíj alá esnek, meghonosította a belépődíj rendszerét. A nagy közgyűjtemények belépődíja Olaszországban öt líra, tehát 15—16.000 korona, Ausztriában 10.000 korona, nálunk pedig 2000 korona a gyermekeknek és diákoknak és 5000 korona a felnőtteknek. Hangsúlyozom, hogy bizonyos időben továbbra is díjmentesen látogathatók a tárlatok. Utánaérdeklődtem a dolgoknak és megállapíthatom hogy mindez mily csekélység, hiszen csak a termék kefélesi költségeire nem kevesebb, mint 60 millió korona szükséges! (*Derűtlenség.*)

Nagy megdöbbenéssel kellett tudomásulvennem a Szózat 1924 január 15-iki számából és azután a sajtó többi részéből — sőt egyértelműen az egész sajtóból és ezzel nem is akarok tovább foglal-

kozni —, hogy a Nemzeti Múzeumot nemsokára be kell zárni. Bizonyos idő múlva azután tényleg be is következett a Nemzeti Múzeum időleges bezárása. Nem akarok ismétlem ezzel a szomorú ügyvel hosszabban foglalkozni, de nagyon kérem kultuszminiszterünket és általa különösen a pénzügyminisztert, ne engedje meg, hogy ilyen szomorú kultúreset a jövőben előfordulhasson. Hogy ez számára megkönnyíttessék és még a legközelebbi költségvetési évben biztosíttassék a legminimálisabb szükséglet, a következő határozati javaslatot van szerenésém a nemzetgyűlés elé terjeszteni *(olvassa)*: Tekintettel arra, hogy az Országos Magyar Gyűjteményegyetem keretében egybefoglalt kultúrintézményeinknek a költségvetésben mindössze az intézetek békeátalányának a legelemibb szükségletek kielégítésére sem elegendő kis százaléka, nevezetesen a Magyar Nemzeti Múzeumnak a békeátalányának 10%-a a Szépművészeti Múzeumnak 5 és fél százaléka, az Iparművészeti Múzeumnak 19%-a áll rendelkezésükre s tekintettel továbbá arra, hogy a költségvetésben a tulajdonképpen négy nagy Múzeumot magában foglaló Nemzeti Múzeum 70.000 koronájával a nemzeti mult összes írott emlékeit felölelő Országos Levéltár 14.700 koronájával szemben az egyébként fontos és szép hivatást betöltő, de mégis sokkal szűkebb keretekben mozgó Hadtörténelmi Levéltár és Múzeum 82.000 koronával szerepel s hogy ez intézmények a többi állami intézményekkel szemben is aránytalanul kedvezőtlenebb elbánásban részesültek, javaslom, utasítsa a t. Nemzetgyűlés a kormányt, hogy a vallás- és közoktatásügyi tárcza 25. címén az Országos Magyar Gyűjteményegyetem és annak tanácsa néven szereplő tételek közül a rendes kiadások 2. dologi kiadások rovatán előirányzott tételeket az 1914., 1915. évi költségvetés 25%-ának megfelelően 90.000 koronáról 200.000 aranykoronára, a rendkívüli kiadások 6. tételén, a könyvtárak és múzeumi gyűjtemények anyagának háborúokozta hiányainak kiegészítésére előirányzott 10.000 koronát pedig 50.000 koronára, mint a fentartásra és továbbfejlesztésre szükséges minimális összegre felemelje.” *(Helyeslés.)*

Tisztelt Nemzetgyűlés! Ezzel az ügyvel kapcsolatban még csak néhány rövid megjegyzést kívánok tenni. Elsősorban le kell róni hálánkat a sajtó iránt, amely a Nemzeti Múzeum kérdését mindenkor mint országos, mint nemzeti ügyet tüntette fel. Ez volt a rendi Magyarország képviselőtársaságának is a felfogása és ebből a felfogásból indult ki a jelenlegi kultuszminiszter, amikor Apponyi Sándor gróf nagyszerű könyvtári adományáról igen helyesen törvényjavaslatot terjesztett a nemzetgyűlés elé, amelyet legutóbb tárgyalta a közoktatásügyi bizottság Vasadi Balogh t. képviselőtársunk kitűnő előadásában. Régi sárgult foliánsokból olvasom, hogy a rendi Magyarországnak képviselőtársasága ismételtelen különös megértést mutatott e kérdések iránt. 1807-ben, hasonlóan nyomorúságos anyagi viszonyok mellett a hadiköltség minden frontja után egy garas adót vetettek ki a Magyar Nemzeti Múzeum céljaira. Mi következik ebből? Az,

hogy nekünk az őseinktől átvett, ezt a becses örökséget fokozott erővel kell gondozni, gyümölcsöztetni a magyar kultúra, a mi unokáink, dédunokáink javára. Nem szabad túrni még pillanatokra sem, azt, hogy amikor a múzeumkörúti kis házából kikerült a Nemzeti Múzeum a jelenlegi helyére, az ott felhalmozott anyag istállókban, mellékhelyiségekben, pincehelyiségekben tönkremenjen. Nem szabad túrni azt, hogy a Természettudományi Társaság terjeszkedése folytán a mi legnemzetibb gyűjteményünk, aminő a régiségtár és a legnemzetibb könyvtárunk: a Széchenyi könyvtár ne tudjon tovább fejlődni. Én tehát a mai nyomorúságos viszonyok között is nagyon melegen ajánlom a kultuszkormány figyelmébe, hogy még ilyen körülmények között is gondoljon az Országos Természettudományi Múzeum mielőbbi felépítésére. Igen helyesnek tartom, hogy a kultuszkormány gondoskodik más erőforrásokról is és nagyon kérem a kultuszminiszter urat, hogy mielőbb váltsa valóra a kultúrsorsjáték eszméjét, hogy ennek jövedelme a kultúra javára legyen fordítható. Magam is rá akarok mutatni egy olyan erőforrásra, amelyről csak nagy általánosságban akarok említést tenni. Mindenesetre szeretném, hogy régi és öt esztendő előtt a nemzetgyűlésben is részletesen kifejtett álláspontom helyessége, hogy a szellemi és testi kultúra mindig harmóniában legyen, épen ezen határozati javaslatom elfogadásával dokumentáltassék újra. Vagyok bátor tisztelettel javasolni a nemzetgyűlésnek (*olvassa*): „Kiindulva abból, hogy a hazaárulásban vétkesnek talált gróf Károlyi Mihály vagyonelkobzása ügyében a m. kir. Kúria már közbenszóló ítéletet hozott, tisztelettel javasolom: utasítsa a nemzetgyűlés a kormányt, hogy mihelyt a Kúria ez ügyben végítéletét meghozza, haladéktalanul terjesszen olyértelmű törvényjavaslatot a Ház elé, mely szerint az állami kezelésbe kerülő Károlyi-vagyonból származó jövedelem egy része a szellemi és testi kultúra céljaira legyen fordítható”. (*Helyeslés.*)

T. Nemzetgyűlés! Beszédem elején idéztem az angol miniszterelnököt, Gladstone-t. Engedtesse meg, hogy most beszédem végén ismét a t. Nemzetgyűlés emlékezetébe hozzam azért, hogy a boldog Anglia nyomorúságos viszonyait újból szembeállítsam a legboldogtalanabb ország százszorta rettenetesebb helyzetével. Én azt hiszem, ha ezt a kontrasztot tekintjük, legott elismerjük, hogy kétszeresen súlyos lehet a Trianon utáni magyar kir. miniszterelnök keresztje, de az egész kormány és főleg a kultuszkormány keresztje, ha nemzete egyedeinek valóságos mártírsorsára gondol. És én mégis azt mondom, t. Nemzetgyűlés, hogy mi ezt a ránkényszerített harcot, ezt a sisiphusi küzdelmet, épen „in hoc signo!”, a kultúra jegyében erős magyar daccal, büszke magabizással, önmegtartóztatással, önmegtágadás- és fáradhatatlansággal fogjuk végigharcolni. A berlini Neues Museum lépcsőházában láttam Kaulbach Vilmosnak, a kitűnő német festőnek egyik megkapó festményét, amelyen a catalaunumi vérzivatar után a meghalt húnok és nyugati gótok lelkei még három napig folytatják tovább az ádáz küzdelmet. Erről a helyről mondom

azoknak, akiket illet, ne felejtsek el, hogy Trianon után nemcsak a hazájukért és a királyukért hősi halált halt magyaroknak reánk örökös szellemei, reánk vigyázó lelkei, hanem az egész élő és a folyton élő kultúrmagyság milliói fognak küzdeni, hogy kivívják az ő igazságos, ezeréves jogait. És addig is t. Nemzetgyűlés, épen a magyar szellemi értékek, a magyar kultúra értékeinek teljes tudatában, felemelt fővel fogjuk viselni ezt a golgotai keresztet tovább. És én már látom, hogy a szenvedésekből épen a kultúra nyomán ki-kiesillámlik máris a szebb magyar jövő pirkadó horizontja. És mintha látnám, hogy erre a pirkadó horizontra csillogó aranyglóriát vet a magyar kultúra délibábos fénye és végelethetetlen messzeségbe világító sugarakat fon a szebb magyar jövőre: a magyar Gényusz!

A kultusztárea költségvetését általánosságban elfogadom. (*Hosszszantartó élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon és a középen. A szónokot számosan üdvözlík.*)

II. NEMZETGYŰLÉS

Költségvetési vita.

(1926. április 26.)

TISZTELT NEMZETGYŰLÉS! (*Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.*) A költségvetési vitában eredetileg nem volt szándékomban felszólalni, de felszólalásra késztet az a körülmény, hogy testvérpártunk, a keresztény gazdasági és szociális párt legutóbb egy proklamációt intézett a választóközönséghez, amelynek egyik általam különösen helyeselt passzusa ugyanazt a hangot ütötte meg, amelyen nemrégiben az Országos Nemzeti Klub egyik vitaestéjén köztiszteletben álló képviselőtársunk, gróf Apponyi Albert (*Éljenzés a jobboldalon.*) sírta vissza a régi parlamentet, annak disztíngvált hangját és előkelő nivóját. Visszasírta azt az időt, amely után a kiáltvány is vágyakozik, amikor — bár a legélesebb politikai harcok színhelye volt a parlament, mert az ellenzéki képviselők feladatuk magaslatán állva, a legélesebb logikával boncolták szét ellenfeleik argumentumait — mégis a viták sohasem érintették a parlamenthez méltó színvonalat. Iskolapéldáját szolgáltatta ennek a hangnak maga gróf Apponyi Albert, aki több mint félszázados politikai pályafutása alatt ugyancsak kivette a maga részét a parlamenti küzdelmekből, de azért mégsem ragadtatta el magát soha és legerőteljesebb indulatának is mindenkor méltóságteljes kifejezést tudott adni. (*Úgy van!*)

Általános az a nézet, hogy a parlament nivójának ez a döbbenetes sülyedése a választójog demokratizálódásának okszerű következménye. (*Úgy van! a jobboldalon. — Derűtség a szélsőbaloldalon.*)

Szeretném, ha ennek az ellenkezőjét lehetne bebizonyítani (*Várnai Dániel közbeszól.*) és szeretném, ha a jelenlegi körülmények között is megtalálnám azt a módot, amely a parlamenti színvonal megmentésére alkalmas (*Hébelt Ede közbeszól.*) s amely az indokolatlan becsületsértések, a rosszhiszemű rágalmozások elkerülésére vezetne.

Mielőtt azonban mindezekre az eszközökre rátérnék, szükségesnek tartom ismertetni a tényállást. Megkönnyíti ezt a feladatomat, hogy nemrégiben egy igen érdekes könyv jelent meg, Lyka Döme és Zelovich László munkája, amelyben a hiteles adatok egész sora foglaltatik arra nézve, hogy a mostani nemzetgyűlés miként sáfárkodott a nemzet idejével. (*Közbeszólások.*)

Megállapítja ez a könyv, hogy a nemzetgyűlés 1923. évben idejének kétötöd részét elpocsékolta, eltékozolta. A rendelkezésére álló időnek 38%-át pazarolta el. (*Közbeszólások.*) Ennek a 38%-nak 9·3 %-a személyeskedéssel telt el és 28·7%-a is ide nem illő viszálykodással, teljesen felesleges időpazarlással. (*Zaj. — Elnök cseppet.*) Ez a 38% — és talán ez a szám érdekelné fogja a baloldali képviselő-társaimat — akként oszlik meg, hogy a 4·5% esik a Keresztény Gazdasági Szociális Pártra, a fajvédő csoportra 8·8%; a legnagyobb pártra, az egységespártra aránylag a legkevesebb: mindössze csak 8·9%, a szociáldemokrata pártra 38·1%. (*Közbeszólások.*) Végasztalásul szolgáljon önöknek, hogy a többi baloldali pártokra még több: 39·7% esik.

T. Nemzetgyűlés! Ha összehasonlítom ezt, amint mondani szokták, a parlament aranykorával, pl. az 1885-iki parlamenttel, megállapíthatom, hogy akkor az egész időnek mindössze csak 1·7%-át tékozolták el, tehát a parlament idejének nem $\frac{2}{60}$, hanem csak $\frac{1}{60}$ -ad részét. Azt hiszem, ebből elég világosan kitűnik a konklúzió, amelyet már előbb voltam bátor levonni (*Esztorgályos János közbeszól.*)

Mindazokat, amiket most elmondottam, a nemzetgyűlés gazdasági bizottságának 1924. februári jelentésében felsorakoztatott számadatok igazolják. Az 1923-ban tartott 8 órás ülések — nem számítva a generális költségeket — 6,271.000 koronával kerültek többbe naponként, mint a 4 órás ülések. Egy órának többköltsége tehát 1,568.000 korona volt. A mostani nemzetgyűlésnek 1923 december 31-ig 1051 órán át tartott üléséből 336 óra időpazarlás volt, elpocsékoltatott. A nemzetnek mindez 526,848.000 korona többköltséget okozott (*Zaj.*) Ez az összeg azonban a korona akkori zürichi jegyzésének felelt meg, átszámítva mai értékre 1.211,640.000 koronát jelent, ami — azt hiszem — ebben a trianoni nyomorúságunkban, ahol, fájdalom, sok helyütt a kórházakban még lepedőre sem telik, igen tekintélyes summa! (*Úgy van! jobbfelől. — Györki Imre közbeszól.*)

Mindezek a számok élénken igazolják, hogy meg kell keresnünk és meg kell találnunk mindazokat az eszközöket, amelyek a parlamenti nívó sülyedésének meggátlására alkalmasak (*Györki Imre közbeszól.*) A magam részéről elsősorban szükségesnek tartanám a házszabályok módosítását, (*Helyeslés jobbfelől.*) egyes házágainak betöltését és — őszintén megvallom — bizonyos tekintetben való szigorítását, (*Helyeslés a jobboldalon.*) amikor még mindig nem érnénk el, pl. az angol parlament házszabályainak szigorát.

Másodszor szükségesnek tartom, hogy mielőbb állíttassék fel a második kamara. Ha a felsőház felállítatik, akkor az érdeklődés is megoszlik a két kamara között és a felsőház nívója feltétlenül jó hatást fog gyakorolni az alsőházra is és én azt hiszem, hogy a felsőház valóságos Westinghouse-fékje lesz a viharoknak és a torzsalakodásoknak.

Harmadik eszközként jelölöm meg a mentelmi jog mielőbbi törvényhozási szabályozását. (*Helyeslés a középen.*) Ez a törekvés egy-

általában nem új keletű, hiszen a törvényhozás összessége már sok kormány számára határozta el, hogy a mentelmi jogot törvényhozással szabályozza. Nem gondolok itt másra, mint egy két-háromszakaszos törvényre, épen úgy, mint ahogyan azt az angol, amerikai dán, francia, holland, német, norvég, olasz, svájci, svéd és spanyol törvényhozásokban látjuk. Talán a magyar törvényhozás is helyesen járna el, ha egy rövid, néhány szabatosan megfogalmazott szakaszból álló törvényt (*Hébelt Ede közbeszól.*) hozva, abból a célból is, hogy a mentelmi ügyek elbírálásánál a politikai tekinteteknek még a látszata sem kerüljön be a konkrét eset appreciálásába. Teljesen másodrendű kérdés, hogy ennél a törvényjavaslatnál az angol felfogás vagy pedig a francia—belga felfogás éreztetné-e hatását; (*Györki Imre közbeszól.*) az angol felfogás, amely az immunitás alkotmányos jogát a nemzetgyűlés összességének, jelen esetben a nemzetgyűlés két házának tartja fenn vagy pedig a francia felfogás, amelyet Rousseau és Montesquieu tanításai nyomán Mirabeau szövegezett meg az 1789-iki francia alkotmányban, amely sérthetetlennek minősítette a nemzetgyűlés tagjait még a parlamenttel szemben is. Ez a felfogás abból indult ki, hogy a törvényhozó hatalom alanya a nép összessége, a nép összessége szent és sérthetetlen, következtetésképpen, akik ezt a hatalmat gyakorolják, az átruházott hatalom birtokosai is annak tekintendők. Ezt a felfogást vallotta az 1831-iki belga, az 1864-iki görög alkotmány, ugyanez van lefektetve az 1875-iki francia törvényben, valamint az 1889-iki oláh törvényben is.

A magyar alkotmány különben sem recipiálta sem az angol, sem a francia felfogást, hanem a *salvus conductus* és a szólásszabadság alapján önállóan fejlődött. A lényeg tehát az, hogy igenis, a mentelmi jog mielőbb törvényes szabályozást nyerjen s megszűnjék az a lehetetlen törvényenkívüli állapot, hogy a mentelmi jog leplebe burkoltan rosszhiszemű támadások érijék a harmadik személyeket, akik, mint sértettek, ezekkel szemben teljesen védtelenek (*Helyeslés a jobboldalon.*) Örökéletűnek tartom ugyan a magam részéről is May Tamásnak azt a tételét, hogy a szólásszabadság a parlamenttől, illetőleg annak alkotmányától teljesen elválaszthatatlan, de ebből, valamint abból, hogy a mentelmi jog tulajdonképeni feladata, hogy ténylegesen biztosítsa a törvényhozói működés szabadságát, még nem következik, hogy ez a szabadság szabadossággá fajuljon; (*Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.*) nem következik, hogy ez a parlament színvonalának süllyesztője, a visszaélések kútforrása legyen s hogy ez a *jus privilegium* *jus odiosum*-má változzék át. (*Közbeszólások.*)

Mindezek alapján tehát elérkezettnek látom az időt arra, hogy a mentelmi jog szabályozására nézve a t. Nemzetgyűlés elé a következő határozati javaslatot terjesszem (*olvassa*): „Tekintettel arra, hogy a mentelmi jog, amelynek ősforrása a *salvus conductus* és a szólásszabadságra vonatkozó régebbi törvényeink, ha eltekintünk az 1867 : XII. tc. 47. és 48. §-ától, amely a delegációk tagjainak immunitását írta körül s amely az 1920 : I. tc. 11. §-a folytán különben is

hatályon kívül helyeztetett, törvényileg szabályozva ma sincsen és így csupán a parlamenti gyakorlaton és a jogszokásokon alapszik azoknak a jogoknak összessége, amely szerint a konkrét mentelmi eseteket eldöntik, tisztelettel indítványozom, utasítsa a nemzetgyűlés a kormányt, hogy a mentelmi jog szabályozása céljából mielőbb terjesszen a Ház elé törvényjavaslatot.” (*Helyeslés a jobboldalon és a középén. — Közbeszólások, zaj.*)

Ezek után méltóztassék megengedni, hogy külpolitikai térre térjek át. Külügyi helyzetünket vizsgálva, őszinte sajnálattal és fájdalommal kell megállapítanom, hogy az a hazafiatlan aknamunka, amely ezt az országot hazug megvilágításba helyezte a külföld előtt, (*Közbeszólások, zaj a szélsőbaloldalon.*) — amelyikre Klárik képviselőtársam is céloz — és amely mindenáron a jövőben is hazug megvilágításba akarja helyezni ezt az országot, (*Györki Imre közbeszól.*) a valóságban kellően ellensúlyozva ma sincs.

A legtávolabbról sem gondolok, természetesen, arra, hogy a velünk ellenséges viszonyban levő sajtót máról-holnapra tárgyilagossá lehet megváltoztatni, de azt igenis, szükségesnek tartom, hogy a velünk szimpatizáló sajtóval való barátságot fentartsuk és elmélyítsük.

Nem akarok itt bővebben és érdemlegesen foglalkozni az Abend híreivel, például az államfő elnökletével soha meg nem tartott tábornoki értekezlet precíz leírásával, különböző miniszterek szerepének regényes beállításával, vagy azzal a hírrel, — amelyet szívesen vettek át, így a Cseské Slovo, a brünni Lidové Noviny, a Prager Presse, — hogy „Magyarország fegyverkezik,” mert Bogya János képviselőtársunk nemrégiben 600.000 katonai egyenruhára való szövetet vásárolt Rómában. (*Derűltég. — Györki Imre közbeszól.*) Nem akarok a párisi La Renaissance híreivel sem komolyan foglalkozni. Ez a lap pl. a legutóbb arról cikkezett, hogy a mátyásföldi villatulajdonosok összessége kénytelen volt a dohos pincékbe költözködni, mert a felső lakosztályokat lefoglalta az államrendőrség, amelynek otthléte az államfő biztonsága érdekében szükséges. (*Derűltég.*) Nem akarok rátérni a hollandiai Telegraafra sem Gömbös Gyula képviselőtársunk személyével kapcsolatban, mert indiszkrét lenni nem akarok. Már egy kissé szokatlanabban hangzik, hogy a Neue Freie Presse is, amely komolyabb volt eddig, például 1925 december 20-iki számában azt mondja, hogy az ébredő magyarok zászlószentelésük alkalmával, Eckhardt Tibor képviselőtársunk vezetésével megjelentek a belügyminiszternél, még pedig már az új jelvénnel, a buzogánnyal. (*Derűltég. — Györki Imre közbeszól. — Zaj. — Derűltég a szélsőbaloldalon.*) Bécsi forrásból küldötték be a Wenkovnak és a Popolo di Triestének azokat a regényes híreket, amelyek szerint most áprilisban Habsburg Ottó aeroplánon ideérkezett volna Sopronba és hogy gróf Apponyi Albert környezetében volt később Budapesten elrejtve.

Mindezekkel szemben azonban fájdalmasan érint, hogy egy olyan ujság, mint amilyen az Il Popolo di Roma, amely velünk eddig mindenkor szimpatizált, nemrégiben — immár második, sőt harmadik alkalommal — zágrábi forrásból hihetetlenül hangzó hazug tudósításokat hoz, talán a legújabb olasz-jugoszláv szerződés hatása nyomán vagy pedig egyéb okoknál fogva! Határozottan fáj nekünk, hogy komoly ujság ilyen rágalmaknak helyt ad, amelyeknek ellensúlyozását a magam részéről feltétlenül szükségesnek tartom. Egyik februári számában ez a velünk régebben mindig rokonszenvező ujság azt mondotta, hogy Rakovszky belügyminiszter úr a hírlapírók előtt bevallotta volna, hogy itt Magyarországon a Duna—Tisza közén fegyveres bandák alakultak azzal a céllal, hogy Budapest ellen vonuljanak. Gyülekező helyük központja Cegléd volt. A körösi, kecskeméti, soroksári, jászberényi és szolnoki állomásokon kellett volna őket bevaggonirozni abból a célból, hogy Budapestre érkezve, itt az ellenzéket lefogják, (*Lendvai István közbeszól.*) megöljék vagy börtönbe vessék és egész Magyarországra elrendeljék a statáriumot, a haditörvényszéket! Kizáróan csak a ceglédi rendőrség éberségén mult, hogy ez a terv megbukott.

Hogy ilyen cikkek megjelenhetnek, nagy szegénységre, nemtörődömségre és erélytelenségre vall és a magam részéről nagyon szeretném, ha ottani külképviseletünk remélhető agilitása megtalálná a megfelelő módot arra, hogy ezek a támadások ellensúlyoztassanak.

E téren még a csehektől is példát vehetünk. A csehek felfogása ugyan ellentétes a miénkével, mert mi csak azt kívánjuk, hogy ne jelenjenek meg Magyarországról olyan hírek, amelyek a valóságot nem fedik; a csehek azonban úgy látszik kikövetelik, hogy ne jelenjék meg róluk olyan hír, amely, bár az igazságnak megfelel, de amely nekik bármely okból nem tetszik. Erre nézve klasszikus példával tudok szolgálni. A Larousse-lexikon 1923. évi kiadása igen érdekesen írt Cseh-Szlovákiáról. Azt írta róla, hogy tulajdonképpen nem is állam, hanem tisztán sikerült politikai kombinációk eredménye az összetartozandóság minden érzése nélkül, ahol a cseh szakadárok üldözik a katolikus vallást. Csehország tulajdonképpen olyan állam, — mondja a lexikon — amely sem nemzeti, sem geográfiai, sem vallási nézőpontból nem egységes, úgyhogy tulajdonképpen államnak sem tekinthető. Mindez a nekik annyira szimpatikus francia nyelven jelent meg, talán azért, hogy ők is jobban értsék. A Kramarz-párt szócsöve, a „Narodni Demokracie” természetesen a leghevesebb kirohanást intézte a Lexikon kiadása ellen és megindult azonnal a legerőteljesebb ellenakció Csehország rehabilitása érdekében. Akadt végül egy Kufner József nevű prágai ember, aki a „tudományos” érvek sorozatával bebizonyította, hogy Sváje őslakossága cseh volt, mert Sváje hegyeinek, városainak, földjeinek folyóinak elnevezése mind arra enged következtetni. Ennélfogva Sváje voltaképpen régi Csehország. (*Derültség.*)

Természetesen maliciózus megjegyzések is kísérték ezt a hírt, amennyiben megjegyezték: kár, hogy késett e hírek közlése és nem jelent meg előbb, mint a saint-germaini, trianoni, illetően a versaillesi szerződés, mert különben bizonyosan megfelelő következménye is lett volna. (*Györki Imre közbeszól.*)

A külföldi sajtó informálásra tehát igenis nagyobb gondot szeretnék fordíttatni, annyival is inkább, mert jelenleg az elszakított országrészen két lapot kvalifikálnak az utódállamok olyannak, mint amelyek nem veszélyeztetik a trianoni határokat és ez a Népszava és a Világ. Szinte a neveltségességgel határos az utódállamok félelme, hogy még szépirodalmi termékeket sem engednek át, így nem mehet át Herczeg Ferenc Új Idők-je sem. Erről egyébként még a mult nemzetgyűlésen volt alkalmam interpellációt is előterjeszteni az akkori külügyminiszter úrhoz, de felszólalásom eredményre nem vezetett. A megszállt vidékek publikuma kénytelen rendesen berlini vagy egyéb forrásokból eredő szépirodalmi termékekre szorítkozni, amelyek pedig nem rejtenek magukban sem több, sem kevesebb veszedelmet az ő nézőpontjukból, mint bármely más itteni szellemi termék.

Ami a külpolitikai helyzetet illeti, Locarno után most a Ninesics és Alessandro Bodrero belgrádi meghatalmazott miniszter tárgyalásai folytán történt olasz-jugoszláv megegyezés áll a homloktérben. Ezzel a kérdéssel kissé bővebben kívánok foglalkozni és főleg az előzményekkel, hogy megfelelő következtetést vonhassak le az elmondandókból. Olaszországnak az Adriára vonatkozó imperialisztikus törekvései az SHS állammal történt megegyezés folytán egyelőre nyugvópontra jutottak, bár Aethio Garibaldi szerint Olaszország adriai szupremáciája csak akkor válhatik teljessé, ha Albánia és Montenegro olasz égisz alatt független államokká lesznek és hogy ha Dalmácia egészen a dinári Alpokig olasz uralom alá kerül.

Mégis úgy látszik, sikerült a fiumei kikötő hát-országának megnyitásával a délszláv állam kereskedelmét olasz érdekszférába keríteni és az SHS állam érdeklődését az Adriáról az Égei tengerre áttérteni, egyszóval az adriai kérdést a szalonikii kérdéssel eliminálni. Ezt az átesoportosítást, amelynek harci élére Mussolini került, a Times egy nagyon érdekes és szenzációt keltő vezércikkre is méltatta és a francia félhivatalos Information is megállapította, hogy Róma új perspektívát nyit az SHS állam számára a Görögországgal való közeledésre.

Ezzel szemben lehetetlen észre nem vennünk, hogy ugyanakkor Benes féltvén a kisentente államainak függetlenségét, idegesen néz körül és keresi azokat az eszközöket, amelyekkel Olaszország irányító szerepét le lehet faragni és keresi a beavatkozással szemben az ellenakció lehetőségét. A kép teljességéhez tartozik, hogy a belgrádi Politika és Obzor, valamint az egész szerb kormánypárti sajtó, nem lévén megelégedve az új orientációval, állandó bizalmatlanságát nyilvánítja Olaszországgal szemben, mely a szláv kisebbsé-

seget mindenütt elnyomja, elolaszosítja és a legnagyobb nyomatókkal mutat rá arra, hogy az SHS államot létérdeke az Adriához fűzi, ennek következtében kétségessé teszi azt az értéket, amelyet az SHS államnak Olaszország a görög békeközvetítéssel ad. Ezzel szemben az olaszellenességéről hirhadt Radics István a legbarátságosabban üdvözi a közeledést.

Mármost, ha tekintetbe vesszük, hogy Ninesics római útjával kapcsolatban a jugoszláv állam vezérei, bár szükségesnek elfogadják az olasz-baráti viszonyt, mégis feleslegesnek tartják a szövetség kimélyítését oly irányban, hogy annak éle más államok ellen is irányuljon, lehetetlen észre nem vennünk a megnyilvánuló féltékenységet, amely abban csúcsosodik ki és onnan ered, hogy Ninesicsnek előbb Párizsban kellett volna kezdeni a tárgyalásokat és csak azután kerülhetett volna a sor Rómára. A Rijecs is bizalmatlan marad továbbra is, amihez tápot ad a „Camicia Rossa” fasiszta lap egy cikke, melyben az olasz lap az adriai politikát illetően az SHS államban Ausztria utódját látja és így a fennálló baráti szerződés dacára is Olaszország érdekében követeli továbbra is Montenegro önállóságát és Albániának Görögország és az SHS állam befolyásától való függetlenségét, valamint az olasz határoknak egészen a dinári Alpokig való kitolását.

Ilyen előzmények után és ily helyzet dacára Ninesics expozéjában a skupstinában bejelentette, hogy Olaszországgal az SHS állam „baráti” szerződést kötött és a két ország közötti viszonyok teljesen rendezve lettek! És bár Ninesics külpolitikáját akként jellemezte, hogy az ő mérlege a békeszerető és a munkában elfoglalt házigazda mérlegével azonos, aki az ország jövőjét nem alapítja szomszédai szerencsétlenségére, hanem arra törekszik, hogy munkája másoknak is hasznára legyen, mégis az összes orgánusok e baráti szerződést igen helyesen védő- és támadó-szövetségnek minősítették, annyiival is inkább, mert Locarno után pl. egy volt demokrataminiszter, Sumnekovies, pártjában éppen azt nehezményezte és kifogásolta, hogy a délszláv államnak egyetlen egy paktuma sincs, amely az ő területi integritását biztosítaná. Ez a szerződés tehát az első, amely a délszláv állam határait biztosítja, nyitva maradván még mindig az a további kérdés, amelyre a Petit Journal nagyon érdekesen céloz, hogy bővül-e a megegyezés vagy sem? Ettől Olaszország idegenkedik, mert Olaszország csak az SHS állammal óhajt szerződéses viszonyban lenni, ezzel szemben azonban a délszláv állam be akarja ebbe vonni Franciaországot. A kérdés tehát az, hogy sikerül-e ez nekik s hogy egyáltalán érdekükben áll-e Franciaország bevonása, ami viszont Briand kezdeményezésének volna kézzelfogható eredménye.

Mindezeket azért voltam bátor ilyen részletességgel elmondani, hogy ismét beigazolást nyerjen az a régi tétel, hogy külpolitikát érzelmi alapokra fektetni egyáltalában nem lehet. (Úgy van!) Ez az új átcsoportosítás tulajdonképpen azt jelenti, hogy úgy Olaszország, mint Jugoszlávia keresztülgázolt minden szimpátián és antipátián és

megtalálták azt a platformot, amellyel az egymással való meg-
egyeztést biztosították. Lehetetlen, hogy a mi külpolitikai szeizmog-
ráfunk is ne jelezné, ami itt történt! Efölött mi napirendre egysze-
rűen nem térhetünk, hanem szükséges, hogy a fennálló érdekeket mi
is közös nevezőre hozzuk és a megtörtént átesoportosítást, hogy ha
kell, esetleg Olaszország segítségével is a mi javunkra leszámítoljuk.
(*Úgy van! Úgy van!*)

T. Nemzetgyűlés! Ha az utódállamok költségvetéseit veszem
bonekés alá, lehetetlen észre nem vennünk, hogy az összes utódállam-
ok a hadügyi kiadásokra még az eddiginél is sokkal nagyobb gon-
dot fordítanak és hogy ez a fegyverkezés szinte óriási méreteket ölt.
Bennünket elsősorban épen az előbbi szerződés folytán talán a dél-
szláv állam költségvetése érdekel legközelebről. A délszláv állam
legutóbbi 1926/27. évi költségvetése 12 milliárd 900 millió dinárról
szól, ami az előző évvel szemben 650 millió dinár emelkedést jelent.
Érdekes bonekolni ennek a költségvetésnek az eloszlását. Kereskedelmi
célokra 105 millió dinár foglaltatik, vagyis az egész költségvetési
összegnek körülbelül $\frac{1}{120}$ -ad része, közoktatásügyi célokra egy tizen-
harmad rész, 930 millió dinár, hadügyi célokra azonban nem keve-
sebb, mint egy ötödrész vagyis 2 milliárd 500 millió dinár. Mikor a
jugoszláv hadügyminiszter expozéját elmondta, rámutatott arra a
körülményre, hogy fájó szívvel mondott le arról a 3 milliárd 800 mil-
lió dinárról, amire feltétlenül szüksége lett volna. Ezt az összeget tar-
totta volna okvetlen szükségesnek fegyverbeszerzésekre, a hadiflotta
és a légiflotta kiépítésére és főleg arra, hogy az egész délszláv állam
mielőbb teljesen önálló hadiiparral rendelkezze. Ez az óriási had-
ügyi költségvetés azért is érdekes, mert épen esedékessé váltak a dél-
szláv állam háborús. tartozásai is, amelyeknek kimutatása a követ-
kező: 62 millió dollárral tartozik Amerikának, esedékessé vált
Anglia számára 38.2 millió font, Franciaország számára pedig
1.739.000.000 frank, szóval az összes tartozások összege nem keve-
sebb mint 15.138.000.000 dinár. Meg is támadták emiatt a hadügy-
minisztert és az egyik ellenzéki képviselő, Sztjerov azt hangoztatta,
hogy már hét katonára egy előljáró esik és 14 katonára már egy
tiszt jut.

A védekezése az volt, hogy a görög, bolgár, magyar és lengyel
államok is költségvetésüknek egy negyed részét hadi kiadásokra for-
dítják. Lehetetlen t. Nemzetgyűlés, hogy ezt válasz nélkül hagyjuk.
Elsősorban a legnagyobb abszurdum párhuzamot vonni olyan orszá-
gok között, melyeknek egyikében toborzás van folyamatban, a má-
sikban pedig sorozott katonaság van. Teljes lehetetlenség a kettőt
egyformán elbírálni! De ha még ez a különbség nem is állana fenn,
akkor is, ha megnézzük a magyar költségvetés adatait, azt látjuk,
hogy a kultusztárca céljaira az 1926/27. évi költségvetési évre
111,616.254 pengő van felvéve, a honvédelmi tárca céljaira még
ennél is kevesebb, 111,045.791 pengő, a pénzügyi tárca kiadása
137,017.026 pengő, a külügyi tárcáé pedig 93,889.850 pengő. Én

csak ezt a négy tárcát ragadtam ki a költségvetésből, de már ebből is eklatánsan kitűnik a védekezés alaptalansága.

De hivatkozhatom tanura az ő táborukból is. A páneurópai mozgalom vezetője dr. Waldmüller egyetemi tanár nagyon érdekes hírlapi nyilatkozatot adott a legutóbbi időben és számadatokkal igazolta, hogy Európa fegyverkezése jelenleg még nagyobb mérvű, mint a háború előtt. Szerinte elkerülhetetlen a háború kitörése már csak azért is, hogy legalább a költségek kamatait kapják meg a felek. Waldmüller szerint 1926-ban legtöbbet áldozott költségvetésében hadügyi célokra Lengyelország és pedig 450 millió aranykoronát. Csehszlovákia 300 millió aranykoronát, (a Presse prágai levelezője szerint másfélmilliárd cseh koronát), Jugoszlávia 200 millió, Románia 100 millió, Magyarország pedig — szerinte — 80 millió aranykoronát! Miután azonban Csehszlovákiának lakossága 13 millió, Lengyelországé pedig 30 millió, világos, hogy Csehszlovákia tulajdonképpen minden államot megelőz e tekintetben. Csehszlovákiában egy lélekre 22 aranykorona, Jugoszláviában 17 aranykorona, Magyarországon pedig — bár ismétlem, összehasonlítást nem lehet tenni sorozott és toborzott katonaság között — szerinte tíz aranykorona esik. E szerint a kisententé és Lengyelország egy év alatt több, mint ezermillió aranykoronát költött hadseregére, nem is beszélve a titkos fegyverkezésekről.

Az SHS állam tényleg nagyon erősen készül a hadsereg fejlesztésére! A katonai előkészítésekről szóló és most készült törvényjavaslat szerint minden 18 éves alkalmas polgár három éven keresztül 108 katonai gyakorlatban tartozik részt venni s így emiatt évente 24 szombatját és 12 vasárnapját veszti el. Az előképzés különben mindenkire kötelező, a távolmaradókat fogházzal és pénzbüntetéssel sujtják és katonai szolgálatukat két hónappal meghosszabbítják. A törvény szerint ezeket a tanfolyamokat járasonként osztagfelügyelők irányítják. Több osztagfelügyelő felett pedig egy hadosztályfelügyelő áll. A kiképzést tisztek vezetik. A tanfolyam végén vizsgát kell tenni. A bizonyítványt a katonaságnál is tekintetbe veszik.

Hogy ezzel szemben a Népszövetség milyen álláspontra helyezkedik s hogy mindezt miként tudja általános leszerelést célzó mozgalmával összeegyeztetni, az természetesen más lapra tartozik. De a Népszövetség békés mentalitásának megannyi külső nyilvánulása után mindez kissé idegenszerűen hangzik. És különösen hangzik még azok előtt is, akik a „si vis pacem, para bellum” elve alapján előszeregettel hangoztatják a költségek szükségességét, mert e költségek ily szokatlanul nagy aránya ólomsúllyal nehezedik főként a kisentente államainak veszedelmes gyöngye szerkezetére, ami előbb vagy utóbb, de feltétlenül az utódállamok pénzügyi csődjére vezet.

Bennünket ez a kérdés még kettős okból érdekel. Először azért, mert ez a mérhetetlen fegyverkezés az örökbékét hangoztató népszövetségi ideológiával szemben szinte kiegyenlíthetetlen ellentétet

petrifikál. Másodszor azért, mert ezek a horribilis számok mindenél világosabban igazolják, hogy a szociális érzékkel bíró és magukat demokratáknak hirdető államok tulajdonképpen mindenre többet gondolnak, mint épen a világháború okozta szociális bajokra, s minden tevékenységüket és cselekedetüket nem e bajok orvoslásának szüksége, hanem az iszonyatos hadügyi felkészülődés fűti. Hogy ki ellen, egymás ellen-e vagy más ellen folyik ez a lázas készülődés, ez bennünket egyáltalában nem érdekel, okát nem is kutathatjuk. Azonban az kétséget nem szenvedhet, hogy a kultúra kiadásai, a szociális bajok orvoslásának legminimálisabb költségei a Népszövetség mentalitásával különben is ellentétes eme horrendum tételeket kell, hogy sorrendben feltétlenül megelőzzék.

S itt akarok rámutatni arra, hogy a szociális bajok milyen fekete lepelként sötétítik el az összes nemzetek látóhatárát. Először foglalkozni kívánok azzal a társadalommal, amely tőlem távolabb áll, azután azzal, amely hozzám közelebb esik. Kropotkin Péter Alexijevics, amikor 1888-ban „La conquête du pain”, küzdelem a kenyérért című kitűnő munkáját közreadta, — méltóztatnak rá emlékezni — azért tartotta szükségesnek a szociális forradalom kirobbanását, mert szerinte a szocializmusnak főoka az, hogy a táplálék, a bányá, a föld és a tudomány stb. minden egynéhány ember kezében van. Társadalmi szociális forradalom útján kell tehát a szerinte „gyalázatos összetételű” társadalmat megváltoztatni és véget kell vetni az igazságtalanságoknak, hogy biztosíthassák mindenki számára a kenyeret!

Ha most Kropotkin Péter Alexijevics, a kitűnő földrajztudós feltámadna és megpillantaná azokat az állapotokat, amelyek jelenleg Szovjetországban vannak, ahol a világ proletárjai már túlon-túl hosszú időre tudtak „egyesülni” és ahol a diadalmas szociális forradalom mindenestre a legnagyobb sikert aratta, félek, hogy lelkében fájdalmas esalódással eltelve semmisítené meg egy tollvonással összes gondolatait és terveit, amelyeket a kenyérért való küzdelem érdekében papírra vetett.

Szovjet-adatokat akarok ismertetni, még pedig hiteles forrás — a Gazetta Warszawska Poranna — nyomán, amiből kitűnik, hogy hogy áll jelenleg a munkáskérdés Szovjet-Oroszországban. Tényként kell elfogadnunk t. Nemzetgyűlés, hogy a diadalmas szociális forradalom után az orosz munkások még mindig kisebb fizetést kapnak, mint a cári uralom idejében, holott abban az időben az orosz munkás kisebb fizetést kapott, mint a világnak bármely munkása. Méltóztatnak tudni, hogy jelenleg a rubel vásárlóképessége a háború előttihez viszonyítva, felényire szállt alá. Mármost az orosz ipari munkások fizetése a szovjethivatalnokok fizetéséhez a következőképpen viszonylik. A szovjethivatalnok legminimálisabb fizetése havi 40 rubel, a legmagasabb ennek körülbelül tizenkétszerese, vagyis 470 rubel. Arról pedig meg lehetünk győződve, hogy nem a legalacsonyabb rangfokozatban helyezkedtek el a szovjetbiztosok és nagyon

kevesen lehetnek, akik havi 40 rubelből tengődnek. Ezzel szemben lássuk, milyen az ipari munkások helyzete? Havonta 36 rubelt kapnak és ez nem emelkedik még a duplájára sem, mert maximális fizetésük havi 70 rubel. (*Közbeszólások.*) Nem mondható tehát ideálisnak még Szovjet-Oroszországban sem a munkások helyzete.

A legteljesebb tárgyilagossággal kívánok rámutatni ezekután a munkanélküliség jelenségére, amelyet természetesen én is nemzetközi betegségnek tartok. Néhány adatot óhajtok bemutatni, hogy fényszórót vetítsek arra, hogy a különböző európai államokban, sőt Ázsiában is a munkanélküliség milyen döbbenetes, hogy ezzel is igazoljam azt, hogy a parlamentnek ide nem illő viták helyett, ezekkel a kérdésekkel kellene foglalkoznia, ami különben végső konklúziója lesz mai felszólalásomnak.

Ausztriában 1925 januárjában 187.559 munkanélküli volt. Decemberben ez a szám 240.000-re emelkedett. 1926 januárjában számuk 212.278 volt, amely ebben az évben körülbelül 15 nap alatt 14.000 főnyi pluszt jelentett. Jelenleg 200.000-en alul van a munkanélküliek száma. (*Esztergályos János közbeszól.*) Ennek fele Bécsre jut, azonban a kimutatás, azt hiszem, felfelé egészítendő ki, mert azok, akik más oldalról kapnak segítyeket, nincsenek benn a kimutatásban.

A kis Dánia 1925-ben 72.834, 1926-ban pedig 84.000 munkanélkülivel bajlódott. Lengyelországban az 1926 január 28-iki Dzienik Poznanski jelentése szerint 300.000-et meghaladja a munkanélküliek száma, akiket a lap a szociális kiváltságok áldozatainak tekint. Olaszországban 1922-ben még 600.000 munkanélküli volt, ez a szám azonban erősen csökkent s ma már nem számottevő. (*Egy hang a jobboldalon: Alig van ott munkanélküli!*) Legnagyobb a munkanélküliség mérve Japánban. 1924-ben 500.000, 1925-ben 932.000 volt ott a munkanélküliek száma és a kamarák jelentése szerint, a munkanélküliek száma most 3.400.000-re emelkedett.

Angliában, mint méltóztatnak tudni, tavaly egyszerre 415 bányát zártak be és így máról-holnapra 68.500 bányász maradt kenyér nélkül. A munkanélküli bányászok száma 120.000 lett. A Times 1925-ben 1.291.200-ra teszi a munkanélküliek számát. (*Közbeszólások.*) Ez egy negyedmillió emelkedést jelent az 1924. évi állapottal szemben. 1925 végén 1.277.000 volt az angol munkanélküliek száma.

Olyan kérdés ez, amely például Angliában az egész sajtót, a parlamentet, a kormányt s az ellenzéket is igen erősen foglalkoztatja. A sajtó, mint mondtam, nagyon melegen és elég szigorú kritikával tárgyalja ezt a kérdést. Nálunk pl. nem lehetne elképzelni, hogy valamely lapban olyan cikk jelenjék meg, mint amilyen a Morning Post-ban megjelent, amely cikk teljes határozottsággal mutat arra, hogy mi a tulajdonképeni oka annak, hogy Anglia ilyen veszedelembe került. Ha nálunk valamely lap ilyen cikket hozna, mindenestre azt méltóztatnának mondani, hogy osztálygyűlölet jelent-

kezik az ilyen ujságcikkben. Ez a cikk a munkások szemébe mondja, hogy a legmagasabb a fizetésük, de ezzel szemben alacsony a szolgáztatásuk. Lithgow ezredes cikkében van pl. egy kimutatás, amely szerint a belga munkások 48 órát számítva hetenként 1 font 18 shillinget, vagyis 38 shillinget, a francia munkások 48 órára 1 font 13 shillinget kapnak, ami 33 shillingnek felel meg. A német munkások 60 órát számítva, 2 font és 2·5 shillinget, tehát 42·5 shillinget kapnak s ha ezt átszámítjuk 48 órára, ez 34·5 shillingnek felel meg. Ezzel szemben Angliában 48 órai munkáért 3 font 3 shilling és 7 pence-t munkadíjat számítanak fel, ami több mint 63·5 shilling!

Ezek a kérdések mindenestre olyanok, amelyekkel hazai vonatkozásban is szükséges foglalkoznunk. Angliában nem szégyenlik bevallani, hogy az az oka annak, hogy Németország ipara olyan fejlődést mutat. Mert ocsóbban tudja a szükséges dolgokat Anglia is német erővel előállítani, mintha saját maga állítaná elő. Magyarországon a munkanélküliek száma a szakszervezetek kimutatása szerint, amint azt egy ellenzéki forrásból olvastam, 1923. januárban 36.641, 1923. áprilisban 36.360 és 1924. januárban pedig 17.643 volt.

Nagyon érdekes cikket olvastam a Nemzeti Újságban nemrégiben arról a kérdéstről, hogy „Miért fokozódik a munkanélküliség?” A cikk többek között a következőket írja *(olvassa)*: „A legnagyobb ipari államok, az amerikai Unio, Anglia és Németország még mindig nem tudták békeformára változtatni hatalmas ívben magasra szökkenő háborús termelésüket, mert az ottani leszegényedett fogyasztótömeg nem képes foglalkoztatni a munkások millióit; annál kevésbé tudták átformálni ezt a folyamatot a háborúvesztes, tehát jobban sujtott és iparilag amúgy is gyengébben álló országok.” Itt sürgeti, miként különben a szociáldemokrata szakszervezetek is többször sürgették már, a közmunkák megindítását, a kivándorlásnak a kormány részéről való szabályozását, a munkanélküliség esetére való biztosítást. A cikk azután rátér arra, hogy a nagymérvű munkanélküliségen sokat enyhítené az egységes munkaközvetítés, ilyen azonban nincs. Itt megdöbbenő adatokat találunk azután az egyes szakmák szerint. Azt mondja a cikk *(olvassa)*: „Hogy példával illusztráljuk a helyzetet, a nagy munkanélküliség idején, március 3-án az állami munkaközvetítő hivatal Budapesten mindössze 227 helyet tartott nyilván, amelyre 4228 munkakereső jelentkezett. Az egész országban működő állami munkaközvetítő hivatalok 482 munkahelyet lajstromoztak, amelyekre 6365-en pályáztak. Megdöbbenők a szakmák szerinti számok is. Március 3-án 5 asztalosmester keresett segédet és erre az öt helyre 228 segéd jelentkezett. Egyetlen bádogosmunkahelyet 162 ember akart elnyerni. A cipésziparban 9 helykínálat állt szemben 344 helykeresővel. Géplakatost kerestek egyet, jelentkezett 182, a gépkezelők közül 90 ostromolt meg 2 munkahelyet, a lakatos szakmában ezen a napon 265-en pályáztak egyetlen állásra, a szabóiparban 6 munkahelyre esett 421 munkakereső. Pincért mindössze kettőt kerestek és 208 jelentkezett.”

Azt mondja tovább a cikk (*olvassa*): „Az állami munkaközvetítő hivatalban égetően sürgősnek tartják a munkaközvetítés egységesítését, a kötelező bejelentést és a munkaközvetítő hálózat kiépítését. A probléma szorosan összefügg a munkanélküliség kérdésével, ez pedig olyan mérveket öltött, hogy a kérdés radikális megoldását tovább halasztani nem lehet.”

Ezek azok a kérdések, — hogy csak néhányat említsek meg a sok közül — ezek azok a szociális bajok, amelyekkel, elgondolásom szerint, ennek a nemzetgyűlésnek, személyeskedések és torzsalkodások helyett feltétlenül foglalkoznia kellene. (*Közbeszólások.*) Amint Angliában láttuk, úgy itt is ezeknek a kérdéseknek megvitatásánál az ellenzéknek és a kormánynak vállalva kellene arra törekednie, hogy a hibákon kívül reánk szakadt trianoni nyomorúságon lehetőleg segítsen. A szélsőbalnak is taktikát kellene változtatnia. A szélsőbal valamikor a nemzeti törekvéseknek volt hangoztatója, most a szociáldemokrata párt táborhelye. Szeretném, ha félretéve minden személyes torzsalkodást s a parlament színvonalához nem méltó kocsmai hangot, ezekkel a komoly kérdésekkel foglalkoznánk. (*Közbeszólások.*) Még pedig a szerint a meghívás szerint, amelyet testvérpártunk, a Keresztény Gazdasági és Szociális Párt intézett a választóközönség összességéhez.

Mint már beszédem elején is említést tettem erről, különösen nagyon helyeslem a kiáltványnak következő passzusát! (*olvassa*): „A szociális kérdések törvényes rendezésében együtt akarunk és tudunk is dolgozni a legellentétesebb politikai és világfelfogású egyénekekkel és pártokkal, de ki akarjuk mindazt küszöbölni a vitából, ami a napi feladatok megoldását, a kenyérgyártás rendezését nehezíti, hátráltatja és akadályozza, mert meggyőződésünk, hogy a parlamentárizmust veszélyezteti, aki nem így fogja fel a törvényhozói kötelességet és a pártok hivatását.” (*Közbeszólások.*)

Azt hiszem, erre a felhívásra, amely honmentő munkára szólít fel, jelentkezni mindannyian szívesen fogunk. Mielőtt azonban véglegesen döntenénk, nehogy bennünket jogosan politikai naivitással vádoljanak, a baloldal részéről egy cáfoló nyilatkozatra volna szükségünk, amelynek elhangzását kérem és remélem.

Kezembem van a Népszavának 1918 december 22-iki vasárnapi száma. (*Györki Imre*: Halljuk a leleplezéseket!) Nem leleplezés, csak emlékeztetés. Ez a cikk abban az időben jelent meg, — méltóztatassanak az időpontra figyelni — amikor még nem volt terror, amikor a bolsevizmus lényegével egyedül csak a szociáldemokrata párt volt tisztában, a polgári osztályok pedig voltaképpen azt sem tudták, hogy a bolsevizmus mi fán terem. Ebben a cikkben, amelynek címe „Szocialisták és a polgári társadalom”, a következők foglaltatnak (*olvassa*): „Még több tájékozatlanságot és tudatlanságot árul el a polgári társadalom, amikor azt képzei, hogy a szociáldemokrata párt közelebb áll a polgári pártokhoz, mint a bolsevikiekhez. A magyarországi szociáldemokrata párt helyteleníti a bolsevikiek fellépését,

küzd „külön” pártalakító törekvéseik ellen, de lényegénél fogva sokkal közelebb áll a bolsevikiekhez, mint akár a legszélsőbb és leg-radikálisabb politikai párthoz.

Veszedelemes illuziókat táplál a polgári társadalom, ha nem veszi észre, hogy a szociáldemokrata párt minden ízében tagadása a polgári társadalomnak. Mi még nem felejtettük el, hanem most is valljuk a Bebel híres és halhatatlan mondását: Mi halálos ellenségei vagyunk a polgári társadalomnak. A polgári társadalomnak nincs és nem lehet semmi belső közösségük még akkor sem, ha a népköztársaság és a forradalom vívmányainak biztosítására egy úton haladunk is a polgárság balszárnyával. Mi nem is kívánjuk elhiteni a polgári társadalommal, hogy mi a polgári társadalom fennállására veszélytelen elemek volnánk, hanem ma is valljuk és hirdetjük a kommunista kiáltvány befejező mondatait: A kommunisták nem titkolják nézeteiket és szándékaikat. Nyíltan hirdetik, hogy céljaik esakis minden eddigi társadalmi rend erőszakos felforgatásával érhetők el. Reszkessenek az uralkodó osztályok egy kommunistaforradalomtól.

A szociáldemokrata párt sohasem titkolta s ma sem titkolja, hogy igenis, meg akarja dönteni a polgári társadalmat és annak alapját, a magántulajdont. Ebben a döntő és alapvető kérdésben különbözik minden polgári párttól és távolodik el a polgári világrend kereteiből. Meg kell állapítanunk, hogy épen a szocializmus nagy végcéljaiban nincsen különbség szociáldemokraták és bolsevikiek között. Egyformán akarjuk a magántulajdon megszüntetését, az osztályállam megsemmisítését, a kollektív társadalomnak és a kommunizmusnak a megvalósítását.”

Azután így folytatja a cikk *(olvassa)*: „A bolsevikiektől a magyarországi szociáldemokrata pártot nem is a kommunista végcél és nem is a polgári társadalom megmentésére való törekvés választja el, hanem a módszer, a taktika és a tempó kérdése.” *(Zaj. — Közbeszólások.)*

A cikk azután ezzel a záradékkal nyer befejezést *(olvassa)*: „Mi kétszeres éberséggel és következetességgel elevenítjük fel Bebel szavait: Mi szociáldemokraták halálos ellenségei vagyunk a polgári társadalomnak”. *(Petrovác Gyula: Ki írta ezt? Weltner? — Zaj.)*

T. Nemzetgyűlés! Sámsonról olvassuk a bibliában, hogy a rókák farkához égő esővát kötött, azután behesegette, belekergette őket a filiszteusok búzavetésébe, hadd gyujtsák fel, hadd lobbantsák lángra, hadd perzseljék fel az ellenség erő gabonáját.

A barbár-korok eme határtalan gyűlölettől izzó érzésének ily-fajta kegyetlen elfajulása nyilatkozik meg a krisztusi szeretettel szemben ebben a cikkben is és fájdalommal kell megállapítanom, hogy ugyanezt a pogány, gyűlölködő érzést kell unos-untalan mások részéről is tapasztalnunk a mai politikai arénában. *(Ügy van! Ügy van! a jobboldalon.)*

És még egy különbség is terheli a lelkeket. Sámsonról azt olvastuk a Bibliában, hogy az ellenség erő gabonáját akarta háború idején felgyújtani. Ma nincs háború és mi mégis odasülyedtünk ebben a csonka hazában, hogy akadnak egyesek, akik nem átallják magukat magyaroknak is nevezni, akik nem is az ellenség, hanem a saját tulajdon búzavetéseinket akarják felgyújtani és felperzselni. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Egyeseknek hova-tovább fixa ideájuk lesz, hogy a ráncszakadt trianoni nyomorúságot, a hibákon kívül előállott állapotokat nem orvosolni kell, nem gyógyítani keresztényi szeretettel, nem a sebeket meleg érzéssel hegeszteni, hanem még tetézni kell ezt a nyomorúságunkat azzal, hogy egymásnak fordítsuk a pogány gyűlölet mérgezett töreit. *(Közbeszólások.)*

És én azt látom t. Nemzetgyűlés, hogy amikor Rákóczi sokszor hozzá méltatlanná váló nemzetének régi, vérző sebei új formában újulnak ki, Magyarországnak mindig csak a nemzet jövődjéért könyörgő Védasszonya az ő nagy lelki fájdalomban elfordítja tekintetét, eltakarja arcát, csak hogy ne lássa a mindenáron saját vesztébe rohanni akaró magyarság utálatos és vészthozó marakodását, csak-hogy ne hallja, hogy itt még a kövek is kiáltanak.

A költségvetést elfogadom. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon és a középén. — Szónokot számosan üdvözlík.)*

MAGYAR ATHLETIKAI KLUB

„Emlékezzünk Régiekről“.

Disztrakoma.

Ünnepi beszéd.

(1926. június 8.)

URAIM! Az a két szó, mely a mai ünnepi estét összehozta, ennek a gyönyörű emlékserlegnek rövid, de sokat mondó alapító ígéje, amelynek szerencsés leszek abban a ragyogóan ékes társadalmi keretben ma igénytelen hirdetője, magyarázója, egyben meggyőződéses hitvallója is lenni, ez a két szó és az abban kifejezett mélységesen nemes kívánság, úgy érzem, ma sokkal többet jelent, mint jelenthetett valaha régen, egyszersmind azonban ma sokkal többre is kötelez mindnyájunkat, mint kötelezhetett bármikor is a múltban.

Azokra a nagyokra gondolni, akik következetes és céltudatos munkával fajunkat a dicsőség útján előre vezetni iparkodva törekedtek, a *Régiekről emlékezni*, valaha csak poétikus, bensőséges és boldog visszavágyódást jelenthetett a múltba, de ma — a mi trianoni boldogtalanságunkban — ugyanez az emlékezés, minden kegyelet és érzés és nemes aktuson felül egyben azt a cselekedni törekvést, azt a visszafojtott erőt és azt a szent, cselekvési akaratot is magában rejti, amely nélkül *nincs* magyar jövő.

A szebb perspektívára amúgy is árnyat vet az örök következetesség felhője, amely homályba burkolja sokszor a Tegnapot, szinte mielőtt még a Ma megszülethetett volna. A kegyetlen törvényszerűség fekete fellege, amely, amikor a Holnap pirkad, a Ma embereit már legkönyörtelenebbül ködbe veszi. És a titokzatos végzetszerűség sötét leple, amely, amialatt mi itt járjuk ezt a tövissel szegélyezett kálváriát, nem engedi meg számunkra megtudni, sőt még csak sejtetni sem, vajjon ki fogja helyettünk talán már holnap taposni, a látszóan *csak* nekünk kijelölt utat.

És mégis, ha ebben a kétkedésre hajló hangulatban, meggyújtjuk az emlékezés perjéjelen szövétnekét, amely a fény suhanó sebességével világítja be a sólyomszárnyon tovatűnő multat és e sugárkévé előre beragyogja a jövő utait is, *kell*, hogy ez a vakítóan égi fényesség teljesen elfeledtesse mívelünk azoknak a borongó fellegeknek komor konturjait. És, ha tacitusi tanítás szerint a nekünk annyira kedves, szívünkhöz nőtt Régiek emlékezetét úgy becsüljük meg, hogy minden tettökkel, minden gondolatukkal mindenkor

barátkozunk és inkább lelkük, mint testük alkotásait szemléljük, akkor éreznünk is kell, hogy minden elmúlással szemben mégis van elmulthatatlan is a földön, van, ami folyton él és amiből igazi és örök élet sarjadzik és ez: a lélek. A lélek összetételének megvizsgálásáért, a lélek örök rejtelseinek megértéséért, a lélek csodálatos megnyilvánulásának varázstükrébe kell tehát bepillantnunk, abba a titokzatos kohóba, ahol a gondolatok, az ideák, a nagy, nemes tervek termelődnek, formálódnak és kelnek diadalmas útjukra. A Régiek ihletett, örökké élő és sokszor talán épen mi miattunk fájdalmasan el-elbolyongó lelkét hívom tehát ide miközén, hogy erőt és kitartást szerezhessünk a további küzdelmeinkhez; az új gondolatok, a modern eszmék és tervek végrehajtásához. Nem fogok hivatkozni nagyok, nagyobbak vagy legnagyobbakra, mert a lelkesedésben, a tennivágyásban, a hazaszeretben és az ideálmusban közöttük talán még nüanszbeli különbség sem volt. De ebben az ünnepélyes pillanatban nem is volna illő hozzám megkülönböztetést kísérelni meg a régi nagyok között, mert a lelkek már ezt az ósdi földi mértéket, sőt még a név fogalmát sem ösmerik. Mindnyájan úgyis, akik csak itt vagyunk, elrejtettünk szívünk mélyében, annak titokzatos zugában egy-egy nagy nevet, egy-egy szeplőtlen tiszta jellemet. Rejtsétek el féltő gondossággal továbbra is ezeket a patinás neveket. De az én szememben — aki ma e serleg megszólaltatója vagyok — ez a gyönyörű tábor, mely ugyan egyesekből, egyénekből, örökéletű lelkekből tevődik össze, ez a ragyogóan fehér sereg szinte már egy fogalommal olvad össze és megbonthatatlanul egy lesz a *tiszta* ideálmusból és mindig *csak* az ideálmusért lelkesedő és mindig *csak* a hazáért, a magyar faj előbbreviteléért és annak erősítéséért küzdő és csak érte cselekvő Régiek szent fogalmával. Hadd válják Uraim e tiszta, szent fogalom ezen az ünnepélyes estén, — ha csak pillanatokra is — élő valósággá!

Jöjjetek ide mind miközibénk, szálljatok alá Ti Régiek, akiknek bensőjében ott égett a hazaszeretet és az alkotni vágyás szent szikrája. Ó jöjjetek ide mind Ti Régiek, akiknek lelkében ihletek, nemes ideák száza keltek szárnyra! Ti Régiek, akik egy aranykornak voltak nagy magyar dicsőség után szomjúhozva vágyakozó és arra organikus nemzeti munkával következetesen törekvő boldog fiai. Ó szálljatok alá és jöjjetek ide mind és tegyétek mérlegre a könyörtelen, kemény, küzdelmes, kegyetlen, keserves magyar sorsot, amikor fényszörót vetek a sívár jelenre.

A nemzet egén még ott füstölög mindig, a lángbetűkkel odavetett, messze tájakra világító örökös mementó: Magyar Tragédia.

Mért kérdem én, nevezhetjük-e másnak, mint *sajátságos* magyar tragédiának, hogy ennek a sok dicsőséget átélt nemzetnek, mely Mohács óta évszázadokon keresztül *csak* alkotmányos szabadságáért, *csak* állami önállóságáért és *csak* nemzeti függetlenségéért vérezve reszketett, nem a győzedelmi mámor, nem a diadal vagy az annak nyomán támadt szerencsés sorsfordulat, hanem mindezekkel szöges

ellentétben egy újabb és még egy sokkal szörnyűsebb Mohács hozta meg, mint utólérhetetlen vágyai és álmai netovábbját: alkotmányos szabadságát, állami önállóságát és a Csele-pataknál odavesztett nemzeti függetlenségét. És kérдем én, lehet-e másnak, mint *szomorú* magyar tragédiának nevezni és lehet-e és szabad-e akkor arról egy pillanatra is megfellebbezni, ami talán ebben a tragédiában a legfájdalmasabb, hogy ennél a sajátságos körülmények közt és a tradíciókkal szemben, a nemzettől idegen úton visszanyert *ennél* a függetlenségnél, *ennél* a szabadságnál voltaképpen nyomorultabb és szegyeteljesebb rabszolgaságot nem teremtetett még a legkegyetlenebb egyiptomi fáraók lelketlő fantáziája sem.

És kérдем én, lehet-e végezetül is másnak, mint turáni átokszülte *keserves* magyar tragédiának nevezni, — s talán azért ez a mi legnagyobb tragédiánk — hogy Hunor és Mogor kései unokája, még eltiportságunkban sem tud egymásra találni és amikor a kegyetlen kényszerűség törvényei borzadalmas lejtőre kormányozzák nemzetünk sorsát, nem képes, nem tud, vagy nem akar senki acélos lelki-erővel álljt kiáltani a méregkeverőknek és szembenézve komolyan és férfiasan a szakadéknak, mély elszántsággal, határozottsággal, daccal, erővel és magabizással, a Régiekre való emlékezéssel megragadva és a mélység széléről visszarántva ezt a nemzetet, a reorganizálás nagy munkájába fogva irányt változtatni és a nemzetet az újjászületés nyílegyenes útjára téríteni! Mert amikor a Régiekről emlékezünk, minden magyarnak önmagában szent fogadalmat kellene tennie és őriznie, szent esküvést kellene mondania: hogy az ő szellemükben vagy újjáalkotjuk és visszavarázsoljuk a történelmi Magyarországot, vagy egy szálíg elpusztulunk. Mert ma minden magyarnak a bátorság, a tetterő, a cselekedni vágyás, a céltudatos, a következetes, magyar nemzeti reorganizációs munka áldozatkész közkatonájának kell lennie, átérezve és tudva azt, hogy a nemzeti lelkesedés szülte következetes munka nyomában vagy ledől az égbekiáltó trianoni igazságtalanság összetákolt, de ma még fenyegetőnek látszó trónja, vagy nem vagyunk méltóak az életre. És ha valaki kiesinyelné a seregünket, Plantagenet Henrikkel tartanék én is, hogy oda kiálthassam mindenüvé: teljesen elegendően vagyunk a dicsőségre! És szeretném teli tudóval szerte harsogni, ahova csak elhathat a magyar szó, mindenütt, ahova csak elérhet és eljuthat a magyar gondolat: testvérek, tudjátok meg, lássátok be, higyjétek el nekem, hogy teljesen elegendően vagyunk mi is, maroknyi magyarok a dicsőségre! Tudjátok meg és tudják meg azok is, akiknek rossz a lelkiismeretük, akik félnek, akik rettegnek tőlünk, hogy igenis elegendően vagyunk. De ugyanakkor meg kell nyíltan mondanom, még ha netalán rosszul is esik ez az őszinte, kemény beszéd: *csak* akkor és *csakis* akkor, ha mindnyájunkat, a nemzet apraját és nagyját, ifjúságát és véneit, leányait és asszonyait, férfait és aggastyánjait, a nemzet valamennyi tagját minden ízében áthatja az a Régiekről reánk szálló nemesveretű érzés, hogy minden

magyar meg fogja tenni a maga kötelességét, mert ezt várja el tőlünk a haza, ezt követeli meg tőlünk a nemzet jövője, erre kötelez bennünket a multnak a mai sívárságba átesillogó ezernyi dicsősége és erre kényszerít mindnyájunkat a jelen rozsdavert bilinese. És ha valaki azt kérdezné tőlem: mondd meg nekem uram, hogy mit tegyek és én követlek, mondd meg nekem uram, mi a legelső kötelességem és én levetem saruimat és szolgálni kívánom a hazát és meg akarok tenni érte mindent, ami csak tőlem telik, akkor egy pillanatig sem haboznék, egy pillanatig sem késnék a neki adandó válasszal. *Az elsődleges feladat — amire a Régiek tanítottak — a nemzeti újjászületés útján a nemzet belső lelki átalakítása, a nemzet lelki és testi erőinek Széchenyi-szózata szerinti összhangba hozatala. Egy új, életerős, mesterséges akadályokat nem ismerő ifjúság teremtése és következetes nevelése, amelynek harci fegyverzete a tudás, éles municiója a nemzeti szellem és elérendő biztos sikereinek titka: a lélek nemessége!*

Olaszország egyik legnagyobb politikai bölcselője, Macchiavelli hirdette, hogy az állam csak olyan eszközzel képes magát fentartani, hatalmát biztosítani és öregbíteni, amely eszközzel hatalmát megalapította. Ez az ezeréves nemzet nem formai sovinizmussal, de *virtussal* szerezte meg e hont és tartotta fenn ezer évig. Már a bíborban született görög császár, Konstantinus, beszél sokat a magyarok harci dicsőségéről. Kemény csaták tüzeiben születik ez a nemzet. Vágtató fergetéggént rohanva szilaj paripáikon mindig csak a *nyílt* színen támadnak! Erre az ezredévelőtti őspogány formában jelentkező lovagias magyar virtusra és annak ápolására, fejlesztésére és felfokozására kell tehát elsősorban súlyt vetnünk, mert ez az egyedüli igazi célravezető eszköz az, amellyel a lehanyatlott korban elvesztett dicsőséget visszaszerezhetjük. Ezt a szeplőtlen tiszta magyar virtust kell tehát a nemzetnek idegen eszméktől ment ifjúságában éleszténünk, ragyogtatnunk, glorifikálva a magyar nemzeti szervező munka fényességével, a modern nemzetmentő eszközök felhasználásával. A legmodernebb nemzetmentő eszköz pedig — és ez szinte paradoxonnak látszik — az emberiség ősz kultúrájának, klasszikus ókorának, mondhatnám őskorának a fegyvertárából való. És ez; a testi vetélkedés, a sport. Más boldogabb nemzeteknél a sport úgy nyílt ki, mint a mezei virág, magáért és magának, de nálunk Trianon óta — és ezt sem szabad egy pillanatra sem elfelednünk — magasztosabb célra hivatott; mert nálunk a sportnak gyógyítania, heggesztenie, eltüntetnie kell a trianoni bilinesek nyomán támadt vérző és még most is nyitott sebeket. Ha méltóak akarunk mi lenni a Régiek hagyományaihoz, ezeket a sebeket kell gyógyítanunk, heggesztenünk, eltüntetnünk és *csak* ezen az úton kell haladnunk tovább! Ismétlem és még százszor sem volna elegendő ismételni: *egy új és egészséges nemzedéket kell nevelnünk elsősorban ennek a hazának*, de sohasem felejtve el azt, hogy minden nemzet akkor lett naggyá, akkor rakta le későbbi határai fundamentumát, amikor egy

nagy ideál, a hit, a szabadság, a nemzeti egyesülés, ideáлизmusa, a tiszta erkölcs hevítette és félárboera hanyatlott legott a lobogója, mihelyt ez az ideál elhalványult és helyét az önérdék, az üzlet, a haszonlesés, a haszonvágy és a hősök galériáját — pedig a tallérral megfizetett, bérene, zsoldos katonaság váltotta fel. A dúsgazdag *Phönícia* és *Carthago* elpusztult, de a szegény kis Görögországot — hogy csak néhányat említsek itt a nagyok közül — Leonidasa, Solonja, Sokratese, Platonja, Sophoklese, Phydiasa halhatatlanná tette. És Róma nagyságának alapjait is a Fabiusok, a Gracchusok és a Catok virtusa vetette meg, mert a Catilinák eladó Rómája már magában hordta a rothadás csíráit.

Hálát kell adnunk a magyarok Istenének, hogy a Régiek áldásos magvetése nyomában egyre erőteljesebben növekszik azok tábora, akik a nemzeti újjászületés jövődjét megismerték, akik tiszta és önzetlen ideáлизmusból a magyar virtust — megbecsülhetetlen értékű energiával — az őt megillető piedesztálra akarják visszahelyezni! Helyesen, bölcsen, céltudatosan, a nemzet érdekében és a Régiek reánk tekintő és minket figyelő szellemének legtettszetőbben és legmegfelelőbben cselekednek és éles előrelátással járnak el azok, akik *ezen a nyílegyenes úton* — de nem térve le arról sem jobbra, sem balra, — *mindig csak a nagy célt nézik és soha el nem maradoznak*.

Ebben az ünnepi hangulatban érzem, hogy velünk egybeforrva örül a Régiek lelke is annak, hogy az utódok tövises útján nincs soha megállás, mert a végső győzelemhez *csak* a folytonos kitartó előhaladással lehet elérkezni és ez az út megállást a munkában, sőt pillanatnyi megnyugvást vagy pihenést sem ismer!

A régi görögök az Akropolison templomot emeltek *Niké Aptéros*-nak, a szárnyatlan győzelemnek, mert azt hitték, ha levágják a győzelem istennőjének a szárnyait, akkor az a fiatal és szép istennő nem lesz képes őket többé elhagyni, mindig és mindenkor csak őket fogja szolgálni. Messze a távolba fehérlett ki a pireusi kikötőből *Niké Aptéros*-nak karesú alakja és minden görög megnyugodva pillantott fel a gyönyörű márványszoborra, hogy nyugodtan hajthatja álomra fejét, mert örökké náluk és velük marad, örökké övék lesz a győzelem! És mégis egyszer arra ébredtek a régi görögök, hogy hiába vágták le az istennő szárnyait, mert a győzelem megtartásához nem levágott szárnyak, hanem ép ellenkezően, erős és hatalmas élő szárnyak kellenek, amelyek szüntelen előretörnek és visszatérően ismétlődő lendülettel viszik előre a nemzetet új, magasztos célok, nemes és nagy feladatok megvalósítása felé.

Nekünk sem szabad azt hinnünk, hogy a mi elgondolásunkban azon az úton, amelyen a Régiek magvetése nyomán, a régiek szellemében haladunk, előre tudunk jutni és meg fogjuk tartani egyszer-smindenkorra a pillanatnyi sikert, a közömbösség felett aratott első győzelmet, a haladás, a további következtetés munka és a céltudatos, kitartó tevékenység szárnyai nélkül. Az előhaladás útjához ismétlem,

nem akropolisi mozdulatlanság, hanem épen ellenkezően, szárnyak kellenek. A szárnyakhoz pedig erő és e hajtóerő energiaforrása nem lehet más, *mint a törhetetlen idealizmus és a Régiekről reánk ragyogó tiszta erkölcs, amellyel ők a virtust, a dicsőség glóriájával övezték.*

És én úgy látom, ha ebben a trianoni útvesztőben inkább ma, mint holnap kezünkbe tudjuk ragadni az emlékezésnek, a nemzeti idealizmus lángjától lobogó perjétlen szövétnekét, amely belevilágít a legreménytelenebb, a legfeketébb éjszakába is, akkor talán már hajnalpirkadáskor először lassan, azután egyre gyorsabb ütemben és mindegyre sebesebben, a magyar nemzetnek is a magasba törnek hatalmas szárnyai, amelyek ezt a nemzetet a már-már szinte reménytelenül szédítő, feneketlen mélységből újra fölfelé és egyre fölfelé röpítik.

És én, amikor a Régiekre való emlékezéssel, az ő emléküket *áldva* emelem és ürítem ezt a serleget, amikor úgy érzem, hogy az én hívásomra ide valamennyien eljöttek, szellemeik köztünk vannak, velünk vannak és velünk együtt imádkoznak itt a nemzet jövődjéért, velük együtt fohászkodom és könyörgök én is az elárvult magyarok Istenéhez, engedje meg nekünk, hogy a földi szem elől káprázatos magasba, a vakítóan napsugaras, ünnepi zsolozsmáktól zengő, tiszta magyar aetherbe vigyék mielőbb ezek az áldott szárnyak ezt a sokat szenvedett, de jobbat érdemelt nemzetet az *örökké tartó boldogság*, a hősei által annyiszor megszolgált és a szívünkhöz nőtt, a nekünk annyira kedves Régiek által igaz vágyakozással *annyiszor* megálmodott örök dicsőség, várva-várt Apotheozisába.

ÚJÉVI SZÓZAT

Rádió-előadás.

(1927. január 1.)

TISZTELT HALLGATÓSÁG! Nekem jutott az a megtisztelő szerep, hogy újesztendő ünnepén, a végtelen éther misztikus rezgésén keresztül, meleg szeretettel köszöntsem a magyar társadalomnak mindazon tagjait, akik az elmúlt tizenkét hónapban a közegészségileg tönkretett, a világháborúnak általunk sohasem keresett borzalmaiban teljesen leromlott és kimerült nemzetünket az általános megerősödés, a testi és lelki harmónikus megújulás, egy szóval a fokozatos fejlődés útján, önzetlen, munkás tevékenységükkel előbbrevitték.

De nekem jutott egyben az a természetes feladat is, hogy új esztendő küszöbén cselekvésre szólítsam fel azokat is, akikre nagy nemzeti ügyünk elegendő vonzóerőt — fájdalom — eddig még mindig nem gyakorolt.

Megkongatom tehát — az izzó lelkesedéstől megszázaszorozott erővel — az éreharangot, hadd szólítsa táborba minden magyarokat! Hadd erősítse a hívőket, hadd apassza a hitetleneket! Hadd tudja, hadd vallja, hadd érezze titkon és hadd hirdesse nyíltan e esonka hazában mindenki, hogy a jelen sívárságát csak úgy tudjuk saját javunkra ellensúlyozni, ha a messze jövőbe tekintő *nemzeti* politikának a szolgálatába állítunk mindenkit. Együvé terelvén a nemzet apraját és nagyját, szívüinkre ölelvén mindazokat, akik gyermekeink, unokáink sorsát akarják fénnel övezni és a Ma ezernyi nyomorúsága helyett akarják megnyitni a boldogságnak mielőlünk — izzó gyűlölettel — elzárt kapuit is.

A messze jövőbe tekintő politika pedig nem lehet más, mint a mainál munkabíróbb, képzetesebb, edzettebb és fáradhatatlanabb generáció *következetes* nevelése ennek a hazának, olyan nemzedék sorompóba állítása, amely ha kihull a mi kezünkől a zászló, magasabban tudja lobogtatni a gyászfátyolos trikolórt, fényesebbre tudja csiszolni és acélnál keményebbre kovácsolni a ma megkopott és megtört nemzeti címet, s amely nemzedék, hogy szent céljait elérhesse, mindennekfelett és minden idegen földi halandónál fanatikusabban tudja szeretni ezt a hazát.

E céltudatos, reorganizáló, ízig-vérig nemzeti politikának alappillére pedig a gyermekvédelem, az ifjúsági testnevelés, a cserkészlet, a leventeintézmény és az összes nemzeterősítő sportok öntudatos felkarolása, fejlesztése és tökéletesítése.

Erre a munkára hívom fel tehát azokat, akik elég helytelenül,

talán kényelemszeretetből, de közömbösen túrték és elnézték eddig, hogy mások és úgyszólván mindig csak ugyanazok dolgozzanak helyettük is a magyar jövő előkészítésén.

Mert a mi közéletünknek és társadalmunknak egyik legnagyobb betegsége, hogy a munkamegosztás csak a jámbor óhajtasokkal telezsótt álmok birodalmába tartozik ma is.

A közömbösség, a nemtörődömség fojtó ködtengere üli meg a lelkeket.

Néhány fanatikus hívó megy csak imádkozni a közért emelt templomok merész ívelésű falai közé és ahol dolgozni kell, mindenütt csak a megszokott ösmerős arcok láthatók s mindenütt és mindig ugyanazon agyonhajszolt homlokok verejtéke hull. Ezt, a közért ugyanazon agyonhajszolt homlokok verejtéke hull. Ezt, a közért fáradó embertársaink munkaerejével szemben elkövetett visszaélést kell egyszersmindenkorra lehetetlenné tennünk! Mert épen a legmunkásabb kezekkel szemben követnek el lelkiismeretbe mélyen ütköző s helyrehozhatatlan bűnt azok, akik nem veszik ki részüket a minden energiát feltétlenül száz százalékgig igénylő nemzeti munkából.

Sem egyesek, sem a nemzet nem engedheti meg magának azt a fényűzést, hogy amíg akadnak olyanok, akik ölbetett kézzel tétlenkednek, addig épen a legtevékenyebbeket törje le időnap előtt a munkamegosztás hiánya.

És amint nem lehet egyesek vesszőparipája a nemzet egyetemes érdeke, épúgy nem fogadható el, hogy minden nemzeti érdeket és törekvést még akarata ellenére is mindenkor ugyanazon egyén személyesítsen meg.

Mindenüvé a megfelelő embert kell állítani, de minden őrhelyet más és más foglaljon el, akik nem roppannak össze, mert a rájuk eső munkát annyival is inkább könnyűszerrel végezhetik el, mert a helyes munkamegosztás sok felesleges terhet vesz le a vezetőik vállairól.

A nemzet szebb jövőjéért végzett reorganizáló munka állomásait már úgyszólván felépítettük, sőt sokhelyt fel is virágoztuk.

Soha nem álmódott magaslati pontokat, eszméink számára bevehetetlennek vélt területeket tartunk ma már megszállva, sőt vonalakkal összekötve, mint ma már a mindenki által természetszerűnek ítélt hódítás megdönthetetlen és elvitathatatlan eredményét.

A nemzeti ideálokért a közömbösség és a megnemértés ellen vívott offenzívának áldozatos munkája ma már régóta a múlté, amelyre a feledés fátyola került.

A Tegnap gyermekei már régóta elfelejtették a nehéz küzdelmeket, a Ma gyermekei pedig nem is ismerhetik. És így is van ez rendjén.

Csak akkor tudunk céljainkhoz egyre közelebb és közelebb férközni, ha a fajunk erősítéséért folytatott állandó és tervszerű munkában nincs sohasem megállás, nincs sohasem pihenés. Ha az elért

eredmények felett soha sincs győzelmi tor és nincs megrészegítő diadalmármor.

A fáradalmakat kell hogy sólyomszárnyon betemesse a feledés, a nemzet apotheozisáért folytatott örök küzdési vágyat pedig, kell hogy bearanyozza a jól megérdemelt, de csöndes sikerek végeláthatatlan hosszú sora.

És én már látom a Magyar Nemzeti Stadion örök kontúrait kibontakozni a tervek nagy tömkelegéből és hallom onnan, a testi kultúra fedetlen templomából százezrek ajkáról a magyar himnusz áhítatos akkordjait felhangzani. Majd látom a közelgő olimpiász babérkoszorúit a magyar napbarnította homlokokra felfonódni és látom az ellenségek által elesettnek hirdetett *Hungáriát* betegágyából gyógyultan felkelni, hogy az egész világ ámulatára tegyen tanúságot ezer esztendő misztikus, esodatevő erejéről.

És hallom már, hogy az erőből duzzadó, bátor, fáradhatatlan, de fegyelmezett, magabízó és új életre törekvő nemzedék egyenletes lépteitől dübörög a magyar föld, meg-megrázkódik a fekete magyar ugar és megérzem és megpillantom *nemzetem* újjászületését, mert a sötét magyar éjszakában hirtelen át-átvillan a fénysugár, mely Szent István király glóriás fejéről, mint valami ősreflektor nyugtalanul keresi-kutatja akaraterős magyarjainak elhalványult, de vissza-visszavágyódó *ősi* dicsőségét. Ámen!

ORSZÁGOS TESTNEVELÉSI TANÁCS

Új ciklust nyitó teljes ülés.

Elnöki megnyitó beszéd.

(1927. február 15.)

TISZTELT TELJES ÜLÉS! Több mint három esztendő telt el már azóta, hogy Csonkaország főméltóságú Kormányzója, a magyar testnevelés ügyének legmagasabb és legmelegebb érdeklődéssel viseltető patrónusa, a magyar testi kultúra legfőbb irányítójának: *Klebensberg Kúnó* gróf vallás- és közoktatásügyi miniszternek előterjesztésére az *Országos Testnevelési Tanács* élére állított s hogy e kinevezésétől fogva, az én jóra törekvő vezetésemmel igyekezett az *Országos Testnevelési Tanács* előrehaladni a fejlődés sugárútján, melynek nyílegyenes irányát köztisztelőben álló, nagynevű elődöm: *Berzeviczy Albert* jelölte ki mindnyájunk számára; látnoki szemekkel. Hinni akarom, hogy e becsületes munkában eltöltött három esztendő nem tünt el a magyar testnevelésügy történelmében nyomtalanul, mert számotvetve lelkiismeretünkkel, szerényselenség nélkül állíthatom, hogy nem hagytunk kihasználatlanul egy szabad percet sem abból a rendelkezésünkre álló időből, amit a haladás javára értékesíthettünk.

Megkönnyítette azonban sokoldalú feladataink elvégzését az a körülmény, hogy a kultuszminiszteri székhelyen *Klebensberg Kúnó* gróf személyében oly státusférfit tisztelet a szerencsés magyar nemzet, aki a testi kulturát mindenkor a szellemi nevelés szerves kiegészítő részének hirdette s aki messzetekintő kultúrpolitikája alappillérének mindenkor a lélekben és testben egyaránt erős ifjúságot tekintette, sohasem tévesztvén el, mindig csak a magyar jövőt fűrkésző szemével, hogy Csonka-Magyarország kizáróan csak ragyogó kulturája által szerezhetheti vissza dicsőséges múltjának csillogó emlékeit és ha kihull a mai vezetőség kezéből a zászló, azt csak a jobban, a gondosabban, a céltudatosabban és erőteljesebben felvértezett generáció emelheti fel, a mainál sokkal magasabbra.

A hála és köszönet nemes érzése késztet tehát engem egyedül arra, hogy a miniszternek a magyar testnevelésügy minden rajongója, minden jelenlévő, sőt innen ma hiányzó, de érzésben és gondolatban mindig velünk tartó elszánt harcosa nevében, a közka-

tonák hatalmas seregének lelkes megbízásából köszönjem meg erről a helyről egyfelől a mindig szívesen adott útbaigazító irányítást, másfelől azt az őszinte megértést, amelylyel javaslatainkat mindenkori fogadni méltóztatott.

És most legyen szabad nekem az elmúlt három esztendő munkásságának főbb állomásait emlékezetünkbe visszaidézni.

Elnökségem legelső idejére esik a miniszter böles és alapvető intézkedése, mellyel régi törekvésünket méltányolva, a testnevelési ügyosztályt felállította és így a kultuszminisztériumban *Petri Pál* államtitkár és *Schwöder Ervin* h. államtitkár őszinte támogatóink irányításával, *Felicides Román* ügyosztályfőnök személyében megértő munkatársat nyertünk, úgy hogy — és ezt büszkén hangoztatjuk — az elmúlt hároméves ciklus alatt minden lépésünket a kultuszminisztérium XIII. ügyosztályával a *legteljesebb harmóniában* tehattük meg.

A hároméves ciklus elejére esik az 1921. évi *LIII. tc.*, vagyis a *Testnevelési Törvény* végrehajtási utasításának kibocsátása. És mi mindenkori pirosbetűs ünnepnek fogjuk tekinteni 1924. január 31.-ikét, amikor a kultuszminiszterhez intézett kormányzói kéziratral, a Testnevelési Törvény életbeléptetése megtörtént. Ebben a kormányzói szózatban tétetik említés először arról is, hogy az akkoriban átmenetileg megszüntetett *Testnevelési Alap* újjáélesztése csak napok kérdése lehet, aminthogy 1924. évi március hó 22-én már a *Corpus Juris*ba kerül az 1924. évi *III. tc.* az *Országos Testnevelési Alap* visszaállításáról.

De nem várat soká magára az 1925. évi *III. t.-c. sem*, mely egyszersmindenkori kívánja biztosítani a *Testnevelési Főiskola* felállítását, az olimpiákon való nemzeti részvétel lehetőségét, úgyszintén a *Magyar Nemzeti Stadion* előkészítő munkálatainak anyagi bázisát. Ez a törvény statuálta a *sportágak feletti főfelügyeleti jogot* és így annak jelentősége számunkra mindenképen messze emelkedik ki a szürke törvényeik sorából.

A sportágak feletti főfelügyeleti jog gyakorlását megkönnyítette azután a belügyminiszternek 1926. év elején kibocsátott rendelete, mely a sporttestületek adatainak a Tanáeshoz irányított kötelező bejelentését írta elő.

Az *Országos Testnevelési Tanács* mindenkori elnöke tekintélyének súlyát kétségtelenül csak növelte végül az 1924. évi *XXVI. t.-c. 14. §-nak* rendelkezése, amely az *Országos Testnevelési Tanács* elnökét tiszténél fogva iktatta a székesfővárosi törvényhatósági bizottsági tagok sorába.

E törvényes rendelkezéseken kívül, miniszteriális rendeletekben nyert több ízben értékes szabályozást az *Országos Testnevelési Tanács* jogállása, mely rendelkezések a Tanács mindegyre gazdagodó tekintélyét megfelelően emelni voltak hivatottak. A hétköznapiak

állandó munkáját aranyozta meg egy-egy ünnepi esemény, mely számunkra mindenkor felejtethetetlen lesz. 1925. évi december 12-én nyílt meg a jelenlegi kultuszminiszter egyik legnagyobb és nagy jövőre hivatott célt szolgáló alkotása: a *M. Kir. Testnevelési Főiskola*, melynek felállításáért oly hosszú és már-már végnélkülinek látszó küzdelmet vívtunk.

Ünnepnapokká magasztosul számunkra a Levente-intézmény fejlődésével kapcsolatban a vidéki sportélet fellendüléséről és demokratizálásáról tanuskodó megannyi összejövétel és mérkőzés, majd a *Nemzeti Múzeumban* rendezett és 1926. évi május idusán megnyílt *Sportkiállítás*, a *Magyar Sport Almanach* kibocsátása és mint legújabb nagyjelentőségű esemény: A *Magyar Sport Ezeréve* című tudományos munka első kötetének az *Országos Testnevelési Tanács* könyvtárában történt megjelenése, mely úttörő vállalkozás nemzetközi viszonylatokban még sok őszi tisztelet fog szerezni a magyar nemzetnek. Ha még megemlítem, hogy a kultúra legnagyobb és legmodernebb vívmánya felhasználásával: rádió útján előadásorozatot rendeztünk, hogy a vívó élet élénkebbé tétele céljából a *Testnevelési Főiskola* útján vívótanfolyamot állítottunk fel s hogy az anyagiak biztosítása érdekében önálló jótékony célú bélyegakeiőt kezdeményeztünk, mely azóta házikezelésbe került s hogy a *Gyermekvédő Ligával* és az *Országos Mentőegyesülettel* karöltve közös érdekű és hasonlóan nemes célú akciót is bonyolítunk le, akkor azt hiszem, minden fontosabb eseményről említést tettem.

Nehéz küzdelmek, állandó tevékenység és főként munkatársaimnak, az *Országos Testnevelési Tanács* érdemes vezetőségének és tagjainak, a szakbizottságok lelkes agilitásának köszönhető elsősorban az, hogy ami éveken keresztül a testnevelés ügyéért rajongók előtt szinte elérhetetlen álomnak látszott, mindaz az *Országos Testnevelési Tanács* elmúlt háromévi ciklusa alatt élő valóság lett. Személyi kultuszt mi sohasem üztünk. De mégis, amikor Zuber Ferenc tanács-tag, volt főtitkárunk érdemei elismeréseként alelnökké lépett elő és Moldoványi István tanácstag, volt szakelőadónk pedig, mint a közéletnek a sport iránt érdeklődő jelese e minőségében lett az Országos Testnevelési Tanács tagja, hálátlanságnak látszanék, ha fáradhatatlan tevékenységükről itt külön megemlékezés ne történnék. Különösen meleg köszönet illeti meg mindkettőjüket ügybuzgó tevékenységükért, melyet követendő példaként állítottak utódaik elé. És mi valamennyien, a jól végzett munka tudatában ma már egyszerűen napirendre térhetünk a bátran korszakalkotó jelentőségűnek nevezhető sikerek felett is, hogy új ideák, új törekvések szolgálatába állíthassuk minden erőnket, bizonyosságot szolgáltatandó a magyar sportközvéleménynek arról, hogy mindaz, amit ihletett proféciával hirdettünk, az nem maradhat sokáig merészröptű álmodozás, mert azt, vasakarattal meg is valósítjuk. És itt érkeztem el ahhoz a ponthoz, amikor legközelebbi célkitűzésünkről a teljes ülést erről a helyről feltétlenül tájékoztatni elnöki kötelességemnek tartom.

Tisztelt Teljes Ülés! Minden rendelkezésünkre álló eszközzel az eddiginél is nagyobb intenzivitással akarjuk felkarolni a Tanács legdédélgetettebb hajtását, a nemzeti gondolat jegyében fogant *Testnevelési Törvény* legreményteljesebb ivadékát: a Levente-intézményt, melynek népmvelési és népegészségügyi hatása ma már országsszerre egyre szélesebb körben érezhető. A levente-ügy szolgáltatába óhajtjuk állítani a vidéki sportkataszter szem előtt tartásával és állandó kiegészítésével céltudatos terv szerint alkotandó sporttelepek, gyakorlóterek létesítését.

Az eddiginél is melegebb szeretettel óhajtjuk támogatni a cserkészek ügyét, melyet itt valamennyien a levente-ügy ikertestvérének tekintünk.

Meleg szeretettel kívánunk foglalkozni az elemi- és középiskolai nevelés és a KISOK kérdésével s a megvalósítás stádiumába óhajtjuk juttatni régi tervünket, hogy az iskolákban elsősorban az úszás tanítása kötelezően bevezetessék.

Különös nagy figyelemmel kívánjuk kísérni és tehetségünkhöz képest elősegíteni a főiskolai kötelező testnevelés ügyét is. A társadalmi sportszövetségek, egyesületek, a *Magyar Olimpiai Bizottság* nagyszerű tevékenységét is mindenkor igyekezni fogunk tölünk telhetően honorálni. Mindenkor szeretettel óhajtjuk segíteni a gyengét és büszke öntudattal akarjuk biztatni az erőset, hogy mesterséges akadályokat nem ismerve, nagy céljaihoz egyre közelebb és közelebb vihessük a nemzetet.

A régi magyar sportideálok önzetlen szolgálatába óhajtjuk telerlni a testnevelésügy felüdítő forrásához toborzott bátor sereget, melyhez a visszavonás vesszeje helyett, mindenkor a béke olajágával akarunk közeledni. Akarjuk, hogy béke legyen és egyetértés ebben a hatalmas és a társadalmi ellentétek tökéletes kiegyenlítésére hivatott táborban, hisz a koncentrálandó erők meggondolatlan szétforgácsolása eszméink megvalósítására végzetessé válhatnék. Aki tehát a testi kulturának templomába utoljára belép, ne legyen elégedetlen azzal, hogy odafent a templom aranycirádái, lent pedig a cararrai márvány hófehér kockái ma még hiányoznak. Ne legyen elégedetlen azért, mert a templom mennyezete és padozata egyformán puritánul egyszerű. És ne zavarja meg szentségtörő zajjal a régóta ideseregglő hívek ájtatosságát. Ehelyett mindenkit ihlessen meg egyformán a szent cél, mely a sport országának valamennyi tájékáról összesereglett zárandokokat nemes áhítattal tölti el s amely áhítatos érzésnek léghalálósabb ellensége éppen a *kalmár civódás, a vásári zaj*. Hétköznapi munkásságunk sorában, melyet a legteljesebb egymásköztí egyetértésben kell elvégeznünk, amúgy is nagy szükségünk van arra, hogy óhajtásaink illetékes helyen a legteljesebb visszhangra találjanak.

Erről a helyről több kérést kell előterjesztenem a kultuszminiszterünkhöz, hogy annyiszor tapasztalt böles megértésével legyen céljaink elérésében különös segítségünkre.

A *Testnevelési Alap*, amelynek alapszerű kezelése tette mindenkor lehetővé számunkra a céltudatos gazdálkodást, *a multban subsidiarius jellegű volt*, számunkra mint nélkülözhetetlen anyagi erőforrás egy *plust* jelentett s mint ilyen hivatva volt sok költségvetési hiányt pótolni. Ma az a helyzet, hogy állandó költségvetési tételeket is, sőt személyi kiadásokat is kénytelen ez az alap fedezni, amelyek természete *merően ellentétes* az alap subsidiarius jellegével. Hogy csak néhány tételt említsek, az 1925/1926. évben javaslatunkra a kultuszminiszter állami, községi és felekezeti iskoláknak tornaszerekkel való ellátására 2.962,907.150 koronát utalt ki. Iskolai sportegyesületek támogatására 429,243.200 koronát, a főiskolai sport támogatására 300,000.000 koronát, mely iskolai célokra fordított kiutalások összesen: 3.692,150.350 koronát tettek ki. A Testnevelési Főiskola évi szükséglete mely szintén költségvetésből volna fedezendő, 1.045,299.640 koronába került. A cserkészek támogatására 670.000.000 korona fordítottatott. Iskolai és egyéb szakfelügyelet ellátására 116,586.962 korona. *Ezeknek az itt felsorolt összes tételeknek végösszege tehát: 5.524,036.952 korona (= 441.922 pengő 95 fillér).*

Miután szerény felfogásom szerint az iskolai, a főiskolai célt szolgáló kiadások, a *Testnevelési Főiskola* fentartási költségei, az egyetemi testnevelési oktatással járó személyes és egyéb, a kultusztárcát terhelő és állandóan visszatérő jellegű kiadások semmikép sem függhetnek attól, hogy a Testnevelési Alapba befolyik-e a szükséges jövedelem vagy sem, teljes tisztelettel arra kérném kultuszminiszterünket, hogy a legközelebbi, de legkésőbb a most következő költségvetési évre ezeket a tárcáját legközelebből érdeklő kiadási tételeket vétesse fel a kultusztárcabeli állandó költségvetési tételek keretébe. És addig is, míg ez sikerülni fog, erről a helyről tisztelettel kérem, hogy átmenetileg rendkívüli beruházási tétel alakjában gondoskodjék lehetően arról, hogy a *Testnevelési Alap* e kiadásoktól mentesüljön. *Nem kell talán bővebben hangsúlyoznom azonban azt, hogy abból a törekvésünkből, mely szerint költségvetésileg óhajtjuk biztosítani ezeknek az igényeknek kielégítését, semmikép sem következhetik az, hogy az Alap jövedelméből bárki számára egy jótányit is engedhesünk, miután az egyre növekvő, újabb és újabb jogos igényeknek amúgy is oly csekély részét tudjuk csak kielégíteni, hogy nemcsak hogy lemondásról szó sem eshetik, de a legszélesebb körű előrelátással kell gondoskodnunk újabb és újabb erőforrások felállításáról.* Ily különleges anyagi erőforrásnak bizonyult a m. kir. postaigazgatóságnak testnevelésügyi bélyegakciója is, amelyért különös hála és köszönet illeti meg *Demény Károly* államtitkár, alelnök urat irántunk tanúsított szíves jószágáért, amely 468,225.540 koronát kizáróan *levante*-célokra juttatott. Az Alap minél hatályosabb tehermentesítésétől függ tehát, hogy céljainknak megfelelhessünk. Ezért szükséges ama törekvésünk sürgős honorálása, hogy az állami költségvetésben *egyelőre átmenetileg, később azonban állandó tételként egyre*

nagyobb és nagyobb összegek vétessenek fel testnevelési kiadások fedezésére.

A második kérdésünk erről a helyről a kultuszkormányhoz az, hogy abban a hareban, melyben mögötte találja a Tanácsot és az egész magyar sporttársadalmat, legyen segítségünkre és vezessen bennünket diadalra.

A világháború egyik szomorú és ma is megmaradt csökevényének tekinthető csupán, hogy *a magyar sportközvélemény, az összes magyar sporttestületek és a napisajtó egyöntetű tiltakozása ellenére, arra kellett egyszer ébrednünk, hogy a sport, melyet mi mindenkor kizáróan nemzetetörőítő eszköznek tekintettünk* s amely egyik sajtó-organumunk szerint mindenkor, mint a magyar öserő, ügyesség, lovagiasság és virtus leghivatottabb reprezentánsa élt a magyar tömegek köztudatában, — *vigalomná degradálódott.* Távol áll tőlem, hogy ezzel a sokat vitatott kérdéssel, mint a magyar testnevelésügy legsúlyosabb sérelmével ezuttal bővebben foglalkozzam, de igazságunk legteljesebb tudatában a legnagyobb nyomatékkal kérem ismételtén és elsősorban kultuszminiszterünket, valamint a teljes ülés összes tagjait, továbbá a magyar sportközvélemény irányítóját: a sajtót, hogy az *Országos Testnevelési Tanácsnak* ezt a mindenképen jogos akcióját, amely e meghatározás és az abból eredő és a fentiek szerint jogosnak semmiképen el nem ismerhető adóteher *mielőbbi* eltörlésére irányul, *a legteljesebb erővel támogatni méltóztassék.*

A harmadik kérésem erről a helyről a *Magyar Nemzeti Stadion* létesítésének az ügye, mely ügyet a székesfővárosi törvényhatósági bizottságnak újévi tisztelegése alkalmával az ország főméltóságú Kormányzója, mint a legközelebbi jövőben megoldandó feladatot tűzte valamennyiünk elé. Erős a hitem, hogy kultuszminiszterünk legfőbb irányításával sikerülni fog ezt a kérdést is, melyet különben a Tanács által kiadott füzetben részletesen ismertettünk s amelyről az ország főméltóságú Kormányzója jelenlétében Diem Károly berlini szakférfiú részvételével propaganda előadást rendeztünk, még e ciklus tartama alatt megoldásra előkészíteni, mi ha most nem történnék meg, féltő, hogy céltudatosan felépített testnevelési programunk időtlen időig *betetőzetlenül* maradna.

Amidőn még nem mulaszthatom el, hogy erről a helyről őszinte köszönetet ne nyilvánítsak a sajtóval szemben, mely a közvélemény irányításával és az illetékes körök figyelmének lankadatlan felhívásával az elmúlt ciklus alatt jelentős mértékben szaporította az általunk mindenkor nagyra értékelt érdemeit, a megjelent tanácsstagok, a kultuszminisztérium, valamennyi társmisztérium, valamint a székesfőváros képviselőinek szíves köszöntése mellett abban a biztos tudatban nyitom meg a *Testnevelési Tanács* három éves új ciklusának legelső teljes ülését, hogy magasabb nézőpontból irányított s *mindenkor csak a haza érdekét tekintő tevékenységünket* Isten áldásával és segítségével a legteljesebb siker fogja koronázni. (Hosszantartó élénk éljenzés és taps).

ORSZÁGGYŰLÉS

A vallás- és közoktatásügyi tárca
költségvetési vitája.

(1927. május 13.)

TISZTELT HÁZ! Végighallgatva előttem szóló tisztelt képviselőtársam ellenzéki oldalról jövő, komoly és mindvégig értékes fejtegetéseit, sietek kijelenteni, hogy a parlamenti szokásnak megfelelően készséggel fogom követni őt a magyar kultúra terrenumának illatos mezőire, amelyeken ő szedte csokorba azokat a virágokat, amelyek az én lelkemhez is annyira közel állanak. De ettől eltekintve, néhány igénytelen gondolatom elmondására késztet az a körülmény is, hogy a minden időkre tiszteletreméltó emlékezetben tartott Trefort-korszak örökbecsű konturjait látom kibontakozni abból a perspektívából, amit az előadó úr beszéde oly színes szavakkal, oly meszerien rajzolt szemeink elé.

Több, mint félszázad telt el azóta, hogy a nemzetre ólomsúllyal nehezedő abszolút korszak bilincseinek széttörése után a nemzeti újjászületés lendítő ereje először vetette homloktérbe a közoktatásügyi problémát és az akkori idők kultuszminisztere először állapíthatta meg, hogy az ország figyelme a kulturális érdekek, különösen pedig a tanügy iránt oly mértékben fordult, mint soha azelőtt. Ötvennégy esztendeje szögezhetette le az akkori kultuszminiszter az országgyűlésen, hogy az egész ország követeli azt, hogy a népoktatás, a tudomány és a művészet érdekében sokkal több történjék a felelős kormányzat részéről, mint ami annakelőtte történt. Sőt valósággal epochális jelenségnek deklarálhatta a mutatkozó élénk érdeklődést, amely azt tanúsította, hogy a nagyobb közönség is érzi, hogy a kultúra kérdése Magyarország fennállásának kérdésévé vált. *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől. — Jánossy Gábor: Ma is az!)*

Ezek előrebocsátása után, ha párhuzamot akarok vonni a mostani és a több mint félszázad előtti korszak között, akkor meg kell állapítanom, hogy az akkori és mostani kegyetlenül azonos adottságban, a teljesen hasonlóan súlyos viszonyok szinte ugyanazt a feladatkört rótták az akkori és a mostani kultuszkormány vállára, mert akkor is és most is a magyarsorsvájta szédítő mélységből a felelős kormányzat ugyanesak a kultúra szárnyain óhajtott felemelni a nemzetet. És ha az indokolt volt akkor, egy félszázad előtt, százszorta inkább kell hogy indokolt legyen ez a mai körülmények között *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* amikor a világháború és a forradalmak

vihara után guzsbakötött nemzetnél egyedül a kultúra fegyverei nem eshetnek a különféle, maguknak a legsötétebb és legnevetségesebb rémképeket rajzolgató és minekünk — fájdalom — töméntelen sok költségbe kerülő ú. n. ellenőrzőbizottságok kutató és tiltó rendelkezései alá. (*Úgy van! Úgy van! jobbfelől.*) Százszorta inkább kell hogy indokoltabb legyen t. Ház, a mai helyzetben, amikor úgyszólván kizáróan a kultúra csodálatos vonzó- és hatóerejének a felfokozott mértékétől függ, vajjon az itt összezsúfolt nyolecmilliónyi maradék magyarsághoz csatlakozni óhajt-e a mi elszakított véreinknek, a mesterséges határokkal kirekesztett nemzeti génusz irányítása nélkül szerencsétlenül, árván és elhagyottan bolyongó lelki világa. Ha tehát az elmondottakból le akarom vonni a konkluziót, úgy meg kell állapítanom, hogy a magyar kultúra előbbrevitelének a kérdésében a magyar nemzet pártkülönbséget nem ismerhet. Ebben a teremben tartozzék bárki, bármelyik párt kötelékéhez, legyen bármilyen ellentétes is a politikai meggyőződése, ebben a minden pártpolitikán felül álló kérdésben kell, hogy valamennyien egy egységes frontnak legyünk azonos és egyező gondolkozású közös katonái. (*Helyeslés jobbfelől.*) Kell, hogy egységes meggyőződésben egyesüljünk. Kell, hogy a kultúra előbbrevitelének, a közoktatásügy intézésének kérdése legyen mindnyájunk számára az a közös platform, amelyre nézve büszkén kell megemlítenünk és megállapítanunk, hogy ép Trefort hatalmas és a mai viszonyokra annyira ráillő gondolatvilága hint sok fényt és sugarat.

Ebből a gondolatvilágból merítem t. Ház, azokat a klasszikus és a mai viszonyokra kétségtelenül annyira találó szavakat, amelyek szinte önkéntelenül is válaszként kínálkoznak Ernszt Sándor t. képviselőtársamnak az általános vita során elmondott megjegyzéseire, hogy igazán nehéz, háládatlan és talán felesleges feladat is vitatkozni arról, hogy ebben a honmentő kulturmunkában tulajdonképpen mire kell a legnagyobb súlyt fektetni: a népoktatásra-e, a közepoktatásra vagy pedig a felső oktatásra? Mert szinte végrendeletszerűen hangzanak Trefortnak a szavai: ápolni kell, amint hogy lehet is ápolni valamennyit egymás mellett, egyszerre, egyformán (*Élénk helyeslés jobbfelől.*) és kell, hogy ez a megértő és egyedül helyes eljárás, ez a bensőséges harmónia adja meg a magyar közoktatásügy politikájának a lényegét. (*Helyeslés jobbfelől.*) Tehát mintha csak a mai viszonyokra vonatkoztatva hirdette volna 1873-ban a magyar közoktatásügy teendőiről mondott beszédében Trefort a különböző oktatási ágak közötti legteljesebb megértés szükségességét és azóta szinte megdönthetetlen erősségű és örökérvényű tétellel vált a magyar kulturpolitikának ez a hármas szabálya. (*Úgy van! Úgy van! jobbfelől.*)

Bármennyit is költsünk a népoktatásra, a népoktatás nem termi meg a maga megfelelő gyümölcsét, ha megfelelően nem lesz rendezve a felső oktatás kérdése. És bármennyit költsünk is a felső oktatásra, nem érjük el célunkat, ha középiskolánk nem javulnak. És végül,

mind a kettőnek, a felsőbb és középoktatásnak sem lesz kellő hatása az ország fejlődésére, ha nem emeljük céltudatos nevelés által mind magasabb nivóra a mi népünket, úgy politikai, mint gazdasági tekintetben. (*Helyeslés jobbfelől.*)

A tettek ideje tehát mindenképen elérkezett. És én azt hiszem, hogy nekünk, az országgyűlés ezidőszerinti tagjainak, szinte erőnket is meghaladó áldozatkészséggel kell támogatnunk a magyar kultúra előbbrevitelében ezt a kormányt, (*Élénk helyeslés jobbfelől és középen.*) hogy a nemzeti fejlődés ügyét diadalra vihesse. Ha pedig talán ez az utunk sokszor meredekségek, szirtek és sötét szakadékok között vezetne keresztül, kell, hogy a legveszedelmesebb részeket is örök és soha ki nem hunyó reflektorként világítsa be a legnagyobb magyar szelleme, aki a nemzet igazi hatalmát a tudományos emberfő mennyiségében jelölte meg. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Ha végiglapozom a politika annaleseit, az elsárgult foliánsokat, nem hinném, hogy a magyar pompátlan egyszerűségnek, puritánságnak és takarékoságnak méltóbb reprezentánsa lenne a haza bölcsénél: Deák Ferencnél, aki több mint 90 év előtt Balatonfüredről Kossuth Lajoshoz írt levelében szíve egész melegével írja meg, hogy az akkori zalavármegyei főispánnak, Batthyány Imre grófnak az installálása — horribile dictu — minden pompa, fény, aranyos ruhák, cifraság, sallang, hintó és bandérium nélkül zajlott le, ami inkább a főispán követésre méltó rokonszenves szerénységének, a megye pompátlan egyszerűségének volt tulajdonítható, semmint hidegségnek. (*Jánossy Gábor: Ma sem ártana követni!*) És mégis, ugyanaz a Deák Ferenc, aki a pompától szinte irtózva, ezekben a kérdésekben mindenkor a fukarságig takarékosnak mutatkozott, 1836 június hó 22-én előadott követi jelentésében leszögezi, hogy a sajnos tapasztalásnak keserű oktatása mélyen meggyőzte nemzetünk képviselőit arról, hogy a népnevelés és közművelődés kérdésében munkátlanul vesztegelni oly vétkes mulasztás, amely századokon keresztül vet gátat a nemzet erkölcsi és polgári fejlődésének.

Mit jelent ez t. Ház? A munkátlan veszteglésnek, a mozdulatlanságnak tulajdonképen rendszerinti oka, felidézője a feltétlenül legtöbbbe kerülő kicsinyes és felesleges takarékoság. Fölöslegesen takarékoskodni pedig ebben a kérdésben még a haza bölcsének egyszerű, puritán, valóban nemesveretű gondolatvilága szerint is, semmi körülmények között sem szabad.

Amint Trefort nem tett különbséget az oktatásügy különböző fázisainak jelentősége között, úgy én is, az ő elgondolását hűen követve, nem akarok mérlegelő különbséget tenni az oktatásügy különböző területein működő vezérharcosok tevékenysége és annak mértéke közt. Értem ez alatt a tanári és tanítói kart.

A legteljesebb tárgyilagossággal kell megállapítanom, hogy a nemzet önzetlenül, becsületesen, lelkesedéssel működő, nemes, ügybuzgó, de talán rosszul fizetett napszámosainak törhetlen és megkö-

zelíthetlen lelkében esodálatos energia, kötelességtudás és hazaszereget lakozik. Ennek folytán minderről a nemzetnek sem szabad megfeleledkeznie, aminthogy hitem szerint a nemzet nem is fog róluk megfeleledkezni (*Malasits Géza: Közbeszól.*). És segíteni is fogunk rajtuk a legelső adandó alkalommal, mert kialszik még az örök tűz is, ha templomának boltívei összedőlnek. Biztosra veszem, hogy a kultuszminiszter, aki olyan szeretetet mutat a közoktatásügy nemes és értékes hadserege iránt és a jelenlegi kultuszminiszter vezetése alatt álló kultuszminisztérium illetékes ügyosztályainak igazán minden dicséretre méltó megértéssel tevékenykedő mértékadó tényezői, akik mind olyan szeretettel foglalkoznak ezzel a kérdéssel, igenis, meg fogják találni azt az utat, amelyet követve, a magyar iskolaügy önzetlen apostolai megkapják a maguk megfelelő javadalmazását, legalább azt a legszerényebb életstandardot, azt a modern időkhoz mért létminimumot, amelyre nekik feltétlenül szükségük és igényük van. Ezt én a népnevelésügy jól felfogott érdekében mondtam itt el. (*Helyeslés jobbfelől.*) Nem akarok határozati javaslatot benyújtani ebben a tárgyban, (*Fábián Béla: Közbeszól.*) de kérem az igen t. kultuszkormányt és kérem főként a pénzügyminiszter urat, illő tisztelettel bár, de a legteljesebb határozottsággal, hogy az itt felvetett és megsürgetett anyagi kérdéssel különös szeretettel és eredménnyel méltóztassék foglalkozni.

Örömmel üdvözlöm a kultuszkormányt az azt a törekvését, hogy különös intenzivitással karolja fel az iskolalétesítések ügyét. Mennyivel más világ ez és mennyivel szebben hangzik ez, mint például a szerb közoktatásügyi miniszternek ez év március havában a szkupstinában elhangzott expozéja, ahol melleleg megjegyezve, a jugoszláv állam egész budgetjének egyötödét a hadügyi kiadások merítik ki. Jól jegyezzük meg azonban, nem a költséges trianoni toborzási rendszer, hanem általános védkötelezettség mellett. A hadügyi költségvetés összesen 2 milliárd 350 millió dínárt tesz ki. Ugyanakkor a közoktatásügyre annak egyharmada, összesen 873 millió dínár esik. És a szerb kultuszminiszter örömmel jelenti be mégis, hogy sikerült újabb — modern magyar műszóval élve — „leépítéseket” eszközölni, mert sikerült neki 40 millió dínár megtakarítást elérni. Mennyivel másként hangzik ez, mint az a munka, amelyet itt látunk. Az igaz, hogy Boszniában nyolc esztendő óta egyetlen egy elemi népiskolát sem emeltek. Az is igaz, hogy maga a szerb kultuszminiszter ismeri be, hogy 3378 működő tanerő közül ezernek nem volt meg a megfelelő kvalifikációja.

Sokalja tehát Szerbia számára a 174 gimnáziumot s ezért az egyhatod részt; 29-et „kihalásra” ítéli; sokalja a tanítóképzőintézeteket is s a hatodrészt, negyven közül hetet, szintén feleslegesnek deklarál s mindezeket örömmel jelenti be a szkupstinában. Mennyivel másként hangzik a mi programmunk, mint például az oláh minisztertanácsnak az a döntése, amelyet most a köztisztviselők fizeté-

sének egységesítésével kapcsolatban hozott, hogy április 1-től kezdődően a közoktatásügyi személyzet javadalmazását szintén sikerült „leépíteni”.

Nem akarom itt most keresni és kutatni, nem irányulnak-e esetleg ezek a leépítések a magyarságnak, mint nemzeti kisebbségnek ottmaradt kulturális végvárai ellen? (*Jánossy Gábor*: Egészen bizonyos!) Nem kutatom ezt, de felemelt fővel hirdetem, hogy ez a nemzet, amelynek tagjai vagyunk, az ezeresztendős nobilis álláspont szerint a kultura kérdésében ezen a földön, a nemzet egyforma jogú tagjai; magyarság és az itt élő nemzeti kisebbségek között semmiféle különbséget soha nem ismert! Ha tehát ez az ottani jelenség a nemzeti kisebbségek elleni offenzíva volna, akkor is a világkultura egyetemes érdekei ellen rejt magában szomorúan jellemző támadást. (*Közbeszólások*.) Mennyivel másképp hangzik az, hogy nálunk a kultuszminiszter a pénzügyi kormányzattal együtt vállvetve, törekszik arra, hogy expiálja elsősorban a multat. Expiálja, hogy a multban a fukar tárnokmesterek csak morzsákat juttattak a kultura céljaira. És ami jutott is, azt is fájdalom, felemésztette a később teljesen elhibázottnak bizonyult úgynevezett perifériális kulturpolitika, mely bekötött szemmel ment át a centrális tanyavilágon. (*Úgy van! Úgy van! jobbfelől.*) bekötött szemmel ment át az ország szívében lakozó napkeleti, igazi, szintiszta fajmagyarság kulturális kiművelésén. (*Úgy van! Úgy van! jobbfelől. — Közbeszólások.*)

És itt álljunk meg talán egy pillanatra. A magyar nemzet most csodálatosképen, talán a sors rendelése szerint, a centennáriumok korát éli, hogy hatalmas, nagy egyéniségek varázsából lendítő erőt, kitartást s ha kell, merészséget is meríthessen a megvívandó küzdelmekhez. Egymást érik, egymást követik, egymást váltják fel a gyönyörű lélekemelő ünnepek. Messzehangzó fogadalmaktól terhes a levegő, (*Jánossy Gábor*: Szavak, szavak, szavak!) de mintha a turáni átok jelentkeznék itt is, mintha ősmagyar szokás szerint csak szalmalángszerű lelkesedés lenne itt minden, mert mikor eltűnik a zászlóerdő, a kihamvadó görögtüzeket mintha túlhamarosán váltaná fel mindenütt a tunya, nagyalföldi ősnémaság, a turáni, pusztai csönd!

Mennyivel méltóbb, mennyivel szebb, mennyivel magasztosabb és tartalmasabb volna ehhez a nemzethez az ünneplésnek az a formája, melyre a millenáris törvényhozás mutatta meg számunkra az utat. Az 1896:VIII. teikk többek között a nemzet ezeréves fennállását azzal kívánta megünnepelni, hogy 400 népiskola létesítését rendelte el az ország különböző részeiben. (*Vasadi-Balogh György: Közbeszól.*) Egy iskolára körülbelül 17.000 forint, összesen 673.000 forint hitelt engedélyezett erre a célra. Mennyivel méltóbb volna a nemzethez, ha ebben a formában emlékeznék meg pl. — talán egy mulasztást is pótolva — Eötvös Józsefről, mint akinek legmaradandóbb alkotása; az 1868:XXXVIII. törvényeikk, a jövő esztendőben éri meg 60 éves jubileumát, de amely alaptörvény, fájdalom, a mai napig

teljes egészében végrehajtva nem lett. Ezt a mulasztást a hálás utókor Eötvös Józsefhez méltóbban igazán nem pótolhatná, mintha a mostani nagy aktivitású kultuskormányt bízna meg a Ház, hogy a rendelkezésére bocsátandó és a rendes költségvetési tételeken felüli összeget — évekre elosztva — tudja elérni, hogy az Eötvös-féle alaptörvény végrehajtsék. Ezáltal igazán a leghelyesebb formában ünnepelethetnek meg a mai nyomorúságos viszonyok közepette ezt az elfelejtett centennáriumot, hiszen ez év szeptember 13-án már 114 éve lesz annak, hogy Eötvös József — egyik legnagyobb kultuszminiszterünk — meglátta a magyar napvilágot!

Én tehát ismételten arra kérem a t. Házat, méltóztassanak lehetővé tenni, hogy a kultuskormányzat évekre elosztva a rendes költségvetési tételeken felül is rendelkezze a megtakarításokból olyan összeggel, mellyel a még mindig hiányzó népiskolákat 1928-ig felépítheti. *(Helyeslés.)*

Őszinte örömmel tölt el az a tudat, hogy a népkönyvtárak terén örvendetes akció jelentkezik. Örvendetesen hallottam hírt arról a még talán embrionális mozgalomról, hogy egyes kulturális gócpontok között valóságos nemes versengés indul meg tudományos munkák kiadása tekintetében. Különös örömmel tölt el az is, hogy a képzőművészet és a zeneművészet terén — épen az előttem szólott t. képviselőtársam foglalkozott ezzel a kérdéssel hosszasan — szintén számottevő eredményeket mutathatunk fel.

Amennyire helyes például, hogy a Louvrebán csak az illető művész halála után tíz évre kerülhet műalkotás, annyira helyeslem azt a gondolatot, hogy német mintára a jelenleg élő legnagyobb művészeink legszebb alkotásai gyűjteménybe foglaltassanak össze, ami kétségtelenül erős hatással volna a műpártolásra és talán serkentő és irányító hatást is jelentene a művészet terén. Ugyancsak nagyon szükségesnek tartanám, hogy külügyi képviselőinknél, konzulátusainknál, mindenütt, ahol csak szerét tehetjük, kizáróan a magyar művészet legméltóbb alkotásai nyernének elhelyezést. *(Helyeslés.)* Gondolok itt úgy a képekre, mint a szobrokra, hogy ezáltal a nemzetek areopagja előtt hirdessük a mi magyar fajunk különös képességét és nagyraihivatottságát.

Fájdalommal kell megállapítanom, hogy a művészet soha annyira nem szorult rá a támogatásra, mint ma és soha olyan mostoha, vigasztalan és sötét képet nem mutatott, mint ma. Ha végig tekintünk a Képzőművészeti Társulat bármelyik tárlatán, megállapíthatjuk, hogy valamennyi óriási és értékes termelésről tesz tanúbizonyságot. De ugyanakkor az is kétségtelen a mai nehéz pénzügyi viszonyok között, hogy a művásárlás soha annyira nem pangott, mint épen most. Pedig nem volna szabad nekünk hálátlanul elfelejtenünk, hogy a Monarchia fennállása idején épen a képzőművészet volt az, mely talán minden külügyi képviselőnknek eredményesebben tudta hirdetni a magyar függetlenséget és önállóságot s hogy kizáróan mű-

vészeink kiválóságának köszönhetjük, hogy Ausztria soha sem tudta bekebelezni a mi képzőművészetünket.

Ma kétszeres szükség van arra, hogy ezt a különben annyiszor és előszeretettel hangoztatott kulturfölényt az utódállamokkal szemben igyekezzünk érvényre juttatni. (*Úgy van! Úgy van!*)

Sajnosan kell megállapítanom, hogy e téren az 1896-os törvényhozás szellemétől eltértünk. Az 1896-os törvényhozás a nemzet ezeréves fennállása alkalmából szépművészeti célokra is hatalmas összegeket bocsájtott rendelkezésére. 3,200.000 aranyforint költséggel Szépművészeti Múzeumot létesítettünk és ebből 200.000 forintot tudtunk műpártolás céljaira adni! Ez a gyönyörű gondolat, a magyar művészet különös megbecsülésének gondolata és értékelése mintha halványulóban volna.

Ma erről egyre kevesebb szó esik. Azok az állami és társadalmi ösztöndíjak, amelyek a művészetet előbbre vitték, megsemmisültek. Maga a Képzőművészeti Társulat is igen sok ilyen társadalmi ösztöndíjat kezel. Ezek a társadalmi ösztöndíjak, társadalmi pályadíjak és a művészet pártolására szolgáló alapok tulajdonképpen egy elbírálás alá esnek az árvaszékek vagyonával, mert szintén nem képezhettek háborús időkben átmentési spekuláció tárgyát. (*Úgy van! Úgy van!*) Velük kapcsolatban nem lehetett gondoskodni olyan áltutakról, amelyeken át meg lehetett volna menteni e vagyonok értékét. Ha az erről szóló kimutatásba pillantok, szörnyűséggel kell megállapítanom, hogy mit pusztított el ezen a téren a devalváció. Ha legnagyobb mecénásainkról szólok, úgy elsőként kell megemlítenem gróf Andrássy Dénest, kinek több mint 450.000 aranykoronát kitevő alapítványából — a kezeim között lévő kimutatás szerint — a három év alatt összekuporgatott kamat: 8 pengő értéket tesz ki. A gróf Nemes Nándorné-féle alapítvány állaga teljesen sértetlen ma is és ez ma két és fél pengő értéket reprezentál. Itt van a 13.000 forintos Rökk Szilárd-féle alapítvány a maga sértetlen állagában s ennek évi kamata 33 fillér. (*Hallatlan!*) De ne méltóztassék szörnyűködni és azt gondolni, hogy alapítvány ennél kisebb értékre nem devalválódott volna, mert ebben a kimutatásban akad olyan alapítvány is, amelynek évi kamata 15 fillér lévén, még egy átszálló villamosjegy megváltására sem elegendő.

Az 1910-ben főként a középosztály garasaiból és áldozatkészségéből létesített Munkácsy-féle szoboralap is teljesen devalválódott. Ennek az ellenértéke összesen 4 pengőt tesz ki. Egész sorát tudnám még e szomorú számoknak felmutatni. De talán máris eléggé indokoltnak látszik, hogy erről a helyről kérő szóval forduljak a nemzet-megértő társadalmához, elsősorban is a magyar főúri világhoz, a megértő egyháznagyokhoz, a plutokrácia tagjaihoz és mindenkihez, akit csak illet, hogy jöjjenek ebben az utolsó órában segítségünkre, mert soha oly szükség még nem volt segíteni a magyar képzőművészek és szobrászok nyomorúságos és rossz helyzetén, mint most. Egyben arra kérem a kultuszminiszter urat, hogy addig is, amíg a régi

mederbe terelődik vissza a magyar művészet társadalmi úton való pártolása, legalább átmenetileg maga is gondoskodik megfelelő anyagi segítségről. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Ami a támogatás kérdését illeti, vannak itt oly részletkérdések, amelyeket azonnal is meg lehet oldani, amelyeket pl. a kultuszminiszter remélem, brevi manu, azonnal meg is fog oldani. A magyar művészvilágra rendkívül lealázó például, hogy az ú. n. állami nagy aranyérmét, amely békében 500 korona értéket reprezentált, már a háború óta „papírlap”-pal helyettesítik. De még talán ennél is súlyosabban esik a latba, hogy annak, aki ezt a papírlapot átveszi, kvázi reverzálist kell kiállítania arról, hogy sem ő, sem talán még ükunokái sem fogják követelni az államkincstártól ennek ellenértékét; aranyban.

Azt hiszem, ezt az állapotot meg lehetne rövid úton változtatni épúgy, mint ahogy egy másik, de ehhez a tárgyhoz nem tartozó, de szintén változtatást igénylő kérdésben is lehetne újabb intézkedéseket tenni. A sub auspiciis gubernatoris gyűrűjére célok. Békében ugyanis legkitünőbb diákjaink számára briliánsgyűrű állt rendelkezésre. Majd jött a háború s annak ezernyi nyomorúsága. És Trianon után bizony már csak vasgyűrűt kap, aki hangyaszorgalmával és buzgalmával aranygyűrűre is méltán rászolgált. Azt hiszem, már elérkezett annak is az ideje és illetékes helyre előterjesztést lehetne tenni 100—200 pengős kiadási tétel felvételére, hogy legalább ne rozsdásodjék be annak az érdemes magyar diáknak holtáig kedves emléke. Visszatérve előző kérésemre, nagyon kérem a kultuszminiszter urat, hogy az állami aranyérem mielőbbi kiszolgáltatása érdekében rövid úton intézkedni szíveskedjék.

Ugyancsak itt mutatok rá a magyar művészek özvegyeinek és árváinak rendkívül szomorú helyzetére. A Képzőművészeti Társulatnál kezelnek egy alapot, amely ugyancsak a magyar középosztály garasából, lelkesedéséből és közadakozásból jött össze, amelynek egész értéke 1 pengő 2 fillért tesz ki. (*Hallatlan!*) Ne méltóztassék e tétel csekélységén mosolyogni, mert a hadviselt művészek özvegyeinek és árváinak segélyalapja még ennél is csekélyebbre devalválódott; 17 fillérrel kevesebb, tehát összesen csak 85 fillér az az érték, amely számukra rendelkezésre áll. Hogy azonban a kultusz-kormány mindezekon segíthessen, mindenesetre szükség van arra, hogy a legteljesebb megértésre találjon a pénzügyminiszter részéről. És itt fel-tétlen szükség van arra, hogy az a dotáció, amely jelenleg művészeti javadalmazások címen van felvéve a mostani költségvetésben, a legközelebbi költségvetésben, szerényen mondva legalább is a duplájára emeltessék fel. Nem akarok összehasonlításokkal dolgozni, de amikor a székesfőváros területe az országnak egyheted részét teszi ki és amikor a székesfőváros költségvetésében 720.000 pengő foglaltatik művészpártolási célra, akkor indokolt, hogy az egész ország művészeti ügyeivel foglalkozó kultuszminiszter a jövőben legalább két-

akkora összeggel rendelkezessék, mint annak egyharmada, a most rendelkezésre álló 240.000 pengő.

Amidőn ismételtén annak a reménynek adok kifejezést, hogy a kultuszminiszter meleg támogatását nem fogja megvonni a művészvilágtól, kérem egyben juttasson egy-egy sugarat e szeretetből a Képzőművészeti Társulat számára is. Az Országos Képzőművészeti Társulat már 65 esztendeje dolgozik nagy céljainak elérése érdekében és e Képzőművészeti Társulat is sajnálatraméltó veszteséget szenvedett a háborús világban, mert a régi Műcsarnokot, amely tulajdona volt, eladta, hogy a pénzt hadikölcsönbe fektethesse. Ez a vagyon azután teljesen elértéktelenedett. Abból az iratból, amelyet legutóbb a kultuszminiszter intézett épen a Társulathoz, már biztató jelét látom a kultuszminiszter megértő szeretetének. És azt hiszem, hogy erre építeni is lehet. Erre alkalmat a most megnyíló belga kiállítás szolgáltatott, ahol biztató segítséget nyújtott a kultuskormány a tárlatot rendező Országos Képzőművészeti Társulat számára s ahol tudvalevően Lambotte Pál, a belga szépművészeti államtitkár és kormánybiztos kitűnő tevékenységének köszönhetjük, hogy igen érdekes retrospektív anyag fog a brüsszeli és antwerpeni múzeumokból ide kerülni.

Rá akarok mutatni még arra a szomorú helyzetre is, amelyben tudományos intézeteink vannak. A tudományos intézmények a tudományos munka belföldi műhelyeinek tovább fejlesztése és teljes hálózatuknak kiépítése terén szintén rendkívül sok teendő mutatkozik. 1867 óta általánossá vált az a felfogás, hogy a magas kultúra támogatása tulajdonképpen állami feladat! Azonban az állam sohasem tudott teljes mértékben eleget tenni ennek a követelménynek. Következett a háborús takarékoság, a devalváció és végül is elérkeztünk ahoz a ponthoz, — e kérdéssel különben egyik régebbi parlamenti beszédemben hosszasan is foglalkoztam — hogy a tudományos intézmények a háború után békebeli javadalmazásuk 3—6%-nyi jövedelméből voltak kénytelenek tengődni. Ezeken az intézeteken tehát feltétlenül segíteni kell.

Szerenesére már megtört a kultuszminiszter céltudatos programján az a szűk látókörű támadás, amely a nemzet fejlődésének egyik főpillére ellen irányult, hogy a magas kultúra tulajdonképpen „luxus”. Ma már egyre nagyobb és mélyebb gyökeret ver az az egyeduralkodó helytálló felfogás, hogy a politikailag letiport nemzetek újraéledésének és jövő fejlődésének legbiztosabb eszköze és alapfeltétele a kultur színvonal fentartása és magasabb fokra emelése. Ma már a köztudatba ment át, hogy a magas kultúra támogatása nemcsak az exkluzív tudomány céljait szolgálja, hanem a fejlődésre képes tudományon felépült közműveltséget, közgazdaságot és egyszersmind a nemzeti kulturát is. Ma is még nyomasztó anyagi helyzetünk mindazonáltal arra kényszerít bennünket, hogy itt is szakítsunk a tudományos és kulturális feladatok állami megoldásának szinte kizárólagos rendszerével. Épen ezért nem tudom eléggé hangsúlyozni, hogy a ná-

lunk gazdagabb és boldogabb államoknál, milyen helyes, mennyire követésre méltó az a felfogás, hogy az állampolgároknak nemcsak kötelessége, de egyszersmind tisztessége is, hogy ezeken a kulturális intézményeken segítsenek. Amerikában nincs olyan milliárdos vagyónú birtokos, aki ne áldozná vagyona jelentékeny részét közcélra. A Rockefellerek, Fordok, Carnegiek, Vanderbiltek és a kisebb milliomosok egész sora, mind nagy karitativ intézményeket, múzeumot, könyvtárt vagy képtárt tartanak fenn. Még, ahol az állam vagy az egyes városok tartanak fenn közintézményeket, ott is sietnek a közintézmények alimentálására. Ha nem is tudjuk magunkat a boldog nemzetekhez hasonlítani, mégis nekünk sincs azért szégyenkezni okunk. Mert nemcsak a francia, olasz, német, valamint az angol közgyűjteményeket járva láthatjuk a mecénások áldozatkésztségét. Igaz, ugyan, hogy talán fájdalommal tölt el bennünket az a tudat, hogy például a Nemzeti Múzeumban nem tudunk felmutatni egyetlenegy tárgyat sem, amely igazi fejedelmi kéz adományaként került volna oda. (Jánossy Gábor: A bécsi múzeum van velük tele! — *Úgy van! jobbfelől.*) De a XVIII. és XIX. század fordulóján akadtak annál fejedelmibb bőkezűségű mecénások, akik tudományos intézeteinknek zömét létesítették. És amikor később már állami feladatnak tekintettük a tudományos intézetek alimentálását, akkor is akadtak Ipolyi Arnoldok, Semsey Andorok, akik valósággal életeéljuknak tekintették, hogy az egyes kulturális intézményeket egész életen át következetes rendszerességgel támogassák. Vannak biztató jelek arra nézve is, hogy ez a jövőben még fokozottabb mértékben lesz így.

Nem tudom eléggé sokszor kiemelni — itt a Házban már sokszor esett különben róla szó, — hogy milyen felemelő pl. néhai gróf Apponyi Sándornak és fenkölt lelkű özvegyének, Eszterházy Alexandra grófnőnek gyönyörű áldozatkésztsége. (*Úgy van! Úgy van!*) Aláhúzottan kell ezekről a padokról annak jelentőségét is méltatnom, hogy nemrégiben egy oly társadalmi egyesület létesült, amely szintén remélni enged, hogy ezen a téren a nemzet még nagy áldozatokra képes. Értem ez alatt a Magyar Nemzeti Múzeum Barátainak Egyesületét, amely bár csak nem régén alakult meg, de már is követője akadt a Szépművészeti Múzeumok Barátainak Egyesületében. A Magyar Nemzeti Múzeum Barátainak Egyesülete rövid idő alatt hatalmas eredményt mutatott fel, mert már az első esztendőben a társadalom olyan megértést és áldozatkésztséget tanúsított céljai iránt, hogy 30.000 pengő évi költségvetéssel siethetett a Nemzeti Múzeum tudományos céljainak támogatására.

Az, hogy ez így történhetett, ez is annak a nagyjelentőségű átszervezési munkának a következménye, amely kultuszminiszterünknek köszönhető s amelyet az ő irányításának letéteményesei igen helyesen fejlesztettek tovább azáltal, hogy megkeresték és megtalálták a szerves kapcsolatot magával a lendülő, a mindennapi élettel. (*Úgy van! Úgy van! jobbfelől és a középén.*) Remélem, hogy itt Magyarországon is úgy lesz, ahogyan ez Ausztriában is állandó szokás, hogy

azok az intézmények, amelyek be tudják igazolni, hogy önmaguk erejéből is meg tudnak állani a saját talpukon, kétszeresen méltók lesznek arra, hogy megfelelő állami támogatásban részesüljenek. Mindezek alapján tisztelettel kérem, hogy a pénzügyi kormányzat fokozatos mértékben adja meg annak a lehetőségét, hogy egyik legnagyobb büszkeségünk, a mi Nemzeti Múzeumunk s általában összes tudományos intézetünk évről-évre nyugodtan fejlődhessék, amiből a nemzetre szinte kiszámíthatatlan előny és áldás származik. (*Úgy van! Úgy van!*)

T. Ház! Az életnek ezernyi vonatkozása sokszor juttatja eszembe Le Bon-nak a „Mult és jövő” című munkájában lefektetett szövegét, amelyről nekünk sohasem szabadna megfedkezünk. Mindig a jelen teremti meg a jövő erényeit! Mi apáink moráljából élünk és a mi fiaink a mienkből fognak élni. És ehhez bátran hozzátehetjük mementóul a közismert jelmondatot is a trianoni magyarság számára, amely a hildburghauseni Bibliographisches Institutnak, a későbbi nagy lipcei kiadócégnak jelmondata: Bildung macht frei! A műveltség felszabadít! A nemzeti kulturának előbbrevitele, minél szélesebb rétegekben való terjesztése, felfokozása, a magyar kulturának mondhatnám demokratizálása, a magyar ifjúság erényeinek nemesebbé és hajlíthatatlanabbá tétele, a magyar ifjúságnak tudománnyal való felvértezése, szaktudásban gazdagabbá tétele olyan hatalmas s messzeható nemzeti feladat, amelynél magasztosabbat, célravezetőbbet, szebbet és méltóbbat nem tudnék elképzelni a trianoni magyarság számára. (*Úgy van! jobbfelől.*) Nemrégiben Lengyelország egyik sajtóorgánumában a Czas-ban, jelent meg egy cikk, amely az olasz és magyar közeledésről írva, tesz említést arról, hogy Magyarország Trianonnal sok mindent elvesztett, de kettőt nem tudott elveszteni, nem tudta elveszteni geográfiai helyzetét és nem tudta elveszteni azt a politikai és kulturai erőt, amelynek századokon keresztül köszönhetette létét és amelynek következtetései előbb vagy utóbb, de feltétlenül jelentkezni fognak.

Ami a geográfiai helyzetet illeti, azt évezredek óta elhalkult esodálatos és misztikus, vulkanikus erők munkálták ki (*Úgy van! jobbfelől.*) és ez az emberi erő, a véges emberi hatalom periferiáin messze túlesik. De ami azt illeti, hogy a bennünk rejlő kulturális erőt miként tudjuk kihasználni, ez olyan kérdés, amelynek megoldása egyedül és kizáróan csak tőlünk függ. (*Úgy van!*)

A nagy Trefort gondolatvilágának felidézésével kezdtem igénytelen felszólalásomat, méltóztassanak megengedni, hogy újból visszatérhessek ehhez az üdítő forráshoz. (*Halljuk! jobbfelől.*) Egy fél-századdal ezelőtt akként fejezte be felszólalását az akkori kultuszminiszter: Nagyon csalogódnak azok, akik azt hiszik, hogy a kulturára fordított kiadások fogják a nemzet pénzügyeit deranzsírozni, sőt ellenkezően: ez közügyeinket csak emelni fogja s ezen szellemi investíció kamatai fogják legbiztosabban helyreállítani az ország pénzügyi helyzetét. (*Graeffl Jenő: Ez igaz! — Úgy van! jobbfelől.*)

És én azt mondom ismételten, t. Ház, tegyük hozzá örökös mementóul a trianoni magyarság számára azokat a hildburghauseni ígéket: Bildung macht frei: A műveltség felszabadít! *(Éljenzés jobbfelől.)*

Abban az érzésben és tudatban, hogy ez az idegen jelmondat nem maradhat a trianoni magyarság számára olesó és közhelyszerű frázis és abban a hitben, hogy igenis dereng már és hajnalodik és abban a szilárd meggyőződésben, hogy ezzel is közelebb hozzuk nagy céljai eléréséhez a nemzetet: a magyar kultusztárca költségvetését, a szebb jövőbe vetett törhetetlen hittel és bizalommal eltelve, a legteljesebb hazafias áldozatkészséggel, elfogadom. — *(Hosszantartó élénk helyeslés, éljenzés és taps jobbfelől és a középén. — Szónokot számosan üdvözlík.)*

MÁRCIUS IDUSÁN

1928.

Ünnepi beszéd.
(Nagymaros.)

TISZTELT ÜNNEPLŐ KÖZÖNSÉG! Nyolevan esztendő pergett le már azóta, hogy a lelkes márciusi ifjúság álma beteljesedett és a magyar szabadság bíborhajnala először vont a izzó keretbe a délibábos rónaságot. Nyolevan esztendő, megannyi színpompás, de sokszor viharfellegben remegő változata után, ma ülhet először nemzeti ünnepet az ország. Mert a nemzeti alapon álló kormányzat bölcsesége erre a jubileumra iktatta törvénybe azt, hogy a szabadság örök nemzeti kincsének születési évfordulóját minden igaz magyar szív megünnepelni tartozik és nem hiányozhatik erről az öröm-ünnepről senki sem, aki büszkén vallja magát magyarnak.

Ide kell, körénk kell tehát, hogy gyülekezzék e nagy ünnepen a szegény, a gazdag, az ifjú és öreg, a szolga és a nagyúr. Ide kell felsorakoznia, a feltámadás lobogója alá! Mert, hogy szabadon élhet széles e hazában mindenki, mert, hogy megszűnt magyar földön minden különbség, jobbágy és földesúr, ember és embertárs között és hogy dübörögve dőltek le az évszázados elválasztó korlátok, a mindaddig féltve őrzött előjogoknak örökké bevehetetlennek tűnő várbástyái, ez mind csak a negyvennyolcas márciusi napok nemzet-felfrissítő szellőjének nyomában történhetett.

Nekem jutott az a megtisztelő feladat, hogy erről a helyről — a törvény szerint immár nemzeti ünnepen — elsőként szóljak az ünneplő közönséghez. Nekem jutott a feladat, hogy reávilágítsak a negyvennyolcas nagy napokra, melyeket — mialatt a rohanvást pergő idő szüntelenül kattogó rokkája pihenés nélkül szövi az egymást követő Életek fonalát — a feledés fátyola mindegyre sűrűbben borít be és takar el előlünk. Nekem kell — ha csak pillanatokra is — ezt a fátyolt ma itt fellebbenteni! És mégis gyönyörű feladatom teljesítésekor kétféle érzés fogja el a szívemet. Egy fájdalmas érzés mellett csillan fel csak a lelkemben a reménység érzése. De megfog, mert ha a letűnt két emberöltő alatt megváltoztak is az idők és a viszonyok és ha Nagyatyáinknak, a márciusi ifjaknak büszke neveit csak korhadt fakereszteken láthatjuk mi már viszont, ha új nemzedék vette kezébe azóta az ősi zászlót, más kor, más divatos eszmék jöttek is; a magyar szabadság utáni vágyakozás, a magyar függetlenség utáni kiolthatatlan epekedés, az egyenlőség, a testvériség, a népszabadság álma, a magyar igazság, a magyar feltámadás utáni törhetetlen küzdés, ma is a régi, ma is őseréjében csillog. Az év-

százados, konok magyar dac ma is töretlen és minden megalkuvás nélkül ugyanúgy él a következetesen megközelíthetetlen turáni lelkekben, mint a hatalmi mámorban tobzódó osztrák császári önkény legsötétebb uralma idején.

Akkortájt a császár nem akarta ismerni a magyar királyt. Akkor a bécsi kamarilla nem akarta hinni a magyar erőt. Akkor a hályogos szemű, dölyfös osztrák tyrannizmus nem akarta látni a felkelő magyar napot, míg el nem jött légyen a márciusi rügyfakasztó napsugár és vele a szabadság szellője, hogy az osztó igazság vihara után a szivárványszínek dús pompájában bontakozzék ki a nemzeti feltámadás csodaszép ünnepe.

És ledőlt a zsarnokság trónja és lehullt a bálvány, hogy később mindörökké ragyogó díszében csillogjon a nemzetnek mindent átütő eleven ereje.

Ma nincs sehol a császár. Nincs sehol a Nagyúr, aki kettős koronával a fején, egy életen keresztül engedhette meg magának azt a különös fényűzést, hogy a Hofburgnak egyszerű hálósobáját Szűz Mária képe mellett *csak* két s a magyar királyt bizonyára bántó kép díszíthette. Az egyik, mikor Budavárának a magyarok elleni védelmében kedvelt híve, Hentzi elesik. A másik, amint Alnoch ezredes kap halálos sebet, aki a gyönyörű Lánchidat *csak* azért akarta a levegőbe röpíteni, hogy megakadályozhassa a magyar szabadság kivívásáért előretörő, diadalittas magyar honvédek felvonulását.

És hová lett a császár silhouetteje, aki intim fogadóját is kizáróan a magyar függetlenségi harc legszomorúbb eseményeinek, az elvesztett győri, temesvári és erdélyi csaták osztrák diadalt hirdető emlékképeivel tette ékessé?

És hová lett a tragikus végű trónörökös emléke, aki úgy készült a magyar királyi trón elfoglalására, hogy ridegen elzárkózva kónopisti kastélyában nem találta a magyar ifjúságot eléggé méltónak arra, hogy vele szóba is ereszkedjék?

Vélük tűnt el örökre, mint valami rossz álom az évszázadokon át itt garázdálkodó bécsi kamarilla. A feketesárga színek kifakultak. Ezer darabra tört az éhes gyomrában magyar címert hordozó és élesre fent karmaival öntestünkben vájkáló kétfejű sas is.

És a hatalmi mámor bús szimfóniája, a magyar szabadság hőslélkü vértanúit az aradi Golgotán másvilágba búcsúztató „Gott erhalte” akkordjai is már régóta elhalkultak, elfoszlottak.

És mégis — és itt tör ki a lelkemből a legelkeseredettebb hazafiúi fájdalom érzése — ma még *ennél* is súlyosabb, de sokszor láthatatlan béklyók kötik le az immár függetlennek hirdetett magyar nemzet kezét. Mert a hydrafejű zsarnok Ausztria ma megnégy-szerezve támadt fel és egy helyett, négy oldalról tör reánk. A multba olvadt osztrák tyrannizmust az évezredes magyar földön cseh príbékek, rác komitácsik, oláh martalócok és burgenlandi halottrablók váltották fel, hogy Csonkaországunk ellen összeszövetkezve a leg-

kegyetlenebb császári elnyomatást *meghatványozva* élesszék újjá. És ezért, a megváltást hirdető márciusi szellőt *ma is époly buzgón imádkozva és ugyanúgy vágyakozva* várják a mi, — sokhelyt tudatosan, de néhol észrevétlenül és öntudatlanul — rabigában sínylődő véreink! Az iga *ma is* mindenképen ugyanaz, mint ami akkor volt. A benne vergődő rab *ma is* ugyanaz; Árpád kései unokája. És a korbács is, mely a szabadság után a régi érzéssel és a régi hon-szerelémmel epedő, elkövetett vétkeiért pedig ezerszeresen megbűnhődött, de azért folyvást vezeklő magyar lelkeket sújtja, ugyanazoktól a tátongó sebektől véres.

Azt mondtam az előbb, hogy az osztrák sást, vinnyogó kányák váltották fel. A sas, ha talán élesebbek is voltak a karmai, olykor mégis szédítő magasságban ívelt és olyankor mégis fel-fellélekzett a hétköznapi barázdák közt legalább pillanatokig nyugodtan meghúzódo Élet. De lehet-e nyugalom *ma* a magyar barázdában? Lehet-e, van-e béke, szabadság, megértés és igazság a csonka haza határain belül és azon túl? Nem tartozik ide, de talán mégsem árt, ha ebben az ünnepies pillanatban felfigyelünk arra, mi történik ma körülöttünk mindenütt az örök béke jelszavainak kétszínű köpönyege alatt felsorakozó ellenséges táborban. Lehet-e szó *ma* egyáltalában szabadságról? Nyugodtan hajthatjuk-e a fejünket álmra? Függetlenségünk, szabadságunk, nemzeti szuverénitásunk biztosítva van-e úgy, ahogy megtervezték negyvennyolcban a Szűz Máriás lobogó alatt? A válasz erre nem lehet kétséges. Szabadságunk soha, mióta e véráztatta föld magyar kézen volt, — a trianoni határokon innen és túl, — oly fájdalmas veszélyben nem forgott, mint *ma*. Mert a béke és le-szerelés hazug jelszavának takarója alatt, soha oly örült fegyverkezési láz nem fogta el az emberiséget, mint most, a nagy világ-égést követő béke második decenniumának a küszöbén. A Gloire ideges nemzete már hatusztendős korától a háború Molochjának neveli egyre gyérülő ifjúságát. Nem tesz különbséget férfi és nő között. Nem hagyja számításán kívül a tenger mélységét, a föld méhét, a levegőt, csakhogy nyugtalan lázalmában kitervelt öldöklésének terét kiszélesíthesse. A föld színén a tankok tömegei. A föld felett a bomba- és mérgezgázvető repülőgépek százai. Az óceánokon pedig a dreadnaughtok és a tengeralattjárók oly hatalmas rajokban sohasem szelték a tarajos hullámokat, mint most, a népek által áhított örök békék „magvetése” nyomában. A technika esodái is mind az embert gyilkoló célok szolgálatába szegődtek. A háborús feszültség *ma* sokkalta nagyobb körülöttünk, mint a világháborút megelőző ideges túlfűtöttség legforróbb napjaiban volt.

Ebben a lázas, ebben a természetellenes, ebben az önkívületi állapotban esoda-e, ha régi vágyakozással várunk téged, márciusi napsugár, márciusi szellő. És várunk téged, hogy az *idegen* bajonettek zsarnoki uralma helyébe ismét az igazi népszabadság, az igazi testvériség, az igazi egyenlőség lépjen. És várunk téged, mert ehelyett *ma* Március Idusán — a mérleg egyik serpenyőjében a

gazdag felkészültség élesre fent fegyverzete csillog és kifosztott, koldusszegény nincstelenség rejtőzik a másokban. Várunk, mert túlhan a mindent lenyűgöző földi hatalmasságok villámszóró haragja tajtékzik ma is, itt pedig a letiport fegyvertelenség csöndes némasága sír. A tobzódó önteltség muzsikája harsog át ezenközben hozzáunk a túlsó partról, míg a pogány keresztrefeszítés vészkiáltása jajdul fel minduntalan az innenső oldalon.

És kérdeem én, te mai márciusi ifjúság, te márciusi ünneplő közönség, öregek és fiatalok, ifjak és leányok, magyar anyák és magyar apák, kérdeem én, te letiport, guzsbakötött, sokat szenvedett magyarság, te trianoni magyar nemzet, ha méltó akarsz lenni Nagypapáink büszke nevéhez, mit kell tenned, mit kell cselekedned, mit kell és hogyan kell áldoznod, hogy a negyvennyolcas idők szent hagyományai, a szabadság, testvériség és egyenlőségnek wilsoni jel-szavakkal tölünk orvul, durva tolvajkézzel, újból ellopott eszméi ismét beteljesüljenek és újra a régi fény áradjon a trikolorra. Dévényről a Hargitáig.

És erre a választ azonnal megadom.

Az első feladatunk tisztelt Ünneplő Közönség visszatérni a bensőséges hit világához s a családi élet tisztaságához!

A második feladatunk; lefejtetni rólunk az egyéni, önző célkitűzések hínárját és az önzetlenség keresztvizében megtisztulva visszatérni a nemzeti Ideálokhoz!

A harmadik és legfőbb feladatunk; nehogy készületlenül találjon bennünket az idők sólyomszárnyon közelgő vihara, hazafias és bátor szellemben, a mai életre kell felnevelnünk és tudásban felvérteznünk az új generációt, melynek százszorta erősebbnek, hajlíthatatlanabbnak, munkabíróbbnak, ügyesebbnek, képzetlenebbnek és fáradhatatlanabbnak kell majd lennie minden eddigi elődjénél!

És hogy ilyen legyen, főként pedig, hogy fegyvermezett, mindenkor áldozatkész és kötelességteljesítő legyen a magyar ifjúság, sokszor kell bepillantania nemzeti történelmünkbe, mert ez a rohanó Élet leghűségesebb tükre! Ez tárja eléünk nemzeti erényeinket, de ez a tükör mutatja be minden szépítés nélkül faji gyarlóságainkat, hibáinkat és bűneinket is. Erényeinket, hogy lelkesedjünk értük és kövessük, hibáinkat pedig, hogy elkerüljük őket!

A mai ünnepen történelmünk fényes lapjait lelki szemeink elé idézve, vessünk számot lelkiismeretünkkel. És tegyünk március idusán újabb szent fogadalmat, hogy nem riadunk vissza soha semmiféle tölünk függő áldozattól, mely a haza boldogulását előmozdítja és hogy polgári kötelességeinket mindenütt, ahova a sors állított vagy állítani fog bennünket, fokozott odaadással és törhetetlen igyekezettel teljesítsük!

Ezt kívánja legújabb nemzeti ünnepünkön mindnyájunktól a Haza!

Ahoz pedig, hogy a márciusi szellő, széles e világon ismét csak szabad magyarokat találhasson, a fagyos hidegség fojtó ködét újból a márciusi napsugár törje meg, a vérlázító elnyomatás korát ismét a népek testvérisége, az igazságnak kétféle mértékkel való osztogatását pedig újból s mindenütt a teljes jogegyenlőség és a magyar boldogtalanságot az Élet minden barázdájában, a magyar boldogság váltsa fel, ahhoz kérem én a felettünk őrködő hatalmas Úristen kegyelmes segítségét, akihez szent áhítattal könyörögve könyörgöm, hogy úgy legyen!

ORSZÁGGYÜLÉS

Költségvetési vita.

(1928. március 19.)

TISZTELT KÉPVISELŐHÁZ! (*Halljuk! Halljuk!*) Valahányszor a Képviselőházban felszólaltam, amit én ma is és mindenkor a közélet munkásai számára a legszebb és legnagyobb ünnepnapnak tekintek, mindig olyan komoly kérdésekkel igyekeztem foglalkozni, amelyek pártkülönbség nélkül érdeklik a nemzet egyetemét. Ma, amikor ismét lelkiismeretem késztet felszólalásra, szeretném, ha gyenge szavam a trianóni abroneshatárokon túlra, a sokszor kétszínű hatalmasságoknak olykor-olykor még is talán meg-megdobbanó lelkiismeretéhez és gondosan kendőzött igazságérzetéhez eljuthatna. A reflektort egy témakörre irányítva, azon keresztül óhajtom tárgyilagosan bebizonyítani, hogy az idők mulásával miként bontakozik ki egyre erőteljesebben a trianoni szerződés tarthatatlansága, amely trianoni szerződést — és ebből a magam részéről sohasem csináltam titkot — minden magyar gond, minden magyar keserűség, minden magyar nyomorúság úgyszólván egyedüli és a legelfogultabb időszak, legelvakultabb mentalitásában a legelvetemültebb luciferi egyvelővel kivájt kútforrásának tartok. (*Felkiáltások: Igaz, Úgy van!* — *Jánossy Gábor*: Már belátja a külföld is!)

Mélyen t. Képviselőház! A tárgykör, amivel foglalkozni kívánok, a leszerelésnek nagy ügybuzgósággal világszerte hirdetett és újabban Lunaacsarszky és Litvinov előadása nyomán ismét nagy előszeretettel tárgyalt népszerű gondolata, amit azonban én a valóságnak megfelelő és olyan adatokkal kívánok itt leplezetlenül ismertetni, amelyek mindennél döntőbben igazolják, hogy a „világbéke” második decenniumának küszöbén, a wilsoni békeérvek arculesapásával még mindig kétféle mértékkel mérik egyfelől a koneföltő győztesek, másfelől a legyőzöttek között ma is a jogot és az igazságot. (*Úgy van! Úgy van!* — *Jánossy Gábor*: Világcsalás az egész!)

Mialatt ugyanis Genfben és a különböző konferenciákon unostalan a pacifizmusnak egyedül üdvözítő eszméjét kürtölik világgá, (*Farkas Elemér*: Álbékeapostolok!) mialatt Genfben és a különféle konferenciákon ellenérvet nem tűrő álszenteskedő módon hirdetik fennhangon a leszerelésnek feltétlen szükségességét, azalatt a hadifelhőkészülésnek szüntelenül kattogó munkája, a mechanikai felszereléseknek szinte csodával határos tökéletesítése, a győztes országok nemzeti áldozatkészségének hihetetlen mértékben történő fel-

fokozása a leglázasabb dimenziókban törtet előre. (*Úgy van! Úgy van!*) Lehetetlen t. Ház, efelett egyszerűen napirendre térnünk éppen nekünk magyaroknak, akikkel szemben ellenfeleink úgylátszik minden mondva-csinált, erőszakosan felfújtt alkalmat szeretnének felhasználni arra, hogy velünk bántó, lealázó és kicsinyes módon bánjanak el. Épen velünk szemben, akik ezt a vérlázítóan egyoldalú trianoni szerződést, bármily igazságtalannak tartottuk is annak kegyetlen rendelkezéseit, mégis aláírtuk és kényszerparancsait minden nemzet között a leglelkiismeretesebben hajtottuk végre. A leglelkiismeretesebben teljesítettük a leszerelésre vonatkozó rendelkezéseket is és mégis mit látunk? (*Jánossy Gábor*: Túlzottan betartjuk!) Minden oldalon állig való fegyverkezést. Mialatt a legyőzötteknél a fegyvertelenség csöndes némasága sír.

Előtttem fekszik a Reichscentrale für Heimatsdienst egy füzete, „Das Abrüstungsproblem”. Ebben igen érdekes adatok foglaltatnak arról, hogy a versaillesi békeszerződés 203—213. §-ainak eleget teendő, Németország 1920-tól 1926-ig terjedő időben milyen óriási devastációt végzett. 6 millió kézfegyvert pusztítottak el, 107.000 gépfegyvert, 83.300 löveget és aknavetőt semmisítettek meg, 38.750.000 lövedéket, 332.500 tonna töltetlen tűzéri lövedéket, 16.500.000 kézigránátot, 473.000.000 töltényt, 37.600 tonna lőport, 14.014 repülőgépet, 27.757 repülőmotort, 153 különböző hadihajót, köztük 26 dreadnought-ot, 83 torpedónaszádot és azonkívül 315 tengeralattjárót süllyesztettek el. Hogy az aranymárkának mennyi milliárdját foglalja magában ez a kimutatás, arról azt hiszem, nem kell bővebben beszélnem. Arra sem akarok rátérni, hogy milyen különleges veszélyt rejt magában ez a lefegyverzés, hiszen egyenesen kényszeríti a védtelen fajt arra, hogy mindeme elpusztított védekezési eszközök helyébe a nemzeti zsenialitás magának sokkal hatékonyabb, sokkal többet érő, sokkal gyilkosabb és újszerűbb harci eszközöket találjon ki. (*Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.*)

Erről nem akarok beszélni, csupán egészen röviden rá akartam mutatni arra, miként jelentkezik a gyakorlatban a „lefegyverzés” keresztülvitele, szemben az általános felfegyverkezéssel, ami ha szembeállítjuk egymással a tényeket, erősebb kifejezéssel élve, voltaképpen nem más, mint a felfegyverkezetteknek minden korlát- és minden féknélküli és nyugodtan mondhatjuk, gyáva garázdálkodása (*Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.*) a védtelen nyomorultakkal, a tehetetlenekkel szemben. (*Úgy van! Úgy van!*) Azt hiszem, semmi sem állhat távolabb az ezeréves lovagias magyar nemzet gondolkodásától, mint éppen ez az ideológia, és a mentalitás. (*Úgy van!*) Ez a mentalitás az, ami már a nevetségességben robbant ki. Épen legutóbb, a szentgotthárdi eset alkalmával, amikor egy alig kétezer pengő értékű anyagnak szabályszerű elkobzásából nem átalottak egyesek az állig felfegyverkezett hadseregekkel biztosított európai egyensúlyra és békére közvetlen háborús veszélyt összekovácsolni. (*Strausz István*: A rossz lelkiismeret!)

Ilyen előzmények után igazán nincs más hátra, minthogy valamennyien helyesléssel írjuk alá gróf Apponyi Albert mélyen t. képviselőtársunknak azt a kijelentését, — és egy pillanatig sem kétlem, hogy ez nemcsak a trianoni határon innen, hanem azontúl is végre megértésre fog találni az elfogulatlan és a jobb belátásra most téző nemzeteknél — hogy ilyen körülmények között ennél a mostani úgynevezett általános és egyenlő lefegyverzésnél az általunk is annyira hön óhajtott békének gondolatát sokkal jobban szolgálná az általános és egyenlő felfegyverkezés gondolatának keresztülvitele is. (*Felkiáltások a jobboldalon: Úgy is van!*) Mert nincs rosszabb, mint épen a mostani bizonytalan állapot, mint a mostani túlfűtött és ideges helyzet.

És én azt hiszem, hogy csatlakozva gróf Apponyi Albert t. képviselőtársunk előbb említett végső konkluziójához mindannyiunknak egyértelműen kell követelnünk, hogy vagy tartsák be velünk szemben a trianoni szerződés alapján azt, hogy a mi lefegyverzésünket követni fogja mindenütt és pedig minden hátsó gondolat nélkül az általános lefegyverzés, vagy pedig engedjék meg feléledni azt az elvitázhatatlan jogunkat, hogy a legyőzött államok épúgy akciószabadsággal rendelkezzenek, mert még ez a lehetőség is sokkal kevesebb veszedelemet rejt magában, mint a mai igazságtalan szituáció.

Ha Európának az 1914. évben háborús célokra adott költségvetési adatait összehasonlítjuk — arany valutára átszámítva — a mostani állapottal, akkor Nitti szerint meg kell állapítanunk, hogy elértük már, sőt túl is haladtuk (*Farkas Elemér: A 460 millió aranykoronát!*) Hozzá kell még ehhez tennem, hogy míg 1914-ben olyan hatalmas nemzetek, mint Németország és Ausztria-Magyarország, továbbá Bulgária és Törökország is kénytelenek voltak a háborús terheket viselni, ezidőszerezt ezen államok nélkül roskadoznak a nagy entente államai az óriási terhek alatt. Ha azt nézzük, hogy az 1927-es költségvetések adatai szerint mennyit fordítanak az egyes európai államok nemzetvédelmi célokra, akkor a következő statisztikai kimutatás áll előttünk. Anglia a leszerelés gondolatával szöges ellentétben hadseregének fejlesztésére, a hadi tengerészetet nem számítva, összköltségvetésének egyhuszadát adta. (*Farkas Elemér: Pedig Anglia fegyverkezik a legkevésbé!*) A versaillesi bilincsekben sínylődő Németország ugyancsak egyhuszadát, a kis Hollandia egytizenharmadát, Dánia összköltségvetésének egytizenegyedét, Svájc egytizedét, Belgium egykilencedét, Románia több mint egynolcadát, Oroszország egyhatedét, Franciaország és Csehország körülbelül egyhatodát, Jugoszlávia majdnem egyötödét, Olaszország majdnem egynegyedét, Spanyolország egyharmadát, Lengyelország pedig összes kiadásainak több mint egyharmadát áldozta erre a célra. Nem kell külön hangsúlyoznom, hogy ezen államoknál általános védőkötelezettség révén a terheknek tulajdonképpen sokkal kisebbeknek kellene lenniök, mint például a toborzott hadsereggel dolgozó államoknál. Egy ismert olasz katonai szakértő, Zugaro tanár

szerint még ennél is többet költ aránylagosan a hadseregére Litvánia, amely nem kevesebbet, mint költségvetésének kétharmadrészét, 66%-át fordítja hadügyi célokra. Zugarónak a hadi költségvetésekről szóló kimutatásában Törökország 45%-kal szerepel, tehát Törökország költségvetésének majdnem felét háborús célra fordítja. Japán 33%-kal, Portugália 22%-kal, az Egyesült Államok is 15%-kal szerepel. Zugaro tanár Oroszország hadügyi kiadásait 1928 esztendőre az előbbi év 14%-ával szemben 27%-kal tünteti fel, Angliának a hadseregére és tengerészetre fordított kiadásait pedig az angol összköltségvetés 15.5%-ára értékeli. Szerinte Anglia 2770 millió aranylírát, az Unió 2725 millió aranylírát, Franciaország 1521 millió aranylírát, Oroszország 1098 millió aranylírát, Japán 1002 millió aranylírát, Olaszország 732 millió aranylírát, Lengyelország 727 millió aranylírát, Spanyolország 621 millió aranylírát, Németország pedig 569 millió aranylírát fordít legközelebbi hadügyi céljaira.

És itt igen érdekes kitérni Szovjet-Oroszország fegyverkezésére, amely ország adataim szerint körülbelül 100 hadosztállyal rendelkezik. Egy török lapforrásból eredő moszkvai jelentés szerint míg Oroszország 1924-ben csupán 330 millió rubelt fordított hadügyi célokra, addig 1927/28-ban már 700 millió rubelt áldozott. (*Farkas Elemér*: Emellett Litvinov elmegy Genfbe és javaslatot tesz teljes lefegyverkezésre! Ez komikum!) Flottakiadásai az 1920. évhez hasonlítva annak négyszeresére emelkedtek. A Krasnaja Szvezda, moszkvai katonai szaklap szerint ezt az amerikai flotta erős fegyverkezése teszi szükségessé és a kommunista párt legutóbbi pártkongresszusán Vorosilov hadügyi népbiztos is azt hozza fel, hogy az általános hadi fegyverkezésekre Szovjet-Oroszországot, Franciaországot és Lengyelországot, valamint a többi államok hallatlan felfegyverkezése készíteti.

Minket talán legjobban érdekel az összes államok közül a bennünket közvetlenül környező kisentente államok tevékenysége. A jugoszláv állam, amely 1927-ben összköltségvetésének — miként említettem — egyötödét fordította ezekre a kiadásokra, mostani legújabb költségvetésében 2428 millió dinárt, tehát magyar pénzre átszámítva 242,857.000 pengőt fordít hadügyi célokra. (*Farkas Elemér*: Általános védkötelezettség mellett!) Körülbelül nyolemillió pengővel többet, mint az előző évben. A kormányhoz közelálló Vreme, Hadzsics hadügyminiszter expozéját védelmébe véve rámutatott arra, hogy ez nem sok, mert tulajdonképpen 3 egyötödmilliárd dinár volt eredetileg a hadügyi tárcára kontemplálva. Védekezésül ez a lap egy összehasonlítást is közölt, amely szerint amíg magyar pénzben átszámítva Jugoszlávia körülbelül 243 millió pengőt szavaz meg, ugyanakkor Anglia 3.220.000.000, Franciaország 1.520.000.000, Olaszország 1.300.000.000, Németország 950.000.000, Csehország pedig 300.000.000 pengőt irányzott elő.

A cseh-szlovák republikának úgynevezett békeszerető kormányáról az előbb említettem, hogy 1927-iki összköltségvetésének egy-

hatodát hadügyi célokra fordította, 9,5 milliárd cseh koronát kitevő 1928-as összköltségvetésében a legsúlyosabb tétel a nemzetvédelmi célokra esik. 1.400.000.000 szokolt irányoztak elő erre a célra. Udrszal nemzetvédelmi miniszter bőven megindokolta miért volt szükség 100.000.000 szokollal többre az előző évihez képest.

Ha az általános közigazgatási költségeknél levonjuk a bevételt a kiadásból, akkor megállapíthatjuk, hogy a hadügyi kiadásoknál még közigazgatási költségekre is kevesebbet fordít a cseh-szlovák respublika, mert erre csak 1.118.000.000 szokol esik. Sőt a csehesítést oly ambícióval szolgáló iskolaügyi kiadásai is csak 894.000.000 szokolt tesznek ki a legújabb költségvetés szerint. Ezekután igazán nevetséges, válaszra sem érdemes, de mint kuriózum jellemző, Hrusovszky Igor nemzeti szocialista képviselőnek, Benes belső bizalmasának 1927 november 28-án a cseh költségvetés tárgyalásakor tett az a kijelentése, hogy Magyarország olyan erőfeszítéseket tesz a fegyverkezés terén, hogy több, mint 60.000 fegyveres emberrel rendelkezik, nyilván ellentétben Berki Gyula t. képviselőtársamnak előbb elhangzott állításával. Magyarországnak tehát a hadiéreje nagyobb, mint a cseh-szlovák respublikáé. (Jánossy Gábor: Egy magyarra esik odaát 500!)

Ami harmadik szomszédunkat, Romániát illeti, ugyancsak az előbb említettem, hogy az 1927-iki összköltségvetésének egynyolcadát fordította hadügyi kiadásokra. Legutóbb Anghelescu hadügyminiszter egy interpellációval kapcsolatban kijelentette, hogy Románia hadserege minden eshetőségre készen áll. Azonban nagy általánosságban még sinesen mindenki megelégedve a kormány hadügyi politikájával és annak ellenére, hogy az 1928. évben a hadügyi költségvetés 7.830.500.000 lei, számottevő emelkedést jelent az 1927. évi 6.904.000.000 leiel szemben, a Dreptatea mégis nagyon vigasztalanak látja a helyzetet és kevesli azt, hogy Románia szerinte 1928. évi összköltségvetésének csupán 14,5%-át fordítja hadügyi célokra.

És itt néhány érdekes adattal szolgálhatok. Romániának ezidő szerint 32.291 katonatisztje és katonai tisztviselője van, 900-zal több ebben az évben, mint az előző esztendőben volt és közte rendkívül sok a magasrangú katonatiszt. Olaszországhoz viszonyítva másfélszer annyi, Franciaországhoz viszonyítva kétszerannyi tábornok van Romániában. Mert míg Franciaországban 1700 katonára, Olaszországban 1320-ra, Romániában már 900 katonára jut egy tábornok, úgyhogy az összköltségvetést vizsgálva, a hadügyi kiadások 40%-át a katonatiszti fizetések emésztik fel. Ez meglehetősen nagy összeg, mert a karbantartásra és anyagbeszerzésre az összhadügyi költségeknek csak 25%-a, a légi haderőre csupán 6%-a igényeltetett.

A Cuvantul és a Lupta hírei szerint tehát egy külön 150 milliárdot igénylő beruházási programra van szükség, amely 12 évre nyer majd szétosztást. Ebből a felszerelésekre évenként 10

milliárd lesz felhasználva. A 150 milliárdból magára a hadirepülő-raj céljaira 40 milliárd lei igényeltetik.

Ha azt akarjuk megállapítani, t. Ház, hogy egyes államok mily nagy háborús erőfeszítéseket tesznek, akkor egy igen érdekes módszerhez kell folyamodnunk. Megállapítandó, hogy millió lakosonként minden állam hány katonát állít és millió lakosonként ez mennyibe kerül az illető államnak. E kimutatásban valamennyi állam között első helyre Franciaország kerül, amely a legnagyobb erőfeszítéseket teszi ezen a téren. Franciaország új katonai törvénye: A nemzet szervezése a háborúra, az egész lakosságra, úgyszólván már a legkisebb gyermekekre is kiterjed. A francia nemzet ugyanis hat éves korától kezdve már a háború moloehjának nevezi egyre gyérülő ifjúságát. E törvény 16 éves kortól kezdve mindenkit rendszeres katonai kiképzésben részesít. Hadkerületenként végzi azt a munkát, amely férfi és nő között semmiféle különbséget nem ismer. Egy-millió lakosonként számítva, Franciaországban általános védkötelezettség mellett minden millió lakosra 17.700 katona esik. Ez pedig hatalmas emberáldozatot igényel. Millió lakosonként ez 5,770.000 dollárba kerül, egy katonára esik 326 dollár.

Franciaország után következik a sorban sokkalta nagyobb anyagi erőfeszítéssel a mai cseh-szlovák republika, ahol egymillió lakosra 11.500 katona esik, ami 5 millió 30 ezer dollárt kitevő véderő költségbe kerül. Itt már egy katonára 437 és fél dollár esik.

Harmadik a sorban Lengyelország, amely még ennél is nagyobb anyagi áldozattal, 5,300.000 dollár költséggel minden millió lakos után csupán 9643 katonát állít fel. Egy katona tehát 549 és fél dollárjába kerül.

Jugoszlávia már sokkal takarékosabban jár el. Ott egy katona az SHS államnak 358 dollárba kerül s majdnem akkora ember-tömeget, mint Lengyelország egymillió lakosonként 9583 katonát, mindössze 3,440.000 dollár költséggel tart fenn.

Romániának minden egymilliónyi lakosára 9000 katona esik s ez aránylag is még kevesebbe kerül, mint amennyibe kerül a jugoszláv állam kontingense, összesen: 2,460.000 dollárba. Egy katonára esik $273\frac{1}{3}$ dollár.

Olaszország viszont viszonylag a cseheknél is drágábban, 2,670.000 dollár kiadással millió lakosonként 5657 katonát állít fel, tehát egy katonája 472 dollárba kerül. Anglia 2,300.000 dollár költséggel 1 millió lakosonként 3511 katonát képes mozgósítani, viszonylag kétszer annyi költséggel, mint Franciaország. Angliának egy katonája 655 dollárba kerül, ami tekintettel arra, hogy itt önkéntes miliciáról van szó, érthető is.

A minket közelebből nem érdeklő államok közül emberanyag tekintetében óriási áldozatot hoz Belgium, amely millió lakosonként 10.250 katonát tart fenn, viszont azonban igen kevés és valamennyi államénál gazdaságosabbnak tekinthető költséggel, mert csak 258 dollárba kerül egy ember.

Áldozatkészség tekintetében az első hely Spanyolországot illeti, amely millió lakosonként csak 5900 katonát állít csatasorba 4,220.000 dollár megterheléssel, viszonylag még Angliánál is költségesebben, mert egy spanyol katona 716 és fél dollárba kerül.

Azok között az államok között, amelyek általános védkötelezettség helyett békeszerződések alapján kénytelenek toborozni elsősorban Németország érdekel bennünket. Németországnak kerül viszonylag legtöbbbe a hadsereg fenntartása. Egy német katona átlag ötszörannyiba kerül, mint nálunk. A német tisztikar fizetése körülbelül kétszerese a mienknek. Egy német őrnagy kétszerannyi fizetést kap, mint például nálunk egy alezredes. Millió lakosonként Németország mindössze 1670 katonát tarthat fenn, ami 1,280.000 dollárjába kerül. Ebből meglehetősen sok, 766 dollár esik egy katonára.

Német-Ausztria ezzel szemben millió lakosonként 5000 katonát tarthat fenn, ami Ausztriának 1,970.000 dollárjába kerül. Egy katona költsége tehát 394 dollár.

Bulgária, valamint Magyarország egymillió lakosonként 4000 katonát tarthat fenn, aminek eléréséhez Bulgáriának 1,580.000 dollár, hazánknak pedig még ennél is többre, 1,830.000 dollár van szüksége, vagyis egy bolgár katona 395 dollárba kerül, egy magyar katona pedig 457 és fél dollárba.

Mindezekből az erőfeszítésekből láthatjuk, hogy az általános és egyenlő lefegyverzés iránti törekvés a genfi zöld asztalnak még a határáig sem igen ér el.

A háború esetén mozgósítható hadseregek létszámáról, amelyre nézve nem tudunk ugyan teljesen összefogó képet nyújtani, hiszen e tekintetben érthető, hogy az egyes államok igyekeznek begombolkozni, a francia *Annuire Militaire* és a német, illetve egyéb szakmunkák adatai bizonyos eltéréseket mutatnak. De itt is segítségünkre jön egy általános szabály. A mozgósítható hadsereg tulajdonképpen minden nemzet lakosságának tízszázalékát teszi ki.

Alaptételként fogadhatjuk el tehát mindenütt, hogy háború esetén a mozgósítható hadsereg ekkora és ugyancsak alaptételként fogadhatjuk el azt is, hogy minden cselekvési szabadsággal rendelkező nemzetnek gondoskodnia is kell arról, amint hogy gondoskodik is róla, hogy háború idején mozgósítható tartaléka megfelelően felfegyvereztessék. Természetesen Magyarország, Német-Ausztria, Németország és Bulgária részére nincs ez a lehetőség megadva. A guzsbakötött Németország százezernél, mi harmincötezeznél, Ausztria harmincezeznél, Bulgária pedig húszezer embernél többet nem állíthat ki és természetesen nem is gondoskodhatik — nem lévén szabad akarata — arról, hogy a minden más államnál előforduló és csupán ezeknél az államoknál hiányzó tartalék felfegyverkezése megtörténhessék.

Hogy ez a nagy fegyverkezés milyen háborús veszélyt rejt magában, épen az esetleges megtámadtatással szemben, arra elég fel-

hozni azt, hogy milyen óriási tömegeket mozgósíthatnak máról-holnapra az egyes államok velünk szemben. Oroszország mozgósítás esetén a különböző adatok szerint 6—7 millió embert tud esatásorba állítani: Franciaország és Anglia 4 milliót; Olaszország 3,500.000-et, illetően 3,900.000-et; Lengyelország egyik forrás szerint 2 milliót, a másik forrás szerint 3 milliót; Spanyolország 2 milliót; Románia 1,600.000-et; Cseh-Szlovákia 1,300.000-et; Jugoszlávia 1,600.000-et, más forrás szerint 1,200.000-et; Belgium 800.000-et. Ekkora haderővel kell tehát számolnunk, amely hadseregeknek békelétszáma is az 1925. évben a Népszövetség előtt bevallott adatok szerint is horribilis fenntartási összeget jelent, úgyhogy a leszerelés hangoztatása mellett egyre kiélesedő háborús feszültség, mint említettem már, a világháború előtti mértéket messze felülmúlja. Kezembem van egy 1928-ban megjelent könyv, „Die Laufbahnen in der deutschen Reichswehr”. Hans Weberstedt őrnagy írta. Itt egy kimutatás foglaltatik, amelyben Németország fölsóhajt, hogy százezer emberével szemben békében 2.5 millió, háborúban pedig 26 millió ember áll. Ebben az őrült fegyverkezési hajszában tulajdonképpen Szovjetország vezet, amint az előbb említettem volt és pedig 1,050.000 főre tehető békelétszámmal, amellyel szemben nyíltan 562.000 embert vallanak be. Ezt követi Franciaország 727.500 fővel és pedig nyíltan bevallott 690.000 főnyi létszámmal, Lengyelország 330.800 emberrel, nyíltan bevallva 270.286 embert, Olaszország 326.000 emberrel, nyíltan bevallva 215.000 embert. Anglia az önkéntes miliciáján kívül kb. 160.000 emberrel, Japán 235.000 emberrel, Jugoszlávia 148.000 emberrel, az Unió az önkéntes miliciáján kívül 136.000 emberrel, Cseh-Szlovákia 150.000 emberrel, Románia 143.169 emberrel, Spanyolország 123.491 emberrel, a kis Svájc 106.600 emberrel.

A még ennél is kisebb Belgium békelétszáma 81.720 főt tesz ki. Ezzel szemben a nagy Németország, valamint Magyarország, Német-Ausztria és Bulgária számára engedélyezett kontingens, amely nálunk tudvalevően még betöltést sem nyert, megdöbbenő kegyetlenséggel van meghatározva. Németország számára — amint már említettem — 100.000 főnyi hadsereg van engedélyezve. Ez a maroknyi hadsereg 6097 kilométer hosszú német határ megvédésére volna hivatva. Magyarországnak a határa 2019, Bulgáriáé 1909, Német-Ausztriáé 1801 kilométer. Méltóztassék ezzel szemben tekintetbe venni, hogy a jugoszláv hadsereg 3613, a cseh hadsereg 3416 és a román hadsereg 2524 kilométer hosszú határ megvédésére hivatott; sőt a hatalmas létszámú francia hadsereg, amelynek feladata aránylag a legkönnyebb, mindössze csak 5624 kilométer hosszú határ megvédésére van kötelezve. Ugyanakkor a békében hetedannyi, háborúban az elmondottak szerint negyvenszer kisebb német hadsereg majdnem 400 kilométerrel hosszabb határt tartoznék megvédeni.

Vagy méltóztassék arra gondolni, hogy például Lengyelország, amelynek pedig eléggé veszélyeztetett határa 5141 kilométer hosszú,

elegendőnek tartja határainak sikeres megvédésére a 270.000 főnyi békelétszámot.

Ezek után a t. Ház engedelmét kérem, hogy egy pillantást vehessek arra a mesterséges ellentétre, amely közöttünk és a körülöttünk levő államok között mechanikai felkészültség tekintetében fennáll.

Csonka-Magyarországnak legerősebb önvédelmi harci eszköze tudvalevően a 10 cm ürmértékű tarack. Hogy ez a tarack ma tulajdonképpen mily szerény erőtenyezőt jelent, azt hiszem, nem kell bővebben indokolnom. Az a kontingens, amelyet tarackban számunkra engedélyeztek, 102 darab. Hogy ez mily nevetségesen csekély szám, azt legjobban igazolhatja az, hogy a legkisebb haderejű államnak is sokkal több nehéz lövege van, mint amennyi ágyúnak sem nevezhető ilyen játékszerrel rendelkezünk mi.

Még az úgynevezett titkos készleteket, amelyek, amint már kifejtettem, a legdöntőbb jelentőségűek, sem veszem itt tekintetbe, azokat is figyelmen kívül hagyom. A mi tarackjainkat összehasonlítva az idegen államok nehéz lövegeivel, Jugoszláviának kétszer, Angliának és Spanyolországnak háromszor, Romániának jóval több, mint három és félszer, Lengyelországnak négyszer, Csehországnak négy és félszer, Olaszországnak hatszor, Franciaországnak tizenötöszer annyi nehéz lövege van készenlétben, mint amennyi ilyen ma már komolyan egyáltalában számba sem jöhető tarackunk van nekünk.

Számunkra engedélyeztek 450 plusz 75 gépfegyvert. Dánia és Spanyolország két és félszer, Jugoszlávia majdnem négyszer, Németország majdnem négy és félszer annyi géppuska felett rendelkezik. Belgium géppuska állománya kilenceszer, Románia majdnem tizenkétszer, Svájcé több, mint tizenháromszor, Angliáé több, mint tizenegyszer, Olaszországé több, mint tizenötöszer, Csehországé majdnem tizenhétszer, Lengyelországé huszonegyszer, Oroszországé több, mint negyvenhétszer és Franciaországé hetvenhatszor akkora, mint a mienk. Franciaországnak egymagának kevés híján annyi géppuskája van, mint amennyi embert engedélyezett számunkra Trianon. Franciaországnak 19.344 könnyű és 15.600 nehéz gépfegyvere van, vagyis összesen 34.944; azt hiszem ez a létszám egészen megközelíti a mi trianoni emberlétszámunkat.

Magyarország és Németország hadirepülőgéppel egyáltalában nem rendelkezhetik. Ugyanakkor Romániának bevallottan 250. Jugoszláviának 300, Japánnak 370, Csehországnak 500, Lengyel- és Oroszországnak 800—800, Olaszországnak 1100, Angliának 1215, Amerikának 1600 és Franciaországnak 1615 legmodernebb hadirepülőgépe van.

Az ármádiák mechanizálására irányuló törekvésekben soha olyan örült vetélkedés és tülekedés nem folyt, mint ma, amikor a döntéshez megkívántató, de amúgy is bőséges túlsúlyt még tankok, motoros csapatok és repülőgépek hihetetlen méretű tökéletesítésével igye-

keznek az általános leszerelést hangoztató államok biztosítani. (*Jánosy Gábor*: Általános hipokrizis!) Erre az általános leszerelési szándékra még különösképen jellemzőek azok az adatok, amelyek a legmodernebb harci eszközökben való tökéletesítések keresztülvitelét célozzák. Legyen szabad itt visszaidézni emlékezetünkbe 1917. november 22—29. napjait. Ekkor folyt le a világháborúban döntő jelentőségű cambraisi ütközet. Itt jelent meg a Sir Hugh Elles tábornok agyában megszületett első 350 tank, amelynek célja volt, hogy a tankhullámok minden tűzérési és egyéb előkészítés nélkül egyszerűen legázolják a német állásokat. Ez 7—8 kilométer mélységben akkor sikerült is. Más lapra tartozik, hogy az angolok ezt nem tudták megfelelően kihasználni, nem tudtak megfelelő utánnyomulótartálékról gondoskodni. De bármilyen jelentőségteljes volt ezeknek a legelső tankoknak a hatása, ezeket nem is lehet összehasonlítani a maiakkal. Az akkori hadijelentés Flesqueresnél megemlékezik egy kitűnő német tisztről, aki maga szolgálta ki tábori ágyuját és aki egymaga nem kevesebb, mint tizenhat tankot tudott szétlőni, míg végre hősi halált halt.

Négy évi kísérletezés után most készült el végre az új francia nehéz áttörő tank. Ez már nem nyole méter hosszú, mint a cambraisi ütközetben résztvett elődje volt, ez annál két és fél méterrel nagyobb, valóságos acélkolosszus, négy méter magas, három méter széles, van benne két 350 lóerős gép. 685 tonna a súlya és óránként már nem négy kilométerrel halad mint cambraisi elődje, hanem óránként 11 kilométerrel. Előállítási költsége pedig 700.000 pengőbe, vagyis körülbelül annyiba kerül, amennyibe békében került egy torpedónaszád.

Méltóztattak most hallani, mire képes e modern trójai faló. Egy vezető tiszt és 12 altiszt fér el benne. De nem csupán egy-két tank megrendeléséről, hanem például Angliában motoros dandárok felállításáról esik most szó, az általános „leszerelési láz” közben. Egy statisztika áll itt rendelkezésemre, amely szerint Franciaországnak 2568 ilyen tankja van, Amerikának 547, Oroszországnak 400—500, Angliának 300, Lengyelországnak 220, Olaszországnak 120, Romániának 90, Cseh-Szlovákiának 60, Japánnak 40 és Szerbiának 10.

Ugyanilyen arányú fejlődés mutatkozik a tengeri harci eszközknél is. Ezekkel azonban ezuttal nem akarok foglalkozni.

A levegő feletti uralomért is ilyen sziszifuszi küzdelem folyik. Bennünket, a tengertől megfosztott magyarokat a légi flották terén mutató intőzések inkább érdekelnek, — más okból is.

A trianoni szerződés III. címének 128. cikke a katonai és hadi tengerészeti léghajózásra vonatkozó rendelkezések szerint ekként szól (*olvassa*): „Magyarország haderejének katonai vagy hadihajózási repülő szolgálata nem lehet. Kormányozható léghajót megtartania nem szabad”. A 129. cikk szerint a trianoni szerződés életbelépésétől számítandó két hónapi határidőn belül a Magyarország szárazföldi és tengeri haderejének állományába jelenleg tartozó léghajózási sze-

mélyzetet le kell szerelni. A 131. cikk szerint pedig a trianoni szerződés életbelépését követő hat hónapon át Magyarország egész területén tilos a légi járóművek, légi járóműrészek, légijármotorok és légijárműmotorrészek gyártása, behozatala és kivitele.

T. Ház! Hogy ezzel szemben miként fest a gyakorlatban az általános leszerelési láz, errenézve egy kimutatás áll rendelkezésemre, amely szerint az egyes államok katonai aviatikájuk fejlesztésére éveken keresztül rendkívüli áldozatokat hoznak. (*Halljuk! Halljuk!*) Anglia 1926. és 1927. évi költségvetésébe, hasonlóan az előző évekhez, 20,865.000 fontot állított be erre a célra. Ezt átszámítottam magyar pénzre s ez körülbelül 584,220.000 pengőt tesz ki. Fejenként körülbelül nyole arany márkát jelent az egyes polgárookra ez a teher. Az angol flotta számára a flottaparancsnokság óriási hidroplánokat rendelt. Három darab gépet 700 lóerős motorral szereltetett fel. Legénységük: három pilóta, egy megfigyelő és tíz ember. Fő rendeltetésük a tenger alatti járó vadászat és a távoli felderítés.

Olaszország 1926/27. évi költségvetésében az előző évhez képest 213 millió lírával többet, azaz 635,355.000 lírát, a mi pénzünkben körülbelül 193,770.000 pengőt fordított erre a célra. A japán költségvetés 1,500.000 dolláros költséggel két-két repülőgépet irányzott elő az összes hadihajók számára. Az Egyesült-Államok 1924/25-ik évben több mint 30%-kal emelték a repülőgépek számát és az 1926—1927. évi költségvetésben katonai aviatikára 32,965.000 dollárt szavaztak meg, magyar pénzben körülbelül 187,800.000 pengőt. 1926-ban $2\frac{3}{4}$ millió dollár költséggel két repülőgép anyahajót épített az Unio flottája számára egyenként 50 bombavető géppel. Ezenkívül légi flottája 30 darab új vadászgépet kapott. Franciaország 1927. évi költségvetésében a tengerészetre fordított százmillió és a gyarmatok számára megszavazott 14 millió frankon kívül 435,500.000 frankot, magyar pénzben körülbelül 98 millió 860 ezer pengőt szavazott meg. Itt a teher fejenként 5 arany márkát tesz ki. A kisentente államok közt Cseh-Szlovákia 1926. évi költségvetésében 152,868.000 szokolt fordított katonai aviatikájának fejlesztésére, magyar pénzben körülbelül 25,990.000 pengőt, 1928. évi aviatikai költségvetése pedig körülbelül a kétszerese lett az 1927. évinek. Lengyelország az 1926. évben körülbelül 6,600.000 zlotyval többet, 22,300.000 zloty, magyar pénzben körülbelül 14 és $\frac{1}{3}$ millió pengőt fordított erre a célra. Ugyanakkor Románia 405,500.000 leit, azaz magyar pénzben körülbelül 14,200.000 pengőt, a jugoszláv állam 1925-ben 40 millió dinárt, az 1926. évben pedig nem kevesebbet, mint 116,270.000 dinárt állított be erre a célra, ami magyar pénzben 11,627.000 pengőt tesz ki. Spanyolország léghadügyi költségvetésébe 160 millió pesetát állított be, mert egyszerre 1400 hadirepülőgépet óhajt beszerezni.

Ezek a számok — azt hiszem — minden szóbeszédnél erőteljesebben igazolják azt az állításomat, hogy az égbekiáltóan igazságtalan trianoni szerződésnek idevonatkozó része tarthatatlan.

Az Egyesült-Államok 1925. év tavaszán alkották meg az Aero-

nautic Safety Code-ot, amely 1035. §-ból áll. Az Amerikai Egyesült-Államok a hadügyi, tengerészeti és kereskedelemügyi minisztériumokban egy-egy új államtitkári állást létesítettek, majd később törvényt is hoztak, amely a légügyi kérdéseket a kereskedelemügyi minisztériumba hozta össze, azonban kifejezetten azzal, hogy ez a kérdés különös gonddal kezelendő és erre különös súly helyezendő. Ezenkívül az Uniónak még két törvénye érdekelt bennünket. Az egyik a légi haderőről szólván, azt követeli, hogy öt éven belül a szárazföldi harci repülőgépek száma kétezerre emeltessék, a másik törvény pedig a haditengerészet légi flottáját szintén öt év alatt akként kívánja kifejleszteni, hogy erre a célra 85 millió dollárt bocsát rendelkezésre, ami magyar pénzben 485 millió pengőt, tehát majdnem egy félmilliárdot jelent.

Az angol parlament sem akart e tekintetben visszamaradni és az állami költségvetésben, főleg újabban, miután az első beruházásokon túlment, ismét hatalmas összegeket fordított erre a célra: legutóbb 15 és félmillió fontot. Ebből azonban csak egytizenhatodrészesik a polgári aviatika céljaira. Itt különös hatást gyakorolt az angol közvéleményre az elmúlt évben 1927. június 2-án Hendonban tartott nyolcadik díszszemle, amely ezt a napot valóságos nemzeti ünnepé varázsolta. Jelen volt az angol királyi ház és mint vendégek idegen királyi házak tagjai. Borus idő ellenére is már délelőtt 80 ezer főnyi publikum sereglett össze a délután folyamán pedig több mint 100 ezer ember lelkesedett az előrelátó Angliáért. A feladat az volt, hogy miként védekezik Anglia egy nappali légitámadás esetén az esetleges támadókkal szemben, a feladat második tétele szerint pedig, hogy miként fogják repülőgépekről precíz bombázással az esetleges tanktámadásokat meggátolhatni.

Az olasz miniszterelnök, Mussolini is, angol mintára hamarosan kézbevette a légügyek átszervezését. De ez nagyon is érthető, ha végig tekintünk Itáliának 8000 kilométer hosszú határán, amely légügyi nézőpontból felette kedvezőtlen. Az olasz kormánynak mindenestre nagy súlyt kell helyeznie arra, hogy Olaszország határai megvédhetők legyenek, annál is inkább, mert Olaszország mindent elkövetett tekintetben, hogy saját ipari gőpontjai legyenek és a maga iparával tudja megállani helyét akkor, amikor arra netalán szükség lesz. Mármint a helyzet az, hogy akár Ajaccióból, vagy Bisertából, akár Cattaroból, akár Laibachból vagy Nizzából kiindulva, úgyszólván csak percek kérdése, hogy ezeket az ipari gőpontokat támadás esetén teljesen megsemmisítsék. Ezért tehát kiadták a fasiszta jelzőt, hogy Olaszország nem tűrheti azt, hogy Olaszország területe fölé akár egy repülőgép is behatolhasson s ezért különböző törvényjavaslatok és törvénytervezetek készültek, amelyek már a nőket is bevonták a védelembe.

Mussolininak az első teendője az volt, hogy a hadügyminisztérium hatásköre alól kivonta a légi haderőket és az összes légi vonatkozású feladatokat egyesítve, azok legfőbb irányítását önmagának

tartotta fenn. Balbo Italo, légügyi államtitkár szerint az olasz légi flottát akként kell fejleszteni, hogy a légi flotta, amely ezidőszerint 1100 gépből áll, 1930-ban 2797 repülőgépből kell, hogy álljon, amelyek közül 1200 vadászipülő lesz, 865 bombavető, 682 pedig feldehívó szolgálatra lesz hivatva.

Az olasz közvéleményre is rendkívül mély hatást gyakorolt az az 1927. szeptember 15-ike és 21-ike között a friauli és velencei síkság, továbbá Dél-Tirol felett tartott légi gyakorlat, amelyen legelőször mutatkozott be a légvédelmi tűzörség is. A L'Aereo közlése szerint felejthetetlenül gyönyörű látvány volt, amikor e gyakorlat befejezése után, — amelynek feladata különben az volt, hogy miként védekeznek az olasz erők, amikor egy ellenséges állam hadereje már betört Olaszország területére — a résztvevő 585 gép az avianoi gyönyörű térségre tért vissza, hogy a gyakorlat eredményét megbeszéljék.

Franciaország — épen a napokban olvastam — most foglalkozik ezzel a kérdéssel. És most döntenek elsősorban a felett, hogy a francia minisztertanács az aviatika fellendítése érdekében szükséges intézkedéseket önálló minisztérium keretében oldja-e meg, vagy pedig más módon.

A kisentente államai között, amelyek bennünket különösebben érdekelnek s amelyek mindent elkövetnek, hogy ne maradjanak el, igen érdekes az iparban különben annyira szegény Jugoszlávia erőfeszítése. A jugoszláv államnak ezidőszerint 656 repülőgépe van, amelyek közül — amint említettem — 300 hadicélokot szolgál és máris 4 újonnan berendezett gyár áll rendelkezésére. Románia is már 3 gyárat állított fel; ezidőszerint 267 repülőgép felett rendelkezik, amely közül úgyszólván valamennyi katonai jellegű. Anghelescu hadügyminiszter, amikor legutóbb egy interpellációra válaszolt, — amiről már az előbb is említést tettem — azt a kijelentést is tette, hogy Románia oda törekszik, hogy minden repülőgépmotort már a legközelebbi jövőben Romániában lehessen előállítani.

Csehország 700 repülőgép felett rendelkezik, amelyek közül 500 hadirepülőgép; gyárainak havi teljesítményét 120 repülőgép előállítására fokozta fel. Azt hiszem ezek az adatok elég bőségesek annak igazolására, hogy a trianoni szerződés milyen égbekiáltó igazságtalanságot tartalmaz számunkra, mert egyfelől a győztes államok mindent elkövetnek felfegyverkezésük érdekében, másfelől túrik azt, hogy védtelen, nyomorult államok, amilyenek mi is vagyunk, bármely pillanatban katasztrófának legyenek kitéve. A mi légi felségjogunkat, amint azt az Arrachard fivérek 1926. július 10-én történt hartai esete is bizonyítja, nem igen respektálják és a jövőben sines sok reményünk arra, hogy népszövetségi alapon tekintetbe veszik.

Az aviatika kérdésével a t. Ház engedelmével szeretnék még folytatólagosan, de más, a hadügyi célokat már nem érdeklő nézőpontból foglalkozni, mert a párisi egyezmény újabban olyan enged-

ményeket tett számunkra, amelyek szerint mi a kereskedelmi légi forgalom terén kell, hogy a kor követelményeinek megfelelően cselekedjünk, nehogy hátra maradjunk a többi nemzetek mögött. Mióta a tengert elvesztettük, ránk nézve különösképpen nagyjelentőségűvé vált a légi forgalom, mert hiszen csak ezen keresztül tudunk a nagyvilággal összeköttetést találni. Az első lépés az volna tehát, hogy a légjárás gondolatának népszerűsítése és e gondolat biztosítása érdekében különös szakismeretekkel rendelkező vezetőket tudjunk nevelni ennek az országnak.

Első kérésem itt a kultuskormányhoz szól és ezt tartom én a továbbiak alfájának. Arra kérem a kultuskormányt, — amint különben a magyar Aero-szövetség egy beadványában indokoltan előadta, — hogy a műegyetemen mielőbb aero-dinamikai és aero-technikai tanszék létesíttessék, ahonnan szakképzett és a kérdések legfőbb intézésére mindenképen alkalmas mérnökök kerülhessenek ki.

Második kérésem a kereskedelemügyi kormányhoz szól, amelytől kérem, hogy a rendelkezésére álló erő teljes latbavetésével hozza lendületbe a légi postaforgalmat, a légi személyszállítás forgalmát és mozgítsa elő, hogy magyar relációkban, de külföldi relációkba is bekapcsolva különböző vállalatok helyezték üzembe a légi forgalmi járatokat.

És talán itt sem árt, ha buzdításként Németországra utalok. Bár a versaillesi békeszerződés Németországban is a légjárást csak kereskedelmi téren engedélyezte, Németország mégis rendkívül nagy erőfeszítésekkel, nagy sikereket ért el ezen a téren, úgyhogy most 1928-ban a charlottenburgi Kaiserdamm-on rendezendő az Internationale Luftfahrt Ausstellung-on kívánja bemutatni, hogy mit ért el eddig aero-iparában és általában a légiforgalom terén milyen eredményeket tud felmutatni. Németországnak 1926-ban — szemben Franciaország 216 kereskedelmi gépével — 118 gépe volt. Ezek az adatok azóta természetesen erősen megváltoztak és hihetetlen mértékben tágult a német légiforgalom perspektívája. Igen jellemző a német áldozatkésztségre az, hogy amikor a Deutsche Lufthansa 1926. január 6-án megalakult, alaptőkéje 50.000 márká volt. Oly megértéssel fogadták az egyes közgazdasági körök, bankok, a birodalomnak különböző államai és városai ezt a törekvést, hogy nem telt be egy fél év sem és 25 millió arany márkára emelték fel ezt az alaptőkét, ami azután lehetővé tette Németország számára, hogy a Deutsche Lufthansa erősebben bekapcsolódjék a nemzetközi relációkba. A Der Luftweg-ből olvashatjuk, hogy Németország éppen a Lufthansa-nak ilyen anyagi megerősödése folytán eddigi vonalait 39-ről hamarosan 50-re szaporította és Párisal közvetlen légi összeköttetést tudott létesíteni, ugyancsak összeköttetést tudott létesíteni Moszkvával is, mégpedig a königsbergi csatlakozással, amely lehetővé tette, hogy az az 1200 kilométeres óriási távolság, amely Moszkva és Berlin között fennáll s amely vonaton 65 óra alatt járható, ilyen módon 15 órára csökkenjen. Ezen az úton már 1925-ben 470.800 kilométert tettek

meg, 1733 utassal, azóta pedig hihetetlen arányokban fejlődött ki az orosz-német légi közlekedés.

Oroszországban három ilyen üzem alakult. Az egyik a Deutsch-Russische Luftverkehr-Gesellschaft, az úgynevezett Deruluft, azután a Dobrolot és az Ukrwosduchputj, ezek látják el a légi szolgálatot és ezekhez csatlakozik legújabbán az Aviachim. A vörös flotta légi barátainak társaságából, akiknek létszáma 4 milliós és a Dobrochim-ból, amely a légiforgalom kémiaiával foglalkozik, alakult ez a negyedik társaság, amely azután ázsiai viszonylatban igyekezett eredményeket elérni.

Nagy örömmel kell azonban megemlítenem, hogy nálunk is, ahol csak szerény eszközökkel rendelkezünk, már lerakták a pilléreket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy Magyarország ezen a téren is haladást mutathasson fel. Nagy örömömre szolgál, megemlíteni azt, hogyha a legszerényebb keretekben is történik ez a készülődés, de például az elmúlt ősszel olvashattuk, hogy a kormány a Budapesti Közlöny híradása szerint Szombathelyen pilótaiskolát létesített. A magam részéről nagyon kérem a kormányt, hogy mindent kövessen el e tekintetben, hogy a repülőgépvezető-iskolának fejlődéséhez szükséges feltételei meglegyenek és hogy minél több kiváló szakképzett pilótánk lehessen legkülönbözőbb típusú kereskedelmi gépek vezetésére. Nem akarok e tekintetben olyan messzire menni mint az oroszok, akik annyira mentek a légiforgalom iránti lelkesedésben, hogy egyetemi diplomát is csak annak szolgáltatnak ki, aki pilótaigazolvánnyal rendelkezik. (*Derültség.*)

Ugyancsak nagy örömömre szolgál megemlíteni azt is, hogy a kormány igen bőlesen és helyesen Székesfehérvárott repülő-kísérleti állomást létesített, ahol az aviatika összes műszaki problémáival és azoknak a gyakorlatba való átültetésével foglalkoznak és pedig a német Deutsche Versuchsanstalt für Luftfahrt, az Adlershof és a Páris melletti Service Technique mintájára. Én a magam részéről szükségesnek tartom, hogy ezt az állomást is anyagiakkal lehető bőven lássa el a kormány, hogy ez az intézmény fejlődhessék, mégpedig a legmodernebb tapasztalatok figyelembevételével és a külföldi értékes anyagnak felhasználásával. És ugyancsak örömömre szolgál, hogy a repülőtereket illetően is már érezteti hatását — mint említettem — a német példa.

Szinte álomnak tűnik fel ugyan, hogy Németországban, Berlin-től 5 kilométernyire, földalatti közlekedéssel és villamosvasuti összeköttetéssel közelíthető meg az úgynevezett Zentral-flughafen. A tempelhofeni repülőtér a maga rádió antenna-oszlopaival, gyönyörű javítóműhelyeivel, hatalmas tribünjeivel s épületeivel, a mi viszonyainkat tekintve, csak álom. És ma még számunkra ugyancsak utolérhetetlen álomnak tűnik az Unio kormányának ama rendelkezése, hogy összes városai repülőteret létesítsenek és hogy nem tűri ezen a téren a monopóliumot.

Amerika területén egy ottani legelterjedtebb lap, az Aviation szerint már 1500 magánrepülőgép van a kereskedelmi forgalomban. E magán légiforgalmat szolgáló berendezésekre Amerika legutóbb több mint félmillió dollár költségvetési hitelt biztosított.

Mégis nagy örömömre szolgál megemlíteni Nyíregyháza városát. Nálunk övé e téren az elsőség pálmája. Mert legelsőnek fogta fel ennek rendkívüli értékét és repülőteret létesített. Ugy tudom, hogy más törvényhatóság is foglalkozik ezzel a kérdéssel és nem tudom eléggé hangsúlyozni annak a jelentőségét, hogy a törvényhatóságok minél nagyobb számban jöjjenek a kormány segítségére azzal, hogy új és új repülőtereket létesítsenek. Repülőterek létesítésén, légi közlekedési üzemek alapításán, repülőgépek készítésén, a már meglévő intézmények tökéletesítésén kívül, még erőteljes propaganda megindulására van nekünk szükségünk. Szükségünk van főként arra, hogy az ifjúság körében a légjárás gondolata propagáltassék, hogy az aviatika egyre mélyebben verjen gyökeret a gyakorlati életben. Itt is a németekhez vezet a gondolatom. A német ifjúságot tanárai kiviszik a Lufthansa repülőtereinek megmutatására, hogy ezáltal a német ifjúságban felkeltsék a legszélesebbkörű érdeklődést. Igen érdekes a berlini birodalmi iskolai tanácsnak egy rendelete, amely ekként szól: „Hogy a légjárás jövőbeli nagy jelentőségének eleget tehessünk, ifjúságunkat meg kell ismertetnünk a repülés fizikai és technikai alapismereteivel, amelyeken azután a légjárás feladatkörének és fejlődési lehetőségének megértése felépülhet”. Mindezt pedig az előadott tantárgyak keretén belül az anyag megfelelő kezelése útján főleg a fizikai és geológiai ismeretek bővítésével és az ifjúságnak modellépítéssel való foglalkoztatásával könnyen el lehet érni. Különös dicséretére szolgáljon Magyarországnak, hogy nálunk is akadt egy iskola, a jászberényi állami reálgymnázium, amely e téren úttörő munkát végzett. Ennek az intézetnek igazgatója, Józsy Ferenc különös megértéssel támogatta az ifjúság törekvéseit s a Magyar Légügyi Hivatal is mindent elkövetett abban az irányban, hogy az ifjúságnak ez a törekvése előrehaladhasson.

Hogy a nemzet széles rétegeit megfelelő propagandával a repülés szolgálatába állíthassuk, ahhoz természetesen nagy áldozatkészségre, a nemzet társadalmának jövőbe tekintő áldozatkészségére is szükség van. De szükség van erre az áldozatkészségre azért, mert a párisi egyezmény megtiltja számunkra azt, hogy közpénzből segítjük az aviatikát. Addig is, míg a Népszövetség tanácsa ezt a lehetetlen klauzulát eltörli, szükséges, hogy társadalmunk mindent elkövessen s kövessenek el mindent a törvényhatóságok is, mert különben az aviatikát nem tudjuk olyan mértékben támogatni, amint az hozzánk méltó volna.

Példákra is tudok hivatkozni, a német, olasz, török, orosz példákra, hogy az egyes nemzetek mi mindent tudtak elérni ezen a téren, nem állami támogatással, hanem saját erejükből. Németországról már előbb szólottam, de mégis meg kell említenem, hogy például

amikor a friedrichshofeni Zeppelin-művek felvehették újból a munkát, mert a német-francia egyezmény — mely körülbelül azt foglalja magában, mint a mi párisi egyezményünk — azt lehetővé tette, akkor négymillió aranymárkára volt szükség, hogy az új hajót előállíthassák. Nem telt bele sok idő és a németek összeadták a még hiányzó két és félmillió aranymárkát.

A török közvéleménynél is ezt az érdeklődést látjuk. Ismet basa, török miniszterelnök, egyízben olyan nyilatkozatot tett, mely szerint a modern államban annyit kell a légi intézményekre fordítani, mint a szárazföldi intézményekre. Első kezdetként végtelenül jól hatott, hogy a török társadalom hamarosan 30 repülőgépet tudott összehozni s ezt az állam rendelkezésére tudta bocsátani.

Az orosz szovjetben is hatalmas társadalmi gyűjtés indult és az Aviachim „Válaszom Chamberlain-nek” cím alatt e célra országos gyűjtést indított, melyben különféle munkásszervezetek több százmillió rubelt gyűjtöttek össze már eddig is. Olaszországban is, ahol pedig nincs tiltva a központi gyűjtés, mindent elkövetett a társadalom, hogy a kormánynak segítségére siessen. Az olasz L'Aereo közlése szerint Scala herceg gyarmatügyi miniszter a piavei évfordulón, november 4-én adta át Mussolininek a társadalom ajándékát. Vercelli tartomány mintájára minden olasz tartomány legalább egy repülőgépet ajánlott fel az államnak, illetően az olasz aviatikának.

Előttém van egy felhívás, amely igen érdekesen jellemzi a cseh republikának is ilyen irányú törekvését és megértését. Ez a felhívás a Masarykova Letecká Liga felhívása magyar nyelven jelent meg és a Cseh-Szlovák Republika polgáraihoz szól. Ez a repülőliga 1926 március 6-án alakult, tagjainak száma 1926-ban 91.216 volt. Három főcsoportban és 226 vidéki csoportban működik. A Masaryk repülőliga, a magyarnyelvű felhívás szerint a polgárság minden erejét az aviatika előmozdításának munkájára s ennek kihasználásával az állam felvirágoztatására szervezi.

Eme cél elérése végett a Masaryk Repülő Liga — így szól a felhívás — minden nemzeti, kultúrális, szociális, gazdasági testnevelészetű jótékonyági szervezetben megértést fog kelteni az aviatika iránt a nemzet minden rétegében, különösen annak fiatalabb nemzedékeiben tagokat fog szerezni, helyi csoportokat, járási és megyei szervezeteket alakítani, az aviatikát a nemzet legszélesebb rétegeiben tudományos és népszerű előadások rendezésével vetített képekkel és filmmel, tanácskozásokkal, gyűlésekkel, összejövetelekkel, röpülőnapokkal, nyilvános repülésekkel, versenyekkel, kiállításokkal, díjak és rekordok kiírásával, sajtóval, repülőszakmába vágó könyvtárak alapításával szorgalmasan propagálni fogja.

A hazai repülőipar fellendítésén munkálkodni fog, a konstruktóri törekvéseket támogatni fogja, repülőkre és motorokra díjakat fog kiírni, az aviatikai kutatásokat és kísérleteket, a repülő oktatást, valamint az aviatikának jogi és egészségügyi tanulmányait segítyezni fogja, irodalmat teremt és az ifjúságot úgy elméletileg, mint

gyakorlatilag megszerzi az aviatikának és az aviatikai tanulmányokat itthon és külföldön elő fogja mozdítani.

Meg fogja értetni az egész nemzettel a légi védekezés szükségességét fegyveres konfliktusok esetén és annak megszervezését támogatni fogja.

A hazai légi közlekedésnek az állam belsejében való megszervezését és köztársaságunknak a nemzetközi légi hálózatba való belépését elő fogja segíteni, köztársaságunknak, mint európai központnak fontosságát hangsúlyozni fogja.

Minden intézményt támogatni fog, amely a nemzeti aviatika érdekében munkálkodik.

A repülő klubokkal, ligákkal a többi nemzetek egyéb korporációival való összeköttetést ápolni fogja és a világbéke támogatása céljából az egész civilizált emberiség közeledésén munkálkodni fog."

Ugyancsak ezzel kapcsolatosan foglalkozik azzal, mikép lehet tagokat szerezni, majd ezt mondja (*olvassa*): „A tanuló ifjúságot a helyi csoportok részére a tanítók nyerhetik meg. Az iparosifjúságot a tanoneiskolák segítségével lehet szervezni, a többi ifjúságot pedig ifjúsági egyesületekben, gyakorlóklubban stb. Róma sem épült fel egy nap alatt és az eleinte habozó polgár később elsőrangú munkálkodóvá lehet."

A ligába való belépésre vonatkozó felhívást Masaryk elnök bevezető sorai ajánlják a nagyközönség jóindulatába, hogy a Repülő Liga kiterjedt szervezkedéssel és célszerű propagandával szolgálja a köztársaság békéjének védelmét, gazdaságát és kultúráját.

Mennyire indokolt és helyes volna tehát, ha úgy, ahogy azt a Magyar Aero Szövetség akciója kívánta, a mi vármegyénként tagozódott társadalmunk is megmozdulna és minden egyes vármegyénk rajta volna, hogy a kormányt e tekintetben nagy áldozatkészséggel, legalább egy-egy repülőgép felajánlásával támogatná, ami tulajdonképpen nem is oly nagy teher, hiszen mindössze 20—25.000 pengőbe kerül egy gép, ami fejenként három fillér megterhelést jelentene. Ez a győztes államok lakosságának teherviseléséhez képest igazán csekély összeg, hiszen a győztes államok lakossága fejenként 1—1.20 pengőt áldoz a polgári aviatikára és 5—8 pengőt a hadi aviatikára.

Mielőtt erről a kérdésről befejezném előadni valóimat, rá akarok mutatni még arra, hogy a modern nemzetek sorában a praktikus és soha le nem maradó Anglia milyen különösen nagy súlyt helyez ezekre a kérdésekre. Beszereztem az angol légügyi miniszternek „The approach towards a system of imperial air communications" című jelentését, — a képviselőházi könyvtárban is meg van és t. képviselőtársaimnak melegen ajánlom figyelmébe, — amely magában foglalja mindazokat a kérdéseket, amelyekkel az angol közvéleményt e tekintetben érdekli és foglalkoztatja 1926 novemberében az angol világbirodalom összes államai, „a XV-ik Imperial Conference"-re gyűltek össze, amelyen megalakítottak egy 22 tagból álló albizottságot a világbirodalom összes államai részvételével, az élére pedig Sir

Samuel Hoare, angol képviselő és angol légügyi miniszter került. Ez a bizottság, az Imperial Air Communications Special Sub Committee most 1929-re készíti elő az újabb légügyi értekezletet. Anglia e munkában rámutat arra, hogy miért tartja szükségesnek a légjárás gondolatával való foglalkozást honvédelmi, kereskedelmi és egyéb szempontokból.

Igen érdekes ebből megtudnunk azt, hogy 1926-ban már háromszorosára emelkedett az a forgalom, amelyet Anglia 1920-ban felmutatott. Jellemző azonban az angolokra, hogy egy szóval sem emlékeznek meg a német repülőipar fejlettségéről, valamint a német tevékenységről ebben a jelentésben. Az oroszokról ugyan megemlékeznek, amennyiben bővebben foglalkoznak a Moszkva és Berlin közötti összeköttetéssel, valamint ugyancsak foglalkoznak a pekingi és szibériai orosz útvonalakkal, azonban hamarosan végez velük a büszke angol jelentés azzal, hogy technikailag és hadügyi szempontból egyszerűen nem minősíti számottevőnek az orosz törekvéseket. Kuriózumként említem meg ebből a jelentésből, hogy a praktikus angolok mi mindenre használják fel a légjárást. Felhasználják légi térképezésekre és felmérésekre, erdőtüz elleni védekezésre, gyapot és egyéb mezői termények védelmére, moszkító irtására, bűz- és fabetegségek felkutatására, egészségügyi szolgálatra, a halászat védelmére, halrajok megfigyelésére, a csempészet meggátolására és végül közigazgatási tisztviselők szállítására. Megjegyezhetem e tekintetben még, hogy az oroszok is több, mint ezer hektár területre repülőgépek segítségével bocsátottak rovarirtó gázokat és ezáltal igyekeztek megmenteni a termelésnek e területeket s hogy az oroszok légjárási forgalmukkal az ottani állami szörmekereskedelemnek is igen jelentős szolgálatot tettek.

Mindezeket pedig azért tartottam szükségesnek elmondani, mert valahogy úgy érzem, hogy a mi nemzeti jövőnk perspektívájának kialakulásánál feltétlenül kellő időben kell gondoskodnunk a magyar faj, a magyar virtus, a magyar erő és a magyar zsenialitás megfelelő elhelyezéséről. Ehez pedig szükség van arra, hogy a kialakuló közvélemény érdeklődését idejében felkeltsük, azt biztosítsuk és ha szerény eszközök is állnak rendelkezésünkre, de ezekkel a kérdésekkel jó eleve foglalkozzunk. (*Úgy van! a jobboldalon.*) Távol áll tőlem, hogy én álmodozzam s olyan keretekre építsek, mint amilyenekre a világuralmukat féltő vagy világuralomra törekvő nagy és gazdag államok építenek. De távol ettől az álmodozástól, mégis úgy érzem, hogy még akkor is, amikor szabad eszelekvési képességünket korlátozták, amikor magyar fajunk nem munkálkodhatik e téren az emberiség kultúrájának az előmozdításán, mikor guzsba van kötve, még akkor is ébren kell gondolnunk arra, hogy a szabad nemzetek fiainak zsenialitásával és verejtékes munkájával kikövezett haladás útját mindenkor olyanakk tekintsük, mint amelyre nekünk is mielőbb rá kell lépünk. Kövessünk el tehát mindent, hogy a haladás országútjáról minden mozgást, minden kultúrát, életet és az emberiség előhaladá-

sát gátló trianoni halálsorompókat elsodorhassuk, elsöpörhessük.
(*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Engem lelkiismeretem készítettet felszólalásra. A módok, eszközök és idő tekintetében szükséges teendőket nyugodtan bízom az illetékes tényezőkre. Teszem ezt pedig annyival is inkább, mert a magam részéről teljes mértékben osztom Anatole France-nak azt az igen szellemes megállapítását, hogy a nemzeti jövődön úgy kell dolgozni, ahogyan magas szövőszékeiken a takácsok szoktak — anélkül, hogy látnák...

A költségvetést elfogadom. (*Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon. Szónokot számosan üdvözlík.*)

szal
hog
per
Meg

t. k
(Ig

ame
Ház
máv
akko
illet
seke
lünk

ban
—
tekin
méke
sürg
szóba

illetv
kívül
sőbb
vádja
kozás
úgy
gok

ORSZÁGGYÜLÉS

Interpelláció a magyarországi sajtótermékeknek, szépirodalmi műveknek, tudományos szakmunkáknak, szakfolyóiratoknak stb. a külföldi államokba való akadálytalan postai kézbesítése tárgyában és a külügyminiszter válasza.

(1928. november 14.)

TISZTELT HÁZ! (*Halljuk! Halljuk!*) Méltóztassék a házszabályok 197. §-ának kilencedik bekezdése értelmében megengedni, hogy az ügy fontosságára való tekintettel interpellációm ideje 40 perccel meghosszabbíttassék. (*Felkiáltások a jobb- és a baloldalon: Megadjuk!*)

Elnök: Kérem a t. Házat, méltóztatnak-e hozzájárulni, hogy a t. képviselő úr interpellációja negyven perccel meghosszabbíttassék? (*Igen!*) A Ház a meghosszabbításhoz hozzájárul. (*Közbeszólások.*)

T. Ház! Oly kérdéssel kívánok a Ház színe előtt foglalkozni, amelyet több mint hét esztendő előtt hoztam először szőnyegre a Házban, amikor 1921. június 20-ikán elmondott interpellációm alkalomával többek között azt a kérdést intéztem gróf Bánffy Miklós akkori külügyminiszter úrhoz, vajjon hajlandó-e a m. kir. kormány, illetve a m. kir. külügyminiszter az utódállamok kormányainál lépéseket tenni abban az irányban, hogy a magyar sajtótermékek a tőlünk elszakított területeken akadálytalanul terjeszthetők legyenek.

Bánffy Miklós gróf külügyminiszter azonnal megadott válaszában akkor annak a reményének adott kifejezést, (*Közbeszólások. Zaj. — Elnök csenget.*) hogy talán már a legközelebbi időben ebben a tekintetben örvendetes változásról adhat számot, miután sajtótermékeinknek a határokon való átjuttatásának kisebbségi nézőpontból sürgős rendezést igénylő ügye már a marienbadi tanácskozások során szóba került.

Bár mi sem állott távolabb tőlem, minthogy az akkori kormányt, illetve annak utódait ebben az elszakított magyarságra nézve rendkívüli jelentőségű, valóságos kulturális létkérdésben bármikor később a közömbösség, a nemtörődömség, vagy bárminemű mulasztás vádjának a gondolatával illessem, mégis öt esztendei türelmes várakozás után 1926 április hó 26-ikán a Házban tartott beszédemben az úgynevezett békeszerződésbeli jogokat is csúffá tevő igazságtalanságok hosszú sora felett lelkemben elkeseredve, érthető fájdalommal

állapítottam meg újból, hogy az elszakított országrészek területén 1926-ban még mindig csak két lapot kvalifikáltak az utódállamok olyanoknak, mint amelyek nem veszélyeztetik a trianoni határokat és hogy e két lapon, a Népszaván és a Világon kívül egyetlen egy magyar sajtóorganum sem léphette át a határokat, sőt még egy kizárólagos szépirodalmi tartalmú politikamentes lap, mint Herczeg Ferenc lapja: az Új Idők sem terjeszthette 1926-ban, vagyis a békekötés utáni hatodik évben a kisebbségeket még az úgynevezett trianoni békeszerződés szerint is megillető magyar kultúrát! (*Jánossy Gábor*: Félnék azok még a levegőtől is!)

Rámutattam egyidejűen akkor arra is, hogy az erőszakkal elszakított területrészek tösgyökeres milliós magyar közönsége ennek folytán berlini vagy egyéb külföldi, tehát idegen forrásokból eredő, sokszor kétes szépirodalmi értékű termékekre kénytelen szorítkozni, pedig ezek még az utódállamok biztonsági nézőpontjából épenséggel sem rejtenek reájuk nézve semmivel sem több, illetve semmivel sem kevesebb veszedelmet magukban, mint bármely más ízig-vérig magyar szellemi termék.

Azóta, t. Ház, ebben a régóta vajudó kulturális létkérdésben mindössze három jelentős esemény történt. (*Halljuk! Halljuk! jobb-felől.*)

Az egyik az 1927. augusztus 26-án tartott nemzetközi sajtókonferencián, annak Burnham elnöklésével tartott 5. teljes ülésén, Vészi József főszerkesztő felszólalása, aki az illusztris nemzetközi gyülekezet előtt mint megdöbbentő tényt tette szóvá, hogy az utódállamok kormányai a magyar sajtó egyetemét területeikről még mindig mindenütt kizárják, odajutásukat még mindig minden elképzelhető módon teszik tehetetlenné és 1927-ben, tehát nyolc évvel a háború befejezése és hét évvel a békeszerződések megkötése után a magyar sajtót még mindig hajtóvadászatszerűen üldözik. A Népszövetség által egybehívott eme nemzetközi sajtóértekezleten az egész művelt világ nagy nyilvánossága előtt mondotta el a magyar delegátus, hogy az utasnak, aki Magyarországot elhagyja, a határon a legnagyobb kellemetlensége támad abból, ha véletlenül magyar ujságot felejt magánál, mert a magyar lapot a trianoni határőrök dinamitbombákhoz hasonló gyilkos holminak tekintik. Szóvátette továbbá, hogy Cseh-Szlovákia általában csak a régi Csehország, Morvaország és Szilézia területére enged be magyar ujságot, a Magyarországtól elszakított vidékekre, ahol a tulajdonképeni magyar olvasóközönség él, nem. Jugoszláviában is csak fehér holló számba megy a bebocsátott magyar ujság, Romániában pedig még ennél is furesábbak az állapotok.

Ennek illusztrálására hozta fel a Pester Lloyd főszerkesztője néhai Ferdinánd király esetét, aki történetesen lapjának előfizetője volt és akinek érdekében a budapesti román követség szinte szemrehányóan azzal a kérdéssel fordult egy alkalommal a lap kiadóhivata-

lához, hogy miért nem küldik pontosan Őfelsége a király számára az általa előfizetett példányokat? Miután megállapítást nyert, hogy a követség által előírt címmel: „Őfelségének, Románia királyának, Bucarest, Királyi Palota”, az expedíció nap-nap után minuciózus pontossággal megtörtént, nemsokára megállapítást nyert az is, hogy a román határrendőrség mindenkivel szemben egyforma mértékben túlbuzgó közegei akarták megakadályozni királyuknak a magyar hírlapok által terjesztett „méreganyaggal” való inficiálását. És a határhatóságok gyámkodásai ellen még Nagyrománia királyának is expedienshez kellett folyamodnia, aki a helyett, hogy e pillanatig sem védhető rendeletet hatályon kívül helyeztette volna, esellel élt és a diplomáciai futárszolgálat mentőangyalait vette igénybe, csak-hogy minden alattvalóját megillető lapelőfizetői jogát legalább kerülő úton érvényesíthesse.

Vészi József végül igen helyesen fejtette ki, hogy milyen súlyos veszedelmet rejt magában, ha a sajtó nemzetközi pozíciója és befolyása megdől, ha minden nemzetközi vita lehetetlenné válik, ha a publicisztika hatása nem terjeszkedhetik az országhatárokon túlra és így külföldön visszhangot nem kelthet, mert az eszmék kíváncsok nemzetközi csereforgalma nélkül a világ előrehaladását többé nem szolgálhatja.

A sikeres felszólalásra tudvalevően Mavrodi Vitorul, a román külügyminisztérium sajtófőnöke válaszolt. Bár elismerte, hogy elvileg nem lehet teljes mértékben helyeselni valamely nemzet sajtójának kitiltását, mégis a mellett kardoskodott, hogy a magyarországi sajtót még sem lehet Nagyromániába beengedni, mert izgató hangja az erdélyi magyar kisebbség körében állandó izgalmakat okoz és a magyar kisebbségben azt a hitet terjeszti el, hogy a trianoni szerződés nem örök, (*Élénk felkiáltások a jobboldalon: Csak nem hiszik, hogy örök! — Jánosy Gábor közbeszól.*) hogy a trianoni szerződés megváltoztatható és a magyar kisebbségben tartós illúziót kelt, (*Jánosy Gábor: Nem illúzió! — Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.*) különösen mikor velünk elhitetni igyekszik, hogy a békeszerződések csak múló természetűek és azok revíziója küszöbön áll. Állításának igazolására idézte a Pesti Hírlap augusztus 19-iki számát, mely Szent István király ünnepének előestéjén jelent meg. Én gondosan elolvastam a jegyzőkönyv francia nyelvű szövegét, amely erről szól és átnéztem a Pesti Hírlap vonatkozó számát. Szórol-szóra nem találtam meg a felhozottakat, de az értelmet illetően körülbelül megállapítottam azt, hogy Rákosi Jenőnek (*Élénk éljenzés.*) egy cikkéről van szó. Az említett számban a magyar publicisztika aranytollú nesztorja, (*Élénk éljenzés.*) Rákosi Jenő írt Szent Istvánról vezető cikket, amelynek az oláh mentalitással úgylátszik ellentétes okfejtése, továbbá Zsolt „Esti levelé”-nek néhány konklúziója válthatta ki Mavrodi Vitorul hazafias aggodalmát és félelmét, aki azonban becsületbeli kötelezettséget vállalt aziránt, hogy a magyar sajtó becsúszását a román kormánynál azonnal keresztülviszi, mihelyt a

magyar lapoknak — nekik félelmetesen kellemetlen — hangja megváltozik.

Második eseményként mint valami fájdalmas akkord csendül át a magyar éjszakába elszakított véreink áthallatszó, vágyakozó sóhaj-tása, (*Jánossy Gábor: Jogos vágya! — Úgy van! Úgy van!*) majd egyre erősödő vészkiáltása: Mentsétek meg magyar kultúránkat! (*Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.*) Az ezeréves magyar kultúra után még a trianoni mentalitás szerint is jogosan szomszédhozó rab magyar véreink szenvedő lelkiállapotát tükrözteti hűen vissza az a prágai interpelláció, amelyet Szüllő Géza prágai képviselő (*Élénk éljenzés a jobb- és baloldalon. — Jánossy Gábor közbeszól.*) jegyzett be f. évi július hó 2-án a magyarországi nyomdatermékek postai szállításáról és terjesztéséről. A Nemzeti Ujság f. évi július 3-iki száma a következő megjegyzések kíséretében foglalkozik az interpelláció tárgyával (*olvassa*): „A sajtótermékekre vonatkozó kérdések során megtudjuk, hogy a Felvidékre csak a Népszavát, a Magyar Hírlapot és az Esti Kurírt, tehát a szociáldemokrata, a szabadkőműves és a radikális lapot szabad bevinni és terjeszteni. Nem kívánunk ehhez a megállapításhoz megjegyzéseket fűzni. Beszél az maga helyett elég érthetően és nyomatékosan Budapest felé is és Prága felé is. Ám ennek az ügynek a nevezett lapokra vonatkozó s figyelmeztető részén túl vannak rendkívül fontos kulturális és nemzeti jelentőségű vonatkozásai. A magyar könyv, a magyar szó kizárásáról, a felvidéki nép szellemi elszigeteléséről, egyoldalú informálásáról van szó és szó van arról a botrányos rendszerről, amely az európai közvélemény félrevezetésével demokráciáról mer beszélni, amikor itt a bizonyíték, hogy a kultúra, szellemi élet terén az alárendelt kisebbségeket elnyomja és másodrangú állampolgárokká teszi.”

A Nemzeti Ujság ezután Szüllő Géza írásbeli interpellációját a következőkben ismerteti (*olvassa*): „Sramek miniszter úrnak, mint a miniszterelnök helyettesének a Gregorevits Lipót képviselőtársunk részéről a magyarországi nyomdatermékek tárgyában benyújtott és Spina dr. jelenlegi közmunkaügyi miniszter úr által is aláírt interpellációra az összkormány nevében adott válaszában a következő állítás olvasható: Magyarországon az 1918. október 28-ika után kiadott valamennyi lap és könyv postai szállításának és terjesztésének általános tilalma alól az utóbbi időben a magyar kormánnyal kötött egyezmény alapján, tekintélyes, általános jellegű kivételek engedélyeztettek s a postai szállítás engedélyezése iránti kérvények elbírálásánál konkrét esetekben szabadelvű gyakorlat vezetett be.”

Majd így folytatja Szüllő interpellációját (*olvassa*): „Mivel tudomásunk van arról, hogy a szlovenszkói teljhatalmú minisztériumnak egy két-három hónappal ezelőtt a szlovenszkói könyvkereskedőknek megküldött körrendelete változatlanul fenntartja az 1920. évi miniszteri rendeletben kimondott azt az elvet, hogy az 1918. évi október 28-a után Magyarországon kiadott könyvek Szlovenszko-ban

csak külön engedéllyel árusíthatók és ez alól néhány magyar klasszikus szépíró művein kívül csak mintegy 60, legtöbbször orvosi és mezőgazdasági szakkönyv képez kivételt, mivel továbbá köztudomású tény, hogy a magyarországi lapok közül Szlovenszkóban csak a szociáldemokrata Népszava, a radikális Magyar Hírlap és az Esti Kurír terjeszthető, fel kell tennünk, hogy a helyettes miniszterelnök urat helytelenül informálták és ezért újból kérdezzük a kormányt, hajlandó-e: 1. velünk közölni, hogy előbbi válaszát kinek az információjára alapította; 2. helyesbíteni azt az állítását, hogy az utóbbi időben „tekintélyes általános jellegű kivételek engedélyeztettek” és „szabadelvű gyakorlat vezetett be” és a helytelen jelentés szerzőit felelősségre vonni; 3. a szlovenszkói teljhatalmú miniszternek a magyarországi nyomdatermékek tárgyában az 1920. évben kiadott rendeletét teljes mértékben hatályon kívül helyezni; 4. a Magyarországon megjelenő lapoknak a postai szállítási jogát megadni és ilyen módon 5. gondoskodni arról, hogy a cseh-szlovákiai magyar és német kisebbség között e téren is fennforgó megszegyenítő különbség az állam fennállásának 10. esztendejében végre megszűnjék.” (*Tobler János*: Az első és az utolsó 10 év!) Sajnos, ma sines tudomásom arról, hogy az úgynevezett szabad köztársaságban, amelynek iskolai és nemzeti-művelődésügyi minisztériuma „Iskoláink a cseh-szlovák köztársaság első évtizedében” kiadott magyar nyelvű röpiratában azzal kérkedik, hogy (*Tobler János*: Ilyenkor tudnak magyarul!) (*Olvassa*): „Minden gyermeknek megvan a joga anyanyelvén művelődni, amely egyedül természetes és azért helyes is. A cseh-szlovák köztársaság nagy pénzáldozatok árán viszi keresztül ezt a gondolatot. A cseh-szlovák köztársasági állampolitika nem nemzetleníti el a gyermekeket és nem fosztja meg őt anyanyelvétől” — az épen erre vonatkozó kérdésben bejegyzett interpelláció a cseh-szlovák kormányzat részéről megértő visszhangra talált volna és a mai napig megfelelő újabb intézkedést vont maga után Szüllő Géza prágai magyar képviselőnek a cseh-szlovák kormányzat által befelé és kifelé egyaránt hangosan hirdetett és előbb ismertetett „alapigazságából” sarjadjó felszólalása.

Az időrendi sorrendben harmadik és talán az eredményt tekintve legjelentősebb esemény, ami a kisebbségi kérdésben Trianon óta történt az, hogy e kulturális létkérdés megoldásával ez év szeptember havában Genfben újból foglalkoztak. A szellemi együttműködés nemzetközi intézetének munkálataival kapcsolatban ugyancsak Vészi József felsőházi tag, magyar delegátus tette szavá a kérdést a hatodik főbizottság 1928. szeptember 15-én tartott ülésén, mikor is részletesen megvitatták, hogy az egyes kormányok a magyar szellemi termékek beboesátása elé mily indokolatlan akadályokat gördítenek és mily mesterséges sorompókat emelnek az összes magyar szellemi termékek, a fejlett magyar kultúrát terjesztő könyvek, valamint a tudományos és technikai magyar folyóiratok nemzetközi forgalma elé.

Comnén román és Slavik cseh delegátus felszólalása után, akik főként csak azt hangoztatták, hogy csupán oly tudományos könyvek és folyóiratok bebocsátásáról lehet szó, amelyek nem tartalmaznak magyar nacionalista propagandát, teljes egyértelműséggel a főbizottság figyelemre is méltatta a magyar részről elmondottakat és a későbbi közgyűlés elé terjesztett határozati javaslatot akként szövegezte meg, hogy a közgyűlés fontosnak mondja ki a könyvek nemzetközi terjesztésének problémáját és azt óhajtja, hogy hárítsák el a lehetőség legnagyobb mértékéig azokat az akadályokat, amelyek a tudományos és technikai kiadványok forgalmát meggátolják.

Még a reánk kényszerített úgynevezett trianoni békeszerződés — melyre különben mint jogforrásra hivatkozni, mint magyar ember érthető okokból sohasem kívánok — sem vonta kétségbe a magyarságnak azt a jogát, hogy az elszakított területeken élő tagjait a nemzet ezeréves kulturmunkájába bekapcsolhatja. Ennek következtében a legfájdalmasabb érzéssel kell tényként megállapítanunk, hogy úgy Cseh-Szlovákia, mint Románia és Jugoszlávia még a békekötés után nyole esztendővel is mereven elzárkózik ez elől és a legraffináltabb eszközök és módszerek igénybevételével tartja távol a nemzeti kisebbségeket attól, hogy a mi szellemi termékeinket kézhez vegyék.

Ezek a rendszerek különbözök, t. Ház. Az egyik rendszer, amely a legsímábbnak nevezhető, abban áll, hogy Románia is, Cseh-Szlovákia is elméletileg megengedi minden könyvnek a bebocsátását és csak akkor támasztja a legkülönfélébb nehézségeket, amikor az elméletben olyan szívesen megadott beviteli engedély a gyakorlatban kiszolgáltatásra kerül.

Jugoszlávia egészen más rendszert követ, amely egyébként helyesnek nevezhető. Minden könyvet beenged az országba és csak utólag tiltja be a terjesztést, vonja meg a szállítás jogát és kobozza el a munkát, ha „véletlenül” az állameszmére vagy a közerkölesre sérelmesnek, veszélyesnek találja.

Ennél sokkal drasztikusabb módszer az, amikor egyszerűen visszaküldik a magyar kiadványokat, viszont kétségkívül kesztyűsebb kézzre vall, ha egyes magyar szellemi termékek véletlenül tűnnek el a cenzúra és a vámkezelés titokzatos süllyesztőjében.

Kétségtelen, hogy szellemi bojkottal állunk szemben. A békekötés után ezzel a szellemi bojkottal tulajdonképpen újabb háborút indítottak a győztesek a legyőzöttek ellen, amikor a tudományos viszonylatra, a szerzői jogra s a találmányi szabadalmakra nézve mindenkor és minden művelt nemzettel szemben fennálló kulturális viszonyosságot és természetes közösséget máról-holnapra felborították. Ezzel a tudomány, az irodalom és a sajtó előnyeit a győztesek számára sajátították ki és ezáltal alárendelt helyzetbe hozták azokat, akik nem tartoznak a győztesek érdekesportjához.

Anglia volt az első, amely e szellemi bojkottot, a tudomány szolgálatában való kizárólagosságra nézve kötött entente-megegyezést

megtörte s ennek köszönhető, hogy az 1925. év végén Párisban megalakult „Fédération internationale des Unions intellectuelles” a Szellemi Együtműködés Nemzetközi Szövetsége is felvette a maga körébe a legyőzött nemzetek képviselőit. Ennek volt azután köszönhető az, hogy a Magyar Tudományos Akadémia elnöke az 1927. június 8-án tartott üléséből következően megkeresést intézhetett a Szellemi Együtműködés Intézetének igazgatójához, Julien Luchaire úrhoz és ebben felhívta a figyelmét arra, hogy az 1918. évi október óta kiadott tudományos kiadványok nem juthatnak el a mi elszakított területen élő véreinkhez és ezért tőle, a Nemzetek Szövetsége útján orvoslást is kért. Ismételt sürgetések is történtek ebben a tárgyban, de eredmény nélkül. Később, tudomásom szerint, az Akadémia elnöke a külügyminiszter urat is megkereste, közbenjárását kérte és rámutatott ismételtén, nyomatékosan arra, hogy ha ajánlott levelekben talán az egyes akadémiai kiadványok át is mehetnek a trianoni határon, nyomtatványainkat egyszerűen visszaküldik. Megállapítást nyert az is, hogy kizáróan természettudományi vagy orvostudományi és minden politikától mentes kiadványok is egyszerűen visszaküldetnek a trianoni határról. Itt leteszem a t. Ház asztalára a Természettudományi Közönynek egy füzetét. Nemcsak egy, de több útvonalon is előfordult az, hogy ráragasztották a „Nepřipustno”-t és a „Non admis”-t ezekre a Természettudományi Közöny-füzetekre. Ennek a közönynek az 1928. május 15-én megjelent számát gondosan átnéztem és kerestem benne az „irredenta propagandát”, de őszintén szólva ilyet nem tudtam találni, talán képviselőtársaim szerencsésebbek lesznek.

A cikkek címei a következők: „Embrevők között a fekete szigeten”. (*Közbeszólások.*) A második cím: Tér és idő a modern fizikában. A harmadik cím: Dinnyevész. A negyedik cím: A feeskék fészeképítése. Én azonban azt hiszem, hogy a következő cikk lehetett gyanus, dr. Gaál István professzornak a cikke: Földi gáz, moesárgáz. (*Felkiáltások a jobboldalon: Ez már igen!*) Talán a gázháborútól féltek, vagy az utolsó cikktől: A csillagos égtől. (*Jánossy Gábor: Az embrevőket magukra vonatkoztatták!*)

E panaszt Genfben 1927. júliusában tárgyalás alá vették és a bizottság elnöke, Lorenz leydeni fizikusprofesszor a bizottság előadójának javaslatával szemben ezt a kérdést a szakértő bizottsághoz, nevezetesen ahoz a bizottsághoz tette át, amely hivatva van kinyomozni a nyomdatermékek szállítása körül felmerülő mindennemű akadályokat. Nem tudom, hogy mi történt, de kielégítő értesítés nem érkezett még a mai napig sem arról, hogy ez a bizottság ezeket a „mindennemű” akadályokat miként vizsgálta meg, talált-e akadályokat és ha igen, milyen ellenintézkedést javasolt. Mindenesetre kielégítő értesítés erről hozzánk nem érkezett. Van ugyan egy értesítés, amely a legutóbbi időben 1928. szeptember 24-én érkezett Oprescu, a szellemi együtműködés bizottsága titkárának aláírásával Berzeviczy Albert-hez, a Szellemi Együtműködés Magyar Nemzeti Bizottsága elnöké-

hez. Nem foglalkozott még vele az Akadémia, de nem hiszem, hogy kielégítőnek találná a választ.

Ezt a választ a következőkben vagyok bátor felolvasni (*olvassa*): „Nemzetek szövetsége 5B/5613/421 Genf, 1928. szeptember 24. Elnök úr! Van szerencsém értesíteni, hogy a Szellemi Együttműködés Bizottságának elnöke az 1928. évi júliusi utolsó ülés alkalmával közölte a bizottsággal ama levél tartalmát, melyet egyes nemzetek tudományos és irodalmi kiadványainak terjesztésével szemben más államok területein emelt nehézségek tárgyában Luchaire úrhoz, a Szellemi Együttműködési Intézet igazgatójához intézni méltóztatott. Egyben van szerencsém a kérdés megvitatására szánt ülés jegyzőkönyvének erre vonatkozó sorait közölni: „Elnök bejelenti, hogy a Magyar Nemzeti Bizottság levelet intézett hozzá, mely panaszt emel ama korlátozásokra vonatkozóan, amelyek a Magyarországgal szomszédos országokban a magyar tudományos műveket sújtják. Ez első sorban politikai kérdés és így a közbelépés nem tartozhatik a bizottság hatáskörébe.

Megjegyzni azonban, hogy a bizottság tagjainak bizonyára egyhangú véleménye szerint úgy a politikai, mint a más természetű akadályoknak, melyek a kifogás alá nem eső szellemi termékek forgalmát korlátozzák, el kellene tűnniök”.

Egyébként bizonyára méltóztatik tudni, hogy Vészi úr mint a Nemzetek Szövetsége IX. gyűlésének magyarországi helyettes megbízottja, a VI. bizottságnál javaslatot tett a tudományos és technikai könyvek szabad forgalma tárgyában. A javaslatra vonatkozóan a következő határozatot hozták. „A közgyűlés megállapítja a könyv nemzetközi terjesztésére vonatkozó probléma fontosságát és azt az óhaját fejezi ki, hogy azok az akadályok, amelyek a tudományos és technikai művek forgalmát korlátozzák, a lehetőség határáig megszüntetessenek”.

Fogadja Elnök úr . . .” stb.

Méltóztatassék ezek után megengedni, hogy a magyar kisebbségek helyzetét egyes utódállamokban röviden ismertessem és első sorban rámutassak arra a rendkívül szomorú állapotra, amelyben magyar véreink Romániában vannak.

A Nagyrománia uralma alá került csaknem két milliányi magyar kisebbség a Magyarországon megjelent könyvek és folyóiratok megszerzésétől általában véve el van zárva. Még a Romániában megjelent magyar könyvek és lapok is szigorú cenzura alá vannak véve. A sajtótermékek behozatalára a magyarlakta területnek Magyarországhoz eső nyugati határa mentén állandóan szigorított, egyebütt pedig enyhébb formában fenntartott zárlat van, mely a katonai és politikai ostromállapot időnkénti megújításától független. A román állambiztonsági rendőrség, a Sigurancia főigazgatója 35.983/1921. szám alatt még 1921. december 11-én utasította az oláh postát, hogy Magyarországtól semmiféle nyomtatványt el ne fogadjon és ne kézbesítsen. Ezt a rendeletet 31.194/1922. szám alatt a Sigurancia fő-

nőke megújította. Itt említem meg csak úgy zárójel közt, hogy bár az 1924. évi stockholmi nemzetközi postaszerződés, amelyhez Magyarország, Cseh-Szlovákia, Jugoszlávia és Románia egyértelműen csatlakoztak, a postai küldemények természetes szabad forgalmát az egyetemes postai egyesülés területén újból és kifejezetten biztosítja, ennek ellenére a helyzet e tekintetben ma is változatlan.

Mikor azután nagy utánjárásra ártatlan nyelvtanok, még ártatlanabb szótárak és legártatlanabb bibliák behozatalát, kénytelen-kelletlen megengedték, a román rendőrség agent provocateurjei a vámkezelésnél a Magyar Hiszekegy szövegét csempészték be a könyvekbe, úgyhogy később ezen az alapon kobozták el az egészet és ily módon tartották fenn továbbra is a behozatali tilalmat. A kilátásba helyezett enyhítés ellenére sem mutatkozott e téren semminemű változás, sőt mikor az erdélyi könyvkereskedők az 1924. év pünkösdjére a brit és külföldi biblia-társaság kiadásában megjelenő háromszáz darab magyar bibliát rendelték meg, semmiféle közbenjárással sem lehetett a bukaresti kormánynál kieszközölni, hogy az oláh határra érkező angol kiadású magyarnyelvű bibliákat a címzettek átvehessék. (*Felkiáltások: Gyalázat!*)

De nemcsak az új kiadású magyar munkákat sújtották tilalommal, hanem, miként a Nagyvárad című lap 1925. május 11-én kelt száma közölte, az oláh közoktatásügyi miniszter az összes iskolákba oly rendeletet küldött, hogy a könyvtárakban található magyar könyveket haladéktalanul csomagolják össze és küldjék Bukarestbe. (*Bogya János: Mit szól ehhez Bernard Shaw?*) Egyébként a könyvrendelés tekintetében a helyzet a legutóbbi időkig — amint ezt a Kolozsvárott megjelenő „Újság” 1926. február 9-iki száma részletesen leírta — az volt, ha valaki egy magyar könyvet óhajtott megrendelni, úgy a behozatali engedélyért előzően egy többszörösen felülbélyegzett kérvényt kellett beadni, amely legalább két-három hónapi futkosás után jutott csak el Voinescu P. Romulushoz, akit a Bratianu-kormány utolsó kormányzati cselekményeként a listás mandátumok sorsára éppenséggel nem közömbös „Közigazgatási bíróság” elnökévé nevezett ki és helyére Stan Emánuel ültette, akiről pedig azt mondják, hogy még sokkal rigorózusabb, mint elődje volt. (*Borbély-Maczky Emil: Az egyik olyan tolvaj, mint a másik! — Zaj. — Mozgás jobbfelől.*) Tehát t. Képviselőház, a bukaresti állambiztonsági hivatal vezérfelügyelőjének államtitkári engedélye volt szükséges ahhoz, hogy a határsorompón valamely magyar könyv, vagy valamely magyarországi sajtótermék bebocsáttassék. Ha netalán sikerült egy ilyen engedélyt elnyernie valakinek, úgy azt előbb leküldték a megyei prefektushoz, aki ezt közzétette a vármegyei hivatalos lapban és csak azután volt megrendelhető a permist kapott könyv. (*Jánossy Gábor: Hallgatni is szörnyűség!*)

Legújabban 1928. szeptember 25-i kelettel a Magyar Könyvkereskedők Országos Egyesületéhez a román kir. követségtől Baltiú kir. követségi sajtóattasé aláírásával a következő levél érkezett (ol-

vassa): „Légation Royale de Roumanie en Hongrie No. 4490. Budapest, 25. szeptember 1928. A Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesületének Budapest, IV., Magyar-utca 50. Van szerencsém tudomására hozni a tek. Elnökségnek, hogy a Bukaresti Román Királyi Külügyminisztérium 38.328/21. szeptember 1928. szám alatt elhatározta, hogy a jövőben az illető Minisztérium Sajtó Osztályához küldendő direkt cenzurázás végett azon könyvek, amelyeknek Románia területén való terjesztését kéri. Az ehhez szükséges kérvényt román, magyar, vagy francia nyelven kell megszövegezni, amelyhez két példánya csatolandó a cenzurázandó könyvnek. Ezzel egyidőben a Budapesti Királyi Román Követséghez szintén beküldendő egy-egy példányszám. Egyben kérem a tek. Elnökséget, hogy ezen rendelkezést az összes könyvkiadó vállalatok és könyvkereskedők tudomására hozni szíveskedjék. Románia meghatalmazott Minisztere helyett: Baltiu s. k. királyi követségi sajtóattasé’.

Hogy a gyakorlatban jelent-e ez a legújabb rendelkezés lényeges változást, vagy sem, azt majd csak a legközelebbi jövő lesz hivatalosan megmutatni.

És itt kell visszatérnem újból arra a szomorú, barbár felfogásra valló és a nemzeti kisebbségek legelemibb szellemi szükségletét sujtó merényletre, mely a régi magyar iskolai könyvtárak ellen irányult.

Amikor Anghelescu közoktatásügyi miniszter 1923-ban kelt, és az összes volt magyar állami elemi- és középfokú-iskolák új román igazgatóságához intézett leiratával elrendelte az iskolai könyvtárak magyarnyelvű könyveinek román könyvekre való áteserélését és az értékes magyar könyveknek a bukaresti román akadémiára való beküldését, csupán csak a kevésbé értékesnek nyilvánított munkák maradhattak meg a közforgalomban s ezek is esomagolópapírosnak árulgatva a ponyván, a heti piacokon! (*Felkiáltások: Hallatlan!*) Ezt a szerencsétlen határozatot a román tankerületi főigazgató 1923. április 8-án, a Marosvásárhely által épített mintaszerű magyar iskolák elnacionalizálása alkalmával hirdette ki abban a városban, ahol az összes lakosságnak csak 6.7%-a oláh. És elkótyavetyélték a 91%-os magyar lakosságú Nagyváradon is a magyar iskolák könyvtárait és ugyancsak erre a szomorú sorsra jutottak a városok ipari szakiskolai könyvtárai és a magyar kultúrintézmények főbb gyűjteményei.

Vége, mikor 1924. évben a bukaresti román akadémia tiltakozását jelentette be a bő magyar könyvadás ellen, mert nem tudta már a munkákat elhelyezni, a kolozsvári erőszakkal államosított, magyar társadalmi alapítású kereskedelmi akadémiához oly értelmű miniszteri rendelet érkezett, hogy az igazgató a könyvtár egész anyagát, mely 1926-ban 10.126 kötetre rúgott, esomagoltassa be és gondosan őrködjék afelett, hogy a könyvek valahogy az ifjúság kezébe ne kerülhessenek. (*Jánossy Gábor: Aljasság!*) Így tűnt el Erdélyben 1923-ban 10.126 kötet, amelyet be kellett gondosan esomagoltatnia az intézet igazgatójának. A közel kétmillió magyar kisebbségnek évszázadok alatt nehéz munkával, verejtékkal, gonddal, hangyaszor-

galommal és szeretettel összegyűjtött és féltékenyen megőrzött szellemi közkincesit így prédálta el a mai oláh kormányzat, melynek még a trianoni békeparancs értelmében is gondoskodni kellene ott élő nemzeti kisebbségnek szellemi előrehaladásáról. (*Kálnoki-Bedő Sándor*: Visszaadjuk nekik! — *Jánossy Gábor*: Mit szól ehhez a genfi szent szövetség?)

Így pusztult el Erdélyben 1924. év végén 152 könyvtár 669.091 művel, közte 54 tudományos jellegű magyar könyvtár 400.684 munkával, 50 középfokú iskolai ifjúsági könyvtár 127.273 művel, 10 polgári jellegű közkönyvtár 96.669 művel és 38 szakirányú közkönyvtár 42.935 művel. (*Közbeszólások*.) Azt hiszem t. Ház, hogy ezeket az adatokat nyugodtan bocsáthatjuk minden kommentár nélkül a művelt világ közvéleményének elfogulatlan ítélőszéke elé. (*Jánossy Gábor közbeszól.*)

Ezekután méltóztassék megengedni, hogy a Cseh-Szlovákia által elszakított területek kultúr helyzetét ismertessem. — (*Jánossy Gábor*: Egyformák!) — Tényleg igaza van t. képviselőtársamnak, teljesen azonos itt is a helyzet. Cseh-Szlovákiában eleinte a magyarországi nyomtatványokat nem általános rendelettel, hanem csak szóbeli jeladás alapján tiltották ki az egyes zsupánok. Ezt az eljárást lehetővé tette az a körülmény, hogy a megszállítás kezdetén Magyarországgal mindenféle postai összeköttetés megszakadt és a forgalom szünetelése később is többször ismétlődött. Ama nyomtatványok terjesztésének megakadályozására, melyek Magyarországon 1918. október 28-ika után jelentek meg, 1921. május 7-én az Uradné Novinyben leközlött és 1921. március 12-én kelt szám nélküli rendelet adott ki, melyet Szlovákia kormányzásával meghatalmazott miniszter bocsátott ki.

Az 1914. évi XIV. tc. 10. §-ának harmadik bekezdése alapján a Slovensko kormányzásával meghatalmazott miniszter a magyar állam területén megjelenő összes lapoktól egyszersmindenkorra megvonta a postai szállítás jogát és a kolportázst, különösképen nyomatékosan eltiltva azoknak a nyomdatermékeknek terjesztését, amelyek 1918. október 28-ika után láttak napvilágot, ugyancsak eltiltván azokat is, melyekről pontosan meg nem állapítható, hogy előbb jelentek meg. Ha valaki e rendelet hatálya alól felmentést óhajt szerezni, úgy kérvényt tartozik szerkeszteni, melyhez a nyomtatvány egy példányát csatolni kell, 50 oldalig a szó szerinti cseh vagy tót fordítást, 50 oldalon felüli terjedeleminél a tartalom megközelítő feltüntetését, melyre csak akkor nincs szükség, ha oly szépirodalmi vagy tudományos könyvről van szó, melyet nem magyar író írt, hanem valamely más idegen nyelvből lett fordítva, s melynek fordítása a Cseh-Szlovákia területén használt nyelvek valamelyikén már közkezen forog.

Hogy a pozsonyi szlovák minisztérium a kérvény sorsának elintézése elé mily akadályokat szokott gördíteni, arra nem óhajtok kiterjeszkedni, legyen szabad erről annyit mondani, hogy kétséges esetekben a bizonyítás a kérvényezőt terheli.

Mikor 1925-ben a párisi Nemzetközi szaksajtó-kongresszus a magyar szaklapoknak e kitiltás miatti panaszukat ismételten magáévátéve, azokat a Nemzetek Szövetsége elé terjesztette, a csehszlovák külügyminiszter 1927. július 7-én megengedte egyes sajtótermékek bebocsátását, melyeken kifejezetten fel van tüntetve, hogy 1918. október előtt jelentek meg. Szaklapokra és folyóiratokra bebocsátási engedélyt azonban még sem adott és így csak gazdasági katalógusok, prospektusok és hasonló jellegű nyomtatványok nyernek bebocsátási engedélyt és 1918. október utáni időben kiadott szellemi termékek közül csak azok továbbbíttatnak, melyek közismert külföldi nyomda-termékek magyar fordításait tartalmazzák.

Talán nem volna érdektelen itt a Ház színe előtt felsorolni néhány tisztán szakszerű magyar sajtóterméket azok közül, melyek az utódállamok nézete szerint még 1928-ban is indokoltan veszélyeztetik területi integritásukat és védekeznek ellenük, annak ellenére és azok után, hogy a Pen-Clubok szövetségének VI. nagygyűlése Oslóban a szellemi művek szabad forgalmának elve mellett újból lándzsát tört és az 1928. aug. 27—31-én Genfben tartott negyedik nemzetközi szaksajtó-kongresszus teljes ülése teljes egyhangúsággal erőteljesen követelte a szaksajtó-termékek szabad és az 1924-i stockholmi postakongresszus alkalmával az összes utódállamok által biztosított postai kézbesítését.

A trianoni határra tehát veszedelmesek a következő szakfolyóiratok:

Az „Állategészségügy” című szaklap, amely politikától teljesen mentesen állatorvosi tudományos cikkeket közöl és állatorvosi hírekről tájékoztat. E lap legutóbb két levelet küldött Pöstyénbe (Pistyán). Az egyik előfizetésre való felhívás, egyszerű körlevél volt, a másik az említett szaklapnak 1928. január 15. számát tartalmazta. Ez utóbbi számban közlemények voltak a bakteriológia köréből, továbbá a felvidéki sajtobaktérium flórájáról, a lovak havi vakságáról, stb. (*Derültség!*) Mind a két közlemény „non admis” jelzéssel viszszaérkezett.

Az orvosi szaklapok közül több bizonyítja ugyanezt az eljárást.

A „Magyar Orvos” című orvostudományi és orvosgazdasági szemle mindannyiszor visszaküldetett, valahányszor annak számait a román, eseh vagy jugoszláv postával megkísérelték terjeszteni.

A „Bőrgyógyászati, Urológiai és Venerológiai Szemle” orvostudományi lap, amelyet a pozsonyi, jelenleg a csehszlovák egyetem hivatalos kiadványai helyett esérébe küldtek, soha rendesen nem kézbesítettett Pozsonyban, minélfogva kénytelenek voltak ezt a kiadványszerét kölesönösen megszüntetni. Romániában és az S. H. S. királyságban szintén gyakran nem kézbesítik ki az előfizetőknek ezt a lapot.

Az „Üzlet” című közgazdasági újság kísérletet tett az említett három állam kormányánál, hogy behozatali engedélyt kapjon, de beadványukat még válaszra sem érdemesítették.

A „Budapesti Bazár” c. magyar divatlapot az említett három államban sohasem kapják meg. Vagy visszajöttek a határról a lap-számok, vagy nyomtalanul eltűntek.

A „Budapesti Építőmesterek Ipartestületé”-nek lapja, habár teljesen politikamentes, nem jutott el az utódállamokban levő cím-zettekhez.

A „Gabona- és Terményújság” című budapesti gabonatőzsdé-ről híreket közlő lap az elszakított területeken lévő előfizetőknek nem kézbesítették.

A „Georgikon” című mezőgazdasági szaklap nem kapott bevételi engedélyt, sőt kérelmére választ sem adtak. A lappéldányokat sok-szor visszaküldik azzal, hogy a sajtótermékek bevétele nincs megen-gedve.

Az „Illatszerész” (Der Parfumer) című szaklap, mint a kikéz-besíttetlenül visszaérkezett több példány bizonyítja, nem jut el a Po-zsonyban („Bratislava”) lakó címzettekhez és más címzettekhez sem.

A „Köztelek” c. mezőgazdasági lapot, amely egyik gazdasági egyesületnek folyóirata, Románia és Csehország nem engedi be, Ju-goszlávia területén is gyakran megtörténik, hogy egyes lapszámok nem érkeznek meg a megrendelő gazdákhhoz.

A „Magánmérnökök Országos Szövetségének Hivatalos Lapjá”-t a posta, kivéve a Bukarestbe és Belgrádba címzett példányokat, az elszakított területeken egyszerűen nem kézbesítette és a példányokat még vissza sem küldte a feladóhoz.

A „Magyar Faipar és Fakereskedelem” c. szaklap szerkesztő-sége számtalanszor tett kísérletet a csehszlovák, román és jugoszláv hatóságoknál, hogy lapja bevételi engedélyt kaphasson. Ezek a kísér-letek teljesen eredménytelenek maradtak.

A „Magyar Fakereskedő” c. szakközlönyt borítékban, levél gya-nánt lehetne csak Cseh-Szlovákiába és Romániába eljuttatni, ami azonban nem vihető keresztül.

A „Mult és Jövő” c. tisztán irodalmi, bibliai és zsidóművészeti héber folyóirat ismételtén kérte Cseh-Szlovákiába a lap beengedését, de ezt a kérelmet a minisztérium mindig megtagadta. Jugoszláviában egyes városokban nem kézbesítik a lapot. Romániában hónapokig nem tudtak engedélyt szerezni.

A „Sonntagsblatt” Wochenzeitung für das Deutsche Volk in Ungarn című német folyóiratot az utódállamokba Budapestről nem engedik be.

A „Therapia” c. orvosi folyóirat példányait Cseh-Szlovákiából „non admis” jelzéssel küldik vissza.

A „Vásári Kereskedők Lapjá”-nak Pozsonyba címzett példá-nyát „non admis” jelzéssel szintén visszaküldték. (Közbeszólások.)

Ami végül a magyarországi politikai sajtótermékeket illeti, az utódállamok a politikai hírlapok szállítását általában tiltják a Népszava, Magyar Hírlap és Esti Kurir kivételével. A többi lapokat, amennyiben a bebocsátásra nézve lépéseket tettek, válaszra sem méltatták.

Általában véve Cseh-Szlovákiában, bár a cenzúra gyorsütemű ügykezelést helyezett kilátásba, javulás e téren nem igen mutatkozik és ugyancsak mereven elzárkózik az utódállamok valamennyi kormánya az elől, hogy e téren engedményeket tegyen.

Miután tehát a budapesti napilapok közül a kisantant három államába csupán az Esti Kurir és a Magyar Hírlap jut be, a csehszlovák területekre pedig a Népszava, a szépirodalmi termékek közül valamennyi utódállam területére a Színházi Élet és a Nyugat nyert szállítási engedélyt, a Rádió Ujság, a Tolnai Világlapja az oláh és jugoszláv, legújabbban az Új Idők csak az oláh, a Délibáb pedig csak a jugoszláv államba nyert bebocsátási engedélyt, a trianoni határon túl élő magyar nemzeti kisebbségek érdekében álló volna, ha magyar lapjaink e tekintetben teljesen egyenlő elbánás alá esnének és hogy az elszakított területeken élő magyarság kulturális előrehaladása elé ne állítson fel többé sorompót a vérlázító igazságtalanság, mely ezeréves magyar tudományos és szépirodalmi kultúránktól akarja elzárni ott élő véreinket! (*Gyalázat!*)

A magam részéről azzal az óhajtással tartottam szükségesnek erre a barbár állapotra a közfigyelmet újból felhívni, hogy az érdeklődés napirendjéről ez a kérdés a helyzet gyökeres megváltozásáig többé le ne vétessék. Ezt elérendő tisztelettel kérem a Kormányt, hogy az úgynevezett kisebbségi szerződésekben biztosított „kisebbségi jogok” érvényre jutása érdekében szükséges lépéseket újból megtenni és azokat a teljes siker eléréséig következetesen megismételni méltóztassék. (*Lelkes helyeslés és taps a jobboldalon*).

— Walkó Lajos külügyminiszter válasza. —

Tisztelt Képviselőház! Tudomásom szerint azok az adatok, amelyeket t. képviselőtársam interpellációjában felsorakoztatott, tényleg helytállóak és azt hiszem, a kép, amelyet ő a jelenleg fennálló helyzetről nyújtott, teljesen fedi a valóságot. Itt nem arról van szó a három kisantant állam részéről, hogy ők adott esetben a postai szállítás jogát megvonják, amint azt más államok is teszik, hanem arról, hogy ők szisztematikusan megakadályozzák azt, hogy magyar könyvek, magyar folyóiratok, szakmunkák és napilapok a kisantant-államok területére bevitessenek és általában arra igyekeznek, hogy korlátozzák a lehetőségét annak, hogy magyarnyelvű termékeket az ő területükön olvashassanak.

A cél, amelyet ők követnek, nyilvánvalóan kettős. Az egyik cél

a magyar kultúrának háttérbeszorítása, *(Úgy van! Úgy van!)* másik cél pedig megakadályozása annak, hogy az ott élő kisebbségek számára hozzáférhetőek legyenek azok a kritikák, amelyek a magyar nyelvű termékekben megnyilvánulnak a békeszerződés folytán előállott helyzettel szemben.

Nyilvánvaló, hogy az a gyakorlat, amelyet ezek az államok követnek, teljesen ellentétben áll azoknak a kisebbségi szerződéseknek alap gondolatával, amelyeket 1919-ben a szövetséges és társult főhatalmak Cseh-Szlovákiával, Jugoszláviával és Romániával kötöttek, mert hiszen ez az alap gondolat az volt, hogy a kisebbségeknek nyelvi és kulturális fennmaradása biztosíttassék, sőt megadassék részükre a fejlődésnek lehetősége is. Ellentétben áll ez a gyakorlat nemcsak ezzel az alap gondolattal, hanem ellentétben áll általában az emberi jogokkal, az általános kulturális érdekekkel és homlokegyenest ellentétben áll azzal, amit ezeknek az államoknak képviselői a maguk részéről szép kijelentéseikben minduntalan hirdetnek. *(Úgy van! Úgy van!)*

A magyar kormány már 1921. óta ismételtén tett kísérletet a helyzetnek megváltoztatására, amely immár hosszú évek óta áll fenn; konkrét ügyekből kifolyólag gyakrabban interveniált, felhasználta a gazdasági tárgyalásokat arra, hogy ezen a téren bizonyos eredményt érjen el. Néha sikerült is valamelyes enyhítést elérnie, azonban sohasem sikerült számottevően közelebb jutni a kérdés megoldásához.

1927-ben egyrészt a mi párisi követségünk, másrészt a Magyar Tudományos Akadémia a Szellemi Együttműködés párisi intézetéhez fordult. Ennek a lépésnek eredménye az volt, hogy ott különböző bizottságokban bővebben tárgyalták a kérdést és utóbb, mikor ennek az intézetnek és bizottságainak jelentése a Nemzetek Szövetsége elé került, az idén, szeptember havában a Nemzetek Szövetsége is foglalkozott a kérdéssel. Ott hozták azt a határozatot, amelyet interpelláló t. képviselőtársam felszólalásában ismertetett.

Ennek a határozatnak én fokozott jelentőséget tulajdonítok azért, mert annak meghozatalában részt vettek azok az államok, amelyek érdekelve vannak a kérdésben és ők is hozzájárultak ennek a határozatnak meghozatalához. Én tehát nem kívánom annak jelentőségét lekicsinyelni, de természetesen nem tartom ezzel a határozattal a kérdést a legtávolabbról sem elintézettnek, annál kevésbbé, mert hiszen a napilapok kérdésével ez a határozat nem is foglalkozik.

A magyar kormány kötelességének fogja tartani, hogy ezt a kérdést állandóan figyelemmel kísérje, *(Helyeslés a jobboldalon.)* állandóan napirenden tartsa. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ez most könnyebbé vált azáltal, hogy a kérdés épen a Népszövetség előtt folyt tárgyalással kapcsolatosan nemzetközi kérdéssé vált. A magunk részéről mindent el fogunk követni, hogy a kérdésnek kieligítő megoldását elérjük. *(Helyeslés.)*

Tisztelettel kérem a Képviselőházat, hogy válaszat, amelyet

együttal a miniszterelnök úr nevében is adtam, miután őhozzá is volt intézve az interpelláció, tudomásul venni méltóztassék. (*Helyeslés a jobb- és a baloldalon.*)

Elnök: Kíván az interpelláló képviselő úr a viszonzó válasz jogával élni?

Karafiáth Jenő: T. Képviselőház! A külügyminiszter úr megnyugtató válaszát köszönettel tudomásul veszem. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

MAGYAR AERO SZÖVETSÉG

A géprepülés negyedszázados
évfordulója alkalmával tartott ünnepé-
lyes nyilvános ülés.

ÜNNEPI BESZÉD.

(1928 december 16.)

TISZTELT ÜNNEPI ÜLÉS! Mikor ma ebben a díszes keretben, az aviatika 25 éves jubileuma alkalmából felszólalni szerenésém van, úgy érzem, méltán vethetné fel bárki azt a kérdést, voltaképpen milyen jogcímen szólalok fel épen én az ünnepi ülésen, ahol a gyűlés minden egyes tagja mögött a magyar aviatika érdekében évek hosszú során át kifejtett gazdag tevékenység és minden elismerést megérdemlő alapos szaktudás és a gyakorlatban nagy sikereket elért kiváló szakképzettség áll!

Szerintem ebben a teremben mindenki százszorta illetékesebb annak elmondására, mint amire engem kértek fel s különben is aligha lesz módomban sokkal többet mondani azoknál a gondolatoknál, melyeket a megjelentek nagy része a magyar aviatika érdekében már amúgy is elmondott és kitűnő szakeikkekben amúgy is papírra vetett.

Teljes tudatában vagyok tehát annak, hogy a nagyjelentőségű magyar kívánságoknak, helyesebben mondva követeléseknek én a mai ünnepnapon csak szerény összefoglalója, egy keretbe gyűjtője lehetek.

És ha szólásjogomat netalán az a megtisztelő körülmény adná meg, hogy a magyar aviatika égető problémájával a világháborút követő időben, Hazánk jövőjéért aggódó lelkiismeretem sugallatát követve a parlament falai között elsőként és egyedül foglalkozhattam, akkor sietek kijelenteni, hogy ez a tény önmagában véve szerintem épenséggel nem igazol számomra a kötelességteljesítés megtörténténél egyebet, ami pedig viselt különböző köztisztviségeimből is természetesen folyik.

Tisztelt Ünnepi Ülés! Én ma egészen más, talán a legegyszerűbb, de kétségtől a legsúlyosabb jogcímen szólalok fel itt! Itt; a szerintem legilletékesebb társadalmi faktor előtt, keserű, de magyaros őszinteséggel, sokszor talán ürmöt keverve az ünneplők öröme közé.

Mint a Haza jövőjéért aggódó sok-sok ezer magyar polgár egyike, mint a minden csepp vérével, izzó fajszeretetével mindig csak szent trikolórunk dicsőségére gondoló, *csak* azért élő és küzdő közkatonája a nemzetnek, kérek szót! És lelkemben töprengő félelemmel vetem fel — in medias res — a kérdést, megállja-e vajjon majd helyét a minden tekintetben kivételes képességű fajunk a népek világversenyeiben a modern technika vívmányaiért folytatott örület

hajszában is, vagy pedig az elbukás szörnyűséges réme fogja hirtelen megszállni a magyar romokat?

És felvetem továbbá azt a kérdést, vajjon megtette-e eddig is a mi maroknyi nemzetünk és annak társadalma mindazt, amit a tudományos felkészültség terén eddig elfoglalt helyzetünkéből következően ez ügyben megtehetett és amire állandó veszélyben forgó állami függetlenségünk megóvása érdekében megtenni feltétlenül kényszerülve is lett volna?

Az egyszerű magyar honpolgárnak, a *civis hungarusnak* kell felvetnie ezt a kérdést, a legilletékesebb társadalmi areopag, vagyis Önök előtt! Önök előtt, akiket a legteljesebb elismerés illet meg mindazért, amit a lét és nem lét kérdésének eme legfontosabb pontjáért folytatott küzdelemben, az elmúlt idők alatt, a valóban szűk és a kérdés jelentőségéhez mérten szinte lealázóan szomorú anyagi eszközök mellett eselekedtek és amiről a legteljesebb tárgyilagossággal állapíthatjuk meg, hogy magában foglalta mindazt, amit a társadalom exponensének a zászló becsületéért vívott küzdelemben, a trianoni keretek között megtenni lehetett.

Ezek előrebocsájtása után kell tehát megvizsgáltatni és számonkérni a magyar társadalmi Hinterland lelkiismeretét és megkérdezni, vajjon meghallotta-e a félrevert vészharang kongását, vajjon teljesítette-e hazafias kötelességét és ha nem, ebben az utolsó órában melyek azok az eddig következetesen elmulasztott teendők, amelyeknek elvégzése a nemzet jövője érdekében a legrövidebb időn belül immár égetően és elkerülhetetlenül szükséges.

Mindenekelőtt meg kell állapítanom, hogy abból a hatalmas gárdából, mely a magyar aviatika bölcsőjénél, az 1910. évben rendezett első nemzetközi repülőversenynél közreműködött, hol sportbiztosi minőségben én is asszisztáltam, ma keveset látok a vezetők között itt, az aviatika fejlődéséért folytatott küzdelemben magasán lobogó zászló alatt!

Bresztovszky Béla professzoron, Hoffmann Géza, Jekelfalussy Pál és Massány Ernőn kívül úgyszólván csak magam vagyok, aki e kérdéssel ma is foglalkozom és az Aero Szövetségben új vezérkar irányítja ma az aviatika érdekeit!

Amennyire örülnünk kell annak, hogy a királyi herceg vezetésével ily tekintélyes erővel szaporodott a kis csapat, annyira fáj látni, hogy oly nagy azoknak a száma, akik talán elkedvetlenedve a közömbösségen, az azóta eltelt közel 20 esztendő alatt, félreálltak és nem igyekeztek az 1910 évben tartott első repülőverseny óta, fáradságot nem kímélve, következetesen előbbre vinni e problémát, melynek rendkívüli jelentőségét időközben a világháború eseményeinek keserves és véres tanulságai teljes mértékben igazolták.

De ha elkedvetlenedett az Aero Clubnak a legelső gárdája, *annál több* indító okunk van arra, hogy kétszeres energiával fogjunk a munkához, *a legszélesebb körű agitációhoz, a szervezetség teljes kiépítéséhez, amihez nem nekünk, hanem a nemzetnek van feltétlen*

szüksége! Mert minden népgyűlésnél, minden tüntető felvonulásnál s minden egyéb hazafias megnyilvánulásnál és megannyi negativumnál értékesebb és megbecsülendőbb integritási erő kifejtés az, amely ebben a pozitív tevékenységben nyilvánul meg.

Ebben a meggyőződésben kell tehát követelnünk azoknak az elmondandó pontoknak a teljesítését, melyeknek teljesítése nélkül a felelősséget továbbra, még a mai állapot fenntartásáért sem vállalhatjuk.

Azt hiszem, nem kell részletesebben fejtegetnem annak a jelentőségét, amire úgylátszik, a legközelebbi jövőben kultuszminiszterünknek magánkörben tett örömdetes nyilatkozata szerint számíthatunk is és amit az *Aero Szövetségben* oly hosszú küzdelem előzött meg és aminek különben a Házban is hangot adtam és ez: az *aero-dinamikai és aero-technikai tanszéknek a Műegyetemen való felállítása!* Elvitathatatlanul alfája ez a kérdésnek és ez mint követelésünk legelső pontja, bővebb indoklásra sem szorul!

És azt hiszem, a második pont teljesítésének a szükségessége sem igényel bővebb indoklást. És ez, hogy a tanszék felállításával egyidejűen a különben helyes mederben megindult és kizáróan gyakorlati célokat szolgáló pilótaképzés kiépítése is, az eddigi kereteket messze túlszárnyaló körben és felfokozottabb áldozatkészséggel történjék!

A magam részéről igen helyesnek találnám, ha az 1921. évi LIII. t.-c. alapján keletkezett és az azóta annyira fellendült levele sportéletben is a sportrepülésre a jövőben *megfelelő figyelem* fordíthatnák!

Amennyire helyes, hogy az ifjúság érdeklődésének a kérdés iránti felkeltése és biztosítása az egyes iskolákban bár szórányosan, már eddig is megtörtént, annyira szükségesnek találnám, hogy a légjárás gondolatának német mintára történő népszerűsítése a most bevezetett *harmadik testnevelési órában, az egész országban* megtörténjék és az egész magyar ifjúság figyelme e legnagyobb jelentőségű sportágra, a repülésre fokozottabb mértékben hívatnák fel. *Végül a Testnevelési Főiskolán is nyíljon lehetőség az ilyen irányú tökéletes sportkiképzés elsajátítására.* Annyival is inkább szükség van minderre, mert az *Országos Testnevelési Tanács* közismert határozatával 1928. januárjában a motorsportok *testnevelési értékét megállapította* és ezzel az eddigi sportágak, közöttük a mindenkor elismert éllövő sport mellé, melynél pedig a gépi erőnek, a fegyvernek, mint segéd-eszköznek ugyancsak jelentős szerepe van, a repülősportot is beiktatta, miáltal a magyar sport-organizációnak sportágak szerinti szövetségekre felépített szervezete teljessé és tökéletessé vált.

Vétenék azonban a köteles őszinteség ellen, ha nem mutatnék rá erről a helyről arra, hogy a rendelkezésre álló anyagi eszközök tekintetében nemcsak a repülősportot illetően, de valamennyi sportágnál sürgős kielégítésre váró igények mutatkoznak és helytelenül járnék el, ha nem mondanám meg nyíltan, hogy az az alap, melyet e törvény a jelentőségében időközben annyira emelkedett testnevelési kérdések

megvalósítására rendelkezésünkre bocsát, minden tekintetben édeskevesnek bizonyult a régi feladatok megvalósításához is.

Itt tehát újabb érvek felsorakoztatásával *újabb és együttes* küzdelmet kell indítanunk és a mellett, mint minden más sportágban, úgy itt is a *társadalom és a municipiumok áldozatkészségére kell apellálnunk!*

Az egyes községeknek és városoknak az 1921. évi LIII. t.-c. 5. §-ban előírt kötelessége volt *eddig is* a testnevelési célra szükséges sporttelepek használatra való átengedésével, sportterek létesítésével, támogatásával és fenntartásával a *testnevelést előmozdítani!*

Amidőn az Országos Testnevelési Tanács a gépsportokra vonatkozó ismert határozatával esetleges téves magyarázatok megelőzése céljából, felvilágosításként nyíltan a bevett és elismert sportágak közé sorolta a repülősportot is, amely sportág felett különben a kultuszminiszternek az 1925. évi III. t.-c. 3. szakaszában valamennyi sportág felett biztosított főfelügyeleti jogát a Tanács eddig is gyakorolta, akkor ezzel a tényével rámutatott arra is, *hogy a repülőterek felállítása, hangárokkal felszerelt modern sportterek létesítése is elsősorban a városok feladatává vált!*

Azóta pedig, amióta megállapítást nyert, hogy e sportág *testnevelési értékkel bír, annyiival is inkább meg kell hozni az arra kötelezetteknek a törvényszerű áldozatot, mert a sportértéken felül elvitathatatlan közlekedési és amellet egészségügyi, mentő stb. szolgálati lehetőségeket is rejt magában a repülősport gyakorlati szolgálata, melynek megkezdése és állandó fenntartása — még az olyan kis országban is, mint a miénk — rendkívül nagy jelentőséggel bír!*

És én szívemből kívánom, hogy *Nyíregyháza és Kaposvár után sokasodjék a városok hosszú sora, akik megértik a kérdés rendkívüli jelentőségét és rohamléptekkel közeledjék az idő, amikor az ország szívét a határszéllal hálózatszerűen köti majd össze az a szolgálat, amely a jövő perspektívájában mellőzhetetlen.*

A magyar aviatikának tehát az első két pont teljesítése után elsősorban sportterekre van szüksége, azután a városok, az egyetemek és az iskolák falain belül alakítandó új sportegyesületekre, aeroclubokra és végül e sportrepülő egyesületeknek egymásközötti vetélkedésére! *Egyre sürűbben rendezendő különféle kategóriájú versenyek megtartására, a technika fejlődését igazoló propaganda-kiállítások rendezésére van szükség, modellezésre, ifjúsági tanulmányi kirándulásokra, légi postaforgalom, légi személyszállítás megindítására és állandó fenntartására, mert ezek a megmozdulások a magyar aviatika ügyének méltó helyet és természetes fejlődést biztosítanak, még a trianoni bilincsek között is.*

Ami a szervezés munkáját illeti, nyugodtan vehetjük át északi szomszédunk által alapított *Masaryk-Repülő-Liga* programját. Sem többet, sem kevesebbet, csupán csak annyit kérünk a magyar aviatika fejlődése érdekében a magyar társadalomtól, — mert hisz ha szerény védekezésül állami költségvetésünkben csak a Cseh-Res-

publika mintájára vehetnénk fel és abban a tempóban fokozhatnánk a magyar polgári aviatikára fordított tételeket, a felfegyverkezési lázban égő és abban határt nem ismerő nagy- és kisantant minden bizonyára Európa békéjének szentgotthárdszerű végveszedelmét fedezné fel és állapítaná meg e legfiatalabb és legmodernebb ember-sport fejlesztését és támogatását célzó törekvésünkben.

Amíg ugyanis a szabad angol birodalom nyugodtan szervezhette meg nagy áldozatkészséggel a polgári sportrepülést és nyugodtan állíthatta sorompóba az aviatika propagálása mellett a nemzeti erőket, az ifjúság sportszeretét, a tömegpsychét, amíg a jövőbelátó amerikai, a körültekintő francia, a lemaradni nem akaró olasz, a haladni kívánó orosz és az imperialista cseh törekvéseit is mindenütt érthetően természetesnek találják, addig a német sportrepülők „Wasserkuppe”-i tevékenysége is már feltétlen idegességet vált ki, jóllehet a motornélküli repülés embersport jellege még „teljes ülésbeli” vita tárgyává sem tehető!

Mindezeket az igazságtalan békeszerződésből származó lehetetlen külső körülményeket figyelembe véve és a még ideig-óráig hatályban álló tarthatatlan rendelkezésekkel számolva *kell* kiegészítenünk a most felállítandó programmunkat, mely majd a magyar repülés jövőjét alapozza meg.

Részben tudományos, részben gyakorlati célt szolgáló nemzeti propagandánk megindítására a *Magyar Aviatika Barátainak Társaságát* kellene az Aero Szövetség keretén belül, ugyancsak a nagyszámban alakítandó új repülő sportegyesületeken kívül a mai jubileum alkalmával életre hívni. A természetszerű fejlődés hozná ugyanis amúgy is magával, hogy a *Magyar Aero Szövetség* csupán egyesületeket sorolna tagjai közé, melyek felett sportfennhatósági jogokat gyakorolna, mely szervezési átalakulással *a szövetségi ideológiával amúgy is ellentétes* szövetségi egyéni tagságok megszűnése előbbutóbb kell, hogy bekövetkezzék.

A Magyar Aviatika Barátainak Társaságában — egyik szakosztály keretén belül — helyet foglalnának a magyar fizikatanárok, akik az aviatika időnkénti előhaladásáról tarthatnának Budapesten, a Műegyetemen, a Rádióban, valamint a vidéki nagyobb városi gócpontokban a nagy nyilvánosság számára tudományos, olykor pedig népszerű előadásokat. A vitaesték, propaganda szabadelőadások, tudományos viták mellé szegődhetne a légjárás gondolatának népszerűsítésére a *film*, a továbbképzés céljait szolgálnák a könnyen hozzáférhető aviatikai kiadványok és a központosítva *erősebben* támogatandó szaksajtó.

E társaság másik feladata volna az aviatika gyakorlati népszerűsítése díjmentes felszállások révén, továbbá ugyancsak egyes gyárak, vállalatok közreműködésével lerakni a magán-légiforgalom alapjait. Mindenesetre azonban ahhoz, hogy az aviatika gyökeret verjen a gyakorlati életben, a társadalomnak következetes és tiszteletreméltó áldozatkészsége *nélkülözhetetlenül* szükséges.

Mi nem rendelhetjük el azt, mint a tőkegazdag Unió, hogy összes városaink máról-holnapra repülőtereket létesítsenek és bár a párisi egyezmény megtiltja számunkra közpénzből segíteni az aviatikát és így ezzel a tarthatatlan állapottal szemben, *a társadalom áldozatkészségére kétszeres indokból kell apellálnunk*, mégis féltő, hogy tőkeszegénységünk talán még a török társadalom első felbuzdulását, a harminc gép azonnali felajánlását sem tudná máról-holnapra a nemzeti ügy számára biztosítani és még az orosz munkásszervezetek több százmillió rubelt kitevő gyűjtésének kis töredékhiányadát sem tudnánk felmutatni.

Mindent egybevetve az aviatika reális költségvetését böles megosztással kellene biztosítani.

Az államot terhelné a tudományos oktatás, a sportkiképzés, valamint a légiközlekedés, vagyis: posta, személyi és egyéb járatok fenntartási költségeinek vállalása.

A városok törvénytörő feladata volna — a lehető legrövidebb időn belül — repülőterek létesítése és fenntartása.

A vármegyéknek pedig, mint az állami függetlenség ezeréves védőbástyáinak kellene gyűjtés útján az áldozatkész olasz tartományok mintájára legalább 2—2 gépet a magyar aviatika céljaira a nemzeti ügy számára felajánlani és üzembe állítani.

És végül a Magyar Aero Szövetségben tömörült és a fővárosban és vidéki gőcpontokban, valamint a főiskolák és középiskolák falain belül alakítandó aero-cluboknak kellene a társadalom minden rétegéből eszközrendő propaganda taggyűjtés révén számottevő anyagi bázist teremteni.

A légjárás gondolatának népszerűsítéséért folytatandó. magyar harcot természetesen a jövő negyedszázad alatt is Magyar Aero Szövetségnek kellene irányítania és neki kellene az összes tényezőkkel karöltve, mindent elkövetni abban az irányban, hogy a trianoni halálsorompó, mely a magyar repülősport haladásának útját *mesterségesen zárja el, mielőbb elsöpörtesék!*

— Úgy érzem, hogy a legközelebbi jubileumi ünnepségnek ez a nap lesz a legszebb napja; *a kulturvilágra sugárzó igazság napja*, mely még a mai vaksötétségben sem várathat már soká magára!

ORSZÁGGYÜLÉS

A vallás- és közoktatásügyi
tárca részletes tárgyalása.

(1929. június 11.)

T. KÉPVISELŐHÁZ! Az idő előrehaladottsága miatt csak egészen röviden kívánom a t. Ház figyelmét ennél a címnél igénybevenni. Felszólalásra késztet azonban az a körülmény, hogy a testnevelési törvény meghozatala s a jelenlegi kultuszminiszter által történt életbeléptetése, valamint a testnevelési alapnak ugyancsak a jelenlegi kultuszminiszter által történt visszaállítása óta oly nagy horderejű lépés a testnevelésügy terén a kormányzat részéről nem történt, mint most, amikor kultuszminiszterünknek nemcsak visszaállítani sikerült a testnevelési címet, hanem azt tartalommal is megtöltötte.

Ebben a költségvetésben szerepel először az iskolai testnevelési célra felvett 350 ezer pengő. Mit jelent ez, t. Ház? Azt jelenti, hogy a testnevelési alap, amely mindenkor csak szubszidiárius jellegű volt, ezzel az összeggel tehermentesítették s hogy a testnevelési alapban ily módon felszabadult összeget sikerült a kultuszminiszternek a társadalmi sport támogatására biztosítani. Kötelességet vélek teljesíteni akkor, amikor a kultuszminiszternek ezért a Ház színe előtt az egész sporttársadalom nevében köszönetet mondok. Szükségesnek tartom továbbá megemlíteni azt is, hogy ebben a költségvetésben szerepel először beruházások címe alatt a testnevelési célokra felvett egymillió pengő.

Ugyancsak a magyar sporttársadalomnak egy régi óhajta nyer teljesülést azáltal, hogy a fedett úszócsarnok, amelynek felépítése a törvény szerint ugyan városi feladat, eme állami hozzájárulás révén felépíthető lesz. Fontosnak tartom a fedett úszoda felépítését a magam részéről azért is, mert ezzel az áldozatkészséggel válik lehetségessé az is, hogy a középiskoláknál az úszás kötelező oktatása bevezetessék, amire már most kérem a kultuszminisztert! Legyen szabad ezzel egyidejűen azzal a további kéréssel járulni színe elé, hogy semmiesetre se méltóztassék ennél az első lépésnél megállani.

Nagy örömmel tölt el engem az a tény, hogy a cserkészek támogatására a kultuszminiszter 80.000 pengőt tudott az ezidei költségvetésbe beállítani. Annýira nagyra értékelem a cserkészek ügyét, hogy semmiféle áldozatot sem tartanék túlmagasnak arra, hogy ezt a nagyjelentőségű intézményt támogassuk. Ugyanakkor azonban aggodalommal tölt el más oldalról az a ténykörülmény, hogy a levante-

sportélet állami támogatása címén ebben a költségvetésben egyetlen egy fillért sem talállok. A levele-sportélet pedig, amint azt Huszár Mihály t. képviselőtársam iménti felszólalásából is hallottuk, országszerte hatalmas fejlődésnek indult és annak pedagógiai és népnevelési jelentősége általános elismerést nyert. Nagyon kérem tehát miniszterünket, méltóztassék gondoskodni arról, hogy tárcájának ennél a címénél a jövőben megfelelő összeg állíttassék be a levele-sportélet támogatására, annyival is inkább, mert kénytelen vagyok férfias nyíltsággal itt a Ház színe előtt bejelenteni, hogy amennyiben ez meg nem történik, a magasra ívelő levele-sportélet válságos helyzetbe kerül, sőt feltétlenül csődbe jut! (*Úgy van! Úgy van!*)

Annyival inkább szükség van erre, mert tudvalevően a belügyminisztérium tiltó rendelkezése folytán az egyes községek és városok nem áldozhatják többé, — még a legmódosabbak sem — azt az összeget erre a célra, amelyet eddig áldoztak, mert a legfeljebb 3%-os hozzájárulásra történt korlátozás e nemes célra való felajánlásokat valósággal megtizedelte.

Ugyancsak kérem a kultuszminisztert, hogy a társadalmi sportszövetségek javára évi állami támogatásként a jövőben bizonyos összegeket vétessen fel, hogy megfelelő beosztással tudjanak működni a sporttársadalom eme jelentős faktora, amelyekre nézve az állam különben semmiféle irányítást működésüket illetően nem óhajt gyakorolni, mert hiszen feladatuk magaslatán állanak.

Kérem továbbá a kultuszminisztert, hogy ezenkívül az egyetemi és főiskolai sportegyesületeknek, valamint igen érdemes egyéb sportegyesületeknek is méltóztassék majd a jövő évi költségvetésben biztosítani azt az állami szubvenciót, amelyet ők a béke éveiben, tehát a háborút megelőző korszakban az állami költségvetésben állandóan élveztek. (*Kabók Lajos: Közbeszól.*) Kérem azt is, hogy az egyes egyetemeken és főiskolákon működő testnevelési oktatóknak javadalmazása a jövőben költségvetésileg biztosíttassék.

Végül bátor vagyok megemlíteni, hogy nagyon kívánatos lenne, ha a kultuszminiszter kegyeskednék a belügyminiszternél közrehatni abban a tekintetben, hogyha már a tiltó rendelkezés folytán a levele-sportélet nem tudja megkapni a községek és városok által számára biztosított segélyeket, legalább a Testnevelési Tanácsnak azt a jótékonycélú bélyegakecióját, amelynek teljes anyagi eredménye minden esorbítás nélkül többek közt ezt a nemes célt is szolgálja, a jövő esztendőre is engedélyezze, mert ebben az esztendőben lejár ez az engedély és amennyiben megújítást nem nyer, rendkívül nagy veszteséget szenved a testnevelési alap, amely amúgy is igen nehéz viszonyok között küzdök.

Befejezésül pedig legyen szabad a miniszternek arra a nagy-szerű intézkedésére rámutatnom, amelynek nyomát a költségvetésben nem láthatjuk ugyan, de amely szinte új korszaknak veti meg alapját a testnevelés terén, hogy a pedagógium épületét átengedte a testnevelési főiskola céljaira. Biztos vagyok abban, hogy ez a nagy

áldozatkészség, mellyel a testnevelő-képzés reformját tető alá hozta, meg fogja teremni a maga gyümölcseit. (*Élénk helyeslés a jobb-oldalon.*)

Eredményesebb lesz mindenesetre ez az áldozatkészség, mint volt az a financiális okokból történt túlzott takarékoskodás, amely ötven éven át megakadályozta, hogy a pedagógium-épületén a leg-szükségesebb tatarozási munkálatokat elvégezhessek. A címet elfogadom. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

ORSZÁGOS TESTNEVELÉSI TANÁCS

Új ciklust nyitó teljes ülés.

Elnöki megnyitó beszéd.

(1930. január 21.)

TISZTELT TELJES ÜLÉS! Amikor az Országos Testnevelési Tanács ciklusmegnyitó teljes ülésén a kultuszminiszter önmagyméltóságát, az igazságügyminiszter önmagyméltóságát, önméltóságát a képviselőház alelnökét, a most kinevezett tanácesztagokat, a kultuszminisztérium, a honvédelmi minisztérium, a többi társmisztérium, Budapest Székesfőváros, az Országos Köznevelési Tanács és a sajtó képviselőit itt üdvözölni szerencsém van, méltóztassék számomra megengedni, hogy legelső szavam a hála szava legyen azért a megtisztelő és kitüntető bizalomért, amelyben a kultuszminiszter előterjesztésére Magyarország főméltóságú Kormányzója — a magyar testnevelésügy legfőbb patrónusa — engem, immár harmadízben történt kinevezésemmel egyénileg részesíteni kegyeskedett.

Magyar lelkünknek és szívünknek minden dobbanása, forró vágyakozásunknak minden rezzenése, bensőséges, de elfojtott akarásiunknak minden mélységes érzése szálljon ebben az ünnepies pillanatban a mi leghatalmasabb patrónusunk magas színe elé. Mert, hogy nehéz időkben a Corpus Jurisba, a mi úttörő és alapvető kerettörvényünk becikkelyezést nyert és ezzel a törvénynek legszebb és legsajátosabb hajtása, a levante-ideál, a nemzeti újjászületés programjának legszebb ékessége és reménysége lett, azt csakis és kizáróan annak köszönhetjük, hogy Magyarország Kormányzója magyar szívének teljes melegével karolta fel a magyar erő annyira szükséges megszervezését követelő gondolatot, mely talán soha sem öltött volna testet, ha a legmagasabb helyen méltánylásra nem talál.

Mindent, amit e téren elértünk, az ország főméltóságú Kormányzójának köszönhetünk és mindnyájan büszkék lehetünk arra, hogy olyan nemzeti ügynek lehetünk elszánt közkatonái, melynek fővezéri pálcája *vitéz nagybányai Horthy Miklós* kezében ragyog!

De hasonlóképen hálával eltelve kell megemlékeznünk arról, hogy a kormányzat bölcsessége a testnevelés ügyét *Klebsberg Kunó* gróf kultuszminiszter avatott kezébe tette le, akinek akadályokat nem ismerő törhetetlen akaratereje visszahozta számunkra a Testnevelési Alapot. Akinek a mindennapi életet közelről ismerő gyakorlati érzéke a Testn. Törvény Végrehajtási Utasításának kibocsájtásával lelket öntött az 1921. évi LIII. t.-c.-be, akinek bölcs előrelátása

az általa felállított önálló testnevelési ügyosztálynak megfelelő munkakört jelölt ki. Aki a Testnevelési Főiskolának otthont és életet adott. Aki a Fedett Uszoda eszméjének — a legnehezebb viszonyok közepette is — anyagi bázist teremtett s aki, mielőtt még a fájdalmasan fenyegető hét szűk esztendő bekövetkezett volna, a mi legelső munkatársainkat, az autonóm szövetségeket hozzásegítette ahhoz, hogyha szükségesnek mutakozó beosztással is, de a megélhetés mindennapi gondjai nélkül végezhessek a jövőben nagy nemzeti feladatukat a haza javára és nemzetünk dicsőségének öregbítésére!

Az elmúlt év derekán 16-ik működési évét töltötte be az *Országos Testnevelési Tanács*.

Bátran hivatkozhatom a legrégibb tanukra, akik nyolcadmagammal a legelső kinevezéssel, tehát már az 1913 június 21-én történt alapítás pillanatától kezdődően voltunk szerencsések résztvenni az *Országos Testnevelési Tanács* munkájában, hogy ez a tevékenység soha sem volt olyan változatosan sokoldalú, oly színes, oly szerteágazó, mint amióta *Kleblsberg Kunó gróf* vezeti a vallás- és közoktatásügyi minisztériumot, akinek nagyvonalú kultúrprogrammjából a testnevelés nemzeti ügye mindegyre erőteljesebben bontakozott ki, hogy azután soha többé ne kerüljön le a legfőbb árboeről az a zászló, amelyre mi mindnyájan felelősködünk.

Amikor az újonnan megalakított Tanács átveszi ezt az örökséget, helyzete sok tekintetben könnyű lesz. A esatater maradt a régi és aki annak minden legapróbb zegét-zugát ösmerve uralja az egész helyzetet, a mi vezérünk sem változott. Régi lelkesedéssel, fáradtságot sohasem ismerő ügybuzgósággal és ösmerős atmoszférában munkálhatja tehát a Tanács továbbra is mindazokat a gondolatokat, amelyeket a kultuszminiszter a Tanács számára meghirdet.

Es ebben a szerencsés helyzetben vajjon hárulhat-e a mi számunkra, a testnevelésügy régi frontjának nehéz idöket átéló harcosaira szebb kötelesség, mint a nemzet jövődjének, a vezér égiszé alatt és annak legfőbb irányítása szerint, kellő gondnal és igyekezettel történő előkészítése? Lehet-e szentebb feladat, mint a nemzet ifjúságának ügye? Lehet-e magasztosabb élethivatás, mint új fiatal-ságot nevelni a Hazának, olyat, mely lelke mélyéig átérzi, mivel tartozik a magyar ügyért elesett hősök nemes emlékének.

E feladat nagy nemzeti jelentősége hatja át, tisztelt Teljes Ülész, e pillanatban a Tanács minden egyes tagját! S amikor ma itt eme ünnepies keretben az új Tanács bemutatkozik, egyszerűen megújítja régi fogadalmát, hogy kötelességét, amelyet az ország főméltóságú Kormányzója iránti őszinte tisztelet és hódolat sugároz be és amelyet mint a kormányzat erre illetékes tagja, a vallás- és közoktatásügyi miniszter jelöl ki számára, teljes odaadással és azzal a nemes tradícióktól és önzetlen hazaszeretettől áthatva fogja ezentúl is teljesíteni, mellyel nagynevű első elnöke *Berzeviczy Albert* vezérelte a kezdet nehézségeinek közepette a testnevelésügy első apostolainak lelkes seregét diadalról-diadalra!

Tisztelt Teljes Ülés! Különös súlyt kell fektetnünk mindenekelőtt a jövőben is arra az összhangra, mely geyfelől a minisztérium és a Tanács, másfelől a Tanács és az autonóm szövetségek között a multban fennállott.

De mélyíteni akarjuk legközelebbi segítőtársunk, a sajtó és a Tanács munkássága között fennálló szerves kapcsolatot, melynek a magyar testnevelésügy oly sokat köszön s amelyért, úgy érezzük, soha el nem múló hálával tartozik.

Bensőségesebbé óhajtjuk tenni a szövetségek egymásközötti érintkezését! Egyszerűbbé, olcsóbbá a szövetségi adminisztrációt, annak hangsúlyozásával, hogy egyszersmindenkorra kerülni kívánunk minden feleslegesnek nyilvánítható adminisztratív tevékenységet, amelynek elvégzésétől elsősorban és főként az élő-sport aktív harcosai — épen sporteredményeik feltétlen sikere érdekében — mentesítendőek.

És kerülni kívánunk minden elkerülhető beavatkozást a jól végzett társadalmi munkába, amelynek legfőbb erejét ép e egyszerű önkéntes munkának eléggé fel sem becsülhető *társadalmi jellege* adja meg.

Szívünk teljes melegével óhajtjuk továbbra is irányítani és támogatni a levante sportélet minden megnyilvánulását. Következetes és céltudatos munkával ma már elértük azt, hogy a legkisebb falu, de még a legelhanyagoltabb tanyavilág sportélete is lüktetőbb és virágzóbb, mint a közelmultban a legfejlettebb városoké volt.

Sajnálattal kell azonban itt megállapítanunk, hogy anyagiak tekintetében még mindig nem tudtunk a sport demokratizálását célzó munkánk alimentálására az évi állami költségvetésbe megfelelő összeget felvételni, úgyhogy mindaddig, míg ez meg nem történik, a levante sportélet nagyobb arányú lendületet egyáltalában nem nyerhet.

A testvér cserkész-intézmény is, mely a legutóbbi időben szintén hatalmas fejlődést ért el, természetesen szintén egyre fokozódó igényekkel jelentkezik. Ez, a magyar névnek annyi dicsőséget szerzett, gyönyörű mozgalom is az Országos Testnevelési Tanácsnál mindenkor a legőszintébb megértésre talált s ezt a meleg viszonyt, ha egyáltalában lehetséges, *még* bensőségesebbé óhajtjuk tenni a jövőben.

Az elemi, középiskolai és felsőiskolai testnevelés aktuális kérdéseivel a régi szeretettel kívánunk ezentúl is foglalkozni. Szívesen nyújtunk a jövőben is segítőkezet a kötelező főiskolai testnevelés aktuális kérdéseink előbbrevitele körül, melynek rendkívüli jelentőségét az *Országos Testnevelési Tanács* különösen nagyra értékeli.

A középiskolai testnevelés kérdéseit a KISOK bevonásával kívánjuk a jövőben is előmozdítani s a *Fedett Úszoda* felépítése után a legerőteljesebben kívánunk foglalkozni a kötelező úszásoktatás kérdésének céltudatos megoldásával. Ugyancsak megoldásra

vár a középiskolai kötelező vívásoktatás kérdése is, valamint a cél-lövő sport népszerűsítése a tanuló ifjúság körében.

Minden erőnkkel és szívós kitartással törekszünk arra, mihelyt anyagi helyzetünk megengedi, fokozatosan megvalósítani mindazt, amit az összkormányhoz benyújtott *Emlékiratunk* szükségesnek nyilvánított.

Ismétlésekbe bocsájtkozni nem akarunk, ez okból csak röviden idézzük a teljes ülés t. tagjainak emlékezetébe, hogy a Fedett Uszoda, a Szövetségi Ház gondolatának életrehívása után, hasonlóan kedvező anyagi megoldást keresve, a vívók, birkózók és boxolók téli helyiségének kérdése, a tihanyi nyári sporttelep ügye, céllovó térségek létesítése és végül ha mindez testet öltött, — amiről különben később fogunk még részletesebben szólni, — sorrendszerűen a nemzetközi mérkőzések méltó színhelyének, a *Magyar Nemzeti Stadionnak* ügye fogja az *Országos Testnevelési Tanácsot* foglalkoztatni.

Addig is nemzetközi viszonylatokban erősíteni óhajtjuk azokat az értékes szájakat, melyek nemzetünket a velünk rokonszenvező nemzetekhez fűzik, melyek különösképen a világháború utáni időben igazolták a mi nagy nemzeti értékünknek: a sportnak rendkívüli jelentőségét az *önálló magyar külpolitika szolgálatában*.

És ha az államháztartás válságos helyzete pillanatnyilag talán fájdalmas megállást parancsol is számunkra, a rendelkezésre álló, de elégségesnek nem nevezhető anyagi eszközök felfokozása iránti küzdelmünkben, ez az átmeneti kényszerhelyzet sem jelenthet számunkra mást, minthogy lábhoz tett fegyverrel várjuk a legelső pillanatot, amikor törekvéseink megvalósításáért a harcot jobb időkre tartalékolva erőinkkel újra felvehetjük.

És ezalatt a mostani átmeneti idő alatt sem keserít el bennünket, sőt csak erősíti igazunk tudatát, hogy a nálunk boldogabb és gazdagabb nemzetek mily hatalmas nemzeti áldozatkészséggel vihetik előre hasonlóképpen szentnek tartott ügyüket!

És távol áll tőlünk az irígység érzése, amikor az olasz vagy francia törvényhozás imponáló áldozatkészségéről szerzünk tudomást, pedig e nemzetek népegészségügye — az általános védkötelezettség folytán — kevésbé szorul a sport áldásos gyógyító szerére.

Jólesik hallanunk, hogy *Tardieu*, a francia miniszterelnök a kormány átvétele alakalmából programmba vett állami beruházások közé felvette a testnevelés és a sport érdekeit szolgáló létesítményeket is. És szívesen regisztráljuk, hogy a francia állam legutóbbi költségvetése nem kevesebb mint 30 millió frankot biztosít játékterek, sportpályák, uszodák és tornatermek létesítésére. Magyar pénzben $6\frac{3}{4}$ millió pengőt bocsájtanak tehát a sportügyi államtitkár közvetlen rendelkezésére és *Herriot* volt kormányelnök egyszeri felszólalására szívesen utalják kezeihez azt a további 9 millió frankot is — magyar pénzben több mint 2 millió pengőt, — ami addig a francia hadügyminisztérium költségvetésében szolgálta állandóan a testnevelés céljait.

Ily anyagi eszközök mellett könnyű azután a nemzet javára eredményesen munkálkodni, meggyőző lelkesedéssel hirdetve, „hogy a sport nem cél, hanem eszköz a fiatalság testi és erkölcsi épségének a fejlesztéséhez s hogy a sport az életnek az az iskolája, melyben a tiszteletet, megbecsülést és a szolidaritás érzését tanulják”. És emelt hangon, — hogy levente sportéletünk fejlődése miatt idegesen aggodalmaskodó szomszédaink is meghallhassák — idézhetjük tovább *Henry Paté* szavait: „*de a sport egyszersmind a békének is az iskolája, mert előmozdítja és lehetővé teszi, hogy minden nép harc nélkül tudja megvédeni hazája épségét*”. És mi, kik *Emlékiratba* foglaltuk a hazai igényléseket, vágyakozva szeretnénk, ha a magyar Tardieu, a földi javakban sínylődő Csonkaország miniszterelnöke válaszképpen nekünk is elmondhatná, hogy ez az *egyetlen* tér az, amelyen a tüdővész bacillusaitól a trianoni börtönben megtizedelt nemzetünknek takarékoskodnia *nem* lehet, mert leromlott népegészségügyünknek egyik leghatályosabb gyógyítószere a szabadlevegő és a napsugár!

Sajnos azonban, ezzel szemben a valóság az, hogy nálunk úgy szólván mindent az *Országos Testnevelési Alap* szerény jövedelmétől várnak és minden, még az állami költségvetést terhelő kiadás is, úgy szólván *csak* erre nehezedik. Ebben a mi különleges helyzetünkben az *Országos Testnevelési Tanács* az 1929-es esztendőt utolsóként szeretné mint olyant nyilvántartani, amelyben az *Országos Testnevelési Alap* a mult évi költségvetés óta e címen meggyarapodott kultusztárcának budgetje helyett fedezi a tárcát terhelő iskolai kiadások túlnyomó részét, többek között az Országos Testnevelési Tanács legteljesebb előismerése mellett működő *Testnevelési Főiskola* fenntartási költségeit is.

A *Testnevelési Alap* átmeneti terheinek végre felszabaduló részét, illetve ellenértékét a társadalmi sportszövetségeknek kívánjuk — bár feltétlen takarékoskosságot kívánó beosztással — juttatni, mint amely autonóm szakszövetségek *elsősorban* felelősek azért, hogy a gondjaikra bízott társadalmi feladatokat a számukra kijelölt kereten belül, tiszta hazafias érzéstől áthatott szeretettel, dicséretes ügybuzgósággal és szaktudással oldják meg.

Az *Országos Testnevelési Tanács* ismétlem *nem* híve, *nem* volt híve és *nem* is lesz híve a gyönyörű sudárba nőtt és kifejezetten *társadalmi* munkába való beavatkozásnak és a jövőben is határozottan kerülni óhajt minden olyan lépést, amely ezt az úttörő és az államtól függetlenül, nagyszerűen megszervezett *társadalmi* tevékenységet érintené.

Az *Országos Testnevelési Tanács* és minden egyes tagja akkor a legboldogabb, ha a főfelügyeleti jog gyakorlásából származó beavatkozásnak a szüksége egyáltalában nem forog fenn, miért is az új ciklus kezdetén legyen szabad annak az őszinte óhajásomnak is kifejezést adni, vajha e ciklus tartama alatt e végső szükség esete egyszer sem adódnék elő.

Tekintélyünket soha sem akartuk megalapozni, illetve emelni azzal, hogy magunknak sajátítjuk ki a mások által jól végzett feladatokat és hogy mások helyett, mi arassuk le a babért.

Ellenkezően mindig az volt a célunk, minél több s minél hatalmasabb szervező erőt nyerjünk meg a független magyar sportszövetségek élére és szolgálatára, hogy a minden nemes törekvést örömteljes szeretettel támogató *Országos Testnevelési Tanácsra* háruló feladat és egyben dicsőség is sportáganként minél szerényebb legyen, de annál magasabban lobogjon, a sikerekért egymás között is lovasgiasan vetélkedő szövetségek nemzeti lobogója...

— Még mindig csak a messze távolból hallatszik felénk a los-angelesi olimpiai küzdelmek hívó szózata...

De ha a mérhetetlen távolság nemzeti mozgalmunk méreteit a legszerényebb keretekbe kényszeríti is, akkor sem szabad megfeledkeznünk arról, hogy olimpiai előkészületeink nem hagyhatók a legeslegutolsó pillanatra. És nem szabad letennünk arról a reményről sem, hogy lesznek sportágak, amelyek a reprezentatív magyar színeknek részvételét a hozandó áldozat nagysága és minden távolság ellenére is kikövetelik, sőt ha kell, kiharecolják a nemzeti közvéleménytől. És ez esetben akkor követnénk el könnyelmű tékozlást, ha minden áldozatkészség és erőfeszítés *azért* bizonyulna hiábavalónak, mert az előkészítés nem volt a legalaposabb és a leggondosabb, mert már a kezdő időpont megválasztásánál vétkes késedelem terheli az érdekelteket.

Vallás- és közoktatásügyi miniszterünknek 1928-ban tartott testnevelési ankétja *ép* azt a célt kívánta szolgálni, hogy a mult legkegyetlenebb tapasztalatai is a jövő szerencsésebb kialakulását mozgósítsák elő.

A los-angelesi olimpiára is úgy kell tehát felkészülnünk, mintha a mi közvetlen tözsomszédságunkban rendeznék azt! Mert bárhol is legyen a jövőben az olimpia, a szakszövetségeknek és az *Országos Testnevelési Tanácsnak* — még ha az egész világgal kerül is nézetellentétbe a Tanács, illetve annak olimpiai szakbizottsága — *ezentúl és mindenkor a legszigorúbb bírói mértéket kell gyakorolnia akkor, amikor a nemzeti színeknek világviszonylatban is sikerrel számba jöhető reprezentánsait állítja össze.* És talán ezt a nehéz feladatot könnyíti meg a *Los-Angeles* és *Budapest* közötti óriási távolság, mely talán egymagában véve is kellő mértékre szállítja le az olimpiai mérkőzéseknél sokszor teljesen indokolatlanul mutatkozó „utazási” igényeket.

Ha némi tájékozásul emlékezetünkbe idézzük az Unió olimpiabizottságának az amsterdami olimpiáról szóló jelentését, mely szerint az *Egyesült-Államok* összköltsége 290.000 \$-t tett ki, — vagyis magyar pénzre átszámítva több mint 1,650.000 pengőt —, melyet még a gazdag amerikai körök is sokallottak, akkor egy pillanattig sem lehet kétséges, hogy oly szegény nemzetnek, mint a miénk, már jó előre meg kell kísérelnie mindent, abban az irányban, hogy az

egyes sportágakban való képviseltetésünk szükségesnek mutatkozó költségét miként válik lehetségessé az olympia utánra kellő időben lekötött és megfelelő ügyességgel megszervezett túrák várható jövedelméből enyhíteni.

De különös megfontolást és mindenkor takarékoskosságot kérünk a szövetségektől egyéb külföldi sportkiküldetések szükségességének elbírálásánál is.

Igazi értéket, amint azt az angol *Foreign Office* egyes külföldi szereplések letiltásával kifejezésre is juttatta, *csak* az a kiküldetés, *csak* az a győzelmet hozó sportteljesítmény jelent valamely nemzet számára, amelynek speciális sportértéke nemzetközi viszonylatban is elsőrangú.

Kellő felkészültség hiányából származó vereség pedig egy nemzet jó hírnevén *helyrehozhatatlan* csorbát ejthet!

Az *Országos Testnevelési Tanács* helyzetét könnyítene *kell* itt a szakszövetségeknek, akiknek lelkiismeretére apellálunk már ezúttal akkor, amikor a Tanács azt kéri tőlük, hogy sportjuk természetes szeretetét, meghaladó tárgyilagossággal és a legteljesebb elfogulatlansággal bírálják el a jövőben már *elsőfokon* a náluk jelentkező igényeket és ahol csak lehetséges, *minden erővel* helyezkedjenek a *reciprocitás* álláspontjára! Mert a takarékoskosság szükségességét hirdető törekvéseinkkel egyáltalában nem egyeztethető össze, hogy a nemzetközi vetélkedések létrejötte egészben vagy részben, de *mindig csak* a *Testnevelési Alap* terhére nehezedik! Akkor is, ha a magyar versenyző külföldön méri össze erejét idegen nemzetek fiaival és akkor is, amikor az idegen nemzetek fiai magyar földön adnak revansot hazánkfiainak.

A pályaépítési segélyezéseknél is kérnünk kell az egyesületeket, hogy a *Testnevelési Alappal* szemben jelentkező igényeiket — kolleghiális érzésből — mérsékeljék. És mindenkor bizalommal és türelemmel várják be azt a sorrendet, amelyet a legteljesebb tárgyilagossággal összeállított országos sportkataszter az igények kielégítésénél mindnyájunk számára előír.

Elvi álláspontunk szerint, melyet már több ízben volt alkalmam kifejezésre juttatni, az Országos Testnevelési Tanács csak abban az esetben hajlandó az Alapból indokoltnak minősíteni bármily szerény méretű segélyezést, ha az igénylő mindenképpen méltánylást érdemlő jogosultságát, továbbá az első sorban érdekeltnek megfelelő mérvű áldozatkészségét kimutatta és egyidejűen kétségtelen tanubizonyoságot tesz a segélyt kérő egyesület életképességéről.

Úgynevezett „alakulási”, vagy mondhatnánk „munkanélküli” segélykéréseket, úgyszintén a testvérsportágak érdekeit mélyen sértő és a *Testnevelési Alap* közismert teljesítőképességét messze meghaladó mértékű szerénytelen igényléseket a *Tanács mindenkor a limine* elutasít.

Nyomatékosan kell tehát kérnem erről a helyről az érdekelteket,

hogy hasonló kérelmekről a *Testnevelési Tanácsot* a jövőben mindig mentesíteni szíveskedjenek.

Az *Országos Testnevelési Alapnak* az 1913. évi XIII., illetve az 1924. évi III. t.-c.-en alapuló jövedelme 1930-ban is előreláthatóan azok között a keretek között mozog, mint az elmúlt évben. Ezt az 1,100.000 pengő körüli bevételt eddig mindig harmadolnunk kellett az iskolai, iskolán kívüli és társadalmi testnevelés között, míg végre *Klebensberg Kunó* gróf kultuszminiszternek sikerült az elmúlt évben 350.000 pengőt kifejezetten *iskolai kiadásokra* költségvetésselig biztosítani.

Miként már fentebb említettem e tétel örömdetes beállítása remélhetően az átmenetileg iskolai és testnevelési főiskolai kiadások címén az Alapra nehezedő tételeket el tudja felőlünk hárítani és ez esetben természetesen nagyobb összeg jut már 1930-ban a társadalmi és a levante sportélet támogatására.

A *Testnevelési Törvény* megjelölte a városok, községek, gyárak és vállalatok testnevelési feladatait is. E feladatok teljesítésének ellenőrzésére a jövőben már csak azért is nagyobb súlyt kívánunk fektetni, mert az *Országos Testnevelési Tanács* állandó gyakorlata szerint azokat a feladatokat, amelyekhez szükséges anyagi eszközök előteremtése a törvény szavai szerint kifejezetten másokra nehezedik, annálval is inkább nem tarthatja indokoltnak az Alap terhére vállalni, mert minden kiutalt fillér az illetékesen jelentkező igények határozott rovására történne.

De az *Országos Testnevelési Alap* szerény méretei még a legindokoltabb esetekben is a sorrendszerűség betartásához kötik a *Tanács* kezét.

Igy például, bármennyire is kívánatosnak tartja a Tanács a levante-otthonok létesítését és bármennyire is nagyra értékeli azok jelentőségét, mégis hangsúlyoznunk kell, hogy az esetleges tornatermi berendezéseken kívül, a *levante-otthonok* létesítésének költségét más erőforrásokból kell előteremteni és a fenntartási költségeket *máshonnan kell* viselni mindaddig, amíg országos sportkataszterünk nem igazolja, — hogyha bár csak a legszerényebb igényeket kielégítően is, — de a sport gyakorlására elsősorban szükséges levante-sportpályák és céllövőtérsek az ország legkülönbözőbb részein *már elkészültek*.

A sportpályák létesítésével kapcsolatban lehetetlen, hogy néhány szóban mégis meg ne emlékezzünk ezúttal is arról az évek óta meggyőződésünk szerint szükségesnek hirdetett mozgalmunkról, amely a *Magyar Nemzeti Stadion* felállítását célozza.

Az *Országos Testnevelési Tanács* előző ciklusát megnyitó ülésén a vallás- és közoktatásügyi miniszter személyesen szólított fel bennünket arra, hogy *minden erővel* igyekezzünk a közvélemény előtt szimpatikussá tenni, a megvalósulásig állandóan ébrentartani, ezt a grandiozus gondolatot. Az *Országos Testnevelési Tanács* azóta közvetlenül és közvetve mindent elkövetett abban az irányban, hogy a

kultuszminiszter szíves és megtisztelő felhívásának eleget tegyen. Egyetlen percet, egyetlen alkalmat sem mulasztott el a tekintetben, hogy a *Magyar Nemzeti Stadion* létesítésének szükségességét illetékes körök előtt ne csak hangoztassa, de a legsúlyosabb érvekkel — bármely oldalról jövő minden ellenvetéssel szemben is — meggyőzően igazolja.

Ezek közül az érvek közül bizonyára nem a legutolsó az, amely a *Magyar Nemzeti Stadion* felépítésének megkezdését a nyomasztó munkanélküliség egyik leghatályosabb és amellet mégis legkevesebbe kerülő gyógyítószerének tekinti, mert a *Magyar Nemzeti Stadion* létesítéséhez szükséges tökebefektetés még a legpesszimisztikusabb számítás szerint is feltétlenül rentabilisnak látszik.

Azok az értékes előadások, amelyeket a *Stadion*-kérdésnek egyik legalaposabb szakértője a berlini *Diem*, majd legutóbb a Nürnbergi Hét keretében *Hensel* igazgató tartott számunkra, újra megszólaltatták lelkiismeretünket, mely egyre erőteljesebben követeli meg, hogy Amsterdam, Barcelona, Bécs, Bologna, Brüsszel és Róma után nem maradhat már parlagon Budapest Székesfőváros területe sem, mert mi is elérkeztünk ahhoz a ponthoz, amikor a kérdés megoldása tovább már semmi körülmények között sem odázható el!

De napirendre tűzi sürgősen ezt a kérdést a nemzetközi mérkőzések törzsközönsége is, mely joggal követel magának megfelelő kényelmet akkor, amikor szórakozásból bár, de egyszersmind a sportban rejlő nemzeti érték felismeréséből a legnépszerűbb sportágakat állandó érdeklődésével oly lelkesedéssel teljes szeretettel támogatja. És amilyen könnyű e lelkes magyar közönség részvételének számát tervszerűen emelni, annyira félő, hogy a látogatottság mérve alá száll majd és a közönség máról-holnapra elszokik a mérkőzésektől, ha a rendezőség a közönség kényelméről kötelességszerűen és mielőbb nem gondoskodik.

Mintha az álmok országába tartoznék az a római hírlapi jelentés, mely azzal kezdődik, hogy a *legnagyobb emléket a sport állítja Mussolininek!* A Tiberis partján, a *Monte-Mario* tövében épül az óriási Stadion, mely valóságos sportváros lesz. Olaszországnak ez az új fóruma, a *Forum Mussolini*, 24 hektár nagyságú és ez a terület két részből áll. A 20.000 néző számára carrarai márványból készült kis stadionból, mely szinte „intim”-nek látszik a nagy stadion mellett, amely nem kevesebb, mint 130.000 néző befogadására alkalmas!...

A sok huza-vona közben nagy és bensőséges örömünkre szolgál, hogy a kormány tagjai között mozgalmunk újabb hatalmas támaszra talált *vitész jákfai Gömbös Gyula* honvédelmi miniszter személyében, aki mint a *Magyar Nemzeti Stadion* régi és egyik legfanatikusabb híve, legutóbbi nyilatkozatában egyik legsürgősebb kérdésnek minősítette a *Magyar Nemzeti Stadion* ügyét.

„A Stadionra — úgymond — nemesak egy eljövendő budapesti olympia szempontjából van nagy szükség, hanem főképen azért,

hogy a *Magyar Nemzeti Stadion* a hazai testi kultúra középpontja, *fellegrárra* legyen! A Stadion minden köve a magyar erőről beszéljen. Legkiválóbb szobrászaink műalkotásai fogadják a belépőt és bent az arénában a magyar művészet, a mai és a régi olympiai hősök emlékét örökítse meg...”

Az ország mai gazdasági helyzetében azonban az *Országos Testnevelési Tanácsnak*, ha célhoz akar jutni, úgy érezzük, új *vágányokra* kell terelnie a *Magyar Nemzeti Stadion* mozgalmának ügyét!

Minden követ meg *kell* mozdítanunk abban az irányban, hogy erre a nemes nemzeti törekvésünkre, a *rendelkezésünkre álló összes propagandisztikus eszközökkel hívjuk fel* — a mai nagy pályák vezetőségével együtt — az *üzleti világnak a figyelmét*, mert hiszen, amint azt a stockholmi Stadion most közzétett jövedelmezősége is bizonyítja, nem kétes, hogy minden elkésett esztendő a testnevelés ügyére *horribilis veszteséget* jelent! A *Magyar Nemzeti Stadion* létesítésével, a legridegebb üzleti alapon való foglalkozás, mindenestre sokkal helyesebb útiránynak látszik, mint a játékbank megvalósítására irányuló törekvés, mert a *Magyar Nemzeti Stadionnál semmiféle erkölcsi veszteséggel* nem kell számolnia a tervezőnek és annak hatalmas nyereségéből még kiemelendő annak az *erkölcsi tőkének* a nagysága is, amelyből és amelynek segítségével egy nemzet jövedője bontakozik ki színdús pompájában!

Az Országos Testnevelési Tanács őszi örmére a pénzügyminiszter már az első hallásra nagy megértést tanúsított a kérdés iránt és a mi meggyőződésünk szerint nagy szolgálatot tenne az *Országos Testnevelési Tanács* e mozgalom további ébrentartásának és előbbrevitelének azáltal, ha perdöntő számadatokkal igazolná a Magyar Nemzeti Stadion ideális elgondolásának *komoly* realitását és magasan lobogtatná azt a zászlót, amely országszerte fennen hirdeti, hogy teremtsen meg a mi értékes erkölcsi támogatásunkkal, rendszeres ügymenetünk *mellett* is nyújtható szerény áldozatkészségünkkel és a Székesfőváros hatalmas segítségével a *magántőke* a *Magyar Nemzeti Stadiont!*

— Azzal a reménységgel eltelve, hogy eddigi alkotásaink sikere meghatványozza majd utolsó erőfeszítésünket, amellyel a sorrendszerűen *megvalósított* programpontjainkra méltó befejezésül, mint a már-már elmaradhatatlan koronát helyezzük a *Magyar Nemzeti Stadiont* és azzal az ünnepélyes fogadalommal ajkunkon, hogy a régi hagyományokat tiszteletben tartó *új Tanács* addig is elkövet minden tőle telhetőt, hogy a magyar testnevelés legégetőbb szükségleteinek előteremtéséről gondoskodjék, bensőséges háláérzéssel köszönöm meg ismételt miniszterünknek, a minisztérium államtitkárjainak, a testnevelési ügyosztály főnökének, valamint a magyar sajtónak nemzeti ügyünk iránt mindenkor tapasztalt szíves jóindulatát, a lelépő Tanács minden egyes tagjának pedig eddigi odaadó munkakészségét és ezzel az *Országos Testnevelési Tanács* öt éves új ciklusának alakuló ülését megnyitottnak nyilvánítom! (*Hosszantartó éljen és taps.*)

LEVENTEZÁSZLÓ-SZENTELÉS

Nagymaros.

ÜNNEPI BESZÉD.

(1930. június 22.)

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Gyorsan fordul az idő vágató kereke.

Innen-onnan harminc esztendeje lesz már annak, hogy a nemzet ifjúságával különböző tisztségeimből következően magasabb nézőpontból és változatlanul bensőséges szeretettel állandóan foglalkozom. Ez alatt a három évtized alatt szinte közhellyé vált már, hogy a nemzet ifjúsága és a nemzet jövője között elvitathatatlan és elválaszthatatlan az okozati összefüggés és aki a nemzet ifjúságával foglalkozik, az voltaképpen a nemzet boldogabb jövője sorsának kialakulását készíti tervszerűen elő.

Gondtalan és boldog ifjúság! Gondtalan és boldog nemzet! Ez a mindnyájunkat felemelő, egyesített célkitűzés lett politikai tevékenységemnek is egyedüli vezérlő csillaga! S miután senki sincs itt közöttünk, aki e kettős célkitűzés közötti okozati összefüggést tagadásba venné, hitem szerint valamennyien teljes egyértelműséggel hirdethetjük, hogy a mai kétségbeesett viszonyok közepette az egész magyar társadalomnak — osztály- és felekezeti különbség nélkül — egy szívvel és lélekkel és egyre fokozottabb mértékben kell foglalkozni mindezekkel a legnemesebb és a hétköznapi életet ragyogóan meg-aranyozó kérdésekkel! Mert ezek a messze jövőndőbe csillogó, önzetlenül ideális célok vonatkoztatják csak el sívár jelenünktől a Ma minden nyomorúságát és patinás erőt nyerve a dicsőséges multból, egyedül nyujtanak mindnyájunk számára biztatást a Jövőre!

Ez a magasztos érzés szólított ide minket a mai ünnepies találkozóra is!

A nagy cél! A szebb magyar jövő!

De hogy ezt elérhessük, ismétlem és nem tudom eléggé hangsúlyozni, a nemzet egyetemének mindent el kell követnie, hogy ennek a nemzetnek az ifjúsága elegendő erőt mérítsen a magyar Mult szent hagyományaiból és tudásban sokkalta felvértezettebb, erényekben sokkalta gazdagabb és a nagy nemzeti célok biztosítására — elsősorban pedig a magyar életre — céltudatosan *megszervezett* legyen!

Megszabadítandó tehát a lelkeket a fertőbe züllesztő vallástalanság hínárjától, távoltartva a fiatalokra leselkedő és testet és lelket egyaránt megölő kísértéseket, a legnemesebb lelki és testi erények kifejtésére céljából szervezte meg 1921. évben a nemzetgyűlés böl-

céessége a törvény hatalmas erejével a magyar nemzet ifjúságát, egyidejűen oltva be a magyar nép lelkébe a helyes iskolán kívüli oktatás, az igazi ifjúsági népnevelés feltétlen szükségességét! Erre a valóban hűzágpótló, nemzetmentő munkára hívta fel a magyar törvényhozás osztály- és felekezeti különbség nélkül a nemzet egész társadalmát akkor, mikor az ifjúság 21. életévéig terjedő korára vonatkozóan népoktatásügyi rendszerünket böles és bevált, új intézkedésekkel egészítette ki.

Bármennyire is érthetetlennek és sajátságosnak tűnik fel talán ma már előttünk, mégis férfias nyíltsággal kell bevallanunk, hogy eleinte sok helyütt némi idegenkedéssel fogadta az ország iparos-, munkás- és gazda-lakossága ezt a valóban nemzetmentő gondolatot! Épúgy, mint ahogy az egyéni szabadság szent nevében a mult század derekán épen a felvilágosult, művelt Angliában tiltakoztak a leghevesebben az általános és mindenkit — gazdagot és szegényt — egyförmán kötelező védőoltás elrendelése ellen, amely óváson ma már szintén csak mosolyogni lehet.

A kezdet kezdetén a szegényt és gazdagot egyaránt kötelező levente-gondolat főként azért küzdött egyes helyeken a népszerűtlenség akadályával, mert akadtak olyanok, akik a törvénybe hibás értelmet igyekeztek belemagyarázni. És az ízig-vérig demokratikus nemzetnevelési feladat helyett véres háborúra ösztönző, mindent felforgató, rejtett célokat véltek látni abban a tiszta munkában, mely az ifjúságot önfegyelemre, istenfélelemre, szülők és előjáróik iránti köteles tiszteletre, hazaszeretetre; éretlen és trágár duhajkodás helyett a tisztességre, a jóra való restség helyett komoly, megbízható munkára és a mi rövid földi életünket meghosszabbító, egészséget ápoló, egészséget fejlesztő és egészséget erősítő népies gyakorlatokra nevelte és szoktatta! De ugyanakkor, mikor ezt a legteltesebb tárgyilagossággal megállapítjuk, azt sem hallgathatjuk el, hogy hamarosan, szinte villámgyorsan a másik végletbe csapott át ez a rövidéletű és tarthatatlannak bizonyult idegenkedés és az ország legkülönbözőbb részeiben úgyszólván máról-holnapra egyszerre a legnagyobb népszerűsége telt szert a *levente-gondolat*!

Ma már az okos szülők *mindenütt* a legnagyobb hálával értékelik az ifjúság becsületes foglalkoztatását, mert maguk is belátják, hogy a békeévek hároméves és a háború után megszűnt hadkötelezettségéhez képest, mely azért tagadhatatlanul egészségessé, bátorrá, fegyelmezetté, tudásban és tapasztalatokban gazdagabbá varázsolta át még a legtudatlanabb ifjúságot is; ma ugyanazt a tudást, ugyanazt a széles látókört, ugyanazt a fegyelmet, ugyanazt a pirosuló egészséget sokkal rövidebb, sokkal kevesebb időn belül és sokkal kevesebb anyagi áldozattal, nem mérőföldre az apai háztól, hanem otthon, tehát sokkal olesóbban, sokkal gazdaságosabban sajátíthatják el a levente-eszme szolgálatában a polgárságnak három évig többé már nem katonáskodó, de az iskolán kívüli népnevelésre azért *feltétlenül* rászoruló derék fiai!

Ezt a kulturális nagy nemzeti célt azonban általánosságban elérni másként, mint az ifjúság kötelező és törvényen alapuló megszervezésével, épügy sohasem sikerült volna, mint ahogy a ragályt terjesztő himlő fertőzéseitől sem szabadult volna meg sohasem az emberiség, ha nem tették volna böles, okos és előrelátó férfiak a védekezést *általánosan kötelezővé*.

Az ország érdekében tehát egy nevezőre kell hozni és a Nemzeti Ideál szolgálatába kell állítani, egy zászló alá kell felsorakoztatni mindazokat, akik önzetlenül tudnak lelkesedni azokért a díszes csokorba kötött nagy magyar erényekért, melyek a nemzet ifjúságában évszázadok alatt más és más, de mindenkor a leggyönyörűbb formában jelentkeztek.

Mert ez a nemzet ajándékozta meg nemcsak a magyarságot, de a határokon túl élő és nemesen gondolkodó emberiséget is *Szent Imre* esodálatos örökéletű és követésre méltó fenkölt alakjával! Ennek a nemzetnek ifjúsága hozta meg a keresztény kultúráért a legnagyobb áldozatot, mikor a Csele pataknál életét adta a végveszélyben forgó kereszt megvédéséért. Ennek a nemzetnek az ifjúsága forgatta törhetetlen kitartással, világbámulatot keltő hősieb bátorsággal a kardot négy emberöltőn keresztül a török félholddal szemben a nyugati műveltségért. És ez az ifjúság aranyozta be a magyar nemzet függetlenségi törekvéseinek tisztaságát is a negyvennyolcas márciusi nagy napokban! És mégis ugyanez a kétségtelenül nagy tettekre képes és az egész világból évszázadokon át csak esodálatot kiváltó magyar ifjúság a nagy történelmi példák ellenére hullt szét, mint oldott kéve. Elalélt s magárahagyva szervezetlenül, kínos tehetetlenségben vergődött akkor, amikor a forradalmak vad vihara feneketlen mélységbe zúdította az erköliesökben eddig mindenkor csak magasan járó nemzetet. Melyet csak az immár tudatosan megszervezett ifjúságból sarjadzó és önmagára talált keménykötésű társadalom menthetett volna meg a tátongó szakadékba való lezuhanástól, amelynek borzalmasságait a még ma is tartó nyomorúságunkon keresztül, minden magyar család kegyetlenül érzi, lakjék bár kívülről fényesnek tetsző palotában, vagy egyszerű nádfelees házikóban!

Amikor tehát most itt Hazánk újjászületéséért Isten nevében e gyönyörű zászló alatt új és szebb életre, komoly nemzeti munkára hívjuk fel az ifjúságot, amikor ma itt fogadalmat teszünk, hogy istenfélelemre, vallásosságra, szülők iránti szeretetre, tiszteletre, a Haza iránti törhetetlen hűségre és a munka megbecsülésére akarjuk tanítani a fiataliságot, akkor egyszersmind meg akarjuk erősíteni őket abban a meggyőződésben, hogy soha senki, céljainak elérésénél másra ne számítsen, csak önmaga erejére, önmaga tehetségére, önmaga tudására és önmaga felkészültségére. Mert ha ez így lesz, mint ahogy annak így is kell lennie, akkor egy perceg sem lehet kétséges sem Önök előtt, sem én előtt, tisztelt Ünneplő Közönség, hogy Istennek tetsző munkát végzünk, hogy a Hazának, családunknak,

egyben önmagunknak is hasznos szolgálatot teljesítünk és hogy eme nemes munkánkon rajta is lesz az Úristen bőséges áldása!

Mindenkor magasan lobogjon ez a patyolatfehér gyönyörű lobogó!

Földi sár sohase érintse annak szűzfehér tisztaságát!

És a nemzet jövődjéért folytatott tevékenységünkben sohase feledkezzünk meg arról, hogy minden munkát Isten nevében kell elkezdenünk és az ő nevében kell elvégeznünk. Annak a hatalmas, nagy Istennek a szent nevében, akinek kifürkészhetetlen akarata a vérzivatarok alkonyán ugyan porig alázott meg bennünket, de aki mégis semmi esetre sem fog megfeledkezni arról, hogy a megalázottságban magára eszmélt nemzet magasztosan tiszta tevékenységéért kell, hogy elérje egyszer azt az immár kiérdemelt jutalmat, melyet az isteni örök igazságosság a nemzet számára, a mi számunkra és a mi utódaink számára, úgy hisszük, úgy érezzük, úgy reméljük: kijelölt!

— Lobogjon tehát mindenkor magasan ez a patyolatfehér lobogó!

Fiatal véreim! Magyar leventék! Isten szent nevében, Magyarország újjászületéseért; előre!

TARTALOMMUTATÓ.

	Oldal
Tíz esztendő (Előszó)	3
Parlamenti felszólalás. Indemnitási vita (1920 április 20.)	5
Indítvány a Testnevelési Főiskola, ifjúsági játszótérek kötelező létesítése és a testnevelési törvény meghozatala tárgyában (1920 augusztus 11.)	16
Interpelláció az ipolymenti cseh-szlovák hatóságok visszaélése ügyében a külügyminiszterhez (1920 szeptember 1.)	25
Interpelláció a köztisztviselők természetben való ellátásának gyakorlati megoldása tárgyában a közérlelmezési és a pénzügyminiszterhez (1920 szeptember 25.)	26
A gazdasági kisvasútról (1920 október 26.)	30
Interpelláció Magyarországnak ezidőszerint cseh-szlovák közigazgatás alatt álló területén élő magyar véreinkkel szemben elkövetett atrocitások tárgyában (1920 október 27.)	33
Ünnepi beszéd a Területvédő Liga országos Rákóczi emlékünnepe (1920 november 6.)	40
Interpelláció a miniszterelnökhöz, mint külügyminiszterhez a trianoni béke revíziója, Pécs- és Baranya-vármegye megszállott részeinek azonnali kiűritése tárgyában és a miniszterelnök válasza (1920 december 18.)	43
Ünnepi beszéd a Jurista Klub (MJSE) által a világháborúban elesett hősök emlékére rendezett „Pro Patria“-lakomán (1921 január 3.)	56
Interpelláció a külügyminiszterhez, a magyar nemzet örök kegyeletével gondozott s jelenleg megszállott területen levő sírhelyeknek, emlékszobroknak és egyéb műemlékeknek nemzetközi oltalom alá helyezése tárgyában és a külügyminiszter válasza (1921 február 5.)	60
Interpelláció a külügyminiszterhez, a felvidéki püspökségek jogtalan betöltése és az érseki jogkörök sértetlenségének fenntartása tárgyában és a külügyminiszter válasza (1921 február 19.)	68
Interpelláció a külügyminiszterhez, a magyar államot illető köztartozásoknak a cseh-szlovák hatóságok által történt jogtalan behajtása tárgyában és a külügyminiszter válasza (1921 március 5.)	78
Parlamenti felszólalás a fegyveradóról és a vadászati adóról szóló 1883. évi XXIII. t.-c. módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalásakor (1921 március 17.)	81

	Oldal
Parlamenti felszólalás a költségvetési vitában (1921 május 23.)	87
Előadói beszéd a védjegyek oltalmáról rendelkező törvények módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalásakor (1921 május 25.)	104
Indítvány a testnevelési törvény sürgős megalkotása tárgyában (1921 június 23.)	106
Interpelláció a tejrendelet tárgyában és a közéletmezősi miniszter válasza (1921 június 25.)	109
Interpelláció az önkormányhoz, illetve a külügyminiszterhez, a Közép-Európa nyugalma veszélyeztető egyes külföldi sajtóorgánumok elleni lépések megtétele, valamint a magyar sajtótermékeknek a megszállott területen való akadálytalan terjesztése tárgyában és a külügyminiszter válasza (1921 július 20.)	116
Parlamenti felszólalás a testnevelésről szóló törvényjavaslat általános vitájában (1921 december 19.)	132
Parlamenti felszólalás a testnevelésről szóló törvényjavaslat részletes tárgyalásakor (1921 december 20.)	135
Parlamenti felszólalás az indemnitási vitában (1922 január 5.)	137
Előadói beszéd az országgyűlési képviselők választásáról szóló törvényjavaslat tárgyalásakor (1922 február 11.)	152
Parlamenti felszólalás a vármegyei alkalmazottak létszámviszonyainak szabályozásáról, a községi és körjegyzők, valamint a segédjegyzők illetményeinek szabályozásáról szóló 1913: LX. t.-c. módosításáról és a városok fejlesztéséről szóló 1912: LVIII. t.-c. egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló törvényjavaslatok együttes tárgyalásakor (1922 november 21.)	170
Parlamenti felszólalás az indemnitási vitában (1922 december 19.)	175
Elnöki megnyitóbeszéd az Országos Testnevelési Tanács új ciklust nyitó teljes ülésén (1924 január 7.)	190
Parlamenti felszólalás az Országos Testnevelési Alap visszaállításáról szóló törvényjavaslat tárgyalásakor (1924 február 29.)	196
Parlamenti felszólalás a Házszabályok módosításáról szóló javaslat tárgyalásakor (1924 december 1.)	199
Interpelláció a kereskedelemügyi miniszterhez, a Magyar Rádióleadóállomás mielőbbi létesítése és a Rádióügy végleges rendezése tárgyában és a kereskedelemügyi miniszter válasza (1925 január 21.)	207
Parlamenti felszólalás a vallás- és közoktatásügyi tárca költségvetési vitájában (1925 február 19.)	212
Parlamenti felszólalás a költségvetési vitában (1926 április 26.)	220
Ünnepi beszéd a Magyar Athletikai Klub által rendezett „Emlékezzünk Régiokről” díszlakomán (1926 június 8.)	235
Újévi szózat. Rádió-előadás (1927 január 1.)	241
Elnöki megnyitóbeszéd az Országos Testnevelési Tanács új ciklust nyitó teljes ülésén (1927 február 15.)	244
Parlamenti felszólalás a vallás- és közoktatásügyi tárca költségvetési vitájában (1927 május 13.)	250
Ünnepi beszéd. Március idusán (Nagymaros 1928)	262

Parlamenti felszólalás a költségvetési vitában (1928 március 19.) . . .	Oldal 267
Interpelláció a külügyminiszterhez, a magyarországi sajtótermékeknek, szépirodalmi műveknek, tudományos szakmunkáknak, szakfolyó- iratoknak stb. a külföldi államokba való akadálytalan postai kézbe- sítése tárgyában és a külügyminiszter válasza (1928 november 14.)	287
Ünnepi beszéd a Magyar Aero Szövetség negyedszázados évfordulója alkalmával tartott ünnepélyes nyilvános ülésen (1928 december 16.)	303
Parlamenti felszólalás a vallás- és közoktatásügyi tárca részletes tárgyalá- sakor (1929 június 11.)	309
Elnöki megnyitóbeszéd az Országos Testnevelési Tanács új ciklust nyitó teljes ülésén (1930 január 21.)	312
Ünnepi beszéd. Leventezészló-szentelés Nagymaroson (1930 június 22.)	322

